

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος
Ἑπιτοπικόν Συνητορισμῶν

CRETA

ἢ CANDAIA mōt d.
Oude en Nedendaeghse Namen

ΚΡΗΤΗ

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Τόμος Γ΄

ΚΡΗΤΗ

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Τόμος Γ'

FRANK E. BASIL, INC. - Σύμβουλοι Μηχανικοί
Αθήναι, Washington D.C., Beirut, Tehran, Riyadh, Jeddah

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
ΑΔΕ. αριθ. 4000501
Χρονολ. Εισαγ. 8-1-79
Επιμέλτης Οικον. Κρατ.
Αριθ. 338.9 / ΒΑΣ

ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΟΜΟΣ Γ'

ΑΘΗΝΑΙ 1964

FRANK E. BASIL, INC
CONSULTING ENGINEERS
ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 63, ΑΘΗΝΑΙ - ΕΛΛΑΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α'

Υφισταμένη Κατάσταση

Πίναξ Περιεχομένων, Γενικός, (Όλοκλήρου τής Μελέτης)	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	6
ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΓΕΝΙΚΩΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΞΩΝ	12
Πρόλογος Πρώτου Τόμου	15
Πίναξ Περιεχομένων Πρώτου Τόμου (Λεπτομερής)	16
0.00 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	20
Μέρος Πρώτον: Ανάλυσις Υφισταμένης Καταστάσεως	
1.00 ΚΡΗΤΗ—ΓΕΝΙΚΑ	24
2.00 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	28
2.01 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΣ	28
2.02 ΓΕΩΡΓΙΑ—ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ	32
2.03 ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ	34
2.04 ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑ	35
2.05 ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ—ΛΑΙΕΙΑ—ΝΑΥΤΙΛΙΑ	37
2.06 ΥΠΗΡΕΣΙΑΙ	37
2.07 ΕΙΣΟΔΗΜΑ—ΒΙΟΤΙΚΟΝ ΕΠΙΠΕΔΟΝ	38
2.08 ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ	39
3.00 ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟΝ	40
3.01 ΦΥΣΙΚΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ	42
3.02 ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ	77
3.03 ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ, ΕΝΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ	89
3.04 ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	105
3.05 ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ	106
3.06 ΠΟΛΕΙΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
A. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Π-1
B. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	Π-2

ΤΟΜΟΣ Β'

Υφισταμένη Κατάσταση (συνέχεια) καί Τουριστική Ανάλυσις

Πίναξ Περιεχομένων, Γενικός, (Όλοκλήρου τής Μελέτης)	i
Πρόλογος Δευτέρου Τόμου	iii
Πίναξ Περιεχομένων, (Λεπτομερής)	iv
4.00 ΤΟ ΚΛΙΜΑ	128
4.01 ΓΕΝΙΚΑ	128
4.02 ΑΙ ΕΠΟΧΑΙ	128
4.03 ΤΑ ΚΛΙΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	130
4.04 ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΑΝΕΣΕΩΣ	137
4.05 ΞΗΡΑΣΙΑ	137
4.06 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	142
5.00 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ—ΥΠΟΔΟΜΗ	145
5.01 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ—ΕΠΙΒΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ	145
5.02 ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	145
5.03 ΑΚΤΟΠΛΟΪΚΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	148
5.04 ΕΝΔΟΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	150
5.05 ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΕΣ	150
5.06 ΛΙΜΕΝΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	153
5.07 ΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΤΥΟΝ	158
5.08 ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ	160
5.09 ΤΗΛΕΤΙΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	162
5.10 ΥΔΡΕΥΣΙΣ	162
5.11 ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΙΣ, ΑΠΟΚΟΜΙΔΗ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ	162

6.00 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

263

6.01 ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	165
6.02 ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ	169
6.03 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ	172
6.04 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	174
6.05 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ—ΠΡΟΒΟΛΗ	179
6.06 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ—ΜΟΥΣΕΙΑ	181
6.07 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ	182

Μέρος Δεύτερον: Τουριστική Ανάλυσις

7.00 ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΑΥΤΗΣ

189

7.01 ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	190
7.02 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΟΓΕΙΟΝ	190
7.03 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ—ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ	207
7.04 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ—ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ	210
7.05 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ—ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟΝ—ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	216
7.06 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ—ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	219
7.07 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ—ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	223
7.08 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ—ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΛΙΝΩΝ	226
7.09 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ	235

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Π-1
B. ΚΛΙΜΑΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	Π-2
Γ. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	Π-7
Δ. ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΡΗΤΗΣ	Π-13

ΤΟΜΟΣ Γ'**Προτεινόμενον Πρόγραμμα**

Πίναξ Περιεχομένων, Γενικός, (Όλοκληρου τής Μελέτης)	i
Πρόλογος Τρίτου Τόμου	iii
Πίναξ Περιεχομένων Τρίτου Τόμου (Λεπτομερής)	iv
Μέρος Τρίτον : Προτεινόμενον Πρόγραμμα Τουριστικής	
Άξιοποιήσεως Κρήτης	
8.00 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	237
8.01 ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	238
8.02 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	240
8.03 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ	242
8.04 ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΘΑ ΚΑΤΑΣΤΗ ΔΥΝΑΤΗ Η ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ	243
8.05 ΓΕΝΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	245
8.06 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	246
9.00 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ—	
ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
9.01 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ	261
9.02 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ, ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ, ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΟΡ	262
9.03 ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	272
9.04 ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΑΜΜΩΔΩΝ ΠΑΡΑΛΙΩΝ	277
9.05 ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΖΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ	279
9.06 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΖΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΙΣΤΩΝ	281
9.07 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ	281
9.08 ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	282
9.09 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	283
9.10 ΜΕΛΕΤΑΙ	283
10.00 ΥΠΟΔΟΜΗ—ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ—ΕΡΓΑ	
ΑΝΑΔΕΙΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ	
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ	287
10.01 ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	288
10.02 ΕΡΓΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	298
10.03 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	303
10.04 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ	306
10.05 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΛΛΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	310
10.06 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	312

11.00 ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΖΩΝΩΝ**314**

11.01 ΖΩΝΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	315
11.02 ΖΩΝΗ ΧΑΝΙΩΝ	318
11.03 ΖΩΝΗ ΜΙΡΑΜΠΕΛΛΟΥ	322
11.04 ΖΩΝΗ ΡΕΘΥΜΝΟΥ	326
11.05 ΖΩΝΗ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	329
11.06 ΖΩΝΗ ΣΗΤΕΙΑΣ	332
11.07 ΖΩΝΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ—ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ	335
11.08 ΖΩΝΗ ΜΕΣΣΑΡΑΣ	338
11.09 ΖΩΝΗ ΧΩΡΑΣ ΣΦΑΚΙΩΝ—ΣΑΜΑΡΙΑΣ	342
11.10 ΖΩΝΗ ΚΙΣΣΑΜΟΥ	345
11.11 ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΕΚΤΟΣ ΖΩΝΩΝ	347

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ)

π 1

ΤΟΜΟΣ Δ'**Μελέτη Σκοπιμότητος**

Πρόλογος Τετάρτου Τόμου	1
Πίναξ Περιεχομένων, Γενικός	3
Πίναξ Περιεχομένων Τετάρτου Τόμου (Λεπτομερής)	7
Μέρος Τέταρτον : Κόστος Έφαρμογής Προγράμματος	
12.00 ΕΚΤΙΜΗΣΙΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ	
ΕΦΑΡΜΟΓΗΝ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	17
12.01 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ	25
12.02 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ, ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ, ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ	30
12.03 ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	36
12.04 ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΑΜΜΩΔΩΝ ΠΑΡΑΛΙΩΝ	39
12.05 ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΖΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ	43
12.06 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΖΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΙΣΤΩΝ	45
12.07 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ	47
12.08 ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	47
12.09 ΔΑΠΑΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	49
12.10 ΚΟΣΤΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	50
12.11 ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	52
12.12 ΕΡΓΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	70
12.13 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	86
12.14 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	87
12.15 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΛΛΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ	90
12.16 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	92
12.17 ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΕΡΓΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	93

Μέρος Πέμπτον : Οικονομικαί Έπιπτώσεις - Χρηματοδότησις**Μέθοδοι Έφαρμογής**

13.00 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	101
13.01 ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	105
13.02 ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	108
13.03 ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	125
13.04 ΣΧΕΣΙΣ ΕΣΟΔΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	126
13.05 ΠΑΡΟΥΣΑ ΑΞΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΩΦΕΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΩΝ	130
13.06 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΩΣ	143
13.07 ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΛΑΔΩΝ	146
14.00 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	149
14.01 ΔΗΜΟΣΙΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	151
14.02 ΙΔΙΩΤΙΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ—ΕΡΓΑ ΕΖΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	156
14.03 ΚΙΝΗΤΡΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΙΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ	157
15.00 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	163
15.01 ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ	165
15.02 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	168
15.03 ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ	170
15.04 ΙΔΙΩΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	175
15.05 ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ	176
15.06 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	178
15.07 ΠΡΟΒΟΛΗ	178
15.08 ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	182
Μέρος Έκτον : Συμπεράσματα και Υποδείξεις	
16.00 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ	185
16.01 ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	187
16.02 ΓΕΝΙΚΑΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ	194
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	207
A. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	209
B. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	211

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Ἡ Μελέτη Σκοπιμότητος καὶ Προγραμματισμοῦ Τουριστικῆς Ἀξιοποιήσεως Κρήτης ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κάτωθι ἑξ κυρίων τμημάτων :

1) **Μέρος Πρῶτον** : Κεφάλαια 1.00 ἕως 6.00, τὰ ὅποια περιλαμβάνουν πλήρη ἀνάλυσιν τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως καὶ εἰδικώτερον τῆς γενικῆς οἰκονομίας τῆς νήσου, τῆς ὑποδομῆς καὶ τῶν συγκοινωνιῶν, ὡς καὶ τῆς ὑφισταμένης τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως καὶ τοῦ τουριστικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Παρὰλληλως τὸ μέρος τοῦτο περιέχει καὶ μίαν πλήρη διερεύνησιν καὶ ἀξιολόγησιν τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς νήσου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐνδελεχοῦς ἀναλύσεως τοῦ κλίματος αὐτῆς.

2) **Μέρος Δεύτερον** : Κεφάλαιον 7.00. Τοῦτο περιλαμβάνει ἀνάλυσιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως εἰς τὴν Μεσόγειον, Ἑλλάδα καὶ Κρήτην, ἐκτίμησιν τῶν προοπτικῶν ἐξελίξεως αὐτῆς καὶ προσδιορισμὸν τῶν ἀναγκῶν τῆς νήσου κατὰ τὴν ἐπομένην δεκαετίαν εἰς ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως καὶ ἐστίασεως.

3) **Μέρος Τρίτον** : Κεφάλαια 8.00 ἕως 11.00. Τὸ μέρος τοῦτο περιέχει ὁλόκληρον τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου, ἢτοι τὰς Γενικὰς Κατευθύνσεις αὐτοῦ, τὴν λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν ἔργων καὶ ληπτέων μέτρων, ὡς καὶ τὴν προτεινομένην ἀνάπτυξιν τῶν τουριστικῶν ζωνῶν τῆς νήσου.

4) **Μέρος Τέταρτον** : Κεφάλαιον 12.00. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο περιλαμβάνει ἀναλυτικὴν ἐκτίμησιν τοῦ ὕψους τῶν ἀπαιτουμένων, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προτεινομένου προγράμματος, ἐπενδύσεων.

5) **Μέρος Πέμπτον** : Κεφάλαια 13.00 ἕως 15.00. Τὸ μέρος τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ καθαρὸς οἰκονομολογικὸν τμημα τῆς μελέτης καὶ περιλαμβάνει μίαν ἐκτίμησιν τῶν ἀναμενόμενων ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προτεινομένου προγράμματος οἰκονομικῶν ἐπιπτώσεων, τὸν τρόπον χρηματοδοτήσεως τούτου, ὡς καὶ ὑποδείξεις διὰ τὸν καλύτερον τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ.

6) **Μέρος Ἑκτον** : Κεφάλαιον 16.00. Τὸ τμημα τοῦτο, τὸ τελευταῖον τῆς μελέτης, περιλαμβάνει γενικὰ συμπεράσματα καὶ ὑποδείξεις.

Τὰ τρία πρῶτα μέρη τῆς Μελέτης παρουσιάζονται εἰς τρεῖς τόμους, σχήματος 40 X 60 ἑκατοστῶν, περιλαμβάνουν δέ, πλὴν τῶν κειμένων, καὶ σειρὰν πινάκων, χαρτῶν καὶ διαγραμμάτων. Τὸ μέγεθος τοῦτο ὑπερορεῦθη ἐκ τοῦ σχήματος τῆς νήσου καὶ ἐκ τῆς ἀδυναμίας παρουσιάσεως τῶν χαρτῶν τῆς εἰς κλίμακα μικροτέραν τοῦ 1 : 500.000 καὶ διατηρήσεως ταυτοχρόνως τῆς ἰκανότητος παρουσιάσεως τῶν πολλαπλῶν λεπτομερῶν στοιχείων τῆς μελέτης.

Τὰ τρία τελευταῖα μέρη τῆς μελέτης, τὰ ὅποια καὶ ἀποτελοῦν τὸ τμημα «Μελέτη Σκοπιμότητος», λόγω ἐλλείψεως χαρτῶν, περιλαμβάνονται εἰς τὸν τέταρτον τόμον, σχήματος 21 X 28.

Ἡ ἀρίθμησις τῶν σελίδων, χαρτῶν καὶ διαγραμμάτων εἶναι συνεχῆς εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους τόμους, αὐτοτελῆς δὲ καὶ ἀνεξάρτητος εἰς τὸν τέταρτον, μικροτέρου σχήματος, τόμον.

Ὁ τρίτος τόμος τῆς Μελέτης περιλαμβάνει, ὡς ἐλέχθη, ὁλόκληρον τὸ τρίτον μέρος τῆς μελέτης καὶ ἀποτελεῖ τὴν οὐσιαστικὴν «Μελέτην Προγραμματισμοῦ» τῆς προτεινομένης τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου. Συγκεκριμένως, τὰ παρουσιαζόμενα εἰς τὸν παρόντα τόμον κεφάλαια εἶναι :

Κεφάλαιον 8.00 : **Ἡ Τουριστικὴ Ἀξιοποίησις τῆς Κρήτης**. Βασικοὶ Σκοποὶ τοῦ Προγράμματος, Δυνατότητες Ἀξιοποιήσεως τοῦ Τουριστικοῦ Δυναμικοῦ, Μειονεκτήματα καὶ Ἐλλείψεις, Γενικαὶ Κατευθύνσεις καὶ Γενικὴ Περιγραφή τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος.

Κεφάλαιον 9.00 : **Τουριστικαὶ Ἐγκαταστάσεις — Ὁργάνωσις Τουριστικῶν Ὑπηρεσιῶν**. Λεπτομερῆς περιγραφή, ἀνά εἶδος ἔργου, τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρετήσεως τουριστῶν (Ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, ἐστίασεως, ψυχαγωγίας καὶ ἀναψυχῆς, Πλάζ, ὁδικῶν σταθμῶν κλπ), ὡς καὶ τῆς ὀργανώσεως τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐκπαιδεύσεως προσωπικοῦ καὶ ἐκπονήσεως μελετῶν.

Κεφάλαιον 10.00 : **Ὑποδομὴ — Συγκοινωνία — Ἔργα Ἀναδείξεως καὶ Ἀξιοποιήσεως τῶν Τουριστικῶν Ἐνδιαφερόντων**. Λεπτομερῆς περιγραφή τῶν προτεινομένων ἔργων Γενικῆς καὶ Εἰδικῆς Ὑποδομῆς (Ἔργων ὁδοποιίας, ἐγκαταστάσεις λιμένων καὶ ἀεροδρομίων, δίκτυα ἠλεκτροφωτισμοῦ, ὑδρεύσεως, τηλεπικοινωνιῶν κ.λ.π.), Ἀναπτύξεως Συγκοινωνιῶν, ὡς καὶ τῶν προτάσεων διὰ τὴν ἀξιοποίησιν καὶ ἀνάδειξιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων, ἱστορικῶν μνημείων, φυσικῶν καλλονῶν, καὶ λαογραφικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Κρήτης.

Κεφάλαιον 11.00 : **Ἀνάπτυξις Τουριστικῶν Ζωνῶν**. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο περιέχει τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὰ κεφάλαια 9.00 καὶ 10.00 προτάσεις μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι κατατάσσονται αὐταὶ γεωγραφικῶς, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται σαφές, τὸ προτεινόμενον, διὰ μίαν ἐκάστην τῶν δέκα τουριστικῶν ζωνῶν τῆς νήσου, πρόγραμμα τουριστικῆς ἀναπτύξεως.

Πρὸς εὐχερεστέραν ἀναφορὰν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τόμου παρατίθεται καὶ εἰς Γενικὸς Πίναξ Περιεχομένων ὁλοκλήρου τῆς Μελέτης. Εἰς τὸ τέλος τοῦ τόμου παρατίθεται ἐπίσης καὶ ἡ χρησιμοποιηθεῖσα βιβλιογραφία.

Ἡ διαμόρφωσις τῶν προτάσεων ἐγένετο ὑπὸ τῶν κ.κ. Μ. Modiano, μηχανικοῦ — οἰκονομολόγου, Α. Σακελλαριάδη, πολιτικοῦ μηχανικοῦ καὶ Ι. Ἀρμάου, ἀρχιτέκτονος. Ἡ ἐπεξεργασία καὶ συγγραφή τοῦ κειμένου ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Μοντιάνου, ἡ δὲ παρουσίασις τῶν χαρτῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Ἀρμάου καὶ τῆς Δίδος Μ. Παπακωνσταντίνου.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

	Σελίς		
Γενικός Πίναξ Περιεχομένων	i	γ. Περιηγητάι ('Ημεδαποί).....	244
Πρόλογος Τρίτου Τόμου	ii	δ. Παραθερισται ('Αλλοδαποί).....	245
Πίναξ Περιεχομένων Τρίτου Τόμου (Λεπτομερής)	iii	ε. Παραθερισται ('Ημεδαποί).....	245
		στ. Λοιποί Ταξιδιώται ('Ημεδαποί).....	245
		8.05 ΓΕΝΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ..	245
		8.06 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	246
		α. Γεωγραφική Κατανομή τών Προτεινομένων Έγκαταστάσεων -	
		Δημιουργία Τουριστικών Κέντρων.....	248
		β. Χρονική Κλιμάκωσις τής Κατασκευής τών Προτεινομένων Έργων	252
		γ. Γενική Περιγραφή τού Προτεινομένου Προγράμματος.....	254
		9.08 ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	282
		α. Τοπικαί Τουριστικά Έπιτροπαί.....	282
		β. Γραφεία Τουριστικών Πληροφοριών.....	282
		γ. Σωματεία, Όργανώσεις, Λέσχαι κ.λ.π.....	282
		δ. Παροχή Διαφόρων Υπηρεσιών.....	282
		9.09 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.....	283
		9.10 ΜΕΛΕΤΑΙ.....	283
		α. Γενικά Χωροταξικά Μελέται Τουριστικών Κέντρων και Ζωνών.....	284
		β. Πολεοδομικά Μελέται.....	284
		γ. Χωροταξικά Μελέται Αυτόνομων Τουριστικών Συγκροτημάτων ..	284
		δ. Χωροταξικά Μελέται Περιοχών διά Παραθεριστικής Κατοικίας.....	286
		ε. Μελέται Όργανωμένων Πλάζ.....	286
		στ. Μελέται Περιπτέρων, Όδικών Σταθμών, Όρειών καταφυγιών ..	286
		ζ. Μελέτη Σχολής Τουριστικών Έπαγγελματιών και Προγράμματος	
		Έκπαιδύσεως	286
		η. Μελέται Προβολής	286
		10.00 ΥΠΟΔΟΜΗ - ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ	
		ΕΡΓΑ ΑΝΑΔΕΙΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ	
		ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ.....	287
		10.01 ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ	288
		α. Έργα Γενικής Όδοποιίας.....	288
		β. Πολεοδομική Διαμόρφωσις.....	291
		γ. Αερολιμένες.....	294
		δ. Λιμένες.....	294
		ε. Ηλεκτρισμός.....	297
		στ. Τηλεπικοινωνίαι.....	297
		ζ. Ύδρευσις.....	297
		η. Αποχέτευσις-Απορρίματα.....	297
		10.02 ΕΡΓΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ.....	298
		α. Όδοποιία.....	298
		β. Πολεοδομική Διαμόρφωσις.....	300
		γ. Λιμένες.....	300
		δ. Ηλεκτροδότησις.....	300
		ε. Τηλεπικοινωνίαι.....	302
		στ. Ύδρευσις.....	302
		ζ. Διαμόρφωσις και Προστασία Αμμωδών Ακτών.....	302
8.00 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	237	9.00 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ	
8.01 ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	238	ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ.....	260
α. Αύξησις τού Αριθμού τών Αφίξεων.....	238	9.01 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ.....	261
β. Αύξησις τού Μέσου Χρόνου Παραμονής.....	238	α. Αστικά Τουριστικά Κέντρα.....	261
γ. Αύξησις τής Μέσης Ήμερησίας Δαπάνης τών Τουριστών.....	239	β. Έγκαταστάσεις Ένδοχώρας	266
8.02 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ		9.02 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ, ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ, ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΚΑΙ	
ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.....	240	ΣΠΟΡ.....	268
α. Κλίμα.....	240	α. Έγκαταστάσεις Αστικών Κέντρων	269
β. Αμμώδεις Παραλίαι.....	240	β. Έγκαταστάσεις Ένδοχώρας	269
γ. Φυσικά Καλλοναί.....	240	9.03 ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ.....	272
δ. Αρχαιότητες και Μνημεία.....	240	α. Αυτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα	272
ε. Λαογραφία.....	242	β. Έπαύλεις και Τουριστικά Κατοικίαι.....	276
8.03 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ.....	242	9.04 ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΑΜΜΩΔΩΝ ΠΑΡΑΛΙΩΝ	277
α. Έγκαταστάσεις Έξυτηρητέσεως Τουριστών	242	9.05 ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ	279
β. Ειδικευμένον Προσωπικόν	243	9.06 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΙΣΤΩΝ	281
γ. Όργανωσις Τουριστικών Υπηρεσιών.....	243	α. Όδικοί Σταθμοί.....	281
δ. Υπόδομή.....	243	β. Δυνατότης Έπισκευών.....	281
ε. Συγκοινωνίαι.....	243	γ. Γραφεία Ένοικιάσεως Αυτόκινήτων.....	281
στ. Ανάδειξις και Αξιοποίησις τού Τουριστικού Δυναμικού.....	243	9.07 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ	281
ζ. Πράσινον.....	243	α. Όργανωσις Δικτύου Καταστημάτων Ειδών Πρώτης Ανάγκης... ..	281
8.04 ΕΙΔΗ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΘΑ ΚΑΤΑΣΤΗ ΔΥΝΑΤΗ Η ΠΡΟΣ-		β. Δίκτυον Καταστημάτων Πωλήσεως Ειδών Λαϊκής Τέχνης.....	282
ΕΛΚΥΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΑΥΤΩΝ	243	γ. Καταστήματα Πωλήσεως Τυπικών Προϊόντων τής Νήσου.....	282
α. Έπιβάται Κρουαζιεράν.....	244		
β. Περιηγητάι ('Αλλοδαποί).....	244		

10.03 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ.....	303
α. 'Αεροπορικά Γραμματά 'Εσωτερικού.....	303
β. 'Αεροπορικά Γραμματά 'Εξωτερικού.....	303
γ. 'Ατμοπλοϊκά Συγκοινωνία 'Εσωτερικού-Πορθμεία.....	303
δ. 'Ατμοπλοϊκά Συγκοινωνία 'Εξωτερικού-Πορθμεία.....	305
ε. 'Ακτοπλοία Κρήτης.....	305
στ. 'Εσωτερικά Συγκοινωνία-Λεωφορειακά Γραμματά.....	305
ζ. Διευκλυνσεις τής δι' ιδιωτικού Αυτόκινήτου Περιηγήσεως τής Νήσου.....	305
10.04 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ.....	306
α. 'Αξιοποίησις τών Μινωϊκών και 'Ελληνορωμαϊκών αρχαιοτήτων.....	306
β. 'Αξιοποίησις Βυζαντινών, 'Ενετικών και Τουρκικών Μνημείων.....	306
γ. 'Αξιοποίησις 'Εκκλησιών και 'Ιερών Μονών.....	307
δ. 'Οργάνωσις 'Αρχαιολογικής 'Υπηρεσίας.....	309
ε. 'Ανάπτυξις Σημείων 'Ιστορικού 'Ενδιαφέροντος.....	309
στ. Μουσεία-'Εκθέσεις-Συλλογαί.....	309
10.05 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΛΩΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.....	310
α. 'Ορη-Φάραγγες-'Οροπέδια.....	310
β. Προστασία 'Ακτών.....	310
γ. Σπήλαια.....	310
δ. 'Ιαματικά Πηγαί.....	312
ε. Θήρα-'Αλιεία.....	312
στ. Δάση-Χλωρίς-'Ανάπτυξις Πρασίνου.....	312
10.06 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ.....	312
α. 'Εορταστικά 'Εκδηλώσεις-Πανηγύρεις-Θρησκευτικά 'Εορτά.....	312
β. Τοπικοί Χοροί-Μουσική-'Ενδυμασία.....	312
γ. Παραδόσεις-'Ηθη και 'Εθίμα.....	313
δ. Είδη Λαϊκής Τέχνης.....	313
ε. Είδικά 'Εδέσματα και Προϊόντα τής Νήσου.....	313
11.00 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΖΩΝΑΙ	314
11.01 ΖΩΝΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.....	315
11.02 ΖΩΝΗ ΧΑΝΙΩΝ.....	318
11.03 ΖΩΝΗ ΜΙΡΑΜΠΕΛΛΟΥ.....	322
11.04 ΖΩΝΗ ΡΕΘΥΜΝΟΥ.....	326
11.05 ΖΩΝΗ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ.....	329
11.06 ΖΩΝΗ ΣΗΤΕΙΑΣ.....	332
11.07 ΖΩΝΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ-ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ.....	335
11.08 ΖΩΝΗ ΜΕΣΣΑΡΑΣ.....	338
11.09 ΖΩΝΗ ΧΩΡΑΣ ΣΦΑΚΙΩΝ-ΣΑΜΑΡΙΑΣ.....	342
11.10 ΖΩΝΗ ΚΙΣΣΑΜΟΥ.....	345
11.11 ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΕΚΤΟΣ ΖΩΝΩΝ.....	347
α. 'Οροπέδιον Λασηθίου.....	347
β. Περιοχή Πλακιά-Πρέβελης.....	347
γ. Περιοχή 'Ιδης.....	348

ΧΑΡΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Αριθμός	ΤΙΤΛΟΣ	Σελίς
Κεφάλαιον 8.00		
79.	Τουριστικόν Δυναμικόν Κρήτης.....	241
80.	Κύρια Τουριστικά Περιοχά.....	247
81.	Προτεινόμενα Τουριστικά Κέντρα.....	249
82.	Τουριστική 'Ενδοχώρα-Βάρος Τουριστικής Κυκλοφορίας.....	251
83.	Τουριστικά Ζώναι.....	253
84.	Τουριστικά Κέντρα-'Εγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως-Τύποι και Κατηγορίαι.....	552
85.	Τουριστικά Κέντρα-'Εγκαταστάσεις 'Εστίασεως και 'Αναψυχής.....	257
86.	'Οργανοδιάγραμμα Προτεινομένου Προγράμματος.....	259
Κεφάλαιον 9.00		
87.	'Αστικά Τουριστικά Κέντρα-'Εγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως.....	265
88.	'Εγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως 'Ενδοχώρας.....	267
89.	Προτεινόμενα Τουριστικά Περίπτερα.....	271
90.	Παραθεριστικά 'Εγκαταστάσεις.....	275
91.	'Εγκαταστάσεις 'Οργανωμένων Πλάζ.....	278
92.	'Εγκαταστάσεις 'Εξυπηρητήσεως Πλωτών Μέσων και Θαλαμηγών-'Οδικοί Σταθμοί.....	280
93.	Μελέται.....	285
Κεφάλαιον 10.00		
94.	'Εργα 'Υποδομής-Προτεινόμενον Βασικόν Τουριστικόν Δίκτυον 'Οδοποιίας Κρήτης.....	289
95.	'Εργα 'Υποδομής-Πολοδομική Διαμόρφωσις Τουριστικών Πόλεων και Χωρίων.....	293
96.	'Εργα 'Υποδομής-'Εγκαταστάσεων εις Λιμένας και 'Αεροδρόμια.....	295
97.	'Εργα 'Υποδομής-'Ηλεκτρισμός-Τηλεπικοινωνία.....	301
98.	'Ανάπτυξις Συγκοινωνίων.....	304
99.	Προτεινόμενα 'Εργα 'Αναδείξεως 'Αρχαιολογικών Τόπων και Βυζαντινών και 'Ενετικών Μνημείων.....	308
100.	'Ανάπτυξις και 'Ανάδειξις Φυσικῶν Καλλονῶν.....	311
Κεφάλαιον 11.00		
101.	Ζώνη 'Ηρακλείου.....	316
102.	Ζώνη Χανίων.....	319
103.	Ζώνη Μίραμπέλλου.....	323
104.	Ζώνη Ρεθύμνου.....	327
105.	Ζώνη 'Ιεραπέτρας.....	330
106.	Ζώνη Σητείας.....	333
107.	Ζώνη Παλαιοχώρας-'Ελαφονήσου.....	336
108.	Ζώνη Μεσσαράς.....	339
109.	Ζώνη Σφακίων-Σαμαριάς.....	343
110.	Ζώνη Κισσάμου.....	346

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

'Αγία Μαρίνα Χανίων.....	6
"Άγιοι 'Απόστολοι Χανίων.....	6
Μπαλί Ρεθύμνου.....	8
Ρεθύμνον.....	8
'Ελούντα Μιραμπέλλου.....	11
Βάϊ Σητείας.....	15
Παλαιοχώρα.....	17
'Αγία Γαλήνη.....	20
Πλακιάς.....	24

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(Π-1)

ΠΙΝΑΚΕΣ

Αριθμός	ΤΙΤΛΟΣ	Σελίς	Αριθμός	Τίτλος	Σελίς	Αριθμός	Τίτλος	Σελίς
Κεφάλαιον 8.00						Κεφάλαιον 10.00		
8-1	Προβλεπόμενη Τουριστική Κίνησης Κρήτης Έτους 1975.	245	9-9	Προτεινόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως εις Περίπτερα (Αριθμός Κλινών).	266	10-1	Προτεινόμενον Πρόγραμμα Κατασκευής Βασικού Τουριστικού Όδικου Δικτύου Κρήτης (Γενική Έγδομη).	290
8-2	Προσδιορισμός Χρονικών Φάσεων Προτεινομένου Προγράμματος.	254	9-10	Ξενώνες Μονών (Αριθμός Κλινών).	266	10-2	Συνοπτικός Πίναξ Προτεινομένου Προγράμματος Κατασκευής Βασικού Τουριστικού Όδικου Δικτύου Κρήτης (Εις χιλιόμετρα).	291
8-3	Κατανομή τών Προβλεπομένων Έπενδύσεων εις τὰς Τρεις Φάσεις του Προτεινομένου Προγράμματος (Εις ποσοστά του συνόλου τών δαπανών).	254	9-11	Προτεινόμενοι Θέσεις δια «Σπίτια του Χωριού».	268	10-3	Γραφικά Χωρία τής Νήσου εις τὰ ὅποια Προτείνεται ἡ Έκτέλεσις Έργων Πολεοδομικῆς Διαμορφώσεως.	292
Κεφάλαιον 9.00			9-12	Προτεινόμενα Τουριστικά Περίπτερα.	270	10-4	Προτεινόμενος Προγραμματισμός Κατασκευής Μικρών Λιμενικών Έγκαταστάσεων.	296
9-1	Προβλεπόμενος Αριθμός Προτεινομένων Έγκαταστάσεων Διανυκτερεύσεως εις Κρήτην-Περίοδος 1965-1975	261	9-13	Τοποθεσίαι Έγδοιχθεΐσαι ὑπὸ τών Τοπικῶν Όρειβατικῶν Συλλόγων δια τὴν Ανέγερσιν Όρειῶν Καταφυγίων.	272	10-5	Προτεινόμενον Πρόγραμμα Κατασκευής Τουριστικῶν Όδῶν Κρήτης (Εΐδικῆ Έγδομη).	299
9-2	Προβλεπόμενος Αριθμός Κλινῶν εις τὰ Αστικά Τουριστικά Κέντρα τής Νήσου καὶ Κατανομή Αὐτῶν κατὰ Κατηγορίας.	261	9-14	Προβλεπόμενος Αριθμός Κλινῶν εις Αὐτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα καὶ Κατανομή Αὐτῶν κατὰ Κατηγορίας.	272	10-6	Προτεινόμενοι πρὸς Τουριστικὴν Αξιοποίησιν Έκκλησίαι μετὰ Τοιχογραφιῶν.	307
9-3	Γεωγραφικὴ Κατανομή Προβλεπομένου Αριθμοῦ Κλινῶν εις τὰ Αστικά Τουριστικά Κέντρα τής Κρήτης.	262	9-15	Κατανομή Προτεινομένου Αριθμοῦ Κλινῶν Αὐτονομῶν Τουριστικῶν Συγκροτημάτων εις Κατηγορίας Πολυτελείας καὶ Βασικῶν Τύπων Έγκαταστάσεων.	273	10-7	Προτεινόμενοι πρὸς Τουριστικὴν Αξιοποίησιν Παλαιοχριστιανικαὶ Βασιλικαί.	309
9-4	Προτεινόμενον Πρόγραμμα Περιοδικῆς Έτησίης Λειτουργίας Ξενοδοχειακῶν Έγκαταστάσεων Αστικῶν Τουριστικῶν Κέντρων.	262	9-16	Τοποθεσίαι τής Κρήτης Κατάλληλοι δια τὴν Ανέγερσιν εις Αὐτὰς Αὐτονομῶν Τουριστικῶν Συγκροτημάτων καὶ Προτεινόμενον Τελικὸν Δυναμικὸν Κλινῶν.	274	Κεφάλαιον 11.00		
9-5	Κατανομή Προτεινομένων Κλινῶν Αστικῶν Τουριστικῶν Κέντρων εις Κατηγορίας καὶ Τύπους Έγκαταστάσεων Διανυκτερεύσεως.	262	9-17	Προβλεπόμενη Δαπάνη Κατασκευῆς Απαραιτήτων Έργων Έγδομῆς δια τὴν Αξιοποίησιν τῶν Σημείων εις τὰ ὅποια Προτείνεται ἡ Ανέγερσις Αὐτονομῶν Τουριστικῶν Συγκροτημάτων (Εις Έκατομμύρια Δραχμῶν).	274	11-1	(9-6Α) Προγραμματιζόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως εις Ηράκλειον -Κατανομή Αριθμοῦ Προτεινομένων Κλινῶν εις Φάσεις Κατασκευῆς καὶ Κατηγορίας καὶ Εΐδη Έγκαταστάσεων.	315
9-6A	Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως Αστικῶν Τουριστικῶν Κέντρων. Κατανομή Προτεινομένων Έγκαταστάσεων Έκάστου Κέντρου εις Εΐδη, Κατηγορίας καὶ Φάσεις Κατασκευῆς Αὐτῶν. (Αριθμός Κλινῶν).	263	9-18	Προσδιορισμός Μέσου Κόστους (Ανὰ Κλίνην Δαπάνης) Έργων Έγδομῆς εις Έκαστον Προτεινόμενον Αὐτόνομον Τουριστικὸν Συγκρότημα.	274	11-2	(9-6Α) Προγραμματιζόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως εις Χανιά -Κατανομή Αριθμοῦ Προτεινομένων Κλινῶν εις Φάσεις Κατασκευῆς καὶ Κατηγορίας καὶ Εΐδη Έγκαταστάσεων.	318
9-6B	Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως Αστικῶν Τουριστικῶν Κέντρων. Κατανομή Προτεινομένων Έγκαταστάσεων Έκάστου Εΐδους εις Τουριστικά Κέντρα, Κατηγορίας καὶ Φάσεις Κατασκευῆς Αὐτῶν. (Απαιτούμενος Αριθμός Προτεινομένων Κλινῶν εις Έκάστην Φάσιν).	264	9-19	Προτεινόμενα Αὐτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα εις Κρήτην (Αριθμός Κλινῶν).	277	11-3	(9-6Α) Προγραμματιζόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως εις Άγιον Νικόλαον -Κατανομή Αριθμοῦ Προτεινομένων Κλινῶν εις Φάσεις Κατασκευῆς καὶ Κατηγορίας καὶ Εΐδη Έγκαταστάσεων.	322
9-7	Προτεινόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως Ένδοχώρας Κρήτης (Αριθμός Κλινῶν).	266	9-20	Προτεινόμενοι Μεγάλοι Έγκαταστάσεις Όργανωμένων Πλάζ (Δημοσίας Χρήσεως).	279	11-4	(9-6Α) Προγραμματιζόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως εις Ρέθυμνον -Κατανομή Αριθμοῦ Προτεινομένων Κλινῶν εις Φάσεις Κατασκευῆς καὶ Κατηγορίας καὶ Εΐδη Έγκαταστάσεων.	326
9-8	Προτεινόμενα Μικρὰ Ξενοδοχεΐα εις Ένδοχώραν Νήσου (Αριθμός Κλινῶν).	266	9-21	Προτεινόμενοι Μικραὶ Έγκαταστάσεις Πλάζ εις Παραθαλάσσια Περίπτερα.	279	11-5	(9-6Α) Προγραμματιζόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως εις Ιεράπετραν -Κατανομή Αριθμοῦ Προτεινομένων Κλινῶν εις Φάσεις Κατασκευῆς καὶ Κατηγορίας καὶ Εΐδη Έγκαταστάσεων.	329
			9-22	Σημεΐα δια τὴν Κατασκευὴν Προτεινομένων Σταθμῶν Έξυπηρετήσεως Πλωτῶν Μέσων καὶ Θαλαμηγῶν -Προτεινόμενοι Έγκαταστάσεις.	279	11-6	(9-6Α) Προγραμματιζόμενοι Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως εις Σητεΐαν -Κατανομή Αριθμοῦ Προτεινομένων Κλινῶν εις Φάσεις Κατασκευῆς καὶ Κατηγορίας καὶ Εΐδη Έγκαταστάσεων.	332
			9-23	Προτεινόμενοι Όδικοὶ Σταθμοί.	281			

8.00 Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ο τουρισμός—ή μετάβασις πρὸς ἐπίσκεψιν, διὰ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα, εἰς ἄλλον τόπον διαμονῆς—ἔχει καταστῆ σύνθετος καὶ ἀναπόσπαστος φαινόμενον τῆς συγχρόνου ζωῆς καὶ τοῦ τρόπου διαβιώσεως τῶν ἀτόμων, ὅλων σχεδὸν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ εἰσοδημάτων.

Ἡ μετάβασις εἰς ξένον τόπον πρὸς ἀναψυχὴν, ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν πλουσίων ἢ τῶν ἐπιστημόνων καὶ ἀρχαιολόγων πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων, ἀποτελεῖ πλέον τὸν κανόνα δι' ἑκατομμύρια ἄτομα, τὰ ὅποια προγραμματίζουν τὰς θερινὰς των διακοπὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μετὰ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν μετὰ τὴν ὅποιαν ἀπεφάσιζον ἄλλοτε τὴν διενέργειαν μικρᾶς ἐκδρομῆς.

Τὰ αἷτια τῆς μεταβολῆς αὐτῆς, ἡ ὅποια συνετέλεσθη κυρίως μετὰ τὸ πέρας τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, εἶναι ἡ ἀνοδος—εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας—τοῦ μέσου εἰσοδήματος, ἡ ἀλματώδης αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ιδιωτικῶν αὐτοκινήτων, ἡ ὑπαρξις ταχυτέρων, ἀνεωτέρων καὶ εὐθηνοτέρων μέσων συγκοινωνίας, ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀπομακρύνσεως, ἔστω καὶ διὰ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ τὸν συνήθη ἔντονον ρυθμὸν τῆς ζωῆς ἰδίως τῶν μεγαλοπόλεων, ἡ διάδοσις τῶν σπόρ, ἡ ἀνάγκη ἐπαφῆς μετὰ τὴν φύσιν καὶ, βεβαίως, ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν ὑποχρεωτικῶν θερινῶν διακοπῶν—μετὰ πλήρων ἀποδοχῶν. Οἱ παράγοντες οὗτοι συνετέλεσαν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς ἐτησίας ταύτης μαζικῆς μετακινήσεως, ἡ ὅποια κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον προσλαμβάνει μορφήν ὁμαδικῆς ἐξόδου.

Κατὰ τὸ 1964 ὑπελογίσθη ὅτι πλέον τῶν 35.000.000 τουριστῶν ἐπεσκέφθησαν ξένας χώρας¹ τῆς Μεσογείου. Ἡ μαζικὴ αὐτὴ μετακίνησις πληθυσμοῦ δημιουργεῖ, ὡς εἶναι φυσικόν, σοβαρὰ προβλήματα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν ὅλου αὐτοῦ τοῦ πλήθους, τὴν ἐξεύρεσιν καταλύματος, ἐγκαταστάσεων ἐστιάσεως καὶ ψυχαγωγίας καὶ διὰ τὴν ἐν γένει ἐξυπηρέτησίν του.

¹ Εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν δὲν συμπεριλαμβάνεται ὁ πρὸς τὴν Μεσόγειον ἐσωτερικὸς τουρισμὸς ἐκάστης τῶν Μεσογειακῶν χωρῶν.

Ο τουρισμὸς ἔχει οὕτω καταστῆ σημαντικὴ ἐπιχείρησις μετὰ ἀπαιτήσεις ἐπενδύσεως ἀξιολόγων κεφαλαίων καὶ ταυτόχρονον προοπτικὴν ἀξιολόγων κερδῶν. Ἀνεξαρτήτως ὁμως τῶν δυνατοτήτων τὰς ὁποίας παρέχει ἡ τουριστικὴ κίνησις εἰς ἰδιώτας ἐπιχειρηματίας, ὁ τουρισμὸς ἔχει καταστῆ μίαν τῶν ἀξιολογωτέρων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν διὰ τὰς τουριστικὰς χώρας. Τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐλεύσεως καὶ παραμονῆς ἄλλοδαπῶν τουριστῶν εἰς μίαν χώραν δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν αὐξησιν τῶν συναλλαγματικῶν εἰσπράξεων, ἀλλὰ περιλαμβάνουν ἀκόμη τὴν δημιουργίαν ἀπασχολήσεως διὰ πλῆθος ἀτόμων, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀπασχολουμένων μετὰ τὸν τουρισμὸν, τὴν αὐξησιν, ἐκ τῶν πρωτογενῶν καὶ δευτερογενῶν ἐπιπτώσεων, τοῦ μέσου εἰσοδήματος τῶν κατοίκων, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα ἔμμεσα ὀφέλη.

Ἡ σημασία τοῦ τουρισμοῦ εἰς τὴν οἰκονομίαν τῶν Μεσογειακῶν χωρῶν εἶναι μεγάλη (βλ. Κεφ. 7.02 θ), εἶναι δὲ χαρακτηριστικόν ὅτι εἰς τὴν Ἰσπανίαν π.χ., μίαν χώραν μετὰ μεγάλην παραγωγήν ἐσπεριδοειδῶν καὶ ἐλαιολάδου, αἱ ἐκ τοῦ τουρισμοῦ εἰσπράξεις κατὰ τὸ 1962 ὑπερέβησαν τρεῖς καὶ πέντε φορὰς ἀντιστοίχως, τὰ ἐκ τῶν ἐξαγωγῶν τῶν δύο αὐτῶν προϊόντων ἔσοδα.

Εἰς τὴν ἐπιτελουμένην ἐπομένως προσπάθειαν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος γενικῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς Κρήτης εἰδικώτερον, ἡ δυνατότης χρησιμοποίησεως τοῦ τουρισμοῦ ὡς μέσου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραβλεφθῆ.

Ὡς ἤδη ἐλέχθη (Κεφ. 2.00), αἱ δυνατότητες ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας εἰς τὴν Κρήτην, εἶναι σχετικῶς περιορισμέναι, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ δυνατότητες ἀναπτύξεως τοῦ τουρισμοῦ, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς παρούσης Μελέτης, εἶναι σχεδὸν ἀπεριόριστοι.

Διὰ τὴν ἀξιοποιηθῆν ὁμως αἱ δυνατότητες αὗται, πρέπει νὰ ὑπάρχη ἐν πλήρει καὶ συντονισμένον πρόγραμμα συμμετρου τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου, τὸ ὅποιον ἐφαρμοζόμενον νὰ παρέχῃ τὰ περισσότερα ἐχέγγυα διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀναλαμβάνομένης προσπάθειας.

8.01 ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αντικειμενικός σκοπός της προτεινομένης τουριστικής αξιοποίησης της νήσου είναι η επιβοήθησις της αναλαμβανομένης γενικής προσπάθειας οικονομικής ανάπτυξεως της Κρήτης και εξασφάλισις εις τους κατοίκους της ανωτέρου επιπέδου διαβιώσεως, διά της δημιουργίας απασχολήσεως και αύξησεως του μέσου εισοδήματος. Ταύτοχρόνως, εις τὸ πλαίσιον τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τουρισμοῦ τῆς Κρήτης σημαίνει παράλληλον αὐξησιν τοῦ τουρισμοῦ τῆς χώρας καὶ ἐπομένως αὐξησιν τῶν συναλλαγμᾶτικῶν εἰσπράξεων καὶ ἀνάπτυξιν γενικῶς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, διαφόρων τομέων τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἡ προσπάθεια προσελκύσεως τουριστῶν πρὸς τὴν νήσον δὲν ἀποτελεῖ ἐπομένως αὐτοσκοπὸν, ἀλλὰ μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπιτευχθῆ ἡ βελτίωσις τῆς οἰκονομίας της. Βασικὸς λοιπὸν ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς προτεινομένης τουριστικῆς αξιοποίησησεως τῆς Κρήτης εἶναι ἡ **αὐξησις τῶν τουριστικῶν εἰσπράξεων**, ἡ ὁποία καὶ ἀποτελεῖ τὸ μέτρον ἐπιτυχίας τῆς καταβαλλομένης προσπάθειας.

Ἐκαστον τμῆμα τοῦ προτεινομένου προγράμματος θὰ πρέπει νὰ ἀξιολογῆται ὑπ' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ πρῖσμα, ἡ δὲ ἀποτελεσματικότης ἐκάστου ἔργου ἢ μέτρου νὰ κρίνεται μὲ βᾶσιν τὸ κατὰ πόσον συντελεῖ εἰς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἡ αὐξησις τῶν τουριστικῶν εἰσπράξεων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῶν κατωτέρω τριῶν μέσων :

1. Διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀφίξεων.
2. Διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ μέσου χρόνου παραμονῆς τῶν τουριστῶν.
3. Διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν δαπανωμένων ἡμερησίως, ἀπὸ ἓνα ἑκαστον τουρίστα, χρημάτων.

α. Αὐξησις τοῦ Ἀριθμοῦ τῶν Ἀφίξεων :

Εἰς τὸ προηγούμενον Κεφάλαιον τῆς Μελέτης ἐγένετο μία ἐκτίμησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προβλεπομένων ἀφίξεων εἰς Κρήτην εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον, βᾶσει τῆς ὁποίας προκύπτει ὅτι ἕως τὸ 1975, ἐφ' ὅσον πραγματοποιηθῶν ὠρισμένοι προϋποθέσεις, αἱ ἀφίξεις τουριστῶν εἰς τὴν Κρήτην θὰ ἀνέλθουν εἰς 620.000, κατανεμόμεναι ὡς κάτωθι :

Ἄλλοδαποι Τουρίσται :			
Κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ	50.000		
Μέσῳ Ἑλλάδος	160.000		
Μέλη Κρουαζιερῶν	250.000	460.000	
Ἡμεδαποὶ Τουρίσται :			
Παραθερισταὶ	35.000		
Περιηγηταὶ	70.000		
Λοιποὶ Ταξιδιωταὶ	55.000	160.000	
			620.000

Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς εἶναι βεβαίως ἐντυπωσιακὸς, συγκρινόμενος μὲ τὰ σημερινὰ ἐπίπεδα. Ἡ πραγματοποίησις ὁμως ἐντὸς τῆς προσεχοῦς δεκαετίας τῆς προβλεπομένης τουριστικῆς κινήσεως εἶναι ἀπολύτως δυνατὴ καὶ μάλιστα, αἱ προβλέψεις αὗται, συγκρινόμεναι μὲ τὴν πραγματοποιημένην σήμερον

τουριστικὴν κίνησιν εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Μεσογείου¹, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν συντηρητικά.

Ἡ ἔλευσις ὁμως τοῦ προβλεπομένου ἀνωτέρω ἀριθμοῦ τουριστῶν εἰς τὴν Κρήτην βασίζεται, ὡς ἐλέχθη, εἰς τὴν πραγματοποιήσιν ὠρισμένων προϋποθέσεων καὶ ἐδικώτερον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος, δεδομένου ὅτι ἡ ἐκτίμησις τῆς ἐξελίξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως—διὰ τὴν περίοδον 1965—1975—ἐγένετο διὰ τοῦ ὑπολογισμοῦ τοῦ ἐπιπέδου ἀφίξεων (καὶ διανυκτερεύσεων), ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς **ὑπάρξεως ὅλων τῶν ἀπαιτούμενων ἐγκαταστάσεων** διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν αὐτῶν. Ἡ διαμόρφωσις δὲ τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος ἐγένετο ἀκολουθῶν, βᾶσει τῆς ὑπολογισθείσης τουριστικῆς κινήσεως, εἰς τρόπον ὥστε αἱ προτεινόμεναι ἐγκαταστάσεις νὰ ἐξυπηρετοῦν καὶ ἱκανοποιῶν τὰς ἀνάγκας τῶν προβλεπομένων, νὰ ἀφίχθωσιν εἰς Κρήτην, τουριστῶν.

Ἡ προβλεπομένη ἐξέλιξις τοῦ ἑξωτερικοῦ τουρισμοῦ τῆς Ἑλλάδος θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παράλληλον αὐξησιν τῶν ἀφίξεων εἰς Κρήτην, ἀκόμη καὶ ἐὰν δὲν ἐγένετο οὐδεμία προσπάθεια διὰ τὴν τουριστικὴν αξιοποίησιν τῆς νήσου.

Τοῦτο εἶναι ἀληθὲς προκειμένου κυρίως περὶ τῶν ἐπιβατῶν κρουαζιερῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Κρήτη (Ἡράκλειον—Κνωσὸς) ἀποτελεῖ ὁπωσδήποτε ἐπισημῶν σημείων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀφίξεων διὰ τοῦ μέσου τούτου ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἐξαπλασιασθῆ περίπου μεταξὺ τοῦ 1962 καὶ 1975 (1962 : 42.000—1975 : 250.000), παραλλήλως πρὸς τὸν προβλεπόμενον (βλ. Κεφ. 7.04α) ἐξαπλασιασμόν τοῦ ἑλληνικοῦ ἑξωτερικοῦ τουρισμοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον. Διὰ τὰ ἐπιτευχθῆ καὶ νὰ ἀξιοποιηθῆ ὁμως ἡ παράλληλος αὐξησις τῶν ἐπιβατῶν κρουαζιερῶν, θὰ ἀπαιτηθῆ ἐντατικὴ προβολὴ τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς νήσου, καὶ καλυτέρευσις τῶν ἐγκαταστάσεων ὑποδοχῆς καὶ ἐξυπηρέτησεως αὐτῶν (ἐστιατόρια, μεταφορικὰ μέσα κλπ.).

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιβατῶν κρουαζιερῶν εἶναι σχετικῶς μεγάλος (40 % τοῦ συνόλου τῶν ἀφίξεων), τὰ δὲ ὄφελῃ ἐκ τῆς βραχυχρονίου ἐπισκέψεώς των σχετικῶς μικρά. Ἡ προσπάθεια ὁμως προσελκύσεως τῶν τουριστῶν αὐτῶν εἶναι εὐκόλος, ἡ δὲ ἐπαφὴ των μὲ τὴν Κρήτην, ἔστω καὶ δι' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα, δημιουργεῖ προϋποθέσεις διὰ μίαν μεταγενεστέραν καὶ μακροτέραν ἐπίσκεψιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, οἱ ἐπιβάται κρουαζιερῶν δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθοῦν, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ καταβληθῆ προσπάθεια νὰ γνωρίσων οὔτοι ὅλον τὸ τουριστικὸν δυναμικὸν καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς νήσου.

Οἱ προβλεπόμενοι νὰ ἀφίχθωσιν εἰς τὴν Κρήτην, μέσῳ Ἑλλάδος, ἄλλοδαποὶ τουρίσται ὑπολογίζονται εἰς 160.000. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐπηρεάζεται τόσον ἀπὸ τὴν προβλεπομένην αὐξησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἑξωτερικοῦ τουρισμοῦ (βλ. Κεφ. 7.06α) ὅσον καὶ ἀπὸ ἄλλους παράγοντας (σύνθεσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἑξωτερικοῦ τουρισμοῦ καὶ αὐξησις τοῦ ποσοστοῦ συμμετοχῆς τῆς Κρήτης εἰς τὸν ἑλληνικὸν τουρισμόν).

Ἡ πραγματοποίησις ὁμως τῶν προβλέψεων αὐτῶν στηρίζεται, ὡς ἐλέχθη, εἰς τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος καὶ ἐδικῶς τῶν τμημάτων αὐτοῦ, τὰ ὁποία ἀναφέρονται εἰς ἔργα ἐπιβοηθούντα τὴν διακίνησιν τῶν τουριστῶν αὐτῶν (τουριστῶν—περιηγητῶν) ἀνὰ τὴν νήσον καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν εἰς τὰ ἀστικά κέντρα.

¹ Ἀφίξεις Ἄλλοδαπῶν Τουριστῶν, 1962, Βαλεαρίδες : 700.000, Σαρδηνία : 525.000, Κορσική : 325.000.

Ἀντιθέτως, ἡ δημιουργία τουριστικῆς κινήσεως πρὸς τὴν Κρήτην κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ, ἐξαρτᾶται ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν ἐδικῶν παραθεριστικῶν ἐγκαταστάσεων (αὐτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων, κατασκηνώσεων, παραθεριστικῶν ἐπαύλεων κλπ.) καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν σύνδεσιν τῆς Κρήτης μετὰ σημείων τοῦ ἑξωτερικοῦ διὰ τακτικῶν ἀεροπορικῶν γραμμῶν (κανονικὰ τακτικὰ δρομολόγια καὶ Charters).

Ἡ ἔλευσις εἰς τὴν Κρήτην μεγάλου ἀριθμοῦ Ἑλλήνων περιηγητῶν θὰ πραγματοποιηθῆ ἐφ' ὅσον συνδεθῆ αὕτη μετὰ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος μὲ ἄνετα καὶ ταχέα ὁχηματαγωγὰ καὶ ἀφοῦ βελτιωθῆ τὸ ὁδικὸν δίκτυον τῆς νήσου καὶ βελτιωθοῦν αἱ ἐσωτερικαὶ συγκοινωναί.

Ἡ δημιουργία τέλους ρεύματος Ἑλλήνων παραθεριστῶν πρὸς τὴν Κρήτην θὰ συντελεσθῆ ἐφ' ὅσον θεθοῦν ἐν λειτουργίᾳ ἐγκαταστάσεις εὐθηναι καὶ ὑπάρχη εὐχέρεια προσπελάσεως πρὸς τὰ διάφορα σημεία τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Γενικῶς, διὰ νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις τοῦ προβλεπομένου ἀριθμοῦ ἀφίξεων, πρέπει, διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων, λήψεως ὠρισμένων μέτρων καὶ τῆς καταλλήλου προβολῆς, νὰ γίνῃ γνωστὸν ὅτι ἡ Κρήτη εἶναι ἓνας πλήρως ὠργανωμένος, τουριστικῶς, τόπος, ὁ ὁποῖος πλὴν τῶν φυσικῶν καλλονῶν, τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ λαογραφικῶν ἐνδιαφερόντων καὶ τοῦ ἡπιίου κλίματος, διαθέτει πλήρεις ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν καὶ ἀρτίαν ὑποδομὴν.

β. Αὐξησις τοῦ Μέσου Χρόνου Παραμονῆς :

Ἡ ἐπιμήκυνσις τοῦ μέσου χρόνου παραμονῆς τῶν τουριστῶν εἰς τὴν Κρήτην ἀποτελεῖ τὸ δεῦτερον σκέλος τῆς προσπάθειας διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν αὐτῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν πραγματοποιηθέντων σήμερον εἰς Κρήτην διανυκτερεύσεων (2 ἕως 3 ἀνὰ ἐπισκέπτῃν) εἶναι μικρὸς συγκρινόμενος π.χ. μὲ τὴν Ρόδον (6 διανυκτερεύσεις ἀνὰ τουρίσταν) ἢ καὶ μὲ τὸν μέσον ἀριθμὸν ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος (9 διανυκτερεύσεις ἀνὰ τουρίσταν).

Ἡ βραχεῖα παραμονὴ τῶν τουριστῶν εἰς τὴν Κρήτην ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν παραθεριστικῶν ἐγκαταστάσεων¹, τὴν δυσχέρειαν προσπελάσεως, λόγῳ τοῦ εἰς κακὴν κατὰστασιν εὑρισκομένου ὁδικοῦ δικτύου πρὸς τὰ διάφορα σημεία τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ἐγκαταστάσεων ἐστίασεως, ψυχαγωγίας, ἀναψυχῆς, σπὸρ, κλπ.

Ἡ Κρήτη διαθέτει πολλὰ ἀξιόλογα σημεία τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος (βλ. Κεφ. 3.00), ὥστε ἡ ἀνάδειξις τῶν σημείων αὐτῶν καὶ ἡ παροχὴ, διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς καταλλήλου ὑποδομῆς, τῆς δυνατότητος προσπελάσεως καὶ ἐπισκέψεως αὐτῶν θὰ δημιουργήσῃ εἰς τοὺς τουρίστας—περιηγητὰς ἰσχυρὰ κίνητρα διὰ νὰ παρατείνων τὴν ἐπίσκεψιν των.

Παραλλήλως ἡ κατασκευὴ καὶ λειτουργία παραθεριστικῶν ἐγκαταστάσεων (τουριστικῶν συγκροτημάτων, κατασκηνώσεων, κλπ.) ὡς καὶ ἡ δημιουργία περιοχῶν μὲ παραθεριστικὰς ἐπαύλεις προβλέπεται ὅτι θὰ προσελκύσῃ εἰς τὴν Κρήτην πλῆθος παραθεριστῶν, ἰδίως ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Βορείου Εὐρώπης, οἱ ὁποῖοι, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἀγνοοῦν σήμερον τὴν Κρήτην.

¹ Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον, ὅπου λειτουργεῖ τὸ μοναχικὸν παραθεριστικὸν τουριστικὸν συγκρότημα τῆς νήσου, ὁ μέσος ἀριθμὸς τῶν διανυκτερεύσεων ἀνέρχεται εἰς 8—10 ἀνὰ τουρίσταν.

Ίδιαίτερον ενδιαφέρον, λόγω του ύψηλου μέσου αριθμού διανυκτερεύσεων ανά τουρίσταν, παρουσιάζει η περίπτωσης προσελκύσεως οργανωμένων ομάδων τουριστών—παραθεριστών, μέγας αριθμός των οποίων επισκέπτεται σήμερα την Ισπανίαν, Πορτογαλίαν, Ιταλίαν και άλλας χώρας της Μεσογείου. εις ἀναζήτησιν «ήλιου, θαλάσσης, άμμου και άναψυχής». Εις την Ελλάδα, η Ρόδος δέχεται αξιόλογον αριθμόν τουριστών τοιούτου είδους (έκ των Σκανδιναυϊκών κυρίως χωρών), μικρός δέ αριθμός αυτών επισκέπτεται και την Κρήτην (τήν προαναφερθεΐσαν έγκατάστασιν εις "Άγιον Νικόλαον).

Έν συμπεράσματι, διά να έπιτευχθῆ η παράτασις του μέσου χρόνου παραμονής των περιηγητών, πρέπει διά της καταλλήλου προβολής να γίνη γνωστόν εις αυτούς τὸ πλουσιώτατον τουριστικόν δυναμικόν της νήσου και διά της κατασκευής της καταλλήλου ύποδομής να καταστή δυνατή η άννετος επίσκεψις των σημείων αυτών. Παραλλήλως θα πρέπει να κατασκευασθοῦν και να λειτουργήσουν δλαι αϊ άπαιτούμεναι διά την έξυπνότητα των τουριστών έγκαταστάσεις, και ιδίως αϊ έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, έστιασεως, ψυχαγωγίας, σπόρ, κλπ.

γ. Αύξησις της Μέσης Ημερησίας Δαπάνης των Τουριστών :

Τὸ τρίτον σκέλος της προσπάθειάς διά την αύξησιν των τουριστικῶν εισοδημάτων της Κρήτης συνίσταται εις την έπιτεύξιν αύξήσεως του ποσοῦ τὸ ὅποιον δαπανοῦν ημερησίως οϊ επισκεπτόμενοι την Κρήτην τουρίσται.

Τὰ βασικά έξοδα ενὸς τουρίστα—άφου άφιχθῆ εις την νήσον—άποτελοῦνται από δαπάνας διά :

1. Κατάλυμα και Βασικὴν Τροφήν (Ξενοδοχεΐον και Έστιατόριον)
2. Ποτὰ και Άναψυκτικὰ (Μπάρ, Ζαχαροπλαστεΐα, Καφενεΐα, κλπ.).
3. Ψυχαγωγίαν (Νυκτερινὰ Κέντρα, Χορευτικὰ Κέντρα κλπ.).
4. Θεάματα (Φεστιβάλ, Θεάτρα, Κινηματογράφος, κλπ.).
5. Έκδρομὰς.
6. Έπισκέψεις Μουσείων και Άρχαιολογικῶν Χώρων
7. Χρήσιν Μεταφορικῶν Μέσων (Ταξί, Λεωφορεία, έπ' ένοικίω αυτοκίνητα).
8. Άγορὰν Ειδῶν (Σουβενίρ, Έργα Λαϊκῆς Τέχνης, Τυποποιημένα Άγροτικά Προϊόντα κλπ.).

Έχει παρατηρηθῆ ὅτι τὸ καλύτερον μέσον διά την προσέλκυσιν τουριστῶν (οϊουδήποτε κοινωνικοῦ η εισοδηματικοῦ έπιπέδου) άποτελοῦν αϊ χαμηλαί τιμαί των βασικῶν ειδῶν. Η Ισπανία και η Αυστρία δέχονται μεγάλου αριθμόν τουριστῶν άπλῶς και μόνον διότι έχουν την φήμην (άληθῆ) εὐθηνῶν χωρῶν.

Η διατήρησις των τιμῶν εις χαμηλά έπίπεδα εκ πρώτης ὄψεως παρουσιάζεται ὅτι εὐνοεΐ μὲν τὸ πρώτον σκέλος της προσπάθειας (αύξησιν των άφίξεων), εὐρίσκειται ὅμως αντίθετος πρὸς την προσπάθειαν αύξήσεως του δαπανομένου υπό των τουριστῶν ημερησίως ποσοῦ. Τοῦτο δὲν είναι ακριβές. Διότι αϊ χαμηλαί τιμαί δημιουργοῦν μεγαλυτέραν κατανάλωσιν, με τελικόν άποτέλεσμα την δαπάνην υπό των τουριστῶν περισσοτέρων χρημάτων. Τοῦτο είναι ιδιαίτέρως άληθές προκειμένου περι ποτῶν και άναψυκτικῶν, θεαμάτων και ψυχαγωγίας, εκδρομῶν και ιδίως ὅσον άφορᾷ την άγορὰν ειδῶν (ένθυμίων, έργων χειροτεχνίας, κλπ.). Τίποτε δὲν συγκινεΐ περισσότερο τὸν τουρίσταν από τὸ να δύναται να υπερηφανευθῆ εις τὸν τόπον του ὅτι ήγόρασε τοῦτο η εκείνο τὸ αντικείμενον έναντι εὐτελοῦς ποσοῦ.

Εις την περίπτωσην ὠρισμένων βασικῶν ὑπηρεσιῶν—ὡς π.χ. τὰ έξοδα ξενοδοχείου και βασικῆς διατροφῆς—διά τὰς ὁποίας η δυνατότης ημερησίας

καταναλώσεως είναι περιορισμένη (οὔδεις θα ένοικίασῃ δύο δωμάτια εις έν ξενοδοχεΐον λόγω χαμηλῆς τιμῆς), η διατήρησις των τιμῶν εις χαμηλά έπίπεδα θα έπιφέρῃ μίαν σχετικὴν Ίσως μείωσιν των δαπανομένων υπό των τουριστῶν χρηματικῶν ποσῶν, αν και εις τὰς πλείστας των περιπτώσεων οϊ τουρίσται θα δυνηθοῦν οὔτω να χρησιμοποιήσουν έγκαταστάσεις ανωτέρας κατηγορίας και θα έξοδεῦσιν έν τελευταία ἀναλύσει περισσότερα χρήματα ημερησίως.

Δὲν πρέπει να λησμονηθῆ δὲ ὅτι βασικόν κριτήριον διά την σύγκρισιν του κόστους παραμονῆς εις τὰς διαφόρους τουριστικὰς χώρας η τόπους λαμβάνεται κατὰ πρώτων λόγον τὸ ξενοδοχεΐον και άμέσως κατόπιν τὰ έξοδα διατροφῆς. Έπομένως, λόγω της αύξανόμενης συναγωνιστικότητος εις την περιοχὴν της Μεσογείου διά την προσέλκυσιν τουριστῶν και του μειονεκτήματος της Κρήτης ὅσον άφορᾷ την άπόστασιν από τὰς κυριώτερας άφετηρίας του τουριστικοῦ ρεύματος, θεωρεΐται άπαραίτητον ὅπως εδραιωθῆ η φήμη της Κρήτης ὡς εὐθηνῶν τόπου παραμονῆς.

Η προσπάθεια συγκρατήσεως των τιμῶν των βασικῶν ὑπηρεσιῶν εις χαμηλά έπίπεδα δὲν σημαίνει περιορισμόν του Προτεινομένου Προγράμματος εις την κατασκευὴν και λειτουργίαν έγκαταστάσεων διά τουρίστας χαμηλοῦ εισοδήματος, αλλά προσπάθειαν έπιτεύξεως χαμηλοτέρων τιμῶν, συγκριτικῶς πρὸς άλλα τουριστικὰ κέντρα της Μεσογείου, διά την παροχὴν ὑπηρεσιῶν του αὐτοῦ είδους. Οὔτως αϊ έγκαταστάσεις πολυτελείας εις Κρήτην θα πρέπει να προσφέρουν ὑπηρεσίας της αὐτῆς η και καλλιτέρας ποιότητος με παρομοίας έγκαταστάσεις εις άλλα σημεία της Μεσογείου, αλλά εις χαμηλοτέρην τιμὴν.

Γενικῶς θα πρέπει να ὑπάρχη πάντοτε μία έξισορρόπησις των άναφερθεισῶν προσπάθειῶν, εις τρόπον ὡστε να έπιτυγχάνεται εκάστοτε τὸ μέγιστον δυνατόν ὄφελος, τὸ ὅποιον εις την προκειμένην περίπτωσην άποτελεΐ τὸ σύνολον του εϊσπραττομένου έτησίως εκ της τουριστικῆς αξιοποιήσεως της Κρήτης ποσοῦ.

Έπιδίωξις του προτεινομένου προγράμματος είναι η προσέλκυσις εις την Κρήτην τουριστῶν των ανωτέρων κοινωνικῶν και εισοδηματικῶν τάξεων και ὠρισμένων εθνικότητων, η ὁποία θα ἔχη ὡς φυσικόν άπέτελεσμα την αύξησιν των τουριστικῶν εισοδημάτων της νήσου.

Ὡς ἔχει επανειλημμένως παρατηρηθῆ, ὁ μέσος Άμερικανὸς τουρίστας π. χ. δαπανᾷ πολλαπλάσιον ποσὸν ημερησίως του μέσου Εὐρωπαϊοῦ τουρίστα. Είναι βεβαίως άληθές ὅτι ὁ Άμερικανὸς τουρίστας ἔχει παραλλήλως περισσότερας άπαιτήσεις, αϊ δὲ επενδύσεις διά την κατασκευὴν έγκαταστάσεων πρὸς έξυπνότητα των ἀναγκῶν των Άμερικανῶν και των εὐπόρων τουριστῶν είναι ὑψηλότεραι. Αϊ τουριστικαί εϊσπράξεις ανά μονάδα επενδυομένου κεφαλαίου, είναι ὑψηλότεραι εις τὰς πολυτελεστέρας έγκαταστάσεις, πρᾶγμα τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι η ἀναλογία των ημερησίων δαπανῶν των πελατῶν των έγκαταστάσεων αυτῶν πρὸς τὰς δαπάνας των πελατῶν των μη πολυτελῶν έγκαταστάσεων είναι μεγαλυτέρα της ἀναλογίας των άπαιτουμένων επενδύσεων διά την κατασκευὴν πολυτελῶν έγκαταστάσεων πρὸς τὰς επενδύσεις διά την κατασκευὴν μη πολυτελῶν τοιούτων ¹

$$\frac{\Delta\alpha}{\Delta\epsilon} > \frac{Ε\alpha}{Ε\epsilon}$$

Δα = Ημερησιαί Δαπάναι Μέσου Άμερικανοῦ η Πλουσίου Εὐρωπαϊοῦ Τουρίστα
Δε = Ημερησιαί Δαπάναι Μέσου Εὐρωπαϊοῦ Τουρίστα
Εα = Άπαιτουμένη Έπένδυσις διά Κατασκευὴν Μονάδος Πολυτελοῦς Έγκαταστάσεως
Εε = Άπαιτουμένη Έπένδυσις διά Κατασκευὴν Μονάδος μη Πολυτελοῦς Έγκαταστάσεως

Έκ των δεδομένων αυτῶν εμφαίνεται ὅτι η προσέλκυσις τουριστῶν ανωτέρας κοινωνικῆς τάξεως και ὑψηλοτέρων εισοδημάτων είναι προτιμότερα. Εις την Μεσόγειον διακινοῦνται έτησίως εκατομμύρια τουριστῶν διαφόρων εθνικότητων και εισοδηματικῶν τάξεων. Έάν η έκτασις της Κρήτης ἦτο μικρά και αϊ δυνατότητες φιλοξενίας τουριστῶν περιορισμένα, θα ἦτο δυνατή μία έπιλογή του είδους των τουριστῶν διά της κατασκευῆς άντιστοίχων έγκαταστάσεων διά την έξυπνότητα ὠρισμένης κατηγορίας αυτῶν.

Η μεγάλη ὅμως έκτασις της Κρήτης και τὸ τουριστικόν της δυναμικόν έπιτρέπουν άπερίοριστον, σχεδόν, δυνατότητα φιλοξενίας επισκεπτῶν. Ταῦτοχρόνως, ὑφ' ὄσονδήποτε εὐνοϊκὰς συνθήκας και ὀσηδήποτε και αν καταβληθῆ προσπάθεια, ὑπάρχει έν ὄριον δυνατότητος προσελκύσεως τουριστῶν ὠρισμένου τύπου η εθνικότητος, τὸ ὅποιον είναι πολύ μικρότερον της δυνατότητος φιλοξενίας την ὁποίαν θα ἔχη—έφ' ὅσον κατασκευασθοῦν αϊ κατάλληλοι έγκαταστάσεις—η Κρήτη.

Διά τὸν λόγον αὐτὸν θεωρεΐται σκόπιμον ὅπως η προσπάθεια προσελκύσεως τουριστῶν πρὸς την νήσον κατευθυνθῆ πρὸς ὅλας τὰς κατηγορίας η εῖδη αυτῶν.

Άλλως τε, ὁ φοιτητῆς της σήμερα, ὁ ὁποῖος θα διέλθῃ εὐχαρίστους διακοπὰς εις μίαν εὐθηνὴν κατασκήνωσιν, θα είναι ὁ δικηγόρος η ἱατρός της αὔριον, ὁ ὁποῖος επανερχόμενος θα παραμείνῃ εις καλύτερα ξενοδοχεΐα και θα δαπανήσῃ περισσότερα χρήματα.

Η Έλευσις εις την νήσον διαφόρων προσωπικοτήτων (της πολιτικῆς, των καλῶν τεχνῶν, του θεάτρου και κινηματογράφου, έπιχειρηματιῶν, κλπ.) και προσώπων γενικῶς πλουσίων η των ανωτέρων κοινωνικῶν τάξεων θα προβάλλῃ την νήσον και θα δημιουργήσῃ ενδεχομένως Ισχυρὸν τουριστικόν ρεῦμα πρὸς αὐτήν, ὡς συνέβῃ με τὰ διάφορα σημεία εις τὰ ὁποία συχναζοῦν προσωπικότητες και γενικῶς άτομα τὰ ὁποία εὐρίσκονται υπό τὸ φῶς της δημοσιότητος. Διά τὸν λόγον αὐτὸν πρέπει να καταβληθῆ προσπάθεια κατασκευῆς ὠρισμένων πολυτελῶν έγκαταστάσεων ειδικῶς διά τουρίστας της κατηγορίας αὐτῆς.

Παραλλήλως, αϊ πλείσται έγκαταστάσεις θα πρέπει να κατασκευασθοῦν διά να έξυπνερτήσουν τουρίστας της μέσης αστικῆς τάξεως, οϊ ὅποιοι άποτελοῦν την μεγάλην πλειοψηφίαν του διακινουμένου ανά την Μεσόγειον τουριστικοῦ ρεύματος, ενώ ταῦτοχρόνως θα κατασκευασθοῦν και αϊ άπαραίτητοι διά την έξυπνότητα των τουριστῶν χαμηλοῦ εισοδήματος έγκαταστάσεις.

Εις τὸ προηγούμενον κεφάλαιον της Μελέτης (7.00) γίνεται μία εκτίμησις της προβλεπομένης κατὰ την επομένην δεκαετίαν τουριστικῆς κινήσεως πρὸς την Κρήτην, βάσει της προβλεπομένης έξελίξεως της τουριστικῆς κινήσεως εις ὅλοκληρον την Μεσόγειον και εις την Ελλάδα ειδικώτερον.

Η εκτίμησις αὐτῆ είναι τόσοσον ποσοτική, (διότι αναφέρεται εις τὸν προβλεπόμενον έτησίως αριθμόν άφίξεων και διανυκτερεύσεων), ὅσον και ποιοτική, δεδομένου ὅτι κατανέμει τοὺς ἀναμενομένους να επισκεφθοῦν την Κρήτην τουρίστας εις διαφόρους κατηγορίας (παραθεριστὰς, περιηγητὰς κλπ.) και ἀναλόγως των προτιμήσεων των διά ξενοδοχειακὰς έγκαταστάσεις διαφόρων κατηγοριῶν. Βάσει δὲ του προβλεπομένου έτησίως αριθμοῦ άφίξεων και διανυκτερεύσεων, της κατανομῆς των τουριστῶν εις διαφόρους κατηγορίας και των προτιμήσεων αυτῶν, εγένετο ὁ προσδιορισμός των άπαιτηθεισομένων έτησίως έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως—και έστιασεως—εις ὅλοκληρον την νήσον (Κεφ. 7.08 και 7.09). Η κατανομή των έγκαταστάσεων αυτῶν εις τὰ διάφορα τουριστικὰ κέντρα της νήσου άποτελεΐ αντικείμενον των επομένων κεφαλαίων.

8.02 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Είς τὰ προηγούμενα κεφάλαια τῆς παρούσης Μελέτης—καὶ εἰδικῶς τὸ Κεφάλαιον 3.00—ἐγένετο ἡ πλήρης ἀπογραφή καὶ ἀξιολόγησις ὄλων τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸ πλουσιώτατον, ἀλλ' ἀναξιοποίητον, τουριστικὸν δυναμικὸν τῆς Κρήτης.

Διὰ τὸν καταστῆ ἕνας τόπος τουριστικὸν κέντρον ἀξιολόγου σημασίας, πρέπει νὰ πληρῆ ὠρισμένας βασικὰς προϋποθέσεις¹, αἱ περισσώτεροι τῶν ὁποίων (τὸ κατάλληλον κλίμα, ἡ ὑπαρξὶς ὠραίων ἀμμωδῶν παραλιῶν, αἱ φυσικαὶ καλλοναί, τὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ λαογραφικὰ ἐνδιαφέροντα) πρέπει νὰ προϋπάρχουν, διότι ἡ δημιουργία των εἶναι ἀδύνατος. Ὁρισμένοι ἄλλαι προϋποθέσεις, ἐπίσης ἀπαραίτητοι διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς περιοχῆς; (ὑπαρξὶς τουριστικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ὑποδομῆ, τουριστικῆ ὀργάνωσις κλπ.), εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργηθοῦν ἐντὸς τοῦ πλαισίου ἐνὸς γενικωτέρου προγράμματος ἀναπτύξεως.

Ἡ ὑπαρξὶς ὠρισμένων ἐκ τῶν βασικῶν αὐτῶν στοιχείων προσδιορίζει τὸν τρόπον τινὰ καὶ τὸ εἶδος τῶν τουριστῶν, τῶν ὁποίων θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ προσέλκυσις εἰς τὴν νῆσον. Αἱ ἀπαιτήσεις δὲ τῶν τουριστῶν αὐτῶν συγκρινόμεναι μὲ τὰς ὑφισταμένας δυνατότητας παροχῆς ὑπηρεσιῶν θὰ προσδιορῶσιν τὰς ἀπαιτούμενας ἀνάγκας καὶ ἐπομένως τὰ εἶδη τῶν ἀπαραιτήτων, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν, ἐγκαταστάσεων.

Τὰ κυριώτερα στοιχεῖα ἔλξεως, τὰ ὁποῖα διαθέτει σήμερον ἡ Κρήτη καὶ τὰ ὁποῖα δύναται νὰ συμβάλουν ἐνεργῶς εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς εἰς ἀξιόλογον τουριστικὸν κέντρον τῆς Μεσογείου, ἀναφέρονται συνοπτικῶς κατωτέρω.

α. Κλίμα :

Τὸ κλίμα τῆς Κρήτης (Κεφ. 4.00) προσφέρεται ὄλως ἰδιαιτέρως διὰ τὴν δημιουργίαν παραθεριστικοῦ τουρισμοῦ. Ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλα σημεῖα τῆς Μεσογείου, ἡ Κρήτη, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς τὸ νοτιώτερον σημεῖον τῆς Εὐρώπης (νοτιώτερον καὶ ὠρισμένων χωρῶν τῆς Βορείου Ἀφρικῆς), εἶναι σχετικῶς δροσερὰ κατὰ τὸ θέρος καὶ θερμὴ κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ θερμοκρασία τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης (ἄνω τῶν 15°K.—Βλ. Διαγράμματα 22 καὶ 23A, σελ. 138 καὶ 139) ἐπιτρέπει τὴν ἀνετον κολύμβησιν ἐπὶ ἐννέα ἕως δέκα μῆνας ἐτησίως.

Ἡ θερμοκρασία ἀέρος (Μέση Μηνιαία) τῶν περισσοτέρων παραθαλασσίων περιοχῶν τῆς νήσου πίπτει σπανίως κάτω τῶν 12°K (Χανιά—Ἰανουάριος), εἰς δὲ τὰ νότια παράλια τῆς νήσου ἡ συνήθης κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας κυμαίνεται περὶ τῶν 15°—16°K.

Γενικῶς, ἡ χαμηλὴ νέφωσις, ἡ ἡπία θερμοκρασία κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας, ἡ δυνατότης κολυμβήσεως ἐπὶ ἐννέα ἕως δέκα μῆνας ἐτησίως καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸ κλίμα ἐνὸς τόπου (Βλ. λεπτομερῆ ἀνάλυσιν, Κεφ. 4.00), δημιουργοῦν τὰς ἀπαραίτητους προϋποθέσεις ὄχι μόνον διὰ τὴν προσέλκυσιν τουριστῶν (διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ὑπαρξὶς ἡπίου κλίματος ἀποτελεῖ πάντοτε ἰσχυρὸν κίνητρον), ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπὶ μακροτέραν περιόδον λειτουργίαν τῶν ξενοδοχειακῶν κλπ. ἐγκαταστάσεων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν μεγαλυτέραν πληρότητα καὶ τὴν ἀποδοτικωτέραν λειτουργίαν των.

¹ Βλ. Κεφ. 3.00—σελ. 40.

β. Ἀμμώδεις Παραλίες :

Τὸ δεύτερον στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον προσελκύνει σήμερον τουρίστας εἰς ἕνα τόπον, εἶναι ἡ θάλασσα, καὶ εἰδικώτερον ἡ ὑπαρξὶς ὠραίων ἀμμωδῶν παραλιῶν.

Τὸ παρατηρούμενον μέγα τουριστικὸν ρεῦμα ἐκ μέρους τῶν χωρῶν τῆς Βορείου καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Μεσόγειον κατευθύνεται κυρίως πρὸς τὰς παραθαλασσίας περιοχάς. Πόλεις μὲ ἱστορικὸν παρελθόν, ὅπως ἡ Ρώμη, ἡ Φλωρεντία, αἱ Ἀθήναι, ἡ καὶ τὸ Ἡράκλειον Κρήτης, προσελκύνουν μὲν μέγαλον σχετικῶς ἀριθμὸν τουριστῶν, ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν πραγματοποιημένων διανυκτερεύσεων εἶναι σχετικῶς μικρὸς, δεδομένου ὅτι οἱ τουρίσται, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀξιοθεάτων, μεταβαίνουν εἰς ἕτερον περιοχὴν.

Γενικῶς ἡ ὑπαρξὶς ὠραίων ἀμμωδῶν παραλιῶν προσελκύνει τουρίστας—παραθεριστάς, ὡς ἐπίσης καὶ μονίμους ἢ ἡμιμονίμους ἐπισκέπτας, ἄτομα τὰ ὁποῖα ἀγοράζουν ἢ κτίζουν μόνιμον παραθεριστικὴν κατοικίαν.

Ἡ Κρήτη διαθέτει πολλὰς ὠραιοτάτας ἀμμώδεις παραλίας (Βλ. Χάρτην Ἀρ. 11), πλήρης περιγραφῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκεται εἰς τὸ Κεφ. 3.02β, τῆς Μελέτης.

Αἱ ἀμμώδεις παραλίες τῆς Κρήτης, τὸ συνολικὸν μήκος τῶν ὁποίων ὑπερβαίνει τὰ 150 χλμ., ἀποτελοῦν σημαντικώτατον στοιχεῖον τοῦ τουριστικοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς νήσου, καὶ παρέχουν τὴν δυνατότητα, λόγω τῆς μεγάλης ποικιλίας των, δημιουργίας πολλῶν μεγάλων καὶ μικρῶν ἐγκαταστάσεων συγκεντρωμένων ἢ ἀπομεμονωμένων.

Αἱ ὠραιότεραι τῶν παραλιῶν τῆς Κρήτης εἰς τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὴ ἡ κατασκευὴ τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων δεικνύονται εἰς τὸν Χάρτην Ἀρ. 11, ἀναφέρονται δὲ συνοπτικῶς εἰς τὴν σελ. 66. Αἱ παραλίες αὐταὶ διακρίνονται διὰ τὴν ποιότητα τῆς ἄμμου, τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἀκτῆς, τὴν ὁμαλότητα τοῦ πυθμένος, τὴν διαύγειαν τῶν ὑδάτων καὶ τὴν ἐν γένει ἔλκυστικότητα τοῦ περιβάλλοντος χώρου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ τὴν δυνατότητα κατασκευῆς καὶ λειτουργίας τῶν ἀναφερομένων κατωτέρω τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

γ. Φυσικαὶ Καλλοναί :

Πέραν τῶν ὠραίων ἀμμωδῶν παραλιῶν, ἡ Κρήτη διακρίνεται διὰ τὰς φυσικὰς τῆς καλλονάς. Τὸ κρητικὸν τοπίον δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἄγριον. Τὸ κέντρον τῆς νήσου καλύπτεται ὑπὸ τῶν μεγάλων ὄρειων ὄγκων τῶν Λευκῶν Ὁρέων, τῆς Ἰδης, τῆς Δίκτης καὶ τῆς Θριπτῆς.

Τὰ ὄρη τῆς Κρήτης, ἀντικείμενον ἐξορμήσεων ὄρειβατικῶν ὁμίλων, εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Τὰ Λευκὰ Ὄρη, μὲ τὰς 110 καὶ πλέον κορυφὰς των, παρέχουν τὴν δυνατότητα δημιουργίας κέντρων χιονοδρομιῶν. Μεταξὺ τῶν ὄρειων ὄγκων τῆς νήσου σχηματίζονται μεγαλοπρεπεῖς φάραγγες, μία τῶν ὁποίων, ἡ Φάραγξ τῆς Σαμαριάς, ἡ σημαντικώτερα τῆς Εὐρώπης, καταλλήλως ἀξιοποιουμένη, δύναται νὰ ἀποβῆ ἀντικείμενον τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος πρώτου μεγέθους.

Εἰς διάφορα σημεῖα τῆς νήσου σχηματίζονται ἐπίσης μικρὰ καὶ μεγάλα ὄροπέδια, τὸ σημαντικώτερον τῶν ὁποίων, τὸ Ὄροπέδιον Λασηθίου, ἀποτελεῖ ἐν τῶν γραφικωτέρων σημείων τῆς νήσου.

Λεπτομερῆς περιγραφῆς τῶν ὄρων, φαραγγῶν καὶ ὄροπέδιων τῆς Κρήτης, εὑρίσκεται εἰς τὸ Κεφάλαιον 3.01γ, τῆς Μελέτης.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν πολλῶν συγκεκριμένων σημείων, τὰ ὁποῖα λόγω τῆς εἰδικῆς των διαμορφώσεως (φάραγγες, ὄροπέδια κλπ.) παρουσιάζουν με-

γάλον ἐνδιαφέρον καὶ δικαιολογοῦν ἰδιαιτέραν ἐπίσκεψιν, ἡ ὄλη μορφολογία τῆς νήσου εἶναι θεαματικὴ. Εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς νήσου, ἡ θέα καὶ τὸ τοπίον εἶναι τοιαῦτα, ὥστε καθιστοῦν τὴν διαδρομὴν ἀφ' ἑαυτῆς ἐνδιαφέρουσαν. Εἰς τὰ νότια παράλια τῆς δυτικῆς Κρήτης, οἱ ὄρειοι ὄγκοι τῶν Λευκῶν Ὁρέων πίπτουν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δημιουργοῦν μίαν ἀκτὴν ἀπὸ τὰς πλέον ἐντυπωσιακὰς τῆς Μεσογείου. Ὁρισμένοι δὲ διαδρομαί, ὅπως π.χ. ἡ μεταξὺ Παχειᾶς Ἀμμου καὶ Σητείας, κατὰ μήκος τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, παρουσιάζουν ἐξαιρετον γραφικότητα λόγω τοῦ ἐναλλασσομένου τοπίου καὶ τῆς θέας ἐφ' ὄλοκλήρου τοῦ Κόλπου Μιραμπέλλου.

Ἐκτὸς τῶν ὄρων, ὄροπέδιων καὶ φαραγγῶν, ἡ Κρήτη διαθέτει χίλια καὶ πλέον σπήλαια, σταλακτιτικὰ, λατρευτικὰ καὶ ἱστορικὰ, τὰ σημαντικώτερα τῶν ὁποίων ἀναφέρονται εἰς τὸ Κεφάλαιον 3.01 δ, καὶ δεικνύονται εἰς τὸν Χάρτην ἀρ. 12. Τὰ σπήλαια εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, καὶ εἰδικῶς εἰς τὰς ΗΠΑ, ἔχουν πλήρως ἀξιοποιηθῆ τουριστικῶς, χιλιάδες δὲ τουρίσται τὰ ἐπισκέπτονται καθημερινῶς. Πολλὰ ἐκ τῶν σπηλαιῶν τῆς Κρήτης εἶναι, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, ἐκ τῶν θεαματικωτέρων τῆς Ἑλλάδος καὶ δύναται νὰ ἀποβούν, διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων, σημαντικὰ στοιχεῖα τοῦ τουριστικοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς Κρήτης.

Δάση πολλὰ ἡ Κρήτη δὲν ἔχει. Γενικῶς λείπει τὸ πράσινον. Ἡ χλωρίς τῆς ὅμως εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρουσα, φύονται δὲ πολλῶν εἰδῶν ἄγρια ἀνθη καὶ βότανα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων εἶναι τὸ γνωστὸν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα Δίκταμον.

Αἱ ἱαματικαὶ πηγαὶ τῆς Κρήτης εἶναι πολλαί, ἡ θεραπευτικότης των ὅμως δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη. Ὁρισμένοι ἐξ αὐτῶν, ὡς αἱ τῆς Λισσοῦ καὶ Λέντα, ἦσαν γνωσταὶ ὡς κέντρα λουτροθεραπείας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἡ θήρα εἶναι δυνατὴ εἰς τὴν ἐνδοχώραν τῆς νήσου, κατὰ μήκος δὲ τῶν παραλιῶν εἶναι δυνατὴ ἡ ἀλιεία, τόσον ἡ ὑποβρύχιος (ψαροτούφεκο) ὅσον καὶ ἡ κλασικὴ. Ἡ θήρα, καί, ἰδίως, ἡ ἀλιεία ἀποτελοῦν πρόσθετα ἐνδιαφέροντα, τὰ ὁποῖα ἐπιζητοῦν πολλὰκις οἱ τουρίσται.

δ. Ἀρχαιότητες καὶ Μνημεῖα :

Αἱ ἀρχαιότητες καὶ τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα τῆς νήσου ἀποτελοῦν τὸ τρίτον στοιχεῖον ἔλξεως τουριστῶν πρὸς αὐτὴν (Πλήρης περιγραφῆς τῶν Μινωικῶν, Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων, ὡς καὶ τῶν Βυζαντινῶν, Ἑνετικῶν καὶ Τουρκικῶν μνημείων τῆς Κρήτης εὑρίσκεται εἰς τὰ Κεφάλαια 3.02, 3.03 καὶ 3.04 τῆς Μελέτης).

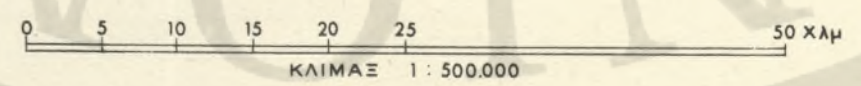
Αἱ Μινωικαὶ ἀρχαιότητες τῆς Κρήτης ἤσκησαν πάντοτε ἰσχυρὰν ἐλξιν καὶ ἀπέτελεσαν καὶ ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐπισκέψεως μεγάλης μερίδος τῶν ἀφικνουμένων εἰς Ἑλλάδα τουριστῶν. Λόγω τῆς μοναδικότητός των καὶ τοῦ σημαντικοῦ ρόλου τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν ἡ Μινωικὴ Κρήτη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Μεσογείου, ὡς καὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον παρουσιάζουν, αἱ ἀρχαιότητες αὐταὶ θέτουν τὴν Κρήτην εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν, ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως, μετὰ τῶν ἄλλων κέντρων τῶν μεγάλων Μεσογειακῶν Πολιτισμῶν.

Αἱ Μινωικαὶ ἀρχαιότητες προσελκύνουν ἤδη εἰς τὴν Κρήτην μέγαλον σχετικῶς ἀριθμὸν τουριστῶν, ἡ παραμονὴ τῶν ὁποίων εἶναι βραχείας διαρκείας—ἐνίοτε μικροτέρα τῆς μιᾶς ἡμέρας.

	ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ		ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΟΝ
	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ		ΟΡΟΠΕΔΙΟΝ
	ΡΩΜΑΙΚΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ		ΦΑΡΑΓΕ
	ΜΟΝΗ		ΚΟΡΥΦΗ ΟΡΟΥΣ ΑΝΩ ΤΩΝ 2000 Μ.
	ΕΚΚΛΗΣΙΑ		ΑΜΜΩΔΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑ
	ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ		ΧΑΛΙΚΩΔΗΣ ΠΑΡΑΛΙΑ
	ΤΕΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ		ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ
	ΦΡΟΥΡΙΟΝ - ΚΑΣΤΡΟΝ		ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ
	ΟΜΑΣ ΟΙΚΙΩΝ		
	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΝ ΚΤΙΡΙΟΝ		
- ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ ΑΝΑΛΟΓΟΝ ΣΧΕΤΙΚΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΔΥΝΑΜΙΚΟΝ ΚΡΗΤΗΣ

Αί Έλληνικά και Ρωμαϊκά αρχαιότητες (ώς και τὰ Βυζαντινά και Ένετικά μνημεία) έχουν επίσης αξιόλογον ενδιαφέρον, μολονότι συγκρινόμενοι προς τὰς Μινωϊκάς αρχαιότητας έχουν μικρότερην σημασίαν. Η αξία των συνίσταται κυρίως εις τὸ πλῆθος και τὴν διασποράν των ἐφ' ὄλοκλήρου τῆς νήσου, εις τρόπον ὥστε τόσον οἱ τουρίσται—περιηγηταί, ὅσον και οἱ διαμένοντες εις τουριστικά κέντρα τουρίσται—παραθερισταί νὰ παρακινούνται νὰ πραγματοποιοῦν ἐπισκέψεις και ἐκδρομάς εις νέας πάντοτε τοποθεσίας.

Η αξιοποίησις ὄλων τῶν αξιολόγων αρχαιολογικῶν τόπων και ἰστορικῶν μνημείων θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν περισσοτέρων ἐπισκεψίμων σημείων, με συνέπειαν τὴν παράτασιν τοῦ μέσου χρόνου παραμονῆς τῶν τουριστῶν.

Η Κρήτη, ὡς ἀναφέρεται ἐν λεπτομερείᾳ εις τὸ Κεφάλαιον 3.00, διαθέτει πλοῦτον αρχαιολογικῶν τόπων και μνημείων. Πέραν τῶν Μινωϊκῶν ἀρχαιοτήτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι μοναδικαί εις τὴν νήσον, και τῶν ἀναφερθεισῶν Έλληνορωμαϊκῶν τοιούτων, αξιόλογον σημασίαν ἔχουν τὰ θρησκευτικά μνημεία (Έκκλησιαί και Ἱεραὶ Μοναί) τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Παρ' ὄλον ὅτι δὲν συγκρίνονται εις μέγεθος ἢ πλοῦτον με τὸν Μυστρά ἢ τὰς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους, αἱ χίλια περίπου τοιχογραφημένοι ἐκκλησιαί τῆς Κρήτης και αἱ μεγαλύτεραι τῶν Ἱερῶν Μονῶν ἀποτελοῦν ἀναμφιβόλως στοιχεῖον τουριστικοῦ ενδιαφέροντος.

Οἱ Έλληνικοὶ και Ρωμαϊκοὶ ἀρχαιολογικοὶ τόποι τῆς νήσου ὡς και τὰ Ένετικά και Τουρκικά μνημεία, δὲν δύνανται νὰ συγκριθοῦν ἀσφαλῶς με ἀντίστοιχα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἄλλων περιοχῶν. Τὰ σημεία αὐτὰ δὲν δικαιολογοῦν ἴσως μίαν μετάβασιν εις τὴν νήσον διὰ τὴν ἐπίσκεψιν των και μόνον. Εἰς τὸ γενικώτερον πλαίσιον ὁμως τῶν τουριστικῶν ενδιαφερόντων τῆς νήσου, προστιθέμενα εις τὰς Μινωϊκάς αρχαιότητας, τὰς Βυζαντινὰς ἐκκλησίας τὰς φυσικὰς καλλονὰς και τὰ αξιοθέατα τῆς νήσου, δημιουργοῦν σύνολον τουριστικῶν ενδιαφερόντων, τὸ ὁποῖον σπανίως συναντᾶται εις ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος ἢ και τῆς Μεσογείου.

Πέραν τῆς ἔλξεως τῆς νήσου, λόγω τῶν ἀρχαιολογικῶν της θησαυρῶν και τῶν μνημείων τοῦ Μεσαίωonos, ἡ Κρήτη κατέχει σημαντικώτατην θέσιν εις τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, πράγμα τὸ ὁποῖον ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, ὅσον ἀφορᾶ τὴν τουριστικὴν αξιοποίησιν της, λόγω τῆς δυνατότητος προσελκύσεως ἡμεδαπῶν ἐπισκεπτῶν.

Οἱ ἀγῶνες τῆς Κρήτης διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν της ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ δὲν συγκινοῦν ἴσως τοὺς ἄλλοδαποὺς τουρίστας, τοποθεσιαί ὁμως ὡς τὸ Ἀρκάδι ἢ τὸ Μελιδόνι, ἐφ' ὅσον θὰ ὑφίστανται αἱ δυνατότητες προσπελάσεως και ἀνέτου ταξιδίου, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ προκαλέσουν τὴν ἐπίσκεψιν ἀξιολόγου ἀριθμοῦ Ἑλλήνων τουριστῶν ἐτησίως.

Εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν ἐπίσης, ἡ Κρήτη ἔχει παίξει σημαντικὸν ρόλον. Η «Μάχη τῆς Κρήτης» τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἐνδιαφέρει Ἕλληνας και ξένους. Οἱ δὲ τόποι γεννήσεως και αἱ πατρικαὶ οἰκίαι μεγάλων ἀνδρῶν, ὡς ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ Νικόλαος Καζαντζάκης και ὁ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco), θὰ προσελκύσουν ἀναμφιβόλως πλῆθος ἐπισκεπτῶν.

ε. Λαογραφία :

Λόγω τοῦ ὀρεινοῦ χαρακτήρος της και τῆς μακρᾶς ἀπομονώσεώς της, ἡ λαογραφία τῆς Κρήτης εἶναι ἄκρως ἀνεπτυγμένη και πρωτότυπος, εις μόνον δὲ βαθμὸν ἀνεξάρτητος ξένης ἐπιρροῆς.

Η λαογραφία ἐνὸς τόπου (μουσική, λαϊκοὶ χοροί, τοπικαὶ ἐνδυμασιαί, εἶδη λαϊκῆς τέχνης και χειροτεχνίας) ἀποτελεῖ ἀξιόλογον στοιχεῖον τουριστι-

κοῦ ενδιαφέροντος και αὐτοχρόνως σημαντικὴν πηγὴν προσθέτων εἰσοδημάτων.

Η λαογραφία τῆς Κρήτης εἶναι πλουσιωτάτη. Πλήρης περιγραφή αὐτῆς εὑρίσκεται εις τὸ Κεφάλαιον 3.05 τῆς Μελέτης, εις τὸ ὁποῖον ἀναλύονται ἐν λεπτομερείᾳ τὰ διάφορα στοιχεῖα αὐτῆς.

Ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως, ἡ λαογραφία καθιστᾶ τὴν νήσον τόπον ἐνδιαφέροντα πρὸς ἐπίσκεψιν. Η λαογραφία, συνδυαζομένη με τὴν δημιουργίαν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, δημιουργεῖ πρόσθετα ἐνδιαφέροντα και ἐπιμηκύνει τὸν χρόνον παραμονῆς τῶν τουριστῶν εις τὴν νήσον.

Η ἀνάπτυξις αὐτοχρόνως κλάδων τῆς βιοτεχνίας και χειροτεχνίας διὰ τὴν παραγωγὴν προϊόντων λαϊκῆς τέχνης κλπ. θὰ δημιουργήσῃ εἰσοδήματα εις τὰς ὀρεινὰς κυρίως περιοχὰς—ὅπου τὰ κέντρα χειροτεχνίας—αἱ ὁποῖαι θὰ εὐνοοῦνται ὀλιγώτερον ἐκ τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου.

Πέραν ὁμως τῶν σημαντικῶν και συγκεκριμένων διαφόρων αὐτῶν στοιχείων τουριστικοῦ ενδιαφέροντος τὰ ὁποῖα ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω, ἕκαστον τῶν ὁποίων θὰ ἤρκει, αξιοποιούμενον, διὰ νὰ προσελκύσῃ τουρίστας, ἢ Κρήτη, λόγω τοῦ χαρακτήρος της και τῶν κατοίκων, τῶν θρύλων και τῶν παραδόσεων και διότι εἶναι ἀκόμη ἀναξιοποίητος και παρθένος, διαθέτει μίαν ἰδιαιτέραν ἔλξιν και δυνατότητα προσελκύσεως ἀξιολόγου ἀριθμοῦ τουριστῶν.

Ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἀποτελεῖ ὀπωσδήποτε πλεονέκτημα τὸ γεγονός ὅτι ἡ Κρήτη ἔχει μείνει ἕως σήμερον τουριστικῶς ἀναξιοποίητος. Παρέχεται οὕτως ἡ εὐκαιρία και ἡ δυνατότης ἐπιτυχούς ἐφαρμογῆς ἐνὸς συντονισμένου προγράμματος τουριστικῆς ἀναπτύξεως, βασιζομένου εις τὴν ἀποκτηθεῖσαν πείραν ἐκ τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως ἄλλων περιοχῶν, εις τρόπον ὥστε νὰ ἀποκομίσῃ ἢ νήσος τὰ περισσότερα δυνατὰ ὀφέλη ἐκ τῆς αξιοποιήσεως αὐτῆς, χωρὶς κίνδυνον καταστροφῆς τοῦ χαρακτήρος της και τοῦ τοπίου της.

8.03 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ

Τὸ τουριστικὸν δυναμικὸν τῆς Κρήτης, ὡς ἐλέχθη ἐπανειλημμένως, εἶναι πλουσιώτατον, ἀλλ' ἐντελῶς ἀναξιοποίητον, ἀποτελεῖται δὲ ἀπὸ στοιχεῖα τῶν ὁποίων ἡ δημιουργία ἢ ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων κατασκευὴ εἶναι ἀδύνατος (ὡς π.χ. τὸ κλίμα, αἱ φυσικαὶ καλλοναί, ἀρχαιότητες και μνημεία κλπ.).

Η ἔλλειψις ὀρισμένων ἐκ τῶν στοιχείων αὐτῶν, παρ' ὄλον ὅτι ἐπηρεάζει δυσμενῶς τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν μίᾳς περιοχῆς, δὲν ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὸν παράγοντα διὰ τὴν μὴ αξιοποίησιν της. Οὕτως αἱ Βαλεαρίδες π.χ., μολονότι ἄνευ ἀξιολόγων ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν ἢ μνημείων, κατέστησαν χάρις εις τὸ κλίμα, εις τὸν πλοῦσιον τουριστικὸν ἐξοπλισμὸν των και τὰς ἀπ' εὐθείας συγκοινωνιακὰς συνδέσεις μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ, τουριστικὸν κέντρον, τὸ ὁποῖον δέχεται περισσοτέρους τουρίστας ἀπὸ ὄλοκληρον τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ αὐτὸ φαινόμενον παρατηρεῖται εις τὰς ἄλλας μεγάλας νήσους τῆς δυτικῆς Μεσογείου (Κορσική, Σαρδηνία και Σικελία).

Εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις τὰ κυριώτερα κίνητρα τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως ὑπῆρξαν: ἡ ἐφαρμογὴ συντονισμένων προγραμμάτων κατασκευῆς ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν και ὑποδομῆς, ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐξωτερικῶν και ἐσωτερικῶν συγκοινωνιῶν, ἡ ὀργάνωσις τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν και ἡ προβολὴ εις τὸ ἐσωτερικὸν και ἐξωτερικὸν.

Τουριστικὴ κίνησις πρὸς περιοχὰς με πτωχὸν δυναμικὸν ἔχει παρατηρηθῆ, ἀλλ' ἀξιόλογος κίνησις ἄνευ τῶν ἀντιστοίχων ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπισκεπτῶν δὲν εἶναι δυνατὴ.

Η μικρά, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας νήσους τῆς Μεσογείου, τουριστικὴ κίνησις τῆς Κρήτης, ἀποτελουμένη ἀπὸ τουρίστας τῆς μίᾳς ἡμέρας—οἱ ὁποῖοι ἐπισκέπτονται ἓνα ἢ δύο ἀρχαιολογικοὺς τόπους, τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου και ἀπέρχονται—ὀφείλεται κυρίως εις τὴν ἔλλειψιν ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν, συγκοινωνιῶν και ἔργων ὑποδομῆς.

Εἶναι ὁμως εὐτύχημα ὅτι αἱ περισσότεραι ἔλλειψεις τῆς Κρήτης εις τὸν τομέα τοῦ τουρισμοῦ δύνανται, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἐνὸς συντονισμένου προγράμματος ἀναπτύξεως, νὰ παύσουν ὑφιστάμενα.

Γενικῶς δύνανται νὰ λεχθῆ ὅτι διὰ νὰ αξιοποιηθῆ πλήρως τὸ τουριστικὸν δυναμικὸν τῆς Κρήτης και διὰ νὰ προσελκυθῆ ἀξιόλογος ἀριθμὸς τουριστῶν πρὸς αὐτὴν ὑπάρχει ἀνάγκη :

1. Κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν (Έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, ἀναψυχῆς, ψυχαγωγίας και σπόρ).
2. Ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἀπαιτουμένου προσωπικοῦ.
3. Ὁργανώσεως τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν.
4. Κατασκευῆς τῆς ἀπαραιτήτου ὑποδομῆς.
5. Ἀναπτύξεως και βελτιώσεως τῶν ἐξωτερικῶν και ἐσωτερικῶν συγκοινωνιῶν.
6. Ἀναδείξεως και αξιοποιήσεως τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ.
7. Ἀναπτύξεως πρασίνου.
8. Προβολῆς τῶν δυνατοτήτων τῆς νήσου ὡς τουριστικοῦ κέντρον.

α. Έγκαταστάσεις Έξυπηρέτησεως Τουριστῶν :

Ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἡ Κρήτη παρουσιάζει σήμερον παντελεῖ ἔλλειψιν ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν. Πλήρης ἀνάλυσις τοῦ ὑφισταμένου ἐξοπλισμοῦ δίδεται εις τὸ Κεφ. 6.00, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ἐπίσης ὅτι ἡ ἔλλειψις ἱκανοποιητικῶν ἐγκαταστάσεων ἀποτελεῖ σημαντικώτατον ἀνασταλτικὸν παράγοντα εις τὴν ἐξέλιξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως τῆς νήσου. Εἰς τὰ Κεφάλαια 7.05 και 7.07 ἐγένετο ἡ ἐκτίμησις τῆς προβλεπομένης ἐξελίξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως τῆς Κρήτης ἕως τὸ 1975. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως αὐτῆς προκύπτει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν προβλεπομένων ἀφίξεων¹ και διανυκτερεύσεων θὰ ἀνέλθῃ ἕως τὸ 1975 εις 620.000 και 2.260.000 ἀντιστοίχως. Η πραγματοποιήσις ὁμως τῆς προβλεπομένης αὐτῆς ἐξελίξεως βασιζέται εις τὴν προϋπόθεσιν τῆς ὑπάρξεως ὄλων τῶν ἀπαραιτήτων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

Ὁ προβλεπόμενος διὰ τὸ 1975 ἀριθμὸς διανυκτερεύσεων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν και τῆς ἐποχικῆς κατανομῆς αὐτῶν, θὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ὑπαρξιν 15.000 κλινῶν. Δεδομένου δὲ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἐν καλῇ καταστάσει εὐρισκομένου ξενοδοχειακοῦ δυναμικοῦ τῆς Κρήτης δὲν ὑπερβαίνει τὰς 1.000 κλινὰς², θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ κατασκευὴ και λειτουργία ξενοδοχείων με μέσον ρυθμὸν 1.400 κλινὰς ἐτησίως.

Ἐκτὸς τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, ἡ ὑπαρξις τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸν θεμέλιον λίθον οἰασδήποτε προσπαθείας τουριστικῆς αξιοποιήσεως, ἡ Κρήτη πάσχει ἀπὸ παντελεῖ ἔλλειψιν ἐγκαταστάσεων ἐστίασεως, ἀναψυχῆς, ψυχαγωγίας και σπόρ.

¹ Συμπεριλαμβανομένων και τῶν προβλεπομένων 250.000 ἀφίξεων τουριστῶν με κρουαζιέρας.

² Βλ. Πίνακα ἀρ. 6—5.

Ἔστιατόρια, περίπτερα, σνάκ-μπάρ, νυκτερινὰ κέντρα, ὠργανωμένα πλάζι, γήπεδα ἀθλοπαιδιῶν, ἐγκαταστάσεις θαλασσίων σπόρ, ὑπάρχουν ἐλάχιστοι, εἰς τὰς πλείστας δὲ τῶν περιπτώσεων ἡ λειτουργία των δὲν εἶναι ἱκανοποιητική.

β. Εἰδικευμένον Προσωπικόν :

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἔλλειψιν ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν παρατηρεῖται εἰς τὴν Κρήτην παντελὴς ἔλλειψις ξενοδοχειακοῦ καὶ τουριστικοῦ ἐν γένει προσωπικοῦ.

Ἡ μοναδικὴ κατηγορία εἰδικευμένου προσωπικοῦ διὰ τοὺς ὁποίους ὑπάρχει ἐπάρκεια καὶ τῶν ὁποίων ἡ κατάρτισις εἶναι ἱκανοποιητικὴ εἶναι οἱ ξεναγοί. Ἡ προβλεπομένη αὐξησις ὁμως τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος καὶ εἰδικῶς τῶν τουριστῶν-περιηγητῶν θὰ ἀπαιτήσῃ ὅπωςδῆποτε σημαντικὴν αὐξησιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν.

Πλήρης ἔλλειψις παρατηρεῖται εἰς τὸ προσωπικὸν ξενοδοχείων, ἐστιατορίων κ.λ.π., ἰδιαιτέρως δὲ εἰς τὸ κατώτερον προσωπικόν, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται συνήθως ἀπὸ ἄτομα ἄρτι ἀφιχθέντα ἐκ τῶν χωρίων ἄνευ οὐδεμιᾶς καταρτίσεως.

Οἰαδῆποτε προσπάθεια τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἠθελε καταστῆ δυνατὴ ἡ ἔγκαιρος κατάρτισις ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων, εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα, τῶν διαφόρων τουριστικῶν ἐπαγγελμάτων.

γ. Ὁργάνωσις Τουριστικῶν Ὑπηρεσιῶν :

Ἡ ὑποδοχὴ ἑνὸς ἀξιολόγου ἀριθμοῦ τουριστῶν θὰ παρουσιάσῃ πολλὰ προβλήματα, τὴν ἐπίλυσιν τῶν ὁποίων, αἱ ὑφιστάμεναι τουριστικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς νήσου, μὲ τὴν σημερινὴν δομὴν καὶ ὀργανώσιν των, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιμετωπίσουν.

Παρακολούθησις τῆς λειτουργίας τῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀστυνόμευσις καὶ παρακολούθησις καθαριότητος καὶ τιμῶν, ὑπαρξίς δικτύου γραφείων πληροφοριῶν καὶ ξενογλώσσου πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ, ὀργάνωσις καλλιτεχνικῶν καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων, ἴδρυσις τοπικῶν τουριστικῶν ἐπιτροπῶν εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς τῆς νήσου καὶ ἀνάπτυξις τουριστικῆς συνειδήσεως, ἀποτελοῦν διαφόρους λειτουργίας, αἱ ὁποῖαι θὰ πρέπει νὰ ὀργανωθοῦν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιβηθῆσιν τὴν προσπάθειαν τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου.

δ. Ὑποδομὴ :

Ἐν τῶν σοβαρωτέρων μειονεκτημάτων τῆς Κρήτης καὶ ἐκ τῶν πλέον ἀνασταλτικῶν παραγόντων εἰς τὴν προσπάθειαν τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς εἶναι ἡ κακὴ κατάστασις καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς καταλλήλου ὑποδομῆς.

Τὸ ὁδικὸν δίκτυον, αἱ λιμενικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ οἱ ἀερολιμένες, ὁ ἠλεκτρισμὸς, ἡ ὕδρευσις καὶ αἱ ἀποχετεύσεις, χρήζουσιν ἐπεκτάσεως, βελτιώσεως καὶ ἀνακαινίσεως.

Διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς ἀρτίας ὑποδομῆς θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ δαπάνη ἑνὸς μεγάλου ποσοῦ (ὑπερβαίνοντος διὰ τὴν περίοδον 1965—1975 τὰ τρία δισεκατομμύρια δραχμῶν). Ἡ προκύπτουσα ὁμως, ἐκ τῆς κατασκευῆς τῶν δικτύων ὑποδομῆς, ὠφέλεια δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸν τουριστικὸν τομέα, ἀλλὰ ἐκτείνεται εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας. Ἡ ἀνακατασκευὴ τοῦ βασικοῦ ὁδικοῦ δικτύου, ἡ ἐπέκτασις τῶν δικτύων διανομῆς ἠλεκτρικοῦ

ρεύματος, ἡ βελτιώσις τῶν ἐγκαταστάσεων εἰς τοὺς λιμένας καὶ τ' ἀεροδρόμια, ἡ ὕδρευσις, αἱ ἀποχετεύσεις κλπ., ἀποτελοῦν ἔργα ἀπαραίτητα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὄχι μόνον τοῦ τουρισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας, ἡ δὲ κατασκευὴ των ἐξυπηρετεῖ καὶ σκοποὺς κοινωνικοῦς. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν συντρέχον οἱ ἕτεροι αὐτοὶ λόγοι κατασκευῆς τῆς ὑποδομῆς τῆς Κρήτης, καὶ μόνη ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίησις δικαιολογεῖ τὰ ἔργα αὐτά, ἄνευ τῆς κατασκευῆς τῶν ὁποίων ἡ προσπάθεια τουριστικῆς ἀναπτύξεως θὰ ἀποτύχῃ.

ε. Συγκοινωνίαι :

Ἡ ὑπαρξίς πλουσίου τουριστικοῦ δυναμικοῦ καὶ ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἀντιστοιχῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων εἶναι ἀχρηστος, ἐὰν δὲν ὑπάρχουν αἱ κατάλληλοι προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀφίξιν τῶν τουριστῶν εἰς τὴν νῆσον.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Κρήτης, μέγα πλεονέκτημα εἰς ἄλλους τομεῖς, ἀποτελεῖ βασικὸν μειονέκτημα ὅσον ἀφορᾷ τὰς συγκοινωνίας. Ἡ νῆσος εὐρίσκειται μακρὰν τῶν ἀφητηριῶν τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ μετάβασις εἰς ταύτην ἀπαιτεῖ περισσότερον χρόνον καὶ περισσότερα χρήματα (βλ. Διάγραμμα ἀρ. 65), ἡ δὲ δι' ἰδιωτικοῦ αὐτοκινήτου ἐπίσκεψις τῆς καθίσταται ἰδιαιτέρως δυσχερῆς.

Διὰ νὰ δυνηθῆ ἡ Κρήτη νὰ προσελκύσῃ ἀξιόλογον ἀριθμὸν τουριστῶν πρέπει νὰ συνδεθῆ δι' ἀπ' εὐθείας συγκοινωνιῶν μετὰ τῆς Δυτικῆς καὶ Βορείου Εὐρώπης, ἐνῶ ταυτοχρόνως πρέπει νὰ διευκολυνθοῦν αἱ εἰδικαὶ ἔκτακτοι πτήσεις (Chartered Flights).

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀεροπορικῶν συνδέσεων, ἡ διαφορὰ ἡμισείας ἢ καὶ μιᾶς ὥρας μετὰ τῆς πτήσεως π.χ. Στοκχόλμης—Μαγιόρκας καὶ Στοκχόλμης—Ἡρακλείου δὲν εἶναι σημαντικὴ, ἐφ' ὅσον βεβαίως καὶ ἡ ἀντίστοιχος διαφορὰ τιμῆς εἰσιτηρίου εἶναι μικρά.

Εἶναι ὁμως ἀνέφικτον νὰ ἀναμένῃ τις τὴν ἀφίξιν αὐτοκινητιστῶν ἐκ τῆς Βορείου ἢ Κεντρικῆς Εὐρώπης, οἱ ὅποιοι προκειμένου νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Κρήτην θὰ πρέπει νὰ διασχίσουν ὀλόκληρον τὴν Ἰταλίαν ἢ τὴν Γιουγκοσλαβίαν διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐντεῦθεν νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς Κρήτην.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν τουριστῶν ταξιδεύουσιν ἐντὸς περιωρισμένου πλαισίου χρόνου καὶ χρήματος. Εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἐπόμενον ὅτι ἡ Κρήτη οὐδέποτε θὰ δυνηθῆ νὰ προσελκύσῃ σημαντικὸν τμήμα τῆς Μεσογειακῆς τουριστικῆς κινήσεως, ἐκτὸς ἐὰν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἑνὸς εἰδικοῦ προγράμματος ἢ μετάβασις εἰς τὴν νῆσον καταστῆ, ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου καὶ κόστους, συναγωνισμὸς πρὸς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Μεσογείου.

Πέραν ὁμως τοῦ γενικοῦ προβλήματος ὀργανώσεως τῶν ἐξωτερικῶν συγκοινωνιῶν τῆς νήσου καὶ τῆς συνδέσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ ὑφίσταται καὶ τὸ θέμα τῶν ἐνδοσυγκοινωνιῶν, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν διὰ νὰ καταστῆ εὐχερῆς ἡ διακίνησις τῶν τουριστῶν ἀνὰ τὴν νῆσον καὶ ἡ ἐπίσκεψις τῶν διαφόρων ἀξιοθεάτων τῆς.

στ. Ἀνάδειξις καὶ Ἀξιοποίησις τοῦ Τουριστικοῦ Δυναμικοῦ :

Τὸ τουριστικὸν δυναμικὸν τῆς Κρήτης εἶναι ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῆς Μεσογείου. Εἶναι ζήτημα ἐὰν ὑπάρχῃ ἕτερα περιοχὴ, ἡ ὁποία, εἰς τόσον μικρὸν χῶρον, νὰ συγκεντρώνῃ στοιχεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς ποσότητα, ποικιλίαν, εἶδος καὶ ποιότητα, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν Κρήτην. Τὸ πλουσιώτατον ὁμως αὐτὸ τουριστικὸν δυναμικὸν ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων εἶναι ἄγνωστον καὶ ἀναξιοποίητον.

Ἐκ τῶν δεκάδων ἀρχαιολογικῶν τόπων καὶ σημείων εἰς τὰ ὁποῖα ἤκ-

μασαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα σημαντικαὶ πόλεις, ἐλάχιστα ἔχουν ἀνασκαφῆ, οἱ περισσότεροι δὲ ἀρχαιολογικοὶ τόποι εἶναι ἀνοργάνωτοι (ἄνευ περιφράξεως, φύλακος κ.λ.π.) καὶ ἀπροσπέλαστοι.

Ἐκατοντάδες ἐκκλησίαι μὲ τοιχογραφίας τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, Ἱεραὶ Μοναί, οἰκίαι καὶ κτίρια τῆς ἐνετικῆς ἐποχῆς, φρούρια καὶ κάστρα χρήζουσιν συντηρήσεως, προστασίας, καὶ ἀναστηλώσεως.

Ἡ Κρήτη διαθέτει ἑκατοντάδας σπηλαίων καὶ ἄλλων φυσικῶν ἐνδιαφερόντων, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων εἶναι ἀπρόσιτα λόγω ἐλλείψεως ὁδῶν προσπελάσεως.

Γενικῶς, μία πλήρης ἀξιοποίησις τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς Κρήτης περιλαμβάνει προβολὴν τῶν κυριωτέρων στοιχείων αὐτοῦ, ἔργα προσπελάσεως πρὸς αὐτά, ἔργα συντηρήσεως καὶ ἀναδείξεως, ὀργάνωσιν καὶ προστασίαν αὐτῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἀπαλλοτρίωσιν τοῦ περιβάλλοντος αὐτὰ χῶρου.

ζ. Πράσινον :

Ἡ ὑπαρξίς ἀφθόνου πρασίνου, δασῶν κλπ. συντελεῖ εἰς τὴν δημιουργίαν εὐχαρίστου περιβάλλοντος καὶ κρίνεται ἀπαραίτητος, λόγω τῆς δημιουργουμένης σκιᾶς, εἰς τὰς τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις τῶν περιοχῶν μὲ μεγάλην ἠλιοφάνειαν, ὅπως ἡ Κρήτη.

Λόγω τοῦ πολέμου, τὰ περισσότερα τῶν δασῶν τῆς νήσου ἔχουν καταστραφῆ, ἐλάχιστοι δὲ τῶν παραθαλασσίων περιοχῶν διαθέτουν δένδρα ἢ πράσινον.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ ἐφαρμογὴ ἀμέσου προγράμματος ἀναδασώσεως καὶ ἀναπτύξεως πρασίνου θεωρεῖται ἀπαραίτητος.

8.04 Εἶδη Τουριστῶν τῶν ὁποίων θὰ καταστῆ Δύνατη ἡ Προσελκύσις καὶ Ἀπαιτήσεις αὐτῶν

Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προτεινομένου προγράμματος τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης θὰ ἐξαρτηθῆ κατὰ μέγα ποσοστὸν ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκτιμῆσεως τῶν διαφόρων παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἐπηρεάζουσιν τὴν τουριστικὴν κίνησιν καὶ τὴν δημιουργίαν τουριστικοῦ ρεύματος πρὸς μίαν περιοχὴν.

Εἰς τὰ προηγούμενα τμήματα τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἐγένετο μία σύντομος ἀνασκόπησις τῶν δυνατοτήτων τῆς Κρήτης εἰς τὴν δημιουργίαν τουριστικοῦ ρεύματος, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν μειονεκτημάτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει ἡ νῆσος ἐναντι ἄλλων περιοχῶν τῆς Μεσογείου.

Τὰ μειονεκτήματα τῆς Κρήτης (ἔλλειψις τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, τουριστικῆς ὀργανώσεως, εἰδικευμένου προσωπικοῦ, ὑποδομῆς κλπ.) εἶναι σοβαρώτατα καὶ ἐμποδίζουν τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς. Εἶναι ὁμως τοιαύτης φύσεως, ὥστε διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ἑνὸς συντονισμένου προγράμματος κατασκευῆς τῶν ἀπαραίτητων ἔργων καὶ λήψεως τῶν καταλλήλων μέτρων θὰ παύσουν ὑφιστάμενα.

Ἐὰν ἀξιοποιηθοῦν τὰ ὑφιστάμενα πλεονεκτήματα καὶ αἱ δυνατότητες τὰς ὁποίας παρέχει ἡ Κρήτη διὰ τῆς κατασκευῆς καὶ λειτουργίας ὄλων τῶν ἀπαραίτητων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν ἐγκαταστάσεων, ὑποδομῆς κλπ. θὰ καταστῆ αὕτη συντόμως ἐξαιρετος τουριστικὴ μονάς, δυναμένη νὰ προσελκύσῃ ἀξιόλογον ποσοστὸν τῶν ἀνὰ τὴν Μεσόγειον διακινουμένων τουριστῶν.

Οι τουρίσται αυτοί, τών όποιών ή προσέλκυσις εις Κρήτην θεωρείται έφικτή¹, είναι δυνατόν νά κατανεμηθοῦν εις τās έξής έξ βασικάς κατηγορίας :

1. Έπιβάται Κρουαζιερών (Άλλοδαποί)
2. Περιηγηταί (Άλλοδαποί—έξ Έλλάδος)
3. Περιηγηταί (Ήμεδαποί)
4. Παραθερισταί (Άλλοδαποί—κατ' εϋθειαν έκ του έξωτερικού)
5. Παραθερισταί (Ήμεδαποί)
6. Λοιποί Ταξιδιώται (Ήμεδαποί)

Τά ειδικώτερα χαρακτηριστικά τών τουριστών και αί άπαιτήσεις των προβλέπονται ώς έξής :

α. Έπιβάται Κρουαζιερών :

Οί έπιβάται κρουαζιερών, κατά την μεγάλην των πλειοψηφίαν άλλοδα-ποί, προβλέπεται ότι θά αποτελούνται άπό τουρίστας έπισκεπτομένους την Έλλάδα, και οι όποιοι διά τής μεθόδου τής κρουαζιέρας—σύστημα τό όποιον έξασφαλίζει άνετον έπίσκεψιν πολλών άξιοθεάτων και έπισκεψίμων σημείων έναντι προκαθορισμένου χρόνου και ποσού, άνευ οίασδήποτε ιδιαίτερας φροντίδος—θά έπισκέπτονται την Κρήτην παραλλήλως πρός την έπίσκεψιν άλλων σημείων τής χώρας.

Μικρόν ποσοτόν τών έπισκεπτών αυτών θά αποτελήται άπό τουρί-στας λαμβάνοντας μέρος εις μεγαλύτερας—ανά την Μεσόγειον—κρουαζιέρας.

Αί κρουαζιέραι αύται προσεγγίζουν και σήμερον εις Κρήτην—εις Ήρά-κλειον—όπου και παραμένουν έπί διάστημα όλίγων ώρων, ήτοι διά τόν άπαι-τούμενον πρός έπίσκεψιν του Μουσείου και τής Κνωσοϋ χρόνον. Τό προτει-νόμενον πρόγραμμα τουριστικής άναπτύξεως τής Κρήτης, ή επέκτασις και άνάδειξις τών τουριστικών ενδιαφερόντων της και ή κατασκευή έγκαταστά-σεων έξυπηρετήσεως και έργων ύποδομής, θά δημιουργήση άσφαλώς τās άπαραιτήτους προϋποθέσεις διά την μακροτέραν παραμονήν τών τουριστών αυτών και την δαπάνην ύπ' αυτών περισσότερων χρημάτων. Λόγω τής φύ-σεως τών κρουαζιερών, ή μακροτέρα παραμονή τών τουριστών αυτών δέν θά αύξηση τόν αριθμόν τών διανυκτερεύσεων, διότι οϋτοι παραμένουν εις τὰ πλοία, αλλά ή έπί μακρότερον χρόνον έπαφή των με την νήσον θά δημιουρ-γήση προϋποθέσεις και δι' έτέραν έπίσκεψιν.

Βασικός σκοπός τών τουριστών αυτών κατά τό διάστημα τής παραμο-νής των εις την νήσον είναι ή περιήγησις αυτών και ή έπίσκεψις τών διαφόρων άξιοθεάτων.

Οί τουρίσται αυτοί θά διακινούνται κατά κύριον λόγον έπί του άξονος Ήρακλείου (Κνωσοϋ)—Φαιστοϋ και Ήρακλείου—Μαλίων—Άγίου Νικολάου, με πιθανήν επέκτασιν τής έκδρομής μέχρι Ήραπέτρας και μετάβασιν ή έπιστρο-φήν διά του Όροπέδιου Λασηθίου. Εις τό άπώτερον μέλλον, ώρισμένα κρουαζιέραι πιθανώς θά προσεγγίζουν και εις Χανιά.

Αί βασικάί άπαιτήσεις τών τουριστών αυτών, όσον άφορά τās έγκα-ταστάσεις έξυπηρετήσεως, περιορίζονται εις την ανάγκην έστιατορίων — περιπτέρων — άναψυκτηρίων, και ένδεχομένως και εις έγκαταστάσεις πλάζ, ώς έπίσης και εις άγοράς ένθυμίων και τουριστικών ειδών.

Ή ύπαρξις άρτίου όδικοϋ δικτύου και ταχέων μέσων συγκοινωνίας θά έπιτρέψη εις αυτούς την πραγματοποίησιν έπισκέψεων εις περισσότερα σημεία.

¹ Διά πλήρη άνάλυσιν του άναμενομένου εις Κρήτην τουριστικού ρεύματος, άρι-θμού άφίξεων, μέσου άφίξεως, ένθικότητος, έποχικής κατανομής κ.λ.π. Βλ. Κεφ. 7.05 και 7.07.

β. Περιηγηταί (Άλλοδαποί) :

Οί άλλοδαποί περιηγηταί αποτελούνται άπό τουρίστας έπισκεπτο-μένους την Έλλάδα, οι όποιοι περιλαμβάνουν και την Κρήτην εις τόν κατά-λογον τών πρός έπίσκεψιν περιοχών τής χώρας. Έκ του λόγου τούτου, ό εις την διάθεσιν των χρόνος περιορίζεται εις 2 έως 3 ήμέρας, κατά τό διάστημα τών όποιών έπισκέπτονται τὰ πλέον γνωστά τών άξιοθεάτων τής νήσου (Κνωσόν, Φαιστόν, κλπ.). Οί τουρίσται αυτοί διαμένουν εις τὰ άστικά του-ριστικά κέντρα, έκ τών όποιών έπιχειροῦν έξορμήσεις και έκδρομάς πρός την ένδοχώραν.

Εις την αυτήν κατηγορίαν τών άλλοδαπών περιηγητών περιλαμβά-νονται και όσοι έκ τών τουριστών διαθέτουν περισσότερον χρόνον, δέν έπι-θυμοῦν όμως νά παραμείνουν καθ' όλην την διάρκειαν του διαθέσιμου χρόνου των εις ένα τόπον, αλλά διαθέτοντες ιδιωτικόν αυτοκίνητον (ιδιόκτητον ή έπί ένοικίω), ή μεταχειριζόμενοι μέσα συγκοινωνίας δημοσίας χρήσεως, διακινούνται άπό σημείου εις σημείον, έπισκεπτόμενοι τὰ άξιοθέατα τής νήσου.

Οί τουρίσται τής κατηγορίας ταύτης έπιθυμοῦν άνέτους και εϋθηνάς έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, ιδίως εις τὰ άστικά τουριστικά κέντρα, και έγκαταστάσεις έστίασεως εις τὰ άστικά κέντρα και την ένδοχώραν. Έκ του γεγονότος ότι καθ' όλην την διάρκειαν τής ήμέρας διακινούνται συνεχώς, αί άπαιτήσεις των εις νυκτερινά κέντρα, έγκαταστάσεις ψυχαγωγίας και άνα-ψυχής είναι έλάχισται.

Ή διακίνησις τών τουριστών αυτών θά γίνεται ώς έπί τό πλείστον έπί τών κεντρικών όδικών άρτηριών τής νήσου, πλησίον τών όποιών πρέπει νά ύπάρχουν αί άναγκαίαι διά την έξυπνρήτησιν των έγκαταστάσεις.

Τό μεγαλύτερον βάρος τής κινήσεως τών τουριστών αυτών θά παρου-σιασθή έπίσης έπί του άξονος Ήρακλείου—Κνωσοϋ—Φαιστοϋ και Ήρακλείου—Μαλίων — Άγίου Νικολάου — Ήραπέτρας, με έπισκέψεις εις τās περιοχάς Ήρα-κλείου (Βαθύπετρον, Γιούχτας, Φόδελε) ή Μιραμπέλλου (Έλοῦντα, Κριτσά, Όροπέδιον Λασηθίου).

Ύπολογίζεται ότι μετά την άποπεράτωσιν τής κατασκευής του βασικού όδικοϋ δικτύου ώρισμένοι έκ τών τουριστών αυτών θά άφικούνται εις Χανιά (Σούδα) και μετά την έπίσκεψιν τής περιοχής θά κατευθύνωνται πρός Ήρά-κλειον διά μέσου Ρεθύμνου — Άγίας Γαλήνης — Φαιστοϋ (Μεσσαράς) πρα-γματοποιούντες όλόκληρον τό κύκλωμα, με πιθανήν διανυκτέρευσιν εις την περιοχην τής Φαιστοϋ.

Ή ύπαρξις άνέτων, ταχέων και εϋθηνών μέσων συγκοινωνίας άποτελεί άπαραίτητον προϋπόθεσιν διά την ίκανοποίησιν τών τουριστών αυτών, οι περισσότεροι τών όποιών θά βασισθοῦν διά τās μετακινήσεις των ανά την νήσον είτε εις ώργανωμένας έκδρομάς, είτε εις τās άστικές και ύπεραστι-

κάς συγκοινωνίας. Οί ύπόλοιποι θά ένοικιάσουν αυτοκίνητον, ή θά χρη-σιμοποιήσουν ταξί.

Βασικής σημασίας διά τούς τουρίστας αυτούς είναι ή ύπαρξις άρτίου όδικοϋ δικτύου, όδών προσπελάσεως πρός τὰ διάφορα άξιοθέατα, πλήρης σήμανσις τών όδών, ώς έπίσης και έγκαταστάσεις έξυπηρετήσεως τόσον εις τὰ άστικά κέντρα εις τὰ όποια θά έχουν κυρίως την βάσιν των, όσον και κατά μήκος τών όδών (όδικοί σταθμοί, περίπτερα κλπ.). Ένδιαφέρον παρου-σιάζει έπίσης ή ύπαρξις μικρών και μεγάλων ώργανωμένων πλάζ εις τὰ

άστικά κέντρα και πλησίον άξιοθεάτων σημείων, ώς και ή ύπαρξις καταστη-μάτων πωλήσεως ειδών πρώτης ανάγκης εις τούς τουρίστας, ένθυμίων κλπ.

Μερίς τών τουριστών αυτών ένδέχεται νά είναι χαμηλοϋ είσοδηματικοϋ έπιπέδου (φοιτηταί, κλπ.). Διά την έξυπνρήτησιν αυτών είναι άπαραίτητος ή ύπαρξις εϋθηνών έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως (ξενώνων νεότητος, «Σπιτιών του Χωριοϋ» κ.λ.π.) τόσον εις τὰ άστικά κέντρα, όσον και εις την ένδοχώραν, ώς και εϋθηνών έστιατορίων.

γ. Περιηγηταί (Ήμεδαποί) :

Οί ήμεδαποί περιηγηταί προβλέπεται ότι θά αποτελούνται κυρίως άπό κατοίκους τής περιοχής τής πρωτευούσης, οι όποιοι, ώς έχοντες περισσότερον χρόνον εις την διάθεσιν των, θά έπιχειρήσουν την περιήγησιν τής Κρή-της, χρησιμοποιούντες ιδιόκτητον αυτοκίνητον, μεταφέροντες αυτό διά πορθμείου.

Οί τουρίσται οϋτοι ύπολογίζεται ότι θά έπισκέπτονται μέγα τμήμα τής νήσου, διανυκτερεύοντες τόσον εις τὰ άστικά τουριστικά κέντρα όσον και εις έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως τής ένδοχώρας. Αί άπαιτήσεις των εις βαθμόν πολυτελείας έγκαταστάσεων δέν είναι μεγάλαι. Έπίσης, ώς προ-βλέπεται ότι θά συμβαίη με τούς άλλοδαπούς περιηγητάς, τό ένδιαφέρον διά νυκτερινά κέντρα και έγκαταστάσεις ψυχαγωγίας θά είναι έλάχιστον.

Οί Έλληνες περιηγηταί χρησιμοποιοῦν συνήθως όλόκληρον την με-ταφορικήν ίκανότητα του αυτοκινήτου των διά τής προσκλήσεως φίλων ή συγγενών, μειουμένου οϋτω και του κατά κεφαλήν κόστους μεταφοράς αυτών.

Ύπολογίζεται ότι οι τουρίσται αυτοί θά χρησιμοποιήσουν εις τό έπα-κρον τās έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως τής ένδοχώρας, ώς και τὰ ξενοδο-χεία Β και Γ τάξεως τών άστικών κέντρων.

Άπαραίτητος προϋπόθεσις διά την προσέλκυσιν Έλλήνων τουριστών έξ Αθηνών και ύπολοίπου Έλλάδος είναι ή σύνδεσις τής νήσου διά ταχέων πορθμείων, ή ύπαρξις άρτίου όδικοϋ δικτύου, ίκανοποιητικών έγκαταστά-σεων διανυκτερεύσεως και έστίασεως εις τὰ άστικά κέντρα και την ένδοχώραν και ή δυνατότης έπισκέψεως τών άξιοθεάτων.

Τό ένδιαφέρον τών Έλλήνων αυτών τουριστών έντοπίζεται περισσότε-ρον εις την γνωριμίαν τής Κρήτης, τών πόλεων και τών χωριών της, και όλι-γώτερον εις την έπίσκεψιν άρχαιολογικών χώρων. Φυσικόν είναι ότι οι περισ-σότεροι έξ αυτών θά πραγματοποιήσουν έπισκέψεις εις Κνωσόν, Φαιστόν, κλπ., άλλ' οϋχι εις όλους τούς ύπολοίπους άρχαιολογικούς τόπους, ώς θά συμβή με την πλειοψηφίαν ίσως τών άλλοδαπών περιηγητών.

Τοποθεσία συνδεδεμένα με την Έλληνικήν ιστορίαν (Άρκάδι, Άκρω-τήρι, κλπ.) θά προσελκύσουν πιθανώς πολύ περισσότερους Έλληνες περιη-γητάς παρά ή Τύλισσος π. χ. ή ή Πολυρρήνια.

Οί τουρίσται—περιηγηταί, άλλοδαποί και ήμεδαποί, σκοπόν έχουν νά γνωρίσουν την Κρήτην, τὰ άξιοθέατά της, τόν άρχαίον πολιτισμόν, την λαο-γραφίαν. Κινούνται εις περιωρισμένον πλάσιον διαθέσιμου χρόνου και χρη-ματός και διά τόν λόγον αυτόν προσπαθοῦν νά έπισκεφθοῦν εις τό συγκεκρι-μένο αυτό χρονικόν διάστημα όσον περισσότερα σημεία είναι δυνατόν. Έάν έπομένως άξιοποιηθῆ πλήρως τό τουριστικόν δυναμικόν τής νήσου και κατα-στοῦν προσπελάσιμα όσον τό δυνατόν περισσότερα τών άξιοθεάτων αυτών, είναι εύλογον ότι θά ύπάρξη ίσχυρόν κίνητρον παρατάσεως τής παραμονής των εις την νήσον.

Βασική έπομένως προϋπόθεση δια την αύξησιν του αριθμού των τουριστών—περιηγητών και του μέσου χρόνου παραμονής αυτών εις την Κρήτην είναι η προβολή των ενδιαφερόντων της, η κατασκευή άρτίου δίκτου, η ανάπτυξις των έσωτερικών συγκοινωνιών και η έν γένει παροχή δυνατότητος εύχεροϋς διακινήσεως, ως και η κατασκευή των άπαραιτήτων εγκαταστάσεων έξυπηρετήσεως (ξενοδοχείων, έστιατορίων, περιπτέρων, δδίκων σταθμών κλπ.), εις τὰ άστικά τουριστικά κέντρα και την ένδοχώραν.

Ο συνδυασμός των ύφισταμένων άρχαιοτήτων, μνημείων, φυσικών καλλονών και λαογραφικών στοιχείων, τὰ όποία διαθέτει η νήσος, με τας προτεινομένας βασικάς εγκαταστάσεις έξυπηρετήσεως τουριστών, θά δημιουργήση έν ισχυρότατον κίνητρον προς έπίσκεψίν της, τὸ όποιον δυσκόλως θά συναγωμισθοϋν άλλαι περιοχαί τής Μεσογείου.

δ. Παραθερισται (Άλλοδαποί):

Οί άλλοδαποι παραθερισται άποτελοϋν μίαν διαφορετικήν κατηγορίαν τουριστών, η όποία έχει διαμορφωθή κατά την τελευταίαν δεκαετίαν. Οί τουρίσται αυτοί ταξιδεύουν συνήθως όμαδικώς, με ένοικιαζόμενα άεροσκάφη (Charters) και παραμένουν καθ' όλην την διάρκειαν των διακοπών των εις έν—παραθαλάσσιον συνήθως—σημείον. Η μετάβασις, παραμονή, τρία γεύματα ήμερησίως, ώρισμένα εκδρομαί και έπιστροφή, περιλαμβάνονται εις τὸ πρόγραμμα έναντι προκαθορισμένης τιμής, η όποία κυμαίνεται μεταξύ 150 και 200 δολλαρίων. Μία παρομοία μορφή, κατά πολϋ εύθηνοτέρα (80 έως 100 δολλάρια δια 15 ήμερας) περιλαμβάνει μετάβασιν και έπιστροφήν με πλοϊον, και παραμονήν εις κατασκήνωσιν τύπου Club Mediterranée. Γενικώς, οί τουρίσται αυτοί παραμένουν εις τουριστικάς εγκαταστάσεις, αί όποίαι πλην των ξενοδοχείων και έστιατορίων διαθέτουν άμμόδη παραλίαν, θαλάσσια σπόρ, γήπεδα άθλοπαιδιών, νυκτερινά κέντρα, άγοράς κλπ, είτε εις αυτόνομον τουριστικόν συγκρότημα, είτε εις χωρία τὰ όποία οϋσιαστικώς έχουν ξεελιχθή εις τοιούτου είδους τουριστικά κέντρα.

Ο βαθμός πολυτελείας των εγκαταστάσεων αυτών ποικίλλει από υπερπολυτελείς τοιαύτας μέχρι τας άναφερθείσας κατασκηνώσεις τύπου Club Mediterranée.

Ο τρόπος αυτών παραθερισμοϋ έχει καταστή άκρωσ δημοφιλής εις τὸ έξωτερικόν και ιδίως εις τούς τουρίστας τούς προερχομένους εκ των Σκανδιναυϊκών χωρών, τής Μεγάλης Βρεταννίας, τής Γαλλίας, τής Μπενελούξ και τής Δ. Γερμανίας. Τοϋτο συμβαίνει διότι έναντι ένός εύθηνου συγκριτικώς προκαθωρισμένου τιμήματος τὸ όποιον περιλαμβάνει όλα τὰ βασικά έξοδα μεταφοράς, διαμονής, και διατροφής έξασφαλίζεται μία άνετος περίοδος διακοπών, άνευ δυσχερειών και προβλημάτων έξασφαλίσεως θέσεων, ξενοδοχείων, κ.λ.π. Παράλληλως εις τας περιοχάς αυτάς, λόγω τής μορφής των εγκαταστάσεων, δημιουργείται διεθνής άτμόσφαιρα και ύπάρχει έπαφή μεταξύ των πελατών διαφόρων έθνικοτήτων, ηλικιών κλπ.

Η Κρήτη έχει μεγάλην δυνατότητα προσελκύσεως τουριστών αυτοϋ του είδους δεδομένου ότι διαθέτει όλας τας άπαραιτήτους δια τόν σκοπόν αυτών προϋποθέσεις, πλην των καταλλήλων εγκαταστάσεων.

Παράδειγμα, άλλως τε, τής δυνατότητος αυτής άποτελεί και η έπιτυχία του μοναδικου τουριστικου συγκροτήματος τής Κρήτης, πλησίον του Άγίου Νικολάου, τὸ όποιον δέχεται συνεχώς (έπι δεκάμηνον σχεδόν ετησίως) τουρίστας—παραθεριστάς, εκ των Σκανδιναυϊκών κυρίως χωρών.

Βασικήν όμως προϋπόθεσιν δια την προσέλκυσιν των τουριστών αυτών, πέραν τής κατασκευής των άπαραιτήτων εγκαταστάσεων, άποτελεί η ύπαρξις ταχέων και εύθηνών μέσων μεταφοράς, κατευθείαν εκ τής άφετηρίας των τουριστών έως τὸ τουριστικόν συγκρότημα εις τὸ όποιον θά παραμείνουν.

Όρισμένοι εκ των τουριστών αυτών πραγματοποιοϋν ήμερησίας εκδρομας εις την άμεσον ένδοχώραν. Οί περισσότεροι όμως, ως έχει παρατηρηθή, παραμένουν εις τὸ τουριστικόν συγκρότημα των κατά τὸ μεγαλύτερον μέρος του χρόνου παραμονής των.

ε. Παραθερισται (Ημεδαποί):

Οί ήμεδαποι παραθερισται περιλαμβάνουν ολοκληρούς οικογενείας, αί όποίαι παραθερίζουν επί μακρότερον χρονικόν διάστημα, ως και μεμονωμένα άτομα, τὰ όποία έπιθυμοϋν να διέλθουν την περίοδον τής θερινής των άδειας εις έν παραθαλάσσιον θέρετρον.

Τμήμα των Έλλήνων παραθεριστών θά χρησιμοποιήση τὰ άνωτέρω τουριστικά παραθεριστικά συγκροτήματα. Τὸ μεγαλύτερον όμως ποσοστόν ύπολογίζεται ότι θά ένοικιάζη δωμάτια εις οικίας η και όλόκληρον οικίαν ως συμβαίνει εις τας περισσότεράς νήσους του Αιγαίου σήμερα (Σκίαθον, Μύκονον, Πάρον κλπ.).

Οί Έλληνες παραθερισται, πλην των εγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως και ψυχαγωγίας, θά άπαιτήσουν την ύπαρξιν ώργανωμένων πλάζ, εγκαταστάσεων ψυχαγωγίας, ως και την δυνατότητα πραγματοποίησεως μικρών εκδρομών εις τὰ περιχώρα.

Κοινόν γνώρισμα των παραθεριστών έναντι των περιηγητών είναι ότι παραμένουν, καθ' όλην την διάρκειαν των διακοπών των, εις τὸ αυτό σημείον εις τὸ όποιον διανυκτερεύουν και από τὸ όποιον έπιχειροϋν ώρισμένας ήμερησίας εκδρομάς, έπιστρέφοντες όμως αυθημερόν εις την βάση των.

Γενικώς η μορφή του παραθεριστικου τουρισμοϋ, όπως άλλως τε του τουρισμοϋ έν γένει, έχει μεταβληθή ριζικώς. Τὰ πολυτελή ξενοδοχεία εις τας μεγάλας λουτροπόλεις έδωσαν την θέση των εις τὰ πρακτικά Bungalows η τὰ απλά παραθαλάσσια ξενοδοχεία πλησίον άμμωδών παραλιών και εγκαταστάσεων άθλοπαιδιών.

Η μελέτη έπομένως τής κατασκευής και λειτουργίας των προτεινομένων ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων τής Κρήτης θά πρέπει να λάβη υπ' όψιν όλα τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα του σημερινου τουρίστα, εις τρόπον ώστε αί άνεργησόμενα εγκαταστάσεις να έξυπηρετροϋν πλήρως τόν σκοπόν των.

στ. Λοιποί Ταξιδιωται (Ημεδαποί):

Η κατηγορία των Λοιπών Ταξιδιωτών άποτελείται από όλους εκείνους τούς έπισκέπτας των όποιων σκοπός του ταξιδίου των δεν είναι ο τουρισμός, (άναψυχή—ψυχαγωγία), αλλά έμπορικαί ύποθέσεις, οικογενειακοί λόγοι κλπ.

Δεδομένου ότι οί ταξιδιωται αυτοί χρησιμοποιοϋν επίσης τας εγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως και έστιάσεως έθεωρήθη σκόπιμον να συμπεριληφθοϋν εις τὸ σύνολον τής τουριστικής κινήσεως τής Κρήτης.

Οί ταξιδιωται οϋτοι χρησιμοποιοϋν ως επί τὸ πλείστον τας εγκαταστάσεις των αστικών κέντρων. Αί βασικά των άνάγκαι είναι ελάχισται και περιορίζονται εις ξενοδοχεία και έστιατόρια μεσαίας ως επί τὸ πλείστον κατηγορίας.

Εις τόν Πίνακα 8-1 κατωτέρω έμφαίνεται συνοπτικώς ο προβλεπόμενος αριθμός αφίξεων και διανυκτερεύσεων τουριστών κατά τὸ 1975, ανά κατηγορίαν τουριστών.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 8-1. ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΚΡΗΤΗΣ 1975

Είδη Τουριστών	Άφίξεις	Διανυκτερεύσεις
1. ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ		
Έπιβάται Κρουαζιερών.....	250.000	—
Περιηγηται.....	160.000	800.000
Παραθερισται.....	50.000	500.000
Σύνολον Άλλοδαπών.....	460.000	1.300.000
2. ΗΜΕΔΑΠΟΙ		
Περιηγηται.....	70.000	500.000
Παραθερισται.....	35.000	350.000
Λοιποί Ταξιδιωται.....	55.000	110.000
Σύνολον Ημεδαπών.....	160.000	960.000
3. Γενικόν Σύνολον.....	620.000	2.260.000

Η άνωτέρω κατανομή του προβλεπομένου τουριστικου ρεύματος τής Κρήτης εις τας έξ διαφόρους κατηγορίας είναι γενικής φύσεως. Πλην όμως πολλοί εκ των τουριστών δυνατόν να εκφεύγουν των χαρακτηριστικών των κατηγοριών και να εύρίσκονται μεταξύ παραθεριστών π.χ. και περιηγητών.

Η εκπόνησις όμως ένός όρθολογικου προγράμματος τουριστικής αξιοποίησεως τής νήσου πρέπει να βασισθή επί ώρισμένων παραδοχών και δεδομένων, η δε κατανομή του τουριστικου ρεύματος εις τας άναφερθείσας έξ βασικάς κατηγορίας πιστεύεται ότι πλησιάζει την πραγματικότητα και εκπληροί τόν έπιδιωκόμενον σκοπόν.

8.05 ΓΕΝΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η εκπόνησις ένός προγράμματος διαρκείας δια την τουριστικήν αξιοποίησιν μιās περιοχής πρέπει να λάβη κατ' άνάγκην υπ' όψιν τούς διαφόρους παράγοντας οί όποιοί προσδιορίζουν την μορφήν και τας γενικάς κατευθύνσεις τής προγραμματιζόμενης αυτής αξιοποίησεως.

Εις τὰ προηγούμενα κεφάλαια τής παρούσης Μελέτης έγένετο πληρεστάτη διερεύνησις τής ύφισταμένης σήμερα καταστάσεως εις Κρήτην, του τουριστικου δυναμικου αυτής και των δυνατοτήτων αί όποίαι προσφέρονται δια την τουριστικήν της αξιοποίησιν. Ταύτοχρόνως έγένετο μία εκτεταμένη έρευνα τής τουριστικής κινήσεως τής Μεσογείου, τής Έλλάδος και τής Κρήτης, ως και μία εκτίμησις τής προβλεπομένης μελλοντικώς έξελίξεως αυτής.

Έκ τής ανάλυσεως ταύτης, ως αναφέρεται και εις τὰ προηγούμενα τμήματα του παρόντος κεφαλαίου, δημιουργείται μία σύνθετος εικών τής Κρήτης, βάσει τής όποιας πρέπει να εκπονηθή τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα τουριστικής αξιοποίησεως της.

Τὰ κύρια στοιχεία επί των όποιων έβασίσθη η εκπόνησις του προτεινομένου αυτοϋ προγράμματος είναι τὰ ακόλουθα:

1) Η μορφή και αί τάσεις έξελίξεως τής τουριστικής κινήσεως εις όλόκληρον τόν Μεσογειακόν χώρον και ιδιαιτέρως εις τας μεγάλας νήσους (Βαlearιδες, Κορσική, Σικελία, Σαρδηνία).

2) Τὸ είδος των άνά την Μεσόγειον διακινουμένων τουριστών, αί απαιτήσεις αυτών και ο τρόπος διακινήσεως των.

3) Τὰ εἶδη τῶν τουριστῶν, τῶν ὁποίων θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ προσέλκυσις εἰς τὴν Κρήτην, αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν, καὶ τὰ γενικά των «τουριστικὰ» χαρακτηριστικά (χρόνος παραμονῆς, εἶδος ἐγκαταστάσεων εἰς τὰς ὁποίας θὰ παραμείνουν, κατηγορίαι αὐτῶν, μέσον ἀφίξεως, ἐποχικὴ κατανομὴ κλπ.).

4) Τὸ τουριστικὸν δυναμικὸν τῆς νήσου καὶ αἱ δυνατότητες ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀξιοποιήσεώς του.

5) Αἱ ἐλλείψεις τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ Κρήτη εἰς τὸν τομέα τοῦ τουρισμοῦ καὶ αἱ δυνατότητες καλύψεώς των.

Καθίσταται προφανὲς ὅσον ἐκ τῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν ἔχει προσλάβει ἡ τουριστικὴ κίνησις κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ὅσον καὶ ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῶν οικονομικῶν ἐπιπτώσεων ἐκ τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως, ὅτι ἡ τουριστικὴ ἀνάπτυξις τῆς Κρήτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὀργανωμένη καὶ συντονισμένη χωροταξικῶς καὶ χρονικῶς.

Τὸ «ποῦ» καὶ «πότε» θὰ κατασκευασθῆ καὶ θὰ τεθῆ εἰς λειτουργίαν ἐκάστη ἐγκατάστασις ἢ τουριστικὴ μονάς, ὡς καὶ τὸ εἶδος καὶ ἡ κατηγορία αὐτῆς, πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον τοῦ γενικωτέρου προγράμματος ἀναπτύξεως, εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἀξιοποιήσις τῆς νήσου νὰ βαδίζῃ ἐπὶ προκαθορισμένου σχεδίου, ἄνευ διασπορᾶς ἐνεργείας καὶ κεφαλαίων.

Τὸ πρόγραμμα τουριστικῆς ἀναπτύξεως πρέπει ἐπίσης νὰ δύναται νὰ ὑφίσταται εὐχερῶς ἀναπροσαρμογὰς. Ἡ χρονικὴ κλιμάκωσις τῶν ἔργων καὶ τῶν ἐπενδύσεων ἐγένετο βάσει τῆς ἐκτιμήσεως τῆς προβλεπομένης ἐξελίξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως κατὰ τὴν ἐπομένην δεκαετίαν. Ἡ ἐκτίμησις αὕτη, βασιζομένη ἐπὶ στατιστικῶν δεδομένων καὶ ἀναλύσεων, ἐνδέχεται νὰ μὴ ἀνταποκριθῆ ἐπακριβῶς πρὸς τὴν πραγματικὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν, ἢ ὁποία, ἐπηραζομένη πολλὰκις ἀπὸ ἀνεξαρτήτους καὶ ἀσταθμήτους παράγοντας, δύναται νὰ παρουσιάσῃ ἐπιτάχυνσιν ἢ ἐπιβράδυνσιν τῆς αὐξήσεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα ὀφείλει νὰ διαθέτῃ μίαν εὐελιξίαν, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἀναπροσαρμόζεται ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐκάστοτε διαμορφουμένας τάσεις.

Εἰς τὴν ἐκπόνησιν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ δεῖν νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν αἱ τάσεις τοῦ συγχρόνου τουρισμοῦ καὶ ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον διακινουῦνται σήμερον τὰ ἑκατομμύρια τῶν τουριστῶν ἀνά τὴν Μεσόγειον.

Ἡ ὑφισταμένη ἔμφασις εἰς τὸν ὀργανωμένον τουρισμὸν δὲν πρέπει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀγνοηθῆ. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἀποτελεῖται ἀπὸ μέλη λεσχῶν, ὀργανώσεων, σωματείων, ἢ ομάδων, τὰ ὁποία διακινουῦνται καθ' ὁμάδας. Εἰδικαὶ πτήσεις (Chartered Flights) ἀποτελοῦν πλέον κανόνα καὶ οὐχὶ ἐξαιρέσιν.

Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς τάσεως εἶναι ἡ δημιουργία προϋποθέσεων διὰ τὸν ἐτήσιον παραθερισμὸν ὄχι μόνον τῶν πλουσίων τουριστῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς μεγάλης μάζης τῶν ἐργαζομένων.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, αἱ προτεινόμεναι ἐγκαταστάσεις ἐκτὸς ὀρισμένων ἐξαιρέσεων θὰ πρέπει νὰ ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν μαζικὸν τουρισμὸν, παρέχουσαι ἀντιστοίχους ὑπηρεσίας καὶ εὐκολίας καὶ εἰς ἀνάλογον τιμῆν.

Τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα πρέπει ἐπίσης νὰ ἀποτελῆ ἐν πλήρη συνστημα ἔργων καὶ μέτρων, ἀναφερομένων εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς οἱ ὁποῖοι ἀφοροῦν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, τὸν τουρισμὸν, ἀποτελούμενον ἀπὸ συγκεκριμένας καὶ λεπτομερεῖς προτάσεις, ἢ ἐφαρμογῆς τῶν ὁποίων θὰ ἀναδείξῃ τὴν νήσον εἰς ἓνα πλήρως ὀργανωμένον τουριστικὸν τόπον.

Ἡ ἔννοια αὕτη τῆς Κρήτης—ὡς μιᾶς περιοχῆς πλήρως ὀργανωμένης τουριστικῶς—ἔχει μεγάλην σημασίαν, ἐφ' ὅσον προβλεθῆ καταλλήλως διὰ τὴν

προσέλκυσιν τουριστῶν, δεδομένου ὅτι, ὡς ἔχει ἀποδειχθῆ, ὑπάρχει μία γενικὴ δυσμενὴς ἰδέα¹ περὶ τῆς Ἑλλάδος γενικῶς, ὡς τόπου ἄνευ τουριστικῆς ὀργανώσεως, εὐκολιῶν, ἐξοπλισμοῦ κλπ.

Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, τὸ πρόγραμμα θὰ πρέπει νὰ καλύπτῃ, ὡς ἐλέχθη, ὅλους τοὺς τομεῖς οἱ ὁποῖοι ἀφοροῦν τὸν τουρισμὸν, ἢ δὲ ἐφαρμογῆ αὐτοῦ νὰ εἶναι σύμμετρος καὶ παράλληλος.

Τὸ Προτεινόμενον Πρόγραμμα Τουριστικῆς Ἀναπτύξεως Κρήτης πρέπει νὰ ἔχη τοὺς κάτωθι βασικοὺς στόχους :

1) Νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τὴν νήσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικὸν καὶ νὰ προσελκύσῃ τουρίστας πρὸς αὐτήν :

Τοῦτο θὰ καταστῆ δυνατόν, ἀφ' ἑνὸς διὰ τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς γενικωτέρου προγράμματος προβολῆς, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἀπαραίτητων διὰ τὴν προσέλκυσιν τῶν τουριστῶν προϋποθέσεων (τουριστικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τουριστικῆς ὀργανώσεως κ.λ.π.).

2) Νὰ καταστήσῃ δυνατὴν καὶ εὐκόλον τὴν ἔλευσιν τῶν τουριστῶν εἰς τὴν νήσον :

Τοῦτο θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιῶν μετὰ τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος, καὶ διὰ τῆς συνδέσεως τῆς Κρήτης μετὰ σημείων τοῦ ἐξωτερικοῦ—σημείων πλησίον τῶν ἀφετηριῶν τοῦ μαζικοῦ τουρισμοῦ—διὰ ταχέων, ἀνέτων καὶ εὐθηνῶν συγκοινωνιακῶν μέσων.

3) Νὰ δημιουργήσῃ τὰς καταλλήλους προϋποθέσεις δι' ὅσον τὸ δυνατὸν μακρότερον χρόνον παραμονῆς τῶν τουριστῶν εἰς τὴν νήσον :

Διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο, θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ ἀνεγερσις τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων (ξενοδοχείων, ἐστιατορίων, κλπ.), ἡ δημιουργία ποικίλων κέντρων ψυχαγωγίας, ἢ ὀργανώσεις τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν, ἢ δημιουργία καλλιτεχνικῶν καὶ ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων, ἢ πλήρης ἀξιοποίησις τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ καὶ κυρίως ἡ κατασκευὴ τῆς ἀπαραίτητου ὑποδομῆς καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐνδοσυγκοινωνιῶν.

4) Νὰ δημιουργήσῃ τὰς καταλλήλους προϋποθέσεις διὰ τὴν εὐχάριστον παραμονὴν τῶν τουριστῶν εἰς τὴν νήσον καὶ τὴν δημιουργίαν εἰς αὐτοὺς καλῶν ἐντυπώσεων :

Ἡ δημιουργία εὐχαρίστων ἐντυπώσεων εἰς τοὺς τουρίστας ἐκ τῆς παραμονῆς των εἰς τὴν Κρήτην ἔχει οὐσιώδη σημασίαν, διότι οἱ ἐπισκεφθέντες ἤδη τὴν νήσον τουρίσται ἀναχωροῦντες μὲ καλὰς ἐντυπώσεις ἐκτελοῦν τὴν καλύτεραν πηγὴν διαφημίσεως.

Πολλοὶ παράγοντες συντελοῦν εἰς τὴν δημιουργίαν εὐχαρίστων ἐντυπώσεων.

Ἡ ἀρτία, ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, λειτουργία τῶν διαφόρων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως σημαντικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτήν.

Εἰς τὴν καλὴν λειτουργίαν τῶν διαφόρων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων συντελοῦν πολλοὶ παράγοντες, καὶ εἰδικώτερον :

1) Ἡ ἀρτία ἀρχιτεκτονικὴ μελέτη αὐτῶν, εἰς τὴν ἐκπόνησιν τῆς ὁποίας θὰ πρέπει νὰ ληφθῆ ἕξ ἴσου σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν ἡ λειτουργία αὐτῶν ὅσον καὶ ἡ αἰσθητικὴ των ἐμφάνισις.

2) Ἡ καλὴ ποιότης κατασκευῆς, τὸσον τῶν κτιριακῶν, ὅσον καὶ τῶν βοθητικῶν ἐγκαταστάσεων. Εἰς τὴν Κρήτην, λόγῳ ἐλλείψεως εἰδικευμένου τεχνικοῦ προσωπικοῦ, θὰ πρέπει νὰ ληφθῆ ἰδιαιτέρα μέριμνα εἰς τὸν τομέα

¹ Ἐρευνα INFRA TEST. Ἡ τουριστικὴ ἀγορὰ τῶν Χωρῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μ. Βρετανίας, Φραγκφούρτη, 1962.

αὐτόν, διότι ἐλάχιστα πράγματα ἐνοχλοῦν τοὺς ἐνοίκους ἐνὸς ξενοδοχείου τόσον ὅσον π.χ. ἡ κακὴ λειτουργία τῶν ὑδραυλικῶν ἐγκαταστάσεων ἢ τῶν κουφωμάτων.

3) Ἡ ἀρτία καὶ ἀσφογος λειτουργία τῶν ἐγκαταστάσεων, ἢ ὁποία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν. Τὸ θέμα γενικῶς τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀσχολουμένων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μὲ τὸν τουρισμὸν ἀναλύεται λεπτομερῶς εἰς τὰ ἐπόμενα κεφάλαια.

Ἐκτὸς ὁμῶς τῆς καλῆς λειτουργίας τῶν διαφόρων ἐγκαταστάσεων, σημασίαν διὰ τὴν δημιουργίαν καλῶν ἐντυπώσεων εἰς τοὺς τουρίστας ἔχουν καὶ αἱ συγκοινωνίαι καὶ εἰδικώτερον ἡ κατάστασις τῶν μέσων μεταφορᾶς, καὶ ἡ ἄνευ καθυστερήσεως λειτουργία των, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ὑπαρξις τουριστικῆς ὀργανώσεως, γραφείων πληροφοριῶν, σημμάτων εἰς τὰς ὁδοὺς, ὁ ἔλεγχος τῆς καθαρότητος καὶ τῶν τιμῶν, ἢ ἐλλειψὶς θορύβων κλπ., πράγματα, τὰ ὁποία ἐπηρεάζουν τὴν διαμόρφωσιν τῆς γνώμης τῶν τουριστῶν διὰ τὴν Κρήτην, ὡς τόπου καταλλήλου διὰ τουρισμὸν.

8.06 ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Εἰς τὰ προηγούμενα τμήματα τοῦ παρόντος κεφαλαίου, ἀνεπτύχθησαν ἐν λεπτομερεῖα τὰ διάφορα κριτήρια, βάσει τῶν ὁποίων ἐξεπονήθη τὸ προτεινόμενον κατωτέρω πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης.

Ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίησις τῆς Κρήτης ἀντιμετωπίσθη ὡς ἐν ἐνιαίον πρόβλημα, αἱ δὲ προτάσεις καλύπτουν ὀλόκληρον τὴν νήσον, ἄνευ διακρίσεων βασιζομένων εἰς διοικητικὰ ἢ γεωγραφικὰ ὄρια, τὰ ὁποία ὅσον ἀφορᾷ τὸν τουρισμὸν ἔχουν πλασματικὴν μόνον ἀξίαν.

Αἱ τουριστικαὶ ζῶναι, αἱ ὁποῖαι διαμορφοῦνται, βασιζονται εἰς τὴν ὑπαρξιν στοιχείων τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς νήσου, ἢ δὲ σύμπτωσις τῶν ἀστικῶν τουριστικῶν κέντρων μὲ τὰς μεγάλας πόλεις ὀφείλεται ἀπλῶς εἰς τὸ γεγονός ὅτι αἱ περισσότεραι πόλεις, ἔχουσαι ἱστορίαν πολλῶν ἑκατονταετηριδῶν, συγκεντρώνουν στοιχεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀποτελοῦσαι καὶ κυρίου συγκοινωνιακοὺς κόμβους.

Τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως Κρήτης ἀποτελεῖ ἐν πλήρη σύστημα ἀλληλοεξαρτωμένων προτάσεων, ἢ ἐφαρμογῆ ἐκάστης τῶν ὁποίων ἐπηρεάζει ἐν τιμῇ μέτρῳ τὰς ὑπολοίπους ὡς καὶ τὸ ὅλον πρόγραμμα.

Ἡ κατασκευὴ οὕτω τῆς ὁδοῦ Χανίων—Παλαιοχωρᾶς συνδέεται μὲ τὴν κατασκευὴν εἰς Παλαιοχωρᾶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀξιοποιήσεως τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς περιοχῆς κ.λ.π. Ἡ μὴ κατασκευὴ τῆς ἔδου θὰ καταστήσῃ τὴν περαιτέρω ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς ἀδύνατον. Ταῦτο—χρόνως, ἢ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ ἄνευ τῆς παραλλήλου κατασκευῆς τῶν ἄλλων ἐγκαταστάσεων δὲν ἐξυπηρετεῖ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν.

Ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν προτεινόμενων ἔργων ἐγένετο βάσει τῆς προβλεπομένης ροῆς τουριστικῆς κινήσεως, τοῦ εἶδους τῶν τουριστῶν καὶ τῶν προβλεπομένων ἀναγκῶν εἰς ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν των.

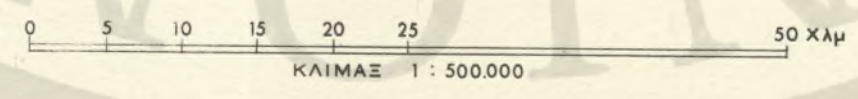
Ἡ χρονικὴ κατανομὴ τῶν ἔργων ἐγένετο εἰς τρεῖς φάσεις, μὲ μίαν τετάρτην μεταγενεστέραν, ὡς ἀναφέρεται ἐν λεπτομερεῖα κατωτέρω.

Βάσιν τοῦ προγράμματος ἀποτελεῖ πάντοτε ὁ προβλεπόμενος ἐκάστοτε ἀριθμὸς διανυκτερεύσεων, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν ἀντιπροσωπευτικώτερον μονάδα διὰ τὴν μέτρησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἐνὸς τόπου.

- ΔΥΤΙΚΗ ΚΡΗΤΗ - ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΛΛΟΝΑΙ - ΟΡΗ.
- ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΡΗΤΗ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΤΟΠΟΙ.
- ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΚΡΗΤΗ - ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΑΚΤΑΙ - ΤΟΠΕΙΑ.
- ΣΗΜΕΙΟΝ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ.

ΚΥΡΙΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΑΙ

α. Γεωγραφική Κατανομή τών Προτεινομένων Έγκαταστάσεων—Δημιουργία Τουριστικών Κέντρων:

Το θέμα τής γεωγραφικής κατανομής τών διαφόρων έργων άπετέλεσεν έξ ύπαρχής άντικείμενον ένδελεχοϋς μελέτης.

Η έφαρμογή τής μιās έκ τών δύο γενικών κατευθύνσεων διά τήν διαμόρφωσιν τοϋ προτεινομένου προγράμματος, ήτοι **Συγκέντρωσις ή Διασπορά** τών προτεινομένων έγκαταστάσεων, θά είχεν ώς άποτέλεσμα μίαν έντελώς διαφορετικήν τελικήν μορφήν τής τουριστικής άξιοποιήσεως τής Κρήτης.

Η συγκέντρωσις τών έγκαταστάσεων εις μίαν περιοχήν παρουσιάζει τó πλεονέκτημα τής μικροτέρας δαπάνης διά τήν κατασκευήν τής ύποδομής και τής έν γένει άναπτύξεως τής περιοχής. Ταύτοχρόνως, λόγω τής ύπάρξεως πολλών και συγκεντρωμένων έγκαταστάσεων παραμονής, καθίσταται δυνατή ή λειτουργία πολλών και διαφόρων έγκαταστάσεων άναψυχής και ψυχαγωγίας, ή οικονομική λειτουργία τών όποιων άπαιτεί τήν ύπαρξιν μεγάλης βάσεως πελατείας.

Η διασπορά τών έγκαταστάσεων άντιθέτως παρουσιάζει τó πλεονέκτημα όπι άξιοποιείται όλόκληρος ή νήσος, δημιουργοϋνται προϋποθέσεις διά τήν επί μακρότερον χρονικόν διάστημα παραμονήν τών τουριστών εις αύτήν, διασπείρονται επίσης εις όλόκληρον τήν Κρήτην αί έπιπτώσεις έκ τής τουριστικής άξιοποιήσεως αύτης.

Τό είδος τών τουριστών τών όποιων προβλέπεται ή άφιξις εις Κρήτην άποτελείται, ώς ήδη έλέχθη, άπό **περιηγητάς**, ήτοι τουρίστας διακινουμένους άπό σημείου εις σημείον, άπό **παραθεριστάς**, τουρίστας οί όποιοι παραμένουν καθ' όλην τήν διάρκειαν τής έπισκέψεώς των εις έν παραθαλάσσιον σημείον άπό **επιβάτας κρουαζιερών** και άπό **λοιπούς ταξιδιώτας**, άτομα ταξιδεύοντα δι' έμπορικούς ή οικογενειακούς λόγους.

Οί περιηγηταί, σκοπόν έχουν τήν έπίσκεψιν τών άξιοθεάτων τής Κρήτης τά όποια εύρίσκονται έγκατεσπαρμένα έφ' όλόκληρου τοϋ έδάφους τής. Συγκέντρωσις έπομένως τών προτεινομένων έγκαταστάσεων εις έν και μόνον σημείον, θά έσήμαινε περιορισμόν τής άκτίνας έπισκέψεως, εις άπόστασιν τοιαύτην, ώστε να καθίσταται δυνατή ή έπίσκεψις τών διαφόρων άξιοθεάτων και ή αύθημερόν έπιστροφή των εις τó σημείον έξορμήσεως.

Άποτέλεσμα ενός τοιούτου προγραμματισμοϋ θά ήτο ό περιορισμός τοϋ αριθμοϋ τών διανυκτερεύσεων εις τήν νήσον, δεδομένου ότι οί τουρίσται—περιηγηταί μετά τήν έπίσκεψιν τής άμέσου ένδοχώρας θά μετέβαινον εις άλλον τόπον, έκτός τής νήσου.

Διεφάνη έπομένως ότι ή καλύτερα λύσις διά τήν πλήρη άξιοποίησιν τοϋ δυναμικοϋ τής Κρήτης θά ήτο ή δημιουργία περισσοτέρων κέντρων έξορμήσεως, έφ' όσον, λόγω τής μεγάλης έκτάσεώς της και τής διασποράς τών ένδιαφερόντων, ή έπίσκεψις αύτών έξ ένός και μόνον σημείου και ή έντός τής ήμέρας έπιστροφή είναι δυσχερής άν όχι αδύνατος¹.

Λόγω τής γεωγραφικής κατανομής τών τουριστικών ένδιαφερόντων, ώς έμφάνεται άλλως τε και εις τόν Χάρτην Άρ. 80, δημιουργοϋνται εις τήν Κρήτην τρεις μεγάλοι τουριστικοί περιοχαί, έκάστη τών όποιων διακρίνεται διά τόν ιδιαίτερον χαρακτήρα τών τουριστικών της ένδιαφερόντων.

¹ Εις τήν νήσον Ρόδον π.χ., ή συγκέντρωσις όλων σχεδόν τών έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως εις τήν πόλιν τής Ρόδου ήτο εύχερής, δεδομένου ότι είναι δυνατή ή δι' ήμερησίων έκδρομών τμηματική έπίσκεψις όλων τών άξιοθεάτων τής νήσου.

Η περιοχή τής Κεντρικής Κρήτης, με έπίκεντρον τó 'Ηράκλειον, είναι ή μόνη κάπως άξιοποιηθείσα τουριστικώς περιοχή τής νήσου, τó δε χαρακτηριστικόν της γνώρισμα είναι ή μοναδική εις τόν κόσμον συγκέντρωσις άρχαιοτήτων, και ιδιαίτερος τών μεγάλων Μινωϊκών άνακτόρων.

Η Δυτική Κρήτη, με κέντρον τά Χανιά, διακρίνεται διά τās φυσικάς της καλλονάς, τó τοπίον και τήν μορφολογίαν τοϋ έδάφους (μεγάλοι όρεινοι όγκοι, Φάραγγες, Όροπέδια, Πεδιάδες). Κύριον δε σημείον τουριστικοϋ ένδιαφέροντος τής περιοχής άποτελεί ή περίφημος **Φάραγξ τής Σαμαριάς**.

Η Άνατολική Κρήτη, με κέντρον τόν Άγιον Νικόλαον, διακρίνεται διά τήν γραφικότητα τών άκτών και τοϋ τοπίου, με ιδιαίτεραν έμφασιν τās άκτάς τοϋ **Κόλπου Μιραμπέλλου** αί όποια δύναται να προσελκύσουν μέγαν αριθμόν τουριστών παραθεριστών. Τό **Όροπέδιον Λασηθίου** άποτελεί επίσης σημείον τουριστικοϋ ένδιαφέροντος πρώτου μεγέθους, τó όποιον άναμφιβόλως θά έπισκεφθή πλήθος τουριστών.

Διά τήν καλύτεραν όργάνωσιν έπομένως τής κατανομής τών προτεινομένων τουριστικών έγκαταστάσεων άπεφασίσθη ή δημιουργία σειράς τουριστικών κέντρων, τόσον εις τās κυριώτερας πόλεις τής νήσου (Άστικά Τουριστικά Κέντρα), όσον και εις άπομεμακρυσμένας μέν, άλλ' ιδιαίτερος προσφερομένας διά τήν άνέγερσιν παραθεριστικών συγκροτημάτων περιοχάς (Αυτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα και Κατασκηνώσεις), τά όποια και δεικνύονται εις τόν παρατιθέμενον Χάρτην άρ. 81.

Η δημιουργία τών **Άστικών Τουριστικών Κέντρων**, δημιουργεί οϋτω τήν κατάλληλον βάση διά τήν έξυπηρέτησιν τών άνά τήν νήσον διακινουμένων τουριστών, οί όποιοι άποτελοϋν και τó μεγαλύτερον ποσοστόν τών προβλεπομένων άφίξεων (210.000 διά τó 1975—εις τούς όποιους θά ήτο δυνατόν να προστεθοϋν και οί προβλεπόμενοι διά τó αύτό έτος 250.000 έπιβάται κρουαζιερών—έπί συνόλου 620.000 άφίξεων).

Η δευτέρα όμάς τουριστών, οί παραθερισταί (85.000 άφίξεις διά τó 1975), θά διέλθουν μέν διά τών άστικών τουριστικών κέντρων, εις τά όποια ώρισμένοι ένδέχεται να παραμείνουν μίαν ήμέραν, άντικειμενικός των όμως σκοπός είναι ή μετάβασις των εις παραθεριστικήν τουριστικήν έγκατάστασιν.

Αί έγκαταστάσεις αύται, **Αυτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα και Κατασκηνώσεις** (τύπου Club Mediterranée)—αί όποια έκτός τών έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως περιλαμβάνουν έστιατόρια, κέντρα άναψυχής, πλάζ, έγκαταστάσεις σπόρ κλπ.—λόγω άκριβώς τοϋ αυτονόμου χαρακτήρος αύτών δύναται να λειτουργήσουν εις οίονδήποτε σημείον τής νήσου, έφ' όσον ύφίστανται αί κατάλληλοι διά τόν σκοπόν αυτόν προϋποθέσεις (ώραία, άμώδης παραλία, εύχάριστος περιβάλλον χώρος, σύνδεσις με βασικήν ύποδομήν, κλπ.). Ό μόνος συνήθως περιορισμός εις τήν έπιλογήν τών τοποθεσιών διά τήν άνέγερσιν τοιούτων έγκαταστάσεων είναι ή άπόστασις αύτών έκ τοϋ πλησιεστέρου άεροδρομίου ή λιμένος, ή όποία είναι σκόπιμον όπως μη ύπερβαίη τās δύο ώρας διαδρομής δι' αύτοκινήτου.

Η έπιλογή τών διαφόρων σημείων διά τήν άνέγερσιν τών διαφόρων αύτών παραθεριστικών έγκαταστάσεων έγένετο με κριτήριον άφ' ένός τās έπιλεγείσας (Βλ. Κεφ. 3.02β,) διά τήν άνέγερσιν τοιούτων έγκαταστάσεων τοποθεσίας και, άφ' έτέρου, τήν διασποράν αύτών έφ' όλης τής νήσου, εις τρόπον ώστε αί έπιπτώσεις έκ τής λειτουργίας των να ώφελοϋν όλας τās περιοχάς αύτης.

Ό προβλεπόμενος αριθμός κλινών εις τά παραθεριστικά αύτά κέντρα άνέρχεται εις 5.300 (έναντι 7.200 εις τά άστικά κέντρα), επί τοϋ συνόλου τών

άπαιτουμένων έως τó 1975, 15.000 κλινών εις Κρήτην.

Αί ύπόλοιποι 500 κλίναί έποποθετήθησαν εις διάφορα σημεία τής ένδοχώρας, εις πολλές διεσπαρμένας μικράς έγκαταστάσεις, εις τρόπον ώστε να ύπάρχη εις οίονδήποτε σημείον τής νήσου, έκ τοϋ όποιου θά διέρχωνται τουρίσται, έν πλήρες δίκτυον έγκαταστάσεων (περιπτέρων, όδικών σταθμών, όρεινών καταφυγίων, ξενώνων εις Ίεράς Μονάς, Σπιτιών τοϋ Χωριού κλπ.), εις ώρισμένας τών όποιων πλήν τής δυνατότητος έστιάσεως και όλιγοώρου άναπαύσεως θά ύπάρχη ή δυνατότης διανυκτερεύσεως.

Άστικά Τουριστικά Κέντρα :

Αί βάσεις έξορμήσεως τουριστών—περιηγητών προς έπίσκεψιν τής ένδοχώρας και τών τουριστικών ένδιαφερόντων τής νήσου, διά να ανταποκριθοϋν εις τόν σκοπόν των, πρέπει να εύρίσκονται εις ώρισμένας πόλεις, εις τρόπον ώστε να ύπάρχη μία βάση πληθυσμοϋ και ή δυνατότης παροχής βασικών ύπηρεσιών. Παραλλήλως τά προς έπιλογήν σημεία δέον να άποτελοϋν συγκοινωνιακούς κόμβους και κέντρα τοϋ δικτύου όδοποιίας τής άμέσου περιοχής των.

Η έπιλογή τών σημείων αύτών διηκολύνθη έκ τής θέσεως τών κυριώτερων πόλεων τής νήσου, αί όποια εύρίσκονται εις ίσην σχεδόν (65—70 χλμ.) άπόστασιν μεταξύ των. Τά έπιλεγέντα αύτά άστικά κέντρα—όλα παραθαλάσσια—ή ιστορία αύτών, ή άμεσος ένδοχώρα και τó τουριστικόν δυναμικόν των άπετέλεσαν ιδεώδεις προϋποθέσεις, διά να καταστή έν έκαστον έξ αύτών έπισκέψιμον σημείον και βάση έξορμήσεως διά τήν έπίσκεψιν τής άμέσου ένδοχώρας.

Τά άστικά αύτά τουριστικά κέντρα είναι :

1. **Ήράκλειον** : Τό κυριώτερον σημείον εισόδου τουριστών εις τήν νήσον και ή πόλις τήν όποιαν προβλέπεται ότι θά έπισκέπτονται όλοι σχεδόν οί άφικνούμενοι εις Κρήτην τουρίσται. Κυρία άφετηρία διά τήν έπίσκεψιν τών Μινωϊκών άρχαιοτήτων τής Κνωσοϋ—Φαιστοϋ—Μαλίων κλπ. Η άνάπτυξις τής Δυτικής Κρήτης, και ειδικώτερον τών Χανίων, ώς έτέρας πύλης εισόδου τής Κρήτης θά μειώση τήν σημασίαν τοϋ Ήρακλείου, οϋχι όμως εις σημαντικών βαθμόν.

2. **Χανιά** : Η δευτέρα πόλις τής Κρήτης, ή όποία λόγω τοϋ λιμένος τής Σούδας θά άποτελέση ένδοχομένως τó κυριώτερον σημείον εισόδου τών έξ Άθηνών προερχομένων και χρησιμοποιούντων όχηματαγωγόν, τουριστών. Η πόλις τών Χανίων θά άποτελέση επίσης τήν άφετηριαν τών περισσοτέρων τουριστών—περιηγητών, δι' έπίσκεψιν όλόκληρου τής νήσου.

3. **Άγιος Νικόλαος**. Σημείον συνδέσεως τής Κρήτης μετά τής Ρόδου, θά άποτελέση πυρήνα άναπτύξεως τής μεγάλης τουριστικής περιοχής τοϋ Κόλπου Μιραμπέλλου. Γενικώς, ώς πόλις ό Άγιος Νικόλαος θά είναι, κατά τó πέρας τής τρίτης φάσεως τοϋ Προτεινομένου Προγράμματος, τó τρίτον εις σπουδαιότητα άστικόν τουριστικόν κέντρον τής νήσου.

4. **Ρέθυμνον** : Τό Ρέθυμνον θά άποτελέση άστικόν τουριστικόν κέντρον μικροτέρας σημασίας, λόγω τής μικράς σχετικώς άποστάσεως (70 χλμ.) άπό Χανίων και Ήρακλείου, εύρισκόμενον εις τó μέσον τής άποστάσεως μεταξύ τούτων. Εύρίσκεται όμως εις σημαντικόν συγκοινωνιακόν κόμβον, έκ τοϋ όποιου θά διέρχωνται αναγκαστικώς όλοι οί μεταξύ δυτικής και κεντρικής Κρήτης διακινούμενοι τουρίσται και διά τόν λόγον αυτόν θά άποτελέση, δι' αριθμόν αύτών, σταθμόν και βάση διά περαιτέρω έπίσκεψιν τής νήσου, και ιδιαίτερος δι' όσους θά κατευθυνθοϋν εις Ήράκλειον διά μέσου Άγίας Γαλήνης και Φαιστοϋ.

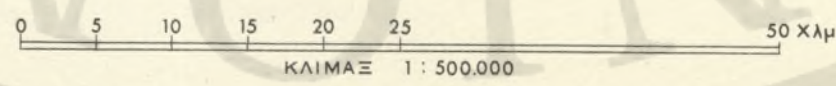

- ΚΥΡΙΟΝ ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝ ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ★ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ☆ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

■ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΡΕΙΣ ΠΡΩΤΑΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (1965-1975)

■ ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΤΕΡΟΝ ΜΕΛΛΟΝ (4^η ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ)

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

5. **Ίεράπετρα :** Η Ίεράπετρα, εύρισκομένη εις μικράν σχετικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον, θά ἦτο δυνατὸν νὰ παραλειφθῆ ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν κυρίων ἀστικῶν τουριστικῶν κέντρων. Τὸ κλίμα ὁμῶς τῆς περιοχῆς, ἡ ἄμεσος ἐνδοχώρα, αἱ ἀμώδεις ἀκταὶ καὶ ἡ γειννιάσις τῆς μετὰ τῶν προβλεπομένων εις ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τοῦ Μιραμπέλλου τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων δημιουργοῦν τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις καὶ δι' ἓνα δευτέρου τοιοῦτον πυρῆνα εις τὴν περιοχὴν.

6. **Σητεία :** Ἡ Σητεία, εύρισκομένη εις τὸ ἀνατολικώτερον τμήμα τῆς νήσου, θά κληθῆ νὰ ἀποτελέσῃ βᾶσιν καὶ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης. Ἡ ἀπόστασις τῆς ἀπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον δὲν εἶναι μεγάλη. Λόγῳ ὁμῶς τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄρειων ὄγκων μεταξύ τῶν δύο πόλεων, ἡ διαδρομὴ δι' αὐτοκινήτου δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἡμερησίαν ἐπίσκεψιν, ἐκ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τοῦ πλουσιωτέρου δυναμικοῦ τῆς περιοχῆς.

Ἐκτὸς τῶν ἐξ (6) αὐτῶν κυρίων ἀστικῶν τουριστικῶν κέντρων, ἐπελέγησαν τρεῖς ἕτεροι κωμοπόλεις—χωρία, ἡ **Παλιοχώρα**, ἡ **Χώρα Σφακίων** καὶ ἡ **Ἁγία Γαλήνη**, τὰ ὅποια, λόγῳ θέσεως, διαμορφώσεως περιβάλλοντος χώρου καὶ ἀμέσου ἐνδοχώρας, ἀποτελοῦν τὰ μοναδικὰ ἴσως παραθαλάσσια χωρία τῆς νήσου μὲ χρῶμα καὶ χαρακτῆρα, δυνάμενα ἐνδεχομένως νὰ ἐξελιχθοῦν εις ἀξιόλογα τουριστικὰ κέντρα, ὡς συνέβη εις πολλὰ γραφικὰ χωρία τῆς Μεσογείου.

Εἰς τὰ ἐννέα ταῦτα σημεῖα, συνεκεντρώθησαν ὅλαι αἱ προτεινόμεναι διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν διακινουμένων τουριστῶν ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, ὡς καὶ αἱ ἀντίστοιχοι ἐγκαταστάσεις ἐστιασεως, ἀναψυχῆς, σπὸρ, κλπ.

Ἐκ τῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως (βλ. Κεφ. 7.08, Πίναξ 7-31), προβλέπεται ὅτι ἐκ τῶν 15.000 ἀπαιτουμένων κλινῶν εις Κρήτην, κατὰ τὸ τέλος τῆς τρίτης φάσεως, 7.200 θά ἀπαιτηθοῦν εις τὰ ἀστικά τουριστικὰ κέντρα τῆς νήσου (ἐκ τῶν ὁποίων 1.360 Α' κατηγορίας, 2.070 Β' κατηγορίας, 2.470 Γ' κατηγορίας, 1.000 Δ' κατηγορίας καὶ 300 Ε' κατηγορίας). Δεδομένου δὲ ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς ἀνταποκρίνεται εις τὴν ζήτησιν κατὰ τοὺς μῆνας αἰχμῆς, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἀποδοτικὴ λειτουργία τῶν ξενοδοχειακῶν ἐγκαταστάσεων, ποσοστὸν τοῦ δυναμικοῦ αὐτῶν (1/3 τοῦ συνόλου) θά ἀποτελήται ἀπὸ ἐνοικιαζόμενα εις οἰκίας δωμάτια, ξενῶνας νεότητος, ἐγκαταστάσεις **Camping**, κλπ., τὰ ὅποια θά ἐξυπηρετοῦν τὴν ζήτησιν τῶν μνηῶν αἰχμῆς, ἄνευ τῆς ἀνάγκης ὑψηλοῦ ποσοστοῦ πληρότητος διὰ τὴν ἀποδοτικὴν τῶν λειτουργιῶν.

Ἐκ τῆς αὐτῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως προβλέπεται ὅτι αἱ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως εις τὰ ἀστικά τουριστικὰ κέντρα θά ἀπορροφήσουν τὸ ἥμισυ σχεδὸν (7.200 ἐπὶ 15.000) τοῦ προγραμματιζομένου ἕως τὸ 1975 συνολικοῦ δυναμικοῦ κλινῶν εις Κρήτην. Ἡ κατανομὴ τῶν κλινῶν αὐτῶν εις τὰ διάφορα ἀστικά κέντρα (βλ. Κεφ. 9.01) ἐγένετο βᾶσει τῆς προβλεπομένης κατανομῆς τῶν τουριστῶν κατὰ μέσον ἀφίξεως καὶ σημείου εισόδου, τῶν χωρῶν προελεύσεως καὶ τοῦ πιθανοῦ μέσου διαθεσίμου χρόνου διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Κρήτης.

Ἡ ἐπιλογὴ τῶν τοποθεσιῶν διὰ τὴν ἀνάγεισιν παραθεριστικῶν κέντρων (αὐτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων, κατασκηνώσεων, κλπ.), ἐλήφθη ἐπίσης ὑπ' ὄψιν, δεδομένου ὅτι ὠρισμένοι τῶν τουριστῶν—παραθεριστῶν, θά παραμείνουν τὴν πρώτην ἢ τὴν τελευταίαν ἡμέραν (ἢ νύκτα) εις Ἡράκλειον ἢ Χανιά διὰ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰς διαφόρους Μινωικὰς ἀρχαιότητας, καὶ τὰ ἄλλα ἐνδιαφέροντα τῶν δύο αὐτῶν πόλεων.

Λεπτομερῆς ἀνάλυσις τῆς κατανομῆς τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως τῶν ἀστικῶν τουριστικῶν κέντρων εις τὰ διάφορα σημεῖα, ὡς καὶ τῆς

αἱ ὅποια ἀποτελοῦνται ἀπὸ μικρὰς καλύβας καὶ ἐγκαταστάσεις ἐκ προχείρου γενικῶς ὕλικου.

Τὰ παραθεριστικὰ αὐτὰ συγκροτήματα διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ περιλάβουν ὅλας τὰς ἀναγκαίας ἐγκαταστάσεις—αἱ ὅποια ἀπαιτοῦν τὴν ἐπένδυσιν ἀξιολόγων κεφαλαίων—ἔχουν ἀνάγκην μεγάλης βᾶσεως πελατείας. Διὰ τοῦτο, ὑπάρχει ἓνα κατωτέρου ὄριον ἀριθμοῦ κλινῶν, ὀλιγώτεροι τῶν ὁποίων δὲν ἐπιτρέπουν τὴν οἰκονομικὴν καὶ ἀποδοτικὴν λειτουργίαν τῶν συγκροτημάτων αὐτῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑφισταμένων σημείων εις τὰ ὅποια εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνάγεισις τοιοῦτων ἐγκαταστάσεων εἶναι σχετικῶς μεγάλος, λόγῳ δὲ τοῦ ὑψηλοῦ ἐλαχιστοῦ ἀριθμοῦ κλινῶν διὰ μίαν ἐκάστην τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν, τὸ συνολικὸν τῶν κλινῶν, ἐὰν κατασκευασθοῦν τοιαῦτα συγκροτήματα εις ὅλας αὐτὰς τὰς τοποθεσίας, ὑπερβαίνει κατὰ πολὺ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπαιτουμένων κλινῶν διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν προβλεπομένων ἀναγκῶν.

Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, καὶ ἐφ' ὅσον καθίσταται ἀναγκαία ἡ ἐπιλογὴ ὠρισμένων ἐκ τῶν σημείων αὐτῶν (εἰς τὰς πρώτας τοῦλάχιστον φάσεις τοῦ Προγράμματος) ἐχρησιμοποίηθη καὶ ἕτερον κριτήριον, συνιστάμενον εις τὸ μέσον ἀνά κλινὴν κόστος κατασκευῆς τῶν ἀπαιτητῶν ἔργων ὑποδομῆς, διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν.

Τὸ πλῆθος τῶν διαθέσιμων περιοχῶν διὰ τὴν ἀνάγεισιν τῶν παραθεριστικῶν συγκροτημάτων παρέχει τὴν δυνατότητα ἐπιλογῆς εις περίπτωσιν καθ' ἣν ὠρισμένοι ἐπιχειρηματῆαι θά ἀπεφάσιζον τὴν ἀξιοποίησιν καὶ ἄλλων ἐκτὸς τῶν ὑποδεικνυομένων εις τὴν παρούσαν Μελέτην σημείων.

Παραθεριστικὰ Κατοικία :

Πέραν τῶν ξενοδοχειακῶν ἐγκαταστάσεων, ἡ Κρήτη παρουσιάζει ἀξιόλογον δυνατότητα ἀναπτύξεως περιοχῶν διὰ τῆς κατασκευῆς παραθεριστικῶν ἐπαύλεων, ἢ διαμερισμάτων ὑπὸ ἀλλοδαπῶν καὶ ἡμεδαπῶν τουριστῶν.

Ἡ ζήτησις δι' ἀγορὰν γῆς καὶ μετέπειτα κατασκευὴν μονίμου παραθεριστικῆς κατοικίας εἶναι τοιαύτη, ὥστε ὑπολογίζεται ὅτι εις τὴν Ἰσπανίαν καὶ μόνον κατεσκευάσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περισσότεραι τοῦ ἡμῶν ἐκατομμυρίου τοιοῦτων μονάδων.

κατανομῆς αὐτῶν εις κατηγορίας καὶ εἶδη ξενοδοχειακῶν ἐγκαταστάσεων, εὔρισκεται εις τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον τῆς Μελέτης, εις τὸ ὅποιον παρουσιάζεται ἀναλυτικῶς τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα.

Πέραν τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως—αἱ ὅποια ἀποτελοῦν καὶ τὴν βᾶσιν τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος—τὰ Ἀστικά Τουριστικὰ Κέντρα θά ἔχουν ἐπίσης ἐγκαταστάσεις ἐστιασεως, κέντρα ἀναψυχῆς καὶ ψυχαγωγίας, ἐγκαταστάσεις σπὸρ, ἀγορᾶς, ἐκθέσεις, συλλογὰς κλπ., ὡς καὶ κέντρα πληροφοριῶν καὶ ἐξυπηρετήσεως τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν νῆσον τουριστῶν.

Παραθεριστικὰ Κέντρα :

Αἱ παραθεριστικαὶ ἐγκαταστάσεις (Αὐτόνομα Τουριστικὰ Συγκροτήματα καὶ Κατασκηνώσεις), ἀποτελοῦν τὴν ἕτεραν μεγάλην ομάδα τῶν πρὸς δημιουργίαν τουριστικῶν κέντρων τῆς νήσου.

Τὰ Αὐτόνομα Τουριστικὰ Συγκροτήματα, ὡς περιγράφονται λεπτομερῶς εις τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον (9.03), ἀποτελοῦν αὐτοτελῆ συγκροτήματα, περιέχοντα ὅλας τὰς ἀπαιτουμένας διὰ τὴν εὐχάριστον παραμονὴν τῶν τουριστῶν ἐγκαταστάσεις (ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια, νυκτερινὰ καὶ χορευτικὰ κέντρα, ἐγκαταστάσεις σπὸρ, πλάζ, ἀγορὰν κλπ.).

Ὁ βαθμὸς πολυτελείας τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν κυμαίνεται ἀπὸ ὑπερπολυτελεῖς τοιαύτας ἕως τὰς κατασκηνώσεις τοῦ τύπου Club Mediterranée,

Ἡ ὑπάρξις μονίμων παραθεριστικῶν κατοικιῶν δημιουργεῖ ἄπειρα πλεονεκτήματα διὰ τὴν ἄμεσον περιοχὴν, δεδομένου ὅτι δημιουργεῖ μίαν μόνιμον πηγὴν τουριστῶν (συνεχῆ ἔσοδα, προβολὴν κλπ.).

Ἡ κατασκευὴ τοιοῦτων κατοικιῶν εἶναι δυνατὴ μόνον ἐφ' ὅσον ὑπάρχει ἡ κατάλληλος ὑποδομὴ, αἱ δὲ περιοχαὶ εὔρισκονται εἴτε πλησίον ἀστικοῦ τουριστικοῦ κέντρου—εἰς τὸ ὅποιον οἱ κάτοικοι δύνανται νὰ προβαίνουν εις τὴν ἀγορὰν τῶν ἀπαιτητῶν ειδῶν, νὰ ἐπισκέπτονται ἐστιατόρια, κέντρα ψυχαγωγίας κλπ.—εἴτε παρακείμεναι μεγάλου αὐτονόμου τουριστικοῦ συγκροτήματος.

Τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα, ὡς ἀναφέρεται λεπτομερῶς εις τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον (9.03 β) προβλέπει τὴν δημιουργίαν τοιοῦτων περιοχῶν εις : 1) Τὴν μεταξύ Χανίων καὶ Ἁγίας Μαρίνης παραθαλάσσιαν ζώνην, 2) Τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ρεθύμνου παραλίαν, 3) Τὴν μεταξύ Χερσονήσου καὶ Μαλίων περιοχὴν, 4) Εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Κόλπου Μιραμπέλλου, 5) Εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ίεραπέτρας παραλιακὴν ζώνην μέχρι Μακρυγιάλου, 6) Εἰς τὴν μεταξύ Παλιοχώρας καὶ Κουντούρας ζώνην καὶ 7) Εἰς τὰς περιοχὰς Ἁγίας Πελαγίας, Πλακιά, Φαλασάρων καὶ Βαί, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ προγραμματιζόμενα αὐτόνομα τουριστικὰ συγκροτήματα.

Αἱ περιοχαὶ αὐταὶ διαθέτουν τὰς ἀπαιτητούς διὰ τὴν δημιουργίαν τοιοῦτων ἐγκαταστάσεων προϋποθέσεις (ἀμώδη παραλίαν, εὐχάριστον περιβάλλοντα χώρον, ὁμαλὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐδάφους, ἀστικὸν τουριστικὸν κέντρον ἢ προγραμματιζόμενον τοιοῦτον, τουριστικὸν συγκρότημα, ὑποδομὴν κλπ.), παρέχουν δὲ τὰ ἐχέγγυα ὅτι διὰ τῆς καταλλήλου ὀργανώσεως καὶ προβολῆς θά προσελκύσουν μόνιμους τουρίστας.

Ἐνδοχώρα :

Τὰ ἀναφερθέντα τουριστικὰ κέντρα—ἀστικά κέντρα καὶ παραθεριστικαὶ ἐγκαταστάσεις—εἶναι ὅλα παραθαλάσσια, ἀποτελοῦν δὲ ἐν συνόλῳ ὀλιγώτερα τῶν εἴκοσι σημείων εις τὰ ὅποια προτείνεται ἡ συγκέντρωσις τοῦ μεγαλύτερου ποσοστοῦ τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων (14.500 κλῖναι ἐπὶ συνόλου 15.000).

Ἡ ἐπιφάνεια ὁμῶς τῆς Κρήτης εἶναι μεγάλη, τὰ δὲ τουριστικὰ ἐνδιαφέροντα εὔρισκονται διεσπαρμένα εις ὁλόκληρον τὴν νῆσον. Δὲν θεωρήθη ἐπιμενὸς σκόπιμον ὅπως ἀφεθῆ ὁλόκληρος αὐτὴ ἡ ἔκτασις ἄνευ μικρῶν ἐστω καὶ βοηθητικῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Κρήτην τουριστῶν θά διακινουῦνται ἐντὸς τῆς ἡμέρας (συμπεριλαμβανομένου καὶ ποσοστοῦ τῶν παραθεριστῶν), ἐκρίθη σκόπιμος ἡ δημιουργία ἐνὸς πληθους δικτύου ἐγκαταστάσεων, σκοπὸν ἔχουσῶν τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ διακινουμένου αὐτοῦ ρεύματος τουριστῶν.

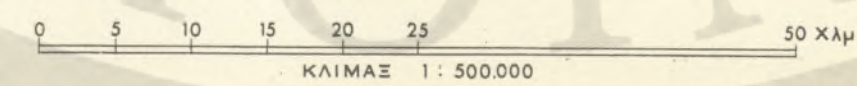
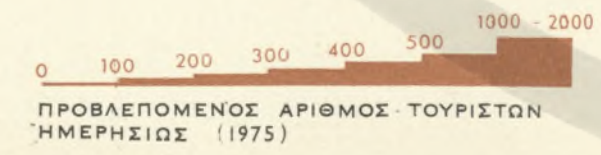
Μὲ βᾶσιν τὴν προτεινομένην κατανομὴν τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως εις τὰ διάφορα τουριστικὰ κέντρα τῆς νήσου, ἀφ' ἐνός, καὶ τὴν διασπορὰν τῶν σημείων τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς Κρήτης ἀφ' ἑτέρου, ἐγένετο ἓνας ὑπολογισμὸς τῆς μέσης πιθανῆς κατανομῆς τῆς ἡμερησίας κυκλοφορίας τῶν τουριστῶν εις τὰς βασικὰς τουριστικὰς ἀρτηρίας τῆς νήσου.

Ἡ κατανομὴ αὕτη, ἡ ὅποια δεικνύεται εις τὸν Χάρτην Ἀρ. 82, ἐχρησίμευσε καὶ ὡς βᾶσις διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν ἐγκαταστάσεων τῆς ἐνδοχώρας αἱ ὅποια περιλαμβάνουν :

- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ★ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ☆ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ
- 150 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ (ΤΕΛΟΣ ΤΡΙΤΗΣ ΦΑΣΕΩΣ)
- ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΟΝΤΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΑΙ
- ▨ ΤΟΥΡΙΣΤΑΙ - ΜΕΛΗ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΩΝ
- ▧ ΔΙΑΚΙΝΗΣΙΣ ΔΙΑ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

ΒΑΡΟΣ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ

1) **Τουριστικά Περιίπτερα** (έστιατόρια-άναψυκτήρια) εις τούς κυριωτέρους αρχαιολογικούς χώρους, εις παραθαλάσσια και γραφικά σημεία, πλησίον ώρισμένων σπηλαίων, ιστορικών μνημείων, και συγκοινωνιακών κόμβων.

2) **Όδικούς Σταθμούς** εις τούς κυριωτέρους όδικούς κόμβους και ένδιαμέσως, κατά μήκος τών κυριωτέρων τουριστικών όδικών άρτηριών.

3) **Σταθμούς έξυπηρετήσεως Πλωτών Μέσων και Θαλαμηγών** εις τούς κυριωτέρους λιμενίσκους και καταφύγια τών άκτών τής νήσου.

4) **Έγκαταστάσεις Πλάζ.**

5) **Όρεινά Καταφύγια** εις σημεία ύποδειχθέντα ύπό τών όρειβατικών όμίλων τής νήσου εις Λευκά Όρη, Ίδην και Δίκτην.

Εις πολλάς περιπτώσεις, εις τó αυτό σημείον προτείνεται ή κατασκευή συνθέτων έγκαταστάσεων. (περιπτερου μετά όδικού σταθμού και έγκαταστάσεως πλάζ).

Έπίσης έγένετο πρόβλεψις εις τó Προτεινόμενον Πρόγραμμα διά τήν δημιουργίαν ένός συστήματος μικρών κατεσπαρμένων έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως εις όλόκληρον τήν ένδοχώραν συνολικής δυναμικότητας 500 κλινών, ώς αναφέρονται λεπτομερώς εις τó έπόμενον Κεφάλαιον (9.01,β).

Αί έγκαταστάσεις αύται περιλαμβάνουν μικρά ξενοδοχεία εις τέσσαρας κομπούλεις, ξενώνας εις τās κυριωτέρας τών Ίερών Μονών, κοιτώνας εις ώρισμένα τών όρεινών καταφυγίων, έν αξιόλογον ποσοστόν τών κλινών εις πεντήκοντα εκ τών γραφικωτέρων χωρίων εις «Σπίτια του Χωριού», ώς και άριθμόν κλινών εις περίπτερα εύρισκόμενα εις άπομακρυσμένα σημεία.

Σκοπός τών έγκαταστάσεων αύτών είναι ή παροχή δυνατότητος έξευρέσεως στέγης, έφ' όσον καθίσταται άναγκαίον εις οίονδήποτε σχεδόν σημείον τής νήσου. Δέν πρέπει άλλως τε νά λησμονηθί ότι αί περισσότεροι τών έγκαταστάσεων αύτών, έχουσαι μικράς άποσβέσεις και λειτουργικάς δαπάνας, θά δύνανται νά παρέχουν στέγην έναντι χαμηλού τιμήματος και άποτελούν ιδεώδη τόπον διανυκτερεύσεως διά τούς τουρίστας χαμηλότερου εισοδήματος, φοιτητάς κ.λ.π. και διά πολλούς εκ τών ήμεδαπών τουριστών, εις τούς όποιους θά παρέχεται ούτω ή δυνατότης επίσκεψεως τής Κρήτης έναντι μικράς δαπάνης.

Τουριστικά Ζώναι :

Αί προτεινόμεναι εις τά διάφορα σημεία τής Κρήτης έγκαταστάσεις, τά έργα ύποδομής και τά έργα άναδείξεως τουριστικού δυναμικού δημιουργούν εις διάφορους περιοχάς τής νήσου ώρισμένα σύνολα, τά όποια, άνεξαρτήτως τών επί μέρους έργων, άποτελούν έν συγκρότημα διαφόρων έγκαταστάσεων, τó σύνολον τών όποιων άποτελεί τουριστικώς μίαν μονάδα, τήν «τουριστικήν ζώνην».

Παράδειγμα τοιαύτης τουριστικής ζώνης εις τήν περιοχήν τών Άθηνών άποτελεί π.χ. ή μεταξύ Γλυφάδας και Βουλιαγμένης παραλιακή ζώνη, εις τήν όποιαν λειτουργούν τουριστικά έγκαταστάσεις διαφόρων ειδών (ξενοδοχεία, μοτέλ, πλάζ, αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα, έστιατόρια, νυκτερινά κέντρα, σνάκ μπαρ κ.λ.π.). Η όλη περιοχή έξυπηρετείται από έναίον δίκτυον ύποδομής, από τουριστικής δέ άπόψεως άποτελεί μίαν τών κυριωτέρων τουριστικών ζωνών τής Έλλάδος.

Εις τήν Κρήτην δημιουργούνται έν συνόλω δέκα τοιαύται ζώναι, ώς δεικνύεται εις τόν Χάρτην Άρ. 83. Έκάστη έξ αύτών (έκτός μιās) έχει ώς πυρήνα έν τουριστικόν άστικόν κέντρον, έν ή περισσότερα αυτόνομα συγκροτήματα και μίαν άμεσον ένδοχώραν.

Αί τουριστικά αύται ζώναι, λεπτομερής περιγραφή τών όποιων εύρίσκειται εις τó Κεφάλαιον 11.00 τής Μελέτης είναι αί κάτωθι :

1. **Ζώνη Ήρακλείου** : Έκτείνεται κατά μήκος τών βορείων άκτών τής νήσου από του όρμου Φόδελε μέχρι του κόλπου Μαλίων. Περιλαμβάνει πλήν του Ήρακλείου, του σημαντικωτέρου τουριστικού άστικού κέντρου τής νήσου, τά προτεινόμενα αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα εις Άγίαν Πελαγίαν και Χερσόνησον, ώς επίσης και τούς αρχαιολογικούς χώρους, Κνωσού, Μαλίων, Άρχανών, Γιούχτα, Βαθυπέτρου, Τυλίσου, Άμνισού κλπ.

2. **Ζώνη Χανίων** : Περιλαμβάνει τήν περιοχήν του Άκρωτηρίου, τās πόλεις τών Χανίων και τής Σούδας, ώς και τήν μεταξύ Χανίων και Άγίας Μαρίνης παραθαλασσίαν περιοχήν. Εις τήν ζώνην αύτην περιλαμβάνονται αί προτεινόμεναι δι' αυτόνομα συγκροτήματα τοποθεσία εις Άγίους Άποστόλους και Μαράθι.

Η ζώνη αύτη, λόγω τών πολλών ένδιαφερόντων τής περιοχής, τών έγκαταστάσεων του λιμένος τής Σούδας και του άερολιμένος τών Χανίων, θά καταστή ένδοχόμενος ή είσοδος τών περισσοτέρων τουριστών - περιηγητών εις Κρήτην και ή άφεταιρία τής έξορμήσεώς των πρός έπίσκεψιν της.

Αί τρεις αύται περιοχαι θά άποτελέσουν τās κυρίας τουριστικές ζώνας τής Κρήτης, περιλαμβάνουσαι άλλως τε τά 48.5% του προγραμματιζόμενου συνολικού δυναμικού κλινών. Πέραν όμως τών τριών αύτών ζωνών θά δημιουργηθούν και αί έξής δευτερεύουσαι :

3. **Ζώνη Κόλπου Μιραμπέλλου** : Έκτείνεται κατά μήκος τών άκτών του κόλπου Μιραμπέλλου από Σπιναλόγκας μέχρι Θόλου Καβουσίου. Με κέντρον τήν πόλιν του Άγίου Νικολάου προορίζεται νά καταστή τó κυριώτερον κέντρον παραθερισμού τής Κρήτης (Η Ριβιέρα τής νήσου). Προσφέρονται διά τήν άνέγερσιν αυτόνομων τουριστικών συγκροτημάτων αί περιοχαι Έλούντος, Καλού Χωριού και Καβουσίου. Η ζώνη περιλαμβάνει τήν Κριτσάν, τó Όροπέδιον Λασηθίου και τās αρχαιότητας τής Λατούς, Όλούντος, Γουρνιών, Δικταίου Άντρου κ.λ.π.

4. **Ζώνη Ρεθύμνου** : Επimήκης ζώνη, μήκους 50 περίπου χιλιομέτρων, κατά μήκος τής βορείου άκτής τής Κρήτης, από Γεωργιουπόλεως έως Μπαλί. Κέντρον αύτης άποτελεί ή πόλις του Ρεθύμνου, αξιόλογον άστικόν τουριστικόν κέντρον, τó όποιον προτείνεται νά καταστή τó κέντρον λαογραφίας και λαϊκής τέχνης τής νήσου. Η ζώνη περιλαμβάνει τήν περιοχήν του Μπαλίου, προγραμματιζόμενην διά κατασκήνωσιν, ώς και τήν ιστορικήν Μονήν Άρκαδίου.

5. **Ζώνη Ίεραπέτρας** : Έκτείνεται κατά μήκος τών νοτίων άκτών τής ανατολικής Κρήτης από τής Ίεραπέτρας μέχρι του Μακρυγιάλου. Αί ώραιόταται και συνεχεις άμμόδεις άκται και λιμενίσκοι καθιστούν τήν ζώνην αύτην-παραλλήλως πρός τήν πλησίον εύρισκομένην ζώνην του Μιραμπέλλου-κατ' έξοχήν ιδεώδη διά παραθεριστικόν τουρισμόν, ένδεικνυται δέ ιδιαίτέρως διά τήν κατασκευήν ομάδων μονίμων παραθεριστικών κατοικιών.

6. **Ζώνη Σητείας** : Εύρίσκεται εις τó ανατολικώτερον άκρον τής νήσου. Περιλαμβάνει τήν πόλιν τής Σητείας, τήν περιοχήν του Φοινικοδάσους Βαί, (μίαν τών ώραιωτέρων τοποθεσιών τής Έλλάδος) και τόν αρχαιολογικόν χώρον του προσφάτως ανακαλυφθέντος Μινωικού ανακτόρου και πόλεως εις Κάτω Ζάκρον.

7. **Ζώνη Παλαιοχώρας — Έλαφονήσου** : Εύρίσκεται εις τó δυτικόν άκρον τών νοτίων παραλίων τής νήσου. Έχει κέντρον τήν κομόπολιν τής Παλαιοχώρας, περιλαμβάνει δέ τās τοποθεσίας τής Κουντούρας και Έλαφονήσου προσφερομένης διά τήν άνέγερσιν αυτόνομων συγκροτημάτων. Η άμεσον ένδοχώρα περιέχει τήν μεγαλυτέραν συγκέντρωσιν αρχαιοτήτων τής Έλληνικής και Ρωμαϊκής έποχής.

Αί ζώναι Ίεραπέτρας και Παλαιοχώρας, λόγω τής θέσεώς των, εις τά νότια παράλια τής νήσου, παρέχουν μίαν πλέον έκτεταμένην τουριστικήν περίοδον και λόγω του κλίματος προσφέρονται τόσοσιν διά τήν άνέγερσιν τουριστικών έγκαταστάσεων όσον και διά τήν δημιουργίαν μονίμων παραθεριστικών κατοικιών.

8. **Ζώνη Μεσσαράς** : Έκτείνεται κατά μήκος τής άκτής τής όμωλύμου πεδιάδος από τήν Άγίαν Γαλήνην μέχρι Ματάλων, περιλαμβάνει δέ τούς αξιολόγους αρχαιολογικούς τόπους Φαιστού, Άγίας Τριάδος, Γόρτυνος, Άγίων Δέκα κ.λ.π. Ο άριθμός τών προβλεπομένων έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως είναι σχετικώς μικρός, ή ζώνη όμως θά δέχεται τήν έπίσκεψιν του μεγαλυτέρου ποσοστού τών έπισκεπτομένων τήν Κρήτην τουριστών.

9. **Ζώνη Χώρας Σφακιών — Σαμαριάς** : Εύρίσκεται εις τά νότια παράλια του νομού Χανίων και περιλαμβάνει τά πλέον άπροσπέλαστα σημεία τής νήσου. Πέραν τής Χώρας Σφακιών, ή όποια θά άποτελέση μικρόν άστικόν τουριστικόν κέντρον εις τó άμεσον μέλλον, ή ζώνη περιλαμβάνει τήν περίφημον Φάραγγα τής Σαμαριάς, ή όποια άποτελεί έν εκ τών κυριωτέρων στοιχείων του τουριστικού δυναμικού τής Κρήτης.

10. **Ζώνη Καστελλίου — Γραμβούσης** : Η ζώνη αύτη εύρίσκεται εις τó δυτικώτερον τμήμα τής νήσου. Είναι δέ ή μόνη ή όποια δέν περιλαμβάνει άστικόν τουριστικόν κέντρον.

Τó Καστέλλι Κισάμου, μικρά παραθαλασσία κομόπολις, θά άποτελέση τόν πυρήνα τής ζώνης ή όποια περιλαμβάνει επίσης τά Φαλάσαρνα, τοποθεσίαν έπιλεγείσαν διά μέγα αυτόνομον τουριστικόν συγκρότημα, τήν Γραμβούσαν (διά μελλοντικήν κατασκήνωσιν) και τās αρχαίας πόλεις τών Φαλασάρνων και τής Πολυρρηνίας.

β. Χρονική Κλιμάκωσις τής Κατασκευής τών Προτεινόμενων Έργων :

Βάσις του Προτεινόμενου Προγράμματος, ώς έλέχθη προηγουμένως, άποτελεί ό προβλεπόμενος νά πραγματοποιηθί άριθμός διανυκτερεύσεων έτησίως, ό όποιος προσδιορίζει τās ανάγκας εις έγκαταστάσεις έξυπηρετήσεως τουριστών άφ' ένός, και τās εκ τής τουριστικής άνάπτύξεως έπιπτώσεις επί τής οίκονομίας τής νήσου.

Βάσει τής στατιστικής ανάλυσεώς (Κεφ. 7.06 και 7.08), προβλέπεται κατά τήν έπομένην δεκαετίαν ή ύπό άλλοδαπών και ήμεδαπών τουριστών πραγματοποιήσις ένός συγκεκριμένου και από έτους εις έτος συνεχώς αύξανόμενου άριθμού διανυκτερεύσεων έτησίως, με τελικόν στόχον τήν πραγματοποίησιν 2.260.000 διανυκτερεύσεων κατά τó 1975.

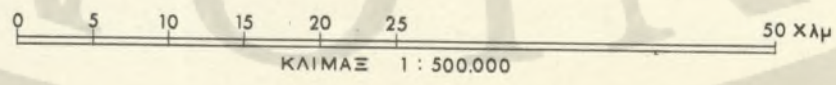
Η κλιμάκωσις τών επενδύσεων και τής κατασκευής έπομένως τών διαφόρων έργων έχει διαχωρισθί εις τρεις φάσεις, εκ τών όποιων ή πρώτη φάσις άντιστοιχεί εις τήν κατασκευήν έργων και έγκαταστάσεων διά τήν έξυπνρήτησιν έτησίως 700.000 διανυκτερεύσεων, ή δευτέρα φάσις διά τήν έξυπνρήτησιν 1.500.000 έτησίων διανυκτερεύσεων, και ή τρίτη και τελευταία φάσις διά τήν έξυπνρήτησιν 2.260.000 διανυκτερεύσεων.

- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ★ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ☆ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ:
 Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΝΤΟΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ
 ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΙΘΜΗΣΙΝ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ
 ΚΕΙΜΕΝΟΝ (ΚΕΦΑΛΑΙΑ 8.06 ΚΑΙ 11.00)

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΖΩΝΑΙ

Εάν υποθεθῆ ὅτι ἡ προβλεπόμενη εἰς τὴν στατιστικὴν ἀνάλυσιν ἀνάπτυξις τῆς τουριστικῆς κινήσεως θὰ πραγματοποιηθῆ συμφώνως πρὸς τὴν ὑπολογισθεῖσαν ἐξέλιξιν, ἡ πραγματοποίησις τῶν προβλεπόμενων ὡς ἄνω διανυκτερεύσεων θὰ λάβῃ χώραν εἰς τὸ τέλος τοῦ 1968, εἰς τὸ 1972 καὶ εἰς τὸ 1975 ἀντιστοίχως, καθίσταται δὲ δυνατὸς καὶ ὁ χρονικὸς προσδιορισμὸς τῆς ἐνάρξεως καὶ λήξεως ἐκάστης τῶν προτεινομένων φάσεων ὡς κάτωθι :

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 8-2. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΦΑΣΕΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Φάσις	Περίοδος	Ἔτη	Ἀριθμὸς Προβλεπόμενων Ἐτησίων Διανυκτερεύσεων (Λήξις Φάσεως)	Ἀριθμὸς Ἀπαιτούμενων Κλινῶν (Λήξις Φάσεως)
I	1966-1969 ¹	3,5	750.000	5.000
II	1969 ² -1972	3,5	1.500.000	10.000
III	1973-1975	3	2.260.000	15.000

¹ Αριθμοὶ στρογγυλεμένοι.

² Πρῶτον ἡμισυ.

³ Δεύτερον ἡμισυ.

Ἡ ὑπόδειξις τῶν τριῶν αὐτῶν φάσεων ὡς ἀντιστοιχοῦσάν εἰς τὰς ἐμφαινόμενας ἀνωτέρω χρονικὰς περιόδους, διευκολύνει τὸν προγραμματισμὸν τῶν διαφόρων ἔργων. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονηθῆ ὅτι σκοπὸς τῶν προτεινομένων εἰς ἐκάστην φάσιν ἔργων εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν των, ἐνὸς συγκεκριμένου ἀριθμοῦ διανυκτερεύσεων ἐτησίως καὶ ἐπομένως οἰαδήποτε μεταβολὴ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως θὰ πρέπει νὰ ἔχη ὡς ἀμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἐπιτάχυσιν (ἢ ἐπιβράδυσιν) τοῦ προγράμματος τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου.

Τὸ σύνολον τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος καλύπτει τὴν περίοδον 1965-1975. Ἡ ἐκπόνησις ἐνὸς προγράμματος μακροτέρας διάρκειας (15-20 ἐτῶν), δὲν θεωρήθη σκόπιμος, δεδομένου ὅτι ἡ πρόβλεψις τῆς ἐξελίξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως, λόγῳ τῶν πολλῶν ἀσταθιμῶν παραγόντων, διὰ περίοδον μεγαλυτέραν τῆς δεκαετίας δὲν ἐνδείκνυται.

Εἰδικῶς ὅμως εἰς τὸν προγραμματισμὸν τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως ἐγένετο πρόβλεψις καὶ διὰ μίαν τετάρτην, μεταγενεστέραν φάσιν, ἀντιστοιχοῦσαν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν 5.000.000 διανυκτερεύσεων ἐτησίως, καὶ ἡ ὁποία ἀπαιτεῖ τὴν ὑπαρξίν συνολικοῦ δυναμικοῦ 30.000 κλινῶν, ἥτοι διπλασίου ἀριθμοῦ τῶν προβλεπόμενων μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς τρίτης φάσεως.

Χρονικὸς προσδιορισμὸς τῆς τετάρτης αὐτῆς φάσεως δὲν ἐγένετο, ὅπως καὶ δὲν ἐπεχειρήθη πρότασις διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑπολοίπων ἀπαιτηθσομένων ἔργων καὶ ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν.

Ἐχει παρατηρηθῆ ὅμως ὅτι πολλακίς, μὲ βάσιν συντηρητικὰς προβλέψεις, ἐφαρμόζονται προγράμματα ἀναπτύξεως, τὰ ὁποία ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκῆ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν μετέπειτα ἀναγκῶν, χωρὶς νὰ εἶναι πλέον δυνατὴ ἡ περαιτέρω ἐπέκτασις τῆς δυναμικότητός των. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπεφασίσθη ὅπως ἡ κατανομὴ τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως γίνῃ μὲ βάσιν συνολικὸν δυναμικὸν 30.000 κλινῶν, τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἀποτελοῦντος ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος. Ὁ προγραμματι-

σμὸς τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως τῶν τριῶν φάσεων ἀποτελεῖ διαδοχικὰς βαθμίδας πραγματοποιήσεως τοῦ τελικοῦ αὐτοῦ προγράμματος.

Ἡ πρώτη φάσις τοῦ προτεινομένου προγράμματος περιλαμβάνει καὶ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν ἀπαιτούμενων ἐπενδύσεων (45 %) ἐναντι 31 % τῆς δευτέρας καὶ 24 % τῆς τρίτης φάσεως. Λαμβάνοντες δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ χρονικὴ διάρκεια τῶν τριῶν φάσεων εἶναι ἀντιστοίχως τρία καὶ ἡμισυ, τρία καὶ ἡμισυ καὶ τρία ἔτη, ὁ μέσος ὄρος τῶν ποσοστῶν τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος θὰ ἀνέλθῃ εἰς 12,9 % ἐτησίως κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, εἰς 8,9 % κατὰ τὴν δευτέραν καὶ εἰς 8 % κατὰ τὴν τρίτην.

Ἐπομένως, ὁ ρυθμὸς τῆς διενεργείας τῶν δαπανῶν, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος εἶναι ἄνισος, εἰς δὲ τὴν πρώτην φάσιν εἶναι σχεδὸν κατὰ 50 % ὑψηλότερος (13 % τοῦ συνόλου ἐτησίως) τῶν δύο μεταγενεστέρων φάσεων (8,9 % καὶ 8,0 % ἐτησίως, ἀντιστοίχως).

Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνάγκην κατασκευῆς τῶν ἔργων ὑποδομῆς, τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τῶν ὁποίων πρέπει νὰ κατασκευασθῆ ἀμέσως. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι, ἐὰν ἀφαιρεθοῦν αἱ δαπάναι τῶν ἔργων ὑποδομῆς, ἡ κατανομὴ τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὰς τρεῖς φάσεις τοῦ Προγράμματος εἶναι σχεδὸν ὁμοίομορφος, ὡς ἐμφαίνεται καὶ εἰς τὸν Πίνακα 8-3 κατωτέρω :

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 8-3. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (Εἰς ποσοστὰ τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν).

Φάσις Προτεινομένου Προγράμματος	Χρονικὴ Περίοδος (Ἔτη)	Συμπεριλαμβανομένων τῶν δαπανῶν δι' ἔργα ὑποδομῆς		Ἄνευ τῶν δαπανῶν δι' ἔργα ὑποδομῆς	
		Σύνολον Φάσεως	Ἐτησίως	Σύνολον Φάσεως	Ἐτησίως
I	3.5	45.0 %	12.9%	32.3 %	9.25%
II	3.5	31.0 %	8.9%	37.3 %	10.65%
III	3.0	24.0 %	8.0%	30.4 %	10.10%
Σύνολον.....		100.0%	—	100.0%	—

Εἶναι ἐπομένως ἐμφανὲς ὅτι, ἐφ' ὅσον ἀφαιρεθοῦν αἱ δαπάναι δι' ἔργα ὑποδομῆς, ἡ χρονικὴ κλιμάκωσις τῶν δαπανῶν διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου εἶναι ἀπολύτως ἰσορροπημένη.

γ. Γενικὴ Περιγραφή τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος :

Τὸ Προτεινόμενον Πρόγραμμα Τουριστικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Κρήτης, ἀποτελεῖ, ὡς ἐλέχθη προηγουμένως, ἓν πλῆρες καὶ ἀκέραιον σύστημα, ἕκαστον τμῆμα τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ μέρος ἐνὸς συντονισμένου συνόλου.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἐπομένως ἡ προσπάθεια τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος θὰ πρέπει νὰ εἶναι σύμμετρος καὶ παράλληλος εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς αὐτοῦ. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ καθυστερήσῃ τὸ ὅλον πρόγραμμα.

Τὰ ἐπόμενα κεφάλαια τῆς Μελέτης (9.00 ἕως 15.00) περιέχουν μίαν πλήρη καὶ λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ προτεινομένου προγράμματος, γενικὴ μόνον περιγραφή τοῦ ὁποίου ἀκολουθεῖ κατωτέρω.

Τὸ Προτεινόμενον Πρόγραμμα δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς τὰ ἐξῆς βασικὰ μέρη :

1) ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ (Κεφ. 9.00) : Ἐγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως, Ἐστίασεως, Ψυχαγωγίας, Σπὸρ, Ὀδικοὶ Σταθμοί, Σταθμοὶ Ἐξυπηρέτησεως Θαλαμηγῶν, Ἀγοραὶ, κλπ.

2) ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ (Κεφ. 9.00) : Ὁργάνωσις Τουριστικῶν Ὑπηρεσιῶν, Ἐκπαίδευσις Προσωπικοῦ, Ἐκπόνησις Μελετῶν, κλπ.

3) ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ - ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (Κεφ. 10.00) : Ἔργα Ὀδοποιίας, Πολεοδομικὴ Διαμόρφωσις, Ἔργα εἰς λιμένας καὶ ἀεροδρόμια, Ὑδρευσις, Ἀποχέτευσις, Ἠλεκτρισμὸς, Τηλεπικοινωνία, Ἀνάπτυξις Συγκοινωνιῶν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ, Ἀνάπτυξις Ἐνδοσυγκοινωνιῶν, κ.λ.π.

4) ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΕΡΓΩΝ ΑΝΑΔΕΙΞΕΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ (Κεφ. 10.00) : Ἀξιοποίησις Ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ Μνημείων, Ἐκκλησιῶν, Ἱερῶν Μονῶν, Ἱστορικῶν Σημείων, Φυσικῶν Καλλονῶν, Φαράγγων, Σπηλαίων, Ἰαματικῶν Πηγῶν, Ἀνάπτυξις Πρασίνου, Ἀξιοποίησις τῶν Λαογραφικῶν Ἐνδιαφερόντων, Ἀνάπτυξις Χειροτεχνίας καὶ Λαϊκῆς Τέχνης.

5) ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ (Κεφ. 14.00)

6) ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (Κεφ. 15.00) : Φορεῖς, Δημόσιοι καὶ Ἰδιωτικοὶ Ὁργανισμοί, Τοπικαὶ Ἀρχαὶ κλπ.

Ἡ παρουσίασις τοῦ προγράμματος γίνεται, πρῶτον κατὰ εἶδος ἔργων (Κεφάλαια 9.00 καὶ 10.00), καὶ δεύτερον κατὰ τουριστικὰς ζώνας (Κεφ. 11.00). Ἀκολουθεῖ ἡ κοστολόγησις αὐτοῦ (Κεφ. 12.00) καὶ αἱ ἐπιπτώσεις ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τῆς νήσου (Κεφ. 13.00).

Τέλος, παρουσιάζονται οἱ προσφορώτεροι τρόποι διὰ τὴν χρηματοδότησιν τῶν προτεινομένων ἔργων (Κεφ. 14.00) ὡς καὶ τὸ σύστημα φορέων διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος (Κεφ. 15.00).

Τὰ προτεινόμενα ἔργα κατανομονται ὡς κάτωθι :

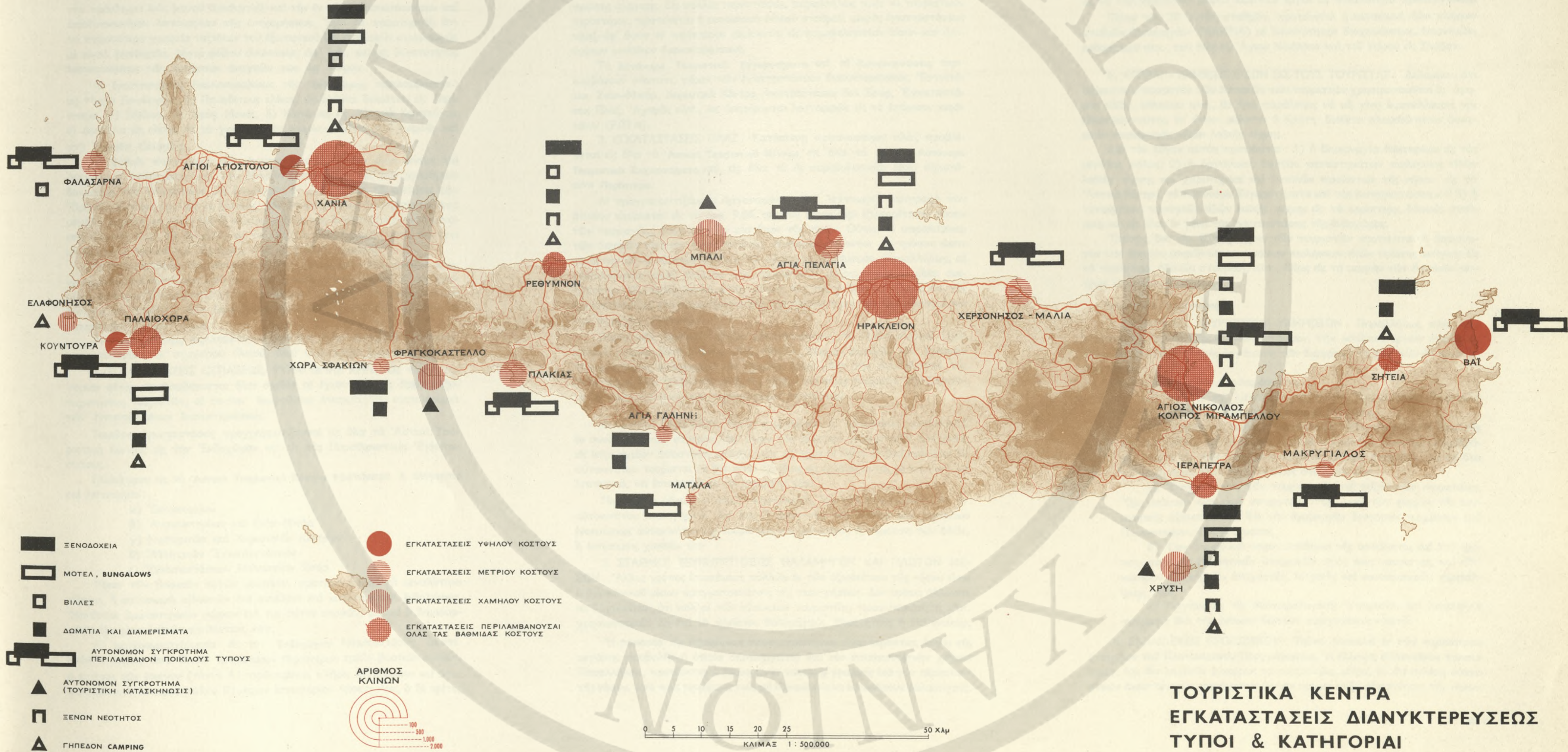
Τουριστικὰ Ἐγκαταστάσεις :

1. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ : Αἱ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος. Κατανέμονται εἰς τρεῖς μεγάλας ομάδας : τὰς εὐρισκομένας εἰς **Ἀστικὰ Τουριστικὰ Κέντρα**, εἰς τὴν **Ἐνδοχώραν** καὶ εἰς **Παραθεριστικὰς Ἐγκαταστάσεις** (Αὐτόνομα Τουριστικὰ Συγκροτήματα καὶ Κατασκηνώσεις).

Αἱ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως τῶν **Ἀστικῶν Κέντρων** ἀποτελοῦνται ἀπὸ : α) Ξενοδοχεῖα (κανονικὰ, διαφόρων κατηγοριῶν), β) Μοτέλ, γ) Πανσιὸν καὶ Πανδοχεῖα, δ) Ξενώνας Νεότητος, ε) Ἐνοικιαζόμενα δωμάτια ἐκ οἰκίας, στ) Διαμερίσματα καὶ ζ) Γήπεδα Camping.

Ὁ βαθμὸς πολυτελείας τῶν ἐν λόγω ἐγκαταστάσεων ποικίλλει, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρχουν ἐξ ἐκάστου τύπου ἐγκαταστάσεις ὄλων τῶν κατηγοριῶν εἰς ἀναλογίαν τοιαύτην, ὥστε νὰ ἱκανοποιοῦνται αἱ ἀνάγκαι τοῦ προβλεπόμενου τουριστικοῦ ρεύματος, βάσει τῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως. Ἐὰν εἰς τὸ μέλλον ἡ σύνθεσις τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Κρήτην τουριστῶν μεταβληθῆ, θὰ ἀπαιτηθῆ ἀναγκαστικῶς μίᾳ ἀναπροσαρμογῇ τῶν κατηγοριῶν τῶν προτεινομένων ξενοδοχείων.

**ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ
ΤΥΠΟΙ & ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ**

Ο υποδεικνυόμενος εκάστοτε βαθμός πολυτελείας δια τὰς ἐγκαταστάσεις αὐτὰς ἀντιστοιχεῖ πάντοτε εἰς τὰς κατηγορίας τοῦ «Κανονισμοῦ περὶ ἀνεγέρσεως ξενοδοχείων» τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁργανισμοῦ Τουρισμοῦ.

Τὸ μέγεθος τῶν ξενοδοχείων θὰ πρέπει, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, νὰ μὴ εἶναι μικρότερον τῶν 80—100 κλινῶν. Τὸ μέγεθος τοῦτο ἐπιτρέπει τὴν πρόσληψιν ἑνὸς ἱκανοῦ διευθυντοῦ, καὶ τὴν ἐν γένει οἰκονομικώτεραν καὶ ἀποδοτικώτεραν λειτουργίαν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἔχει δὲ παρατηρηθῆ ὅτι τὰ περισσότερα γραφεῖα ταξιδίων τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν ἐπιθυμοῦν συναλλαγὰς μὲ μικρὰ ξενοδοχεῖα, λόγῳ φόβου ἀσυνεπείας ἀφ' ἑνὸς, καὶ μὴ δυνατότητος ἱκανοποιήσεως τῶν ἐκτάκτων ἀναγκῶν τῶν ἀφ' ἑτέρου.

Αἱ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως τῆς **Ἑνδοχώρας** περιλαμβάνουν :
α) Μικρὰ Ξενοδοχεῖα, β) Προσθέτους κλινὰς, εἰς δίκλινα δωμάτια, εἰς Περίπτερα, γ) Ξενῶνας εἰς Ἱερὰς Μονὰς, δ) Κοιτῶνας εἰς Ὀρεινὰ Καταφύγια, ε) Δωμάτια εἰς οἰκίας εἰς τὰ γραφικώτερα χωρία—«Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» καὶ στ) Γήπεδα Camping.

Ὁ βαθμὸς πολυτελείας τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν εἶναι ἐνιαῖος καὶ ἀντιστοιχεῖ προκειμένου περὶ τῶν Μικρῶν Ξενοδοχείων καὶ τῶν προσθέτων δωματίων τῶν Περιπτέρων, εἰς ξενοδοχεῖα Γ' κατηγορίας. Οἱ κοιτῶνες τῶν Ὀρεινῶν Καταφυγίων καὶ οἱ Ξενῶνες τῶν Ἱερῶν Μονῶν ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεγάλα δωμάτια μὲ πέντε ἕως ἕξι κλινὰς, μὲ ὅλας τὰς ἀντιστοιχοῦσας ἐγκαταστάσεις ὑγιεινῆς κλπ. Τὰ δωμάτια εἰς τὰ «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» εἶναι πάντοτε μονόκλινα ἢ δίκλινα καὶ περιέχουν ὅλα τὰ βασικὰ χρειώδη.

Αἱ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως τῶν **Αὐτονόμων Τουριστικῶν Συγκροτημάτων** ἀποτελοῦνται ἀπὸ κανονικὰ ξενοδοχεῖα (Α, Β, καὶ Γ' κατηγορίας), οἰκίσκους (Bungalows) καὶ διαμερίσματα. Ὁ βαθμὸς πολυτελείας τούτων δύναται νὰ ποικίλλῃ ἀπὸ ὑπερπολυτελεῖ τῶν αὐτῶν ἕως ἀντιστοιχοῦντα εἰς κατασκευὴν Γ' κατηγορίας.

Αἱ **Κατασκηνώσεις** περιλαμβάνουν συνήθως μόνον οἰκίσκους ἢ καλύβας, κατεσκευασμένας ἐκ προχείρου ὕλικου, ἀνευ πολυτελῶν ἐγκαταστάσεων.

2. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ, ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΚΛΠ. Εἰς τὴν κατηγορίαν αὐτὴν περιλαμβάνονται ὅλα σχεδὸν αἱ ἐγκαταστάσεις ἀμέσου ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως.

Τοιαῦται ἐγκαταστάσεις προγραμματίζονται εἰς ὅλα τὰ Ἀστικά Τουριστικά Κέντρα, εἰς τὴν Ἑνδοχώραν καὶ εἰς τὰς Παραθεριστικὰς Ἑγκαταστάσεις.

Εἰδικώτερον εἰς τὰ **Ἀστικά Τουριστικά Κέντρα** προτείνεται ἡ ἀνέγερσις καὶ λειτουργία :

- α) Ἑστιατορίων
- β) Ἀναψυκτηρίων καὶ Σνάκ-Μπάρ
- γ) Νυκτερινῶν καὶ Χορευτικῶν Κέντρων
- δ) Ἀθλητικῶν Ἑγκαταστάσεων
- ε) Ἑγκαταστάσεων Θαλασσίων Σπόρ.

Πέραν τῶν βασικῶν αὐτῶν μονάδων, προτείνεται, εἰς τὰ μεγαλύτερα κέντρα, ἡ κατασκευὴ αἰθουσῶν διὰ συνέδρια καὶ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις, ὑπαιθρίων ἀμφιθεατρικῶν χώρων διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὡς καὶ ἡ δημιουργία ἐκθετηρίων λαϊκῶν προϊόντων, κλπ.

Αἱ προγραμματιζόμενα εἰς τὴν **Ἑνδοχώραν** ἐγκαταστάσεις ἀποτελοῦνται κυρίως ἀπὸ ἄλλωσιν **Τουριστικῶν Περιπτέρων** τριῶν βασικῶν τύπων, ὁ πρῶτος τῶν ὁποίων (τύπος Α) περιλαμβάνει πλήρη ἐστιατόριον καὶ ἀναψυκτήριον, ὁ δεύτερος (τύπος Β) μικρὸν ἐστιατόριον-καφετηρίαν, ὁ δὲ τρίτος

(τύπος Γ) ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὸν ἀναψυκτήριον.

Προτείνεται ἐν συνόλῳ ἡ κατασκευὴ 81 περιπτέρων (καὶ 14 Ὀρεινῶν Καταφυγίων), εἰς τρόπον ὥστε νὰ εὑρίσκονται εἰς ὀλόκληρον τὴν νῆσον σταθμοί, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ διακινούμενοι τουρίσται νὰ δύνανται νὰ εὑρουν τροφήν, δυνατότητα ἀναπαύσεως, πληροφορίας καὶ εἶδη λαϊκῆς τέχνης καὶ πρώτης ἀνάγκης. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις, παραλλήλως πρὸς τὸ τουριστικὸν περίπτερον, προτείνεται ἡ κατασκευὴ ὀδικοῦ σταθμοῦ, μικρᾶς ἐγκαταστάσεως πλάζ—ἐφ' ὅσον τὸ περίπτερον εὑρίσκεται εἰς παραθαλασσίαν θέσιν—καὶ ὠρισμένων μονάδων διανυκτερεύσεως.

Τὰ **Αὐτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα** καὶ αἱ **Κατασκηνώσεις** περιλαμβάνουν πάντοτε, πέραν τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, Ἑστιατόρια, Σνάκ-Μπάρ, Χορευτικὰ Κέντρα, ἐγκαταστάσεις διὰ Σπόρ, Ἑγκαταστάσεις Πλάζ, Ἀγορᾶς κλπ., ὡς ἀναφέρονται λεπτομερῶς εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον (9.03 α).

3. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΛΑΖ : Κατασκευὴ ὀργανωμένων πλάζ προβλέπεται εἰς ὅλα τὰ **Ἀστικά Τουριστικά Κέντρα**, εἰς ὅλα τὰ μεγάλα **Αὐτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα** καὶ εἰς ὅλα τὰ εἰς παραθαλασσίαν θέσιν εὑρισκόμενα **Περίπτερα**.

Αἱ προγραμματιζόμενα ὀργανωμένα πλάζ, λεπτομερῆς περιγραφή τῶν ὁποίων εὑρίσκεται εἰς τὸ Κεφ. 9.04, σκοπὸν ἔχουν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν, ὅσον καὶ τῶν κατοίκων τῆς νήσου. Οὕτω, αἱ παρακείμενα τῶν ἀστικῶν κέντρων ἐγκαταστάσεις προγραμματίζονται εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐξυπηρετοῦν καὶ τὸν ἐγχώριον πληθυσμὸν. Παραλλήλως, αἱ προτεινόμενα πλάζ πλησίον τῶν τουριστικῶν συγκροτημάτων εἶναι ἀνεξάρτητοι τῶν εὑρισκομένων ἐντὸς αὐτῶν, διὰ τὴν χρῆσιν τῶν πελατῶν τῆς ἐγκαταστάσεως, καὶ προορίζονται διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν περιοχὴν τουριστῶν.

Πέραν τῶν βασικῶν αὐτῶν ἐγκαταστάσεων, τὸ Προτεινόμενον Πρόγραμμα περιλαμβάνει ἐπίσης μίαν ἄλλωσιν **Ὀδικῶν Σταθμῶν** καὶ **Σταθμῶν Ἐξυπηρέτησεως Θαλαμηγῶν** καὶ **Πλωτῶν Μέσων** διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς διακινήσεως τῶν τουριστῶν ἀνα τὴν νῆσον καὶ πρὸς παροχὴν τῆς δυνατότητος πραγματοποίησεως περισσοτέρων ἐπισκέψεων.

4. ΟΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ : Προγραμματίζεται ἡ κατασκευὴ πεντήκοντα ἐν συνόλῳ ὀδικῶν σταθμῶν, ἐφ' ὅλων τῶν βασικῶν τουριστικῶν ἀρτηριῶν, εἰς ἴσην σχεδὸν ἀπόστασιν μεταξύ των, εἰς τρόπον ὥστε οἱ διακινούμενοι δι' αὐτοκινήτου τουρίσται νὰ δύνανται εὐκόλως νὰ ἐφοδιάζονται μὲ καύσιμα καὶ λιπαντικά, νὰ ἐπισκευάζουν τὰ ὀχήματα κλπ.

Πέραν τῶν ὀδικῶν σταθμῶν προτείνεται, διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς δι' αὐτοκινήτου περιηγήσεως, ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κλάδου τῶν γραφείων ἐνοικιάσεως αὐτοκινήτων εἰς τουρίστας, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ σήμανσις τῶν ὁδῶν, ἢ ἐκτύπωσις χαρτῶν κλπ.

5. ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΘΑΛΑΜΗΓΩΝ ΚΑΙ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ : Ἄλλος τρόπος ἐπισκέψεως πολλῶν ἐκ τῶν ἀξιοθεάτων τῆς νήσου εἶναι ἡ διὰ πλωτοῦ-μέσου πραγματοποίησις τῆς περιηγήσεως. Δὲν πρέπει ἄλλωστε νὰ λησμονῆται ὅτι πολλοὶ τῶν πλουσίων τουριστῶν, προσωπικότητες κλπ. χρησιμοποιοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θαλαμηγούς, ἰδιοκτῆτους ἢ ἐπὶ ἐνοικίῳ.

Ἡ σημασία τῆς ἐπισκέψεως προσωπικοτήτων εἶναι τεραστία, λόγῳ τῆς μεγάλης προβολῆς ἢ ὁποῖα δημιουργεῖται διὰ τὸν ἐπισκεπτόμενον χώρον. Παραλλήλως, προτείνεται ἡ δημιουργία τακτικῆς γραμμῆς διὰ τὸν περίπλου τῆς νήσου, ἀπὸ τοὺς τουρίστας τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ἐνοικιάσουν θαλαμηγούς.

Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀνωτέρω τρόπου ἐπισκέψεως τῆς νήσου ἀπαιτεῖται ἡ κατὰ μήκος τῶν ἀκτῶν κατασκευὴ μικρῶν λιμενικῶν ἔργων, σταθμῶν ἀνεφοδιασμοῦ μὲ καύσιμα, τροφίμα, ὕδωρ, κλπ.

Προγραμματίζονται ἐν συνόλῳ 38 τοιοῦτοι σταθμοὶ ἐκ τῶν ὁποίων 16 πλήρεις (συμπεριλαμβανομένων τῶν ἤδη πέντε ὑφισταμένων). Οἱ ὑπόλοιποι 22 θὰ περιλαμβάνουν μικρὸν λιμενικὸν ἔργον μὲ δυνατότητα προσεγγίσεως.

Πέραν τῶν 38 αὐτῶν σταθμῶν, προτείνεται ἡ κατασκευὴ δύο πλήρων σταθμῶν θαλαμηγῶν (MARINA) μὲ δυνατότητος διαχειμάνσεως, ἐπισκευῶν, καθαρισμοῦ κλπ., τοῦ ἐνὸς εἰς Ἅγιον Νικόλαον καὶ τοῦ ἑτέρου εἰς Σούδαν.

6. ΑΓΟΡΑΙ – ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΕΙΔΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΑΣ : Δεδομένου ὅτι σημαντικὸν ποσοστὸν τῶν δαπανῶν τῶν τουριστῶν χρησιμοποιεῖται δι' ἀγορὰν εἰδῶν, ἐνθυμίων κλπ., θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴ γίνῃ ἐκμετάλλευσις τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἡ Κρήτη διαθέτει πλουσιώτατον δυναμικὸν παραγωγῆς εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προτείνεται : 1) ἡ δημιουργία ἐκθετηρίων εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, 2) ἡ ὀργάνωσις δικτύου καταστημάτων πωλήσεως εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης καὶ χειροτεχνίας καὶ τυπικῶν προϊόντων τῆς νήσου, εἰς τὰ Ἀστικά Κέντρα, τὰ Αὐτόνομα Συγκροτήματα καὶ τὰς Κατασκηνώσεις καὶ 3) ἡ τοποθέτησις προθηκῶν εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης εἰς τὰ περίπτερα, ὀδικούς σταθμούς καὶ εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς ἐγκαταστάσεις τῆς ἐνδοχώρας.

Ἐπίσης, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν προτείνεται ἡ δημιουργία ἐνὸς δικτύου μικρῶν καταστημάτων πωλήσεων εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης εἰς τὰ περίπτερα, ὀδικούς σταθμούς, κλπ., ἰδίως εἰς τὰ μακρὰν τῶν ἀστικῶν κέντρων εὑρισκόμενα σημεῖα.

Τουριστικὴ Ὀργάνωσις :

7. ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ : Παραλλήλως πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν διαφόρων ἐγκαταστάσεων, τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ὑποδομῆς κλπ., ἀπαιτεῖται ἡ πλήρης ὀργάνωσις τῶν διαφόρων τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς νήσου.

Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν περιλαμβάνονται :

α) Ἰδρυσις καὶ λειτουργία Τοπικῶν Ἐπιτροπῶν Τουρισμοῦ εἰς ὅλα τὰ Ἀστικά Τουριστικά Κέντρα τῆς νήσου.

β) Γραφεῖα καὶ Κέντρα Τουριστικῶν Πληροφοριῶν εἰς ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις, εἰς τὰ σημεῖα εἰσόδου τουριστῶν (Λιμένας, Ἀεροδρόμια, κλπ.), εἰς τοὺς διαφόρους συγκοινωνιακοὺς σταθμούς, καὶ εἰς ὅλα τὰ τουριστικὰ περίπτερα, ὀδικούς σταθμούς κλπ.

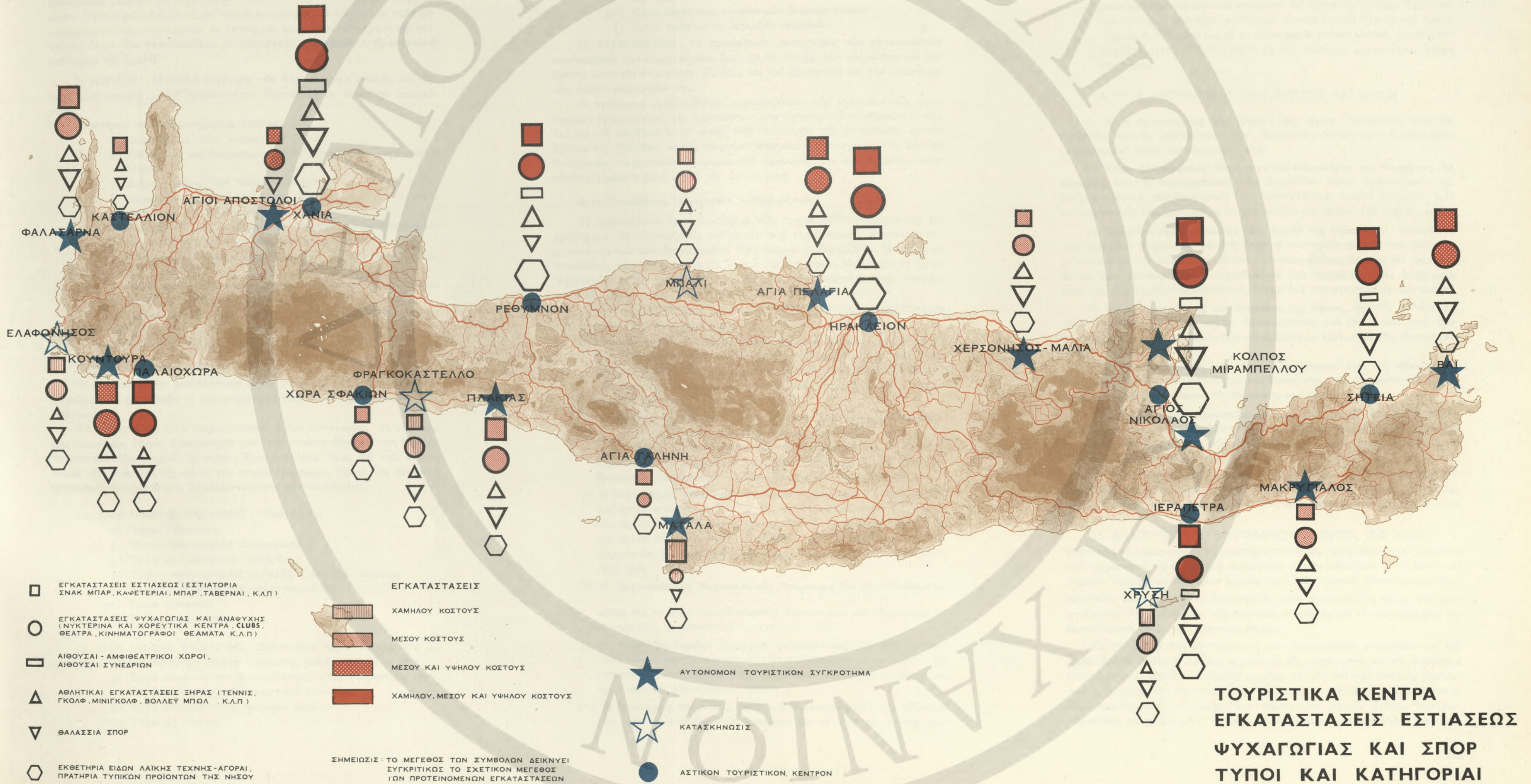
γ) Ἐπιχορήγησις τῶν τουριστικῶν καὶ ἐκδρομικῶν σωματείων, Ὀργανώσεων κλπ., καὶ συνεργασία των μετὰ τῶν φορέων τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν διαφόρων τμημάτων τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος.

δ) Ὀργάνωσις καὶ παρακολούθησις τῆς ἀρτιότητος καὶ τοῦ τρόπου παροχῆς βοηθητικῶν ὑπηρεσιῶν πρὸς τοὺς τουρίστας, καὶ εἰδικώτερον τραπεζικῶν ὑπηρεσιῶν, ἰατρικῆς καὶ νοσοκομειακῆς περιθάλψεως, κλπ.

ε) Ὀργάνωσις τῆς Μετεωρολογικῆς Ὑπηρεσίας καὶ λειτουργία τμήματος διὰ τὴν ἐκδοσιν δελτίων προγνώσεως καιροῦ.

8. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ : Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτέρων στοιχείων τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος. Ἡ ἔλλειψις εἰδικευμένου προσωπικοῦ, ἐὰν δὲν ληφθοῦν ἐγκαίρως τὰ κατάλληλα μέτρα, θὰ ἀποτελέσῃ οὐσιαστικὸν ἀνασταλτικὸν παράγοντα εἰς τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου.

Το Προτεινόμενον Πρόγραμμα περιλαμβάνει προτάσεις δια την ίδρυση και λειτουργία Σχολής Τουριστικών Έπαγγελμάτων εις Ἡράκλειον (διά την εκπαίδευσιν μεσαίων και κατωτέρων στελεχῶν), την λειτουργία Προγράμματος Ὑποτροφιών δια διετή και τριετή φοίτησιν εις τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς δημιουργία ἀνωτέρων στελεχῶν, ὡς ἐπίσης και πρόγραμμα ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως ὄλων τῶν ἀσχολουμένων εις τουριστικὰ ἐπαγγέλματα, εις νυκτερινὰ μαθήματα τῆς Σχολῆς.

9. ΜΕΛΕΤΑΙ : Ἡ ἀμεσος ἐκπόνησις τῶν ἀπαραιτήτων μελετῶν δια την ταχύτεραν ἐφαρμογήν τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος θεωρεῖται ἀπαραίτητος.

Ἰδιαιτέρως προγραμματίζονται Μελέται :

- α) **Χωροταξικαί**, τῶν τουριστικῶν ζωνῶν.
- β) **Ρυθμιστικαί και Πολεοδομικαί**, τῶν Ἀστικῶν Τουριστικῶν Κέντρων.
- γ) **Διαμορφώσεως**, τῶν τουριστικῶν χωρίων.
- δ) **Χωροταξικαί, Ὑποδομῆς και Οικονομοτεχνικαί**, τῶν Ἀυτονομῶν Τουριστικῶν Συγκροτημάτων.
- ε) **Χωροταξικαί και Ὑποδομῆς**, τῶν περιοχῶν τῶν ἐνδεικνυμένων πρὸς ἀνέγερσιν παραθεριστικῶν κατοικιῶν.
- στ) **Χωροταξικαί — Κατασκευαστικαί**, τῶν ὀργανωμένων ἀμμοδῶν παραλιῶν.
- ζ) **Ἀρχιτεκτονικαί—Κατασκευαστικαί**, τῶν Περιπτέρων, Ὀδικῶν Σταθμῶν, Ὀρεινῶν Καταφυγίων κλπ.
- η) Προγράμματος Ἐκπαιδεύσεως Προσωπικοῦ και ἀνεγέρσεως και λειτουργίας Σχολῆς Τουριστικῶν Ἐπαγγελμάτων.
- θ) Προβολῆς, Ἀγορᾶς, Market Research, κλπ.

Ὑποδομῆ και Συγκοινωνία :

Ἡ κατασκευή τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων ὑποδομῆς και ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν ἀποτελοῦν τὸ δαπανηρότερον τμήμα τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος.

Τὰ προτεινόμενα ἔργα διεχωρίσθησαν εις δύο κατηγορίας : εις τὴν **Γενικὴν Ὑποδομήν**, (ἔργα, ἡ κατασκευή τῶν ὁποίων εἶναι ἀπαραίτητος δια τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου, ἐξυπηρετοῦντα ὅμως και τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς οἰκονομίας τῆς και εις τὴν **Εἰδικὴν Ὑποδομήν**, (ἔργα τῶν ὁποίων ἡ κατασκευή ἐξυπηρετεῖ κατ' ἀποκλειστικότητα τὸν τουρισμόν).

10. ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ : Ταῦτα εἶναι :

- α) Ἔργα Ὀδοποιίας
- β) Ἔργα Πολεοδομικῆς Διαμορφώσεως
- γ) Ἔργα εις Λιμένας και Ἀεροδρόμια
- δ) Ἔργα παραγωγῆς και διανομῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος
- ε) Ἔργα ἀναπτύξεως τῶν τηλεπικοινωνιῶν
- στ) Ἔργα ὑδρεύσεως
- ζ) Ἔργα ἀποχετεύσεως.

11. ΕΡΓΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ : Ταῦτα εἶναι περισσότερα, ἀλλὰ μικροτέρου μεγέθους τῶν ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς, και ἀποτελοῦνται ἀπὸ :

- α) Ἔργα ὁδοποιίας και προσπελάσεως πρὸς τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις και σημεία τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος
- β) Ἔργα διαμορφώσεως γραφικῶν χωρίων
- γ) Ἔργα εις λιμένας

δ) Ἔργα ἠλεκτροδοτήσεως τουριστικῶν περιοχῶν

ε) Ἔργα ἐπεκτάσεως δικτύου τηλεπικοινωνιῶν πρὸς τουριστικὰς περιοχάς,

στ) Ἔργα ὑδρεύσεως τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

ζ) Ἔργα προστασίας ἀμμοδῶν παραλιῶν.

12. ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ : Τὸ πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιῶν περιλαμβάνει τὴν λήψιν μέτρων δια τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς ὑπολοίπου Ἑλλάδος και τοῦ ἐξωτερικοῦ και τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνδοσυγκοινωνιῶν τῆς.

Αἱ προτάσεις, μεταξύ ἄλλων, περιλαμβάνουν τὴν πύκνωσιν τῶν ἀεροπορικῶν δρομολογίων, τὴν λειτουργία νέων ἀεροπορικῶν συνδέσεων μεταξύ Κρήτης και σημείων ἐκτὸς αὐτῆς, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀκτοπλοίας μεταξύ Κρήτης και Ἑλλάδος, τὴν λειτουργία πορθμείων, τὴν δημιουργία δικτύου ἐσωτερικῶν τουριστικῶν λεωφορειακῶν γραμμῶν, τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἀκτοπλοικῆς γραμμῆς κατὰ μήκος τῶν ἀκτῶν, κλπ.

Ἔργα Ἀναδείξεως Τουριστικῶν Ἐνδιαφερόντων :

Τὰ προτεινόμενα ἔργα ἀναδείξεως τῶν τουριστικῶν ἐνδιαφερόντων τῆς Κρήτης και τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ τουριστικοῦ τῆς δυναμικοῦ ἀποτελοῦν σημαντικὸν τμήμα τοῦ Προτεινομένου Προγράμματος, διαιροῦνται δὲ εις Ἔργα Ἀναδείξεως τῶν Ἀρχαιολογικῶν Τόπων και Ἱστορικῶν Μνημείων, εις Ἔργα Ἀξιοποιήσεως τῶν Φυσικῶν Καλλονῶν και εις τὴν Ἀνάπτυξιν τοῦ Λαογραφικοῦ Πλούτου.

13. ΕΡΓΑ ΑΝΑΔΕΙΞΕΩΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ : Εἰς αὐτὰ περιλαμβάνονται :

α) **Ἡ Ἀξιοποίησις τῶν Μινωικῶν και Ἑλληνορωμαϊκῶν Ἀρχαιοτήτων**, δια τῆς συνεχίσεως και ἐπεκτάσεως τῶν ἀνασκαφῶν, τῆς περιφράξεως, καθαρισμοῦ και ὀργανώσεως τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων, τοποθετήσεως φυλάκων, κατασκευῆς ὁδῶν προσπελάσεως, διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος χώρου, κλπ.

β) **Ἡ Ἀξιοποίησις τῶν Βυζαντινῶν, Ἑνετικῶν και Τουρκικῶν Μνημείων**, και εἰδικώτερον τῶν φρουριῶν και ὀχυρωματικῶν ἔργων, Βιλλῶν, Οἰκιῶν, Κρηνῶν, κλπ., δια τῆς ἀναστηλώσεως αὐτῶν, διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος χώρου, ἀπαλλοτριώσεως ὧσων δὲν ἀνήκουν εις τὸ Δημόσιον και ἐκτελέσεως ἔργων ἀναδείξεως τῶν.

γ) **Ἡ Ἀξιοποίησις Ἐκκλησιῶν και Ἱερῶν Μονῶν**, και εἰδικώτερον τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοιχογραφιῶν και τῶν σημαντικωτέρων και ἱστορικῶν ἐκ τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Κρήτης, δια τῆς ἀπογραφῆς αὐτῶν, τῆς ἐκτελέσεως ἀναστηλώσεως, ἐπαναφορᾶς και συντηρήσεως τῶν τοιχογραφιῶν, διαμορφώσεως τοῦ χώρου, κατασκευῆς ὁδῶν προσπελάσεως κλπ.

δ) **Ἡ Ὀργάνωσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας**, δια τῆς ἐπανδρώσεως αὐτῆς δια καταλλήλου, εἰδικευμένου προσωπικοῦ και εἰδικώτερον δι' ἐπιμελητῶν, ἀρχαιολόγων, ἀρχιτεκτόνων, κλπ.

ε) **Ἡ Ἀνάπτυξις Σημείων Ἱστορικοῦ Ἐνδιαφέροντος**, δια τοῦ ἐντοπισμοῦ τῶν κυριωτέρων σημείων τῶν συνδεδεμένων με τοὺς ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας τῆς Κρήτης, τῶν τόπων γεννήσεως μεγάλων ἀνδρῶν και τῆς ἀξιοποιήσεως αὐτῶν.

στ) **Ἡ Δημιουργία Μουσείων, Ἐκθέσεων, Συλλογῶν κλπ.** και εἰδικώτερον μικρῶν ἀρχαιολογικῶν μουσείων εις τὰ διάφορα ἀστικά του-

ριστικά κέντρα (τὰ στερούμενα τοιούτων), ὡς ἐπίσης και ἐνὸς Βυζαντινοῦ Μουσείου εις Χανιά, ἐνὸς Μουσείου «Μάχης τῆς Κρήτης» εις Ρέθυμνον, Ἐθνικῶν Βιβλιοθηκῶν «Βενιζέλου» εις Χανιά και «Τσουδεροῦ» εις Ρέθυμνον και ἐνὸς Μουσείου El Greco εις Φόδελε. Προτείνεται ἐπίσης ἡ ἀνέγερσις ἐκθετηρίων ἔργων Λαϊκῆς Τέχνης και Χειροτεχνίας εις Ρέθυμνον και εις τὰ ἄλλα κύρια ἀστικά κέντρα, ὡς και Συλλογῶν Κρητικῶν Ἐνδυμασιῶν εις τὰς τέσσαρας μεγαλυτέρας πόλεις τῆς νήσου.

14. ΕΡΓΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΛΛΟΝΩΝ :

α) **Ἔργα ἀξιοποιήσεως τῶν Ὀρέων τῆς νήσου** : Κατασκευή ὁδῶν και ἀτραπῶν, ὄρεινῶν καταφυγίων, κλπ., διερεύνησις δυνατοῦτος ὀργανώσεως χιονοδρομιῶν, ἔργα ἀναδασώσεως, κλπ.

β) **Ἔργα ἀξιοποιήσεως Φαράγγων και εἰδικώτερον τῆς Φαραγγος τῆς Σαμαριάς**, δια τῆς διαμορφώσεως τῶν ἀτραπῶν αὐτῆς, ἀναδασώσεως και δεινδροφυτεύσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς, τοποθετήσεως μικροῦ ὀχηματος Lift και κατασκευῆς ἐγκαταστάσεων εις τὴν εἴσοδον και ἐξοδον τῆς Φαραγγος.

γ) **Ἔργα δια τὴν Προστασίαν τῶν Ἀκτῶν τῆς Νήσου**, και εἰδικώτερον τῶν ἀμμοδῶν παραλιῶν, δια τῆς λήψεως αὐστηρῶν μέτρων ἐναντιον τῶν ρυπαινόντων τὴν θάλασσαν πλοίων, ἀπομακρύνσεως ἐκ τῶν τουριστικῶν ἀκτῶν τῶν ἐγκαταστάσεων ἀνεφοδιασμοῦ δια πετρελαιοειδῶν, ἀπαγορεύσεως τῆς ἀμοληψίας και κατασκευῆς ἔργων δια τὴν προστασίαν τῶν ἀκτῶν.

δ) **Ἔργα ἀξιοποιήσεως τῶν Σηπλαίων τῆς Νήσου**, δια τῆς κατασκευῆς ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς ταῦτα, διαμορφώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν, ἠλεκτροφωτισμοῦ και κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων δια τὴν ἀνετον ἐπίσκεψιν αὐτῶν.

ε) **Ἔργα ἀξιοποιήσεως τῶν Ἰαματικῶν Πηγῶν**, δια τῆς ἀπογραφῆς αὐτῶν, ἀναλύσεως τῶν ὑδάτων τῶν και διενεργείας τῶν ἀπαραιτήτων παρατηρήσεων πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς ἱαματικῆς τῶν ιδιότητος.

στ) **Ἔργα και μέτρα ἀναπτύξεως Θήρας και Ἀλιείας**, δια τῆς δημιουργίας ἐκτροφείων, λήψεως ρυθμιστικῶν μέτρων, ἀπαγορεύσεως τῆς ἀλιείας δια δυναμίτιδος και κατασκευῆς τῶν καταλλήλων ἐγκαταστάσεων δια τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν κυνηγῶν και ἀλιέων.

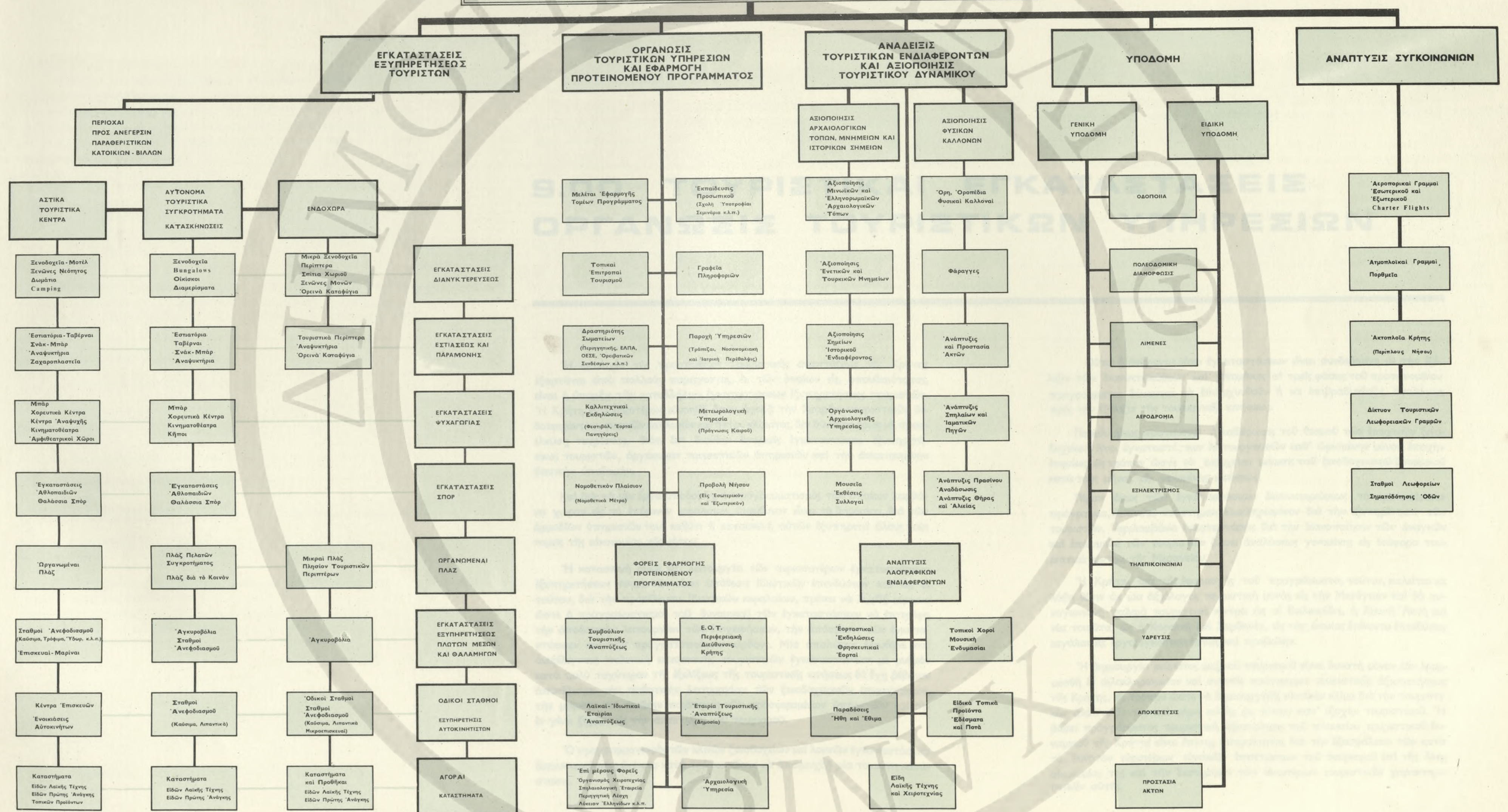
ζ) **Ἔργα ἀναπτύξεως Πρασίνου**, δια τῆς ἐφαρμογῆς εὐρέως προγράμματος ἀναδασώσεως εις τὰς κυριωτέρας τουριστικὰς ζῶνας, ἀμμόδεις παραλίας, περιοχὰς εις τὰς ὁποίας προτείνεται ἡ ἀνέγερσις τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, κλπ.

15. ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ : Ἡ ἀνάπτυξις τῶν λαογραφικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς νήσου, ἀξιολόγου τμήματος τοῦ τουριστικοῦ τῆς δυναμικοῦ, συνίσταται εις τὴν καλυτέραν ὀργάνωσιν τῶν σήμερον τελοῦμένων διαφόρων ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων, Πανηγύρεων, Θρησκευτικῶν Ἐορτῶν, και τὴν δημιουργία νέων τοιούτων, ὡς και εις τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Λαϊκῶν Χορῶν, τῆς Κρητικῆς Μουσικῆς, και τὴν καταγραφήν και ἐκμετάλλευσιν ὄλων τῶν τοπικῶν ἐθίμων.

Εἰς τὸν τομέα τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν λαογραφικῶν ἐνδιαφερόντων τῆς νήσου ἀνήκει ἐπίσης ἡ πλήρης ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς και τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων τῆς Λαϊκῆς Τέχνης και Χειροτεχνίας και τῶν τοπικῶν προϊόντων, ἡ πώλησις τῶν ὁποίων εις τοὺς τουρίστας θὰ αὐξήσῃ σημαντικῶς τόσον τὰς ἐκ τοῦ τουρισμοῦ εἰσπράξεις, ὅσον και τὸ εἰσοδήμα τῶν κέντρων παραγωγῆς αὐτῶν, εὐρισκομένων εις τὰς ὄρεινας, και ἔπομένως πτωχοτέρας, περιοχὰς.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ

9.00 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Ἡ ἐπιτυχία τῆς προσπάθειας τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Κρήτης ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντας, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς, σπουδαιότατος, εἶναι ἡ ὑπαρξίς τῶν καταλλήλων ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν. Ἡ Κρήτη ἔχει ἰδιαιτέρως εὐνοηθῆ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπαρξίς τουριστικῶν ἐνδιαφερόντων, φυσικῶν καλλονῶν καὶ ἡπίου κλίματος, δὲν δύναται ὁμως νὰ προσελκύσῃ τουρίστας, διότι δὲν διαθέτει ἐπαρκεῖς ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν, ὀργάνωσιν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην βασικὴν ὑποδομὴν.

Καὶ διὰ τὰ μὲν ἔργα ὑποδομῆς, ὁ προγραμματισμὸς τῶν ὁποίων λαμβάνει χώραν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον, ὑπεύθυνον εἶναι τὸ δημόσιον, διὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν του, καθότι ἡ κατασκευὴ αὐτῶν ἐξυπηρετεῖ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας τῆς νήσου.

Ἡ κατασκευὴ ὁμως καὶ λειτουργία τῶν περισσοτέρων ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν εἶναι ὑπόθεσις ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων καὶ ὡς ἐκ τούτου, διὰ τὴν προσέλκυσιν ἰδιωτικῶν κεφαλαίων, πρέπει νὰ ληφθῆ μέριμνα ὥστε ὁ προγραμματισμὸς τοῦ δυναμικοῦ τῶν ἐγκαταστάσεων νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀποδοτικὴν λειτουργίαν τῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν ἀπόσβεσιν τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τὴν πραγματοποιήσιν κέρδους. Μία ἀπολύτως ἐλευθέρη καὶ ἀνεξέλεγκτος πολιτικὴ κατασκευῆς τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων μὲ ρυθμὸν κατὰ πολὺ ταχύτερον τῆς ἐξελίξεως τῆς τουριστικῆς κινήσεως θὰ ἔχη βέβαιον ἀποτέλεσμα τὴν παθητικὴν λειτουργίαν τῶν ξενοδοχειακῶν ἐπιχειρήσεων, τὴν μείωσιν καὶ πτώσιν ποιότητος τῶν προσφερομένων ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν ἐν γένει ζημίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ.

Ὁ προγραμματισμὸς τῶν κλινῶν ξενοδοχείων καὶ λοιπῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως ἐγένετο κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἀποφευχθῆ μία τοιαύτη κατάστασις.

Οὕτω ἡ ἀνέγερσις νέων ἐγκαταστάσεων εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν διανυκτερεύσεων καὶ ἐπομένως αἱ τρεῖς φάσεις τοῦ προτεινομένου προγράμματος δύναται νὰ ἐπιταχυνθοῦν ἢ νὰ ἐπιβραδυνθοῦν, ἀναλόγως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως.

Παραλλήλως προτείνεται ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐποχικῶν ξενοδοχείων, ἥτοι ἐγκαταστάσεων λειτουργουσῶν καθ' ὠρισμένην μόνον ἐποχὴν ἐτησίως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπέρχεται μείωσις τοῦ ξενοδοχειακοῦ δυναμικοῦ κατὰ τοὺς μῆνας τῆς μειωμένης κινήσεως.

Πέραν ὁμως τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα, ἀποτελεῖ «σύστημα» ὁλοκληρωμένον διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν. Περιλαμβάνει ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν τουριστῶν βάσει ἀναλύσεως γενομένης εἰς διάφορα τουριστικὰ κέντρα τῆς Μεσογείου.

Ἡ Κρήτη, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τούτου, καλεῖται νὰ λάβῃ θέσιν ὡς μία ἀξιόλογος τουριστικὴ μονὰς εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ θὰ συναγωνισθῆ παλαιὰ τουριστικὰ κέντρα ὡς αἱ Βαλεαρίδες, ἡ Κριανή Ἀκτὴ καὶ νέα τοιαῦτα, ὡς ἡ Κορσικὴ καὶ Σαρδηνία, εἰς τὰς ὁποίας ἐγένοντο ἐπενδύσεις μεγάλας εἰς ἔργα ἐγκαταστάσεως καὶ προβολῆς.

Ἡ δημιουργία ρεύματος μαζικοῦ τουρισμοῦ εἶναι δυνατὴ μόνον ἐὰν ἐφαρμοσθῆ ἐν ὅλοκληρωμένον καὶ συνεπὲς πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δημιουργηθῆ εὐνοϊκὸν κλίμα διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς καὶ φήμῃ αὐτῆς ὡς τόπου κατ' ἐξοχὴν τουριστικοῦ. Ἡ βάσει προγράμματος τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ πλουσίου τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς Κρήτης εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κατὰ τὸ δυνατόν εὐρυτέρων εὐνοϊκῶν ἐπιπτώσεων τοῦ τουρισμοῦ ἐπὶ τῆς ὅλης οἰκονομίας τῆς καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἰδιαιτέρων τουριστικῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς.

9.01 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ

Εις τὸ Κεφάλαιον 7.00 τῆς παρουσίας Μελέτης ἐγένετο, βάσει τοῦ ἀναμενομένου ἀριθμοῦ ἀφίξεων καὶ διανυκτερεύσεων, μία ἐκτίμησις τοῦ ἀπαιτούμενου κατὰ τὴν περίοδον 1965-1975 συνολικοῦ ἀριθμοῦ κλινῶν εἰς Κρήτην, καὶ ἀναγκαίου διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ προβλεπομένου τουριστικοῦ ρεύματος.

Αἱ προβλεπόμεναι αὐταὶ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως περιλαμβάνουν τόσον ξενοδοχεῖα, τουριστικὰ συγκροτήματα, Μοτέλ, Bungalows καὶ διαφόρους ἐν γένει ἐπιχειρηματικὰς μονάδας, ὡς ἐπίσης καὶ κλινὰς εἰς μὴ ἐπαγγελματικὰ ξενοδοχεῖα (εἰς ξενώνας, «σπίτια τοῦ χωριοῦ», ξενώνας μονῶν κλπ.).

Παραλλήλως, αἱ διάφοροι προτεινόμεναι ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως διεχωρίσθησαν εἰς τρεῖς βασικὰς ομάδας, ἤτοι εἰς τὰς εὐρισκομένας εἰς τὰ Ἀστικά Τουριστικὰ Κέντρα, εἰς τὰ διάφορα Αὐτόνομα Τουριστικὰ Συγκροτήματα καὶ εἰς τὴν Ἐνδοχώραν τῆς νήσου.

Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς κλινῶν, ἡ κατανομὴ αὐτῶν ἀνά κατηγορίας ξενοδοχείων καὶ ἀνά εἶδος προβλεπομένης ἐγκαταστάσεως, δεικνύεται λεπτομερῶς εἰς τὸν Πίνακα 9-1 κατωτέρω.

Ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν κλινῶν ἐγένετο βάσει τοῦ ἀναφερθέντος ὑπολογισμοῦ τῆς προβλεπομένης διασπορᾶς τῶν τουριστῶν ἀνά τὴν νήσον καὶ τῶν προβλεπομένων διανυκτερεύσεων εἰς τὰ διάφορα Ἀστικά κέντρα εἰς τὴν Ἐνδοχώραν τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ Αὐτόνομα Τουριστικὰ Συγκροτήματα.

Ὁ προγραμματιζόμενος κατωτέρω ἀριθμὸς κλινῶν διαχωρίζεται εἰς τρεῖς φάσεις, ἡ τελευταία τῶν ὁποίων (15.000 κλινὰι ἐν λειτουργίᾳ) ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν 2.260.000 διανυκτερεύσεων ἐτησίως, ἀριθμὸς ὁ ὁποῖος προβλέπεται ὅτι θὰ πραγματοποιηθῇ-ἐφ' ὅσον ἐφαρμοσθῇ τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα-κατὰ τὸ 1975.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-1 ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1965-1975

ΕΤΟΣ	ΦΑΣΕΙΣ	ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ			ΣΥΝΟΛΟΝ
		Εἰς Ἀστικά Κέντρα	Εἰς τὴν Ἐνδοχώραν	Εἰς Αὐτόνομα Συγκροτήματα	
1965	I	1300	275	725	2300
1966		1560	330	925	2815
1967		2040	430	1300	3770
1968		2407	515	1650	4635
1969	II	2950	640	2075	5660
1970		3490	750	2600	6845
1971		4350	900	3400	8650
1972		5000	1070	4100	10170
1973	III	5730	1230	4800	11760
1974		6450	1350	5500	13350
1975		7200	1500	6300	15000

Ἡ δημιουργία τῶν ἀπαραιτήτων ἐγκαταστάσεων ἀμέσῃ ἐξυπηρετήσεως τῶν τουριστῶν ἀποτελεῖ, ἐν τελικῇ ἀναλύσει, τὸν σημαντικώτερον τομέα τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως ἐνὸς τόπου. Ἡ ὑπαρξίς ἀξιοθεάτων, μνημείων, φυσικῶν καλλονῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ προσελκύσῃ μεγάλον ἀριθμὸν τουριστῶν οἱ ὅποιοι θὰ πραγματοποιοῦν σημαντικὸν ἀριθμὸν διανυκτερεύσεων, ἐφ' ὅσον θὰ λείπουν αἱ ἀπαραίτητοι ἐγκαταστάσεις, διανυκτερεύσεως, ἐστίασεως καὶ ψυχαγωγίας, ὡς καὶ ἡ κατ'ἀλληλος ὀργάνωσις πρὸς παροχὴν πάσης φύσεως ὑπηρεσιῶν καὶ διευκολύνσεων πρὸς τοὺς τουρίστας. Ἡ ἐπιλογή ἐνὸς τόπου πρὸς ἐπίσκεψιν ἢ παραθερισμὸν ἐξαρτᾶται, εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἀνέτων καὶ ἱκανοποιητικῶν ξενοδοχείων, ἐστιατορίων, ἐγκαταστάσεων ψυχαγωγίας καὶ σπόρ, ὡς καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἀναγκαίων μέσων διὰ τὴν εὐχάριστον διαμονὴν τῶν τουριστῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεως τῶν.

Εἰς τὰ ἐπόμενα τμήματα τοῦ παρόντος κεφαλαίου ἀναπτύσσεται ἀναλυτικῶς τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν καὶ ὀργανώσεως τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς νήσου.

Τὰ προτεινόμενα ἔργα κατετάγησαν εἰς :

- ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ
- ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ, ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ, ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΟΡ
- ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΑΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
- ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ὉΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΠΛΑΖ
- ΣΤΑΘΜΟΥΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΜΗΓΩΝ
- ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΙΣΤΩΝ

Πέραν τῆς προτεινόμενης κατασκευῆς τῶν ἀνωτέρω ἐγκαταστάσεων, ἀναπτύσσονται ἐπίσης προτάσεις διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν (Services) καὶ διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἀπαραιτήτου βάσεως διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται συγκεκριμένως εἰς τὰ κάτωθι :

- ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ
- ὉΡΓΑΝΩΣΙΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ
- ΕΚΠΟΝΗΣΙΝ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Πέραν τῶν τριῶν αὐτῶν φάσεων τῶν ἀντιστοιχοῦσων εἰς συνολικὸν ἀριθμὸν κλινῶν 5.000, 10.000 καὶ 15.000 ἀντιστοίχως, περιελήφθη καὶ μία μεταγενεστέρη, τετάρτη φάσις, ἡ ὁποία περιλαμβάνει σύνολον 30.000 κλινῶν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐτησίως 5.000.000 διανυκτερεύσεων.

α. Ἀστικά Τουριστικά Κέντρα :

Τὰ Ἀστικά Τουριστικά Κέντρα τῆς Κρήτης περιλαμβάνουν τὰς ἑξ μεγάλας παραθαλασσίας πόλεις (Ἡράκλειον, Χανιά, Ρέθυμνον, Ἅγιον Νικόλαον, Σητεῖαν καὶ Ἱεράπετραν), ὡς καὶ τρεῖς κωμοπόλεις εἰς τὰ νότια παράλια τῆς νήσου (Παλαιοχώραν, Χώραν Σφακίων καὶ Ἁγίαν Γαλήνην), αἱ ὁποῖαι, λόγῳ θέσεως καὶ γραφικότητος, προβλέπεται ὅτι θὰ ἐξελιχθοῦν εἰς ἀξιόλογα κέντρα παραμονῆς καὶ ἐξορμήσεως τουριστῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἐνδοχώρας.

Ἐως τὸ ἔτος 1975 προβλέπεται ὅτι θὰ ἀπαιτηθοῦν εἰς τὰ Ἀστικά Τουριστικά Κέντρα τῆς νήσου 7.200 ἐν συνόλῳ κλινὰι, ἐκ τῶν ὁποίων 4.850 εἰς ξενοδοχεῖα, Μοτέλ, κλπ., καὶ 2.350 εἰς Ξενώνας Νεότητος, ἐνοικιαζόμενα δωμάτια καὶ διαμερίσματα καὶ εἰς γήπεδα Camping.

Εἰς τὸν Πίνακα 9-2 κατωτέρω ἐμφαίνεται κατ' ἀρχὴν ὁ ἀπαιτούμενος συνολικὸς ἀριθμὸς κλινῶν ἐτησίως, κατὰ τὴν περίοδον 1965-1975 καὶ ἐν συνεχείᾳ ἡ κατανομὴ αὐτῶν εἰς ξενοδοχεῖα διαφόρων κατηγοριῶν.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-2 ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

ΕΤΟΣ	ΦΑΣΙΣ	Συνολικὸς Ἀρ. Ἀπαιτούμενων Κλινῶν	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ				
			A	B	Γ	Δ	Ε
1965	I	1.300	250	375	445	175	55
1966		1.560	295	450	535	215	65
1967		2.040	390	595	700	280	75
1968		2.470	470	710	850	340	100
1969	II	2.950	560	850	1020	400	120
1970		3.490	660	1010	1200	475	150
1971		4.350	830	1250	1500	600	170
1972		5.000	950	1450	1720	680	200
1973	III	5.730	1090	1660	1975	780	225
1974		6.450	1225	1865	2220	880	260
1975		7.200	1360	2070	2470	1000	300

Ἰ Ἀριθμοὶ στρογγυλεμένοι.

Το προτεινόμενο πρόγραμμα τουριστικής αξιοποίησης της νήσου, ως έλεγχη, διαιρείται εις τρεις χρονικές φάσεις. Βάσει δὲ τῆς λεπτομεροῦς στατιστικῆς ἀναλύσεως (βλ. Κεφ. 7.08) τὸ τέλος τῆς τρίτης φάσεως τοῦ προγράμματος, ἐφ' ὅσον ἡ αὐξήσις τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἀκολουθήσῃ τὴν προβλεπομένην ἐξέλιξιν, θὰ συμπέσῃ μὲ τὸ ἔτος 1975. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπαιτούμενων κλινῶν εἰς τὰ ἀστικά τουριστικά κέντρα τῆς νήσου διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν κατὰ τὴν πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην φάσιν εἶναι ἀντιστοίχως 2.500, 5.000 καὶ 7.200¹, ἡ δὲ γεωγραφικὴ κατανομὴ αὐτῶν ἐμφαίνεται εἰς τὸν Χάρτην Ἀρ. 87, ἀναλυτικῶς δὲ εἰς τὸν Πίνακα 9-3 κατωτέρω. Εἰς τὸν αὐτὸν Πίνακα ἐμφαίνεται καὶ ὁ ἀπαιτούμενος εἰς ἕκαστον ἀστικὸν κέντρον ἀριθμὸς κλινῶν, εἰς μίαν μεταγενεστέραν ἐποχὴν, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν πραγματοποιηθησομένων διανυκτερεύσεων εἰς τὴν Κρήτην θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 5.000.000.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-3 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

	ΣΥΝΟΛΟΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΣΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ			
	(710.000)	(1.500.000)	(2.260.000)	(5.000.000)
ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ	I ΦΑΣΙΣ (1968)	II ΦΑΣΙΣ (1972)	III ΦΑΣΙΣ (1975)	IV ΦΑΣΙΣ
1. ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ	1.150	1.900	2.500	4.800
2. ΧΑΝΙΑ	500	1.200	1.900	2.800
3. ΡΕΘΥΜΝΟΝ.....	150	300	500	1.000
4. ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ...	300	500	600	1.700
5. ΣΗΤΕΙΑ	100	300	450	900
6. ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ	150	350	500	1.100
7. ΠΑΛΛΑΙΟΧΩΡΑ ...	50	250	400	600
8. ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ .	50	100	175	300
9. ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ...	50	100	175	300
ΣΥΝΟΛΟΝ ΚΛΙΝΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ	2.500	5.000	7.200	13.500

Διὰ νὰ καταστῇ ὁμως δυνατὴ ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἀποδοτικὴ λειτουργία τῶν προτεινομένων ξενοδοχειακῶν ἐγκαταστάσεων ἀπαιτεῖται, ὡς ἐλέγχῃ εἰς τὸ κεφάλαιον 7.08, ἐν μέσων ποσοστὸν πληρότητος 60-65% κατὰ τὴν διάρκειαν λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως. Λόγω ὁμως τῆς ἀνίσου ἐποχικῆς κατανομῆς

¹ Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ τῶν ἀπαιτούμενων κλινῶν ἀνταποκρίνονται εἰς συνολικὸν ἀριθμὸν προβλεπομένων διανυκτερεύσεων εἰς τὴν νήσον, τῆς τάξεως τῶν 725.000, 1.500.000 καὶ 2.260.000, ἀντιστοίχως.

τῶν διανυκτερεύσεων, ἢ ἐπίτευξις τοῦ μέσου αὐτοῦ ποσοστοῦ πληρότητος καὶ ἢ ἐξυπηρέτησις ταυτοχρόνως τῶν ἀναγκῶν κατὰ τοὺς μῆνας αἰχμῆς εἶναι ἀδύνατος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προτείνεται ὡς δεικνύεται καὶ εἰς τὸ Διάγραμμα 78, ὅπως τμῆμα τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων ἀποτελεῖται εἴτε ἀπὸ ἐφεδρικός τοιαύτας (ἐνοικιαζόμενα δωμάτια εἰς οἰκίας), εἴτε ἀπὸ ἐγκαταστάσεις μὴ ἀπαιτούσας διὰ τὴν ἀποδοτικὴν τῶν λειτουργιῶν ἐν ὑψηλὸν μέσον ποσοστὸν πληρότητος. Ταυτοχρόνως, προτείνεται ἡ καθιέρωσις τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐποχικῶν ξενοδοχείων, ἥτοι ἐπιχειρήσεων λειτουργουσῶν δι' ὠρισμένην μόνον χρονικὴν περίοδον, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τοὺς χειμερινούς μῆνας, ἐλαττωμένης τῆς ζήτησεως, νὰ ἐλαττοῦται παραλλήλως καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαθέσιμων κλινῶν.

Συγκεκριμένως προτείνονται τὰ κάτωθι :

1. Ποσοστὸν 25 % τοῦ διαθέσιμου δυναμικοῦ (ἦτοι 1.800 κλῖναι εἰς τὸ τέλος τῆς τρίτης Φάσεως) νὰ λειτουργῇ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους.

2. Ποσοστὸν 45 % τοῦ διαθέσιμου δυναμικοῦ (3.250 κλῖναι κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν) νὰ λειτουργῇ ἀπὸ 1ης Μαρτίου ἕως τέλους Νοεμβρίου, ἦτοι ἐπὶ διάστημα ἑννέα μηνῶν.

3. Ποσοστὸν 70 % τοῦ διαθέσιμου δυναμικοῦ (5.050 κλῖναι) νὰ λειτουργῇ ἐπὶ ἑξάμηνον μόνον, ἦτοι ἀπὸ 1ης Μαΐου ἕως τέλους Ὀκτωβρίου, καὶ

4. Τὸ σύνολον (100%) τοῦ διαθέσιμου δυναμικοῦ (7200 κλῖναι) νὰ λειτουργῇ ἐπὶ τετράμηνον, ἦτοι τοὺς μῆνας Ἰούνιον, Ἰούλιον, Αὐγουστον καὶ Σεπτέμβριον.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-4 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ

Ποσοστὸν Συνολικοῦ Ξενοδοχειακοῦ Δυναμικοῦ	Ἀριθμὸς Κλινῶν (III Φάσις)	Προτεινομένη Διάρκεια Λειτουργίας (Μῆνες ἔτησιως)	Τύπος Ἐγκαταστάσεων
25 %	1800	12	Ξενοδοχεῖα (Α, Β, Γ, Δ καὶ Ε τάξεως). Ξενώνες Νεότητος
20 %	1450	9	Ξενοδοχεῖα καὶ Μοτέλ.
25 %	1800	6	Ξενοδοχεῖα, Μοτέλ, Πανσιόν κλπ.
30 %	2150	4	Ἐνοικιαζόμενα Δωμάτια καὶ Γήπεδα Camping
100%	7200		

Τὸ ἐν λειτουργίᾳ ποσοστὸν τοῦ συνόλου τῶν κλινῶν, ἢ προτεινομένη διάρκεια λειτουργίας ἑτησίως καὶ ὁ τύπος τῶν ἐγκαταστάσεων δι' ἑκάστην περίπτωσιν, ἐμφαίνονται εἰς τὸν Πίνακα 9-4

Διὰ τῆς προβλεπομένης ἀνωτέρω κατανομῆς τῆς λειτουργίας τῶν ξενοδοχειακῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ σύνολον τῶν δυναμένων νὰ πραγματοποιηθοῦν ἑτησίως διανυκτερεύσεων-εἰς τὸ τέλος τῆς τρίτης Φάσεως-θὰ ἀνέρχεται εἰς : $30 (1800 \times 12 + 1450 \times 9 + 1800 \times 6 + 2150 \times 4) = 1.621.500$ ἐνῶ τὸ σύνολον τῶν προβλεπομένων διανυκτερεύσεων (εἰς τὰ ἀστικά τουριστικά κέντρα) προβλέπεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ εἰς 1.146.000.

Ἐπομένως τὸ σύνθετον μέσον ποσοστὸν πληρότητος δι' ὅλας τὰς προτεινομένας ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως εἰς τὰ ἀστικά κέντρα θὰ εἶναι :

$$\frac{1.146.000}{1.621.500} = 70.7 \%$$

ἦτοι, ποσοστὸν ἀπολύτως ἱκανοποιητικόν.

Ὁ Πίναξ 9-5 κατωτέρω δεικνύει διὰ μίαν ἑκάστην τῶν τριῶν φάσεων τὴν προτεινομένην κατανομὴν τῶν κλινῶν εἰς κατηγορίας καὶ εἰς ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως διαφόρων τύπων.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-5 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΚΛΙΝΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΥΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ.

Κατηγορία	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	Σύνολον	Ξενοδοχεῖα	Ξενώνες	Δωμάτια	Camping	Σύνολον	Ξενοδοχεῖα	Ξενώνες	Δωμάτια	Camping	Σύνολον	Ξενοδοχεῖα	Ξενώνες	Δωμάτια	Camping
A	470	470	—	—	—	950	950	—	—	—	1360	1360	—	—	—
B	730	580	—	150	—	1450	1200	—	250	—	2070	1670	—	400	—
Γ	850	390	60	250	150	1725	975	100	430	220	2470	1390	130	600	350
Δ	350	110	40	50	150	675	175	40	130	330	1000	330	70	200	400
Ε	100	100	—	—	—	200	100	—	—	100	300	100	—	—	200
ΣΥΝΟΛΟΝ	2500	1650	100	450	300	5000	3400	140	810	650	7200	4850	200	1200	950
				850					1600					2350	

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΕΙΣ ΕΙΔΗ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΑΥΤΩΝ (Αριθμός Κλινών)

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	250	250	—	—	—	345	345	—	—	—	500	500	—	—	—
B	300	210	—	90	—	590	440	—	150	—	730	500	—	230	—
Γ	410	150	30	150	80	675	335	30	230	80	900	400	50	300	150
Δ	150	40	40	20	40	250	50	40	50	110	280	60	40	70	110
E	40	40	—	—	—	40	40	—	—	—	90	40	—	—	50
ΣΥΝΟΛΟΝ	1150	700	70	260	120	1900	1210	70	430	190	2500	1500	90	600	310
			450					690					1000		

ΧΑΝΙΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	120	120	—	—	—	305	305	—	—	—	400	400	—	—	—
B	130	100	—	30	—	350	300	—	50	—	600	500	—	100	—
Γ	160	40	30	50	40	370	200	30	70	70	630	370	30	100	130
Δ	50	—	—	—	50	135	25	—	10	100	230	60	—	20	150
E	40	40	—	—	—	40	40	—	—	—	40	40	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	500	300	30	80	90	1200	870	30	130	170	1900	1370	30	220	280
			200					330					530		

ΡΕΘΥΜΝΟΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—
B	30	30	—	—	—	30	30	—	—	—	100	100	—	—	—
Γ	50	50	—	—	—	70	50	—	20	—	130	100	—	30	—
Δ	70	—	—	10	60	100	20	—	20	60	170	60	30	20	60
E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	150	80	—	10	60	300	200	—	40	60	500	360	30	50	60
			70					100					140		

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—
B	110	80	—	30	—	160	110	—	50	—	180	110	—	70	—
Γ	70	40	—	—	30	200	60	30	40	70	250	100	30	50	70
Δ	—	—	—	—	—	20	20	—	—	—	50	50	—	—	—
E	20	20	—	—	—	20	20	—	—	—	20	20	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	300	240	—	30	30	500	310	30	90	70	600	380	30	120	70
			60					190					220		

ΣΗΤΕΙΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	80	—	—	—
B	60	60	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—
Γ	10	—	—	10	—	110	100	—	10	—	120	100	—	20	—
Δ	30	30	—	—	—	40	30	—	10	—	75	50	—	25	—
E	—	—	—	—	—	50	—	—	—	50	75	—	—	—	75
ΣΥΝΟΛΟΝ	100	90	—	10	—	300	230	—	20	50	450	320	—	45	75
			10					70					120		

ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—
B	70	70	—	—	—	70	70	—	—	—	100	100	—	—	—
Γ	40	30	—	10	—	80	50	10	20	—	150	100	20	30	—
Δ	40	30	—	10	—	100	30	—	10	60	150	50	—	20	80
E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	150	130	—	20	—	350	250	10	30	60	500	350	20	50	80
			20					100					150		

ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	80	—	—	—
B	30	30	—	—	—	70	70	—	—	—	100	100	—	—	—
Γ	10	—	—	10	—	120	100	—	20	—	130	100	—	30	—
Δ	10	—	—	10	—	10	—	—	10	—	15	—	—	15	—
E	—	—	—	—	—	50	—	—	—	50	75	—	—	—	75
ΣΥΝΟΛΟΝ	50	30	—	20	—	250	170	—	30	50	400	280	—	45	75
			20					80					120		

ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B	—	—	—	—	—	40	40	—	—	—	80	80	—	—	—
Γ	50	40	—	10	—	50	40	—	10	—	80	60	—	20	—
Δ	—	—	—	—	—	10	—	—	10	—	15	—	—	15	—
E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	50	40	—	10	—	100	80	—	20	—	175	140	—	35	—
			10					20					35		

ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
B	—	—	—	—	—	40	40	—	—	—	80	80	—	—	—
Γ	50	40	—	10	—	50	40	—	10	—	80	60	—	20	—
Δ	—	—	—	—	—	10	—	—	10	—	15	—	—	15	—
E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	50	40	—	10	—	100	80	—	20	—	175	140	—	35	—
			10					20					35		

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ, ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΑΥΤΩΝ
(Άπαιτούμενος Άριθμός Προτεινομένων Κλινών εις Έκάστην Φάσιν)

1^η ΦΑΣΙΣ

2^η ΦΑΣΙΣ

3^η ΦΑΣΙΣ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
ΜΟΤΕΛ Κ.Λ.Π.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ	ΧΑΝΙΑ	ΡΕΘΥΜΝΟΝ	ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΣΗΤΕΙΑ	ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ	ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΑ	ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ	ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ
A	470	250	120	-	100	-	-	-	-	-
B	580	210	100	30	80	60	70	30	-	-
Γ	390	150	40	50	40	-	30	-	40	40
Δ	110	50	-	-	-	30	30	-	-	-
E	100	40	40	-	20	-	-	-	-	-
Σύνολον	1.650	700	300	80	240	90	130	30	40	40

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ	ΧΑΝΙΑ	ΡΕΘΥΜΝΟΝ	ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΣΗΤΕΙΑ	ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ	ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΑ	ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ	ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ
A	480	45	185	100	-	-	100	-	-	-
B	620	230	200	-	30	40	-	40	40	40
Γ	585	185	160	-	20	100	20	100	-	-
Δ	65	-	25	20	20	-	-	-	-	-
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολον	1.750	510	570	120	70	140	120	140	40	40

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ	ΧΑΝΙΑ	ΡΕΘΥΜΝΟΝ	ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	ΣΗΤΕΙΑ	ΙΕΡΑΠΕΤΡΑ	ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΑ	ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ	ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ
A	410	155	95	-	-	80	-	80	-	-
B	470	60	200	70	-	-	30	30	40	40
Γ	415	65	170	50	40	-	50	-	20	20
Δ	155	10	35	40	30	20	20	-	-	-
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολον	1.450	290	500	160	70	100	100	110	60	60

ΔΩΜΑΤΙΑ
ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ

B	150	90	30	-	30	-	-	-	-	-
Γ	250	150	50	-	-	10	10	10	10	10
Δ	50	20	-	10	-	-	10	10	-	-
Σύνολον	450	260	80	10	30	10	20	20	10	10

B	100	60	20	-	20	-	-	-	-	-
Γ	180	80	20	20	40	-	10	10	-	-
Δ	80	30	10	10	-	10	-	-	10	10
Σύνολον	360	170	50	30	60	10	10	10	10	10

B	150	80	50	-	20	-	-	-	-	-
Γ	170	70	30	10	10	10	10	10	10	10
Δ	70	20	10	-	-	15	10	5	5	5
Σύνολον	390	170	90	10	30	25	20	15	15	15

ΞΕΝΩΝΕΣ
ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Γ	60	30	30	-	-	-	-	-	-	-
Δ	40	40	-	-	-	-	-	-	-	-
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολον	100	70	30	-	-	-	-	-	-	-

Γ	40	-	-	-	30	-	10	-	-	-
Δ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολον	40	-	-	-	30	-	10	-	-	-

Γ	30	20	-	-	-	-	10	-	-	-
Δ	30	-	-	30	-	-	-	-	-	-
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολον	60	20	-	30	-	-	10	-	-	-

CAMPING

Γ	150	80	40	-	30	-	-	-	-	-
Δ	150	40	50	60	-	-	-	-	-	-
E	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Σύνολον	300	120	90	60	30	-	-	-	-	-

Γ	70	-	30	-	40	-	-	-	-	-
Δ	180	70	50	-	-	-	60	-	-	-
E	100	-	-	-	-	50	-	50	-	-
Σύνολον	350	70	80	-	40	50	60	50	-	-

Γ	130	70	60	-	-	-	-	-	-	-
Δ	70	-	50	-	-	-	20	-	-	-
E	100	50	-	-	-	25	-	25	-	-
Σύνολον	300	120	110	-	-	25	20	25	-	-

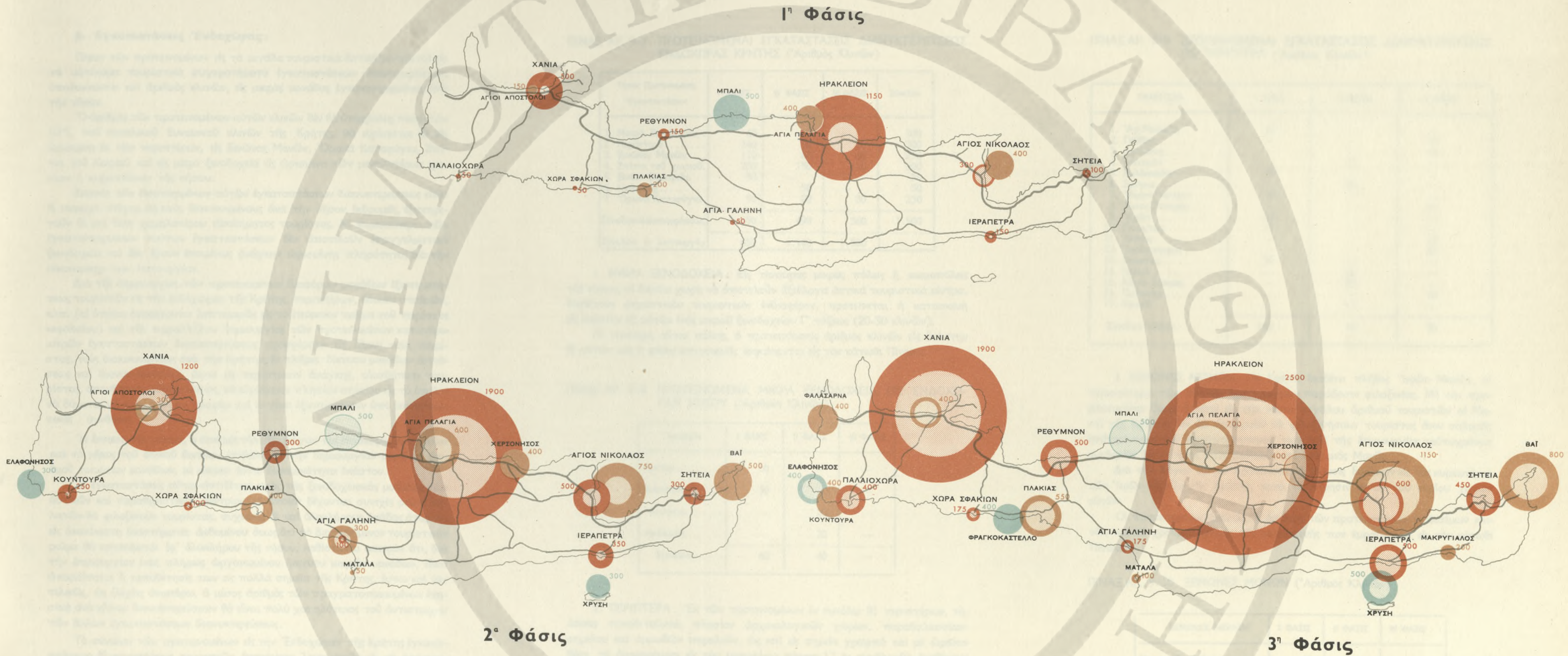
ΣΥΝΟΛΟΝ

2.500	1.150	500	150	300	100	150	50	50	50
-------	-------	-----	-----	-----	-----	-----	----	----	----

2.500	750	700	150	200	200	200	200	50	50
-------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----	----

2.200	600	700	200	100	150	150	150	75	75
-------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	----	----

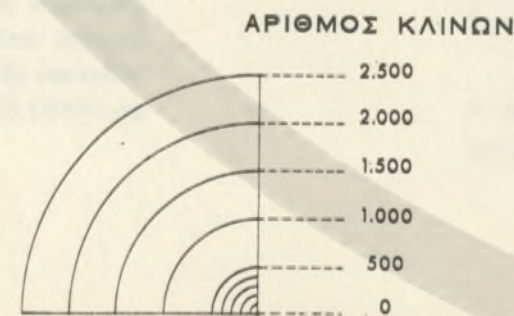

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ

- ΕΙΣ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ
- ΕΙΣ ΑΥΤΟΝΟΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ
- ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΦΑΣΕΩΣ
- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΦΑΣΕΩΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΔΕΙΚΝΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟΝ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΕΚΑΣΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΝ, ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΛΙΝΩΝ.

**ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ**

β. Έγκαταστάσεις Ένδοχώρας :

Πέραν των προτεινομένων εις τὰ μεγάλα τουριστικά αστικά κέντρα και εις τὰ αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως ύποδεικνύεται και αριθμός κλινών, εις μικράς μονάδας έγκατεσπαρμένας ανά την νήσον.

Ο αριθμός των προτεινομένων αυτών κλινών δεν θά υπερβεί ποσοστόν 10% του συνολικού δυναμικού κλινών τής Κρήτης, θά εύρίσκεται δέ εις ώρισμένα έκ των περιπτέρων, εις Ζενώνας Μονών, Όρεινά Καταφύγια, Σπίτια του Χωριού και εις μικρά ξενοδοχεία εις ώρισμένα των μεγαλύτερων χωρίων ή κομποπόλεων τής νήσου.

Σκοπός των διεσπαρμένων αυτών έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως είναι ή παροχή στέγης εις τους διακινουμένους ανά την νήσον έκδρομείς, έξυπηρετούν δέ και τους χαμηλοτέρου εισοδήματος τουρίστας. Αί περισσώτεροι των έγκατεσπαρμένων τούτων έγκαταστάσεων δεν άποτελούν έπαγγελματικά ξενοδοχεία και δεν έχουν έπομένως ανάγκην ώρισμένης πληρότητας διά την οικονομική των λειτουργίαν.

Διά τής δημιουργίας των προτεινομένων διαφόρων μονάδων έξυπηρετήσεως τουριστών εις την ένδοχώραν τής Κρήτης, περιπτέρων, όδικών σταθμών, κλπ. (αί όποια αναφέρονται λεπτομερώς εις τό έπόμενον τμήμα του παρόντος κεφαλαίου) και τής παραλλήλου δημιουργίας των προτεινομένων κατωτέρω μικρών έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως προσφέρεται εις όλους τους τουρίστας, τους διακινουμένους ανά την Κρήτην, έν πλήρη δικτυον μονάδων έστιάσεως και διανυκτερεύσεως, ώστε εις περίπτωσιν ανάγκης, οίσοδήποτε τουρίστας, όπουδήποτε εύρισκόμενος, να εύρίσκεται πλησίον σημείου εις τό όποιον να δύναται να εύρη στέγην, τροφήν και έν γένει έξυπνήρησιν υπό ίκανοποιητικάς συνθήκας.

Η έκτασις τής νήσου, ό αριθμός των αξιολόγων και έπισκεψίμων σημείων και τό μήκος του όδικού δικτύου έπιβάλλουν την δημιουργίαν μεγάλου αριθμού τοιούτων μονάδων, με μικράν έστω δυναμικότητα έκάστου.

Αί έγκαταστάσεις αύται-άντιθέτως προς τας ξενοδοχειακάς μονάδας των αστικών και παραθεριστικών κέντρων, αί όποια δέχονται συνεχές ρεύμα πελατών-θά φιλοξενούν τουρίστας, συχνάκις δέ και όλοκλήρους ομάδας ατόμων, εις ακανόνιστα διαστήματα. Δεδομένου όμως ότι τό διακινούμενον τουριστικόν ρεύμα θά κατανέμεται έφ' όλοκλήρου τής νήσου, καθίσταται φανερόν ότι, διά την δημιουργίαν ενός πλήρως ώργανωμένου δικτύου μικρών μονάδων, είναι άπαραίτητος ή τοποθέτησις των εις πολλά σημεία τής Κρήτης, έστω και άν τελικώς, ως έλέχθη άνωτέρω, ό μέσος αριθμός των πραγματοποιούμενων έτησίως ανά κλίνην διανυκτερεύσεων θά είναι πολύ χαμηλότερος του αντίστοιχου των άλλων έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως.

Τό σύνολον των προτεινομένων εις την Ένδοχώραν τής Κρήτης έγκαταστάσεων έξυπηρετήσεως τουριστών αναφέρεται λεπτομερώς εις τό έπόμενον τμήμα του παρόντος κεφαλαίου. Κατωτέρω αναφέρονται μόνον αί προτεινόμεναι έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, (βλ. και Χάρτην Άρ. 88) τό σύνολον των κλινών των όποιων άνέρχεται εις 1.500, κατανεμομένων ανά φάσιν κατασκευής¹ και είδος έγκαταστάσεως.

¹ Εις την πρώτην φάσιν του προγράμματος προτείνεται ή κατασκευή περισσοτέρων κλινών (670) των άπαιτουμένων (515)(βλ.Πίνακα 9-1). Τουτό θεωρείται άπαραίτητον λόγω τής πλήρους άνυπαρξίας έγκαταστάσεων εις την ένδοχώραν τής νήσου άφ' ενός, και τής προβλεπομένης διασποράς του τουριστικού ρεύματος έφ' όλης τής νήσου, άφ' έτέρου.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-7 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΚΡΗΤΗΣ (Αριθμός Κλινών)

Τύπος Προτεινομένης Έγκαταστάσεως	I ΦΑΣΙΣ	II ΦΑΣΙΣ	III ΦΑΣΙΣ	Σύνολον
1. Μικρά Ξενοδοχεία	60	40	—	100
2. Περιπτέρα	140	98	70	300
3. Ξενώνες Μονών	110	80	60	250
4. Σπίτια του χωριού.	200	150	150	500
5. Ξενών Σαμαριάς.	50	—	—	50
6. Camping	—	50	—	50
7. Όρεινά Καταφύγια	90	80	80	250
Σύνολον έκάστης φάσεως	650	490	360	1.500
Σύνολον έν λειτουργία	650	1.140	1.500	—

1. ΜΙΚΡΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ : Εις τέσσαρας μικράς πόλεις ή κομποπόλεις τής νήσου, αί όποια χωρίς να άποτελούν αξιόλογα αστικά τουριστικά κέντρα, διαθέτουν σημαντικόν τουριστικόν ενδιαφέρον, προτείνεται ή κατασκευή εις έκαστην έξ αυτών ενός μικρού ξενοδοχείου Γ' τάξεως (20-30 κλινών).

Αί τέσσαρες αύται πόλεις, ό προτεινόμενος αριθμός κλινών εις έκαστην έξ αυτών και ή φάσις κατασκευής έμφαίνονται εις τόν κάτωθι Πίνακα.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-8 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΙΚΡΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΕΙΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΝ ΝΗΣΟΥ (Αριθμός Κλινών)

Τοποθεσία	I ΦΑΣΙΣ	II ΦΑΣΙΣ	III ΦΑΣΙΣ
Κρίτσα	30	—	—
Καστέλλι	30	—	—
Ανώγεια	—	20	—
Νεάπολις	—	20	—
Σύνολον	60	40	—

2. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ : Έκ των προτεινομένων έν συνόλω 81 περιπτέρων, τά όποια τοποθετούνται πλησίον αρχαιολογικών χώρων, παραθαλασσίων σημείων και άμμωδών παραλιών, ως και εις σημεία γραφικά και με ώραία θέαν, τά αναφερόμενα εις τόν κατωτέρω πίνακα-17 έν συνόλω-θά διαθέτουν επίσης και έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, εις δίκλινα κυρίως δωμάτια.

Τά έπιλεγέντα περίπττερα εύρίσκονται είτε εις άπομακρυσμένας τοποθεσίας αί όποια στερούνται εύχερούς προσπελάσεως, είτε εις γραφικάς τοποθεσίας και σημεία αξιολόγου τουριστικού ενδιαφέροντος, τά όποια, λόγω τής μακράς άποστάσεως των από αστικά κέντρα, δεν διαθέτουν πλησίον έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως και δεν δικαιολογούν την κατασκευήν μιάς πλήρους ξενοδοχειακής μονάδος.

Τά σημεία εις τά όποια προτείνεται ή άνέγερσις των περιπτέρων αυτών, ό αριθμός των διαθέσιμων κλινών εις έν έκαστον και ή προτεινομένη φάσις κατασκευής δεικνύονται εις τόν Πίνακα 9-9

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-9 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ (Αριθμός Κλινών)

ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ	I ΦΑΣΙΣ	II ΦΑΣΙΣ	III ΦΑΣΙΣ
1. Άγ.Ρουμέλη	25	—	—
2. Γαύδος	—	—	10
3. Δικτύνη	—	—	10
4. Λουτρόν	—	15	—
5. Ζυλόσκαλον	30	—	—
6. Σούγια	—	20	—
7. Ίδαίον Άντρον	20	—	—
8. Τίμιος Σταυρός	—	—	10
9. Άρβη	15	—	—
10. Γιούχτας	15	—	—
11. Λέντας	—	—	15
12. Τσούτσουρος	—	—	15
13. Φαιστός	35	—	—
14. Καρφή	—	20	—
15. Κάτω Ζάκρος	—	20	—
16. Παπούρα	—	—	10
17. Χρυσή	—	15	—
Σύνολον Κλίνας	140	90	70

3. ΞΕΝΩΝΕΣ ΜΟΝΩΝ : Η Κρήτη διαθέτει πλήθος Ίερών Μονών, αί περισσώτεροι των όποιων έχουν μακράν παράδοσιν φιλοξενίας. Με την προβλεπομένη όμως έλευσιν εις την νήσον μεγάλου αριθμού τουριστών αί Μοναί τής Κρήτης δεν θά ήμπορούν να φιλοξενήσουν τουρίστας άνευ σοβαράς έπιβαρύνσεως του προϋπολογισμού των, και τής δημιουργίας ταύτοχρόνως συνθηκών ξένων προς τους βασικούς σκοπούς μιάς Μονής.

Διά τόν λόγον αυτόν προτείνεται ή ίδρυσις Ξενώνων εις τας κυριωτέρας των Ίερών Μονών τής Κρήτης, κατά προτίμησιν έκτός του κυρίου χώρου αυτών.

Οί προτεινόμενοι Ξενώνες, ό αριθμός των προτεινομένων διαθέσιμων κλινών και αί χρονικάί φάσεις τής κατασκευής των έμφαίνονται εις τόν κάτωθι Πίνακα.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-10 ΞΕΝΩΝΕΣ ΜΟΝΩΝ (Αριθμός Κλινών)

ΞΕΝΩΝΕΣ ΜΟΝΩΝ	I ΦΑΣΙΣ	II ΦΑΣΙΣ	III ΦΑΣΙΣ
Μονή Άρκαδίου	30	—	—
» Άγίος Τριάδος	—	20	—
» Γωνιάς	20	—	—
» Χρυσοσκαλίτισσας	—	20	—
» Άγίων Άσωμάτων	—	—	20
» Πρεβέλης	20	—	—
» Άγκαράθου	—	—	20
» Βροντησίου	20	—	—
» Έπανωσήφι	—	—	20
» Κρυσταλλένιας ή Βιδιανής	—	20	—
» Τόπλου	20	—	—
» Φανερωμένης	—	20	—
Σύνολον	110	80	60

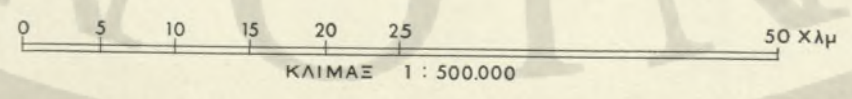

- ◆ ΜΙΚΡΟΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ
- ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΝ
- ΣΠΗΤΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ
- ⊕ ΞΕΝΟΝ ΜΟΝΗΣ
- ▲ ΓΗΠΕΔΟΝ CAMPING
- ▲ ΟΡΕΙΝΟΝ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΝ
- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ★ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ☆ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ:
 ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΛΟΥ ΔΕΙΚΝΥΕΙ ΤΗΝ ΤΑΞΗΝ
 ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ
 Η ΣΕΙΡΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΟΣ (ΦΑΣΕΙΣ) ΔΙΑ ΤΑ ΟΡΕΙΝΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ
 ΘΑ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΘΗ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ
 Ο ΑΚΡΙΒΗΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ ΕΜΦΑΙΝΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ
 ΠΙΝΑΚΑΣ 9-8, 9-9, 9-10 ΚΑΙ 9-11 ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
- 1^η ΦΑΣΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
- 2^η ΦΑΣΙΣ " "
- 3^η ΦΑΣΙΣ " "

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ

Οί ξενώνες αυτοί θα πρέπει να περιέχουν 3 έως 4 κοιτώνες με 5 έως 10 κλίνες εις έκαστον, ένα κοινόχρηστον χώρον, ο οποίος θα χρησιμοποιηται και ως τραπεζαρία, ως και μίαν κουζίνα, εγκαταστάσεις υγιεινής, ντους, κλπ.

Η λειτουργία των ξενώνων δύναται να επιβλέπεται υπό τής Μονής. Ο φύλαξ δὲ τοῦ ξενώνος (μὴ μοναχὸς) δύναται νὰ διαχειρίζεται καὶ μικρὸν κατάστημα πωλήσεως βασικῶν εἰδῶν καὶ τροφίμων (κονσερβῶν κλπ.).

Οί χρησιμοποιούντες τοὺς ξενῶνας τουρίσται θὰ καταβάλλουν μικρὸν τίμημα, τὸ ὁποῖον θὰ καλύπτῃ τὰ βασικὰ ἔξοδα λειτουργίας αὐτοῦ.

4. ΣΠΙΤΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ : Εἰς ὠρισμένα χωρία τῆς ἡπειρωτικῆς κυρίως Ἑλλάδος, κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ Ἐθνικοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρύματος¹ διεδόθη ὁ θεσμὸς τοῦ «Σπιτιοῦ τοῦ Χωριοῦ», ὁ ὁποῖος ἐγκτεῖται εἰς τὴν ἐπιλογὴν ὠρισμένων ἐκ τῶν γραφικωτέρων χωρίων μιᾶς περιοχῆς καὶ τὴν ἐπιχορήγησιν τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν καλυτέρων οἰκιῶν τοῦ χωρίου διὰ τὴν διαμόρφωσιν ἐνὸς δωματίου τῆς οἰκίας τῶν, ἢ τὴν ἀνέγερσιν νέου τοιοῦτου, τὴν ἐπίπλωσιν αὐτοῦ, τὴν προσθήκην βασικῶν στοιχειωδῶν ἀνέσεων (νιπτήρος, ἀποχωρητηρίου, κλπ.) καὶ τὴν διάθεσιν ἢ ἐνοικίασιν αὐτοῦ εἰς ξένους.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-11 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΘΕΣΕΙΣ ΔΙΑ «ΣΠΙΤΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ»

I ΦΑΣΙΣ	II ΦΑΣΙΣ	III ΦΑΣΙΣ
Νομὸς Χανίων		
Ἀσκύφου (12)	Ἀνώπολις (8)	Ἀλικιανὸς (8)
Θέρισον (12)	Ἐλος (8)	Ἀσὴ Γωνιά (8)
Λάκκοι (12)	Κάμποι (8)	Καμπανὸς (8)
Μουρνιές (8)	Μεσκλά (8)	Στροβλές (8)
Τεμένια (16)	Περιβόλια (8)	Τοπόλια (8)
	Σκηνέ (8)	Φουρνέ (8)
Νομὸς Ρεθύμνης		
Ζωνιανὰ (12)	Μύρθιος (8)	Ροδάκινο (8)
Σπήλι (15)	Πάνορμος (12)	Σέλια (8)
		Φουρφουρᾶς (8)
Νομὸς Ἡρακλείου		
Ἀνω Βιάννος (16)	Ἅγιος Θωμᾶς (10)	Ἅγιος Μύρων (8)
Καμάρες (12)	Γέργερη (8)	Ἄβδοῦ (8)
Ρογδιά (20)	Ζαρὸς (12)	Ἀσίτες (8)
Φόδελε (20)	Πρινιάς (8)	Κρουσῶν (12)
		Μοχὸς (8)
Νομὸς Λασηθίου		
Ἀνατολή (12)	Ἐτιὰ (8)	Καλαμαῦκα (8)
Γρά Λυγιά (8)	Ζάκρος (12)	Μουλιανὰ (8)
Κριτσᾶ (25)	Μάλες (8)	Χανδρὰς (8)
	Φουρνὴ (8)	Μύρτος (10)
	Παλαίκαstron (8)	
Σύνολον.....200	150	150

Σημείωσις : Ὁ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμὸς ὑποδεικνύει τὸν ἀριθμὸν κλινῶν.

¹ Ἡ διαχείρισις καὶ ὁ συντονισμὸς τῶν προγραμμάτων «Σπίτι τοῦ Χωριοῦ», «Ξενοδοχεῖο τοῦ Χωριοῦ», κ.λ.π. ἔχει ἀναληφθῆ ἑσχάτως ὑπὸ τῆς Ὁμοσπονδίας Ἐκδρομικῶν Σωματείων Ἑλλάδος, ἢ ὁποῖα διαχειρίζεται ἐπίσης καὶ τοὺς ξενῶνας Νεότητος.

Διὰ τῆς δημιουργίας τῶν δωματίων αὐτῶν- τὰ ὁποῖα συνήθως χρησιμοποιούνται ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν, ὅταν δὲν φιλοξενῆται ξένος- παρέχεται ἢ δυνατότης παροχῆς στέγης εἰς διάφορα σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ δημιουργία ξενοδοχείου ἢ ἔστω καὶ πανδοχείου θὰ ἦτο ἀντιοικονομικὴ, ταύτοχρόνως δὲ, αὐξάνεται τὸ εἰσόδημα τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν δωματίων τούτων.

Τὰ χωρία τῆς Κρήτης, εἰς τὰ ὁποῖα προτείνεται ἡ ἐπέκτασις τοῦ θεσμοῦ τῶν «Σπιτιῶν τοῦ Χωριοῦ», ὁ ἀριθμὸς τῶν προτεινομένων εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν κλινῶν, καὶ αἱ φάσεις κατασκευῆς αὐτῶν ἐμφαίνονται εἰς τὸν Πίνακα Ἀρ. 9-11

Πέραν τῶν εἰς τὰ 49 ταῦτα χωρία προτεινομένων «Σπιτιῶν τοῦ Χωριοῦ», προτείνεται ἐπίσης καὶ ἡ δημιουργία εἰς τὴν πρώτην φάσιν ἐνὸς μεγάλου Ξενῶνος, δυναμικότητος 50 κλινῶν, εἰς τὸ χωρίον Σαμαριά, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁμωνύμου Φάραγγος.

5. CAMPING : Ἀριθμὸς τουριστῶν, διακινούμενος δι' ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων ἢ δι' ἀπλῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, διανυκτερεύει (ἢ ἐπιθυμεῖ τὴν διανυκτέρευσιν) εἰς ὠργανωμένας κατασκηνώσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι σκόπιμον ὅπως εὑρίσκονται ἐπὶ ἢ πλησίον σημαντικῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει κανονικὴ ἀστική ἢ ὑπεραστικὴ συγκοινωνία, πλησίον ἀστικοῦ κέντρου, ἢ ἀμώδους ἀκτῆς.

Τοιαῦτα κατασκηνώσεις προτείνονται κυρίως, ὡς ἤδη ἐλέχθη, εἰς σημεῖα εὑρισκόμενα πλησίον ἀστικῶν κέντρων. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν, προτείνεται καὶ ἡ δημιουργία εἰς τὴν II Φάσιν μιᾶς τοιαύτης ἐγκαταστάσεως, δυναμικότητος 50 περίπου ἀτόμων, εἰς σημεῖον πλησίον τῆς Φαιστοῦ.

6. ΟΡΕΙΝΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ : Αἱ ὑποδειχθεῖσαι ὑπὸ τῶν διαφόρων ὀρειβατικῶν συλλόγων τῆς Κρήτης θέσεις διὰ τὴν ἀνέγερσιν ὀρεινῶν καταφυγίων ἀνέρχονται εἰς 14, ἀριθμὸν μεγάλον ἐν σχέσει μετὰ τὰ ὀρεινὰ καταφύγια ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος ἀφ' ἐνὸς καὶ τοῦ προβλεπομένου ἀριθμοῦ ὀρειβατῶν τουριστῶν εἰς Κρήτην ἀφ' ἑτέρου.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον προτείνεται ἡ δημιουργία 6 ἐν συνόλῳ καταφυγίων (3 εἰς Λευκὰ Ὀρη, 2 εἰς Ἴδην καὶ 1 εἰς Δίκτην) μετὰ πλήρεις ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως τουριστῶν καὶ δυνατότητα διανυκτερεύσεως, εἰς δὲ τὰ ἄλλα 8 σημεῖα ἡ δημιουργία μικροτέρων ἐγκαταστάσεων τύπου περιπτέρων, δυναμένων νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς ὀρειβάτας ἐξυπηρετήσιν ὀλιγοῦρου παραμονῆς, ἐστίασεως, κλπ.

Λεπτομερὴς περιγραφή τῶν ὀρεινῶν καταφυγίων ὑπάρχει εἰς τὸ ἐπόμενον τμήμα τοῦ παρόντος Κεφαλαίου.

Ἡ ἐπιλογὴ τῶν τοποθεσιῶν εἰς τὰς ὁποίας θὰ περιληφθοῦν κλῖναι (εἰς ἀριθμὸν κοιτῶνων) θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ γίνῃ ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ὀρειβατικῶν συλλόγων, οἱ ὁποῖοι καὶ γνωρίζουν καλύτερον τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ τὰς κυριώτερας τοποθεσίας.

9.02 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ, ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ, ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΚΑΙ ΣΠΟΡ

Ἡ Κρήτη πάσχει σήμερον ἀπὸ παντελῆ ἔλλειψιν ἱκανοποιητικῶν ἐγκαταστάσεων ἐστίασεως καὶ ψυχαγωγίας. Ὁ προγραμματισμὸς ἐπομένως ἐγκαταστάσεων τοιοῦτου εἶδους θεωρεῖται ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν ταύτης. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὁποίων θὰ λειτουργήσῃ φυσικὰ εἰς τὰ ἀστικά καὶ τουριστικά κέντρα, ἀναφέρονται κατωτέρω. Παράλληλως ὅμως, διὰ νὰ καταστή ἡ νῆσος τόπος πλήρως ὠργανωμένος τουριστικῶς, τοιαῦται ἐγκαταστάσεις πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Ἑνδοχώρας.

Ὅλα τὰ προτεινόμενα τουριστικά συγκροτήματα διαθέτουν τὰ ἀντιστοιχὰ ἐστιατόρια, ταβέρνας, κέντρα διασκεδάσεως, κινηματογράφον, ἀθλητικά γήπεδα καὶ ὅλα γενικῶς τὰ ἀπαιτούμενα μέσα διὰ τὴν ἐστίασιν καὶ ψυχαγωγίαν τῶν παραθεριστῶν. Ἐπίσης ἐκ τῆς φυσικῆς ροῆς τῶν πραγμάτων καὶ ἄνευ ἰδιαιτέρας προσπάθειας εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ δημιουργηθοῦν παράλληλως πρὸς τὴν αὐξησιν τῆς ζήτησεως καὶ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὰ διάφορα ξενοδοχεῖα, τὰ ἀνάλογα ἐστιατόρια, κέντρα διασκεδάσεως κλπ. εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς νήσου καὶ ἰδίως εἰς τὰ ἀστικά τουριστικά κέντρα αὐτῆς.

Λεπτομερὴς ὅμως προγραμματισμὸς εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὰς διασπαρμένους ἀνά τὴν ἐνδοχώραν ἐγκαταστάσεις, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἀποτελοῦν κατὰ τὰ πρῶτα τοῦλάχιστον ἔτη ἐπικερδεῖς ἐπιχειρήσεις καὶ θὰ ἀπαιτηθῆ ἐπομένως νὰ ἀναληφθοῦν αὐταὶ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου.

Τὸ θέμα τῆς παροχῆς τροφῆς εἰς τοὺς τουρίστας δέον νὰ ληφθῆ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν, δεδομένου ὅτι ἀποτελεῖ σημαντικὸν στοιχεῖον ἔλξεως τουριστῶν. Ἡ δημιουργία, τυποποίησις καὶ προβολὴ τοπικῶν ἐδεσμάτων συντελεῖ εἰς μέγιστον βαθμὸν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἐφ' ὅσον παραλλήλως ληφθοῦν καὶ τὰ κατάλληλα μέτρα καθαριότητος καὶ χρησιμοποίησεως βασικῶν ὑλικῶν εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ἤδη συνηθισμένοι οἱ περισσότεροι τῶν ἀλλοδαπῶν τουριστῶν. Ἐπίσης ἀπαραίτητος θεωρεῖται ἡ ἐγκαιρὸς ἐκπαίδευσις τοῦ ἀναγκαίου προσωπικοῦ (μαγειρῶν, σερβιτόρων κλπ. οἱ ὁποῖοι σπανίζουν σήμερον), καὶ ἡ προσεκτικὴ ἐκτύπωσις τῶν διαφόρων καταλόγων φαγητῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκατάλλητοι.

Γενικῶς, αἱ προτεινόμεναι ἐγκαταστάσεις ἐστίασεως, ψυχαγωγίας, ἀθλοπαιδιῶν κλπ., δύναται νὰ διαιρεθοῦν εἰς τὰς ἐξῆς βασικὰς κατηγορίας :

1. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚῶΝ ΚΕΝΤΡῶΝ : Αὐταὶ περιλαμβάνουν τὰς εὑρισκόμενας εἰς τὰς μεγάλας καὶ μικροτέρας πόλεις ἐγκαταστάσεις καὶ κυρίως τὰς εὑρισκόμενας ἐπὶ ἢ πλησίον τῶν κεντρικῶν πλατειῶν καὶ τῶν σημεῖων ὅπου συγκεντρῶνται οἱ τουρίσται. Αἱ ἐγκαταστάσεις αὐταὶ συμπεριλαμβάνουν ἐστιατόρια, ταβέρνας, σνάκ-μπάρ καὶ καφετήριες, ἀναψυκτήρια, καφενεῖα-ζαχαροπλαστεία κλπ. ὡς καὶ νυκτερινὰ κέντρα καὶ μπάρ, αἰθούσας θεαμάτων κλπ.

2. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ : Αὐται περιλαμβάνουν τὰ εὐρισκό-
μενα πλησίον τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ ἀξιολόγων σημείων τουριστι-
κοῦ ἐνδιαφέροντος περίπτερα, τοὺς ἐπὶ τῶν κυριωτέρων συγκοινωνιακῶν
κόμβων εὐρισκομένους ὁδικοὺς σταθμούς, τὰ ὄρεινά καταφύγια, τὰς ἐντὸς τῶν
ὠργανωμένων ἀμωδῶν ἀκτῶν ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ διάφορα μικρὰ κέντρα
ἀναψυχῆς, ἐστιατόρια, μικρὰς ταβέρνας κλπ. τῶν χωρίων τῆς νήσου ἐπὶ τῶν
τουριστικῶν ὁδῶν, εἰς σημεία θεαματικά κλπ.

3. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΣΤΙΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΑΠΟΤΕΛΟΥΣΑΙ
ΤΜΗΜΑΤΑ ΩΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟ-
ΤΗΜΑΤΩΝ : Αὐτὰ ἀποτελοῦν τμήματα ἐνὸς ἐνιαίου συνόλου καὶ λειτουργοῦν
μετὰ τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως κλπ. ὡς ἐνιαῖαι μονάδες.

Συγκεκριμένως αἱ προτεινόμεναι ἐγκαταστάσεις δι' ἐκάστην τῶν ὡς ἄνω
κατηγοριῶν ἔχουν λεπτομερῶς ὡς ἑξῆς :

α. Ἐγκαταστάσεις Ἀστικῶν Κέντρων :

Λεπτομερῆς περιγραφή τῶν προτεινομένων εἰς ἕκαστον ἀστικὸν τουρι-
στικὸν κέντρον ἐγκαταστάσεων ἀναφέρεται εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον,
καὶ εἰς τοὺς συνοδεύοντας αὐτὸ ἀντιστοιχῶς χάρτας. Γενικῶς, αἱ προτεινό-
μεναι αὐτὰ ἐγκαταστάσεις περιλαμβάνουν :

1. ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΑΨΥΧΗΣ : Αἱ ὑποδεικνύμεναι εἰς
τὰς μεγάλας πόλεις ἐγκαταστάσεις, λόγω τῆς ὑφισταμένης ἤδη βάσεως πελα-
τείας, εἶναι εὐκολώτερον νὰ δημιουργηθοῦν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐπιχειρηματιῶν, μὲ
μικρὰν μόνον ἐνίσχυσιν ὑπὸ τοῦ φορέως τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νή-
σου.

Τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν προβλεπομένων διὰ τὸ 1975
ἀναγκῶν εἰς ἐγκαταστάσεις ἐστίασεως καὶ αἱ κατηγορίαι αὐτῶν ἔχει ὡς ἀκο-
λουθῶς :

α) Ἐστιατόρια πολυτελείας	165	τράπεζαι
β) Τουριστικά ἐστιατόρια καὶ καφετήριες	560	»
γ) Ταβέρναι καὶ σνὰκ-μπάρ	175	»
Σύνολον	900	»

Ὁρισμένα ἐκ τῶν ὡς ἄνω ἐπιχειρήσεων, καὶ εἰδικῶς τῶν ἐστιατορίων
πολυτελείας, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συνδυασθοῦν μετὰ τῆς λειτουργίας νυκτερι-
νῶν χορευτικῶν κέντρων, τὰ ὁποῖα, ἰδίως εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, θεωροῦνται
ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἀπασχόλησιν τῶν τουριστῶν κατὰ τὰς
ἐσπερινὰς κυρίως ὥρας. Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν προτείνεται ὅπως ἐπιβηθηθῆ
καὶ ἡ λειτουργία ἀριθμοῦ μικρῶν μπάρ.

Ἡ γεωγραφικὴ κατανομή τῶν ὡς ἄνω ἐγκαταστάσεων δὲν εἶναι δυνατόν
νὰ ἀποτελέσῃ θέμα αὐστηροῦ προγραμματισμοῦ, πιστεύεται ὁμως ὅτι, ἀνε-
ξαρτήτως τῶν ἐντὸς τῶν ξενοδοχείων πολυτελείας καὶ Α τάξεως ὑποχρεωτι-
κῶν¹ ἐστιατορίων, θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ λειτουργία ἐνὸς τοῦλάχιστον ἀνεξαρ-
τήτου πολυτελοῦς ἐστιατορίου, εἰς **Ἡράκλειον, Χανιά** καὶ **Ἅγιον Νικόλαον**
ἐνὸς τοῦλάχιστον καλοῦ τουριστικοῦ ἐστιατορίου εἰς **Ρέθυμνον, Ἱεράπετραν,**
Σητεῖαν καὶ **Παλαιχώραν** καὶ μικροτέρων τοιούτων εἰς **Ἁγίαν Γαλήνην,**
Χώραν Σφακίων καὶ **Σούδαν.**

Τὰ ὡς ἄνω ἐστιατόρια θεωροῦνται ἀπαραίτητα διὰ τὴν δημιουργίαν,
ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ προγραμματιζόμενα περίπτερα εἰς τὰ διάφορα σημεία
τῆς νήσου, μιᾶς πλήρους καὶ ὠργανωμένης ἀλύσεως ἐγκαταστάσεων ἐστία-
σεως ἐφ' ὅλης τῆς νήσου. Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν αὐξησιν τῆς ζητήσεως

¹ Ὁ κανονισμὸς περὶ ἀνεγέρσεως ξενοδοχείων τοῦ ΕΟΤ, προβλέπει τὴν ὑποχρεω-
τικὴν κατασκευὴν ἐστιατορίων εἰς ὅλα τὰ ξενοδοχεῖα ΑΑ καὶ Α τάξεως.

εἶναι φυσικὸν νὰ δημιουργηθοῦν καὶ ἕτερα ἐστιατόρια, σνὰκ μπάρ, καφετή-
ριες κλπ. τὸσον εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα ὅσον καὶ εἰς τὰ σημεία συγκεντρώ-
σεως καὶ διελεύσεως μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν.

Ἐπὶ πλέον τῶν ἐγκαταστάσεων τούτων, θεωρεῖται σκόπιμος ἡ δημιουρ-
γία ἀναψυκτηρίων, καφετειῶν, ζαχαροπλαστείων, μικρῶν μπάρ κλπ. εἰς τὰ
σημεία συγκεντρώσεως μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν, εἰς τὰς κυριωτέρας πλα-
τείας τῶν μεγάλων πόλεων (ὡς π.χ. εἰς τὴν πλατεῖαν Ἐλευθερίου Βενιζέλου
εἰς Ἡράκλειον) ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰ σημεία εἰσόδου-ἐξόδου τουριστῶν (λιμένες-
ἀεροδρόμια) καὶ πλησίον συγκεντρωμένων ξενοδοχειακῶν ἐγκαταστάσεων.

Ἡ ὑπόδειξις τῆς κατασκευῆς καὶ λειτουργίας τῶν ἐγκαταστάσεων δὲν
σημαίνει ὅτι δὲν ὑφίστανται σήμερον τοιαῦται εἰς τὰ ὑποδεικνύμενα σημεία.
Ἡ ποιότης ὁμως τῆς κατασκευῆς τῶν προτεινομένων μονάδων, ὁ διάκοσμός
των, ἡ διαρρυθμίσις τῶν χώρων, αἱ προσφερόμεναι ὑπηρεσίαι, καὶ ἡ ἐν γένει
λειτουργία των, πρέπει νὰ εἶναι ἀνωτέρου ἐπιπέδου χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ
ἀναγκαστικῶς καὶ ὑψηλὸν κόστος κατασκευῆς ἢ λειτουργικῶν δαπανῶν.

Διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν καταλλήλων προϋποθέσεων παροχῆς τροφῆς
εἰς τοὺς ἀναμενομένους τουρίστας προτείνεται ἡ κατασκευὴ περιπτέρων, ἐ-
στιατορίων, ἀναψυκτηρίων εἰς τὰ ἑξῆς σημεία τῆς νήσου :

- Εἰς **Ἅγιον Νικόλαον** τύπου² Α πλησίον τοῦ λιμένος ἢ τῆς λίμνης.
- Εἰς **Ρέθυμνον, Ἱεράπετραν** καὶ **Σητεῖαν** τύπου Α, καὶ εἰς **Παλαιχώραν,**
τύπου Β, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς προτεινομένας εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων ἐγκα-
ταστάσεις πλάζ.
- Εἰς **Ἁγίαν Γαλήνην,** τύπου² Β, εἰς σημεῖον ὑψηλὸν μὲ θέαν πρὸς τὸν
κόλπον τοῦ Μεσσαρά.
- Εἰς **Χώραν Σφακίων,** τύπου Β, εἰς μίαν παλαιὰν οἰκίαν, κατὰ προτίμησιν
παραθαλασσίαν, εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διαρρυθμισησομένην.
- Εἰς **Σούδαν,** τύπου Β, παραθαλάσσιον, πλησίον τοῦ σημείου ἐπιβι-
βάσεως καὶ ἀποβιβάσεως ἐπιβατῶν.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω προτεινόμενα, τύπου Β, περίπτερα δέον νὰ κατασκευ-
ασθοῦν μὲ προοπτικὴν μελλοντικῆς ἐπεκτάσεως των εἰς περίπτερα, τύπου
Α, ἀναλόγως πρὸς τὴν αὐξησιν τῆς κινήσεως.

2. ΑΙΘΟΥΣΑΙ ΚΑΙ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ : Ἡ Κρήτη διαθέτει, εἰς
τὰς μεγάλας πόλεις τοῦλάχιστον, ἱκανὸν ἀριθμὸν αἰθουσῶν αἱ ὁποῖαι χρησι-
μοποιοῦνται ὡς κινηματογράφοι.

Πέραν τῶν ὑφισταμένων αἰθουσῶν ἀπαιτοῦνται εἰς Ἡράκλειον, Χανιά
καὶ Ἅγιον Νικόλαον μεγαλύτεραι τοιαῦται, εἰς τρόπον ὅστε νὰ δύνανται
νὰ χρησιμεύουν εἰς διαφόρους καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις. Συγκεκριμένως προ-
τείνεται : 1) ἡ ἀνέγερσις εἰς **Ἡράκλειον** (I) μεγάλης αἰθούσης μετὰ συναφῶν ἐγ-
καταστάσεων ἢ ὁποῖα νὰ δύναται νὰ χρησιμεύῃ ὡς αἰθουσα συνεδρίων διὰ
τὴν ὀργάνωσιν καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, συναυλιῶν, φεστιβάλ κλπ.,
2) ἡ ἀνέγερσις δύο μικροτέρων αἰθουσῶν, μιᾶς εἰς **Χανιά** (III) καὶ ἑτέρας εἰς
Ἅγιον Νικόλαον (III) αἱ ὁποῖαι νὰ δύνανται νὰ χρησιμεύουν διὰ παρομοίους
μὲ τὴν αἰθουσαν τοῦ Ἡρακλείου σκοπούς, ἀλλὰ εἰς μικροτέρων κλίμακα.

Τέλος θεωρεῖται σκόπιμος ἡ κατασκευὴ θερινῶν ἀνοικτῶν ἀμφιθεατρι-
κῶν χώρων εἰς **Ἡράκλειον, Χανιά** (εἰς μίαν φυσικὴν τοποθεσίαν πλησίον τοῦ
βορειοδυτικοῦ μυχοῦ τοῦ ὄρου τῆς Σούδας), εἰς **Ρέθυμνον** (ἐντὸς τοῦ χώρου
τῆς Φορτέτζας) καὶ εἰς **Ἅγιον Νικόλαον.**

3. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΘΛΟΠΑΙΔΙΩΝ : Αἱ ἐγκαταστάσεις ἀθλοπαίδιων
ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον τμήμα τῶν ἐγκαταστάσεων ψυχαγωγίας.

¹ Βλ. καὶ λεπτομερεῖς χάρτας Κεφαλαίου 9.00.

² Οἱ τύποι τῶν προτεινομένων περιπτέρων ἐπεξηγοῦνται λεπτομερῶς εἰς τὸ ἐπιό-
μενον Κεφάλαιον 9.02β.

Εἰς τὰ τρία ἀστικά τουριστικά κέντρα (**Ἡράκλειον, Χανιά** καὶ **Ἅγιον
Νικόλαον**) προτείνονται τὰ ἀκόλουθα :

α) Ἐνίσχυσις τῶν ἤδη ὑφισταμένων εἰς Ἡράκλειον καὶ Χανιά Ὁμίλων
Ἀντισφαιρίσεως καὶ δημιουργία τοιούτου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἅγίου Νικο-
λάου. Ἀνάπτυξις γηπέδων καὶ παραλλήλων ἐγκαταστάσεων.

β) Δημιουργία εἰς περιοχὴν **Ἅγίου Νικολάου** γηπέδων καὶ ἐγκαταστά-
σεων ἄλλων ἀθλοπαίδιων.

γ) Δημιουργία εἰς **Ἡράκλειον** ἐνὸς μεγάλου σταδίου, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ
δύνανται νὰ προγραμματίζωνται διάφοροι πανελλήνιοι ἀγῶνες.

δ) Κατασκευὴ διαφόρων μικροτέρων ἀθλητικῶν ἐγκαταστάσεων εἰς
Ρέθυμνον, Ἱεράπετραν, Σητεῖαν καὶ **Παλαιχώραν.**

ε) Δημιουργία εἰς **Χανιά, Ἅγιον Νικόλαον** καὶ **Ἱεράπετραν** ἐγκαταστά-
σεων θαλασσίων σπὸρ, ναυτικῶν ὀμίλων κλπ.

β. Ἐγκαταστάσεις Ἐνδοχώρας :

Τὸ πρόβλημα ἐξευρέσεως ἱκανοποιητικῶν ἐγκαταστάσεων ἐστίασεως εἰς
τὴν ὑπαιθρον παρουσιάζεται σήμερον ὀξύτατον. Ἡ λειτουργία ἐστιατορίων,
περιπτέρων, ἀναψυκτηρίων κλπ. εἰς τὰ σημεία ὅπου ἀναμένεται συγκέντρω-
σις ἀριθμοῦ τουριστῶν ἢ καὶ διέλευσις τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος θεωρεῖται
ἀπαραίτητος.

Διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν προβλεπομένων διὰ τὸ 1975 ἐγκαταστάσεων
ἐστίασεως εἰς σημεία τῆς ὑπαιθρου τῆς νήσου ἀπαιτεῖται ἐν συνόλῳ δυναμι-
κότης 390 τραπεζῶν, κατανεμομένων εἰς ἐγκαταστάσεις πολυτελείας (80)
εἰς τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις (230) καὶ εἰς λαϊκὰς τοιαύτας (80).

Λόγω τῆς φύσεως τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ κατά-
ταξις των εἰς κατηγορίας κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μὲ τὰς ἐγκαταστάσεις
ἐστίασεως τῶν πόλεων.

Ἡ ἀποδοτικότης τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν θὰ
εἶναι χαμηλότερα τῆς ἀποδοτικότητος τῶν εἰς τὰ ἀστικά κέντρα εὐρισκομέ-
νων. Διότι, διὰ νὰ δημιουργηθῆ μία πλήρης καὶ ὠργανωμένη ἄλλως ἐγκατα-
στάσεων εἰς ὅλην τὴν νήσον, θὰ ἀπαιτηθῆ ὁ προγραμματισμὸς πολὺ περισ-
σοτέρων μονάδων τῶν θεωρουμένων ὡς ἀπολύτως ἀπαραίτητων διὰ τὴν
ἱκανοποίησιν τῶν ἐκτιμηθεῖσων ἀναγκῶν. Ἐπὶ πλέον-ὡς ἐλέχθη καὶ διὰ τὰς
προγραμματιζόμενας εἰς τὴν ὑπαιθρον ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως-τὸ του-
ριστικὸν ρεῦμα θὰ κατανεμηθῆ ἐνδεχομένως ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς νήσου καὶ ἐπο-
μένως θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ ἀνέγερσις-ἔστω καὶ μικρῶν-ἐγκαταστάσεων, πλησίον
τῶν περισσοτέρων σημείων τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Αἱ ἐγκαταστάσεις αὐτὰι, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, θὰ ἐξυπηρετοῦν
τουρίστας εἰς ἀραιὰ συνήθως διαστήματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἀντιστοι-
χοῦς τῶν ἀστικῶν κέντρων, ὅπου λόγω τῆς συνεχοῦς ροῆς τοῦ τουριστικοῦ
ρεύματος ἀλλὰ καὶ τοῦ τοπικοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἔχουν μίαν συνεχῆ πελατεῖαν.

Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῆς χαμηλῆς ἀποδοτικότητος
τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ τῆς ἀμφιβόλου ὡς ἐκ τούτου δυνατότητος προσε-
λεύσεως ἰδιωτικῶν φορέων διὰ τὴν ἀνέγερσιν των, προτείνεται ἡ ὑπὸ τοῦ
Δημοσίου κατασκευὴ των καὶ ἡ ἐνοικίασις αὐτῶν κατόπιν, ἐναντι χαμηλοῦ
μισθώματος, ἢ καὶ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἢ δι' αὐτεπιστασίας λειτουρ-
γία αὐτῶν, μὲ ἐπιχορήγησιν ἔστω τῆς ἐκ τῶν λειτουργικῶν δαπανῶν προ-
καλουμένης ζημίας.

Ἡ ἀνέγερσις καὶ λειτουργία τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν ἔστω καὶ
μὲ παθητικὸν κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον θεωρεῖται ἀπαραίτητος προϋπόθεσις
διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου.

Διά τόν λόγον αὐτόν προτείνεται ἡ δημιουργία ἐνὸς δικτύου περιπτεῶν διαφόρων μεγεθῶν πλησίον τῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων, ἀξιολόγων τουριστικῶν κέντρων, κυρίων συγκοινωνιακῶν κόμβων καί κατά μήκος τῶν κυριωτέρων ὁδῶν διακινήσεως τουριστῶν. Ἐπίσης προτείνεται ἡ κατασκευή περιπτεῶν πλησίον ὠρισμένων ἀμμοδῶν ἀκτῶν ἀνεξαρτήτων ἢ ἐν συνδυασμῷ μὲ προτεινόμενες ἐγκαταστάσεις πλάζ.

Τὰ τουριστικά αὐτὰ περίπτερα, ἀνεξαρτήτως μεγέθους, δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς μόνον μονάδας ἐστίασεως ἢ λήψεως ἀναψυκτικῶν, ἀλλὰ συνδυάζουν καί ἄλλας λειτουργίας ἀναγκαίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου. Ἀποτελοῦν π.χ. κέντρα πληροφοριῶν διὰ τὰ ἀξιοθέατα τῆς περιοχῆς καί σημεῖα προβολῆς καί πωλήσεως τῶν προϊόντων λαϊκῆς τέχνης. Εἰς πολλὰ ἐκ τῶν περιπτεῶν αὐτῶν, ὁ τουρίστας θὰ δύναται ἐπίσης νὰ ἀγοράσῃ εἶδη πρώτης ἀνάγκης, περιοδικὰ καί ἡμερησίου, φιλμς κλπ.

Εἰς πολλὰ ἐκ τῶν περιπτεῶν τὰ ὁποῖα θὰ κτισθῶν ἐπὶ σημαντικῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν προτείνεται καί ἡ παράλληλος κατασκευή ὁδικοῦ σταθμοῦ, ἐνῶ ὅσα περίπτερα θὰ εὐρίσκονται πλησίον ἀμμώδους παραλίας θὰ διαθέτουν ἐπίσης καί τὰς βασικὰς ἀναγκαίας ἐγκαταστάσεις πλάζ (ὄλιγας καμπίνες-ἀποδυτήρια, ντους κλπ.).

Κύριος προορισμὸς τῶν περιπτεῶν εἶναι ἡ ἐξυπηρέτησις τῶν διακινουμένων τουριστῶν καί τῶν ἐπισκεπτῶν. Τοῦτο ὀφείλει νὰ γίνῃ κατά τὸν πλέον διακριτικὸν τρόπον. Δὲν πρέπει τὸ περίπτερον νὰ προβάλλεται ὡς αὐτοσκοπὸς καί νὰ ἐπισκιάζῃ τὸ ἀντικείμενον τοῦ τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος.¹

Τὰ προτεινόμενα περίπτερα διαιροῦνται εἰς τρεῖς τύπους (Α, Β, Γ). Ὁ χαρακτηρισμὸς ἀναφέρεται ἀπλῶς εἰς τὸ μέγεθος καί τὰς προσφερομένας ὑπηρεσίας καί οὐχὶ εἰς τὸν βαθμὸν πολυτελείας τῆς κατασκευῆς των, ὁ ὁποῖος θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὁμοῖος ξενοδοχείου Β' τάξεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξυπηρετῇ ὅλους τοὺς τουρίστας ἀνεξαρτήτως εἰσοδηματικοῦ ἐπιπέδου.

Οἱ τρεῖς βασικοὶ τύποι τῶν προτεινόμενων περιπτεῶν καί αἱ προσφερόμεναι ὑπ' αὐτῶν ὑπηρεσίαι εἶναι οἱ κάτωθι :

ΤΥΠΟΥ Α : Περίπτερον πρώτου μεγέθους μετὰ πλήρους ἐστιατορίου δυναμικότητος 100 ἕως 150 ἀτόμων μὲ ἀναλόγους ἐγκαταστάσεις μαγειρείου.

Πλήρες Ἀναψυκτήριον-Ζαχαροπλαστεῖον μὲ μεγάλην ἐσωτερικὴν αἴθουσαν καί ἐξωτερικούς χώρους, βεράντες κλπ. Βοηθητικοὶ χώροι, τουαλέτες κλπ.

Γραφεῖον πληροφοριῶν, τουριστικὰ ἔντυπα κλπ. Προθήκαι καί πώλησις εἰδῶν Λαϊκῆς Τέχνης. Πώλησις εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης καί εἰδῶν τουριστικῆς χρήσεως.

Κτίσμα 150-250 τετρ. μέτρων καί ἐξωτερικοὶ χώροι τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως. Προβλεπόμενον κόστος κατασκευῆς καί ἐξοπλισμοῦ : 1.500.000 δρχ.

ΤΥΠΟΥ Β : Περίπτερον μεσαίου μεγέθους μετὰ πλήρους ἀναψυκτηρίου καί μικροῦ ἐστιατορίου τύπου Cafeteria (καί ἀναλόγως μικροῦ μαγειρείου), δυναμικότητος ἐξυπηρετήσεως 50 ἕως 75 ἀτόμων. Βοηθητικοὶ χώροι, τουαλέτες κλπ.

Γραφεῖον πληροφοριῶν, τουριστικὰ ἔντυπα κλπ. Πώλησις εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης καί εἰδῶν τουριστικῆς χρήσεως.

Κτίσμα 100 τετρ. μέτρων καί ἐξωτερικοὶ χώροι τοῦ αὐτοῦ μεγέθους. Προβλεπόμενον κόστος κατασκευῆς καί ἐξοπλισμοῦ : 750.000 δρχ.

¹ Ἐν ἐπιτυχῆς παράδειγμα διὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν θεωρεῖται τὸ τουριστικὸν περίπτερον τῆς Κασταλίας Πηγῆς τῶν Δελφῶν, τὸ ὁποῖον, ἐνῶ προσφέρει ὠραιότατην θέαν πρὸς τὸν ἔλαιῶνα τῆς Ἀμφίσσης καί τὴν Ἰτέαν δὲν ἀντιμάχεται τὴν ἱερότητα τοῦ χώρου.

ΤΥΠΟΥ Γ : Μικρὸν περίπτερον ἀνεῦ ἐστιατορίου. Μετὰ ἀναψυκτηρίου καί μικρᾶς ἐγκαταστάσεως μαγειρείου διὰ τὴν παρασκευὴν καί παροχὴν ἀπλῶν καί κρύων ἐδεσμάτων (σάντουιτς, αὐγῶν, κονσερβῶν κλπ.). Ἐσωτερικὴ αἴθουσα 50 ἕως 80 τετρ. μέτρων καί ἐξωτερικοὶ χώροι διπλασίου μεγέθους. Βοηθητικοὶ χώροι, τουαλέτες κλπ.

Παροχὴ πληροφοριῶν καί πώλησις εἰδῶν τουριστικῆς χρήσεως καί πρώτης ἀνάγκης. Προβλεπόμενον κόστος κατασκευῆς καί ἐξοπλισμοῦ : 450.000 δρχ.

Τὰ σημεῖα τῆς νήσου εἰς τὰ ὁποῖα προτείνεται ἡ ἀνέγερσις τοιοῦτων περιπτεῶν, ὁ ὑποδεικνυόμενος τύπος ἐκάστου, αἱ παράλληλοι πρόσθετοι ἐγκαταστάσεις ὡς καί ἡ κλιμάκωσις τοῦ χρόνου κατασκευῆς των (Φάσεις) ἐμφαίνονται εἰς τὸν Πίνακα 9-12 κατωτέρω, δεικνύονται δὲ καί εἰς τὸν Χάρτην Ἀρ. 89.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-12 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

ΘΕΣΙΣ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΝ ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ (ΔΡΧ)	ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
I. ΦΑΣΙΣ			
1. Ἁγία Ρουμέλη.....	A	1.500.000	☆ 25
2. Βρύσες.....	Γ	400.000	•
3. Γεωργιούπολις.....	Γ	450.000	☆
4. Καστέλι.....	Γ	450.000	☆
5. Μαλάξα.....	A	1.500.000	•
6. Μαράθι.....	B	750.000	☆
7. Ζυλόσκαλον.....	A(π)	500.000	30
8. Πολυρρήνια.....	Γ	400.000	•
9. Σταυρός.....	Γ	500.000	☆
10. Φαλάσαρνα.....	B	750.000	☆
11. Ἀνώγεια.....	Γ	450.000	•
12. Ἀρκάδι.....	A	1.500.000	•
13. Ἰδαῖον Ἀντρον.....	B(π)	300.000	20
14. Μπάλι.....	B	750.000	☆
15. Πλακιάς.....	B	750.000	☆
16. Σπήλι.....	Γ	450.000	•
17. Ἄνω Βιάννος.....	Γ	450.000	•
18. Ἀρβη.....	Γ	400.000	☆ 15
19. Γιούχτας.....	B	750.000	15
20. Γόρτυς.....	B	750.000	•
21. Κνωσός.....	AA	2.000.000	•
22. Μάλια.....	A	1.500.000	•
23. Μάταλα.....	B	750.000	☆
24. Φαιστός.....	A	1.500.000	35
25. Φόδελε.....	B	750.000	•
26. Χερσόνησος.....	B	850.000	☆
27. Γουρνιά.....	B	750.000	•
28. Ἐλούντα.....	Γ	500.000	☆
29. Ἐρμούπολις.....	Γ	400.000	☆
30. Ἐπιά.....	Γ	400.000	•
31. Κριτσά.....	B	750.000	•
32. Ψυχρόν.....	B(π)	300.000	•

(π)=Πρόσθεσις εἰς τὰς ὑπὸ ἀνέγερσιν ἐγκαταστάσεις
 • = Ὀδικὸς Σταθμὸς
 ☆ = Πλάζ
 25 = Ἐγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως - Ἀριθμὸς Κλινῶν.

ΘΕΣΙΣ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΝ ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ (ΔΡΧ)	ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
II. ΦΑΣΙΣ			
33. Ἄπτερα.....	Γ	350.000	•
34. Ἀρμένιοι.....	Γ	400.000	•
35. Ἀσκούφου.....	Γ	400.000	•
36. Γραμβούσα.....	Γ	400.000	☆
37. Ἐλαφώνησος.....	Γ	400.000	•
38. Κάντανος.....	Γ	350.000	•
39. Λίμνη Κουρνά.....	Γ	400.000	•
40. Λουτρόν.....	Γ	400.000	☆ 15
41. Μύλοι.....	Γ	350.000	•
42. Σαμαριά.....	Γ	400.000	•
43. Σούγια.....	Γ	400.000	☆ 20
44. Τεμένια.....	Γ	400.000	•
45. Φραγκοκάστελλο.....	Γ	400.000	☆
46. Πάνορμος.....	Γ	400.000	☆
47. Ἁγιος Θωμᾶς.....	Γ	400.000	•
48. Ἁγία Τριάς.....	Γ	400.000	•
49. Βαθύπετρον.....	Γ	400.000	•
50. Ζαρός.....	Γ	400.000	•
51. Καμάρες.....	Γ	400.000	•
52. Πρωτόρια.....	Γ	300.000	•
53. Ρογδιά.....	B	750.000	•
54. Τύλισος.....	Γ	400.000	•
55. Ἀνατολή.....	Γ	400.000	•
56. Καρφή.....	B	750.000	20
57. Κάτω Ζάκρος.....	B	750.000	☆ 20
58. Λάστρος.....	Γ	400.000	•
59. Λατῶ Ἐτέρα.....	Γ	400.000	•
60. Μακρύγιαλος.....	Γ	400.000	☆
61. Νεάπολις.....	Γ	500.000	•
62. Παλαίκαστρον.....	Γ	400.000	•
63. Σπιναλόγγα.....	B	750.000	•
64. Χαμαίζι.....	Γ	300.000	•
65. Χρυσή.....	B	750.000	☆ 15
III. ΦΑΣΙΣ			
66. Γαῦδος.....	Γ	400.000	☆ 10
67. Δικτύννη.....	Γ	400.000	10
68. Θέρισον.....	Γ	400.000	•
69. Πλατανιάς.....	Γ	450.000	•
70. Ἁγιοὶ Ἀσώματοι.....	Γ	350.000	•
71. Μελιδῶνι.....	Γ	300.000	•
72. Πρέβελη.....	Γ	400.000	☆
73. Ροδάκινο.....	Γ	350.000	•
74. Τίμιος Σταυρός.....	Γ	400.000	10
75. Λέντας.....	Γ	400.000	☆ 15
76. Πρινιάς.....	Γ	400.000	•
77. Προφ. Ἥλιος.....	Γ	350.000	•
78. Τσουτσοῦρος.....	Γ	400.000	☆ 15
79. Μάλες.....	Γ	400.000	•
80. Μόχλος.....	Γ	300.000	•
81. Παπούρα.....	Γ	400.000	10

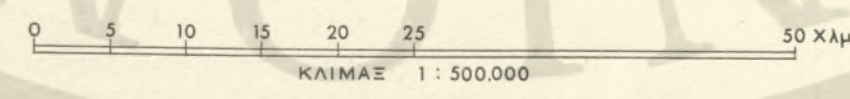

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΝ

- ΤΥΠΟΥ Α
- ΤΥΠΟΥ Β
- ΤΥΠΟΥ Γ
- ΜΕ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ

- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ★ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ☆ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

- 1^η ΦΑΣΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
- 2^η ΦΑΣΙΣ " " "
- 3^η ΦΑΣΙΣ " " "
- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

Όρεινά Καταφύγια :

Έκτος των ανωτέρω έστιατορίων-άναψυκτηρίων προτείνεται επίσης η κατασκευή εις τας προσβάσεις των Λευκών Όρεων, τής Ίδης και τής Δίκτης ώρισμένου αριθμού όρεινών καταφυγίων.

Οί όρειβατικοί σύλλογοι Χανίων και Ήρακλείου υπέδειξαν 14 έν συνόλω τοποθεσίας, εις τας όποιαις θεωρούν σκόπιμον τήν άνέγερσιν τοιούτων καταφυγίων, έκ των όποίων 7 εις Λευκά Όρη, 5 εις Ίδην και 2 εις Δίκτην.

Αί τοποθεσίαί αύται και τό πλησιέστερον εύρισκόμενον χωρίον αναφέρονται εις τόν Πίνακα Άρ. 9-13 κατωτέρω, δεικνύονται δέ επίσης και εις τόν Χάρτην Άρ. 88.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-13 ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ ΥΠΟΔΕΙΧΘΕΙΣΑΙ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΚΑΤΑΦΥΓΙΩΝ.

Τοποθεσία	Πλησιέστερον Χωρίον	Παρατηρήσεις
Λευκά Όρη		
1. Λειβάδα	Κέντρον Λευκών Όρεων, πρόσβασις δυνατή από Κάμπους, Θέρισον, Λάκκουσ ή Άνώπολιν. Άσκήφου	Πηγή
2. Νιάτος		Δυνατότης μιών Χιονοδρομίων
3. Γιοφύρια	Κάμπου	Δυνατότης μιών-Πηγή Χιονοδρομίων
4. Σελιά	Θέρισον	Πηγή
5. Κρουσία	Άγ. Ιωάννης Σφακίων	Πηγάδια
6. Ψηλάφι	Κουστογέρακον	
7. Στέρνα Κριαράδων	Άνώπολις	Δυνατότης μιών Χιονοδρομίων
Ίδη		
8. Κορυφή Ψηλορείτου (Τίμιος Σταυρός)	Κουρούτες	
9. Τυμπανότορας	Όροπ. Νίδας	
10. Γέρο-Πρίνος	Άνω Άσίτες	Πηγή
11. Μάνα-Νεροῦ	Καμάρες	Πηγή
12. Διπλώρι		Πηγή
Δίκτη		
13. Όμαλός Βιάννου	Έμπαρος	
14. Ρουσάλακος	Άγ. Γεώργιος Λασηθίου	

Τό πλήρες όρεινόν καταφύγιον πρέπει νά διαθέτη μίαν μεγάλην αίθουσαν διά τήν άνάπαυσιν των όρειβατών, μίαν αίθουσαν τραπεζαρίας, μικράν έγκατάστασιν μαγειρείου, και δύο έως τέσσαρες κοιτώνας, βοηθητικούς χώρους, ντους κ.λ.π.

Έπί πλέον, εις τά μεγαλύτερα αύτά καταφύγια θά ήτο σκόπιμος ή προσθήκη ενός μικρού διαμερίσματος διά τήν κατοικίαν του φύλακος, ως και μικρού καταστήματος πωλήσεως βασικών τροφίμων, τό όποιον θά διαχειρίζεται ό φύλαξ του καταφυγίου.

Η κατασκευή 14 τοιούτων καταφυγίων δέν δικαιολογείται, τόσον λόγω τής άπαιτουμένης μεγάλης έπενδύσεως, όσον και έκ του ποσοστού όρειβατών έκ των προβλεπομένων νά επισκεφθούν τήν Κρήτην τουριστών.

Διά ταύτα προτείνεται ή κατασκευή μόνον 6 πλήρων καταφυγίων, έκ των όποίων τρία εις Λευκά Όρη, δύο εις Ίδην και έν εις Δίκτην.

Εις τας ύπολοίπους τοποθεσίας προτείνεται ή κατασκευή μικροτέρων κτισμάτων, άνευ κοιτώνων, τά όποια θά περιλαμβάνουν μίαν αίθουσαν, μίαν μικράν έγκατάστασιν μαγειρείου, βοηθητικούς χώρους, WC κ.λ.π.

Πέραν των όρεινών τούτων καταφυγίων, τά όποια δέν διαθέτουν όδικήν σύνδεσιν, έπρογραμματίστησαν εις διάφορα σημεία των όρεινών περιοχών τής Κρήτης περίπτερα (Βλ. προηγούμενον τμήμα του παρόντος Κεφαλαίου), τά όποια εύρίσκονται εις προσπελάσιμα σημεία και τά όποια δύνανται νά χρησιμεύσουν επίσης εις τους όρειβάτας-τουρίστας.

Όρισμένα έκ των περιπτέρων αυτών-και συγκεκριμένα τά του Ξυλοσκάλου (άφτηρία Φάραγγος Σαμαριάς-Λευκά Όρη), Ίδαίου Άντρου (Όροπέδιον Νίδας-Ίδη), και Δικταίου Άντρου (Ψυχρόν-Δίκτη)-εύρίσκονται υπό άνέγερσιν. Αί προτεινόμεναι όμως, έντός του πλαισίου του προγράμματος κατασκευής περιπτέρων τής παρούσης μελέτης, έγκαταστάσεις είναι μεγαλύτεραι.

Μεταξύ των προτεινομένων περιπτέρων περιλαμβάνεται και έν εις τήν κορυφήν τής Ίδης (Τίμιον Σταυρόν), τοποθεσία ή όποια ύποδεικνύεται και δι' όρεινόν καταφύγιον. Η κατασκευή όμως του περιπτέρου προτείνεται μόνον εις τήν περίπτωση κατ'ήν όποιαν κριτή σκόπιμος ή διάνοιξις όδοῦ έως τήν κορυφήν τής Ίδης, έργον τό όποιον χρήζει ιδιαίτερας μελέτης.

9.03 ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Αί κατωτέρω αναφερόμεναι παραθεριστικά έγκαταστάσεις αί όποιαί προτείνονται εις διάφορα σημεία τής Κρήτης, σκοπόν έχουν νά έξυπηρετήσουν μεγάλην μερίδα του προβλεπομένου τουριστικού ρεύματος, ενός ειδικού τύπου τουριστών, ό όποιος μόλις έσχάτως έχει διαμορφωθεί : των τουριστών εκείνων οι όποιοι επισκεπτόμενοι μίαν περιοχήν διαμένουν εις ταύτην συνεχώς, επιχειροῦντες ίσως έκδρομάς εις τας περίξ περιοχάς, άλλ' έπανερχόμενοι πάντοτε διά διανυκτέρευσιν εις τήν βάση των.

Αί προτεινόμεναι παραθεριστικά έγκαταστάσεις, ως δεικνύονται και εις τόν χάρτην άρ. 90, αποτελοῦνται τόσον από αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα (τά όποια περιλαμβάνουν έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, έστίασεως, ψυχαγωγίας, πλάζ, έμπορικόν κέντρον κ.λ.π.), όσον και από ειδικάς περιοχάς, εις τας όποιαις θά είναι δυνατή ή άνέγερσις μονίμων παραθεριστικών έπαύλεων υπό Έλλήνων και Άλλοδαπών, και ή ως έκ τούτου δημιουργία ενός μονίμου ή ήμιμονίμου παραθεριστικού τουρισμού εις τήν νήσον, ό όποιος, έν τελευταία άνάλυσει, άποδίδει και τά μεγαλύτερα όφέλη, λόγω του μεγάλου αριθμού των πραγματοποιούμενων ανά τουρίσταν διανυκτερεύσεων.

α. Αυτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα :

Αί προτεινόμεναι προς άνέγερσιν, εις διάφορα παραθαλάσσια σημεία τής νήσου και πλησίον ώραίων άμμωδών άκτών, παραθεριστικάί έγκαταστάσεις, αποτελοῦν πλήρη συγκροτήματα περιλαμβάνοντα ξενοδοχεία, έστιατόρια, κέντρα διασκεδάσεως, γήπεδα σπόρ και άθλοπαιδιών, θαλάσσια σπόρ, καταστήματα πωλήσεως ειδών εις τους τουρίστας και παραθεριστάς και όλας έν γένει τας αναγκαίας έγκαταστάσεις διά νά καταστήσουν δυνατήν, άνετον και εύχάριστον τήν παραμονήν εις τους τουρίστας εκείνους, οι όποιοι έχουν ως κύριον σκοπόν τήν διέλευσιν των διακοπών των και τήν άνάπαυσιν των εις παραθαλασσίαν περιοχήν.

Ό προσδιορισμός του αριθμού των τουριστών οι όποιοι θά έπεθύμουν νά παραμένουν εις τοιούτου είδους έγκαταστάσεις έγένετο βάσει τής στατι-

στικής άνάλυσεως τής προβλεπομένης εξέλιξεως τής τουριστικής κινήσεως (Κεφ. 7.08). Ό αριθμός των άπαιτουμένων κλινών έτησίως εις αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα κατ'ήν περίοδον 1965-1975 και ή κατανομή αυτών εις έγκαταστάσεις διαφόρων κατηγοριών δεικνύεται κατωτέρω εις τόν Πίνακα 9-14.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-14 ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝΟΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΥΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ

ΕΤΟΣ	ΦΑΣΙΣ	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ			
			Α	Β	Γ	Δ
1965	I	725	135	200	250	140
1966		925	175	260	320	170
1967		1.300	250	375	450	225
1968		1.650	320	480	565	285
1969	II	2.075	400	600	720	350
1970		2.600	500	750	900	450
1971		3.400	660	1.000	1.170	570
1972		4.100	800	1.200	1.400	700
1973	III	4.800	950	1.400	1.650	800
1974		5.550	1.100	1.600	1.900	950
1975		6.300	1.225	1.850	2.175	1.050

Τά αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα, τά περισσότερα των όποίων εύρίσκονται μακράν αστικών κέντρων, διά νά άνταποκριθούν εις τόν σκοπόν των πρέπει νά διαθέτουν πλήρεις έγκαταστάσεις έστίασεως, ψυχαγωγίας, σπόρ, κ.λ.π., και νά παρέχουν ύπηρεσίας διά τήν πλήρη ίκανοποίησιν των αναγκών των τουριστών-παραθεριστών, αναλόγως δέ του αριθμού των προγραμματιζομένων κλινών, πρέπει νά περιλαμβάνουν τας κάτωθι επί μέρους έγκαταστάσεις, ό άκριβής τύπος και μέγεθος των όποίων όφείλει εις έκάστην περίπτωση νά άποτελέσει άντικείμενον ιδιαίτερας μελέτης (Master Plan):

- Έγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως (εις ξενοδοχεία, Bungalows ή οικόσκους, κατασκηνώσεις κ.λ.π.).
- Μικρά διαμερίσματα ή οικόσκους έφωδιασμένους με όλα τά χρεώδη, κουζίνα κ.λ.π., εις τά όποια θά ήτο δυνατός ό παραθερισμός όλοκλήρου οικογενείας.
- Έγκαταστάσεις έστίασεως (Έστιατόρια, Ταβέρνες κ.λ.π.).
- Άναψυκτήρια, Σνάκ-Μπάρ, Καφενεία-Ζαχαροπλαστεία.
- Νυκτερινά Κέντρα με Όρχήστραν και Μουσικήν, Κινηματογράφον κλπ.
- Όργανωμένα Πλάζ μεθ' όλων των αναγκαίων έγκαταστάσεων άποδυτηρίων, άναψυκτηρίων κ.λ.π. και μετά του καταλλήλου έξοπλισμού των.
- Καταστήματα πωλήσεως τουριστικών ειδών και παροχής ύπηρεσιών εις τους πελάτας τής έγκαταστάσεως (Σουβενίρ και είδη Λαϊκής Τέχνης, φίλμ και φωτογραφικά είδη, βιβλία και περιοδικά, είδη καπνοπωλείου, κουρείον, κομμωτήριον, Τράπεζαν, Ταχυδρομείον, Γραφείον Ταξιδίων κ.λ.π.).

● Έγκαταστάσεις θαλασσιών σπόρ (θαλάσσιον σκί, ύποβρύχιον ψάρεμα κ.λ.π.).

● Έγκαταστάσεις άθλοπαιδιών (τένις, γκόλφ κλπ.).

Τά αντίστοιχα έργα ύποδομής (Βλ. Κεφ. 10.02) και τά έσωτερικά δίκτυα όδοποιίας, ύδρευσεως, άποχευεύσεως, κλπ.

Διά τήν έπιτυχή λειτουργία τών συγκροτημάτων αυτών άπαιτείται ή ύπαρξις ένός έλαχίστου άριθμού κλινών, ό όποιοι αύξάνει άναλόγως πρós τόν βαθμόν πολυτελείας τού συγκροτήματος, δεδομένου ότι διά τήν λειτουργίαν και άπόσβεσιν τών διαφόρων έγκαταστάσεων άπαιτείται μία σταθερά βάση πελατείας. Ούτω, π.χ. εις έν πολυτελές παραθεριστικόν συγκρότημα άπαιτείται ή ύπαρξις ένός χορευτικού κέντρου με όρχήστραν κλπ., τό όποιον διά νά λειτουργήσῃ έχει ανάγκην πενήτηκοντα περίπου πελατῶν ήμερησίως. Δεδομένου όμως ότι μόνον ποσοστόν 10 % έως 15 % εκ τών πελατῶν συχνάζουν εκάστην έσπέραν εις τά νυκτερινά αυτά κέντρα, είναι φανερόν ότι διά τήν έπιτυχή λειτουργία ένός χορευτικού κέντρου άπαιτείται βάση πελατείας 400 έως 500 άτομων. Τό αυτό ίσχύει και διά τās ύπολοίπους έγκαταστάσεις άναψυχής κ.λ.π., ένός συγκροτήματος (κινηματογράφον, μπάρ, κ.λ.π.). Πρέπει νά ληφθῇ ύπ' όψιν ότι όσον πολυτελέστερον είναι τό συγκρότημα, τόσον περισσότερας έγκαταστάσεις τοιούτου είδους θά διαθέτῃ.

Έλάχιστος άριθμός κλινών άπαιτείται επίσης διά τήν δικαιολόγησιν και άπόσβεσιν τών έργων ύποδομής και συνδέσεως τής περιοχής μετά τών δικτύων όδοποιίας, διανομής ήλεκτρικού ρεύματος κλπ.

Γενικώς θά ήτο δυνατόν νά λεχθῇ ότι όσον περισσότερον είναι άπομακρυσμένη τών αστικών κέντρων και τών βασικών δικτύων ύποδομής μία περιοχή, τόσον ό έλάχιστος άριθμός κλινών ό όποιοι θά έδικαιολόγει τήν άνέγερσιν τουριστικού συγκροτήματος είναι μεγαλύτεροι.

Τά ύφιστάμενα εις τήν νήσον σημεία εις τά όποια είναι δυνατή ή άνέγερσις αυτόνομων τουριστικών συγκροτημάτων είναι άρκετά (βλ. χάρτην άρ. 90), λαμβανομένης δέ ύπ' όψιν και τής ανάγκης, διά τούς άναφερθέντας άνωτέρω λόγους, ύπάρξεως ένός έλαχίστου άριθμού κλινών εις εκάστην έγκατάστασιν προκύπτει ότι, θά ήτο δυνατόν νά κατασκευασθούν εις Κρήτην αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα με συνολικόν δυναμικόν κλινών πολύ μεγαλύτερον τού άπαιτουμένου.

Τά τουριστικά αυτά συγκροτήματα αποτελούν συνήθως ένιας επιχειρήσεως, αί όποιαι έναντι προκαθορισμένου τιμήματος προσφέρουν εις τούς τουρίστας στέγην, τροφήν, ψυχαγωγίαν, εκδρομάς, θαλάσσια λουτρά, κ.λ.π. Ό βαθμός πολυτελείας τών έγκαταστάσεων ποικίλλει από ύπερπολυτελείς τοιαύτας (εις τās όποίας ή παραμονή στοιχίζει 20 έως 25 δολάρια κατ' άτομον ήμερησίως και τών όποίων ή πελατεία άνήκει εις τά ύψηλότερα εισοδηματικά επίπεδα) έως τās άπλās κατασκηνώσεις, αί όποιαι προσφέρουν τās αυτάς υπηρεσίας άλλ' εις έλάχιστα πολυτελές περιβάλλον και με πολύ όλιγωτέρας άνέσεις, εις νέους φοιτητάς, κ.λ.π., έναντι 3 ή 4 δολαρίων κατ' άτομον ήμερησίως.

Η ζήτησις διά παρομοίας έγκαταστάσεις είναι μεγάλη, κυρίως από τουρίστας προερχομένους εκ τών χωρών τής Βορείου Εύρώπης και ιδιαίτερω, εκ Σουηδίας, Δανίας, Μεγάλης Βρετανίας, Βελγίου και Όλλανδίας.

Εις τήν προκειμένην περίπτωσην, έναντι προκαθορισμένου τιμήματος—τό όποιον εις τās πλείστας τών περιπτώσεων είναι τής τάξεως τών 200 δολαρίων κατ' άτομον—προσφέρονται ή μεταφορά εις τόν τόπον παραθερισμού,

διανομή δύο εβδομάδων, τρία γεύματα ήμερησίως, άριθμός εκδρομών εις τά αξιοθέατα τής περιοχής και επιστροφή. Δεδομένου ότι ή μεταφορά γίνεται δι' ειδικώς ναυλωμένων άεροσκαφών (Charters), ή όποια στοιχίζει μεταξύ χωρών τής Βορείου Εύρώπης και περιοχών τής Μεσογείου περί τά 60 δολάρια (μετάβασις και επιστροφή), παραμένουν 140 δολάρια περίπου διά τά έξοδα παραμονής, ήτοι περίπου 8 δολάρια άνά τουρίσταν ήμερησίως, ποσόν τό όποιον είναι ύπεραρκετόν διά νά καλύψῃ τά έξοδα λειτουργίας και άποσβέσεως τής επιχειρήσεως και νά εξασφαλίσῃ και επιχειρηματικόν κέρδος.

Επίσης, ύπάρχει ζήτησις, από Γάλλους και Γερμανούς κυρίως, δι' εύθηνότερας έγκαταστάσεις, τύπου κατασκηνώσεων, εις τās όποίας τά κτίσματα είναι κατασκευασμένα εκ προχειροτέρου ύλικού και αί παρεχόμεναι υπηρεσία πλέον ύποτυπώδεις.

Μία χαρακτηριστική περίπτωση εις τήν Μεσόγειον και ειδικώς εις Κέρκυραν και Πελοπόννησον.

Λόγω τής άνίσου εποχικής κατανομής τών διανυκτερεύσεων άφ' ένός, και τής ανάγκης εξασφάλισως ένός έλαχίστου μέσου ποσοστού πληρότητος άφ' έτέρου, διά νά καταστούν βιώσιμοι και άποδοτικοί αί ξενοδοχειακοί αυτοί επιχειρήσεις προτείνεται κατ' άρχήν ή εποχική λειτουργία ώρισμένων εκ αυτών, εις τρόπον ώστε μειουμένης τής ζήτησεως νά μειούται παραλλήλως και τό διαθέσιμον δυναμικόν τών κλινών.

Βάσει τής προβλεπομένης εποχικής κατανομής τών διανυκτερεύσεων και τής ύπολογιζομένης εκ αυτών ζήτησεως κλινών κατά τούς διαφόρους μήνας τού έτους, προκύπτει ότι κατά τούς χειμερινούς μήνας ή ζήτησις είναι έλαχίστη, ένφ' αντιθέτως παρουσιάζεται έξαρσις μεταξύ Ιουνίου και Σεπτεμβρίου. Γενικώς ή άνισότης ζήτησεως κλινών μεταξύ τών χειμερινών και θερινών μηνών είναι λόγω τής φύσεως τών πελατῶν μεγαλύτερα εις τās παραθεριστικάς έγκαταστάσεις παρά εις τά ξενοδοχεία τών αστικών κέντρων.

Διά τήν έπίτευξιν ένός ίκανοποιητικού μέσου ποσοστού πληρότητος τών έγκαταστάσεων τούτων, ως δεικνύεται και εις τό Διάγραμμα 78, προτείνεται ή κάτωθι κατανομή τού χρόνου λειτουργίας τών αυτόνομων τουριστικών συγκροτημάτων.

1. Κατά τήν διάρκειαν τών μηνών Ιανουαρίου και Φεβρουαρίου θά λειτουργή δυναμικόν 500 μόνον κλινών, ήτοι 8 % τού συνόλου.

2. Κατά τήν διάρκειαν τού Μαρτίου και Δεκεμβρίου θά λειτουργούν 1.000 έν συνόλω κλίνας (16 % τού συνολικού δυναμικού).

3. Κατά τόν Απρίλιον και Νοέμβριον θά λειτουργούν 2.000 κλίνας (32 % τού συνολικού δυναμικού).

4. Κατά τόν Μάϊον και Όκτώβριον θά λειτουργούν 4.100 κλίνας (66.5% τού συνολικού δυναμικού).

5. Κατά τούς μήνας αϊχμής, Ιούνιον, Ιούλιον, Αύγουστον και Σεπτέμβριον, θά λειτουργούν 6.300 κλίνας, ήτοι τό σύνολον τών προβλεπομένων κλινών (100 % τού δυναμικού).

Μία τοιαύτη κατανομή θά δημιουργήσῃ τήν δυνατότητα πραγματοποίησεως 1.220.000 περίπου διανυκτερεύσεων¹ εις τό τέλος τής τρίτης φάσεως, ένφ' ό άριθμός τών προβλεπομένων νά πραγματοποιηθούν, εις αυτόνομα τουριστικά κέντρα, διανυκτερεύσεων άνέρχεται εις 865.000.

$$^1 30 (2 \times 500 + 2 \times 1.000 + 2 \times 2.000 + 2 \times 4.200 + 3 \times 6.300) = 1.218.000$$

Επομένως, διά τής εποχικής κατανομής τής λειτουργίας τών προτεινομένων έγκαταστάσεων θά έπιτευχθῇ σύνθετον μέσον ποσοστόν πληρότητος δι' όλα τά αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα διά τόν χρόνον λειτουργίας τής τάξεως¹ τού 71 %, ήτοι ποσοστού άπολύτως ίκανοποιητικού.

Εκ τής προτεινομένης ως άνω κατανομής προκύπτει ότι ποσοστόν 35 % τού συνολικού δυναμικού κλινών λειτουργεί μόνον επί τετράμηνον. Παρ' όλον όμως ότι κατά τήν διάρκειαν τών τεσσάρων αυτών μηνών εξασφαλίζεται μία μέση πληρότης εις όλες τās λειτουργούσας έγκαταστάσεις, υπερβαίνουσα² τά 80 %, ή μέση έτησια πληρότης θά άνέλθῃ εις 27 %, μόνον. Είναι μάλλον βέβαιον ότι επί όκτάμηνον αί επιχειρήσεις αὐται δέν θά λειτουργούν και τά έξοδα των θά είναι μειωμένα· ύπάρχουν όμως ώρισμένοι βασικοί δαπάναι (άποδοχοί κυρίον προσωπικού, άποσβέσεις, έξοδα συντηρήσεως, κ.λ.π.), αί όποιαι είναι σταθεραί, άνεξαρτήτως χρόνου λειτουργίας.

Αί πάγιοι αὐται δαπάναι άπορροφώνται εύκόλως εις μίαν δωδεκάμηνον πλήρη λειτουργία, επιβαρύνουν δέ σημαντικώς τήν άναλογία τών γενικῶν έξόδων μιās τετραμήνου λειτουργίας.

Ός έλέχθη, ποσοστόν τής ζήτησεως κλινών εις αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα θά κατευθύνεται εις ήμιμόνιμους έγκαταστάσεις—κατασκηνώσεις, παρομοίας πρós τās υπό τού Club Mediterranée λειτουργούσας εις Κέρκυραν και Πελοπόννησον. Αί έγκαταστάσεις αὐται, λόγω τής μικρῆς άπαιτουμένης επενδύσεως και τών έλαχίστων δαπανών συντηρήσεως, δύνανται εύκόλως νά λειτουργήσουν άποδοτικώς επί τετράμηνον.

Η άναλογία εις μόνιμους και ήμιμόνιμους έγκαταστάσεις εις μίαν εκάστην τών τριών φάσεων τού προτεινομένου προγράμματος και ή κατανομή αυτών εις κατηγορίας ξενοδοχείων δεικνύεται εις τόν Πίνακα ΑΡ. 9-15 κάτωτέρω.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-15 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΛΙΝΩΝ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΩΝ ΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ (Αριθμός προγραμματιζομένων εις εκάστην φασιν κλινών)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ			II ΦΑΣΙΣ			III ΦΑΣΙΣ		
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΗΜΙΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΗΜΙΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΗΜΙΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
A	320	320	—	480	480	—	425	425	—
B	480	480	—	720	720	—	650	650	—
Γ	565	350	215	835	650	185	775	425	350
Δ	285	—	285	415	—	415	350	—	350
Σύνολον	1.650	1.150	500	2.450	1.850	600	2.200	1500	700

Σημείωσις: Εις τήν τετάρτην Φάσιν — τήν άντιστοιχούσαν εις 5.000.000 διανυκτερεύσεις — επί 13.500 κλινών εις αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα, προβλέπεται ή λειτουργία 9.000 κλινών έν συνόλω εις μόνιμους έγκαταστάσεις και 4.500 κλινών εις ήμιμόνιμους έγκαταστάσεις και κατασκηνώσεις

$$\frac{865.000}{1.218.000} = 0.712 \text{ ή } 71.20\%$$

$$\frac{\text{Δυνατά διανυκτερεύσεις}}{\text{Προβλεπόμεναι διανυκτερεύσεις}} = \frac{4 \times 30 \times 6.300}{30(4205 + 5105 + 6300 + 4433)} = 0.80 \text{ ή } 80.0\%$$

Είς τόν Πίνακα 9-14 ἐμφαίνεται καί ἡ προβλεπόμενη ἐξέλιξις τῆς ζή-
τήσεως κλινῶν εἰς αὐτόνομα τουριστικά συγκροτήματα κατά τήν διάρκειαν
τῆς δεκαετίας 1965-1975. Αἱ τρεῖς χρονικά φάσεις τοῦ προγράμματος-ἐφ' ὅσον
ἡ αὔξησις τῆς τουριστικῆς κινήσεως θά ἀκολουθήσῃ τήν προβλεπόμενην
ἐξέλιξιν-ἀντιστοιχοῦν εἰς 1.650 κλινάς κατά τὸ τέλος τῆς πρώτης φάσεως,
4.100 κλινάς εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας, καί εἰς 6.300 κλινάς εἰς τὸ τέλος τῆς
τρίτης¹.

Κατὰ τὸ τέλος τῆς τετάρτης-μεταγενεστέρως-φάσεως (ἀντιστοιχούσης
εἰς 5.000.000 προβλεπόμενας διανυκτερεύσεις) ἐπὶ συνόλου 30.000 κλινῶν
εἰς ὁλόκληρον τήν νῆσον, θά ἀπαιτηθοῦν εἰς αὐτόνομα τουριστικά συγκρο-
τήματα 13.500 περίπου κλινῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 9.000 εἰς μονίμους ἐγκατα-
στάσεις καί 4.500 εἰς ἡμιμόνιμους καί προχειροῦς (κατασκηνώσεις).

Αἱ τοποθεσίαι τῆς νήσου αἱ ὁποῖαι πληροῦν τὰς βασικάς προϋποθέ-
σεις καί δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς χῶροι διὰ τὴν ἀνάγεισιν αὐτονόμων
τουριστικῶν συγκροτημάτων εἶναι περίπου 22, ἀναφέρονται δὲ ἀναλυτικῶς
εἰς τὸν Πίνακα 9-16.

Εἰς ἐκάστην τῶν τοποθεσιῶν αὐτῶν ὑποδεικνύεται ἐπίσης ἐνδεικτικῶς

**ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-16 ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΙ ΔΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΕΙΣ ΑΥΤΑΣ ΑΥΤΟΝΟΜΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΝ ΤΕΛΙΚΟΝ
ΔΥΝΑΜΙΚΟΝ ΚΛΙΝΩΝ**

ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ		ΗΜΙΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	
Τοποθεσία	Προτεινόμενος 'Αρ. Κλινῶν	Τοποθεσία	Προτεινόμενος 'Αρ. Κλινῶν
Νομός Χανίων			
1. Ἅγιοι Ἀπόστολοι	500	1. Γαῦδος (Νῆσος)	400-700
2. Γεωργιούπολις	500-700	2. Γραμβούσα	650-1000
3. Κουντούρα	700	3. Ἐλαφώνησος	500-1000
4. Μαρᾶθι	300	4. Φραγκοκάστελλο	600-900
5. Φαλάσαρνα	1000		
Νομός Ρεθύμνης			
6. Πλακιάς	900-1200	5. Μπαλί	800-1200
Νομός Ἡρακλείου			
7. Ἅγία Πελαγία-Λυγαριά	1000	6. Ἄρβη	400-600
8. Μάταλα	150	7. Καλοὶ Λιμένες	400-600
9. Χερσόνησος	800		
Νομός Λασιθίου			
10. Βαί	800-900	8. Χρυσή (Νῆσος)	750-1000
11. Κόλπος Μιραμπέλου-Ἐλοῦντα	700		
12. Κόλπος Μιραμπέλου-Καλὸ Χωριό	800		
13. Κόλπος Μιραμπέλου-Καβοῦσι	450		
14. Ἀκτὴ Ἱεραπέτρας-Μακρυγιάλου	400-800		
Σύνολον	9000-10000		4500-7000

¹ Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ ἀνταποκρίνονται εἰς συνολικὸν ἀριθμὸν προβλεπόμενων διανυκτερεύσεων εἰς τὴν νῆσον, τῆς τάξεως τῶν 725.000, 1.500.000 καί 2.260.000 ἀντιστοιχῶς.

καί τὸ τελικὸν μέγεθος τῆς προτεινομένης ἐγκαταστάσεως (ἀριθμὸς κλινῶν),
ὡς καί ὁ ὑποδεικνύμενος βασικὸς τύπος αὐτῆς (μόνιμος ἢ ἡμιμόνιμος-κα-
τασκηνώσεις).

Οἱ ὡς ἄνω ἀριθμοὶ δηλοῦν ἀπλῶς τὸν ἀριθμὸν κλινῶν ὁ ὁποῖος θά ἦτο
δυνατὸν νὰ τοποθετηθῇ εὐχερῶς εἰς ἐκάστην τῶν τοποθεσιῶν, λαμβαν-
ομένων ὑπ' ὄψιν πάντοτε καί τῶν ἀπαιτουμένων ἐπὶ πλέον ἐγκαταστάσεων.

Δεδομένου ὅτι τὸ σύνολον τῶν κλινῶν (10.000 εἰς μονίμους ἐγκαταστά-
σεις καί 7.000 εἰς ἡμιμόνιμους) εἶναι ἀνώτερον τῶν ἀπαιτουμένων, μία πρώτη
ἐπιλογή σημείων καί προγραμματισμὸς τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν κρίνεται ἀπα-
ραίτητος.

Εἰς σημαντικὸς προσδιοριστικὸς παράγων εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῆς σειρᾶς
ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν εἶναι εὐλόγως τὸ ὕψος τῆς δαπάνης
τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων ὑποδομῆς. Εἰς τὸν Πίνακα 9-17 κατωτέρω ἀναφέ-
ρεται ἐνδεικτικῶς δι' ἐκάστην τοποθεσίαν εἰς τὴν ὁποίαν προτείνεται ἡ ἀνέ-
γερσις μονίμων ἐγκαταστάσεων, ἡ ἐκτιμωμένη δαπάνη κατασκευῆς ὁδοῦ προσ-
πελάσεως, ὑδρεύσεως καί διασυνδέσεως ἐκάστου σημείου μετὰ τῶν δικτύων
τῆς ΔΕΗ καί τοῦ ΟΤΕ. Τὰ ἀναφερόμενα ποσὰ βασίζονται εἰς τὰς γενομένας
εἰς τὰ ἐπόμενα Κεφάλαια (10.02 καί 12.12) προτάσεις περὶ ἔργων εἰδικῆς ὑπο-
δομῆς καί τῆς κοστολογήσεως αὐτῶν.

Ἡ συνολικὴ δαπάνη διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων ὑποδομῆς ὄλων
τῶν τοποθεσιῶν ὑπολογίζεται ὅτι θά εἶναι τῆς τάξεως τῶν 112.000.000
δραχμῶν. Δεδομένου ὅτι τὸ σύνολον τῶν κλινῶν εἰς τὰ ὡς ἄνω σημεία δύναται

**ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-17 ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗ ΔΑΠΑΝΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΩΝ
ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΩΝ ΣΗ-
ΜΕΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΑΙ Η ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΑΥ-
ΤΟΝΟΜΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΩΝ
(Εἰς Ἑκατομύρια Δραχμῶν)**

Περιοχή	ΔΑΠΑΝΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ				
	Ὁδοῦ Προσπε- λάσεως	Ἡλεκτρο- δοτήσεως	Ἑδρεύσεως	Τηλεφ. Συνδέσεως	Σύνολον
1. Ἅγιοι Ἀπόστολοι	0.5	0.5	1.8	0.5	3.3
2. Γεωργιούπολις	0.5	0.5	0.7	0.5	2.2
3. Κουντούρα	0.5	0.5	3.5	1.0	5.5
4. Μαρᾶθι	3.6	0.5	2.5	0.5	7.1
5. Φαλάσαρνα	13.5	1.0	4.0	2.0	20.5
6. Πλακιάς	6.8	5.0	2.5	1.0	15.3
7. Ἅγία Πελαγία	3.0	1.0	4.5	2.0	10.5
8. Μάταλα	0.5	1.0	1.0	0.3	2.8
9. Χερσόνησος	0.5	0.5	2.0	0.5	3.5
10. Βαί	11.7	2.0	3.8	2.5	20.0
11. Κ. Μιραμπέλου-Ἐλοῦντα	0.5	1.5	4.5	1.0	7.5
12. Κ. Μιραμπέλου-Καλὸ Χωριό	0.5	0.5	0.5	0.5	2.0
13. Κ. Μιραμπέλου-Καβοῦσι	1.0	1.0	2.4	1.0	5.4
14. Ἀκτὴ Ἱεραπέτρας-Μακρυγιάλου	0.5	2.0	2.4	2.0	6.9
Σύνολον	43.6	17.5	36.1	15.3	112.5

νὰ ἀνέλθῃ εἰς 10.000, τὸ μέσον κόστος κατασκευῆς ἔργων ὑποδομῆς θά ἀνέλθῃ
εἰς 11.000 δραχμῶν ἀνὰ κλινὴν.

Εἰς τὸν Πίνακα 9-18 κατωτέρω ἀναφέρονται δι' ἐκάστην τοποθεσίαν
ἡ δαπάνη κατασκευῆς τῶν ἔργων ὑποδομῆς, ὁ προτεινόμενος ἀριθμὸς κλινῶν
καί τὸ μέσον κόστος κατασκευῆς ἔργων ὑποδομῆς, ἀνὰ κλινὴν.

**ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-18 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΣΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ (ΑΝΑ ΚΛΙΝΗΝ
ΔΑΠΑΝΗΣ) ΕΡΓΩΝ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΕΙΣ ΕΚΑΣΤΟΝ ΠΡΟΤΕΙ-
ΝΟΜΕΝΟΝ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ**

Τοποθεσία	Προβλεπόμενος Κόστος ἔργων ὑποδομῆς (Δρχ.)	Προτεινόμενος Ἀριθμὸς Κλινῶν	Μέσον Κόστος ἔργων ὑποδομῆς (Δρχ./κλινὴν)	Σειρὰ Προτεραι- ότητας
1. Ἅγιοι Ἀπόστολοι	3.300.000	500	6.600	4
2. Γεωργιούπολις	2.200.000	500-700	4.400-3.100	2
3. Κουντούρα	5.500.000	700	8.000	5
4. Μαρᾶθι	7.100.000	300	23.000	14
5. Φαλάσαρνα	20.500.000	1.000	20.500	11
6. Πλακιάς	15.300.000	900-1.200	17.000-12.500	10
7. Ἅγία Πελαγία-Λυγαριά	10.500.000	1.000	10.500	6
8. Μάταλα	2.800.000	150	18.900	12
9. Χερσόνησος	3.500.000	800	4.400	3
10. Βαί	20.000.000	800-900	25.000-22.000	13
11. Κ. Μιραμπέλου-Ἐλοῦντα	7.500.000	700	10.700	7
12.» » Καλὸ Χωριό	2.000.000	800	2.500	1
13.» » Καβοῦσι	5.400.000	450	12.000	8
14. Ἀκτὴ Ἱεραπέτρας-Μακρυγιάλου	6.900.000	400-800	17.000-8.500	9
Σύνολον	112.500.000	9.000-10.000	12.500-11.000	

Μὲ κριτήριον ἐπομένως μόνον τὸ κόστος ἔργων ὑποδομῆς, ἡ σειρὰ προ-
τεραιότητος κατασκευῆς τῶν διαφόρων αὐτονόμων τουριστικῶν συγκροτη-
μάτων καί ἡ δυναμικότης ἐκάστου εἰς κλινάς ἔχουν ὡς κάτωθι:

- Καλὸ Χωριό (Μιραμπέλου) 800
- Γεωργιούπολις 500-700
- Χερσόνησος 800
- Ἅγιοι Ἀπόστολοι 500
- Κουντούρα 700
- Ἅγία Πελαγία-Λυγαριά 1000
- Ἐλοῦντα (Μιραμπέλου) 700
- Καβοῦσι (Μιραμπέλου) 450
- Ἀκτὴ Ἱεραπέτρας-Μακρυγιάλου 400-800
- Πλακιάς 900-1200
- Φαλάσαρνα 1000
- Μάταλα 150
- Βαί 800-900
- Μαρᾶθι Ἀκρωτηρίου 300

Μία οἰαδήποτε διαφορά τοῦ προγραμματιζομένου ἀριθμοῦ κλινῶν θά
μεταβάλλῃ φυσικὰ τὴν ἀνωτέρω σειρὰν προτεραιότητος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν
ἄλλωστε αὕτη παρατίθεται ἐνδεικτικῶς καί μόνον, δυναμένη νὰ χρησιμεύσῃ
ὡς ἐν ἐκ τῶν πολλῶν κριτηρίων, τὰ ὁποῖα καί θά προσδιορίσουν τὴν τελικὴν
ἐπιλογὴν τῶν τοποθεσιῶν τῶν προτεινόμενων διὰ τὴν ἀνάγεισιν αὐτονόμων
τουριστικῶν συγκροτημάτων.

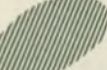

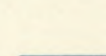
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΕΠΙΛΕΓΣΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ

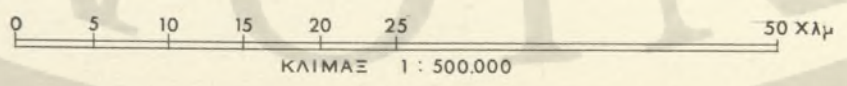
- ΜΟΝΙΜΟΥ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ
- ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΩΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΕΠΙΛΕΓΣΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΑΥΛΕΩΝ

- ΠΛΗΣΙΟΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ
- ΠΛΗΣΙΟΝ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ
- ΑΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΠΩΝ ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

- ΕΙΣ ΤΙΣ ΠΡΩΤΑΙΣ ΤΡΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ (1966-1975)
- ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΤΕΡΟΝ ΜΕΛΛΟΝ (4^η ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ)

ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Η λεπτομερής περιγραφή των διαφόρων τοποθεσιών της νήσου εις τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὴ ἡ ἰδρυσις τοιούτων συγκροτημάτων ἐγένετο εἰς προηγούμενα Κεφάλαια τῆς παρούσης μελέτης. Διὰ τὴν τελικὴν ἐπιλογὴν τῶν σημείων διὰ τὴν ἀνάγεσιν αὐτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων, ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ ἐκάστης τοποθεσίας (γραφικότης τοπίου, κλιματικαὶ συνθήκαι, ποιότης ἄμμου καὶ θαλάσσης), ἡ ὑπαρξὶς τουριστικῆς ἐνδοχώρας καὶ τὸ θέμα τῶν ἔργων ὑποδομῆς.

Εἰς τὸν Πίνακα 9-19 ἀναφέρονται τὰ διάφορα σημεία τῆς Κρήτης εἰς τὰ ὁποία προτείνεται ἡ κατασκευὴ αὐτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων καὶ ἡ κατανομὴ τοῦ δυναμικοῦ αὐτῶν εἰς κλίνας εἰς τὰς τρεῖς φάσεις τοῦ προτεινομένου προγράμματος.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-19 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΑΥΤΟΝΟΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ - ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ¹

Τοποθεσία	Κατηγορία	I ΦΑΣΙΣ (1968)	II ΦΑΣΙΣ (1972)	III ΦΑΣΙΣ (1975)
ΜΟΝΙΜΟΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ				
N. Χανίων				
Ἅγιοι Ἀποστόλοι...		150	300	400
Κουντούρα ἢ Φαλάσαρνα...		—	—	400
N. Ρεθύμνης				
Πλακιάς...		200	400	550
N. Ἡρακλείου				
Ἅγ. Πελαγία Λυγαριά...		400	600	700
Μάταλα...		—	50	100
Χερσόνησος...		—	400	400
N. Λασηθίου				
Βάι...		—	500	800
Κ. Μιραμπέλλου, Ἐλοῦντα, Καλὸ Χωριό, Καβούσι...		400	750	1.150
Ἱεράπετρα - Μακρυγιάλος...		—	—	200
Σύνολον...		1.150	3.000	4.500
ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΕΙΣ				
Ἐλαφόνησος...		—	300	400
Φραγκοκάστελλο...		—	—	400
Μπαλί...		500	500	500
Χρυσή...		—	300	500
Σύνολον...		500	1.100	1.800
Αὐτόνομα Τουριστικά Συγκροτήματα...				
Γενικὸν Σύνολον κλινῶν		1.650	4.100	6.300

¹ Σύνολον ἐν λειτουργίᾳ κλινῶν εἰς τὸ τέλος ἐκάστης φάσεως

β. Ἐπαύλεις καὶ Τουριστικαὶ Κατοικίαι :

Κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἔχει διαμορφωθῆ τὸσον εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην, ὅσον καὶ εἰς τὰς ΗΠΑ, μία τάσις ἀγορᾶς ἐκτάσεων εἰς παραθαλασσίας περιοχὰς τῆς Μεσογείου καὶ ἀνεγέρσεως ἐπ' αὐτῶν παραθεριστικῶν κατοικιῶν καὶ ἐπαύλεων.

Ἦδη εἰς τὴν Ἰσπανίαν ὑπολογίζεται ὅτι ἔχουν κτισθῆ πλέον τοῦ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου τοιούτων ἐπαύλεων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διαμορφωθῆ μία ὁμάς μονίμων ἢ ἡμιμονίμων παραθεριστῶν, μὲ ἀντίστοιχα συναλλαγματικὰ ἔσοδα καὶ ἄλλας παραλλήλους εὐνοϊκὰς ἐπιπτώσεις διὰ τὰς περιοχὰς εἰς τὰς ὁποίας ἔχουν ἀνεγερθῆ.

Εἰς ὅλας τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης—καὶ ἰδιαίτερος τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, Δυτικὴν Γερμανίαν καὶ Σουηδίαν—λειτουργοῦν εἰδικὰ γραφεῖα, τὰ ὁποία ἀναλαμβάνουν, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοπικοὺς ἀρχιτέκτονας καὶ μηχανικούς, τὴν ἀνάγεσιν τυποποιημένων ἐπαύλεων εἰς παραθαλασσίους χώρους τῆς Ἰσπανίας, Νοτίου Γαλλίας καὶ Ἰταλίας.

Αἱ ἐγκαταστάσεις αὗται παρουσιάζουν—διὰ τὴν περιοχὴν εἰς τὴν ὁποίαν κατασκευάζονται—πολλὰ πλεονεκτήματα. Δημιουργοῦν ἀφ' ἑνὸς μίαν μόνιμον κοινωνίαν ἀτόμων ὑψηλοῦ μέσου εἰσοδήματος, οἱ ὁποῖοι, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν χρησιμοποιοῦν οἱ ἴδιοι τὴν κατοικίαν των, τὴν παραχωροῦν εἰς συγγενεῖς ἢ φίλους. Ἡ ὑπαρξὶς τῆς μονίμου ταύτης κατοικίας δημιουργεῖ εἰς ὅλοκληρον τὸ περιβάλλον τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῆς, εἰς τὴν χώραν των, μίαν μόνιμον πηγὴν διαφημίσεως διὰ τὴν περιοχὴν τὴν ὁποίαν συχνὰ φίλοι καὶ συγγενεῖς τῶν ἰδιοκτητῶν τῆς ἐπαύλεως ἐπισκέπτονται ὡς τουρίσται.

Ἡ ἐπίσκεψις τῶν ἀτόμων τούτων δημιουργεῖ μίαν πρόσθετον πελατεῖαν διὰ τὰ ἐστιατόρια, κέντρα διασκεδάσεως κ.λ.π., ἰδίως κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς μειωμένης ζήτησεως¹.

Γενικῶς, ἐκτὸς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀγοράζουν ἢ κτίζουν παραθαλασσίαν ἐπαυλιν διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν των, ὑπάρχει καὶ μία σημαντικὴ ὁμάς τουριστῶν οἱ ὁποῖοι παραμένουν εἰς τὰς ἰδιοκτητοὺς ἢ ἐνοικιαζομένας ἐπαύλεις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους. Συγγραφεῖς, καλλιτέχναι, πρόσωπα τῶν ὁποίων ἡ ἐργασία δὲν ἀπαιτεῖ τὴν παραμονὴν εἰς ἕνα συγκεκριμένον τόπον, ἀποτελοῦν συνήθη πελατεῖαν τοιούτων ἐγκαταστάσεων. Ἐτέρα ὁμάς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀγοράζουν οἰκίας ἢ διαμερίσματα εἰς παραθαλασσίας περιοχὰς τῆς Μεσογείου ἀποτελεῖται ἀπὸ ἡλικιωμένους ἢ συνταξιούχους, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν νὰ παραμένουν εἰς περιοχὰς μὲ ἥπιον κλίμα.

Αἱ περιοχαὶ εἰς τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὴ ἡ κατασκευὴ παραθεριστικῶν κατοικιῶν πρέπει νὰ εὐρίσκωνται πλησίον ἀστικῶν κέντρων καὶ εἰς ἀπόστασιν οὐχὶ μεγαλυτέραν τῆς ἡμισείας ὥρας ἐξ αὐτῶν, ἢ νὰ εὐρίσκωνται πλησίον αὐτονόμου τουριστικοῦ συγκροτήματος. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἐξασφαλίζεται μία βᾶσις ψυχαγωγίας, δυνατὸς ἐστιασεως, ἀγορᾶς κλπ. Ἀπαραίτητος ἐπίσης θεωρεῖται ἡ ὑπαρξὶς τῆς καταλλήλου ὑποδομῆς (ὁδοῦ προσπελάσεως, ηλεκτρικοῦ ρεύματος, τηλεφώνου, ὕδατος, κλπ.).

Ἐπίσης ἀπαραίτητος εἶναι ἡ ὑπαρξὶς ὠραίας ἀμμόδους παραλίας, καλῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν καὶ, εἰ δυνατὸν, ἀφθόνου πρασίνου.

Αἱ περιοχαὶ αἱ ὁποῖαι ἐπελέγησαν διὰ τὴν ἀνάγεσιν ἐπαύλεων καὶ παραθεριστικῶν κατοικιῶν δεικνύονται εἰς τὸν Χάρτην ἀρ. 90, εἶναι δὲ αἱ κάτωθι :

1. ΠΕΡΙΟΧΗ ΧΑΝΙΩΝ-ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΗΣ : Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ,

¹ Ἐχει παρατηρηθῆ ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν μονίμων αὐτῶν παραθεριστῶν ἀποφεύγουν νὰ χρησιμοποιοῦν τὰς οἰκίας των κατὰ τοὺς μῆνας αἰχμῆς καὶ προτιμοῦν ἀντιθέτως τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον

ἡ εὐρισκομένη πρὸς δυσμὰς τοῦ ξενοδοχείου ΞΕΝΙΑ, ἕως τὴν Ἅγιαν Μαρίναν, ἢ ὁποία περιλαμβάνει καὶ τὸ προτεινόμενον εἰς Ἅγιους Ἀποστόλους τουριστικὸν συγκρότημα.

2. ΡΕΘΥΜΝΟΝ : Ἡ παραθαλασσία ζώνη, μεταξὺ ἀκτῆς καὶ ἐθνικῆς ὁδοῦ, ἡ εὐρισκομένη πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως.

3. ΠΕΡΙΟΧΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ-ΜΑΛΙΩΝ : Ὀλη ἡ ἐκτεταμένη παραθαλασσία περιοχὴ μεταξὺ λιμένος Χερσονήσου καὶ Μαλίων, μέχρι τῶν ὄριων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου προσφέρεται διὰ τὴν ἀνάγεσιν μεγάλου ἀριθμοῦ παραθεριστικῶν ἐπαύλεων. Ἡ ποιότης τῆς ἀμμόδους ἀκτῆς εἶναι ἐξαιρετικὴ, ἡ περιοχὴ εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ Ἡρακλείου καὶ Ἁγίου Νικολάου, δύο ἐκ τῶν κυριωτέρων τουριστικῶν κέντρων τῆς Κρήτης, ἔχει δὲ ἀρτίαν ὑποδομὴν (ἐθνικὴν ὁδόν, δίκτυον ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ ὑδρεύσεως κ.λ.π.).

4. ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ-ΚΟΛΠΟΥ ΜΙΡΑΜΠΕΛΛΟΥ : Ὀλόκληρος ἡ ἀκτὴ τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου ἀπὸ Ἐλοῦντος ἕως Θολὸν Καβουσίου θὰ καταστῆ μέγα τουριστικὸν κέντρον. Εἰς διάφορα σημεία τῆς ἀκτῆς θὰ κατασκευασθοῦν αὐτόνομα τουριστικὰ συγκροτήματα, μικρότερα ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, ἐστιασεως, ψυχαγωγίας, κ.λ.π. Εἰς τὸ κέντρον τῆς ζώνης εὐρίσκεται ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ἐν ἐκ τῶν κυριωτέρων τουριστικῶν κέντρων τῆς νήσου. Ἡ ἀκριβὴς ἐπιλογή τῶν ζωνῶν διὰ παραθεριστικὰς ἐπαύλεις θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἐν τῶν ἀντικειμένων τῆς προτεινόμενης γενικῆς χωροταξικῆς μελέτης (Master Plan) τῆς ζώνης.

5. ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ-ΜΑΚΡΥΓΙΑΛΟΥ : Ὀλόκληρος ἡ πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως εὐρισκομένη ἀκτὴ μέχρι τοῦ Μακρυγιάλου θεωρεῖται ἰδεώδης διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Λόγω τοῦ εὐκράτου κλίματος, τῆς γραφικότητος τῆς περιοχῆς καὶ τῆς ἀκτῆς καθὼς καὶ τῆς εὐχεροῦς κατασκευῆς ὑποδομῆς, ἡ ζώνη αὕτη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξελιχθῆ εἰς ἐν τῶν σημαντικωτέρων περιοχῶν μὲ ἐγκαταστάσεις τοιούτου εἴδους ἐν Ἑλλάδι.

6. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ : Διὰ τὴν ἀνάγεσιν παραθεριστικῶν ἐπαύλεων προσφέρεται ἡ πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως εὐρισκομένη ζώνη.

Πέραν τῶν 6 αὐτῶν μεγαλυτέρων περιοχῶν προτείνεται ὅπως προβλεφθῆ ἐπίσης χώρος διὰ τὴν ἀνάγεσιν παραθεριστικῶν ἐπαύλεων εἰς τὰ αὐτόνομα τουριστικὰ συγκροτήματα.

7. ΑΓΙΑΣ ΠΕΛΑΓΙΑΣ-ΛΥΓΑΡΙΑΣ

8. ΠΛΑΚΙΑ

9. ΦΑΛΑΣΑΡΝΩΝ, καὶ

10. ΒΑ·Ι

Ἡ ὀργάνωσις τῶν περιοχῶν αὐτῶν θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ μελέτης.

Ἡ Κρήτη, βάσει τῆς κειμένης νομοθεσίας, θεωρεῖται παραμεθόριος περιοχὴ, καὶ ἐπομένως ἀπαγορεύεται ἡ ἀγορὰ ἀκινήτων ὑπὸ ἀλλοδαπῶν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον προτείνεται ὅπως καταρτισθῆ εἰδικὴ διάταξις ἐπιτρέπουσα τὴν ἀγορὰν οἰκοπέδων καὶ ἀνεγέρσιν ἀκινήτων εἰς ἀλλοδαπούς, ἐφ' ὅσον :

1. Ἡ ἀγοραζομένη ἔκτασις ὑφ' ἐκάστου ἀλλοδαποῦ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 4-8 στρέμματα.

2. 'Ανεγερθή επ' αὐτῆς κατοικία ἐντὸς τριετίας τοῦλάχιστον ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἀγορᾶς.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἀποφευχθῆ ἡ ἀγορὰ ἐκτάσεων ἀπλῶς διὰ κερδοσκοπίαν, ἐνῶ ἀντιθέτως καὶ ἐφ' ὅσον πραγματοποιηθῆ ἡ κατωτέρω προτεινομένη ὀργάνωσις τοιούτων περιοχῶν, θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ προσέλκυσις ἀξιολόγου ἀριθμοῦ μονίμων παραθεριστῶν.

Συνήθως, τόσον οἱ ἄλλοδαποὶ ὅσον καὶ οἱ ἡμεδαποὶ ὑποψήφιοι ἀγορασταὶ εὐρίσκουν δυσχερείας εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοιούτων ἀγορῶν διότι δὲν γνωρίζουν εἰς ποῖον ν' ἀποτανθοῦν, ἐνίοτε δὲ πίπτουν θύματα ἐκμεταλλεύσεως. Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις παραθαλάσσιοι ἐκτάσεις ἔχουν ἀγορασθῆ ὑπὸ κερδοσκοπῶν ἐπιχειρηματιῶν, οἱ ὅποιοι τὰς ἔχουν κατανείμει εἰς οἰκόπεδα, μεταπωλοῦντες ἀργότερον αὐτὰ καὶ πραγματοποιοῦντες ὑπερβολικὸν κέρδος. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ αὐτῶν τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἡ κατασκευὴ παραθεριστικῶν οἰκισμῶν μὲ μικρὰ οἰκόπεδα, στενάς ὁδοὺς, παντελῆ ἔλλειψιν πρασίνου κ.λ.π.

Διὰ τὰ ἀποφευχθῶν ἐγκαταστάσεις τοιούτου εἴδους, προτείνεται ἡ ἐκπόνησις ἐδικῶν χωροταξικῶν μελετῶν διὰ τὰς περιοχὰς αὐτάς, ἡ ρημοτόμησις αὐτῶν, ἡ κατασκευὴ τῶν ἔργων ὑποδομῆς καὶ ἡ διάθεσις ἐν συνεχείᾳ τῶν οἰκοπέδων εἰς ἀγοραστὰς.

Εἰδικῶς προτείνεται ἡ ἐπιλογή κατὰ τὴν πρώτην φάσιν μιᾶς τῶν περιοχῶν—κατὰ προτίμησιν ἢ τῆς **Ἱεραπέτρας**—καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν κάτωθι :

- Ἀγορὰ ἢ ἀπαλλοτριώσεις τῆς περιοχῆς Ἱεραπέτρας
- Ἐκπόνησις Εἰδικῆς Χωροταξικῆς Μελέτης.
- Κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως.
- Σύνδεσις τῆς περιοχῆς μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου.
- Ὑδρεῖσις τῆς περιοχῆς.
- Κατασκευὴ τῶν ἐσωτερικῶν δικτύων ὑδρεύσεως, ἀποχετεύσεως, διανομῆς, ρεύματος, τηλεφώνου, ὡς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ δικτύου ὁδοποιίας.
- Μεταπώλησις τῶν οἰκοπέδων εἰς ὑποψηφίους ἀγοραστὰς εἰς τιμὴν μονάδος καλυπτούσης τὴν ἀξίαν τοῦ οἰκοπέδου καὶ τὴν ἀναλογούσαν δαπάνην κατασκευῆς τῶν ἔργων ὑποδομῆς.

Ἡ πραγματοποίησις μιᾶς τοιαύτης προσπάθειας (φορεὺς τῆς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι οἱ δῆμοι καὶ κοινότητες τῆς ἀμέσου περιοχῆς) θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν τῶν καταλλήλων προϋποθέσεων καὶ τὴν ἀπόκτησιν πείρας εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τῶν ὑπολοίπων περιοχῶν τῆς νήσου.

Ἡ ἀνέγερσις τῶν ἐπαύλεων εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς θὰ πρέπει νὰ γίνῃ βάσει προκαθορισμένων κανονισμῶν καὶ ὄρων δομῆσεως—οἱ ὅποιοι δυνατὸν νὰ διαφέρουν ἀπὸ περιοχῆς εἰς περιοχὴν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου δὲν θὰ καταστραφῆ τὸ τοπίον καὶ ὁ περιβάλλον χώρος θὰ διατηρηθῆ ὁ γενικὸς χαρακτήρ τῆς περιοχῆς καὶ θὰ ὑπάρξῃ καὶ σχετικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῆς ποιότητος τῶν κατασκευασθησομένων κτισμάτων.

Εἰς ἐκάστην τῶν ἐπιλεγισῶν διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ζωνῶν θὰ καθορισθῆ ἑλάχιστον ἑμβαδὸν οἰκοπέδου, μέγιστον ποσοστὸν καλύψεως καὶ ἑλάχιστη δαπάνη, εἰς τρόπον ὥστε ὁ χαρακτήρ καὶ ὁ βαθμὸς πολυτελείας τῶν ἐπαύλεων νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς τάξεως.

Ἡ ἐπιλογή συγκεκριμένων ζωνῶν διὰ τὴν ἀνέγερσιν παραθεριστικῶν ἐπαύλεων ὄχι μόνον θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εὐχερεστέραν κατασκευὴν τῶν ἔργων ὑποδομῆς, ἀλλὰ καὶ θὰ διατηρήσῃ τὰς ὑπολοίπους περιοχὰς τῆς νήσου διὰ τὴν χρῆσιν τῶν κατοικῶν αὐτῆς καὶ τῶν τουριστῶν.

9.04 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ὈΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΠΛΑΖ

Ἡ ἀνάπτυξις μαζικοῦ τουρισμοῦ καὶ ἡ διαμόρφωσις μεγάλου τουριστικοῦ ρεύματος πρὸς τὰς Μεσογειακὰς χώρας οφείλεται κατὰ πολὺ εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν διακοπῶν μὲ τὴν ἰδέαν τῆς θαλάσσης καὶ ἐιδικῶς θαλασσίων λουτρῶν. Λόγω δὲ ἀκριβῶς τῆς διαμορφωθείσης αὐτῆς τάσεως, ἡ ὑπαρξίς ὡραίων ἀμμωδῶν ἀκτῶν καὶ εὐκράτου κλίματος ἐπιτρέποντος ταυτοχρόνως τὴν δυνατότητα θαλασσίων λουτρῶν ἐπὶ ἐκτεταμένην περίοδον ἐτησίως, ἀποτελεῖ ἀναμφισβητῆτως σημαντικὸν παράγοντα ἔλξεως τουριστῶν.

Ἡ Κρήτη, ἐν προκειμένῳ, διαθέτει πληθῶραν ἀμμωδῶν ἀκτῶν (βλ. Κεφ. 3.01 β), αἱ δὲ ἐπικρατοῦσαι κλιματολογικαὶ συνθήκαι ἐπιτρέπουν θαλάσσια λουτρά ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνοιξέως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ φθινοπώρου (βλ. Κεφ. 4.00).

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν καὶ ἐκμετάλλευσιν ὁμῶς τοῦ στοιχείου τούτου τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς νήσου, ἀπαραίτητος προϋπόθεσις θεωρεῖται ἡ κατασκευὴ ὠργανωμένων συγκροτημάτων πλάζ κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐγκαταστάσεων τῶν ὑπὸ τοῦ ΕΟΤ κατασκευασθειῶν καὶ λειτουργουσῶν ἤδη ἐπιτυχῶς εἰς πολλὰς ἀκτὰς τῆς χώρας.

Ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ ΕΟΤ κατασκευαζομένης πλάζ, δυναμικότητος 1.000 ἀτόμων, παρὰ τὴν ἀκτὴν Καρτεροῦ, 6 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς τῆς πόλεως τοῦ Ἡρακλείου, καὶ τῆς εἰς τὴν ἀκτὴν Ἀμμοῦδι τοῦ Ἁγίου Νικολάου, οὐδεμία ἑτέρα ὠργανωμένη πλάζ λειτουργεῖ εἰς Κρήτην.

Προτείνεται ἐπομένως ἡ κατασκευὴ τοιούτων ὠργανωμένων πλάζ εἰς ὅλα τὰ μεγάλα παραθαλάσσια ἀστικά κέντρα, εἰς τὰ σημεῖα συγκεντρώσεως καὶ διελεύσεως τουριστῶν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰ αὐτόνομα τουριστικὰ συγκροτήματα, τῶν ὁποίων ὁμῶς ἀποτελοῦν ἐνιαῖα μέρηματα.

Εἰς ὠρισμένα αὐτόνομα τουριστικὰ συγκροτήματα πέραν τῆς ἐγκαταστάσεως πλάζ, ἡ ὁποία προορίζεται διὰ τοὺς πελάτας τοῦ συγκροτήματος, προτείνεται καὶ ἡ κατασκευὴ μιᾶς παρακειμένης ἀνεξαρτήτου ἐγκαταστάσεως διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν διερχομένων καὶ ἐπισκεπτομένων τὴν περιοχὴν τουριστῶν.

Ἐκάστη τῶν ὠργανωμένων πλάζ πρέπει νὰ εἶναι περιφραγμένη καὶ νὰ περιλαμβάνῃ τὰς κάτωθι ἐγκαταστάσεις :

- Ἐκδοτήριον Εἰσιτηρίων.
- Συγκρότημα ἀποδυτηρίων μὲ ἀτομικὰς καμπίνας ἢ μὲ κεντρικὸν χώρον διαφυλάξεως ἐνδυμάτων εἰς πλαστικούς σάκκους.
- Περίπτερον διαφυλάξεως τιμαλφῶν.
- Σταθμὸν Πρώτων Βοηθειῶν καὶ Γραφεῖον Λιμενικῆς Ἀστυνομίας.
- Ἐγκαταστάσεις Ἀποχωρητηρίων καὶ Ντούς.
- Μικρὸν ἀναψυκτήριον ἢ ἐστιατόριον, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς πλάζ.
- Μικρὰν ἐγκατάστασιν ἀθλοπαιδιῶν.
- Ἐγκατάστασιν Παιδικῆς Χαρᾶς (εἰς τὰς μεγαλυτέρας πλάζ μόνον).
- Αἶθουσαν προσωπικοῦ μετὰ ἀποχωρητηρίου καὶ ντούς.
- Χῶρον ἐναποθηκέυσεως ἐπίπλων καὶ ἐξοπλισμοῦ.
- Ἐν ἢ περισσότερα καταστήματα (ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς πλάζ) πωλήσεως εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ἐφημερίδων κλπ.
- Ἐξοπλισμὸν συνιστάμενον ἐκ θερινῶν ἐπίπλων, καρεκλῶν, πολυθρονῶν, ὄμπρελλῶν, θαλασσίων παιχνιδίων, μικρῶν λέμβων, κανῶ, κλπ.
- Ἐγκατάστασιν μεγαφώνου, διὰ τὴν ἀναμετάδοσιν μουσικῆς καὶ τὴν μετάδοσιν ἀνακοινώσεων, κλήσεων κλπ.

Ἐπὶ πλέον τούτων, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ διαμόρφωσις τοῦ ὅλου χώρου, ἡ φύτευσις πρασίνου καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαραίτητων ἔργων ὑποδομῆς

(ὁδῶν προσπελάσεως, χώρων σταθμεύσεως αὐτοκινήτων, σύνδεσις μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου καὶ ἐγκαταστάσεις ὑδρεύσεως καὶ βιολογικοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἀπορριμμάτων).

Τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποία προτείνεται ἡ κατασκευὴ ὠργανωμένων πλάζ καὶ ἡ δυναμικότης ἐκάστης, δεικνύονται εἰς τὸν Χάρτην ἀρ. 91, ἀναφέρονται δὲ λεπτομερῶς εἰς τὸν Πίνακα 9—20 κατωτέρω.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9—20 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ὈΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΠΛΑΖ (ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΣΕΩΣ)

	ΦΑΣΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΡΟΤ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ			Συνολικὴ Δυναμικότης
	I	II	III	
*Ἀστικά Κέντρα				(ἄτομα)
1. Χανιά (Νέα Χώρα).....	1.000	—	500	1.500
2. Ρέθυμνον (πρὸς Ἀνατ. τοῦ Ξεν. Ξενία)	300	—	200	500
3. Ἡράκλειον (Στόμιον).....	—	1.000	500	1.500
4. Ἁγιος Νικόλαος.....	400	600	—	1.000
5. Ἱεράπετρα.....	300	250	200	750
6. Σητεία.....	—	200	200	400
7. Παλαιχώρα (Παχειὰ Ἀμμος).....	—	200	200	400
8. Ἁγία Γαλήνη.....	—	—	200	200
9. Χώρα Σφακίων.....	100	100	—	200
Αὐτόνομα Τουριστικὰ Συγκροτήματα				
10. Ἁγιοὶ Ἀπόστολοι (Χανίων).....	—	200	200	400
11. Ἀκτὴ Πλακιὰ (Ρεθύμνης).....	200	200	—	400
12. Ἁγία Πελαγία (Ἡρακλείου).....	200	200	200	600
13. Ἀκτὴ Μιραμπέλλου (Λασηθίου).....	250	250	250	750
*Ἐνδοχώρα				
14. Καστέλλι.....	—	200	100	300
15. Σταυρός.....	—	200	200	400
16. Μάταλα.....	100	100	100	300
17. Χερσόνησος.....	200	200	200	600
Σύνολον.....	3.050	3.900	3.250	10.200

¹ Ἀνεξάρτητος τῆς πλάζ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἐνοίκων τῆς τουριστικῆς ἐγκαταστάσεως.

Ἐπὶ πλέον τῶν μεγάλων τούτων καὶ ὠργανωμένων πλάζ, προτείνεται ἡ κατασκευὴ μικροτέρων ἐγκαταστάσεων πλάζ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ προτεινόμενα εἰς διαφόρους παραθαλάσσιās τοποθεσίας περίπτερα, διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτὰ μικροῦ ἀριθμοῦ ἀποδυτηρίων, ντούς καὶ ἐιδικοῦ ἐξοπλισμοῦ πλάζ (ὄμπρελλῶν, καθισμάτων κ.λ.π.).

Τοιαῦται μικρὰ ἐγκαταστάσεις ὑποδεικνύονται ἐπίσης καὶ εἰς περίπτερα τὰ ὁποία προτείνονται εἰς σημεῖα ὅπου ἐνδεχομένως θὰ κατασκευασθοῦν παραθεριστικὰ συγκροτήματα. Ἡ ἄμεσος ἀνέγερσις τῶν περιπτέρων αὐτῶν σκοπὸν ἔχει νὰ καταστήσῃ γνωστὰς τὰς περιοχὰς αὐτάς εἰς τὸ εὐρὺ κοινὸν καὶ νὰ μελετηθοῦν αἱ ἐν γένει ἐπικρατοῦσαι συνθήκαι.

Τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποία προτείνεται ἡ προσθήκη τῶν μικρῶν αὐτῶν ἐγκαταστάσεων δεικνύονται ἐπίσης εἰς τὸν Χάρτην Ἀρ. 91 καὶ εἰς τὸν πίνακα Ἀρ. 9—21 κατωτέρω.

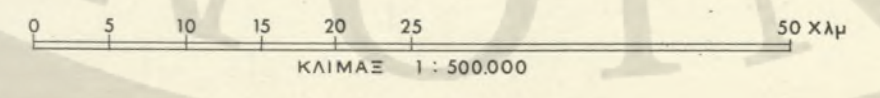
Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς, ἡμερησίως, τῶν ἀναμενομένων εἰς Κρήτην κατὰ τὸ 1975 τουριστῶν ὑπολογίζεται διὰ τὴν περίοδον αἰχμῆς (μὴν Αὐγούστου) εἰς 15.000, ἐκ τῶν ὁποίων περὶ τοὺς 6.000 ὑπολογίζεται ὅτι θὰ εἶναι πελάται τῶν παραθεριστικῶν συγκροτημάτων τῶν διαθετόντων ἰδίαν πλάζ. Εἰς τοὺς ὑπολοίπους 9.000, θὰ ἔδει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ 1.500 ἐπιβάται—μέλη κρουαζιερόν, καὶ ἐπομένως ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν διακινουμένων ἀνὰ τὴν Κρήτην τουριστῶν θὰ ἀνέλθῃ εἰς 10.500 ἡμερησίως.

- ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΛΑΖ
(ΕΚΑΣΤΟΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΔΕΙΚΝΥΕΙ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑ 200-300 ΑΤΟΜΑ)
- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΝ ΜΕ ΜΙΚΡΑΝ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΠΛΑΖ
- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ
- ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ
ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

- 1^η ΦΑΣΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
- 2^η ΦΑΣΙΣ " "
- 3^η ΦΑΣΙΣ " "
- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΩΝ ΠΛΑΖ

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-21 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΙΚΡΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΛΑΞ ΕΙΣ ΠΑΡΑΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

	ΦΑΣΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΠΡΟΤ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ			Συνολική Δυναμικότητα
	I	II	III	
Νομός Χανίων				
1. Άγια Ρουμέλη...	50	—	—	50
2. Γεωργιούπολις...	150	—	—	150
3. Γαύδος...	—	—	50	50
4. Γραμβούσα...	—	30	—	30
5. Ήλαφόνησος...	—	50	—	50
6. Λουτρόν Σφακίων	—	30	—	30
7. Μαράθι...	200	—	—	200
8. Σούγια...	—	75	—	75
9. Φαλάσαρνα...	150	—	—	150
10. Φραγκοκάστελλο...	—	100	—	100
Νομός Ρεθύμνης				
11. Μπάλι...	200	—	—	200
12. Πάνορμος...	—	50	—	50
13. Πρέβελη...	—	—	30	30
Νομός Ήρακλείου				
14. Άρβη...	50	—	—	50
15. Λέντας...	—	—	50	50
16. Τσούτσουρος...	—	—	50	50
Νομός Λασιθίου				
17. Ελούντα...	150	—	—	150
18. Ερμούπολις...	150	—	—	150
19. Κάτω Ζάκρος...	—	100	—	100
20. Μακρύγιαλος...	—	50	—	50
21. Χρυσή...	—	50	—	50

Η δημιουργία επομένως των καταλλήλων προϋποθέσεων δια την διακίνηση πλωτών μέσων κατά μήκος των ακτών της νήσου κρίνεται ως απαραίτητον τμήμα του προτεινομένου προγράμματος τουριστικής αξιοποίησης της Κρήτης.

Κατά το διάστημα των τελευταίων ετών ο ΕΟΤ κατεσκεύασε—και λειτουργούν ήδη επιτυχώς—εις διάφορα σημεία των Έλληνικών θαλασσών σταθμούς εξυπηρέτησεως και άνεφοδιασμού θαλαμηγών. Παρ' όλον ότι ο αριθμός των διακινουμένων, με ιδιοκτήτους ή ένοικιαζομένους θαλαμηγούς, τουριστών είναι μικρός, εν σχέσει προς το σύνολον του τουριστικού ρεύματος, οι τουρίσται οὔτοι ανήκουν εις τὰ ανώτατα εισοδήματα, ή επίσκεψί των δέ εις ένα τόπον άποτελεί παράδειγμα προς μίμησιν.

Εις την Κρήτην λειτουργούν σήμερα πέντε τοιοῦτοι σταθμοί (Βλ. Κεφ. 5.06 και 6.04): εις **Ήράκλειον, Χανιά, Ρέθυμνον, Άγιον Νικόλαον και Σητεϊαν.**

Διά την πληρεστέραν εξυπηρέτησιν των τουριστών προτείνονται:

1. Η συμπλήρωσις των εγκαταστάσεων των πέντε ως άνω σταθμών.
2. Η λειτουργία παρομοίων σταθμών εις τὰς τοποθεσίας εις τὰς οποίας προβλέπεται ή άνέγερσις αυτόνομων τουριστικών συγκροτημάτων—και συγκεκριμένως εις **Άγιον Πελαγίαν, Βάϊ, Πλακιδιόν και Φαλάσαρνα.**

3. Η λειτουργία τοιούτων εγκαταστάσεων εις:

Σούδα (ένδεχομένως δια τής προσθήκης και πλήρους σταθμού διαχειμάνσεως και επίσκευδών)

**Καστέλλι Κισσάμου
Παλαιοχώραν
Χώραν Σφακίων
Άγιαν Γαλήνην
Μάταλα
Ήράπετραν
Χερσόνησον**

Εις όλας τὰς ως άνω εγκαταστάσεις, πλην των διαφόρων λιμενικών έργων (τά οποια αναφέρονται λεπτομερώς εις τὰ Κεφάλαια 10.018 και 10.028 περί έργων Υποδομής), προτείνεται και ή δημιουργία εγκαταστάσεων παροχής ύδατος και καυσίμων εις τὰς θαλαμηγούς ως και ή δυνατότις άνεφοδιασμού με τρόφιμα και συνδέσεως αυτών μετά του ηλεκτρικού και τηλεφωνικού δικτύου. Εις τὰς μεγαλύτερας πόλεις (**Ήράκλειον, Χανιά, Ρέθυμνον, Σητεϊαν, Ήράπετραν, και Παλαιοχώραν**) προτείνεται επίσης ή προσθήκη εγκαταστάσεων καθαρισμού και μικροεπισκευδών. Εις δύο δέ σημεία τής νήσου, ήτοι εις τόν **Κόλπον τής Σούδας** και τόν **Κόλπον Μιραμπέλλου** (προς βορράν του Άγίου Νικολάου), προτείνεται ή κατασκευή πλήρους «μαρίνας» με δυνατότητα διαχειμάνσεως θαλαμηγών και έκτελέσεως σοβαρών επίσκευδών κ.λ.π. Άγκυροβόλια, με δυνατότητας προσορμίσεως θα προσφέρουν, πέραν των αναφερθέντων σημείων και πολλοί άλλοι λιμενίσκοι τής νήσου¹ εις τούς οποίους προτείνεται (Βλ. Κεφ. 10.018 και 10.028) άπλώς ή κατασκευή μικρού μώλου ή προβλήτου.

Τά σημεία εις τὰ οποια προτείνεται άνωτέρω ή κατασκευή των εγκαταστάσεων εξυπηρέτησεως θαλαμηγών και πλωτών μέσων εν γένει ως και οι διάφοροι λιμενίσκοι τής νήσου, σημαντικόν ποσοστόν των οποίων εύρίσκεται εις τὰ νότια παράλια τής νήσου, συνθέτου εν πλήρη σύστημα δια την εξυπηρέτησιν τής διακινήσεως τουριστών δια θαλάσσης (βλ. Χάρτην άρ. 92).

¹ Πλάκα Σπιναλόγγας, Σπιναλόγγα, Κάτω Ζάκρος, Μακρύγιαλος, Χρυσή, Άρβη Τσούτσουρος, Λέντας, Καλοι Λιμένες, Κόκκινος Πύργος, Άγια Γαλήνη, Φραγκοκάστελλο, Λουτρόν Σφακίων, Άγια Ρουμέλη, Σούγια, Γαύδος, Ήλαφόνησος, Γραμβούσα, Δικτύνη Γεωργιούπολις, Μπάλι.

Άγκυροβόλια, λιμενίσκοι και καταφύγια θα εύρίσκωνται έφ' όλου του μήκους των παραλίων τής νήσου. Εις κανονικάς δέ άποστάσεις, ως εμφάνεται και εις τόν Χάρτην άρ. 92, θα υπάρχουν και οι 38 άνωτέρω σταθμοί εξυπηρέτησεως πλωτών μέσων. Με βάσιν τὰς εγκαταστάσεις αυτὰς θα καταστή δυνατή και ή λειτουργία των προτεινομένων (Βλ. Κεφάλαιον 10.03) συγκοινωνιακών γραμμών, ιδιαίτέρως δέ τής συνδεύσεως τὰ διάφορα σημεία των νοτίων παραλίων τής νήσου από Παλαιοχώρας μέχρι Κόκκινου Πύργου.

Τά διάφορα σημεία εις τὰ οποια προτείνεται ή κατασκευή λιμενικών εγκαταστάσεων, οι σταθμοί εξυπηρέτησεως πλωτών μέσων, ως και ή ύπαρξις πλησίον διαφόρων άλλων εγκαταστάσεων εξυπηρέτησεως τουριστών (περίπτερα, πλάζ κλπ.), δεικνύονται εις τόν Χάρτην άρ. 92 και εις τόν Πίνακα άρ. 9-22 κατωτέρω.

ΠΙΝΑΞ 9-22 ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΜΗΓΩΝ—ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

(Τά διάφορα σημεία δεικνύονται κατά σειράν με άφετηρίαν τὸ Ήράκλειον και διεύθυνσιν τήν φοράν κινήσεως των δεικτών του ώρολογίου)

Σταθμός	Φάσις Κατασκευής	Μώλος	Λιμενίσκος Σταθμός	Έγκαταστάσεις Παροχής			Συνδέσις μετά του δικτύου		Παρακείμενα Τουριστικά Έγκαταστάσεις	
				Υδατος	Καυσίμων	Τροφίμων	Ηλεκτρικού	Τηλεφώνου	Έστιατόρια και Περίπτερα	Δυνατότις Διασκευές
1. Ήράκλειον...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ. Π (B)	Ξενοδοχείον Αυτόνομον Τουρ. Συγκρότημα
2. Χερσόνησος...	II	☆	•	•	•	•	•	•	Π (B)	
3. Σπιναλόγγα...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	
4. Πλάκα Σπιναλόγγ...	I	•	•	•	•	•	•	•	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
5. Άγιος Νικόλαος...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
6. Παχειά Άμμος...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
7. Σητεϊα...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
8. Βάϊ-Ερμούπολις...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Ξενοδοχείον
9. Κάτω Ζάκρος...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
10. Μακρύγιαλος...	III	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
11. Ήράπετρα...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
12. Χρυσή...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	Περίπτερον
13. Άρβη...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Περίπτερον
14. Τσούτσουρος...	III	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Περίπτερον
15. Λέντας...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Περίπτερον
16. Καλοι Λιμένες...	I	•	☆	•	•	•	•	•	Π (B)	Ξενοδοχείον
17. Μάταλα...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	Ξενοδοχείον
18. Κόκκινος Πύργος...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	Ξενοδοχείον
19. Άγια Γαλήνη...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
20. Πλακιδιόν...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
21. Φραγκοκάστελλο...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
22. Χώρα Σφακίων...	I	•	•	•	•	•	•	•	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
23. Λουτρόν...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Περίπτερον
24. Άγια Ρουμέλη...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (A)	Περίπτερον
25. Γαύδος...	III	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Περίπτερον
26. Σούγια...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Περίπτερον
27. Παλαιοχώρα...	I	•	☆	•	•	•	•	•	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
28. Ήλαφόνησος...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
29. Φαλάσαρνα...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
30. Γραμβούσα...	III	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
31. Καστέλλι...	I	•	☆	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Ξενοδοχείον
32. Δικτύνη...	III	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Περίπτερον
33. Χανιά...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
34. Σούδα...	I	•	•	•	•	•	•	•	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
35. Γεωργιούπολις...	II	•	•	•	•	•	•	•	Π (Γ)	Ξενοδοχείον
36. Ρέθυμνον...	I	☆	☆	☆	☆	☆	☆	☆	Έστιατόρ.	Ξενοδοχείον
37. Μπάλι...	I	•	•	•	•	•	•	•	Π (B)	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα
38. Άγια Πελαγία...	I	•	•	•	•	•	•	•	Έστιατόρ.	Αυτόνομον τουρ. Συγκρότημα

☆ - Υφιστάμενη Έγκατάστασις Π = Περίπτερον (A) (B) (Γ) = Τύπος Περίπτερον
• - Προτεινομένη Έγκατάστασις

Υπολογίζεται ότι περίπου τὸ ήμισυ των τουριστών και τὸ εν τέταρτον των έπιβατῶν—μελῶν κρουαζιερών θα έπιθυμοῦν νά κάμνουν θαλάσσια λουτρά και έπομένως, κατά τήν περίοδον αίχμής, 5.000 περίπου τουρίσται θα συχνάζουν ήμερησίως εις τὰς ως άνω πλάζ.

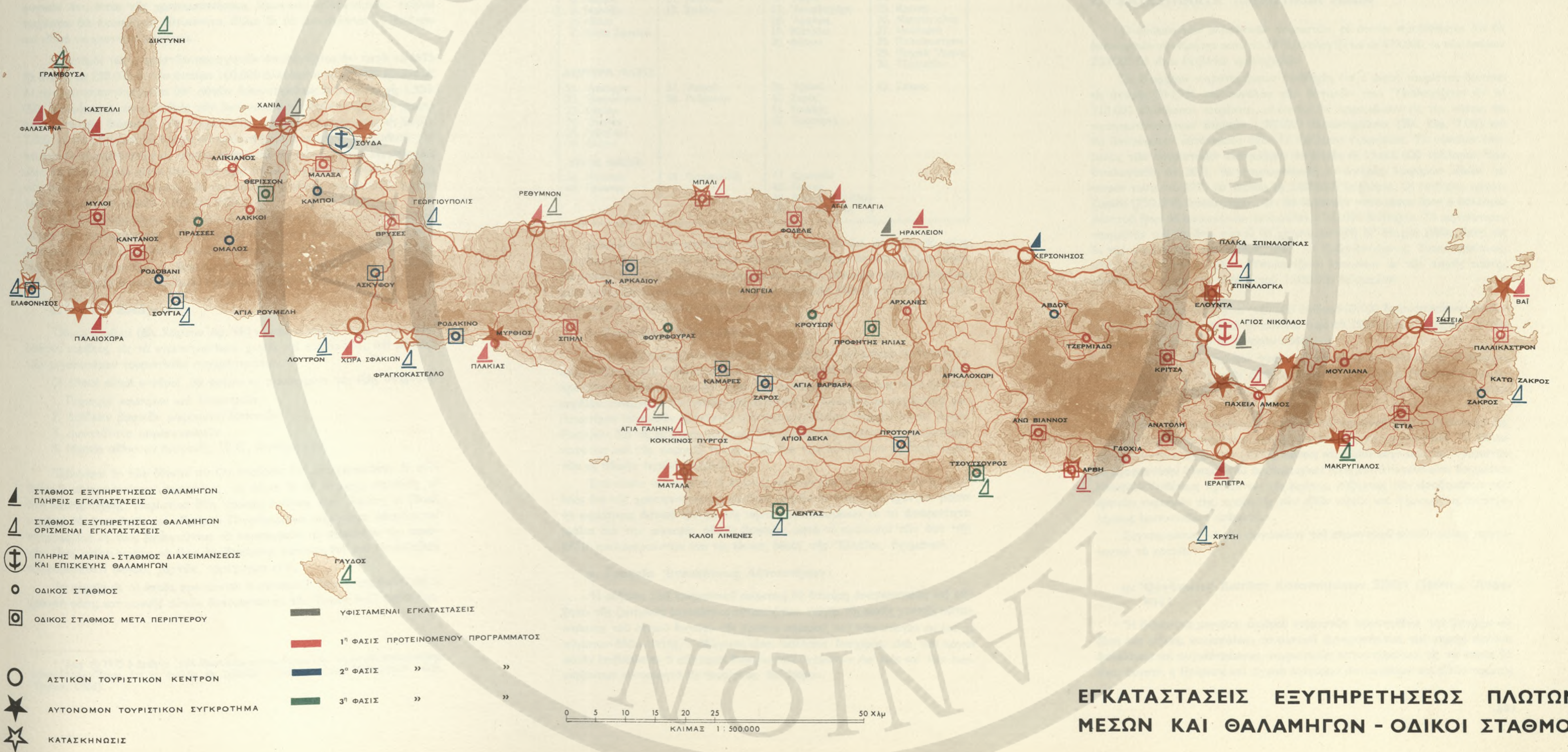
Η προτεινομένη δυναμικότης των διαφόρων αυτών εγκαταστάσεων υπελογίσθη με βάσιν τὸν αριθμὸν των προβλεπομένων διανυκτερεύσεων, τήν διασποράν κατά τήν διάρκειαν τής ήμέρας των τουριστών ανά τήν νήσον και προκειμένου περί των πλησίον των αστικών κέντρων εύρισκομένων εγκαταστάσεων έλήφθη επίσης υπ' όψιν και ή ανάγκη εξυπηρέτησεως του τοπικού πληθυσμού.

9.05 ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΘΑΛΑΜΗΓΩΝ ΚΑΙ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ

Τὸ μέγεθος τής Κρήτης, τὸ ανάπτυγμα, έπί μήκους χιλίων και πλέον χιλιομέτρων και ή γραφικότης των ακτῶν της, ως και τὸ γεγονός ότι πολλά εκ των αξιοθεάτων αυτῆς εύρίσκονται πλησίον των παραλίων, θα δημιουργήσουν άσφαλῶς μίαν αξιόλογον θαλασσίαν κίνησιν κατά μήκος των ακτῶν της, προβλέπεται δέ ότι πολλοί τουρίσται θα έκτελοῦν τὸν περίπλουν αυτῆς.

Δέν πρέπει νά λησμονήται ότι ώρισμένα εκ των γραφικωτέρων σημείων τής νοτίου ακτῆς, μεταξύ των οποίων ή έξοδος τής Φάραγγος Σαμαριάς, τὸ Λουτρόν Σφακίων και αἱ νήσοι Γαύδος και Χρυσή, είναι άπροσπέλαστα από ξηρᾶς και έπικοινωνοῦν μόνον δια θαλάσσης.

9.06 ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΙΣΤΩΝ

Η προβλεπόμενη ένταξις εις τὰς ἀκτοπλοϊκὰς γραμμάς τῆς Κρήτης ἀξιολόγου ἀριθμοῦ πορθμείων καὶ ἡ παράλληλος αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων ἐν Ἑλλάδι¹ θὰ ἔχη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σημαντικὴν αὐξήσιν τῆς δι' ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων περιηγήσεως τῆς νήσου. Ἡ Κρήτη λόγῳ τοῦ μεγέθους αὐτῆς καὶ τῆς μεγάλης διασπορᾶς τῶν τουριστικῶν τῆς ἐνδιαφερόντων προσφέρεται ἰδεωδῶς διὰ περιήγησιν τοιοῦτου εἶδους, εἶναι δὲ φυσικὸν ὅτι, ἐκτὸς τῆς χρησιμοποίησεως ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων, πολλοὶ τουρίσται θὰ ἐνοικιάζουσιν αὐτοκίνητα, ἄλλοι δὲ θὰ διακινεῖνται μὲ Πούλμαν καὶ εἰδικὰ τουριστικὰ λεωφορεῖα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τουριστῶν-περιηγητῶν ὑπολογίζεται ὅτι κατὰ τὸ 1975 θὰ ἀνέλθῃ εἰς 230.000 ἐκ τῶν ὁποίων 160.000 ἄλλοδαποὶ καὶ 70.000 ἡμεδαποί. Αἱ πραγματοποιηθησόμεναι ὑπ' αὐτῶν διανυκτερεύσεις ἐκτιμῶνται εἰς 1.300.000. Ἐπομένως ὁ μέσος ἀριθμὸς τῶν διακινουμένων αὐτῶν τουριστῶν ἡμερησίως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τουριστικῆς περιόδου θὰ ἀνέρχεται εἰς 6.000-7.000, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ποσοστὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τουριστῶν-παραθεριστῶν οἱ ὅποιοι ἐπίσης θὰ λαμβάνουν μέρος εἰς ἐκδρομὰς κλπ. Μὲ βᾶσιν, κατὰ μέσον ὄρον, τέσσαρα ἄτομα ἀνὰ αὐτοκίνητον ὁ ἀριθμὸς τῶν διακινουμένων ἡμερησίως ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς νήσου τουριστικῶν ὀχημάτων θὰ κυμαίνεται μεταξὺ 1.500 καὶ 2.000.

Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν διακινουμένων ἀνὰ τὴν νῆσον δι' αὐτοκινήτων, πέραν τῆς ἀνακατασκευῆς καὶ ἐπισκευῆς τοῦ ὁδικοῦ δικτύου, προτείνεται ἡ ἀνέγερσις ὁδικῶν σταθμῶν-ἐν συνδυασμῷ καὶ μὲ ἄλλας ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν- ἡ δημιουργία δυνατῶν ἐκτελέσεως ἐπισκευῶν καὶ ἡ λειτουργία ἰκανοῦ ἀριθμοῦ Γραφείων Ἐνοικιάσεως Αὐτοκινήτων.

α. Ὀδικοὶ Σταθμοὶ :

Ὀδικοὶ σταθμοὶ (βλ. Χάρτην Ἀρ. 92) προτείνονται εἰς τοὺς κυριωτέρους ὁδικούς κόμβους, εἰς τὰ σημαντικώτερα χωρία καὶ κομποπόλεις, καὶ πλησίον τῶν μεγαλυτέρων τουριστικῶν συγκροτημάτων.

Οἱ ὁδικοὶ αὐτοὶ σταθμοὶ θὰ πρέπει νὰ προσφέρουν τὰς ἐξῆς ὑπηρεσίας

1. Παροχὴν καυσίμων καὶ λιπαντικῶν.
2. Διάθεσιν βασικῶν μικροανταλλακτικῶν.
3. Δυνατότητα μικροεπισκευῶν.
4. Μικρὰν αἴθουσαν ἀναμονῆς, W.C., νιπτήρα κλπ.

Ὡρισμένοι ἐκ τῶν ὁδικῶν αὐτῶν σταθμῶν θὰ κατασκευασθοῦν ἐν συνδυασμῷ μὲ προτεινόμενα περίπτερα, εἰς ὅλους δὲ θὰ ὑπάρχῃ προθήκη μὲ εἶδη λαϊκῆς τέχνης, τουριστικὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης κλπ. Ἐπίσης οἱ ὁδικοὶ σταθμοὶ θὰ ἀποτελοῦν καὶ «Γραφεῖα Πληροφοριῶν» παρέχοντα ὁδηγίας καὶ πληροφορίας εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ ἀξιοθέατα τῆς περιοχῆς. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι ἐφωδιασμένοι πάντοτε διὰ τοῦ καταλλήλου πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ, χαρτῶν, τριπτύχων κλπ.

Τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποία προτείνεται ἡ κατασκευὴ ὁδικῶν σταθμῶν, καὶ ἡ χρονικὴ φάσις κατασκευῆς αὐτῶν δεικνύονται εἰς τὸν Πίνακα 9-23 κατωτέρω.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 9-23 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΟΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

Νομὸς Χανίων	Νομὸς Ρεθύμνης	Νομὸς Ἡρακλείου	Νομὸς Λασηθίου
ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ			
1. Ἀλικιανὸς 2. Βρύσες 3. Κάντανος 4. Λάκκοι 5. Μαλάξα 6. Μύλοι 7. Χώρα Σφακίων	8. Ἁγία Γαλήνη 9. Ἀνώγεια 10. Μπάλι 11. Μύρθιος 12. Σπήλι	13. Ἁγία Βαρβάρα 14. Ἁγιοὶ Δέκα 15. Ἄνω Βιάννος 16. Ἄρβη 17. Ἀρκαλοχώρι 18. Ἀρχάνες 19. Μάταλα 20. Φόδελε	21. Ἀνατολή 22. Γδοχιὰ 23. Ἐλοῦντα 24. Ἐτιὰ 25. Κριτσὰ 26. Μακρύγιαλος 27. Μουλιανὰ 28. Παλαίκαστρον 29. Παχειὰ Ἄμμος 30. Τζερμιάδον
ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ			
31. Ἀσκύφου 32. Ἐλαφόνησος 33. Κάμποι 34. Ὀμαλὸς 35. Ροδοβάνι 36. Σούγια	37. Ἀρκάδι 38. Ροδάκινον	39. Ἀβδοῦ 40. Ζαρός 41. Καμάρες 42. Προτόρια	43. Ζάκρος
ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΙΣ			
44. Θέρισσον 45. Πρασσές	46. Φουρφουρᾶς	47. Κρουσῶν 48. Λέντας 49. Προφήτης Ἡλίας 50. Τσουτσοῦρος	

Δεδομένου ὅτι ἡ κατασκευὴ τῶν ἀνωτέρω ὁδικῶν σταθμῶν θὰ γίνῃ προοδευτικῶς, μέχρι τῆς πλήρους ἀποπερατώσεως τοῦ δικτύου θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐναποθήκευσις βενζίνης καὶ ὠρισμένων ἄλλων βασικῶν εἰδῶν εἰς διάφορα χωρία ἐπὶ τῶν κυριωτέρων ἐθνικῶν καὶ ἐπαρχιακῶν ὁδῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύνανται νὰ διευκολύνουν τοὺς ἐπισκέπτας.

β. Δυνατότης Ἐπισκευῶν :

Ἡ ὑπαρξις συνεργείων ἐπισκευῆς αὐτοκινήτων δυναμένων νὰ ἐπισκευάσων σοβαρωτέρας βλάβας κρίνεται ὡς ἀπαραίτητος. Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον προτείνεται ἡ δημιουργία-ἐφ' ὅσον δὲν λειτουργεῖ ἀκόμη-ἐνὸς τοῦλάχιστον μεγάλου συνεργείου ἐπισκευῶν αὐτοκινήτων μὲ δυνατῆς ἐκτελέσεως σοβαρωτέρων ἐπισκευῶν εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων, Χανίων, Ἡρακλείου καὶ Ἁγίου Νικολάου, διὰ τῆς ἐπιχορηγήσεως καὶ ἐπεκτάσεως ἤδη ὑφισταμένων μικροτέρων τοιοῦτων καὶ τῆς παροχῆς ὑποτροφίῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἀριθμοῦ τεχνιτῶν εἰς εἰδικὴν τεχνικὴν σχολὴν.

Ἐπὶ πλέον προτείνεται ἡ δημιουργία κινητῶν συνεργείων ὁδικῆς βοήθειας διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἀριθμοῦ μικρῶν αὐτοκινήτων, ἐχόντων βᾶσιν τὰ κυριώτερα ἀστικά κέντρα τῆς νήσου, ἐφωδιασμένων μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια διὰ τὴν παροχὴν ὁδικῆς βοήθειας, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ὑπὸ τῆς ΕΛΠΑ κυκλοφορούντων ἀνὰ τὰς ἐθνικὰς ὁδοὺς τῆς Ἑλλάδος, ὀχημάτων.

γ. Γραφεῖα Ἐνοικιάσεως Αὐτοκινήτων :

Ἡ αὐξήσις τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος θὰ ἐπιφέρῃ ἀναγκαστικῶς καὶ αὐξήσιν τῆς ζήτησεως ἐνοικιάσεως αὐτοκινήτων. Λόγῳ τῆς κακῆς γενικῶς καταστάσεως τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Κρήτης σήμερον, καὶ τῶν στενῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁδῶν αὐτῆς, ἡ ὁδήγησις εἶναι πολλὰκις δυσχερής. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐπιβάλλεται ὁ αὐστηρὸς ἐλεγχος τῶν ὀχημάτων ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ἐνοικιαζόντων αὐτοκίνητα εἰς τουρίστας, ἀφ' ἑτέρου.

Γενικῶς, θὰ πρέπει ν' ἀπαγορευθῇ ἡ ἐνοικίασις ὀχημάτων μὴ εὐρισκομένων εἰς ἀρτίαν μηχανικὴν κατάστασιν. Τὰ ἐνοικιάζοντα αὐτοκίνητα Γραφεῖα-ἐφ' ὅσον ἐξυπηρετοῦν μόνον τουρίστας-θὰ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς τουριστικὰ ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ ὑποστοῦν τὴν ἀνάλογον εὐνοικὴν μεταχειρίσιν (παροχὴ δανείων δι' ἀγορὰν ὀχημάτων, ὠρισμέναις φορολογικὰς ἢ δασμολογικὰς ἀπαλλαγὰς κλπ.).

9.07 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἄλλοδαπῶν τουριστῶν, οἱ ὅποιοι προβλέπεται ὅτι θὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν Κρήτην κατὰ τὸ 1975, ὑπολογίζεται εἰς 470.000, ἐκ τῶν ὁποίων 250.000 θὰ εἶναι ἐπιβάται κρουαζιερώων.

Ἐκ διαφόρων παρατηρήσεων ἀπεδείχθη ὅτι ὁ μέσος τουρίστας δαπανᾷ εἰς ἀγορὰς 20-25 % τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν του. Ὑπολογίζεται ὅτι οἱ 210.000 ἄλλοδαποὶ τουρίσται, οἱ ὅποιοι θὰ παραμείνουν εἰς τὴν νῆσον, θὰ δαπανήσουν κατὰ μέσον ὄρον 12 δολλάρια ἡμερησίως. Τὸ σύνολον ἐπομένως τῶν τουριστικῶν εἰσπράξεων θὰ ἀνέλθῃ εἰς 15.600.000 δολλάρια. Ἐὰν ὑπολογισθῇ ὅτι 20 % θὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἀγορὰς διαφόρων εἰδῶν, τὸ ποσὸν τοῦτο τὸ 1975 θὰ ἀνέλθῃ εἰς 3.000.000 δολλάρια. Οἱ ἐπιβάται κρουαζιερώων (250.000) ὑπολογίζεται ὅτι θὰ δαπανοῦν κατὰ μέσον ὄρον 6 δολλάρια ἕκαστος, ἥτοι θὰ δαπανήσουν ἐν συνόλῳ 1.500.000 δολλάρια. Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ ὡς ἄνω ποσοῦ θὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἀγορὰς εἰδῶν, διότι, ὡς ἐκ τῆς μορφῆς τῆς κρουαζιέρας, ὅλα τὰ ἐξοδα ἐστιάζουσιν, διανυκτερεύσεως, κλπ., εἶναι προπληρωμένα. Ὑπολογίζεται ἐπομένως ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης πρόσθετον ποσὸν τῆς τάξεως τοῦ 1.000.000 δολλαρίων.

Οἱ ἡμεδαποὶ τουρίσται (160.000 ἀφίξεις-960.000 διανυκτερεύσεις) ὑπολογίζεται ὅτι θὰ δαπανήσουν ἐν συνόλῳ περὶ τὰ 190.000.000 δραχμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 10 % περίπου δι' ἀγορὰν εἰδῶν.

Ἐπομένως τὸ συνολικὸν ποσὸν τὸ ὁποῖον θὰ κατευθυνθῇ εἰς τὰ διάφορα καταστήματα τῆς νήσου δι' ἀγορὰν εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης, ἐνδυμασιῶν, χειροτεχνίας καὶ εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 140 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἡ ἀπορρόφησις ὁμοῦ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ προϋποθέτει α) τὴν ὑπαρξιν ἀφ' ἐνὸς δικτύου καταστημάτων, καὶ β) τὴν ἐκπαίδευσιν προσωπικοῦ. Ἡ διέλευσις ἐκ τῆς νήσου εἰς ἕν ἔτος (1975) ἡμίσεος καὶ πλέον ἑκατομμυρίου τουριστῶν μὲ ἀγοραστικὴν δύναμιν 140 ἑκατομμυρίων δραχμῶν ἀποτελεῖ μίαν θαυμασίαν εὐκαιρίαν διαθέσεως προϊόντων τῆς Κρήτης, αὐξήσεως τῶν εἰσοδημάτων τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν τῆς, προβολῆς τῶν εἰδῶν αὐτῶν καὶ δημιουργίας ἀπασχολήσεως ἑκατοντάδων ἀνθρώπων.

Συγκεκριμένως διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ τομέως προτείνονται τὰ κάτωθι :

α. Ὀργάνωσις Δικτύου Καταστημάτων Εἰδῶν Πρώτης Ἀνάγκης :

Ἡ διακίνησις μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν-εἰς ὅλας τὰς πόλεις, κομποπόλεις, τουριστικὰ συγκροτήματα καὶ σημεῖα εἰσοδου διελεύσεως καὶ συγκεντρώσεως-τουριστικῶν καταστημάτων, εἰς τὰ ὁποία θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξέυρεσις καὶ ἀγορὰ διαφόρων ἀντικειμένων καὶ εἰδῶν πρώτης

¹ Ἔως τὸ 1975 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων τῆς περιοχῆς πρωτευούσης μόνον ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ εἰς 260.000 (Ἐκθέσις Smith-Ὑπουργεῖον Δημ. Ἐργων, 1964).

ανάγκης, ως π.χ. έφημερίδων και περιοδικών, φιλμ, καλλυντικών, σάπωνος, όδοντόπαστας, σιγαρέττων, και ειδών καπνοπωλείου. Τοιούτου είδους καταστήματα εύρίσκονται σήμερα μόνον εις τας τρεις η τέσσαρας μεγαλύτερας πόλεις τής νήσου.

Εις πολλές περιπτώσεις καταστήματα τοιούτου είδους θα ήτο δυνατόν να λειτουργήσουν εν συνδυασμῶ με τὰ προτεινόμενα περίπτερα η όδικούς σταθμούς.

β. Δίκτυον Καταστημάτων Πωλήσεως Ειδών Λαϊκής Τέχνης :

Η όργανωσις τής διαθέσεως τών προϊόντων τής λαϊκής τέχνης και χειροτεχνίας θα πρέπει να άποτελέση μίαν τών σημαντικώτερων προσπαθειών του παρόντος προγράμματος, δεδομένου ότι η αύξησις τής διαθέσεως τών προϊόντων αυτών θα τονώση την οικονομίαν τών περιοχών έκείνων τής νήσου, αι όποιαί ώφελούνται όλιγώτερον εκ τής τουριστικής αξιοποιήσεως.

Προτείνεται κατ' άρχήν η δημιουργία ενός δικτύου καταστημάτων η πρατηρίων εις όλας τās μεγάλας πόλεις και άστικά τουριστικά κέντρα, ως και εις τὰ αυτόνομα τουριστικά συγκροτήματα. Τά καταστήματα αυτά δύνανται να είναι ιδιωτικά, η και να άποτελούν μίαν ενιαίαν επιχείρησιν, τὰ κέρδη τής οποίας θα διανέμονται εις τούς παραγωγούς η θα διατίθενται δια τήν ανάπτυξιν του κλάδου.

Επί πλέον προτείνεται η δημιουργία μιās μονίμου έκθέσεως προϊόντων λαϊκής τέχνης εις **Ρέθυμνον** και μικροτέρων έκθετηρίων εις **Χανιά**, **Ηράκλειον** και **Άγιον Νικόλαον**.

γ. Καταστήματα Πωλήσεως Τοπικών Προϊόντων τής Νήσου :

Έχει παρατηρηθῆ ότι πολλοί τουρίσται επιθυμούν την άγοράν προϊόντων του τόπου τον όποιον επισκέπτονται, συναποκομίζοντες αυτά μεθ' έαυτών κατά την επιστροφήν των. Διά τής καταλλήλου προβολής και τής παροχής εις τούς τουρίστας τής δυνατότητος τής κατ' ευθείαν άποστολής τών προϊόντων αυτών, είναι δυνατή η δημιουργία σημαντικού κύκλου εργασιών.

Προτείνεται επομένως η δημιουργία εις τās 6 πόλεις (**Ηράκλειον**, **Χανιά**, **Ρέθυμνον**, **Άγιον Νικόλαον**, **Σητεία** και **Ιεράπετρα**) μιās σειράς καταστημάτων τὰ όποια θα πωλούν, καταλλήλως συσκευασμένα, τὰ διάφορα άγροτικά προϊόντα δια τὰ όποια είναι ευφήμως γνωστή η Κρήτη (π.χ. οίνους, τυρόν, ξηρούς καρπούς, χυμούς, μαρμελάδα), ως και διάφορα βότανα και φυτά τής νήσου (δίκταμον κλπ.).

9.08 ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Παραλλήλως προς την άνέγερσιν τουριστικών έγκαταστάσεων, έκτέλεσιν έργων ύποδομής, προβολήν τής νήσου ως χώρου τουριστικού, είναι άπαραίτητος και η όργανωσις τών διαφόρων τουριστικών ύπηρεσιών τής νήσου. Το Κεφάλαιον 15.00 τής παρούσης Μελέτης άσχολεΐται με τὸ θέμα του φορέως εφαρμογής και παρακολουθήσεως του προγράμματος τής τουριστικής αξιοποιήσεως τής νήσου, ό όποιοις θα έχη και την ευθύνην τής γενικής όργανώσεως τών διαφόρων ύπηρεσιών. Κατωτέρω όμως επισημαίνονται ώρισμένοι τομείς τών όποιών η άμεσος όργανωσις κρίνεται άπαραίτητος.

α. Τοπικά Τουριστικά Έπιτροπαί :

Αί Τοπικά Έπιτροπαί Τουρισμού (Τ.Ε.Τ.) άνεξαρτήτως τών γενικών φορέων δύνανται να ανάπτυξουν σημαντικήν δραστηριότητα επί τοπικού επιπέδου, να διαφωτίσουν την κοινή γνώμη περι τής ανάγκης συνεργασίας εις την προσπάθειαν τουριστικής ανάπτυξεως και να παρακολουθήσουν και επιλύσουν τοπικώς τὰ διάφορα παρουσιαζόμενα προβλήματα.

Προτείνεται η σύστασις Τοπικών Έπιτροπών Τουρισμού (επί πλέον τών ήδη ύπαρχουσών εις **Ηράκλειον**, **Ρέθυμνον** και **Άγιον Νικόλαον**) εις **Χανιά**, **Σητεία**, **Ιεράπετρα**, **Παλιοχώραν**, **Χώραν Σφακιών** και **Άγίαν Γαλήνην**.

β. Γραφεΐα Τουριστικών Πληροφοριών :

Οί επισκεπτόμενοι ένα τόπον τουρίσται έχουν ανάγκην σωρείας πληροφοριών, πολλάκις δε είναι δυνατή η παράτασις του χρόνου παραμονής των, εν ύποδειχθού εις αυτούς αξιόλογοι επισκέψιμοι τόποι.

Γενικώς, επιβάλλεται η ύπαρξις κέντρων όπου οί επισκεπτόμενοι την Κρήτην τουρίσται να δύνανται να πληροφορηθούν περι τών αξιοθεάτων σημείων εκάστης περιοχής, του τρόπου προσπελάσεως προς αυτά, περι τής καταστάσεως του όδικου δικτύου, τών δρομολογιών τών συγκοινωνιακών μέσων, ως και περι τής ύπάρξεως ξενοδοχείων η άλλων έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, έστιατορίων, δυνατότητος ενοικιάσεως αυτοκινήτων, θαλαμηγών κλπ. ενίοτε δε και περι τής δυνατότητος παροχής Ιατρικής η νοσοκομειακής περιθάλψεως.

Προτείνεται επομένως η δημιουργία πληροφοριακών κέντρων εις όλας τās πόλεις και τās κυριώτερας κωμοπόλεις και χωρία τής νήσου.

Με βάση τὰ ύπάρχοντα σήμερα γραφεΐα εις **Ηράκλειον**, **Χανιά** και **Άγιον Νικόλαον** προτείνεται η προοδευτική όργανωσις και επάνδρωσις αυτών δια του καταλλήλου προσωπικού ώστε να δυνηθούν να έξυπηρετήσουν τὸ προβλεπόμενον να αύξηθῆ τουριστικόν ρεϋμα. Εις τās ύπολοίπους πόλεις τής νήσου (**Ρέθυμνον**, **Ιεράπετρα** και **Σητεία**) προτείνεται η ίδρυσις παρομιών γραφείων τής συνεργασίας τών τοπικών άρχών, τών Τ.Ε.Τ., Περιγηγητικής Λέσχης κλπ. και η στέγασις των εις τὰ Δημοτικά κτίρια η και εις άλλους κεντρικούς πάντως χώρους.

Εις τὰ ύπόλοιπα σημεία, τὰ κέντρα πληροφοριών δύνανται να στεγασθούν εις τὰ κοινοτικά κτίρια η, εφ' όσον προβλέπεται η δημιουργία τοιούτων, εις τὰ προτεινόμενα περίπτερα η όδικούς σταθμούς εις τὰ όποια τὸ ύπάρχον ήδη προσωπικόν, καταλλήλως εκπαιδευμένον και έφωδισμένον με τὸ ανάλογον έντυπον ύλικόν, χάρτας κλπ. θα δύνανται να έξυπηρετῆ τούς διακινουμένον τουρίστας.

Επίσης άπαραίτητος θεωρείται η ίδρυσις ενός γραφείου πληροφοριών εις τās **Άθήνας**, δια να καταστή ευχερής η παροχή πληροφοριών περι Κρήτης εις τούς έξ **Άθηνών** διερχομένους άλλοδαπούς τουρίστας αλλά και εις **Άθηνάιους** γενικώς.

Τὸ γραφεΐον πληροφοριών **Ηρακλείου**, τὸ όποιον και θα παρουσιάξη την μεγαλύτεραν κίνησιν, όφείλει να συντονίξη τās ενεργείας τών άλλων γραφείων, να διαθέτῃ δε τμήμα στατιστικής παρακολουθήσεως τής τουριστικής κινήσεως, τών άφίξεων, τών πραγματοποιούμενων διανυκτερεύσεων, του ύφισταμένου τουριστικού έξοπλισμού κλπ. και εν συνεργασία μετὰ τής Τουριστικής **Άστυνομίας** να παρακολουθῆ τās τιμάς, την εφαρμογήν τών κειμένων διατάξεων, την διατήρησιν ύψηλού επιπέδου καθαριότητας κλπ.

γ. Σωματεΐα, Όργανώσεις, Λέσχαι κλπ. :

Εις την **Έλλάδα**, και την **Κρήτην** ειδικώς, ύπάρχουν παραρτήματα διαφόρων έκδρομικών σωματείων, λεσχών και όργανώσεων, ως τής **Όμοσπονδίας Έκδρομικών Σωματείων Έλλάδος**, τής **Περιγηγητικής Λέσχης**, τής **Έλληνικής Λέσχης Περιγηγέσεως και Αυτόκινήτου (ΕΛΠΑ)**, του **Λυκείου Έλληνίδων**, του **Έλληνικού Όρειβατικού Συνδέσμου**, του **Συνδέσμου Κυνηγών** και **Άλιέων**, ως και **Τοπικά Έκδρομικά Σωματεΐα**, τὰ όποια δύνανται να διαδραματίσουν σημαντικόν ρόλον εις την ανάπτυξιν του τουρισμού τής νήσου.

Επίσης επαγγελματικοί σύλλογοι δύνανται, δια τής όργανώσεως διαφόρων έκδηλώσεων, συνεδρίων και συσκέψεων τών μελών των, να συντελέσουν εις την προαγωγήν τής τουριστικής κινήσεως τής νήσου.

Προτείνεται, επομένως, ό συντονισμός τών ενεργειών τών διαφόρων αυτών σωματείων, όργανώσεων, λεσχών κλπ. ως και η επιχορήγησις τών κυριωτέρων έξ αυτών ίνα δυνηθούν να άποκτήσουν τὰ κατάλληλα μέσα (έντευκτήρια, λέσχας), δια την αύξησιν τής δραστηριότητός των.

Πολλαι τών όργανώσεων αυτών προβαίνουν έτησίως εις ώρισμένας συγκεκριμένας έκδηλώσεις, είναι δε δυνατή η καθιέρωσις και έτέρων έκδηλώσεων επ' ευκαιρία ιστορικών η θρησκευτικών η και άλλων έπετειών. Η καθιέρωσις τών εορτών αυτών ως έτησιών πλέον γεγονότων συντελεΐ σημαντικώς εις την προαγωγήν του έσωτερικού κυρίως τουρισμού, ταύτοχρόνως δε δημιουργεί επί πλέον ενδιαφέροντα δια τούς άλλοδαπούς τουρίστας. Η επιχορήγησις τών κυριωτέρων τοιούτων έκδηλώσεων επιβάλλεται.

Παραλλήλως προς τās έκδηλώσεις τών σωματείων, θα ήτο δυνατή η όργανωσις έτησιών έκδρομών προς την νήσον υπό τών διαφόρων σχολείων τής χώρας και ιδιαιτέρως εκ τής περιοχής πρωτευούσης. Η Κρήτη προσφέρει και έχει να διδάξη πολλά εις τούς μαθητάς τών γυμνασίων, η δε επίσκεψις της θα ήτο δυνατόν να καθιερωθῆ και ως μόνιμος θεσμός εις τὰ διάφορα σχολεία. Μία τοιαύτη έκδρομή, διαρκείας τεσσάρων έως πέντε ήμερών, δύνανται να συμπεριλάβῃ τὰ **Χανιά** και την περιοχήν του **Άκρωτηρίου**, τὸ **Ρέθυμνον**, τὸ **Άρκάδι**, τὸ **Ηράκλειον**- με επίσκεψιν εις τὰ δύο Μουσεία (Ιστορικόν και αρχαιολογικόν) τής **Κνωσού**- και ένδεχομένως την **Φαιστόν** και την περιοχήν τής **Μεσσαράς**.

Διά τās έκδρομάς αυτές είναι σκόπιμος η καθιέρωσις μειωμένου εισιτηρίου, διότι αυτά θα λαμβάνουν χώραν εις την περίοδον μειωμένης τουριστικής κινήσεως. Παραλλήλως θα ήτο δυνατή και η παροχή εις χαμηλοτέρας τιμάς στέγης και τροφής.

δ. Παροχή Διαφόρων Υπηρεσιών :

Επί πλέον τών άνω βασικών αναγκών τών τουριστών, ύπάρχουν και ώρισμένα δευτερεύουσαι τοιαύται, αι όποιαί δέον να ληφθούν υπ' όψιν εις την κατάρτισιν του προγράμματος τής τουριστικής ανάπτυξεως τής νήσου. Διά την ίκανοποίησιν τών κυριωτέρων εκ τών δευτερευουσών αυτών αναγκών άπαιτείται να όργανωθούν καλύτερον αι κάτωθι ύπηρεσίαι :

1. **ΤΡΑΠΕΖΑΙ :** Η ύπαρξις τής δυνατότητος άλλαγής συναλλάγματος, εισπράξεως επιταγών κλπ. είναι αναγκαία εις όλα τὰ τουριστικά κέντρα τής νήσου.

2. **ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ :** Η έλευσις εις την Κρήτην μεγάλου αριθμού τουριστών θα δημιουργήση άσφαλώς περιπτώσεις ανάγκης Ιατρικής και νοσοκομειακής περιθάλψεως. Επομένως είναι άπαραίτητον να διαπιστωθῆ κατά πόσον τὰ ύπάρχοντα νοσοκομεία και οί Ιατροί

της νήσου δύνανται να ικανοποιήσουν έκτάκτους περιπτώσεις. Ίδιαίτερον πρόβλημα θα τεθή προκειμένου περί των προτεινομένων μακράν των αστικών κέντρων, εγκαταστάσεων. Πιθανώς ή ύπαρξις ενός έλικοπτέρου εις Ἡράκλειον θα ήδύνατο να λύση τὸ πρόβλημα, διὰ τὰς περιπτώσεις έκτάκτου ανάγκης.

3. ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ-ΠΡΟΓΝΩΣΙΣ ΚΑΙΡΟΥ : Ἡ γνώσις τῶν ειδικῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν έκάστης τῶν αξιοποιουμένων περιοχῶν εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν ἄρτιον προγραμματισμὸν καὶ τὴν μελέτην τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων. Αἱ γενικαὶ κλιματολογικαὶ συνθηκαὶ τῆς Κρήτης εἶναι γνωσταί, λείπουν ὅμως λεπτομερεῖς πληροφορίαὶ περὶ τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων, τῶν βροχοπτώσεων, ὑγρασίας, θερμοκρασίας ἀέρος καὶ θαλάσσης, διὰ τὰς περισσοτέρας ἐκ τῶν αξιοποιουμένων περιοχῶν. Εἶναι βεβαίως ἀληθές ὅτι αἱ ἐπικρατοῦσαι εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς κλιματολογικαὶ συνθηκαὶ δὲν ἀφίστανται τῶν γενικῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν τῆς νήσου, ἡ συλλογὴ ὅμως τῶν λεπτομερῶν κλιματολογικῶν στοιχείων τῶν περιοχῶν αὐτῶν καὶ ἡ μικροκλιματικὴ μελέτη αὐτῶν θα διευκολύνῃ τὸ ἔργον τῶν μελετητῶν τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων.

Τὰ συγκεκριμένα στοιχεῖα τῶν ὁποίων θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ συλλογὴ εἶναι τὸ ὕψος καὶ ἡ συχνότης τῶν βροχοπτώσεων, τὸ ποσοστὸν ὑγρασίας, ἡ θερμοκρασία ἀέρος καὶ θαλάσσης ὡς καὶ ἡ συχνότης, αἱ κατευθύνσεις καὶ ἡ ἔντασις τῶν ἀνέμων.

Οἱ ὑφιστάμενοι καὶ λειτουργοῦντες σήμερον εἰς Κρήτην μετεωρολογικοὶ σταθμοὶ¹ προβαίνουν εἰς παρατηρήσεις ὠρισμένων μόνον φυσικῶν φαινομένων.

Προτείνεται ἐπομένως ἡ ἴδρυσις νέων μετεωρολογικῶν σταθμῶν εἰς Ἁγίον Νικόλαον Παλαικάστρον, Φαλάσαρνα, Πλακιάν, Ρέθυμνον καὶ Χώραν Σφακίων καὶ ἡ ἐπ'ἀνδρωσις καὶ ὁ ἐφοδιασμὸς διὰ τῶν ἀναγκαίων ὀργάνων τῶν ὑφισταμένων καὶ τῶν προτεινομένων σταθμῶν ὥστε νὰ δύνανται νὰ προβαίνουν εἰς πλήρεις παρατηρήσεις τῶν μετεωρολογικῶν φαινομένων.

Ἐπὶ πλέον προτείνεται ἡ ἴδρυσις καὶ λειτουργία παραρτήματος εἰς Κρήτην τῆς Ἐθνικῆς Μετεωρολογικῆς Ὑπηρεσίας, τὸ ὅποιον, βάσει τῶν παρατηρήσεων τῶν διαφόρων μετεωρολογικῶν σταθμῶν, νὰ δύνανται νὰ προβαίνῃ εἰς ἐκδοσὶν τακτικῶν Δελτίων προγνώσεως καιροῦ, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως.

9.09 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Οἱ ἀδηπόποτε προσπάθεια τουριστικῆς αξιοποιήσεως τῆς Κρήτης εἶναι καταδικασμένη εἰς ἀποτυχίαν, ἐὰν δὲν ἐξευρεθῇ καὶ ἐκπαιδευθῇ τὸ κατάλληλον προσωπικόν.

Ὁ τουρισμὸς, περισσότερον ἀπὸ οἰονδήποτε κλάδον τῆς οἰκονομίας, βασίζεται εἰς τὴν προσφορὰν ὑπηρεσιῶν. Τὰ καλύτερα ξενοδοχεῖα, αἱ ὠραιότερα πλὰζ καὶ τὸ καλύτερον κλίμα εἶναι ἀχρηστον διὰ τὴν προσέλκυσιν μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν, ἐὰν δὲν ὑπάρχη ἐπάρκεια εἰδικευμένου καὶ καταλλήλου προσωπικοῦ.

Σήμερον ἡ Κρήτη πάσχει ἀπὸ ὀλοσχερῆ ἔλλειψιν τοιοῦτου προσωπικοῦ, ἀπὸ ἐπιπέδου διευθυντοῦ ξενοδοχείου μέχρι σερβιτόρου.

Ἡ προσπάθεια ἐκπαιδεύσεως προσωπικοῦ δέον νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως, διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ κατάλληλος βᾶσις διὰ τὴν ἐπ'ἀνδρωσιν τῶν ὑφισταμένων καὶ προτεινομένων ἐγκαταστάσεων. Εἰς τὴν παρούσαν δὲ περίπτωσιν θα ἦτο παράλογον νὰ βασισθῇ ἡ τουριστικὴ αξιοποίησις εἰς τὴν εἰσαγωγὴν προσωπικοῦ ἐξ ἄλλων σημείων τῆς χώρας, ὡς συμβαίνει σήμερον, διότι ἡ Ἑλλάς γενικῶς πάσχει ἀπὸ ἔλλειψιν εἰδικευμένου προσωπικοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς ἐκ τῶν λόγων τῆς ἀναλήψεως τῆς προσπάθειας τουριστικῆς αξιοποιήσεως τῆς νήσου εἶναι ἡ δημιουργία προϋποθέσεων διὰ τὴν αὐξησιν τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ Κρητικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ τουριστικὴ αξιοποίησις τῆς νήσου θα δημιουργηθῇ τὴν ἀνάγκην ἐκπαιδεύσεως προσωπικοῦ εἰς τὰς κάτωθι εἰδικότητας :

1. Ἀνώτερον ξενοδοχειακὸν προσωπικόν (Διευθυνταὶ-Ὑποδιευθυνταὶ, Διαχειρίσις κ.λ.π.). Φοίτησις τριετῆς.
2. Μεσαῖον ξενοδοχειακὸν προσωπικόν (Προσωπικὸν θυρωρείου, Προϊστάμενοι πατωμάτων, Τηλεφωνήτριες, Ὑποδοχῆ).
3. Κατώτατον ξενοδοχειακὸν προσωπικόν (Καμαριέραι, Καθαρίστριαι, Γκρούμ, κ.λ.π.).
4. Ἀνώτερον προσωπικὸν ἐστιατορίων (Μαίτρ, Ἀρχιμάγειροι).
5. Μεσαῖον προσωπικὸν ἐστιατορίων (Βοηθὸς Μαίτρ, Μάγειρος, Ζαχαροπλάσται, Ἀρχισερβιτόροι, Προσωπικὸν Μπάρ).
6. Κατώτερον προσωπικὸν ἐστιατορίων καὶ ἀναψυκτηρίων (Σερβιτόροι, Βοηθοὶ Σερβιτόρων).
7. Ξεναγοί.
8. Ὑπάλληλοι Γραφείων Ταξιδίων.
9. Ὁδηγοὶ Τουριστικῶν Λεωφορείων.
10. Ὑπάλληλοι Καταστημάτων Εἰδῶν Λαϊκῆς Τέχνης.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ ξενοδοχείων καὶ ἐστιατορίων ὁ ἀναγκαῖος χρόνος φοιτήσεως, συμπεριλαμβανομένης καὶ μιᾶς περιόδου πρακτικῆς ἐκπαιδεύσεως, εἶναι τριετῆς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπαραιτητῶν διευθυντῶν ξενοδοχείων, μαίτρ κλπ. δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἴδρυσιν ἰδιαίτερας σχολῆς εἰς Κρήτην. Ἀντὶ τούτου θα ἦτο σκόπιμος ἡ καθιέρωσις σειρᾶς τριετῶν ὑποτροφιῶν διὰ τὴν ἀποστολὴν ἐτησίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν πέντε ἕως δέκα ἱκανῶν νέων, μὲ τὴν ἀνάληψιν ἐκ μέρους τῶν τῆς ὑποχρεώσεως νὰ ἐργασθῶν εἰς Κρήτην ἐπὶ μίαν τουλάχιστον πενταετίαν.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν μεσαίου καὶ κατωτάτου προσωπικοῦ εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ἴδρυσις σχολῆς τουριστικῶν ἐπαγγελμάτων εἰς Κρήτην καὶ κατὰ προτίμησιν εἰς Ἡράκλειον, λόγῳ τῆς συγκεντρώσεως καὶ τοῦ μεγαλύτερου ἀριθμοῦ ξενοδοχείων, δυναμένων νὰ χρησιμεύσουν διὰ τὴν πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς.

Προκειμένου περὶ τοῦ κατωτάτου προσωπικοῦ (Καμαριερῶν, Σερβιτόρων, Γκρούμ κλπ.) ὁ χρόνος φοιτήσεως θα εἶναι ἐξάμηνος, θα ἦτο δὲ δυνατὸς ὁ προγραμματισμὸς τῶν παραδόσεων τῶν μαθημάτων εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύνανται οἱ παρακολουθοῦντες αὐτὰ, νὰ ἐργάζωνται ταυτόχρονα.

Διὰ τὸ μεσαῖον προσωπικόν, (Ὑπάλληλοι ὑποδοχῆς, Θυρωρείου, Προϊστάμενοι ὀρόφων, Μπάρμαν, Μάγειροι, Ἀρχισερβιτόροι, Βοηθοὶ Μπάρ, κ.λ.π.) ὁ χρόνος φοιτήσεως κυμαίνεται μεταξὺ ἐνὸς καὶ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους.

Παραλλήλως πρὸς τὴν ἴδρυσιν τῆς σχολῆς, προτείνεται ἡ καθιέρωσις μέτρου διὰ τοῦ ὁποίου θα ἀπαγορεύεται ἡ ἐργασία εἰς τουριστικὴν ἐπιχείρησιν ἀτόμων μὴ ἐφωδιασμένων δι' εἰδικῆς πρὸς τοῦτο «ἀδείας ἐργασίας»,

διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας θα ἀπαιτῆται ἡ φοίτησις εἰς τὴν ὡς ἄνω σχολὴν. Ἡ ἐναρξίς τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μέτρου τούτου δύνανται νὰ γίνῃ μετὰ μίαν τετραετίαν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία εἰς τοὺς ἤδη ἐργαζομένους νὰ φοιτήσουν εἰς τὴν σχολὴν.

Διὰ τὴν διευκόλυσιν τῶν ἐργαζομένων εἰς τουριστικὰ ἐπαγγέλματα εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς νήσου, παράρτημα τῆς Σχολῆς θα ἡδύνατο νὰ λειτουργῇ ἐπὶ 3 ἕως 4 μῆνας περιοδικῶς εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς νήσου.

Γενικῶς ἡ ἔλευσις εἰς Κρήτην τοῦ προβλεπομένου ἀριθμοῦ τουριστῶν θα δημιουργηθῇ προοδευτικῶς ἄμεσον ἀπασχόλησιν εἰς ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια καὶ ἐν γένει τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις, μέχρι τὸ 1975, εἰς 15.000 ἐν συνόλῳ ἄτομα, τὸ ἥμισυ τῶν ὁποίων θα εἶναι ἀπόφοιτοι τῆς προτεινομένης Σχολῆς Τουριστικῶν Ἐπαγγελμάτων Κρήτης. Ἐξ αὐτῶν περίπου τὰ δύο τρίτα, ἦτοι περὶ τοὺς 4.500, θα ἀποτελοῦνται ἀπὸ κατώτερον προσωπικόν καὶ οἱ ὑπόλοιποι 3.000 ἀπὸ μεσαῖον προσωπικόν. Ἐπομένως, ἐὰν, κατὰ τὸ διάστημα τῆς δεκαετίας 1965—1975, ἡ Σχολὴ ἐκπαιδεύῃ περὶ τοὺς 750 ὑπαλλήλους τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων ἐτησίως (ἦτοι 450 εἰς τοὺς κατωτέρους καὶ 300 εἰς τοὺς μεσαίους κλάδους τοῦ ἐπαγγέλματος), θα ἱκανοποιῦνται πλήρως αἱ εἰς ἔμψυχον ὕλικόν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν τουριστικὴν αξιοποίησιν τῆς Κρήτης ἀνάγκαι. Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ φοίτησις τοῦ κατωτέρου προσωπικοῦ εἶναι τρίμηνος, ἡ συνολικὴ δυναμικότης τῆς Σχολῆς θα ἀνέρχεται εἰς 400—450 φοιτητὰς.

Ἐκτὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ὑπαλλήλων τῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, πρέπει νὰ ληφθῇ μέριμνα διὰ τὴν προετοιμασίαν ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ξεναγῶν, τῶν ὁποίων ὁ ὑπάρχων σήμερον ἀριθμὸς εἶναι ἀνεπαρκής. Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ξεναγῶν δύνανται νὰ ἐπιτελεσθῇ διὰ τῆς τακτικῆς λειτουργίας τῆς ἤδη ὑφισταμένης ἀλλὰ ἀκανονίστως λειτουργούσης Σχολῆς Ξεναγῶν εἰς Ἡράκλειον. Ἡ φοίτησις εἰς τὴν Σχολὴν ὀφείλει νὰ εἶναι διαρκείας ἐνὸς τουλάχιστον ἔτους, τὰ δὲ παραδιδόμενα μαθήματα, πλὴν τῆς Ἱστορίας, Γεωγραφίας, Τέχνης κ.λ.π. τῆς νήσου, πρέπει νὰ περιλαμβάνουν καὶ γενικὰς ὁδηγίας περὶ τῶν τρόπων τῆς ἐν γένει ἀναπτύξεως τοῦ τουρισμοῦ τῆς νήσου.

Ἐκτὸς τοῦ προσωπικοῦ ξενοδοχείων, ἐστιατορίων κ.λ.π. καὶ τῶν ξεναγῶν, εἰς τακτικὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν τουριστῶν ἔρχονται κυρίως οἱ ὀδηγοὶ λεωφορείων, Πούλμαν, ταξί, οἱ ὑπάλληλοι τῶν γραφείων ταξιδίων καὶ οἱ ὑπάλληλοι τῶν καταστημάτων ἔργων λαϊκῆς τέχνης. Προτείνεται διὰ τοῦτο ἡ καθιέρωσις σειρᾶς διαλέξεων καὶ μαθημάτων δι' ὅλους τοὺς ὡς ἄνω ἐπαγγελματίας καὶ ὑπαλλήλους, εἰς τρόπον ὥστε νὰ συντονισθῇ πλήρως ἡ προσπάθεια τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου.

9.10 ΜΕΛΕΤΑΙ

Ἡ παρούσα Μελέτη ἀποτελεῖ ἐν πλήρει δεκαετῆς πρόγραμμα τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Κρήτης καὶ ὑποδεικνύει τὸ εἶδος καὶ μέγεθος τῶν προτεινομένων δι' ἐκάστην περιοχὴν αὐτῆς ἐγκαταστάσεων.

Διὰ νὰ καταστῇ ὅμως δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προτεινομένου προγράμματος ἀπαιτεῖται ἡ ἐκπόνησις ἀρτίων μελετῶν τῶν ἐπὶ μέρους ἔργων.

Ἡ ἀνάθεσις καὶ παρακολούθησις τῶν ἀπαιτουμένων, διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν διαφόρων ἔργων βασικῆς ὑποδομῆς, τεχνικῶν μελετῶν—ὡς αἱ μελέται ὁδοποιίας, λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀερολιμένων, ὑδρεύσεως, ἐπεκτάσεως τοῦ δικτύου διανομῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας κ.λ.π.—ἀνήκει εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς π.χ. τὸ Ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων, εἶναι καὶ αἱ ἀρμόδιαι διὰ τὴν κατασκευὴν τούτων.

¹ Ἡρακλείου, Χανίων, Τυμπακίου, Ἱεραπέτρας, Παλαιοχώρας, Ἀνωγειῶν.

Παρομοίως, η εκπόνησις μελετών αναστηλώσεως ή επίσκεψης αρχαίων και ιστορικών μνημείων αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας.

Ωσαύτως, αί μελέται τών διαφόρων μεμονωμένων τουριστικών εγκαταστάσεων και ειδικώς τών ξενοδοχείων, μοτέλ, έστιατορίων κ.λ.π., θά ανατεθούν εις μελετητάς υπό τών έκαστοτε ιδιωτών επιχειρηματιών, ή τών φορέων εκμεταλλεύσεως αὐτῶν.

Εκτός όμως τών συγκεκριμένων ὡς ἄνω μελετῶν ὑπάρχουν διάφοροι ἄλλαι κατηγορίαι τοιούτων, αἱ ὁποῖαι δεικνύονται εις τόν Χάρτην ἀρ. 93 και ἀναφέρονται κατωτέρω, και τών ὁποίων ή εκπόνησις είναι ἀμέσως συνδεδεμένη με τήν εκτέλεσιν τοῦ προτεινομένου προγράμματος.

α. Γενικαὶ Χωροταξικαὶ Μελέται Τουριστικῶν Κέντρων και Ζωνῶν :

Διὰ τών προγραμματιζομένων τουριστικῶν εγκαταστάσεων θά δημιουργηθοῦν δύο μεγάλα και ἕτερα μικρότερα τουριστικά κέντρα εις τήν νήσου. Τά κέντρα αὐτά περιέχουν πολλὰς και διαφόρους τουριστικάς εγκαταστάσεις (ξενοδοχεία, παραθεριστικά συγκροτήματα, μοτέλ, έστιατόρια, κέντρα ψυχαγωγίας, περίπτερα κ.λ.π.), ὡς και τὰ ἀναγκαῖα ἔργα ὑποδομῆς.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰ μεγάλα προτεινόμενα αὐτόνομα τουριστικά συγκροτήματα, τὰ ὁποῖα—παρά τόν μέγαν ἀριθμόν τών προγραμματιζομένων κλινῶν και τών ἄλλων τουριστικῶν εγκαταστάσεων—ἀποτελοῦν αὐτοτελεῖς μονάδας (και μίαν συνήθως ἐπιχείρησιν), τὰ ὡς ἄνω τουριστικά κέντρα ἀποτελοῦνται ἀπὸ πλῆθος μικρῶν ή μεγάλων τουριστικῶν εγκαταστάσεων ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων.

Τὰ δύο κύρια τουριστικά κέντρα τῆς νήσου θά δημιουργηθοῦν τὸ ἓν κατά μήκος τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου—με πυρῆνα τήν πόλιν τοῦ Ἁγίου Νικολάου—και τὸ ἕτερον μεταξύ τῆς πόλεως τῶν Χανίων και τῆς Ἁγίας Μαρίας, κατά μήκος τῆς παραθαλασσίας ζώνης τῆς εὐρισκομένης δυτικῶς τῶν Χανίων.

Δι' ἕκαστον τῶν δύο τούτων βασικῶν τουριστικῶν κέντρων τῆς Κρήτης ἀπαιτεῖται ή εκπόνησις ειδικῶν χωροταξικῶν μελετῶν, εις τρόπον ὡστε νά τοποθετηθοῦν αἱ διάφοροι εγκαταστάσεις κατά τρόπον ὀρθολογικόν, νά ἐπιτελεσθῇ ή κατάλληλος διαμόρφωσις τοῦ χώρου και νά προσδιορισθῇ ή σχέσις αὐτῶν μετὰ τῶν πλησίον εὐρισκομένων ἀστικῶν κέντρων.

Ἐπίσης ἀπαραίτητος θεωρεῖται ή εκπόνησις πλήρους χωροταξικῆς μελέτης τῆς ζώνης τοῦ Ἁρακλείου, τοῦ μεγαλύτερου ἀστικοῦ τουριστικοῦ κέντρου τῆς Κρήτης, ἐκ τοῦ ὁποῖου προβλέπεται ὅτι θά διέλθουν ὅλοι σχεδόν οἱ ἐπισκεπτόμενοι τήν Κρήτην τουρίσται.

Ἡ τουριστική ζώνη τοῦ Ἁρακλείου, πέραν τῆς πόλεως και τῆς ἀμέσου ἐνδοχώρας ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς ἕως τήν Τύλισσον και τὸ Φόδελε (συμπεριλαμβανομένου και τοῦ προγραμματιζομένου αὐτονομοῦ τουριστικοῦ συγκροτήματος τῆς Ἁγίας Πελαγίας), πρὸς ἀνατολὰς δὲ ἕως τήν περιοχὴν Μαλίων, συμπεριλαμβανομένων τῆς Χερσονήσου, και τοῦ Μινωικοῦ ἀνακτόρου τῶν Μαλίων.

Ἡ ζώνη αὕτη περιλαμβάνει τήν μεγαλύτεραν συγκέντρωσιν Μινωικῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων τῆς Κρήτης (Κνωσός, Μάλια, Τύλισσος, Ἄμνισός, Νίρου, Χάνι, Ἀρχάνες, Βαθύπετρον, Εἰλειθυία κλπ.), ἀποτελεῖ δὲ τὸ κυριώτερον σημεῖον εισόδου και ἐξόδου τουριστῶν εις τήν Κρήτην και τὸ σημαντικώτερον κέντρον ἐξορμήσεως τῶν τουριστῶν—περιηγητῶν πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἐνδοχώρας.

Ἡ προτεινόμενη χωροταξικὴ μελέτη είναι ἀνεξάρτητος τῆς πολεοδομικῆς τοιαύτης τῆς πόλεως τοῦ Ἁρακλείου, με τήν ὁποίαν ὁμως θά πρέπει νά εὐρίσκειται εις πλήρη ἄρμονίαν.

Ἀπαραίτητος ἐπίσης θεωρεῖται ή εκπόνησις χωροταξικῆς μελέτης τῆς παραθαλασσίας περιοχῆς, τῆς εὐρισκομένης εις τὸ νοτιοδυτικόν τμήμα τοῦ νομοῦ Ἁρακλείου και τῆς ἀμέσου ἐνδοχώρας τῆς. Ἡ περιοχή αὕτη περιλαμβάνει τήν Ἁγίαν Γαλήνην, τὸν Κόκκινον Πύργον, τὰ Μάταλα, τὸ Τυμπάκιον, μετὰ τοῦ ὁμώνυμου στρατιωτικοῦ ἀεροδρομίου, και τοὺς σημαντικοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους Φαιστοῦ, Ἁγίας Τριάδος και Γόρτυνος. Εἰς τήν περιοχὴν αὕτην προτείνεται ή ἀνέγερσις ἀριθμοῦ μικρῶν και μεγαλύτερων εγκαταστάσεων, ή τοποθέτησις τῶν ὁποίων δέον νά ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης.

Ἐπίσης χωροταξικαὶ μελέται διὰ τήν ἐνσωμάτωσιν τῶν διαφόρων προτεινομένων εγκαταστάσεων θά ἦτο σκόπιμον νά ἐκπονηθοῦν διὰ τὰς κάτωθι περιοχὰς :

Σητείας - Βαῖ - Κάτω Ζάκρου, συμπεριλαμβανομένης ὀλοκλήρου τῆς, ἐντὸς τοῦ ὀριζομένου, ὑπὸ τῶν τριῶν αὐτῶν σημείων, τριγώνου, περιοχῆς.

Γεωργιουπόλεως - Ρεθύμνου - Μπαλίου, κατά μήκος τῆς βορείου ἀκτῆς, συμπεριλαμβανομένης και τῆς περιοχῆς τῆς Μονῆς Ἁρακιδίου.

Καστελλίου Κισσάμου - Γραμβούσης - Φαλασάρων, ἀπὸ ἀεροδρομίου Μάλεμε ἕως ὄρμον Κουτρί, περιλαμβανομένων και τῶν δύο χερσονήσων (Ροδωποῦ και Γραμβούσης).

Παλαιохώρας - Ἐλαφονήσου, συμπεριλαμβανομένης και τῆς ἀμέσου ἐνδοχώρας.

Ξυλοσκάλου - Σαμαριάς - Ἁγίας Ρουμέλης, εις τήν ὁποίαν δέον νά συμπεριληφθῇ και ή ἐσωτερικὴ διαμόρφωσις τῆς Φάραγγος, ἀνακατασκευῆ ἀτραπῶν κ.λ.π.

Ἱεραπέτρας - Μακρυγιάλου, κατά μήκος τῆς νοτίας ἀκτῆς τῆς ἐκτεινομένης δυτικῶς τῆς πόλεως.

Αἱ χωροταξικαὶ αὐται μελέται δέον νά περιλαμβάνουν τήν γενικὴν τοποθέτησιν τῶν διαφόρων εγκαταστάσεων, τὸν προσδιορισμόν τοῦ εἶδους και τοῦ μεγέθους αὐτῶν, τὰ βασικά δίκτυα ὑποδομῆς και τήν σύνδεσιν ἐκάστης τῶν προτεινομένων εγκαταστάσεων μετ' αὐτῶν, ὡς και τήν γενικὴν διαμόρφωσιν τῶν χώρων. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν σημαντικωτέρων εγκαταστάσεων, αἱ ὡς ἄνω μελέται δέον νά προσδιορίζουν ἐπὶ χαρτῶν μεγαλύτερας κλίμακος τήν ἀκριβῆ ἐπιλογὴν τῆς θέσεως αὐτῶν.

β. Πολεοδομικαὶ Μελέται :

Πέραν τῶν χωροταξικῶν μελετῶν τῶν δέκα τουριστικῶν ζωνῶν, θεωρεῖται ἀπαραίτητος ή εκπόνησις πολεοδομικῶν μελετῶν—ρυθμιστικῶν σχεδίων τῶν ἀστικῶν τουριστικῶν κέντρων τῆς νήσου και τῶν κυριωτέρων χωριῶν αὐτῆς.

Εἰς τὸ ἐπόμενον Κεφάλαιον τῆς Μελέτης (10.01 β, και 10.02 β, εις τὰ τμήματα τὰ ἀναφερόμενα εις τὰ προτεινόμενα ἔργα Γενικῆς και Εἰδικῆς Ὑποδομῆς ἀντιστοίχως) ἀναφέρονται ἐν λεπτομερεῖα τὰ προτεινόμενα αὐτὰ Ἔργα Πολεοδομικῆς Διαμορφώσεως.

Τὰ σημεῖα εις τὰ ὁποῖα προτείνεται ή εκτέλεσις αὐτῶν τῶν ἔργων και ἐπομένως και ή εκπόνησις τῶν ἀπαιτουμένων μελετῶν, δεικνύονται εις τόν Χάρτην ἀρ. 93 και εις τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον (10.01 β).

γ. Χωροταξικαὶ Μελέται Αὐτονομῶν Τουριστικῶν Συγκροτημάτων :

Εἰς τὸ Κεφάλαιον 9.03 τῆς παρούσης Μελέτης ὑποδεικνύονται τὰ διάφορα σημεῖα τῆς νήσου, τὰ ὁποῖα προσφέρονται διὰ τήν ἀνέγερσιν παραθεριστικῶν συγκροτημάτων. Δεδομένου ὅτι αἱ εγκαταστάσεις ἀντιπροσωπεύουν τήν ἐπένδυσιν σημαντικῶν κεφαλαίων, τμήμα τῶν ὁποίων προέρχεται συνήθως ἐκ τῆς συνάψεως χαμηλοτόκων μακροπροθέσμων δανείων, είναι ἀπαραίτητος ή ὑπαρξίς πλήρων χωροταξικῶν και οἰκονομοτεχνικῶν μελετῶν, αἱ ὁποῖαι νά προσδιορίζουν τὰ κάτωθι σημεῖα :

1. Τὸ εἶδος και μέγεθος ἐκάστης εγκαταστάσεως.

2. Τήν χωροταξικὴν διάταξιν αὐτῶν.

3. Τήν ἀπαιτουμένην διαμόρφωσιν τοῦ χώρου.

4. Τὰ ἀπαιτούμενα ἔργα ὑποδομῆς διὰ τήν σύνδεσιν τῆς περιοχῆς τῶν μετὰ τῶν ὑφισταμένων βασικῶν δικτύων.

5. Τήν προβλεπομένην δαπάνην διὰ τήν ἀνέγερσιν τῶν ὡς ἄνω εγκαταστάσεων.

6. Τὰς ἐτησίαις λειτουργικάς δαπάναις αὐτῶν.

7. Τήν ἐκτίμησιν τῶν ἀκαθαρίστων και καθαρῶν ἐσόδων και προσδιορισμόν τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου ἀποσβέσεως τῶν εγκαταστάσεων και τῆς ἐξυπηρητήσεως τῶν ἐπενδυθησομένων κεφαλαίων.

Διὰ τῆς ἐκπονήσεως τοιούτων χωροταξικῶν—οἰκονομοτεχνικῶν μελετῶν είναι δυνατὴ ή παρουσίαις τῶν πλεονεκτημάτων και δυνατοτήτων ἐκάστης περιοχῆς εις ἐπιχειρηματίας ἐπιθυμοῦντας τήν ἐπένδυσιν κεφαλαίων εις τουριστικάς εγκαταστάσεις και ή συγκριτικὴ μελέτη τῶν διαφόρων περιοχῶν. Ὑποβοηθεῖται οὕτω ή ὑπ' αὐτῶν σύναψις χαμηλοτόκων μακροπροθέσμων δανείων ὑπὸ τῶν διαφόρων πιστωτικῶν ἰδρυμάτων, τὰ ὁποῖα συνήθως ἀρνοῦνται νά ἐξετάσουν μίαν τοιαύτην πρότασιν ἀνευ τῆς ὑπάρξεως ἀρτίας οἰκονομοτεχνικῆς μελέτης.

Τὸ Δημόσιον, ἐπὶ πλέον, ὠφελεῖται ἐκ τῆς ἐκπονήσεως τοιούτων μελετῶν διότι προσδιορίζεται δι' αὐτῶν ή δαπάνη τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων ὑποδομῆς, και είναι ἐπομένως εις θέσιν νά ἀξιολογήσῃ τήν σκοπιμότητα ἀνεγέρσεως εγκαταστάσεων εις τήν περιοχὴν αὕτην διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς σχέσεως τῶν προκυπτουσῶν ἐκ μιᾶς τοιαύτης κατασκευῆς γενικῶν ὠφελειῶν πρὸς τὰς ἀπαιτουμένας δαπάναις.

Ἐπίσης, σκόπιμος θεωρεῖται ή εκπόνησις ἀρκετῶν τοιούτων μελετῶν, οὕτως ὡστε νά μή παρουσιασθῇ οἰαδήποτε καθυστέρησις εις τήν εκτέλεσιν τῶν ἔργων, ὅταν θά δημιουργηθοῦν αἱ κατάλληλοι διὰ τήν ἀνέγερσιν τῶν εγκαταστάσεων προϋποθέσεις χρηματοδοτήσεως.

Αἱ περιοχαὶ διὰ τὰς ὁποῖαι προτείνεται ή ἄμεσος εκπόνησις μελετῶν είναι αἱ κάτωθι :

1. Ἁγιοὶ Ἀπόστολοι (Χανίων)

2. Πλακιάς (Ρεθύμνης)

3. Χερσόνησος (Ἁρακλείου)

4. Βαῖ (Λασηθίου)

5. Μιᾶς περιοχῆς τοῦ Κόλπου Μιραμπέλλου

6. Μάταλα (Ἁρακλείου)

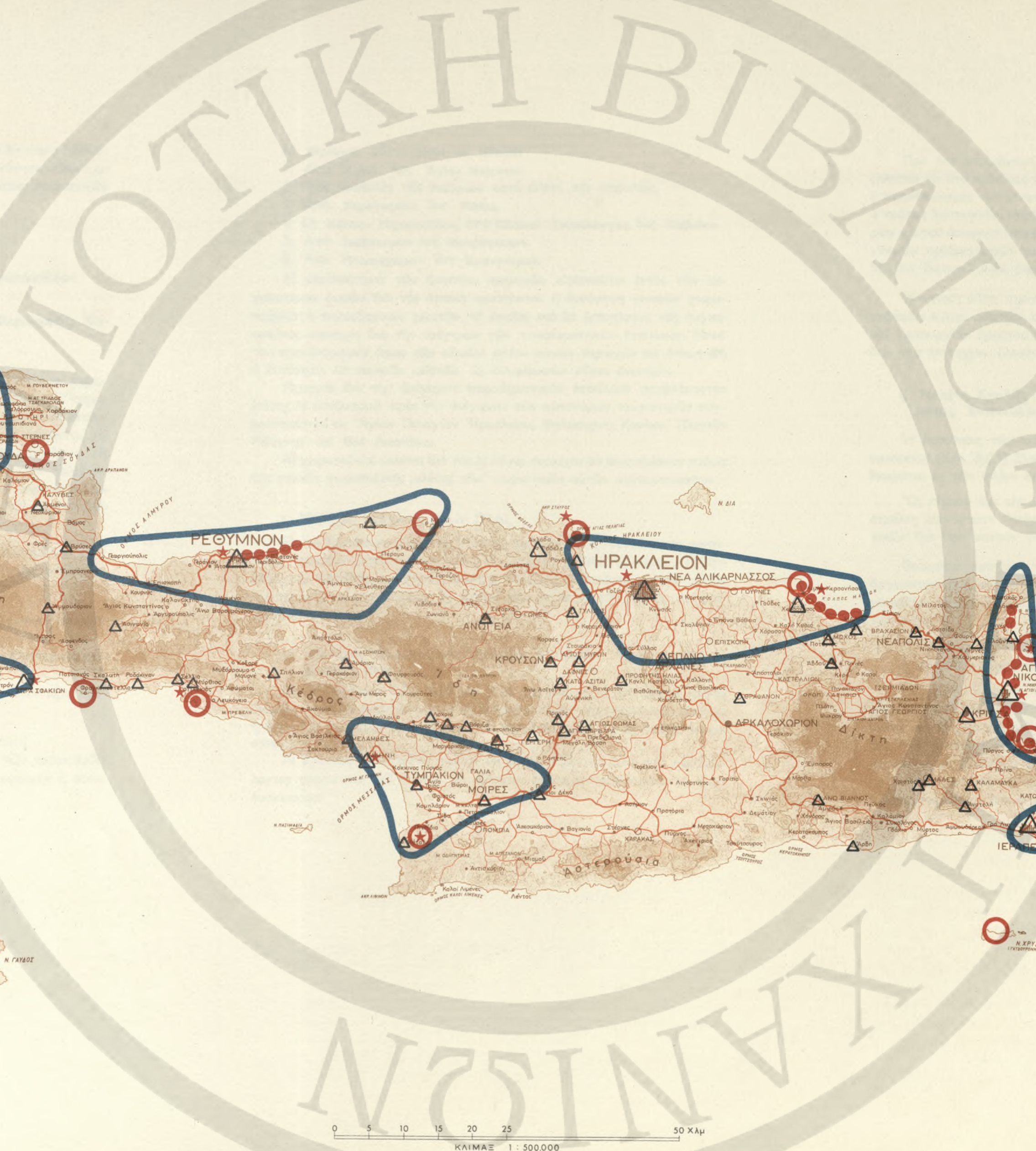
7. Μπαλί (Ρεθύμνης)

8. Ἐλαφόνησος (Χανίων)

9. Χρυσὴ Ἱεραπέτρας (Λασηθίου)

10. Φραγκοκάστελλον Σφακίων (Χανίων)

- ΓΕΝΙΚΗ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
- ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ
- ΜΕΛΕΤΗ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗΣ ΑΜΜΩΔΟΥΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ
- ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΑΙ Η ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΑΥΛΕΩΝ
- ΜΕΛΕΤΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

0 5 10 15 20 25 50 Χλμ
ΚΛΙΜΑΞ 1 : 500.000

Παραλλήλως, και μετά την εκπόνησιν τών αναφερθεισών ανωτέρω Γενικών Χωροταξικών Μελετών θα ήτο σκόπιμος ή έν συνεχείς εκπόνησις οικονομο-τεχνικών χωροταξικών μελετών διά την άνέγερσιν αυτόματων τουριστικών συγκροτημάτων εις :

11. Φαλάσαρνα (Χανίων)
12. Κουντούραν Παλαιοχώρας, (Χανίων)
13. Μακρύγιαλον Ίεραπέτρας (Λασηθίου)
14. Τάς έτέρας δύο περιοχάς τής ζώνης του Κόλπου Μιραμπέλλου

δ. Χωροταξικαί Μελέται Περιοχών διά Παραθεριστικάς Κατοικίας :

Εις τό Κεφάλαιον 9.03 β ύποδεικνύεται ή επίλογή ώρισμένων περιοχών τής νήσου εις τάς όποιάς θα πρέπει να επιτραπή ή άνέγερσις παραθεριστικών κατοικιών, υπό Έλλήνων και άλλοδαπών. Οί λόγοι οί όποιοι ύπαγορεύουν την όργάνωσιν τοιαύτης δραστηριότητος συνίστανται εις την ανάγκην προστασίας του τοπίου και του χαρακτήρος τής νήσου, εις την διευκόλυνσιν τών ενδιαφερομένων όπως αποκτήσουν μίαν τοιαύτην κατοικίαν (και ή δημιουργία έπομένως μονίμων ή ήμιμονίμων κοινωνιών παραθεριστών) και ή παρεμπόδισις τής κερδοσκοπίας επί τών παραθαλασσίων εκτάσεων.

Πρός τουτο προτείνεται ή άμεσος επίλογή τών ύποδεικνυομένων περιοχών και ή εκπόνησις τών αντίστοιχων χωροταξικών μελετών, αί όποιαί δέον να προσδιορίζουν τά κάτωθι στοιχεία :

1. Τά έργα Ύποδομής διά την σύνδεσιν τών περιοχών μετά τών βασικών δικτύων.
2. Τά έσωτερικά έργα όδοποιίας, ύδρεύσεως, παροχής ήλεκτρικού ρεύματος, δικτύου άποχετεύσεων κ.λ.π.
3. Την διαμόρφωσιν του χώρου τής περιοχής και την ανάπτυξιν πρασίνου.
4. Την ανάπτυξιν τής άκτής τής περιοχής.
5. Την κατάτμησιν τής περιοχής εις οίκοπεδικάς εκτάσεις.
6. Την συγγραφην τών βασικών προδιαγραφών και τών κανονισμών δομήσεως, εις τρόπον ώστε να επιτυγχάνεται εις εκάστην περιοχήν ή ποιoτική Ισορροπία τών άνεγερθησομένων κατοικιών.

Αί περιοχαί αύται είναι αί κάτωθι :

1. Από Χανιά έως Αγίαν Μάριναν.
2. Προς ανατολώς τής Ρεθύμνου κατά μήκος τής παραλίας.
3. Από Χερσόνησον έως Μάλια.
4. Εις Κόλπον Μιραμπέλλου, από Πλάκαν Σπιναλόγγας έως Καβούσι.
5. Από Ίεράπετραν έως Μακρύγιαλον.
6. Από Παλαιοχώραν έως Κουντούραν.

Αί περισσότεραι τών ανωτέρω περιοχών εύρίσκονται έντός τών μεγαλύτερων ζωνών διά τάς όποιάς προτείνεται ή εκπόνησις γενικών χωροταξικών ή πολεοδομικών μελετών, αί όποιαί και θα έντοπίσουν τας συγκεκριμένας περιοχάς διά την άνέγερσιν τών παραθεριστικών έπαύλεων. Μετά τόν προσδιορισμόν όμως τών ειδικών πλέον αυτών περιοχών θα άπαιτηθή ή εκπόνησις λεπτομερών μελετών, ως αναφέρονται αύται ανωτέρω.

Περιοχαί διά την άνέγερσιν παραθεριστικών έπαύλεων προβλέπονται επίσης έν συνδυασμῶ προς την άνέγερσιν τών αυτόνομων τουριστικών συγκροτημάτων εις Αγίαν Πελαγίαν Ήρακλείου, Φαλάσαρνα Χανίων, Πλακιάν Ρεθύμνης και Βαί Λασηθίου.

Αί χωροταξικαί μελέται διά τας έν λόγω περιοχάς θα άποτελέσουν τμήμα τής γενικής χωροταξικής μελέτης τών τουριστικών αυτών συγκροτημάτων.

ε. Μελέται Ώργανωμένων Πλάζ :

Εις τό Κεφάλαιον 9.04 τής Μελέτης προτείνεται ή προοδευτική κατασκευή διαφόρων ώργανωμένων πλάζ εις διάφορα σημεία τής νήσου. Ή επίλογή τής άκριβοϋς τοποθεσίας εκάστης πλάζ και ή εκπόνησις χωροταξικής και τεχνικής μελέτης εκάστης έξ αυτών δέον να συμπεριληφθή εις τό πρόγραμμα μελετών.

στ. Μελέται Περιπτέρων, Ώδικών Σταθμών, Ώρεινών Καταφυγίων κλπ. :

Εις τά Κεφάλαια 9.02, 9.05 και 9.06 προτείνεται ή κατασκευή σειράς διαφόρων μικρών εγκαταστάσεων εις διάφορα σημεία τής νήσου, τών όποιων ή άνέγερσις θεωρείται άπαραίτητος διά την ανάπτυξιν της εις διεθνές τουριστικόν κέντρον.

Αί εγκαταστάσεις αύται πρέπει να έναρμονίζωνται μετά του περιβάλλοντος χώρου και του τοπίου, εις ουδεμίαν δέ περίπτωσιν πρέπει να είναι όμοιομορφοί.

Πρό τής εκπονήσεως όμως τών αρχιτεκτονικών και λοιπών τεχνικών μελετών θα ήτο σκόπιμος ή επίλογή τής θέσεως όλων τών ανωτέρω κτιρίων, ό προσδιορισμός τών διαφόρων βασικών τύπων τών εγκαταστάσεων αυτών, ό τρόπος λειτουργίας αυτών και τό μέγεθος και ή άλληλεξάρτησις τών χώρων και του άπαραιτήτου έξοπλισμού. Ήπίσης κρίνεται σκόπιμος ή συγγραφή γενικών προδιαγραφών καθώς και ό προσδιορισμός ένός πλαισίου δαπάνης, δι' ένα έκαστον τών βασικών τύπων τών εγκαταστάσεων.

Ή γενική αύτη προμελέτη θα επιτρέψη την εκπόνησιν άρτίων αρχιτεκτονικών κ.λ.π. μελετών, αί όποιαί θα έχουν ως άποτέλεσμα την άνέγερσιν και λειτουργίαν εγκαταστάσεων, πληρουσών τας άναγκαίας προϋποθέσεις διά την επιτυχίαν ολοκλήρου του προγράμματος.

ζ. Μελέτη Σχολής Τουριστικών Ήπαγγελμάτων και Προγράμματος Έκπαιδεύσεως :

Ή εκπόνησις τής κατασκευαστικής και λειτουργικής μελέτης τής προτεινομένης (Κεφ. 9.09) Σχολής Τουριστικών Ήπαγγελμάτων εις Ήράκλειον, θεωρείται έκ τών πλέον άπαραιτήτων και έπειγουσών.

Ώς κτίριον διά την λειτουργίαν τής Σχολής δέν είναι δυνατόν να χρησιμεύση οίονδήποτε ύπάρχον, αλλά άπαιτείται ή κατασκευή νέων, και ειδικών διά τόν σκοπόν αυτόν, κτιριακών εγκαταστάσεων.

Θεωρείται σκόπιμον, όπως εις την εκπόνησιν τής λειτουργικής (και αρχιτεκτονικής) μελέτης τής Σχολής συμμετάσχη και ξένος ειδικός, με προηγουμένην πείραν εις παρομοίας μελέτας, εις τρόπον ώστε να καταστή αύτη πρότυπος.

η. Μελέται Προβολής :

Παραλλήλως προς την εκπόνησιν τών διαφόρων αρχιτεκτονικών, χωροταξικών και λοιπών τεχνικών μελετών θα πρέπει να μελετηθή ή όργάνωσις και ό τρόπος προβολής τής νήσου εις τό έσωτερικόν και έξωτερικόν διά τών προσφορωτέρων μεθόδων διαφημίσεως και έκδηλώσεων δημοσίων σχέσεων. Ή εκπόνησις ένός γενικού προγράμματος προβολής τής νήσου και του τουριστικού της δυναμικού θα επιτρέψη την οικονομικώτεραν και άποτελεσματικώτεραν αντιμετώπισιν του σοβαρού αυτού προβλήματος.

10.00 ΥΠΟΔΟΜΗ - ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ ΕΡΓΑ ΑΝΑΔΕΙΞΕΩΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΩΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ

Το προηγούμενο κεφάλαιον τῆς παρούσης Μελέτης διαπραγματεύεται ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου, διαφόρων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, διὰ τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς λήψιν μέτρα διὰ τὴν διοργάνωσιν τῶν τουριστικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς νήσου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἀπαιτηθησομένου καταλλήλου προσωπικοῦ καὶ τῆς ἐκπονήσεως τῶν ἀπαιτουμένων, διαφόρων μελετῶν.

Παραλλήλως ὁμοίως πρὸς τὰς ὡς ἄνω ἐγκαταστάσεις, διὰ νὰ καταστή ἐφικτὴ ἡ τουριστικὴ ἀνάπτυξις τῆς νήσου, εἶναι ἀπαραίτητος ἀφ' ἑνὸς ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων ὑποδομῆς καὶ διοργανώσεως τῶν συγκοινωνιῶν τῆς νήσου καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ πλήρης ἀξιοποίησις καὶ ἀνάδειξις τοῦ ὑφισταμένου τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς νήσου (φυσικῶν καλλόνων, ἱστορικοῦ παρελθόντος, λαογραφικῶν στοιχείων κ.λ.π.).

Ὁ προγραμματισμὸς τῶν ὡς ἄνω ἔργων ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος κεφαλαίου.

Ἡ δαπάνη διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων τούτων θὰ βαρύνη κατ' ἀποκλειστικότητα τὸ Δημόσιον, σημαντικὸν δὲ τμῆμα τῶν προτεινομένων ἔργων, ὡς π.χ. αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ βασικὸν δίκτυον ὀδικαὶ ἀρτηρίαι, ἐκτὸς τοῦ γεγονότος ὅτι ἐξυπηρετοῦν τὴν διακίνησιν τῶν τουριστῶν ἀνὰ τὴν νῆσον καὶ ἐπομένως εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν, ἐξυπηρετοῦν ταύτοχρόνως καὶ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας τῆς Κρήτης.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ προτεινόμενα εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον τῆς μελέτης ἔργα, ἔχουν ἓνα γενικὸν σκοπὸν πέραν τῆς σκοπιμότητος τῆς κατασκευῆς τῶν διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου, εἴτε, ὡς ἐλέχθη, διότι ἐξυπηρετοῦν τὴν ὅλην οἰκονομίαν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου, εἴτε διότι ἀξιοποιοῦν τὸν ἀρχαιολογικὸν καὶ λαογραφικὸν πλοῦτον τῆς χώρας.

Τὰ προτεινόμενα κατωτέρω ἔργα κατετάγησαν εἰς τοὺς ἀκόλουθους ἑξ κατηγορίας :

1. ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ, τὰ ὅποια συμπεριλαμβάνουν τὰ προτεινόμενα πρὸς κατασκευὴν ἢ βελτίωσιν γενικὰ δίκτυα ὁδοποιίας, ηλεκτρι-

σμοῦ καὶ τηλεπικοινωνιῶν, τὰ ἀπαιτούμενα ἔργα εἰς τοὺς λιμένας καὶ ἀερολιμένας τῆς νήσου, καὶ τὴν πολεοδομικὴν διαμόρφωσιν τῶν κυριωτέρων πόλεων καὶ χωριῶν.

2. ΕΡΓΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ, τὰ ὅποια ἀποτελοῦνται ἐπίσης ἀπὸ προτεινομένης ὁδοῦ προσπελάσεως, ἐπεκτάσεις τῶν δικτύων ἠλεκτρικῆς διανομῆς, τηλεπικοινωνιῶν, ὑδρεύσεως κ.λ.π. ὡς καὶ ἔργα διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀκτῶν. Ἡ διαφορὰ ὁμοίως μεταξὺ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ τῶν ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὰ ἐντασσόμενα εἰς τὴν παρούσαν κατηγορίαν (ἔργα εἰδικῆς ὑποδομῆς) ἐξυπηρετοῦν κατ' ἀποκλειστικότητα τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις, ἡ δὲ κατασκευὴ τῶν ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου.

3. ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ : Ὁ τομεὺς οὗτος περιλαμβάνει ἔργα καὶ πρὸς λήψιν μέτρα διὰ τὴν πλήρη διοργάνωσιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Κρήτης, τὸσον τῶν ἐσωτερικῶν τοιούτων ὅσον καὶ τῶν διαφόρων γραμμῶν τῶν συνδεδεουσῶν τὴν νῆσον μετὰ σημείων τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ τῆς Μεσογείου γενικῶς.

4. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΙΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ : Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος προτείνεται ἡ συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν τῶν γνωστῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων, ἡ ἀναστήλωσις καὶ ἐπισκευὴ τῶν κυριωτέρων βυζαντινῶν, ἐνετικῶν καὶ τουρκικῶν μνημείων, ὁ ἐντοπισμὸς τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν καὶ ἡ ἐπαναφορὰ καὶ ἐπισκευὴ τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν, ἡ ἀνέγερσις νέων Μουσείων καὶ ἡ ὀργάνωσις καὶ ἐπ' ἀνδρωσις διὰ τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν.

5. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΛΛΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ, καὶ εἰδικώτερον τῶν ὄρεων καὶ φαράγγων, τῶν γραφικῶν ὄροπεδίων καὶ τῶν ἀμμωδῶν παραλιῶν τῆς νήσου, τῶν σπηλαίων καὶ τῶν ἰαματικῶν πηγῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς θήρας καὶ τῆς ἐρασιτεχνικῆς ἀλιείας, καὶ ἡ πλήρης ἀνάπτυξις τοῦ πρασίνου διὰ τῆς ἀναδασώσεως διαφόρων μεγάλων περιοχῶν τῆς Κρήτης.

6. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ, τὰ ὅποια διὰ τῆς καταλλήλου προβολῆς καὶ ὀργανώσεως δύνανται νὰ ἀποτελέσουν ἐν τῶν κυριωτέρων στοιχείων ἔλξεως τουρισμοῦ πρὸς τὴν νῆσον.

Τὰ λαογραφικὰ ἐνδιαφέροντα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις καὶ πανηγύρεις, ἀπὸ θρησκευτικὰς ἐορτάς, τοπικοὺς χορούς, ἔνδυμασίας, ἀπὸ τὰς παραδόσεις, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τὰ διάφορα εἶδη Λαϊκῆς Τέχνης ὡς καὶ ἀπὸ τὰ τοπικὰ ἐδέσματα καὶ εἰδικὰ προϊόντα ἐκάστης περιοχῆς.

10.01 ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Ἡ κατασκευὴ τῶν ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς προσπάθειας τουριστικῆς ἀξιοποίησεως τῆς νήσου, παραλλήλως δὲ συμβάλλει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὄλων τῶν τομῶν τῆς οἰκονομίας τῆς νήσου.

Φορεὺς κατασκευῆς τῶν ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς εἶναι κατ' ἀνάγκην, διὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας, τὸ Δημόσιον ἢ οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ δὲ δαπάνη κατασκευῆς τῶν καλύπτεται ἐκ τῶν κονδυλίων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ δαπάνη κατασκευῆς τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ ἰδιαίτερος τῶν ἔργων ὁδοποιίας, εἶναι μεγάλη. Λόγω δὲ τῆς γενικῆς σκοπιμότητός των τὸ κόστος κατασκευῆς πρέπει νὰ ἐπιβαρύνῃ τὸ πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποίησεως τῆς Κρήτης κατ' ἀναλογίαν μόνον, ἐπιβαρυνομένων καὶ τῶν ὑπολοίπων προγραμμάτων ἀναπτύξεως (γεωργίας, βιομηχανίας, κ.λ.π.).

Ὡς ἔργα Γενικῆς Ὑποδομῆς θεωροῦνται :

1. ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΟΔΟΠΟΙΪΑΣ, ἣτοι ἡ κατασκευὴ νέων ὡς καὶ ἡ ἀνακαίνισις καὶ βελτίωσις ὑφισταμένων, Ἐθνικῶν, Ἐπαρχιακῶν καὶ Κοινοτικῶν Ὁδῶν (βλ. Χάρτην 94).

2. ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ, ἣτοι ἡ δημιουργία κεντρικῶν πλατειῶν καὶ ἀρτηριῶν, ἢ διαμόρφωσις τῶν σημείων συγκεντρώσεως καὶ διελεύσεως τῶν τουριστῶν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία τῆς νήσου, ἢ δημιουργία πάρκων καὶ ἢ ἐν γένει φύτευσις πρασίνου, ὁ ὑπερπρασινός, καθαρισμός καὶ διαμόρφωσις τῶν κυριωτέρων χωρίων τῆς Κρήτης (βλ. Χάρτην ἀρ. 95).

3. ΛΙΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ, ἣτοι ἡ κατασκευὴ νέων καὶ ἡ ἐπέκτασις καὶ βελτίωσις τῶν ὑφισταμένων λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων, ἢ κατασκευὴ σημείων προσεγγίσεως πορθμείων καὶ ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν εἰς διαφόρους λιμένας καὶ λιμενίσκους τῆς νήσου. Ἡ ἐπέκτασις καὶ ἀνακαίνισις τῶν ἐγκαταστάσεων ἐδάφους τῶν ὑφισταμένων ἀερολιμένων, ἢ δημιουργία τῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ὑφισταμένων στρατιωτικῶν ἀεροδρομίων καὶ ἢ διερεύνησις τῆς δυνατότητος κατασκευῆς ἐνὸς νέου ἀερολιμένος εἰς Ἀνατολικὴν Κρήτην. (βλ. Χάρτην 96).

4. ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΙ : Ἐπέκτασις τῶν δικτύων ἠλεκτρισμοῦ καὶ τηλεπικοινωνιῶν εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς εἰς τὰς ὅποιας προτείνεται ἢ ἀνάγεισις τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων. (βλ. Χάρτην 97).

5. ΥΔΡΕΥΣΙΣ : Ἀξιοποίησις καὶ χρησιμοποίησις τοῦ ὑδατινοῦ πλοῦτου τῆς νήσου καὶ ἢ ἐπέκτασις ἢ ἢ δημιουργία ἐγκαταστάσεων ὕδρευσεως εἰς τὰς περιοχὰς, εἰς τὰς ὅποιας προτείνεται ἢ ἀνάγεισις τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

6. ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΙΣ – ΑΠΟΚΟΜΙΔΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ : Δημιουργία τῶν ἀναγκαίων ἐγκαταστάσεων ἀποχετεύσεων καὶ ἀποκομιδῆς καὶ καταστροφῆς ἀπορριμμάτων, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ ἡ δημιουργία ἀνθυγιεινῶν συνθηκῶν καὶ ἢ ρύπανσις τῶν ἀκτῶν.

α. Ἔργα Γενικῆς Ὁδοποιίας :

Ὀλόκληρον σχεδὸν τὸ ἐπιτελούμενον ἐντὸς τῆς Κρήτης μεταφορικῶν ἔργων, τόσον ἢ ἐπιβατικῆ ὅσον καὶ ἢ ἐμπορευματικῆ κίνησις, πραγματοποιεῖται δι' αὐτοκινήτων, ἐπὶ τοῦ ὑφισταμένου ὁδικοῦ δικτύου, τὸ ὅποιον, ὡς ἐλέχθη καὶ προηγουμένως (κεφάλαιον 5.00), εὐρίσκεται εἰς κακὴν κατάστασιν.

Ἡ ἀνάγκη τῆς πλήρους ἀνακαινίσεως τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Κρήτης εἶναι ἐπιτακτικὴ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τῆς γενικῶς. Εἰδικῶς ὅμως διὰ τὴν τουριστικὴν τῆς ἀνάπτυξιν, ἢ βελτίωσις τῶν συνθηκῶν διακινήσεως τῶν τουριστῶν ἀποτελεῖ ἴσως τὴν πλέον ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προτεινομένου προγράμματος τουριστικῆς ἀξιοποίησεως τῆς.

Δεδομένου ὅτι τὰ τουριστικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ ἀξιοθέατα τῆς νήσου εὐρίσκονται κατεσπαρμένα ἐπ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς, ἢ δημιουργία ἐνὸς ἀρτίου ὁδικοῦ δικτύου θὰ δημιουργήσῃ τὴν δυνατὸτητα τῆς ἀνέτου ἐπισκέψεως αὐτῶν καὶ θὰ συντελέσῃ οὕτω εἰς τὴν ἐπιμήκυνσιν τοῦ χρόνου παραμονῆς τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν νῆσον τουριστῶν. Ἰδιαίτερος δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός τῆς ἐπικειμένης συνδέσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος διὰ πορθμείων, πράγμα τὸ ὅποιον θὰ αὐξήσῃ τὴν δυνατὸτητα περιηγήσεως τῆς νήσου δι' ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων¹ καὶ ἐπομένως θὰ δημιουργήσῃ ἔτι μεγαλύτεραν τὴν ἀνάγκην ἰκανοποιητικοῦ ὁδικοῦ δικτύου.

Τὸ βασικὸν ὁδικὸν δίκτυον τῆς Κρήτης (Ἐθνικαὶ καὶ Ἐπαρχιακαὶ ὁδοὶ) ἔχει συνολικὸν μήκος 3.125 χιλιομέτρων. (βλ. Πίνακα ἀρ. 5–6, σελ. 158). Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἀναμενομένης τουριστικῆς κινήσεως ἐπελέγη τμήμα τοῦ βασικοῦ αὐτοῦ δικτύου, συνολικοῦ μήκους 1.650 περίπου χιλιομέτρων, τὸ ὅποιον καὶ συνιστᾷ τὸ βασικὸν τουριστικὸν δίκτυον ὁδοποιίας καὶ τοῦ ὁποίου ἢ βελτίωσις καὶ ἀνακαίνισις θεωρεῖται ἀπαραίτητος διὰ τὴν διακίνησιν τῶν τουριστῶν ἀνά τὴν νῆσον.

Αἱ βασικαὶ τουριστικαὶ ὁδοὶ, αἱ ὅποια καὶ ἀναφέρονται ἐν λεπτομερείᾳ κατωτέρω, ἐξυπηρετοῦν πλὴν τοῦ τουρισμοῦ καὶ τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς οἰκονομίας τῆς νήσου. Ἐπομένως ἢ δαπάνη τῆς κατασκευῆς τῶν ὁφείλει νὰ ἐπιβαρύνῃ τὸ πρόγραμμα τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Κρήτης μόνον ἐν μέρει.

Πλὴν ὅμως τῶν ὁδικῶν αὐτῶν ἀρτηριῶν, ὑπάρχει ἀνάγκη κατασκευῆς καὶ ἐτέρων ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς τουριστικὰς ζώνας, ἀρχαιολογικοὺς χώρους, τουριστικὰ ἀξιοθέατα κ.λ.π.

Ὁ προγραμματισμός τῶν ὁδῶν τούτων, ἢ κατασκευὴ τῶν ὁποίων ἐξυπηρετεῖ ἀποκλειστικῶς τὸν τουρισμὸν, εὐρίσκεται κατωτέρω εἰς τὸ περὶ «Εἰδικῆς Ὑποδομῆς» Κεφάλαιον.

Ὁ Πίναξ 10–1 κατωτέρω περιλαμβάνει ἀνά νομὸν τὰς διαφόρους ὁδικὰς ἀρτηρίας τοῦ βασικοῦ δικτύου τῶν ὁποίων προτείνεται ἢ ἀνακατασκευὴ.

¹ 71.1% τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ἰταλίαν τουριστῶν καὶ 67.8% τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ἰσπανίαν διαθέτουν ἴδιον αὐτοκίνητον.

Εἰς ἕκαστην περίπτωσιν ἀναφέρεται ὁ αὐξων ἀριθμὸς τῆς ὁδοῦ, ὁ χαρακτηρισμὸς¹ αὐτῆς (ἐθνικὴ ἢ ἐπαρχιακὴ), τὸ μήκος τῆς εἰς χιλιόμετρα καὶ ὁ προτεινόμενος τύπος κατασκευῆς τῆς, ὁ ὅποιος καὶ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὰς παραδεγμένους «Τυπικὰς Διατομὰς Ἑλληνικῶν Ὁδῶν» τῆς Διευθύνσεως Μελετῶν Ὁδῶν καὶ Γεφυρῶν τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων². Εἰς ἕκαστην περίπτωσηιν προσετέθη καὶ ὁ προτεινόμενος τύπος ὁδοστρώματος.

Οἱ προτεινόμενοι αὐτοὶ τύποι τυπικῶν διατομῶν καὶ ὁδοστρώματος διὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς Κρήτης ἔχουν ὡς κάτωθι :

1. ΤΥΠΟΣ ΒΒ : Αὐτοκινητόδρομος μὲ 4 λωρίδας κυκλοφορίας, συνολικοῦ πλάτους 15 μέτρων, μὲ διαχωριστικὴν νησίδα πλάτους 1,75 μ. καὶ ἐρείσματα πλάτους 2,75 μ. μετὰ διπλοῦ ἀσφαλτικοῦ τάπητος.

2. ΤΥΠΟΣ Β : Ὁδὸς δύο λωρίδων κυκλοφορίας, μὲ δόστρωμα πλάτους 8,50 μέτρων (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ζώνης καθοδηγήσεως), μετὰ διαχωριστικῶν λωρίδων κυκλοφορίας δικύκλων καὶ ἄλλων μικρῶν ὀχημάτων, πλάτους 2.25 μ. καὶ ἐρείσματος πλάτους 0.75 μ. ἑκατέρωθεν, μετὰ διπλοῦ ἀσφαλτικοῦ τάπητος.

3. ΤΥΠΟΣ Γ : Ὁδὸς δύο λωρίδων κυκλοφορίας, μὲ δόστρωμα πλάτους 8,10 μέτρων καὶ ἐρείσματα πλάτους 1,50 μέτρων ἑκατέρωθεν, μετὰ διπλοῦ ἀσφαλτικοῦ τάπητος.

4. ΤΥΠΟΣ Δ : Ὁδὸς δύο λωρίδων κυκλοφορίας, πλάτους 7,50 μέτρων καὶ μὲ ἐρείσματα πλάτους 1,25 μέτρων ἑκατέρωθεν. Ὁδοστρωμα ἐξ ἐμπροσθεν σκυρωτοῦ.

5. ΤΥΠΟΣ Ε : Ὁδὸς δύο λωρίδων κυκλοφορίας, πλάτους 6,50 μέτρων καὶ μὲ ἐρείσματα ἐνὸς μέτρου ἑκατέρωθεν. Ὁδοστρωμα μετὰ διπλῆς ἐπαλείψεως.

6. ΤΥΠΟΣ Η : Ὁδὸς μιᾶς λωρίδος κυκλοφορίας (μὲ διατομὰς γεφυρῶν καὶ τεχνικῶν ἔργων ὁδοῦ τύπου Ε), πλάτους 3,50 μέτρων καὶ ἐρείσματα 0,75 μέτρων ἑκατέρωθεν. Ὁδοστρωμα μετ' ἀπλῆς ἐπαλείψεως.

Ἡ ἐπιλογή ἐνὸς τύπου διὰ μίαν ἕκαστην τῶν προτεινομένων ὁδῶν ἐγένετο βάσει τῆς σπουδαιότητος τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν ὅλην κυκλοφορίαν τῆς νήσου, τοῦ προβλεπομένου κυκλοφοριακοῦ φόρτου καὶ κυρίως βάσει τῆς ἀρχῆς ὅτι ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κυκλοφορούντων ὀχημάτων ἢ τοῦ μὴ κορεσμοῦ τῆς κυκλοφοριακῆς ἰκανότητος τῶν διαφόρων ὁδῶν τῆς νήσου, διὰ τὴν προσέλευσιν τουριστῶν πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ ταχεῖα διακίνησις αὐτῶν ὑπὸ ἀνέτους συνθήκας κυκλοφορίας.

Ἡ χρονικὴ κλιμάκωσις τῆς κατασκευῆς τῶν προτεινομένων αὐτῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν ἀκολουθεῖ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν μὲ τὸ ὑπόλοιπον πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποίησεως τῆς νήσου καὶ περιλαμβάνει τρεῖς φάσεις, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κεφαλαίου.

Ἡ κατάταξις τῶν προτεινομένων εἰς ἕκαστην φάσιν ὁδῶν πρὸς ἀνακατασκευὴν ἐγένετο ἀνά νομοῦς, μὲ μόνην ἐξαίρεσιν τὴν κυρίαν Ἐθνικὴν Ὁδὸν (Καστελλίου–Σητείας), ἢ ὅποια καὶ ἀναφέρεται κεχωρισμένως.

Αἱ ἀπαρτιζόμενα τὸ βασικὸν τουριστικὸν ὁδικὸν δίκτυον ὁδοὶ τῆς Κρήτης, ἢ κατασκευῆ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τμήμα τοῦ προτεινομένου προγράμματος ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς δεικνύονται εἰς τὸν Χάρτην 94, εἶναι δὲ ἀναλυτικῶς αἱ κάτωθι :

¹ Ε=Ἐθνικὴ, Χ=Ἐπαρχιακὴ Νομοῦ Χανίων, Ρ=Ἐπαρχιακὴ Νομοῦ Ρεθύμνου
Η=Ἐπαρχιακὴ Νομοῦ Ἡρακλείου, Λ=Ἐπαρχιακὴ Νομοῦ Λασιθίου.
² Τεύχος 103/Ι Ε 50–62.

ΤΥΠΟΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΟΔΟΥ				
	ΤΥΠΟΣ ΟΔΟΥ	ΤΥΠΟΣ ΟΔΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ	ΠΛΑΤΟΣ ΕΡΕΙΣΜΑΤΟΣ	ΤΥΠΟΣ ΑΣΦΑΛΤΙΚΟΥ ΟΔΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ
	ΒΒ	15.0 Μ	2x2.75 Μ	ΔΙΠΛΟΥΣ ΤΑΠΗΣ
	Β	8.5	2x(2.25x0.75)	" "
	Γ	8.1	2x1.50	" "
	Δ	7.5	2x1.25	ΕΜΠΟΤ. ΣΚΥΡΩΤΟΝ
	Ε	6.5	2x1.00	ΔΙΠΛΗ ΕΠΑΛΕΙΦΙΣ
	Η	3.5	2x0.75	ΑΠΛΗ ΕΠΑΛΕΙΦΙΣ

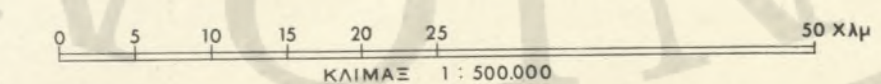
■■■■■■■■■■ ΤΕΛΕΦΕΡΙΚ (ΛΙΦΤ) ΣΑΜΑΡΙΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ:
 ΤΟ ΒΑΣΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΟΔΙΚΟΝ ΔΙΚΤΥΟΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΟΔΙΚΑΣ ΑΡΤΗΡΙΑΣ (ΕΡΓΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ) ΤΑΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΩΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΚΥΡΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΣ ΟΔΟΥΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ (ΕΡΓΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ)

- 1^η ΦΑΣΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
- 2^η ΦΑΣΙΣ " "
- 3^η ΦΑΣΙΣ " "

- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

**ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ
 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΝ ΒΑΣΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ
 ΔΙΚΤΥΟΝ ΟΔΟΠΟΪΑΣ ΚΡΗΤΗΣ**

Αύξ. Αριθ. Όδου	Αφετηρία - Τέρμα	Μήκος (χλμ)	Προτεινόμενος Τύπος Κατασκευής
I ΦΑΣΙΣ			
Εθνικοί Όδοι			
1	E-90 Καστέλλι-Άγια Μαρίνα(1)'	32	Γ
2	E-90 Άγια Μαρίνα-Χανιά(1)'	10	B
3	E-90 Χανιά-Σούδα(1)'	7	BB
4	E-90 Σούδα-Ρέθυμνον(1)'	66	Γ
5	E-90 Ρέθυμνον-Μελιδώνι(1)'	28	Γ
6	E-90 Μελιδώνι-Άγια Πελαγία(1)'	37	Γ
7	E-90 Άγια Πελαγία-Ηράκλειον(1)'	16	B
8	E-90 Ηράκλειον-Μάλια(1)'	34	B
9	E-90 Μάλια-Άγιος Νικόλαος(1)'	34	B
10	E-90 Άγιος Νικόλαος-Παχειά Άμμος(1)'	22	F
11	E-90 Παχειά Άμμος-Σητεία(1)'	51	Δ
12	E-97 Ηράκλειον-Τυμπάκιον	65	Γ
13	E-97 Τυμπάκιον-Κόκκινος Πύργος		
	Άγια Γαλήνη(5)'	10	Γ
	Σύνολον Εθνικῶν ὁδῶν, χλμ.	412	
N. Χανίων (Έπαρ. Δίκτυον)			
14	X-38 Χανιά-Νέαι Έγκαταστάσεις		
	Αερολιμένος Σούδας(2)'	15	Γ
15	X-27 Χανιά-Άλικιανός	12	E
16	X-5 Καλυδιανά-Μύλοι(3)'	16	Γ
17	X-21 Μύλοι-Στροβλές-Πλεμειανά(3)'	13	Γ
18	X-14 Κάνδανος-Πλεμειανά-Παλαιοχώρα(3)'	18	Γ
19	X-32 Άλικιανός (X-27) - Φουρνές		
	Λάκκοι	14	E
20	X-36 X-43 Χανιά-Μαλάξα	12	E
	Σύνολον Νομού Χανίων, χλμ.	100	
N. Ρεθύμνης (Έπαρ. Δίκτυον)			
21	P-3 Ρέθυμνον-Σπήλι-Άγια Γαλήνη (4)'	61	Γ
22	P-9 Κοξαρέ-Άσώματα-Μύρθιος-Σελιά	17	E
	Σύνολον Νομού Ρεθύμνης, χλμ.	78	
N. Ηρακλείου (Έπαρ. Δίκτυον)			
23	H-1 (E-90) - Τύλισος - Γωνιές - Σείσαρχα (πρὸς Ἀνώγεια)...	25	E
24	H-18/19 Φαιστός-Σίβα-Μάταλα	10	E
25	H-30 Κνωσός-Άρκαλοχώρι-Άνω Βιάννος-Γδοχιά-(πρὸς Ἱεράπετραν) (8)'	75	Δ
26	H-31 (H-30) Ἀρχάνες-Βαθύπετρο Χούδετσι (H-30)'	15	E
27	H-43 (H-33) Ἅγιος Βασίλειος Ἀρβη	10	H
	Σύνολον Νομού Ἡρακλείου, χλμ.	135	

Αύξ. Αριθ. Όδου	Αφετηρία - Τέρμα	Μήκος (χλμ)	Προτεινόμενος Τύπος Κατασκευής
N. Λασηθίου (Έπαρ. Δίκτυον)			
28	Λ-20 Ἱεράπετρα-Γρά Λυγιά-Γδοχιά (πρὸς Ἀνω Βιάννον(8)')	25	Δ
29	Λ-1 Ἅγιος Νικόλαος-Ἐλοῦντα-Βρουχᾶς	18	Δ
30	Λ-9 Νεάπολις-Όροπ. Λασηθίου-Τζεμιάδο-Η-53-Κερά	35	E
31	Λ-28 Ἱεράπετρα-Μακρύγιαλος-Λιθίνα-Πισκοκέφαλο-Σητεία(9)'	65	Δ
32	Λ-42 Σητεία-Τοπλοῦ-Παλαίκαстро(10)'	20	E
	Σύνολον Νομού Λασηθίου, χλμ.	163	
II ΦΑΣΙΣ			
Εθνικοί Όδοι			
33	E-90 Ἱεράκλειον-Άγια Πελαγία	16	BB
34	E-90 Περιφερειακή Ἡρακλείου(6)'	8	B
	Σύνολον Εθνικῶν ὁδῶν, χλμ.	89	
N. Χανίων (Έπαρ. Δίκτυον)			
35	X-5 Μύλοι-Ἐλος-Χρυσοκαλίτσια-Ἐλαφώνησος	21	E
36	X-31 Ροδοβάνι-Σούγια	11	H
37	X-30 Κάντανος-Τεμένια	10	H
38	X-27 Παλαιοχώρα-Τεμένια	14	E
39	X-34 Χανιά-Θέρισσον (11)'	15	E
40	X-31 Χώρα Σφακίων-Σκαλωτή(12)'	20	E
41	X-54 Βρύσες-Χώρα Σφακίων	40	Δ
	Σύνολον Νομού Χανίων, χλμ.	131	
N. Ρεθύμνης (Έπαρ. Δίκτυον)			
42	P-4 Σέλια-Ροδάκινο-Σκαλωτή (12)'	15	E
43	P-4 Μπαλί-Άγιος Βασίλειος-Σελιά	14	E
44	P-29 Μουρτζανά-Άξος-Ἀνώγεια-Σείσαρχα	25	E
45	P-33 Ἀνώγεια-Όροπ. Νίδα	20	E
46	P-22 Πλατανές-Μονή Ἀρκαδίου	22	E
	Σύνολον Νομού Ρεθύμνης, χλμ.	96	
N. Ηρακλείου (Έπαρ. Δίκτυον)			
47	H-11 Ἅγια Βαρβάρα-Γέργερη-Καμάρες-Λοχριά	30	E
48	H-24 Ἅγιοι Δέκα-Ἀσήμιον-Προτόρια	20	E
49	NX Προτόρια-Μεσοχώριον(7)'	6	E
50	H-36 Μεσοχώριον-Σκινιάς-Μάρθα(7)'	17	E
51	H-25 E-97 Ἅγιος Θωμᾶς	5	H
52	H-52/53 Γοῦβες-Καλό Χωριό-Ποταμιές-Ἄβδου-Κερά	25	E
53	NX Ἅγια Τριάς-Καμάρες	17	H
	Σύνολον Νομού Ἡρακλείου, χλμ.	120	

Αύξ. Αριθ. Όδου	Αφετηρία - Τέρμα	Μήκος (χλμ)	Προτεινόμενος Τύπος Κατασκευής
N. Λασηθίου (Έπαρ. Δίκτυον)			
54	Λ-20 Παχειά Άμμος-Ἱεράπετρα	14	Γ
55	Λ-23 Γρά-Λυγιά-Ἀνατολή	10	E
56	Λ-41 Παλαίκαστρον-Κάτω Ζάκρος	25	E
57	Λ-9 Περιφερειακή Όροπεδίου Λασηθίου	16	E
58	Λ-16 Ἅγιος Νικόλαος-Κριτσά	10	Δ
	Σύνολον Νομού Λασηθίου, χλμ.	75	
III ΦΑΣΙΣ			
N. Χανίων (Έπαρ. Δίκτυον)			
59	X-27 Ἄλικιανός-Σκινέ-Πρασές-Καμπανός-Τεμένια	57	E
60	NX (Παλαιοχώρα)-Κούντουρα Κριός-Ἐλαφώνησος	16	E
61	X-34 Θέρισσον-Μεσκλά-Λάκκοι	10	E
	Σύνολον Νομού Χανίων, χλμ.	83	
N. Ρεθύμνης (Έπαρ. Δίκτυον)			
62	P-13 (E-90) - Περιβόλια-Ἀπόστολοι Φουρφουράς-Λοχριά	60	E
63	P-20 Ἀποδόλου (E-97) - Ἅγια Γαλήνη	12	H
	Σύνολον Νομού Ρεθύμνης, χλμ.	72	
N. Ηρακλείου (Έπαρ. Δίκτυον)			
64	H-7 (E-90) - Βοῦτες Ἅγιος Μύρων-Κρουσῶν	18	H
65	H-10 Ἅγιος Μύρων-Ἀσίται-Πρινιάς Ἅγια Βαρβάρα	15	H
66	H-20/22 Μοῖρες-Πόμπια-Λέντας	35	H
67	NX Βαθύπετρο-Προφ. Ἡλίας-Βενεράτο	25	E
68	H-38 Καστελλιανὰ-Τσοῦτσουρος	10	H
	Σύνολον Νομού Ἡρακλείου, χλμ.	103	
N. Λασηθίου (Έπαρ. Δίκτυον)			
69	Λ-19 Καλό Χωριό-Καλαμαῦκα-Ἀνατολή-Μάλες-Χριστός	30	E
70	Λ-2/3 Νικητιανό-Φουρνή-Ἐλοῦντα	15	E
	Σύνολον Νομού Λασηθίου, χλμ.	45	

Οι ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοί, μετὰ τὴν ὀνομασίαν τῆς ὁδοῦ, ἀναφέρονται εἰς τὰς κατωτέρω ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις.

NX = Νέα χάραξις

Σημειώσεις:

1. **Εθνική Όδος Καστελλίου-Σητείας:** Ἡ ἔθνικὴ ὁδὸς E-90 εἶναι ἡ κυριώτερα ὁδική ἀρτηρία τῆς νήσου, ἡ ἀνακατασκευὴ τῆς ὁποίας, βάσει καλύτερων γεωμετρικῶν στοιχείων, θεωρεῖται ἀπαραίτητος. Διὰ τὸ περισσώτερον μῆκος αὐτῆς (τμήματα Καστελλίου Ἁγίας Μαρίνης, Σούδας Ρεθύμνου Μελιδωνίου Ἁγίας Πελαγίας καὶ Ἁγίου Νικολάου Παχειῶν Ἄμμου) προτείνεται τύπος ὁδοῦ Γ, διὰ δὲ τὸ τμήμα Παχειῶν Ἄμμου Σητείας λόγω τοῦ δυσχεροῦς ἐδάφους προτείνεται τύπος Δ. Ἀντιθέτως διὰ τὰ τμήματα Χανίων Ἁγίας Μαρίνης, Ἡρακλείου Ἁγίας Πελαγίας καὶ Ἡρακλείου Ἁγίου Νικολάου, τὰ ὅποια θὰ κληθοῦν νὰ ἐξυπηρετήσουν τουριστικὰς περιοχὰς, προτείνεται τύπος Β.

Διὰ τὸ τμήμα Χανίων-Σούδας θεωρεῖται σκόπιμος ἡ κατασκευὴ αὐτοκινητοδρόμου

τεσσάρων τροχιῶν (BB) λόγω τῆς μεγάλης κινήσεως μεταξύ λιμένος Σούδας καὶ πόλεως Χανίων. Ἐνδεχομένως εἰς μεταγενεστέραν φάσιν, εὐθὺς ὡς ὀλοκληρωθοῦν αἱ προτεινόμενα τουριστικὰ ἐγκαταστάσεις τῆς περιοχῆς, τὸ τμήμα Ἡρακλείου Ἁγίας Πελαγίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπεκταθῆ εἰς αὐτοκινητόδρομον τύπου BB.

Νέα ἐντελῶς χάραξις προτείνεται διὰ τὰ τμήματα:

Χανίων-Ἁγίας Μαρίνης, πρὸς νότον τῆς σημερινῆς ὁδοῦ, διὰ νὰ ἀφεθῆ χώρος διὰ τὰς τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις μετὰξὺ ὁδοῦ καὶ παραλίας.

Χανίων-Σούδας

Περάματος-Μελιδωνίου-Ἁγίας Πελαγίας-Ἡρακλείου, πρὸς βορρᾶν τῆς σημερινῆς ὁδοῦ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξυπηρε-

τηθοῦν αἱ τουριστικὰ περιοχὰ Μπαλίου, Φόδελε, Ἁγίας Πελαγίας-Λυγαριᾶς καὶ νὰ ἐπιτευχθῆ ταυτοχρόνως καλύτερα χάραξις.

Μαλίων-Ἁγίου Νικολάου: Διὰ τὸ τμήμα τοῦτο τὸ συνδέον τὴν περιοχὴν τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου μετὰ τοῦ Ἡρακλείου, προτείνεται χάραξις διὰ τῆς Μιλάτου-Ἁγίων Σαράντα καὶ τῆς πεδιάδος Νεαπόλεως, διὰ ν' ἀποφευχθοῦν ἡ φάραγις καὶ αἱ στροφαὶ τῆς περιοχῆς Βραχασίου.

2. **Όδος Χανίων-Αεροδρομίου Σούδας:** Ἡ προσπέλασις ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Χανίων πρὸς τὸ ἀεροδρόμιον Σούδας δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Ἡ κατασκευὴ τῶν νέων ἐγκαταστάσεων εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τοῦ ἀερολιμένος δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκην νέας ὁδοῦ προσπελάσεως. Μία λύσις θὰ ἦτο ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Χανίων-Κουνουπι-

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 10-2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ-
ΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΒΑΣΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΟΔΙΚΟΥ
ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΡΗΤΗΣ (ΕΙΣ ΧΙΛΙΟΜΕΤΡΑ)

Ο Δ Ο Ι	I ΦΑΣΙΣ	II ΦΑΣΙΣ	III ΦΑΣΙΣ	ΣΥΝΟΛΟΝ
ΕΘΝΙΚΑΙ.....	412	24	—	436
ΝΟΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ.....	100	131	83	314
ΝΟΜΟΥ ΡΕΘΥΜΝΗΣ.....	78	96	72	246
ΝΟΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ.....	135	120	103	358
ΝΟΜΟΥ ΛΑΣΗΘΙΟΥ.....	163	75	45	283
ΣΥΝΟΛΟΝ.....	888	446	303	1.637

β. Πολεοδομική Διαμόρφωση :

Αί περισσότεροι πόλεις τής Κρήτης, λόγω τών καταστροφών τās οποίās υπέστησαν κατά τήν διάρκειαν τού πολέμου και τής έν συνεχείᾳ ἐλλείψεως πιστώσεων ἀλλά και λόγω γενικῶν ἐνιαίων ρυθμιστικῶν διατάξεων σχεδίων, ἀνοικοδομήθησαν κατά τρόπον ἀκατάστατον. Οἱ δρόμοι εἶναι στενοί, αἱ πλατεῖαι μικραί, λείπουν δέ κατά κανόνα οἱ χῶροι πρασίνου και τὰ πάρκα.

Ἡ κατάσταση αὕτη, ὄλον σχεδόν τῶν πόλεων τής Κρήτης, ἐπηρεάζει σημαντικῶς τόν τουρισμόν, δεδομένου ὅτι ἡ πρώτη και τελευταία ἐντύπωσις τῶν τουριστῶν κάθε ἄλλο παρὰ κολακευτική διὰ τήν νήσον εἶναι. Οὐδαμοῦ εἰς Κρήτην ὑπάρχει κάτι τὸ ἀνάλογον πρὸς τήν γραφικότητα τής Μυκόνου

Σημειώσεις :

διανῶν ἕως Καλόρρουμα. Ἐτέρα δυνατότης θὰ ἦτο ἡ σύνδεσις τῶν νέων ἐγκαταστάσεων τοῦ ἀερολιμένος μετὰ τής χρησιμοποιουμένης σήμερον ὁδοῦ Χανίων-Στερνῶν, διὰ μιᾶς νέας ὁδοῦ μήκους πέντε περίπου χιλιομέτρων, ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ κατασκευασθῆ ἔξω τοῦ χώρου τοῦ ἀερολιμένος, κατὰ μήκος τοῦ δυτικῆ φράκτου αὐτοῦ. Ἀκολουθῶς θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις τής ὑφισταμένης ὁδοῦ, καταλλήλως βελτιουμένης, ἕως τὸ σημεῖον Κορακίης και ἐκεῖθεν ἡ χρησιμοποίησις τής ὁδοῦ Κορακίων-Σούδας, ἡ ὁποία ἐπίσης χρήζει βελτιώσεως, μέχρι τοῦ σημείου ὅπου θὰ συναντηθῆ μετὰ τοῦ προτεινομένου νέου αὐτοκινητοδρόμου Σούδας-Χανίων. Ἡ δευτέρα λύσις, παρ' ὄλον ὅτι ἔχει μεγαλύτερον μήκος τής πρώτης, θὰ δημιουργήσῃ δυνατότητα συντομωτέρας διαδρομῆς. Ἡ συγκριτικὴ μελέτη ἀμφοτέρων θεωρεῖται ἀπαραίτητος πρὸ τής λήψεως οἰασδῆποτε ἀποφάσεως.

3. **Καλουδιανὰ - Μύλοι - Στροβλῆς - Πλεμεριανὰ - Παλαιοχώρα :** Διὰ τήν σύνδεσιν τής περιοχῆς Παλαιοχώρας μετὰ τής Ἐθνικῆς Ὁδοῦ Ε-90 ἐπελέγη ἡ λύσις διὰ τῶν Καλουδιανῶν (Χ-5 και Χ-21), ἐναντι τής ὑφισταμένης ὁδοῦ Ταυρωνίτου-Κανδάνου - Πλεμεριανῶν, ἀφ' ἐνός διότι αὕτη προσφέρεται περισσότερον διὰ βελτιώσιν εἰς ὁδὸν τύπου Γ και ἀφ' ἑτέρου διότι ἀποτελεῖ τήν ὁδὸν προσπελάσεως πρὸς Ἐλαφώνησον και Χρυσοκαλίτισσα, ἑτέρας περιοχῆς μετὰ τουριστικῶν ἐνδιαφέρον.

Ἀπὸ Πλεμεριανὰ μέχρι Παλαιοχώρας προτείνεται ἡ χρησιμοποίησις τής ὑφισταμένης ὁδοῦ Κανδάνου-Παλαιοχώρας καταλλήλως βελτιουμένης.

4. **Ρέθυμνον-Σπήλι-Ἁγία Γαλήνη (Ρ-3):** Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ ἐπίσης βασικὸν σκέλος τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τής Κρήτης, προτείνεται δέ ἡ βελτίωσις τοῦ τμήματος Ρεθύμνου - Σπηλίου και ἡ ἀνακατασκευὴ τοῦ τμήματος Σπηλίου - Ἁγίας Γαλήνης εἰς ὁδὸν τύπου Γ.

5. **Τυμπάκιον-Κόκκινος Πύργος-Ἁγία Γαλήνη:** Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸν κρίκον μετὰ τής ὁδοῦ Ρεθύμνου - Ἁγίας Γαλήνης (Ρ-3) και τής Ἐθνικῆς Ὁδοῦ Τυμπακίου-Ἁρακλείου. Ἡ κατασκευὴ τοῦ τμήματος αὐτοῦ θὰ ἐπιτρέψῃ τήν δημιου-

ργίαν ἢ Σαντορίνης. Αἱ δὲ μεγάλα πόλεις τής νήσου, ὡς ἔχουν σήμερον, δὲν ἔχουν τήν ἐλκυστικότητα π.χ. τής Ρόδου ἢ τής Κερκύρας.

Ὅλαι αἱ πόλεις τής νήσου διαθέτουν ἀξιόλογα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα καταλλήλως ἀξιοποιούμενα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργήσουν εἰς τās πόλεις μίαν εὐχάριστον και ἐλκυστικὴν ἐντύπωσιν.

Ἐφ' ὅσον μίαν γενικὴ ἀναμόρφωσις τῶν πόλεων εἶναι δυσχερῆς ἢ ἀνέφικτος, τὰ ἐξῆς μέτρα κρίνονται ἀπαραίτητα :

1. Ἡ δημιουργία κεντρικῶν πλατειῶν, εἰς τās ὁποῖας θὰ συγκεντροῦνται αἱ βασικαὶ ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρητήσεως τουριστῶν.

2. Ἡ διαπλάτυνσις και ρυμοτόμησις βασικῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν.

3. Ἡ δημιουργία πάρκων και κήπων ὡς και ἡ ἐν γένει φύτευσις πρασίνου και ἀνθέων και,

4. Ἡ διαμόρφωσις τής παραλιακῆς ζώνης ἐκάστης τῶν παραθαλασσίων πόλεων εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν χῶρον συγκεντρώσεως τῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

Τὸ θέμα τής πολεοδομικῆς διαμορφώσεως ἐκάστης τῶν πόλεων τής Κρήτης χρήζει ἰδιαιτέρων χωροταξικῶν μελετῶν, αἱ ἀναφερόμενα δὲ ἐν συνεχείᾳ ὑποδείξεις σκοπὸν ἔχουν νὰ ἐπισημάνουν ἀπλῶς τὰ κυριώτερα σημεῖα, τὰ ὁποῖα κρίνεται ἀπαραίτητον ὅπως τύχουν τής ἀμέσου προσοχῆς και δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπόρροια ἐνδελεχοῦς ἐρεύνης τοῦ θέματος.

1. **ΠΟΛΙΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ :** Τὸ Ἁράκλειον εἶναι ἡ πόλις τής Κρήτης ἡ ἔχουσα περισσότερον πάσης ἄλλης ἀνάγκην γενικῆς πολεοδομικῆς διαμορφώσεως, διότι συγκεντρώνει τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν τουριστῶν ἀλλὰ και διότι, λόγω τής ταχείας ἐπεκτάσεώς της, ἡ ἀνάπτυξις της ἐγένετο ἀνευ σχεδίου τινός. Διὰ τήν πολεοδομικὴν διαμόρφωσιν τής πόλεως, αἱ κάτωθι ἐργασίαι κρίνονται ἀμέσως ἀπαραίτητοι :

α) Ἐκπόνησις Ρυθμιστικοῦ Χωροταξικοῦ Σχεδίου, τὸ ὁποῖον νὰ καθορι-

γίαν ἐνός τουριστικοῦ κυκλώματος μετὰ τῶν Ρεθύμνου-περιοχῆς Μεσσαρᾶς και Ἁρακλείου, και θὰ καταστήσῃ δυνατὴν τήν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιοτήτων τής Μεσσαρᾶς (Φαιστός-Ἁγία Τριάς-Γόρτυς κ.λ.π.) κατ' εὐθείαν ἐκ Δυτικῆς Κρήτης, και τήν συνέχισιν τής περιηγήσεως διὰ τοὺς ἐξ Ἁρακλείου προερχομένους τουρίστας ἀνευ ἀνάγκης ἐπιστροφῆς εἰς αὐτὸ. Ἡ πιθανὴ ἐπίσης χρησιμοποίησις τοῦ ἀεροδρομίου Τυμπακίου ὑπὸ μεγαλύτερων ἀεροσκαφῶν (Charters) καθιστᾷ τήν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν αὐτῶν ἰδιαιτέρως ἀναγκαῖαν.

Διὰ τὸ τμήμα Ἁγίας Γαλήνης - Κόκκινου Πύργου προτείνεται νέα χάραξις κατὰ μήκος τής παραλίας, ἡ ὁποία θὰ συντομώσῃ τήν διαδρομὴν και θὰ τήν ἀναδείξῃ θεαματικωτέραν.

6. **Περιφερειακὴ Ὁδὸς Ἁρακλείου:** Σκοπὸς τής προτεινομένης ταύτης ὁδοῦ, εἶναι ἡ παροχὴ δυνατότητος μεταβάσεως ἐκ τής δυτικῆς εἰσόδου τής πόλεως εἰς τήν ἀνατολικὴν ἐξοδὸν αὐτῆς και τάνἀπαλιν, ἀνευ τής ὑποχρεωτικῆς διελεύσεως διὰ τοῦ κέντρου τής πόλεως. Ἦδη σήμερον τουρίσται προερχόμενοι ἐκ τοῦ ἀεροδρομίου ἢ τής περιοχῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου και ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐπισκεφθοῦν τήν Κνωσόν, τήν Φαιστόν ἢ τήν Δυτικὴν Κρήτην δαπανοῦν χρόνον εἰς τήν διέλευσιν τής πόλεως.

7. **Ἁγιοὶ Δέκα - Ἀσήμιον - Πρωτόρια - Μεσοχώριον - Σκινιάς - Μάρθα :** Ἡ ὁδὸς αὕτη θὰ συνδέσῃ τήν περιοχὴν τῶν ἀρχαιοτήτων τής Μεσσαρᾶς μετὰ τής Ἱεραπέτρας και θὰ ἀποτελέσῃ ἀξιόλογον τμήμα μιᾶς ἀρτηρίας κατὰ μήκος τῶν νοτίων ἐπαρχιῶν τής Κρήτης.

Οὐδεμία ἀξιόλογος σύνδεσις ὑφίσταται σήμερον μετὰ τῶν ἀνατολικῆς και κεντρικῆς Κρήτης κατὰ μήκος τῶν νοτίων ἀκτῶν τής νήσου. Ἐὰν ὁ περιηγητὴς μετὰ τήν ἀφίξιν του εἰς Ἁράκλειον και τήν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἁγίου Νικολάου και τής Ἱεραπέτρας ἐπιθυμῆ νὰ ἐπισκεφθῆ τήν πεδιάδα τής Μεσσαρᾶς, πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἁράκλειον. Σύνδεσις τής ὁδοῦ Τυμπακίου- Ἁγίων Δέκα και τής ὁδοῦ Ἄνω Βιάννου-Ἱεραπέτρας-Μακρύγιαλου διὰ τής ὁδοῦ θὰ δημιουργήσῃ μίαν ἀξιόλογον διὰ τήν Κρητικὴν οἰκονομίαν ἀρτηρίαν κατὰ μήκος τῶν νοτίων ἀκτῶν τής νήσου. Διὰ τήν καλύτεραν εὐθυγράμμισιν

τῆς πρὸς κατοίκησιν και τās τουριστικὰς περιοχὰς τής πόλεως. Ἡ ἐκπόνησις τοῦ σχεδίου θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον.

β) Διαμόρφωσις τής πλατείας Ἐλευθερίου Βενιζέλου (ὅπου και ἡ κρήνη Μοροζίνι), ἡ ὁποία και ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὸ τουριστικὸν κέντρον τής πόλεως, ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὸ παρακείμενον ἀλυσύλλιον και τήν ἀνοικοδομουμένην Ἐνετικὴν Λότζιαν.

γ) Ἄμεσος διαμόρφωσις τής Πλατείας Ἐλευθερίας, δευτέρας πλατείας τής πόλεως, ὅπου εὐρίσκονται τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἁρακλείου και τὸ μνημεῖον τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου.

δ) Ρυμοτόμησις τής μετὰ τῶν δύο προαναφερθειῶν πλατειῶν ὁδικῆς ἀρτηρίας, ὡς και τής συνεχείας αὐτῆς (ὁδὸς Α. και Μ. Καλοκαιρινοῦ), ἣτις και ἀποτελεῖ τήν πρὸς δυσμὰς και νότον ἐξοδὸν τής πόλεως (Φαιστόν, Ρέθυμνον, Χανιά κλπ.), ὡς και τής ὁδοῦ 25ης Αὐγούστου, τής συνδεούσης τήν Πλατεῖαν Ἐλευθερίου Βενιζέλου μετὰ τής παραλίας. Αἱ δύο αὐταὶ ὁδοὶ ἀποτελοῦν τās σημαντικωτέρας ὁδικὰς τουριστικὰς ἀρτηρίας τής πόλεως, κρίνεται δὲ σκόπιμος ἡ ρυμοτόμησις, διαπλάτυνσις τούτων και ἐκπόνησις ἐνός γενικοῦ ρυθμιστικοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον και θὰ προσδώσῃ εἰς τās ὁδοὺς αὐτὰς ἰδιαιτέρον χαρακτηρισμὸν.

ε) Διαμόρφωσις τής παραλιακῆς ζώνης τής ἐκτεινομένης ἀπὸ τοῦ λιμένος και εἰδικῶς ἀπὸ τοῦ λιμενοβραχίονος, ὅπου τὸ Ἐνετικὸν Φρούριον (Κοῦλες) πρὸς δυσμὰς μέχρι και τοῦ κολπίσκου Δερματᾶ. Εἰς τήν παραλιακὴν αὐτὴν ζώνην, ὅπου ἔχει ἀνεγερθῆ ὑπὸ τοῦ ΕΟΤ τὸ ξενοδοχεῖον «ΞΕΝΙΑ» εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργηθῆ σειρά τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, και μίαν ἀξιόλογον παραλιακὴν λεωφόρον.

στ) Κατασκευὴ μιᾶς περιφερειακῆς ὁδοῦ, ὡς ἦδη ἐλέχθη, διὰ τής ὁποῖας θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀπ' εὐθείας μετάβασις ἐκ τοῦ δυτικοῦ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τής πόλεως, ἀνευ τής ἀναγκαστικῆς διελεύσεως ἐκ τοῦ κέντρου αὐτῆς.

τῆς προτεινομένης ὁδοῦ θὰ ἀπαιτηθῆ νέα χάραξις διὰ τὰ τμήματα Πρωτόρια-Μεσοχώριον και Σκινιάς-Μάρθα.

8. **(Ἁράκλειον) - Κνωσὸς - Ἀρκαλοχώρι - Ἄνω Βιάννος - Γδοχιά - Ἱεράπετρα :** Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ ἐπίσης τμήμα σημαντικοῦ τουριστικοῦ κυκλώματος, τὸ ὁποῖον ἐπιτρέπει τήν διαδρομὴν Ἁρακλείου-Ἁγίου Νικολάου-Ἱεραπέτρας-Ἁρακλείου. Ἡ σύνδεσις τής ὁδοῦ ταύτης μετὰ τής ὁδοῦ Ἱεραπέτρας-Μακρύγιαλου-Σητείας και μετὰ τής ὁδοῦ Ἱεραπέτρας-Παχειᾶς Ἄμμου και τής Ἐθνικῆς Ὁδοῦ Ἁρακλείου-Ἁγίου Νικολάου-Παχειᾶς Ἄμμου-Σητείας δημιουργοῦν τὸ βασικὸν δίκτυον τής Ἀνατολικῆς Κρήτης.

9. **Ἱεράπετρα - Μακρύγιαλος - Λιθίνοι - Πισκοκέφαλο - Σητεία :** Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ τμήμα τής νοτίου ὁδικῆς ἀρτηρίας τής Κρήτης, ἀξιοποιεῖ τās πρὸς ἀνατολὰς τής Ἱεραπέτρας παραλίας και ἐνδέχεται, λόγω τής σχετικῶς καλυτέρας διαμορφώσεως τοῦ ἐδάφους, νὰ καταστῆ ἡ κυρία ὁδικὴ ἀρτηρία ἢ συνδέουσα τήν Σητεῖαν μετὰ τῆς ὑπολοίπου Κρήτης.

10. **Σητεία - Μοῆ Τοπλοῦ - Παλαίκαστρον :** Ἡ ὁδὸς αὕτη ἐνέχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι δι' αὐτῆς θὰ συνδεθῆ μετὰ τής Σητείας ἡ ἀξιόλογος τουριστικὴ περιοχὴ τοῦ Βαί. Διὰ τὸ τμήμα Σητείας-Μοῆς Τοπλοῦ προτείνεται νέα χάραξις πρὸς βορρᾶν τής ὑφισταμένης, ἡ ὁποία και θὰ ἀποφύγῃ ὠρισμένας δυσκόλους στροφὰς.

11. **Χανιά - Θέρισσον - Μεσολά - Λάκκοι :** Ἡ ὁδὸς αὕτη-τῆς ὁποῖας ἡ κατασκευὴ ἐπρωγραμματίσθη εἰς τήν δευτέραν και τρίτην φάσιν-θὰ δημιουργήσῃ ἐνδεχομένως μίαν νέαν προσπέλασιν πρὸς Λάκκοις και Ὀμαλόν, κατὰ πολὺ θεαματικωτέραν τῆς ὑφισταμένης.

12. **Χώρα Σφακίων - Σκαλωτῆ - Ροδάκινο - Σελιά - (Ρ-3) :** Ἡ ὁδὸς αὕτη ἀποτελεῖ συνέχειαν τής ἀναφερθείσης νοτίου ἀρτηρίας τής νήσου. Προγραμματίζεται εἰς τήν δευτέραν φάσιν και δημιουργεῖ ἕτερον κύκλωμα μετὰ τῶν Χανίων-Χώρας Σφακίων-Περιοχῆς Πλακιά-Ρεθύμνου και Χανίων.

ζ) Κατασκευή ενός κεντρικού λεωφορειακού σταθμού υπεραστικών γραμμών, έργο απαραίτητον, το οποίο συνδέεται μετά της πολεοδομικής διαμορφώσεως της πόλεως, δεδομένου ότι η θέσις του σταθμού τούτου εξαρτάται από τὰς ύφισταμένας και προγραμματιζομένας οδικὰς ἀρτηρίας.

2. ΠΟΛΙΣ ΧΑΝΙΩΝ : 'Η πόλις τῶν Χανίων ἔχει ἀνάγκη :

α) 'Εκπονήσεως ἐνὸς Γενικοῦ Ρυθμιστικοῦ Χωροταξικοῦ Σχεδίου, ὁμοίου πρὸς τὸ τοῦ 'Ηρακλείου, τὸ ὁποῖον θὰ περιλαμβάνη ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως, ἀπὸ 'Αγίων 'Αποστόλων πρὸς δυσμὰς, μέχρι καὶ τῆς Σούδας συμπεριλαμβανομένης πρὸς ἀνατολάς.

β) Διαμορφώσεως ἀμέσως τῆς περιοχῆς τοῦ παλαιοῦ λιμένος καὶ τῆς παραλιακῆς ζώνης ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ προμαχώνος μέχρι τῶν νεωρείων διὰ τὴν δημιουργίαν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τοῦ βασικοῦ κέντρου συγκεντρώσεως τουριστῶν τῆς πόλεως. 'Ωρισμένοι ἐκ τῶν ὑφισταμένων παλαιῶν ἐνετικῶν οἰκιῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναστηλωθοῦν ἐσωτερικῶς καὶ νὰ καταστοῦν ἀξιόλογα τουριστικὰ κέντρα.

γ) 'Εκπονήσεως ἐιδικῆς χωροταξικῆς μελέτης καὶ ἐιδικοῦ οἰκοδομικοῦ κανονισμοῦ διὰ τὴν παλαιὰν συνοικίαν.

δ) Διαμορφώσεως τῆς παραλιακῆς ζώνης, μήκους 4 χλμ., ἀπὸ τοῦ προμαχώνος Φιρκὰ μέχρι καὶ τῆς ἀκτῆς τῶν 'Αγίων 'Αποστόλων, εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν τουριστικὸν καὶ παραθεριστικὸν κέντρον τῆς πόλεως.

ε) 'Αμέσου ἀπομακρύνσεως τοῦ παρὰ τὴν παραλίαν εὑρισκομένου ἐργοστασίου ἐκρηκτικῶν ὑλῶν.

στ) Διαμορφώσεως τοῦ λιμενικοῦ χώρου τῆς Σούδας καὶ προγραμματισμοῦ τῶν διαφόρων ἐγκαταστάσεων ὑποδοχῆς τῶν τουριστῶν.

3. ΠΟΛΙΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ : Διὰ τὸ Ρέθυμνον προτείνεται :

α) 'Εκπόνησις Γενικῆς Χωροταξικῆς Μελέτης καὶ Ρυθμιστικοῦ Σχεδίου.

β) Διαμόρφωσις τῆς παραλιακῆς ζώνης ἀνατολικῶς τῆς μικρᾶς πλατείας, ὅπου τὸ 'Ηρῶν, μέχρι καὶ τῆς περιοχῆς, ὅπου εὑρίσκονται τὸ ὑπὸ τοῦ ΕΟΤ ἀνεγερθὲν ξενοδοχεῖον καὶ ἡ προτεινομένη κατωτέρω ἐγκατάστασις πλάζ.

γ) 'Εκπόνησις ἐιδικοῦ ρυθμιστικοῦ σχεδίου τῶν παλαιῶν συνοικιῶν τῆς πόλεως καὶ ἐντόπισις τῶν διαφόρων παλαιῶν ἐνετικῶν ἢ τουρκικῶν κτισμάτων.

δ) 'Εκπόνησις ἐιδικῆς χωροταξικῆς μελέτης διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ἐντὸς τῆς Φορτέτζας ὑφισταμένου μεγάλου χώρου, ἐντὸς τοῦ οὗοιου θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνέγερσις ὠρισμένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, τοῦ προτεινομένου Μουσείου (βλ. Κεφ. 10.04 στ), ὡς καὶ ἡ δημιουργία ἐνὸς μεγάλου πάρκου.

4. ΠΟΛΙΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ : Διὰ τὴν περιοχὴν τῆς πόλεως 'Αγίου Νικολάου προτείνεται :

α) 'Εκπόνησις Γενικοῦ Ρυθμιστικοῦ Σχεδίου, κυρίως ἐν ὄψει τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς ὅλης περιοχῆς τοῦ κόλπου τοῦ Μιραμπέλλου.

β) Διαμόρφωσις τῆς παραθαλασσίας ζώνης ἀπὸ τοῦ Λιμένος καὶ τῆς Λίμνης Βουλισμένης μέχρι καὶ τοῦ κλειστοῦ κολπίσκου καὶ τῆς ἐν συνεχείᾳ χερσονήσου πρὸς βορρᾶν τοῦ τουριστικοῦ συγκροτήματος Μίπος Beach.

5. ΠΟΛΙΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ : Διὰ τὴν περιοχὴν 'Ιεραπέτρας προτείνεται ἡ ἐκπόνησις ἐνὸς ρυθμιστικοῦ σχεδίου καὶ ἡ ἀμέσως διαμόρφωσις τῆς παραλιακῆς ζώνης ἀπὸ τοῦ 'Ενετικοῦ Φρουρίου πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ Μεγάλου τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς πρὸς ἀνατολάς.

6. ΣΗΤΕΙΑ : 'Η Σητεία ἔχει ἀνάγκη ἐνὸς γενικοῦ ρυθμιστικοῦ σχεδίου καὶ διαμορφώσεως τῆς παραλιακῆς ζώνης.

7. ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ : 'Η Παλαιοχώρα παρ' ὄλον τὸ μικρὸν τῆς μέγεθος δύναται νὰ ἐξελιχθῆ εἰς ἀξιόλογον τουριστικὸν κέντρον. Προτείνεται ἐπομένως ἡ κατ' ἀρχὴν ἐκπόνησις ἐνὸς γενικοῦ ρυθμιστικοῦ σχεδίου, ἡ διαμόρφωσις μιᾶς παραλιακῆς λεωφόρου εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς πόλεως, ἡ διαμόρφωσις τοῦ 'Ενετικοῦ Φρουρίου ὡς καὶ ἡ δημιουργία ζωνῶν πρασίνου καὶ πλατειῶν.

8. ΝΕΑΠΟΛΙΣ

9. ΜΟΙΡΕΣ

10. ΤΥΜΠΑΚΙ

11. ΚΑΣΤΕΛΛΙ

'Απὸ τὰ ἀνωτέρω 4 ἀστικά ἢ ἡμιαστικά κέντρα προβλέπεται ἡ διέλευσις μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν, δεδομένου ὅτι εὑρίσκονται ἐπὶ βασικῶν τουριστικῶν ἀρτηριῶν.

Προτείνεται ἐπομένως ἡ ἐκπόνησις ρυθμιστικῶν σχεδίων διὰ τοὺς ἐκαστέρωθεν τῆς 'Εθνικῆς 'Οδοῦ χώρους καὶ ἡ διαμόρφωσις τῶν κεντρικῶν πλατειῶν Νεαπόλεως καὶ Τυμπακίου εἰς σημεῖα μὲ δυνατότητα σταθμεύσεως τουριστῶν.

Πέραν τῶν ἀναφερθεισῶν ἀνωτέρω πόλεων ἢ κωμοπόλεων τῆς νήσου, ἐπελέγησαν ὠρισμένα ἐκ τῶν μεγαλύτερων ἢ γραφικότερων χωρίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπίσης προτείνεται ἡ λήψις μέτρων διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ χαρακτηριστικῶν καὶ τὴν περαιτέρω ἀξιοποίησιν τῶν στοιχείων ἐνδιαφέροντος τὰ ὁποῖα διαθέτουν. Τὰ χωρία αὐτὰ εἶναι τὰ κάτωθι :

12. ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ

13. ΑΝΩ ΒΙΑΝΝΟΣ

14. ΑΝΩΓΕΙΑ

15. ΚΡΙΤΣΑ

16. ΜΑΛΛΑΞΑ

17. ΜΑΤΑΛΑ

18. ΡΟΓΔΙΑ

19. ΦΟΔΕΛΕ

20. ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ (ΛΙΜΗΝ)

21. ΧΩΡΑ ΣΦΑΚΙΩΝ

Διὰ τὰ δέκα αὐτὰ χωρία προτείνονται τὰ κάτωθι :

● 'Ο χαρακτηρισμὸς ὠρισμένων τμημάτων αὐτῶν ὡς «Διατηρητέων Χώρων», ἡ ἐκπόνησις Εἰδικῶν Ρυθμιστικῶν Σχεδίων διὰ τὴν χωροταξικὴν των διαμόρφωσιν, τὴν διατήρησιν τῆς γραφικότητος καὶ τοῦ χαρακτηριστικῶν των καὶ ἡ ἀπαλλοτριώσις ὠρισμένων ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν των κτισμάτων.

● 'Η ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως, ἡ διαρρυθμίσις καὶ πλακόστρωσις τῶν ὁδῶν, πλατειῶν καὶ κοινοχρήστων χώρων, ὡς καὶ φύτευσις πρασίνου, εὐπρεπισμὸς καὶ καλλωπισμὸς τῆς ὅλης περιοχῆς.

● 'Η δημιουργία κεντρικῶν πλατειῶν καὶ διαμόρφωσις (ἐφ' ὅσον ὑπάρχει) τοῦ παραλιακοῦ χώρου.

● Διευθέτησις τοῦ χειμάρρου τῆς 'Αγίας Γαλήνης καὶ καθαρισμὸς τοῦ ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος διέρχεται διὰ τοῦ χωρίου Φόδελε ὡς καὶ διαρρυθμίσις τῶν ὄχθων αὐτοῦ.

'Επὶ πλεόν τῶν κυριωτέρων τούτων πόλεων καὶ κωμοπόλεων, ὑπάρχει πληθώρα χωρίων καὶ οἰκισμῶν εἰς τὴν νήσον, ἐκ τῶν ὁποῖων ἀναμένεται ὅτι θὰ διέλθῃ σημαντικὸς ἀριθμὸς τουριστῶν, εἴτε λόγῳ τῆς θέσεώς των πλησίον τοῦ βασικοῦ ὁδικοῦ δικτύου, εἴτε λόγῳ γειτνιαζόντων ἀρχαιολογικῶν χώρων

καὶ ἱστορικῶν μνημείων, εἴτε καὶ λόγῳ αὐτῆς ταύτης τῆς γραφικότητος των (ὅπως π.χ. τὰ ὄρεινὰ χωρία τῆς 'Ιδης, τὰ χωρία τῆς περιοχῆς Σφακιῶν, τὰ χωρία τῆς Δίκτης, καὶ τὰ Καστανοχώρια τῶν Χανίων. Τὰ περισσότερα τούτων εἶναι γραφικώτατα καὶ διαθέτουν ἀξιόλογα στοιχεῖα ἐνδιαφέροντος).

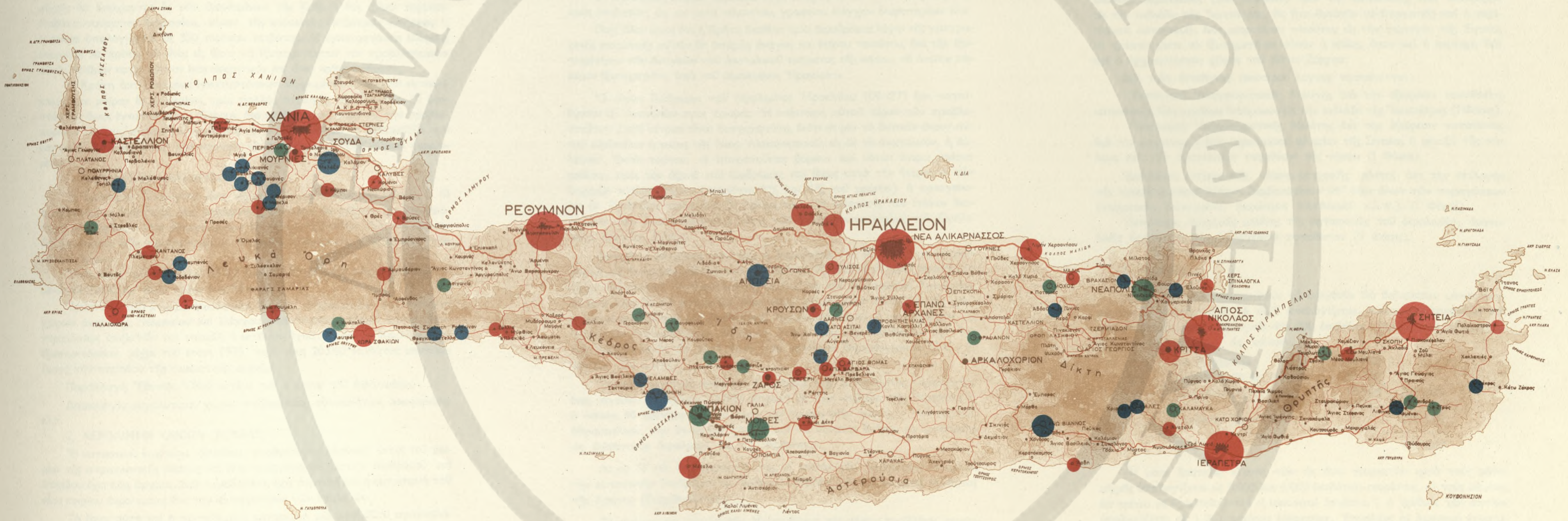
Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν προτείνεται ὁ εὐπρεπισμὸς τῶν χωρίων, ἡ πλακόστρωσις τῶν κυριωτέρων ὁδῶν των, ἡ διαρρυθμίσις τῆς κεντρικῆς των πλατείας, ἡ φύτευσις πρασίνου καὶ ὁ ἐξωτερικὸς χρωματισμὸς τῶν οἰκιῶν διὰ λευκοῦ χρώματος.

Τὰ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα θεωρεῖται σκόπιμος ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀνωτέρω ἐργασιῶν-ἢ ὁποῖα καὶ δύναται νὰ συντονισθῆ ὑπὸ τῶν τοπικῶν τουριστικῶν 'Επιτροπῶν-εἶναι τὰ κάτωθι :

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 10-3 ΓΡΑΦΙΚΑ ΧΩΡΙΑ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΠΡΟΤΕΙΝΕΤΑΙ Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ ΕΡΓΩΝ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ.

I ΦΑΣΙΣ	II ΦΑΣΙΣ	III ΦΑΣΙΣ
<p>Νομὸς Χανίων</p> <p>'Αγία Ρουμέλη 'Αρμένιοι 'Ασκήφου Βρύσες Κάμπου Κάντανος Λάκκοι Μουρινιές Πλατανιάς Σούγια Τεμένια</p>	<p>'Αλικιανὸς Βατόλακκος Θέρισσον Καμπανὸς Λουτρόν Σφακιῶν Μεσκλά Ροδάκινο Ροδοβάνι Σκαλωτὴ Σκηνὴ Τοπόλια Φουρνές</p>	<p>'Ανώπολις 'Ασὴ-Γωνιά 'Ελος Περιβόλια</p>
<p>Νομὸς Ρεθύμνης</p> <p>Μύρθιος Πάνορμος Σέλια Σπήλι</p>	<p>Μέλαμπες</p>	<p>'Αμάρι Λοχριά Φουρφουρᾶς</p>
<p>Νομὸς 'Ηρακλείου</p> <p>'Αγία Βαρβάρα 'Αγιοὶ Δέκα 'Αγιος Θωμᾶς 'Αρβη 'Αρχάνες Γέργερη Ζαρός</p> <p>Καμάρες Κρουσῶν Μάλια Τύλισος.</p>	<p>'Αβδοῦ 'Ασῖτες Προφ. 'Ηλίας Πρινιαῖς</p>	<p>'Αγιος Μύρων Βόριζα Θραμανὸ Μοχὸς</p>
<p>Νομὸς Λασηθίου</p> <p>'Ανατολή 'Ελοῦντα Μουλινὰ Παλαίκαστρον</p>	<p>Βραχάσι 'Ετιὰ Ζάκρος Μάλες Φουρνὴ Χριστὸς</p>	<p>Ζιρός Καλαμαῦκα Τουρλωτὴ Χανδράς</p>

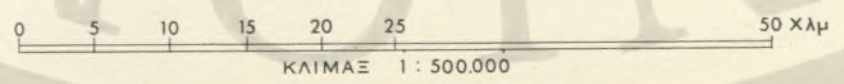
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ

- ΚΥΡΙΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
- ΜΙΚΡΟΤΕΡΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ Η ΚΥΡΙΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΙΟΥ
- ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΧΩΡΙΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

■ 1^η ΦΑΣΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

■ 2^η ΦΑΣΙΣ " "

■ 3^η ΦΑΣΙΣ " "

ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ

γ. Αερολιμένες :

Ός προέκυψε εκ της ανάλυσης του Κεφ. 7.00, λόγω της απόστασης της νήσου από τας κυριωτέρας πηγάς προελεύσεως τουριστών της Εύρωπης, εις τρόπον μεταφορᾶς μεγάλου μέρους τῶν προβλεπομένων να επισκεφθοῦν τὴν νήσον τουριστῶν θὰ εἶναι τὸ ἀεροπλάνον, καὶ διὰ αὐτὴν εἰδικὰ εὐθηναὶ ὁμαδικὰ τουριστικὰ πτήσεις (Chartered flights).

Τὸ σύνολον τῶν προβλεπομένων να ἀφίχθωσιν δι' ἀεροπορικῶν μέσων τουριστῶν κατὰ τὸ 1975 προβλέπεται ὅτι θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 135.000 ἐπιβατῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 75.000 ἐξ Ἀθηνῶν, 10.000 ἐκ Ρόδου καὶ 50.000 κατ' εὐθείαν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οἱ ὡς ἄνω ἀριθμοὶ δηλοῦν ὅτι κατὰ τοὺς μῆνας αἰχμῆς θὰ διέρχωνται ἐκ τῶν ἀερολιμένων τῆς Κρήτης ἕως χίλιοι περίπου ἐπιβάται-τουρίσται ἡμερησίως, πέραν τῆς κανονικῆς ἐπιβατικῆς κινήσεως¹, ἡ ὁποία ὑπολογίζεται εἰς 350 περίπου ἐπιβάτας. Αἱ ἐγκαταστάσεις ἐδάφους ἐπομένως θὰ πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξυπηρετήσων τὸν προβλεπόμενον αὐτὸν ἀριθμὸν κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸν καὶ ἄνευ καθυστερήσεων.

Ἡ Κρήτη ἀπὸ ἀπόψεως ἐγκαταστάσεων ἀερολιμένων εὐρίσκειται εἰς πολὺ καλυτέραν μοῖραν ἐν συγκρίσει πρὸς πολλὰς περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ὑφιστάμεναι ὁμως ἐγκαταστάσεις ἐδάφους, διὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὴν προβλεπόμενην κίνησιν, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ νὰ βελτιωθοῦν σημαντικῶς. Συγκεκριμένως προτείνονται τὰ ἑξῆς ἔργα εἰς τοὺς κάτωθι ἀερολιμένες :

1. ΑΕΡΟΛΙΜΗΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ὁ ἀερολιμὴν Ἡρακλείου εἶναι σήμερον ὁ κυριώτερος τῆς νήσου, ἡ δὲ προβλεπόμενη ἀνάπτυξις τῆς τουριστικῆς κινήσεως θὰ αὐξήσῃ ἐτι περισσότερον τὸν ἀριθμὸν τῶν διακινουμένων δι' αὐτοῦ ἐπιβατῶν. Διὰ τὴν ἄμεσον ἀντιμετώπισιν τῶν προβλεπομένων ἀναγκῶν προτείνεται ἡ κατασκευὴ τῶν κάτωθι ἔργων :

Ἐπέκτασις τοῦ διαδρόμου 09-27 ἀπὸ 2.000 εἰς 2.400 μέτρα (καὶ ἐνδεχομένως εἰς 2.800, ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι ἐφικτόν).

Ἐπέκτασις τοῦ κτιρίου ἀερολιμένος διὰ τὴν δημιουργίαν μεγαλυτέρων χώρων ἀναμονῆς, τελωνείου καὶ ἐλέγχου διαβατηρίων, εἰδικῶν χώρων διεκπεραιώσεως ἐπιβατῶν καὶ γενικῶς ἡ ἐκτέλεισις ἐγκαταστάσεων δυναμένων νὰ ἐξυπηρετήσων, μέχρι τοῦ ἔτους 1975, περὶ τοὺς 20.000 ἐπιβάτας μηνιαίως (κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουριστικῆς αἰχμῆς).

Παραλλαγὴ Ἐθνικῆς Ὀδοῦ νοτίως τοῦ κτιρίου τοῦ ἀερολιμένος.

Δημιουργία μεγαλυτέρου χώρου σταθμεύσεως αὐτοκινήτων, λεωφορείων κλπ.

2. ΑΕΡΟΛΙΜΗΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΣΟΥΔΑΣ)

Ἡ κατασκευὴ ἐνὸς νέου δαπέδου σταθμεύσεως (Apron) ἐκτὸς τοῦ χώρου τῆς στρατιωτικῆς βάσεως καὶ ἐνὸς τροχοδρόμου μεταξὺ διαδρόμου καὶ δαπέδου ἔχει ἤδη ἀρχίσει, ἐνῶ παραλλήλως ἔχει ἀνατεθῆ καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ νέου κτιρίου ἀερολιμένος διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπιβατῶν.

Τὰ ἔργα αὐτὰ καὶ ἡ προτεινομένη κατασκευὴ μιᾶς νέας ὁδοῦ προσπελάσεως ἐκ τῆς πόλεως τῶν Χανίων ἐπαρκοῦν διὰ τὴν πρώτην περίοδον, εἰς τὸ μέλλον δὲ θὰ πρέπει νὰ γίνῃ πρόβλεψις διὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κτιρίου ἀερολιμένος καὶ τὴν ἀνέγερσιν κτιρίου τελωνείου κλπ.

3. ΑΕΡΟΛΙΜΗΝ ΜΕΣΣΑΡΑΣ (ΤΥΜΠΑΚΙΟΥ)

Τὸ ἀεροδρόμιον Τυμπακίου (διάδρομος μήκους 3.000 μέτρων) εἶναι εἰς

θέσιν νὰ δεχθῆ ὅλα σχεδὸν τὰ ἐν χρήσει σήμερον ἀεροσκάφη. Λόγω τῆς ἐλλείψεως ὁμως ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρετήσεως ἐπιβατῶν καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶναι στρατιωτικὸς ἀερολιμὴν, δὲν χρησιμοποιεῖται ὑπὸ πολιτικῶν ἀεροσκαφῶν.

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τοῦ ἀεροδρομίου Τυμπακίου προτείνονται (εἰς τὴν 1 Φάσιν) τὰ κάτωθι :

1. Παροχὴ ἀδείας ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἀεροπορίας διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀεροδρομίου ὑπὸ σκαφῶν τῆς Ὀλυμπιακῆς καὶ ἄλλων ἀεροπορικῶν ἐταιριῶν καὶ ἰδίως ὑπὸ ἀεροσκαφῶν Charters.

2. Κατασκευὴ κτιρίου ἀερολιμένος μὲ πλήρεις ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως ἐπιβατῶν, ὡς καὶ μετὰ τελωνείου, γραφείου ἐλέγχου διαβατηρίων κλπ.

Παρ' ὅλον ὁμως ὅτι ἡ Κρήτη διαθέτει τρία ἀεροδρόμια λόγω τῆς γεωγραφικῆς κατανομῆς αὐτῶν θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη καὶ ἐτέρου τοιοῦτου, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τοῦ ἀερολιμένος Ἡρακλείου.

Ὁ κύριος διάδρομος τοῦ ἀερολιμένος Ἡρακλείου (09-27) ἔχει κατεῦθυνσιν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. Ἡ ἐπέκτασις αὐτοῦ πέραν τῶν προβλεπομένων 2.400 μέτρων εἶναι δυσχερεστάτη, διότι εἰς μὲν τὸ δυτικὸν ἄκρον αὐτοῦ εὐρίσκειται ἡ πόλις τῆς Νέας Ἀλικαρνασσοῦ, εἰς δὲ τὸ ἀνατολικόν, ἡ θάλασσα. Ἐκτὸς τούτου, οἱ ἐπικρατοῦντες βόρειοι καὶ νότιοι ἄνεμοι πνέουσιν καθέτως πρὸς τὸν ἄξονα τοῦ διαδρόμου, καὶ ἰδίως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἰσχυρῶν νοτίων ἀνέμων (συχνότης 3% ἕως 4% τοῦ χρόνου) ἡ προσγειώσις εἰς Ἡράκλειον καθίσταται προβληματικὴ. Ἡ ἐπέκτασις τῶν ἐτέρων διαδρόμων εἶναι ἐπίσης ἀδύνατος λόγω τῶν ὑφισταμένων νοτίως τοῦ ἀερολιμένος ὄρειων ὄγκων.

Θεωρεῖται ἐπομένως σκόπιμος ἡ διερεύνησις τῆς δυνατότητος μεταφορᾶς εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον τοῦ ἀερολιμένος Ἡρακλείου εἰς μίαν προσφοροτέραν τοποθεσίαν. Ἡ προτεινομένη λειτουργία τοῦ ἀεροδρομίου Τυμπακίου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτελέσῃ μίαν καλὴν προσωρινὴν λύσιν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτοῦ ὡς βοηθητικῶν ἀερολιμένος ὅταν ἡ προσγειώσις εἰς Ἡράκλειον θὰ καθίσταται ἀδύνατος λόγω καιρικῶν συνθηκῶν καὶ διὰ τῆς προσγειώσεως εἰς αὐτὸ ὄλον τῶν μεγάλων ἀεριοθουμένων (DC-8, Boeing 707 κ.λ.π.).

Ἐπίσης θεωρεῖται σκόπιμος ἡ ἐξέτασις τῆς δυνατότητος δημιουργίας ἐνὸς μεγάλου διαδρόμου (3.000 μέτρων) εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ἱεραπέτρας, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξυπηρετῆ ὁλόκληρον τὴν τουριστικὴν περιοχὴν τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, τὴν ἐπαρχίαν Σητείας καὶ θὰ δύναται ἐπίσης νὰ χρησιμεύῃ ὡς βοηθητικὸς ἀερολιμὴν διὰ τὸ Ἡράκλειον.

Λόγω δὲ τῆς διαμορφώσεώς της, ἡ πεδιάς τῆς Ἱεραπέτρας ἐπιτρέπει τὴν κατασκευὴν διαδρόμου μὲ διεύθυνσιν ἰδεώδη διὰ τὰς καιρικὰς συνθήκας τῆς Κρήτης (Βορρᾶς-Νότος).

Τὸ πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου προβλέπει σημαντικὸν ἀριθμὸν κλινῶν καὶ ἄλλων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, εἰς τὴν ζώνην Ἱεραπέτρας - Μακρύγιαλου καὶ εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς νήσου, μὲ κέντρον τὴν περιοχὴν τοῦ Φοινικοδάσου Βαί. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν Δυτικὴν Κρήτην, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἐξυπηρετηθῆ ἀρτίως ἐκ τοῦ ἀερολιμένος Χανίων (Σούδας), ἡ ἀνατολικὴ Κρήτη δὲν ἔχει σήμερον οὐδένα ἀερολιμένα, ἐξυπηρετεῖται δὲ ἐκ τοῦ ἀεροδρομίου Ἡρακλείου ὁ ὁποῖος εὐρίσκειται εἰς τὸ κέντρον τῆς νήσου. Ὅμοίως τὸ ἀεροδρόμιον Τυμπακίου, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μεσσαρᾶ εὐρίσκειται ἐπίσης εἰς τὸ κεντρικὸν τμήμα τῆς νήσου, εἰς τὰ νότια ὁμως παράλια αὐτῆς.

Τόσον ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὅσον καὶ ἡ Ἱεραπέτρα εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν δύο καὶ πλέον ὠρῶν ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιον Ἡρακλείου, ἡ δὲ Σητεία-Βαί εἰς ἀπόστασιν ἕως πέντε. Διὰ τὴν προσπέλασιν πρὸς Τυμπακίον πρέπει νὰ προστεθῆ σήμερον μία καὶ ἡμίσεια τουλάχιστον ὥρα, μετὰ δὲ τὴν κατασκευὴν τῆς προτεινομένης νοτίας ἀρτηρίας (Τυμπακίου - Ἀγίων Δέκα - Ἄνω Βιάννου-Ἱεραπέτρας) ἡ ἀπόστασις τῶν διαφόρων σημείων τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης ἀπὸ τὰ δύο ἀεροδρόμια θὰ εἶναι περίπου ἡ αὐτή, πλὴν ὁμως δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰς προϋποθέσεις δημιουργίας μαζικῆς τουριστικῆς κινήσεως πρὸς τὰς τουριστικὰς περιοχὰς τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης.

Ἐκτὸς τῆς προταθείσης ἀνωτέρω λύσεως τῆς δημιουργίας ἐνὸς μεγάλου διεθνοῦς ἀερολιμένος (Jet Airport) διὰ τῆς κατασκευῆς ἐνὸς διαδρόμου εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἱεραπέτρας, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διερευνηθῆ καὶ ἡ περίπτωση κατασκευῆς ἐνὸς μικροτέρου τοιοῦτου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Σητείας εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξυπηρετῆται τόσον ἡ πόλις, ὅσον καὶ ἡ περιοχὴ Βαί καὶ ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος τοῦ Κάτω Ζάκρου.

Διὰ τοὺς ἐκτεθέντας ἀνωτέρω λόγους προτείνονται :

Ἐκπόνησις Ἀναγνωριστικῆς Μελέτης διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοποθεσίας κατασκευῆς ἐνὸς μεγάλου διαδρόμου εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἱεραπέτρας (I Φάσις).

Ἐκπόνησις Ἀναγνωριστικῆς Μελέτης διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοποθεσίας διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς ἀερολιμένος πλησίον τῆς Σητείας ἢ μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς νήσου (II Φάσις).

Ἐκπόνησις συγκριτικῆς οἰκονομοτεχνικῆς μελέτης διὰ τὴν ἐπιλογὴν τῆς προσφοροτέρας λύσεως λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν ὄλων τῶν παραγόντων (τουρισμός, βιομηχανία, διακίνησις πληθυσμοῦ κ.λ.π.).-(I Φάσις).

Ἐκπόνησις ὀριστικῆς μελέτης τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀερολιμένος ἀνατολικῆς Κρήτης εἰς τὴν ἐπιλεγείσαν τοποθεσίαν (II Φάσις).

δ. Λιμένες :

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναμενομένων νὰ ἀφίχθωσιν διὰ θαλασσίων μέσων τουριστῶν εἰς Κρήτην κατὰ τὸ 1975 ὑπολογίζεται, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐπιβατῶν κρουαζιερῶν, εἰς 485.000 ἐπιβάτας. Ἀναλυτικῶς αἱ προβλεπόμεναι ἀφίξεις ἔχουν ὡς κάτωθι :

Διὰ Πορθμείων	:	133.000	
Ἀτμοπλοϊκῶς ἐξ Ἀθηνῶν	:	92.000	
Ἀτμοπλοϊκῶς ἐκ Ρόδου	:	10.000	235.000
Ἐπιβάται Κρουαζιερῶν	:		250.000
Σύνολον			485.000

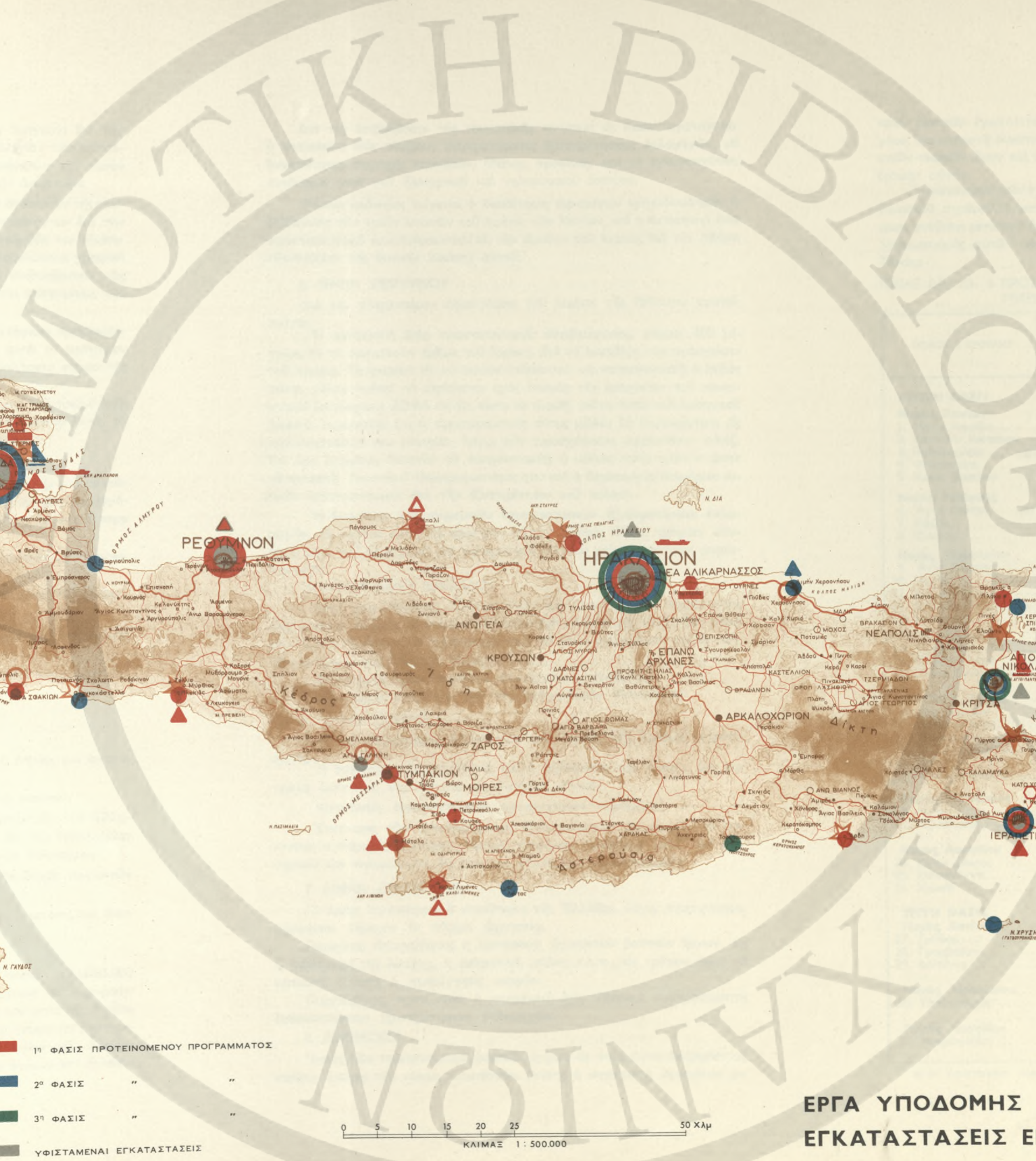
Ἡ μέση ἡμερησία κίνησις τῶν ὡς ἄνω τουριστῶν κατὰ τοὺς μῆνας αἰχμῆς ὑπολογίζεται εἰς 3.000 ἕως 4.000 ἐπιβάτας-τουρίστας, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ κανονικοὶ ἐπιβάται¹, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ὑπολογίζεται εἰς 1.000 περίπου ἡμερησίως. Ἐπομένως αἱ λιμενικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς νήσου θὰ πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐξυπηρετοῦν ἱκανοποιητικῶς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τῶν προβλεπομένων ἀφίξεων.

Ἡ ἐκτέλεισις ὄλων τῶν ἀναγκαίων ἔργων διὰ τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὸν πλήρη ἐκσυγχρονισμόν τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς νήσου θὰ ἀπαιτήσῃ τὴν δαπάνην σημαντικῶν κεφαλαίων.

¹ Αἱ ἀτμοπλοϊκαὶ ἀφίξεις εἰς Κρήτην κατὰ τὸ 1962 ἀνῆλθον εἰς 186.000. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὑπὸ κανονικὴν ἐξέλιξιν, ὑπολογίζεται ὅτι ἕως τὸ 1975 θὰ διπλασιασθῆ καὶ ἐπομένως ἡ μέση ἐπιβατικὴ κίνησις θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 1.000 περίπου ἐπιβατῶν.

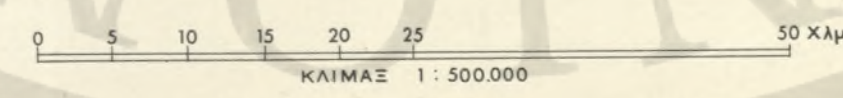
¹ Κατὰ τὸ 1962 ἀφίχθησαν εἰς Κρήτην ἀεροπορικῶς 52.000 ἐπιβάται. Ὑπὸ ὁμαλὴν ἐξέλιξιν, ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς κατὰ τὸ 1975 θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 120.000 περίπου ἐπιβατῶν, καὶ ἐπομένως ἡ μέση κανονικὴ ἐπιβατικὴ κίνησις τῶν ἀεροδρομίων τῆς Κρήτης θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 300 - 400 ἐπιβατῶν ἡμερησίως.

- ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ**
- ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΙΣ :**
- ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΕΔΑΦΟΥΣ
  - ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΕΠΙΒΑΤΩΝ
  - ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΟΣ ΝΕΟΥ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΟΣ
- ΛΙΜΕΝΕΣ**
- ΛΙΜΕΝΙΚΑ ΕΡΓΑ
  - △ ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΡΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
  - ▲ ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΠΛΗΡΗ ΣΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
  - ▴ ΠΛΗΡΗΣ ΜΑΡΙΝΑ - ΣΤΑΘΜΟΣ ΔΙΑΧΕΙΜΑΝΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ
  - ▬ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΣ ΠΟΡΘΕΙΩΝ
- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ★ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ☆ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

- 1^η ΦΑΣΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
- 2^η ΦΑΣΙΣ " "
- 3^η ΦΑΣΙΣ " "
- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΙΜΕΝΑΣ ΚΑΙ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΑ

Η έκτελεσις τῶν ἔργων τούτων εἶναι περισσότερο ἀναγκαία διὰ τὴν ἐν γένει οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν καταλλήλων προϋποθέσεων εὐθινοτέρας διακινήσεως τῶν προϊόντων τῆς νήσου καὶ τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν, παρὰ διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν.

Τὰ λιμενικὰ ἔργα τὰ ἔχοντα ἀμεσον ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως τῆς νήσου εἶναι : ἡ κατασκευὴ τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν προσέγγισιν τῶν πορθμείων ἔργων, ἐγκαταστάσεων ὑποδοχῆς καὶ ἐξυπηρητήσεως ἐπιβατῶν, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ εἰς διάφορα παραθαλάσσια γραφικὰ σημεῖα μικρῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιβοηθήσουν τὰς θαλασσίας ἐκδρομὰς κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου καὶ ἐνδεχομένως τὸν περίπλου αὐτῆς.

Ἐπίσης σκόπιμος θεωρεῖται ἡ δημιουργία ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρητήσεως θαλαμηγῶν εἰς λιμένας καὶ λιμενίσκους τῆς νήσου, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ὑπὸ τοῦ ΕΟΤ κατασκευασθεισῶν εἰς διάφορα παραθαλάσσια σημεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Πλὴν τῶν ἀμέσως ἐχόντων σχέσιν μὲ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἔργων, ἀναφέρονται ἐπίσης καὶ τὰ ἀπαραίτητα λιμενικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ συμβάλουν εἰς τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τῆς νήσου :

1. ΛΙΜΗΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ὁ λιμὴν Ἡρακλείου, ὁ κυριώτερος τῆς νήσου, παρουσιάζει τὸ μειονέκτημα ὅτι ὑφ' ὠρισμένης καιρικῆς συνθήκας δὲν ἐπιτρέπει τὴν εἰσοδὸν μεγάλων σκαφῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τουριστικῶν τοιούτων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώλειαν μερίδος τοῦ τουριστικοῦ ρεύματος.

Διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως προτείνονται :

Ἐπέκτασις καὶ προστασία τοῦ προσηνέμου μώλου κατὰ 700 μέτρα.

Ὁλοκλήρωσις τῶν ἐσκαφῶν τῆς δυτικῆς λεκάνης.

Κατασκευὴ εἰδικῆς προβλήτης διὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἐπιβατικῶν καὶ τουριστικῶν πλοίων.

Ἐγκατάστασις ὑποδοχῆς καὶ ἐξυπηρητήσεως ἐπιβατῶν καὶ τουριστῶν.

Ἐγκαταστάσεις προσεγγίσεως πορθμείων.

Ἄγορὰ ἐνὸς ἢ δύο ἰσχυρῶν ρυμουλκῶν.

2. ΛΙΜΗΝ ΣΟΥΔΑΣ

Ἡ Σούδα εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου ὄρμου, ὁ ὁποῖος καὶ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν ἀσφαλεστέρων λιμένων τῆς Μεσογείου.

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν του, προτείνονται τὰ κάτωθι :

Ἐξεύρεσις, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄρμοδιων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ, ἐνὸς σημείου ἐντὸς τοῦ ὄρμου, διὰ τὴν δημιουργίαν ἐγκαταστάσεων ἐλλιμενισμού, διαχειρισμοῦ καὶ ἐπισκευῶν θαλαμηγῶν.

Κατασκευὴ ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρητήσεως καὶ ὑποδοχῆς τουριστῶν καὶ ἐπιβατῶν.

Ἐκβάθυνσις τῆς περιοχῆς τῶν κρηπιδωμάτων καὶ ἐπέκτασις καὶ διευθέτησις αὐτῶν.

3. ΛΙΜΗΝ ΧΑΝΙΩΝ

Ὁ λιμὴν τῶν Χανίων ἀπαιτεῖ δαπάνην μεγάλου ποσοῦ (120.000.000 δρχ.) ἵνα καταστῆ ἱκανὸς νὰ ἐξυπηρέτησιν τὴν ἐπιβατικὴν καὶ ἐμπορικὴν κίνησιν τῆς πόλεως, πλὴν ὅμως, λόγῳ τῆς γειτνιασεως του μετὰ τῆς Σούδας (6,5 χλμ.), μία τοιαύτη δαπάνη δὲν κρίνεται σκόπιμος. Θεωρεῖται προτιμότερα ἡ κατασκευὴ αὐτοκινητοδρόμου συνδέοντος τὴν πόλιν τῶν Χανίων μετὰ τοῦ λιμένος τῆς Σούδας, ἵνα καταστῆ ἡ διακίνησις ἀτόμων καὶ ἀγαθῶν εὐκόλος, ἀνετος καὶ ταχεῖα.

Διὰ τὴν ἐπιβοήθησιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως εἰς Χανιά προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς πλήρους συγκροτήματος ἐξυπηρητήσεως θαλαμηγῶν, μὲ δυνατότητα παροχῆς καυσίμων, ὕδατος, τροφίμων καὶ μὲ ἐγκαταστάσεις συνδέσεως μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου.

Ἐπίσης σκόπιμος κρίνεται ἡ διευθέτησις ὠρισμένων κρηπιδωμάτων, ἡ ἐκβάθυνσις τῶν τριῶν λεκανῶν τοῦ λιμένος τῶν Χανίων, καὶ ἡ κατασκευὴ ἐνὸς προστατευτικοῦ κυματοθραύστου εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τῆς δυτικῆς λεκάνης αὐτοῦ.

4. ΛΙΜΗΝ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Διὰ τὴν πληρεστέραν ἀξιοποίησιν τοῦ λιμένος τῆς Ρεθύμνου προτείνονται :

Ἡ κατασκευὴ ἐνὸς προστατευτικοῦ ἀντιβραχίονος, μήκους 400 μέτρων, εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ λιμένος, διὰ νὰ ἐμποδίξῃ τὴν πρόσχωσιν τοῦ λιμένος. Τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἐνδείκνυται νὰ κατασκευασθῇ ὁ δεξιὸς αὐτὸς μῶλος πρέπει νὰ εὐρίσκειται πρὸς δυσμὰς τῆς ἔμπροσθεν τοῦ τουριστικοῦ ξενοδοχείου ΞΕΝΙΑ ἀκτῆς, ὥστε νὰ εὐρεθῆ τοῦτο ἐκτὸς τοῦ ἐμπορικοῦ λιμένος. Σημειωτέον ὅτι ὁ προστατευτικὸς οὗτος μῶλος θὰ δημιουργήσῃ εἰς τὴν ἀνατολικὴν του πλευρὰν, λόγῳ τῶν προσχώσεων, ὠραιστάτην πλάζ. Θὰ ἦτο ἐπιμενὸς δυνατόν νὰ κατασκευασθῇ ὁ μῶλος κατὰ τρόπον ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὸς ὁ ἠλεκτροφωτισμὸς του καὶ ἡ δημιουργία διαφόρων μικρῶν ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινού.

Ἡ ἐπέκτασις τῶν σημερινῶν ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρητήσεως θαλαμηγῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρέχουν αὐταὶ καύσιμα, ὕδωρ, τροφίμα, σύνδεσιν μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου καὶ δυνατότητα μικροεπισκευῶν.

5. ΛΙΜΗΝ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ἐκπόνησις Μελέτης Σκοπιμότητος καὶ Δυνατότητος δημιουργίας ἐνὸς μεγάλου λιμένος, μὲ συναφεῖς ἐγκαταστάσεις ὑποδοχῆς ἐπιβατῶν, παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ὄλον πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου.

Δημιουργία ἐγκαταστάσεων προσεγγίσεως πορθμείων.

Δημιουργία «μαρίνας» διὰ τὸν διαχειρισμὸν θαλαμηγῶν.

6. ΛΙΜΗΝ ΣΗΤΕΙΑΣ

Διὰ τὴν πληρεστέραν ἀξιοποίησιν τοῦ λιμένος τῆς Σητείας, προτείνονται :

Ἡ ἐπέκτασις τῆς προβλήτης καὶ ἡ ἐκβάθυνσις τοῦ λιμένος, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ προσέγγισις μεγαλύτερων πλοίων.

Κατασκευὴ ἐγκαταστάσεων προσεγγίσεως πορθμείων.

Ἐπέκτασις τῶν ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρητήσεως θαλαμηγῶν μὲ δυνατότητα παροχῆς καυσίμων, ὕδατος, τροφίμων, συνδέσεως μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου καὶ ἐκτελέσεως μικροεπισκευῶν.

7. ΛΙΜΗΝ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ

Ὁ λιμὴν Ἱεραπέτρας, ὁ νοτιώτερος τῆς Ἑλλάδος, λόγῳ προσχώσεως, εὐρίσκεται σήμερον ἐν πλήρει ἀχρηστίᾳ.

Θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ κατασκευὴ ὠρισμένων βασικῶν ἔργων, ὡς ἡ ἐκβάθυνσις τῆς λεκάνης, ἡ κατασκευὴ μώλου κ.λ.π., εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ προσέγγισις σκαφῶν.

Παράλληλως, προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς πλήρους συγκροτήματος ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρητήσεως θαλαμηγῶν.

8. ΛΙΜΕΝΙΣΚΟΙ

Ἐκτὸς τῶν προτεινομένων βασικῶν ἔργων εἰς τοὺς ἑπτὰ ἀναφερθέντας κυρίως λιμένας τῆς νήσου, προτείνεται ἐπίσης ἡ κατασκευὴ ὠρισμένων μι-

κρῶν βασικῶν ἐγκαταστάσεων εἰς σειρὰν λιμενίσκων καὶ φυσικῶν καταφυγίων, ἵνα καταστῆ δυνατὸς ὁ ἀσφαλὴς περίπλους τῆς νήσου, τόσον ἀπὸ ἰδιωτικῶν σκαφῶν, ὅσον καὶ ὑπὸ σκαφῶν, τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦν τακτικῶς τὴν διαδρομὴν αὐτὴν.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν (μικροῦ μώλου ἢ προβλήτης, λιμενικοῦ σταθμοῦ, ἐγκαταστάσεων παροχῆς ὕδατος, καυσίμων καὶ τροφίμων, σύνδεσις μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου), ὡς καὶ ὁ προγραμματισμὸς αὐτῶν εἰς διαφόρους φάσεις, ἐμφαίνεται εἰς τὸν ἀκόλουθον Πίνακα :

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 10- 4 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΜΙΚΡῶΝ ΛΙΜΕΝΙΚῶΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕῶΝ

Μῶλος ἢ Προβλῆς	Λιμενικὸς Σταθμὸς	ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ			
		Παροχῆς Ὑδατος	Παροχῆς Καυσίμων	Ἡλεκτ.	Τηλεφ.
ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ					
Νομὸς Χανίων					
1. Ἁγία Ρουμέλη.....	•	•			
2. Καστέλλι Κισσάμου..	*	•	•	•	•
3. Παλαιχώρα.....(*)	*	•	•	•	•
4. Φαλάσαρνα.....	•	•	•	•	•
5. Χώρα Σφακίων.....	•	•	•	•	•
Νομὸς Ρεθύμνης					
6. Ἁγία Γαλήνη.....(*)	*	•	•	•	•
7. Μπάλι.....	•	•	•	•	•
8. Πλακιδίς.....	•	•	•	•	•
Νομὸς Ἡρακλείου					
9. Ἁγία Πελαγία.....	•	•	•	•	•
10. Ἄρβη.....	•	•	•	•	•
11. Καλοὶ Λιμένες.....	*	•	•	•	•
12. Κόκκινος Πύργος...(*)	•	•	•	•	•
13. Μάταλα.....	•	•	•	•	•
Νομὸς Λασηθίου					
14. Ἐρμούπολις-Βαί.....	•	•	•	•	•
15. Παχεῖα Ἄμμος...(*)	*	•	•	•	•
16. Πλάκα Σπιναλόγγας..	•				
ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ					
Νομὸς Χανίων					
17. Γεωργιούπολις.....	•				
18. Ἐλαφόνησος.....	•				
19. Λουτρὸν Σφακίων.....	•				
20. Σούγια.....	•				
21. Φραγκοκάστελλο.....	•				
Νομὸς Ἡρακλείου					
22. Λέντας.....	•				
23. Χερσόνησος.....(*)	•	•	•	•	•
Νομὸς Λασηθίου					
24. Κάτω Ζάκρος.....	•				
25. Σπιναλόγγα.....	•				
26. Χρυσή.....	•				
ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΙΣ					
Νομὸς Χανίων					
27. Γαῦδος.....	•				
28. Γραμβούσα.....	•				
29. Δικτύννη.....	•				
Νομὸς Ἡρακλείου					
30. Τσοῦτσουρος.....	•				
Νομὸς Λασηθίου					
31. Μακρύγιαλος.....	•				

* = Ὑφίστα μὲν ἐγκαταστάσεις

Έκ τών ως άνω 31 λιμενίσκων, 16 προγραμματίζονται διά τήν πρώτην φάσιν, 10 διά τήν δευτέραν καί 5 διά τήν τρίτην.

Οί τής πρώτης φάσεως είναι οί λιμενίσκοι Παλαιοχώρας, Άγίας Ρουμέλης, Χώρας Σφακίων, Άγίας Γαλήνης καί Κόκκινου Πύργου εις τά νότια παράλια τής δυτικής Κρήτης, εις τρόπον ώστε νά καταστή δυνατή ή άμεσος έναρξις άκτοπλοϊκής γραμμής μεταξύ τών λιμενίσκων αυτών καί ή σύνδεσις τής Άγίας Ρουμέλης (Φάραγξ Σαμαριάς), τόσον μετά τής Παλαιοχώρας καί Χώρας Σφακίων, όσον καί μετά τοῦ Κόκκινου Πύργου, έπινείου τής Φαιστοῦ.

Οὕτω, τουρίσται έξ Ἡρακλείου θά δύνανται νά έπισκέπτωνται εύχερώς τās τοποθεσίας τών νοτίων παραλίων τών νομῶν Χανίων καί Ρεθύμνης, ένῶ ταυτοχρόνως τουρίσται έξ Παλαιοχώρας ή Πλακιᾶ θά δύνανται νά πραγματοποιοῦν τήν έπίσκεψιν τών άρχαιοτήτων τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου. Τά σημεία προσεγγίσεως θά αύξηθοῦν εις τήν δευτέραν φάσιν διά τής προσθέσεως τής Ἐλαφονήσου, Σούγιας, Λουτροῦ Σφακίων καί τοῦ Φραγκοκάστελλου.

Έκ τών λιμενίσκων αυτών, ή Ἁγία Γαλήνη διαθέτει ήδη λιμενικάς έγκαταστάσεις, ό Κόκκινος Πύργος όμως, λόγω τής μικροτέρας άποστάσεώς του, προσφέρεται καλλίτερον ως έπίνειον τής Φαιστοῦ.

Ἡ Παλαιοχώρα καί ή Χώρα Σφακίων διαθέτουν έγκαταστάσεις, αὐται όμως είναι ύποτυπώδεις. Διά τοῦτο, θεωρεῖται άπαραίτητος ή κατασκευή νέων τοιούτων, μέ δυνατότητα προσεγγίσεως μεγαλυτέρων σκαφῶν.

Γενικῶς, ή Παλαιοχώρα, Ἁγία Ρουμέλη καί Χώρα Σφακίων πρέπει νά διαθέτουν άρτιωτέρας λιμενικάς έγκαταστάσεις, ή δέ Ἐλαφόνησος, Σούγια, Λουτρό Σφακίων καί Φραγκοκάστελλο ένα μικρόν μῶλλον, ώστε νά καθίσταται δυνατή ή προσέγγισις μικρῶν πλοίων.

Εις τά νότια παράλια τής ανατολικής Κρήτης, πλην τής Ἱεραπέτρας, ή όποια άνεφέρθη προηγουμένως, προγραμματίζονται μικραί έγκαταστάσεις εις Λένταν, Τσουΰσουρον, Ἄρβην, Χρυσήν καί Μακρύγιαλον. Ὁ λιμενίσκος εις Κάτω Ζάκρον θεωρεῖται άπαραίτητος έν ὄψει τής αξιοποιήσεως τής περιοχῆς, κατόπιν τής ανακαλύψεως τοῦ Μινωϊκοῦ ανακτόρου.

Ἐπίσης αξιόλογοι έγκαταστάσεις προτείνονται καί διά τήν περιοχήν Ἐρμουπόλεως—Βαί, έν συνδυασμῶ πρός τήν κατασκευήν τών προτεινομένων τουριστικῶν έγκαταστάσεων.

Γενικῶς, εις ὅλας τās περιοχάς, εις τās όποίας προτείνεται ή κατασκευή τουριστικῶν συγκροτημάτων, (ήτοι εις Ἁγίαν Πελαγίαν Ἡρακλείου, εις Χερσόνησον Ἡρακλείου, εις Βαί Λασηθίου, εις Μάταλα Ἡρακλείου, εις Πλακιᾶν Ρεθύμνης καί εις Φαλάσαρνα Χανίων), ένδεικνυται ή κατασκευή μεγαλυτέρου λιμενίσκου, εις δέ τās έπιλεγείσας διά τουριστικά συγκροτήματα—κατασκηνώσεις περιοχάς, ως π.χ. εις Μπάλι, Φραγκοκάστελλο καί Χρυσή, προτείνονται άπλούστεραι έγκαταστάσεις (μικρός μῶλος ή προβλής). Εις τόν κόλπον Μιραμπέλλου, ό Ἅγιος Νικόλαος θά διαθέτη πλήρεις λιμενικάς έγκαταστάσεις μέ δυνατότητα έξυπηρετήσεως άκτοπλοϊκῶν σκαφῶν, πορθμείων, θαλαμηγῶν, κ.λ.π. Εις τὸ βόρειον τμήμα αὐτοῦ προτείνεται ή κατασκευή λιμενίσκων, τόσον εις Πλάκα Σπιναλόγγας, όσον καί εις τήν νήσον Σπιναλόγγα, εις τρόπον ώστε νά καθίσταται εύχερής ή έπίσκεψις αὐτῆς.

ε. Ἡλεκτρισμός :

Ἡ δημιουργία τουριστικῶν έγκαταστάσεων εις σημεία εις τά όποία δέν υπάρχει ήλεκτρικόν ρεῦμα είναι σχεδόν άδύνατος άνευ τής επέκτάσεως τοῦ ύφισταμένου δικτύου, ή τής κατασκευῆς ενός τοπικοῦ σταθμοῦ παραγωγῆς ρεύματος. Ἐκάστη δέ περίπτωσης (επέκτασις ή κατασκευή τοπικοῦ σταθμοῦ) χρήξει ιδιαίτερας μελέτης, έξ ἧς θά προκύψη ή οικονομικώτερα καί προσφορωτέρα λύσις.

Κατωτέρω αναφέρονται κατά σειράν προτεραιότητος αί διάφοροι περιοχαί τής νήσου, εις τās όποίας προτείνεται ή επέκτασις τοῦ δικτύου διανομῆς. (Βλ. επίσης καί Χάρτην 97). Αί περιοχαί αὐται περιλαμβάνουν πλείεστα σημεία τουριστικοῦ ενδιαφέροντος καί εύρίσκονται έπί τών βασικῶν άρτηριῶν εκ τών όποίων θά διακινήται μέγα τμήμα τών έπισκεπτομένων τήν νήσον τουριστῶν.

Αί συγκεκριμένοι περιοχαί εις τās όποίας προτείνεται ή άνέγερσις τών διαφόρων τουριστικῶν έγκαταστάσεων αναφέρονται λεπτομερώς εις τὸ Κεφάλαιον 10.02 β, περί Είδικῆς Ὑποδομῆς. Ἡ ήλεκτροδότησις όμως τών διαφόρων αυτών συγκεκριμένων τουριστικῶν ζωνῶν θά διευκολυνθῆ, έφ' όσον λάβη χώραν ή προτεινομένη κατωτέρω, μέχρι τοῦ 1975, επέκτασις τοῦ βασικοῦ δικτύου διανομῆς, εις τρεῖς φάσεις, πρός τās κάτωθι περιοχάς :

I ΦΑΣΙΣ (150 χλμ.)

1. Πρός Ρογδιάν—Ἁγίαν Πελαγίαν—Φόδελε, από Γάζι, χλμ. 30.
2. Πρός Ἐλοῦντα καί Πλάκαν Σπιναλόγγας, από Ἅγιον Νικόλαον, χλμ. 30.
3. Πρός Παλαιοχώραν, διά Καντάνου, από Ταυρωνίτην, χλμ. 50.
4. Πρός Σελιά καί Σπήλι, από Ρέθυμνον χλμ. 40.

II ΦΑΣΙΣ (200 χλμ.)

5. Πρός Ἁγίαν Γαλήνην διά μέσου Ἁγίας Βαρβάρας, Ἁγίων Δέκα, Φαιστοῦ καί Τυμπακίου, από Αὐγενικήν (μέ διακλαδώσεις πρός Πιτσιδία καί Μάταλα), χλμ. 100.
6. Ἐκ Καβούσι εἰς Σητεῖαν χλμ. 50.
7. Ἐκ Σελιά, πρός Χώραν Σφακίων διά Ροδακίνου, Φραγκοκάστελλου Σκαλωτῆς, χλμ. 50.

III ΦΑΣΙΣ (125 χλμ.)

8. Πρός Καμάρες, Ζαρόν, Γέργερην, από Ἁγίαν Βαρβάραν χλμ. 30.
9. Πρός Ὀροπέδιον Λασηθίου, από Καστέλλι Πεδιάδος, χλμ. 40.
10. Πρός Ὀροπέδιον Χανδρᾶ, από Ἱεράπετραν διά Κούτσουρα—Μακρύγιαλου, χλμ. 55.

Πέραν τής επέκτάσεως τοῦ δικτύου διανομῆς, διά νά ικανοποιηθοῦν αί άνάγκαι τών τουριστικῶν έγκαταστάσεων θά απαιτηθῆ καί ή αύξησις έντός τής προσεχοῦς δεκαετίας τής ικανότητος παραγωγῆς περίπου κατά 15.000. Κ.ω.

στ. Τηλεπικοινωνίαι :

Τὸ τηλεφωνικόν δίκτυον τής Κρήτης είναι ήδη έπαρκῶς άνεπτυγμένον, προβλέπεται δέ συντόμως καί ή διασύνδεσις ὄλων σχεδόν τών οικισμῶν τής νήσου διά τηλεφώνου. Ἡ αύξησις τής τουριστικῆς κινήσεως θά έχη βεβαίως ως άμεσον επακόλουθον τήν παράλληλον αύξησιν εις τήν ζήτησιν συνδιαλέξεων, ιδιαίτέρως μετά τοῦ έξωτερικοῦ. Ἐν ὄψει έπομένως τής ανάπτυξεως τοῦ τουρισμοῦ καί διά τήν ικανοποίησιν τής προβλεπομένης ζήτησεως προτείνονται τὰ κάτωθι :

1. Προοδευτική τοποθέτησις αὐτομάτων τηλεφωνικῶν κέντρων εις :

Ἅγιον Νικόλαον	Παλαιοχώραν
Ἱεράπετραν	Σητεῖαν
Καστέλλιόν Κισσάμου	Τυμπακίον

2. Σύνδεσις μετά τοῦ παγκοσμίου δικτύου τηλετύπων (telex) δι' αὐτομάτου συστήματος, τών πόλεων :

Ἡρακλείου	Ἱεραπέτρας
Χανίων	Σητείας
Ἁγίου Νικολάου	Παλαιοχώρας
Ρεθύμνου	

3. Ἐκπαίδευσις καταλλήλου προσωπικοῦ διά τήν έξυπνότησιν τών τουριστῶν, χρησιμοποίησις τηλεφωνητριῶν ὀμιλοῦσῶν ξένας γλώσσας κλπ.

ζ. Ὑδρευσις :

Ἡ ύπαρξις ύδατος είναι άπαραίτητος διά τήν τουριστικήν αξιοποίησιν μιᾶς περιοχῆς. Διά τόν λόγον αὐτόν, πρέπει νά δοθῆ άμεσος προτεραιότης εις τήν ανάπτυξιν καί αξιοποίησιν τών ύδάτων τής Κρήτης.

Συγκεκριμένως προτείνονται αί κάτωθι :

Πλήρης υδρογεωλογική μελέτη τής Κρήτης διά τόν έντοπισμόν τών πηγῶν ύδατος καί τήν έξεύρεσιν τών καλυτέρων τρόπων χρησιμοποίησεώς των.

Ἀξιοποίησις τών πηγῶν τοῦ Καλοῦ Χωρίου καί υδρευσις ὀλοκλήρου τής περιοχῆς τοῦ Κόλπου Μιραμπέλλου, συμπεριλαμβανομένης τής πόλεως τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Ἐκπόνησις Μελετῶν υδρεύσεως διά τήν περιοχήν Ἀκρωτηρίου καί επέκτασις τοῦ δικτύου υδρεύσεως από Χανιά.

Μελέτη καί Ἐκτέλεσις ἔργων υδρεύσεως εις Κριτσάν, Ἀνώγεια, Χώραν Σφακίων, Παλαιοχώραν κλπ.

η. Ἀποχέτευσις—Ἀπορρίμματα :

Ἡ άνυπαρξία ικανοποιητικῶν δικτύων καί συστήματος άποχέτεσεως καί ή άποκομιδή τών απορριμμάτων εις σημεία πλησίον τών πόλεων τής νήσου έπηρεάζουν τήν τουριστικήν ανάπτυξιν μιᾶς περιοχῆς, δεδομένου ὅτι δημιουργοῦνται έστία έντόμων καί ζυῶφιων, αί δέ συνθήκαι ύγεινῆς χειροτερεύουν. Εις ὠρισμένας άκόμη περιπτώσεις ὅπου οί διάφοροι ὄχθοι έκβάλλουν εις τήν θάλασσαν, αί παρακείμεναι άμμόδεις άκται διατρέχουν κίνδυνον ρυπάνσεως καί άχρηστίας των.

Πρόβλημα σοβαρόν άντιμετωπίζει ή πόλις τοῦ Ἡρακλείου, ή όποια έχει άμεσον άνάγκην πλήρους άποχέτευτικοῦ δικτύου καί έγκαταστάσεων βιολογικής έπεξεργασίας λυμάτων. Παρόμοια έγκαταστάσεις είναι επίσης αναγκαίαι εις Χανιά, Ἅγ. Νικόλαον, ως καί εις ὅλας τās βασικάς τουριστικάς περιοχάς.

Ὅσον άφορᾷ τήν άσφαλή διάθεσιν τών απορριμμάτων προτείνεται ή έξέτασις τής δυνατότητος άνεγέρσεως, εις τās μεγαλυτέρας τουλάχιστον πόλεις, έργοστασίων έπεξεργασίας αὐτῶν εις λίπασμα.

Ἐπίσης θεωρεῖται σκόπιμος ή απομάκρυνσις τών έγκαταστάσεων άνεφοδιασμοῦ καυσίμων Μαμιδάκη εκ τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, διότι ή λειτουργία τοῦ σταθμοῦ τούτου έγκυμονεῖ σοβαροῦς κινδύνους—παράδειγμα ή άνατίναξις προσφάτως τής μεγάλης δεξαμενῆς—καί δύνανται νά έπηρεάσῃ άνασταλτικῶς τήν αξιοποίησιν τής τουριστικῆς αὐτῆς περιοχῆς.

10.02 ΕΡΓΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Τὰ προτεινόμενα κατωτέρω έργα Ειδικής Υποδομής είναι τῆς αὐτῆς φύσεως μετὰ τῶν προηγουμένων αναφερθέντων ἔργων Γενικῆς Υποδομῆς, διαφέροντα μόνον ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον καλοῦνται νὰ ἐξυπηρετήσουν. Οὕτω, ἐνῶ τὰ ἔργα Γενικῆς Υποδομῆς (ὁδοποιίας, διαμορφώσεως περιβάλλοντος χώρου, συνδέσεως μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου, ὑδρεύσεως καὶ ἀποχετεύσεως) ἐξυπηρετοῦν ὁλοκλήρους περιοχὰς καὶ ὅλον ἐν γένει τὸν πληθυσμὸν αὐτῶν, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, τὰ ἔργα Εἰδικῆς Υποδομῆς ἔχουν σκοπὸν νὰ καταστήσουν δυνατὴν τὴν λειτουργίαν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ προσπέλασιν ἀποκλειστικῶς πρὸς τουριστικὰς μονάδας καὶ σημεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ κατασκευή τῶν ἔργων τούτων ἐξυπηρετεῖ ἀποκλειστικῶς τὸν σκοπὸν τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου, καὶ ἐπομένως τὰ ἐπενδύμενα ποσὰ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων τούτων πρέπει νὰ ἐπιβαρύνουν καθ' ὁλοκλήριαν τὰς ἐπενδύσεις διὰ τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς νήσου.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἔργα Γενικῆς Υποδομῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι ὀλίγα ἀλλὰ μεγάλα, τὰ ἔργα Εἰδικῆς Υποδομῆς εἶναι πολλὰ καὶ μικρά, ἐξυπηρετοῦν δὲ τὰς συγκεντρωμένας ἢ διεσκορπισμένας τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις, ἀρχαιολογικούς χώρους, ἀξιόλογα σημεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος κλπ.

Δεδομένου ὅμως ὅτι, εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων, ὁ ἀκριβὴς ἐντοπισμὸς τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων δὲν ἔχει γίνεαι ἀκόμη (οὔτε καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς παρούσης μελέτης), ὁ προσδιορισμὸς τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων Εἰδικῆς Υποδομῆς εἶναι δύσκολος, καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν, εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ λήψις ὠρισμένων παραδοχῶν.

α. Ὀδοποιία :

Αἱ προτεινόμεναι κατωτέρω, πρὸς κατασκευὴν, διάφοροι ὁδοί—αἱ ὁποῖαι δεικνύονται εἰς τὸν Χάρτην Ἄρ. 94 ὁμοῦ μὲ τὸ βασικὸν ὁδικὸν δίκτυον τῆς νήσου (ἔργα Γενικῆς ὑποδομῆς),—σκοπὸν ἔχουν τὴν δημιουργίαν ἀνέτου καὶ εὐκόλου προσπελάσεως ἐκ τοῦ βασικοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς νήσου πρὸς τὰ διάφορα σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα προτείνονται τουριστικὰ ἐγκαταστάσεις, ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἀρχαιολογικούς χώρους, ἱστορικὰ μνημεῖα κλπ.

1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ :

Διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ δημιουργία παραθεριστικῶν συγκροτημάτων εἰς τὰ ὑποδεικνύμενα εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον σημεῖα εἶναι ἀπαραίτητος ἡ κατασκευὴ τῶν κάτωθι ὁδῶν προσπελάσεως.

ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ

1. Ὀδοῦ συνδεούσης τὰς περιοχὰς τῆς Ἁγίας Πελαγίας καὶ Λυγαριᾶς μετὰ τῆς νέας χαράξεως τῆς προτεινομένης ἐθνικῆς Ὀδοῦ Ἡρακλείου-Ρεθύμνου.

2. Ὀδοῦ συνδεούσης τὴν περιοχὴν τοῦ Φοινοκοδάσου Βαΐ-Λασηθίου μετὰ τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Σητείας-Παλαίκαστρου (Λ-42).

3. Ὀδοῦ συνδεούσης τὴν περιοχὴν Πλακιά Ρεθύμνου μετὰ τοῦ Μύρθιου καὶ τῆς Ἐπαρχιακῆς Ὀδοῦ Ρ-9.

4. Ὀδοῦ συνδεούσης τὴν περιοχὴν Μπαλίου-Ρεθύμνου μετὰ τῆς νέας χαράξεως τῆς προτεινομένης ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου-Ρεθύμνου.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΑΣΙΣ

5. Ὀδοῦ συνδεούσης τὰ Φαλάσαρνα Χανίων μετὰ τοῦ Καστελλίου-Κισσάμου.

6. Ὀδοῦ συνδεούσης τὴν περιοχὴν Φραγκοκαστέλλου μετὰ τῆς ὁδοῦ Χώρας Σφακίων-Σκαλωτῆς (Χ-31).

7. Ὀδοῦ συνδεούσης τὸ Μαράθι Ἀκρωτηρίου μετὰ τοῦ χωρίου Στέρνες οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀπ'εὐθείας προσπέλασις ἀνευ τῆς διελύσεως τῶν αὐτοκινήτων διὰ μέσου περιοχῆς τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ.

8. Ὀδοῦ συνδεούσης τὴν χερσόνησον Γραμμένου καὶ τὴν περιοχὴν Κουντούρας μετὰ τῆς Παλαιοχώρας.

Τὰ ἐσωτερικὰ δίκτυα ὁδοποιίας τῶν παραθεριστικῶν συγκροτημάτων ἀποτελοῦνται τμήμα τῶν ἐγκαταστάσεων ἐκάστου συγκροτήματος, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν χωροταξικὴν διάταξιν τῶν κτιρίων κλπ. Ἡ δαπάνη αὐτῶν ἐπιβαρύνει τὸν ἀνάδοχον τοῦ ἔργου, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἔργα Εἰδικῆς Υποδομῆς τὰ ὁποῖα θὰ κατασκευάσῃ τὸ Δημόσιον. Ἐπομένως δὲν δύνανται αὐτὰ νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὰ ἔργα Εἰδικῆς Υποδομῆς.

2. ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΕΠΙΛΕΓΕΙΣΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ :

Ἡ ἐπιλογή τῶν περιοχῶν τούτων ἐγένετο μὲ διάφορα κριτήρια, ἐν τῶν ὁποίων ἦτο ἡ μικρὰ ἀπόστασις τῶν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀστικῶν κέντρων τῆς νήσου. Εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς περιπτώσεις σήμερον ὑφίσταται ἄνετος προσπέλασις πρὸς τὰς περιοχὰς αὐτάς. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν περιοχῶν τῶν εὐρισκομένων πλησίον τουριστικῶν συγκροτημάτων, αἱ ὁποῖαι πιθανῶς δὲν διαθέτουν εἰσέτι ἄνετον προσπέλασιν, ἡ κατασκευὴ τῶν παραθεριστικῶν κατοικιῶν θὰ ἐπεται τῆς λειτουργίας τῶν προτεινομένων παραθεριστικῶν συγκροτημάτων καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ἀπαιτηθοῦν πρόσθετα ἔργα ὁδοποιίας.

3. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ :

Εἰς διάφορα σημεῖα τῆς νήσου προτείνεται ἡ κατασκευὴ περιπτέρων—ἐστιατορίων—ἀναψυκτηρίων, ὠρισμένα τῶν ὁποίων θὰ διαθέτουν ἐπίσης ὀλίγας μονάδας διανυκτερεύσεως. Τὰ περισσότερα τῶν ὡς ἄνω περιπτέρων εὐρίσκονται εἰς περιοχὰς αἱ ὁποῖαι συνδέονται ἤδη διὰ τοῦ ὑφισταμένου ὁδικοῦ δικτύου, εἴτε ἡ σύνδεσις τῶν περιλαμβάνεται εἰς τὸ προτεινόμενον δίκτυον Γενικῆς Ὀδοποιίας.

Ὁρισμένα Περιπτέρα εὐρίσκονται εἰς νήσους (Σπιναλόγγαν, Χρυσὴν καὶ Γαῦδον) καὶ ἄλλα εἰς ἀπομακρυσμένα καὶ ἀπροσπέλαστα σημεῖα (ὡς ἡ Δικτύννη, ἡ Γραμβούσα, ἡ Ἁγία Ρουμέλη, ἡ Σαμαριά καὶ τὸ Λουτρὸν Σφακίων). Τούτων ἡ ὁδικὴ σύνδεσις εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος.

Εἴκοσι ἐννέα περιπτέρα¹, εἰς τὰ ὁποῖα προστίθεται καὶ ὁδικὸς σταθμὸς θὰ κατασκευασθοῦν ἀναγκαστικῶς πλησίον τῆς ὁδοῦ καὶ ἐπομένως δὲν τίθεται θέμα κατασκευῆς προσθέτων ἔργων προσπελάσεως.

Ἐτερα τρίακοντα ἐπτὰ περιπτέρα², θὰ κατασκευασθοῦν ἐπίσης πλησίον ὑφισταμένων ἢ προγραμματιζομένων ὁδικῶν ἀρτηριῶν καὶ θὰ εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν 250-500 μέτρων ἐξ αὐτῶν.

¹ Βρύσες, Μαλάξα, Ἀνώγεια, Ἀρκάδι, Μπάλι, Σπήλι, Ἄνω Βιάννος, Ἄρβη, Μάταλα, Φόδελε, Ἐλοῦντα, Ἐτιά, Κριτσά (I Φάσις).

² Ἀσκύφου, Θέρισσον, Κάντανος, Μύλοι, Σούγια, Ζαρός, Καμάρες, Πρωτόρια, Ἀνατολή, Μακρύγιαλος, Παλαίκαστρον (II Φάσις).

³ Ἐλαφόνησος, Ροδάκινο, Λέντας, Προφήτης Ἡλίας, Τσουτσουρος (III Φάσις).

⁴ Γεωργιούπολις, Καστέλλι, Μαράθι, Ζυλόσκαλον, Πολυρρήνια, Σταυρός, Φαλά-

Τὸ προτεινόμενον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ἰδῆς περίπτερον (εἰς Τίμιον Σταυρὸν) θὰ κατασκευασθῇ πλησίον τῆς προτεινομένης ὁδοῦ προσπελάσεως πρὸς τὴν κορυφὴν, ἐφ' ὅσον μία τοιαύτη κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ κριθῆ σκόπιμος. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, τὸ περίπτερον τοῦτο δὲν θὰ ἔχη οὐδεμίαν ὁδικὴν σύνδεσιν. Τὰ προτεινόμενα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Γιούχτα Ἡρακλείου, εἰς Καρφί Λασηθίου καὶ εἰς Παπούρα Θριππῆς Λασηθίου περίπτερα θὰ ἀπαιτήσουν τὴν κατασκευὴν ἢ βελτίωσιν ὁδῶν προσπελάσεως μήκους δύο ἕως πέντε χιλιομέτρων. Ἐπίσης ὁδοὶ προσπελάσεως θὰ ἀπαιτηθοῦν διὰ νὰ συνδέσουν μετὰ τῶν πλησιεστέρων ἐθνικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν ὁδῶν τὴν λίμνην Κουρνᾶ, τὸν Μόχλον καὶ τὴν Πρέβελην.

4. ΟΡΕΙΝΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ :

Τὰ προτεινόμενα ὀρεινὰ καταφύγια, ὡς ἐκ τῆς ιδιότητος τῶν, εὐρίσκονται μακρὰν κατωκημένων περιοχῶν καὶ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου. Ἐκτὸς ὠρισμένων περιπτώσεων, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κατωτέρω, δὲν τίθεται θέμα κατασκευῆς ἀμαξιτῶν ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς αὐτά. Προτείνεται ὅμως ἡ διανοίξις καὶ διευθέτησις ἀτραπῶν μεταξὺ τῶν καταφυγιῶν καὶ τῶν πλησιεστέρων χωρίων ἀφ' ἑνός, καὶ μεταξὺ τῶν καταφυγιῶν καὶ τῶν κορυφῶν ἀφ' ἑτέρου.

Ἄμαξιτοι ὁδοὶ προτείνονται ὅπως συνδέσουν μόνον ὅσα ἐκ τῶν καταφυγιῶν δύνανται παραλλήλως νὰ χρησιμεύσουν ὡς σημεῖα συγκεντρώσεως καὶ διοργανώσεως χιονοδρομιῶν, ἥτιο τὴν Μαλάξαν μὲ Κάμπους καὶ τὸ Ἀσκύφου μετὰ τοῦ Ὀροπεδίου Νιάτου, ἀμφότερα εἰς τὸν νομὸν Χανίων.

Τέλος προτείνεται ἡ διερεύνησις τῆς δυνατότητος κατασκευῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς Ἰδῆς, ἥτις καὶ θὰ ἀποτελέσῃ μίαν τῶν θεαματικωτέρων διαδρομῶν τῆς νήσου, ἰδίᾳ κατὰ τὸ θέρος, καὶ ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως, ἕως τὴν θέσιν Παπούρα Θριππῆς, ἡ ὁποῖα ἔχει ὠραισιότατην θέαν πρὸς τὸν κόλπον Μιραμπέλλου, Λιβυκὸν Πέλαγος καὶ ὁλόκληρον τὴν πεδιάδα Ἰεραπέτρας.

5. ΑΜΜΩΔΕΙΣ ΑΚΤΑΙ :

Αἱ περισσότεραι τῶν προτεινομένων ὠργανωμένων ἀμμωδῶν παραλιῶν συνδέονται ἤδη δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν μετὰ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς νήσου.

Ὀδοὶ προσπελάσεως θὰ ἀπαιτηθοῦν διὰ νὰ συνδέσουν τὸν Σταυρὸν Χανίων μὲ τὰ Χωραφάκια Ἀκρωτηρίου (5 χλμ.), τὴν Ἐρμούπολιν Λασηθίου μὲ τὴν προτεινομένην ὁδὸν Σητείας-Τοπλοῦ-Βαΐ (3 χλμ.), ὡς καὶ τινες μικραὶ ὁδοὶ, μήκους κάτω τῶν 300 μέτρων, διὰ τὴν σύνδεσιν ἐκάστης τῶν παραθαλασσίων αὐτῶν περιοχῶν—εἰς τὰς ὁποῖας προτείνεται ἡ κατασκευὴ πλάζ—μετὰ τῆς πλησιεστέρας ὁδικῆς ἀρτηρίας.

6. ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ :

Οἱ σταθμοὶ ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν καὶ πλοιαρίων τοποθετοῦνται εἰς σημεῖα τὰ ὁποῖα συνδέονται ἤδη ὁδικῶς ἢ τῶν ὁποίων προγραμματίζεται ἡ σύνδεσις, εἴτε εἰς σημεῖα τὰ ὁποῖα λόγω τῆς θέσεώς τῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσουν εὐχερῶς ὁδὸν προσπελάσεως, ὡς π.χ. τὸ Λουτρὸν Σφακίων ἢ ἡ Δικτύννη Ροδοποῦ, καὶ δὲν τίθεται ἐπομένως θέμα κατασκευῆς ὁδικῆς συνδέσεως ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ παρόντος προγράμματος.

σαρνα, Ἰδαίον Ἄντρον, Πλακιάς, Γόρτυς, Κνωσός, Μάλια, Φαιστός, Χερσόνησος, Γουρνιά, Ἐρμούπολις, Ψυχρὸν (Δικταῖον Ἄντρον), (I Φάσις).

Ἄπτερα, Ἀρμένιοι, Τεμένια, Φραγκοκαστέλλο, Πάνορμος, Ἅγιος Θωμᾶς, Ἁγία Τριάς, Βαθύπετρον, Ρογδιά, Τύλισσος, Κάτω Ζάκρος, Λάστρος, Λατῶ Ἐτέρα, Νέαπολις, Χαμαίσι, (II Φάσις).

Πλατανιάς, Ἅγιοι Ἀσώματοι, Μελιδώνι, Πρινιας, Μάλες. (III Φάσις).

7. ΟΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ :

Οι προτεινόμενοι οδικοί σταθμοί, λόγω τής φύσεώς των, κατασκευάζονται επί τών οδικών άρτηριών και έπομένως δέν άπαιτούν τήν κατασκευήν ίδιαι-τέρας προσπελάσεως.

8. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ—ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ—ΙΕΡΑΙ ΜΟΝΑΙ—ΕΚ-ΚΛΗΣΙΑΙ :

Ή προσπέλασις πρὸς τοὺς περισσοτέρους ἀρχαιολογικούς χώρους καί μνημεία τῆς Κρήτης εἶναι σήμερον δυσχεροστάτη. Διά τὸν λόγον τοῦτον προ-τείνεται ἡ κατασκευή ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς τοὺς διαφόρους ἀρχαιολογικούς χώρους, ἱστορικά μνημεία, ἱεράς μονάς, ἐκκλησίας, σπήλαια καί λοιπὰ ἐν γένει ἀξιόλογα σημεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὡς καί χώροι σταθμεύσεως αὐτο-κινήτων, διά τήν ἀξιοποίησιν τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς νήσου.

Κατ' ἀρχήν κρίνεται ἀπολύτως ἀπαραίτητος ἡ βελτίωσις τῆς προσπε-λάσεως πρὸς τήν Κνωσόν, ἡ ὁποία καί δύναται νά ἐπιτευχθῆ κατά δύο δυνα-τούς τρόπους, ἤτοι :

1. Διά τῆς διαπλατύνσεως καί εὐθυγραμμίσεως τῆς ὑφισταμένης ὁδοῦ, μήκους 5 χιλιομέτρων.

2. Διά τῆς διαπλατύνσεως τοῦ τμήματος Κνωσοῦ-Νέας Φορτέτζας, ἐπὶ μήκους 2 χλμ., καί χρησιμοποίησεως τόσον τῆς ὑφισταμένης ἀρτηρίας, ὅσον καί τῆς δυτικῆς αὐτῆς εὐρισκομένης ὁδοῦ Νέας Φορτέτζας - Ἁγίου Κωνσταν-τίνου, ἀμφοτέρων ὡς ὁδῶν μονῆς κατευθύνσεως.

Ἐκ τῶν δύο τούτων λύσεων συνιστᾶται ἡ δευτέρα ὡς πλέον οἰκονομική.

Ἐπίσης ἀπαραίτητος θεωρεῖται ἡ ἐπέκτασις τοῦ χώρου σταθμεύσεως αὐτοκινήτων, τοῦ εὐρισκομένου ἐμπροσθεν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς Κνω-σοῦ, ὅπου ὁ ὑφιστάμενος σήμερον χώρος δέν ἐπαρκεῖ.

Κατά δεῦτερον λόγον, θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ κατασκευή ὁδῶν προσπε-λάσεως ἐκ τοῦ πλησιεστέρου ἐθνικοῦ, ἐπαρχιακοῦ ἢ κοινοτικοῦ οδικοῦ δικτύου πρὸς τοὺς κάτωθι ἀρχαιολογικούς χώρους :

Ἄμνισόν	Ἐλυρον
Ἄπτερα	Καρφί Λασηθίου
Βαθύπετρον	Λισσόν
Ἐρμούπολιν (Ἰτανον)	Παλαίκαστρον
Λατῶ Ἐτέρα	Σύνια
Πολυρρήνια	Τάρα
Τύλισσον	Κάνδανον (Ἀρχαίαν)
Φαλάσαρνα	Λέντα
Χόνδρον Βιάννου	Μόχλον Λασηθίου
	Ἵρτακίνα

Ὅμοίως προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευή ἀνέτων χώρων σταθμεύσεως αὐτοκινήτων εἰς : Ἁγίαν Τριάδα, Γόρτυνα, Γουρνιά, Λατῶ Ἐτέραν, Μάλια, Τύλισσον καί Φαιστόν καί ἡ κατασκευή συστήματος ὁδῶν καί ἀτραπῶν διά τήν ἄνετον προσπέλασιν πρὸς τὰ διάφορα μνημεία τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὸν ἐκ-τεταμένον ἀρχαιολογικόν χώρον τῆς Γόρτυνος. Σκόπιμος ἐπίσης θεωρεῖται ἡ κατασκευή ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς τὰς κυριωτέρας Μονάς (Βροντησίου Γουβερνέτου, Καθολικοῦ, Τοπλοῦ, Χρυσοσκαλιτίσσης, Πρεβέλης, κλπ.) ἐκ τῶν πλησιεστέρων ἐθνικῶν, ἐπαρχιακῶν ἢ κοινοτικῶν ὁδῶν, ὡς καί ἡ κατασκευή ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς τὰς ἐκκλησίας μετὰ τὰς ἀξιολογωτέρας τοιχογραφίας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς ἑκατὸν περίπου, ὑπολογίζε-ται δὲ ὅτι θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ κατασκευή ἰσαριθμῶν ὁδῶν προσπελάσεως μήκους 500, κατὰ μέσον ὄρον, μέτρων.

9. ΣΠΗΛΑΙΑ :

Προτείνεται ἡ κατασκευή ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς τὰς εἰσόδους τῶν ἀξιολογωτέρων σπηλαίων τῆς νήσου, ὡς καί χώρων σταθμεύσεως εἰς τὰ σπήλαια :

Ἁγ. Σοφίας (Χανίων)	Ἁγ. Παρασκευῆς (Σκοτεινῆ)
Δικταῖον Ἄντρον	Εἰλειθυίας
Ἰδαῖον Ἄντρον	Μιλᾶτου
Κουρνά	Ἁγ. Ἰωάννου
Μελιδωνίου	Καμαρῶν
Σεντονίου	Λαβυρίνου

10. ΦΑΡΑΓΞ ΣΑΜΑΡΙΑΣ :

Διά τήν πλήρη ἀξιοποίησιν τῆς Φάραγγος τῆς Σαμαριάς (Βλ. Κεφ.10.05α) προτείνονται μεταξύ ἄλλων καί τὰ κάτωθι :

Ὁδὸς προσπελάσεως ἀπὸ Λάκκους ἕως Ὀμαλὸν καί Ξυλόσκαλον. Μῆκος 18 χλμ. (Προτεινόμενος τύπος ὁδοῦ : Ε.)

Μελέτη διαμορφώσεως καί διευθετήσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Φάραγγος καί ἐπίσκητῆ τῶν ἀτραπῶν αὐτῆς. Πλακόστρωσις τῶν δυσβάτων σημείων καί κατασκευή κλιμάκων εἰς τὰς ἀποτόμους κατωφερείας. Τοποθέτησις προστα-τευτικῶν κιγκλιδωμάτων. Διερεύνησις τῆς δυνατότητος συνδέσεως τοῦ Ξυλο-σκάλου μετὰ τῆς Ἁγίας Ρουμέλης διά μέσου τοῦ χωριοῦ Σαμαριά δι' ἐνὸς μικροῦ Teleferik, ἢ, ἐφ' ὅσον τοῦτο δέν κριθῆ σκόπιμον, σύνδεσις τοῦ Ξυ-λοσκάλου μετὰ τήν θέσιν Ἁγίου Νικόλαος-εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου χιλιομέ-τρων πρὸς νότον καί μετὰ ὑψόμετρον χαμηλότερον κατὰ 700 μέτρα-δι' ἐνὸς μι-κροῦ ὀχήματος Lift, ἵνα ἀποφευχθῆ ἡ κατάβασις τοῦ δυσχεροτέρου τμή-ματος τῆς φάραγγος.

Εἰς τὸν Πίνακα Ἄρ. 10-5 κατωτέρω ὡς καί εἰς τὸν Χάρτην Ἄρ. 94, ἐμ-φαίνονται συνοπτικῶς-ἀνά φάσεις-αἱ διάφοροι προτεινόμεναι ὁδοί καί προσπε-λάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπαρτίζουν τὸ τουριστικὸν οδικὸν δίκτυον τῆς Κρήτης (Ἔργα Εἰδικῆς Ὑποδομῆς).

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 10-5 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΟΥ ΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΔΩΝ ΚΡΗΤΗΣ (ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ).

	Προτεινόμενη Ὁδὸς	Μῆκος Ὁδοῦ (χλμ)	Προτειν. Τύπος
I ΦΑΣΙΣ			
1.	Ἡράκλειον-Κνωσός	5.0	Β
2.	Ἁγία Πελαγία-Ε-90 (Νέα χάραξις)	3.0	Δ
3.	Βαί-Ὁδὸς Σητείας-Παλαίκαστρον	7.0	Δ
4.	Πλακιάς-Μύρθιος	4.0	Δ
5.	Φαλάσαρνα-Καστέλλι Κισσάμου	8.0	Δ
6.	Μπάλι-Ε-90 (Νέα Χάραξις)	1.0	Δ
7.	Φόδελε-Ε-90 (Νέα Χάραξις)	2.0	Δ
8.	Κάμποι-Μαλάξα	11.0	Η
9.	Κουνουπιδιανὰ-Σταυρός	7.0	Η
10.	Ἐρμούπολις-Βαί	1.0	Ε
11.	Λάκκοι-Ὀμαλὸς-Ξυλόσκαλον	18.0	Ε
12.	Ἀρχάνες-Κορυφή Γιούχτα	5.0	Ε
13.	Ἀσκούφου-Νιάτος	4.0	Η
14.	Καστέλλι-Πολυρρήνια	9.0	Ε
15.	Κριτσᾶ-Λατῶ Ἐτέρα	4.0	Ε
16.	Προσπελάσεις πρὸς :		
	Περίπτερα	4.5	Ε
	Ἀμμόδεις Παραλίας	1.0	Ε
	Σπήλαια	15.0	Η
	Ἀρχαιολογικούς Χώρους	5.0	Ε
	Ἱστορικά Μνημεία	3.5	Ε
	Ἱεράς Μονάς	2.5	Ε
	Ἐκκλησίας	10.0	Η
17.	Διαρρύθμισις ἐσωτερικοῦ χώρου Γόρτυνος		
18.	Χώροι Σταθμεύσεως εἰς : Κνωσόν, Φαιστόν, Ἁγία Τριάδα, Γόρτυνα, Μάλια, Γουρνιά		
19.	Διαρρύθμισις ἐσωτερικοῦ Φάραγγος Σαμαριάς		

	Προτεινόμενη Ὁδὸς	Μῆκος Ὁδοῦ (χλμ)	Προτειν. Τύπος
II ΦΑΣΙΣ			
20.	Φραγκοκάστελλο - Ὁδὸς Σφακίων Ροδακίνου (Χ-31)	2	Ε
21.	Στέρνες-Μαράθι	4	Ε
22.	Παλαιοχώρα-Κουντουρά	4	Δ
23.	Τζερμιάδο-Καρφί Λασηθίου	4	Η
24.	Ε-90-Λίμνη Κουρνά	3	Η
25.	Πέραμα (Ε-90)-Πάνορμος	8	Ε
26.	Προσπελάσεις πρὸς :		
	Περίπτερα	5	Ε
	Ἀμμόδεις Παραλίας	1	Ε
	Σπήλαια	8	Η
	Ἀρχαιολογικούς Χώρους	4	Ε
	Ἱστορικά Μνημεία	2	Ε
	Ἱεράς Μονάς	1	Ε
	Ἐκκλησίας	8	Η
27.	Ἄτραπὸι πρὸς Ὀρεινὰ καταφύγια		
28.	Lift Σαμαριάς		
III ΦΑΣΙΣ			
29.	Ε-90 Τουρλωτῆ-Μόχλος	6	Η
30.	Λευκόγεια-Πρέβελη	5	Η
31.	Παπούρα Θρίπτης - Ὁδὸς Παχειᾶς Ἄμμου-Ἱεραπέτρας (Λ-20)	7	Η
32.	Ἰδαῖον Ἄντρον-Τίμιος Σταυρός	20	Η
33.	Προσπελάσεις πρὸς :		
	Περίπτερα	2.5	Ε
	Ἀμμόδεις Παραλίας	1.0	Ε
	Σπήλαια	6.0	Η
	Ἀρχαιολογικούς Χώρους	2.5	Ε
	Ἱστορικά Μνημεία	2.0	Ε
	Ἱεράς Μονάς	1.0	Ε
	Ἐκκλησίας	8.0	Η
34.	Ἄτραπὸι πρὸς Ὀρεινὰ καταφύγια		

β. Πολεοδομική Διαμόρφωσις :

Αί πόλεις τῆς νήσου καὶ τὰ κυριώτερα χωρία εἰς τὰ ὅποια θεωρεῖται σκόπιμος ἡ διαμόρφωσις τῶν κοινοχρήστων χώρων, πλατειῶν κλπ. καὶ ἡ ἐν γένει ἐκτέλεσις ἔργων πολεοδομικῆς διαμορφώσεως δεικνύονται εἰς τὸν Χάρτην 95 καὶ ἀναφέρονται λεπτομερῶς εἰς τὸ ἀντίστοιχον τμήμα τοῦ κεφαλαίου περὶ ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς.

Ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἔργων αὐτῶν εἰς γενικῆς φύσεως καὶ εἰς ἀφορῶντα κατ' ἀποκλειστικότητα τὸ πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως εἶναι δυσκολώτατος. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ὅλα τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὅποια θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ κατασκευὴ ἔργων πολεοδομικῆς διαμορφώσεως ἀναφέρονται εἰς ἓνα κατάλογον, ἡ δὲ κοστολόγησις αὐτῶν-εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον-γίνεται ὁμοῦ διὰ τὸ σύνολον τῶν προτεινομένων σημείων, ἀκολούθως δὲ τὸ σύνολον κατανέμεται εἰς κόστος ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς (2/3) καὶ εἰς δαπάνας δι' ἔργα Εἰδικῆς Ὑποδομῆς (1/3).

γ. Λιμένες :

Τὸ σύνολον τῶν προτεινομένων ἔργων εἰς τοὺς διαφόρους λιμένας τῆς Κρήτης ἀναφέρεται λεπτομερῶς εἰς τὸ Κεφάλαιον περὶ ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς.

Ἡ κατασκευὴ ὠρισμένων ἐξ αὐτῶν ἐξυπηρετεῖ κατ' ἀποκλειστικότητα τὸ πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου. Τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι τὰ κάτωθι :

1. ΛΙΜΗΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ :

Κατασκευὴ εἰδικῆς προβλήτος διὰ τουριστικά καὶ ἐπιβατικά πλοία. Ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως καὶ ὑποδοχῆς τουριστῶν καὶ ἐπιβατῶν. Ἐγκαταστάσεις προσεγγίσεως πορθμείων.

2. ΛΙΜΗΝ ΣΟΥΔΑΣ :

Ἐγκαταστάσεις ἐλλιμενισμοῦ, διαχειμάνσεων καὶ ἐπισκευῆς θαλαμηγῶν. (μαρίνα)

Ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως καὶ ὑποδοχῆς τουριστῶν καὶ ἐπιβατῶν.

3. ΛΙΜΗΝ ΧΑΝΙΩΝ :

Ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (ἐπέκτασις).

4. ΛΙΜΗΝ ΡΕΘΥΜΝΟΥ :

Ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (ἐπέκτασις).

5. ΛΙΜΗΝ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ :

Ἐγκαταστάσεις προσεγγίσεως πορθμείων. Ἐγκαταστάσεις ὑποδοχῆς τουριστῶν καὶ ἐπιβατῶν. Δημιουργία «μαρίνας».

6. ΛΙΜΗΝ ΣΗΤΕΙΑΣ :

Ἐγκαταστάσεις προσεγγίσεως πορθμείων. Ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (ἐπέκτασις).

7. ΛΙΜΗΝ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ :

Ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν.

8. ΛΙΜΕΝΙΣΚΟΙ :

(Ἁγίας Ρουμέλης, Καστελλίου, Παλαιοχώρας, Φαλασάρνων, Χώρας Σφακίων, Μπαλίου, Πλακιά, Ἁγίας Πελαγίας, Ἄρβης, Ματάλων, Ἐρμούπολεως-Βαί, Πλάκας Σπιναλόγγας, Σπιναλόγγας, Γεωργιουπόλεως, Ἐλαφονήσου, Λουτροῦ Σφακίων, Φραγκοκαστέλλου, Λέντα, Χερσονήσου, Κάτω Ζάκρου, Χρυσῆς, Γραμβούσης, Δικτύνης, Τσοῦτσουρου καὶ Μακρυγιάλου) Μικραὶ ἐγκαταστάσεις προσορμίσσεως-μῶλος κλπ.

δ. Ἡλεκτροδότησις :

Ἡ σύνδεσις μετὰ τοῦ βασικοῦ δικτύου δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὴ εἰς Κρήτην, διότι τοῦτο καλύπτει τμήμα μόνον τῆς νήσου (βλ. Χάρτην 36, Τόμος 3)

Ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικτύου καὶ εἰς ἑτέρας περιοχὰς τῆς νήσου προβλέπεται ἀπὸ τὸ πρόγραμμα ἐπεκτάσεως τῆς ΔΕΗ. Εἰς τὸ κεφάλαιον 10.01, ὑποδεικνύονται διάφοροι περιοχαὶ τῆς Κρήτης, εἰς τὰς ὁποίας, λόγω τῆς ἀναμενομένης συγκεντρώσεως ἢ τῆς διελεύσεως ἐξ αὐτῶν τουριστῶν, θεωρεῖται σκόπιμος ἡ παροχὴ ρεύματος.

Προκειμένου ὁμως περὶ τῶν προτεινομένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων ἢ ἀπόφασις παροχῆς εἰς αὐτὰς ρεύματος διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ δικτύου ἢ διὰ τῆς δημιουργίας μικροῦ σταθμοῦ παραγωγῆς δέον νὰ ληφθῆ μετὰ ἀυστηρῶς οἰκονομοτεχνικὰ κριτήρια.

1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ :

Ἡ ἠλεκτροδότησις τῶν παραθεριστικῶν συγκροτημάτων θὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ δικτύου, ἂν αἱ περιοχαὶ εἰς τὰς ὁποίας προτείνεται ἢ ἀνέγερσις αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τῶν 250μ./KW ἐκ τοῦ δικτύου διανομῆς. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, τὸ πρόβλημα θὰ ἀντιμετωπισθῆ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως μικροῦ σταθμοῦ παραγωγῆς.

Ἐκ τῶν περιοχῶν τῶν προτεινομένων δι' ἀνέγερσιν παραθεριστικῶν συγκροτημάτων, ἡ νοτιῶς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ζώνη τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, ἢ περιοχὴ Χανίων, ἢ περιοχὴ Χερσονήσου-Μαλίων καὶ ἡ Γεωργιούπολις, εὐρίσκονται πλησίον τοῦ ὑφισταμένου σήμερον δικτύου διανομῆς ρεύματος.

Αἱ περιοχαὶ τῆς Ἁγίας Πελαγίας-Λυγαριᾶς καὶ Φαλασάρνων εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν ὀκτῶ καὶ δέκα χιλιομέτρων ἀντιστοίχως ἐκ τοῦ δικτύου διανομῆς, τὸ Μαράθι εἰς ἀπόστασιν πέντε περίπου χιλιομέτρων ἐκ τοῦ ἀεροδρομίου Σούδας, τὸ ὅποιον συνδέεται μετὰ τοῦ βασικοῦ δικτύου, ἢ δὲ περιοχὴ τῆς Παλαιοχώρας-Κουντουράς ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπεκτάσεως ἢ μὴ τοῦ Ἐθνικοῦ δικτύου διαθέτει ἴδιον τοπικὸν σταθμὸν εἰς ἀπόστασιν τριῶν χιλιομέτρων, ὁ ὁποῖος ὁμως δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν προτεινομένων τουριστικῶν συγκροτημάτων. Προβλέπεται πάντως συντόμως ἢ σύνδεσις τῆς Παλαιοχώρας μετὰ τῆς Καντάνου, ἢ ὅποια ἐπίσης θὰ διασυνδεθῆ μετὰ τοῦ βασικοῦ δικτύου.

Ἡ περιοχὴ Πλακιά Ρεθύμνου εὐρίσκεται σήμερον εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι πέντε καὶ πλέον χιλιομέτρων ἐκ τοῦ δικτύου διανομῆς, ἂν ὁμως ἐπεκταθῆ κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Ρεθύμνης-Σπηλίου-Ἁγίας Γαλήνης, ἢ ἀπόστασις αὕτη θὰ μειωθῆ εἰς δέκα χιλιόμετρα.

Ἐὰν ἐπεκταθῆ ἐπίσης καὶ ἡ γραμμὴ διανομῆς πρὸς Ἁνατολὰς τῆς Ἱεραπέτρας, θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἄμεσος ἠλεκτροδότησις τῆς περιοχῆς Μακρυγιάλου, ἀπεχούσης σήμερον εἴκοσι τρία χιλιόμετρα ἐκ τῆς Ἱεραπέτρας.

Ἡ περιοχὴ τοῦ Φοινικοδάσους Βαί εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὸν πλησιέστερον σταθμὸν παραγωγῆς (τῆς Σητείας).

Αἱ περιοχαὶ Μπαλίου Ρεθύμνης, Ἐλαφονήσου καὶ Φραγκοκαστέλλου Χανίων καὶ Ματάλων Ἁρακλείου εὐρίσκονται εἰς ἀπόστασιν δώδεκα, δεκαπέντε καὶ δέκα χιλιομέτρων ἀντιστοίχως ἀπὸ ὑφισταμένην ἢ προβλεπομένην γραμμὴν διανομῆς.

Ἡ Γραμβούσα εὐρίσκεται εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι περίπου χιλιομέτρων ἐκ τῆς πλησιέστερον ὑφισταμένης γραμμῆς καὶ δέκα χιλιόμετρα ἀπὸ τὰ Φαλάσαρνα τὰ ὅποια ἐνδεχομένως θὰ διασυνδεθοῦν μετὰ τοῦ γενικοῦ δικτύου.

Ἡ Χρυσῆ εὐρίσκεται μακρὰν οἰουδήποτε δικτύου διανομῆς.

2. ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΕΠΙΛΕΓΕΙΣΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ :

Ἐκ τῶν ἐπιλεγείσων διὰ τὴν ἀνέγερσιν παραθεριστικῶν περιοχῶν, ἡ ζώνη τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, ἢ περιοχὴ Χερσονήσου-Μαλίων, αἱ περιοχαὶ Χανίων, Ρεθύμνου, Σητείας, Ἱεραπέτρας καὶ Παλαιοχώρας διαθέτουν ἤδη ἠλεκτρικὸν ρεῦμα εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τοῦ ἐνὸς ἕως δύο χιλιομέτρων, αἱ δὲ

περιοχαὶ, αἱ ὁποιαὶ εὐρίσκονται πλησίον προτεινομένων τουριστικῶν συγκροτημάτων (Ἁγία Πελαγία-Λυγαριά, Πλακιάς, Βαί, Φαλάσαρνα) θὰ ἠλεκτροδοτηθοῦν ἐκ τῶν ἐγκαταστάσεων παροχῆς ρεύματος τῶν ὡς ἄνω συγκροτημάτων.

3. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ :

Ἡ οἰκονομικώτερα λύσις διὰ τὴν ἠλεκτροδότησιν τῶν προτεινομένων περιπτέρων, τῶν εὐρισκομένων εἰς ἀπόστασιν μεγαλυτέραν τοῦ ἐνὸς ἕως δύο χλμ. ἐκ τοῦ δικτύου διανομῆς τῆς νήσου, συνίσταται εἰς τὴν ἀνέγερσιν μικροῦ σταθμοῦ παραγωγῆς ρεύματος. Οὕτω, ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα καὶ ἐνὸς (81) προτεινομένων περιπτέρων, τὰ εἴκοσι (20) εὐρίσκονται εἰς περιοχὰς, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει σήμερον ρεῦμα. Εἴκοσι τέσσαρα (24) εὐρίσκονται πλησίον σημείων εἰς τὰ ὅποια προτείνεται ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικτύου διανομῆς καὶ τριάκοντα ἑπτὰ (37) εὐρίσκονται εἰς περιοχὰς εἰς τὰς ὁποίας δὲν προβλέπεται ἡ ἠλεκτροδότησις εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον καὶ ἐπομένως ὀφείλουσιν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημα διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μικροῦ ζεύγους κινητῆρος Diesel-γεννητρίας.

4. ΩΡΓΑΝΩΜΕΝΑΙ ΠΛΑΖ :

Αἱ προτεινόμεναι εἰς Νέα Χώρα Χανίων, Ρέθυμνον, Στόμιον Ἁρακλείου, Ἁγιον Νικόλαον, Ἱεράπετραν, Σητεῖαν, Χερσόνησον, Παλαιοχώραν καὶ Καστέλλι ὠργανωμέναι πλάζ διαθέτουν εἰς ἀπόστασιν μικροτέραν τοῦ ἐνὸς χιλιομέτρου ἠλεκτρικὸν ρεῦμα.

Αἱ προτεινόμεναι ἐν συνδυασμῷ πρὸς τουριστικὰ συγκροτήματα πλάζ εἰς Ἁγίαν Πελαγίαν Ἁρακλείου, Ἁγίους Ἀποστόλους Χανίων, Ἀκτὴν Μιραμπέλλου καὶ Πλακιάς θὰ ἠλεκτροδοτηθοῦν ἐκ τῶν ἐγκαταστάσεων τῶν ἀνωτέρω συγκροτημάτων.

Αἱ προτεινόμεναι ἐν συνδυασμῷ μετὰ περίπτερον μικραὶ πλάζ θὰ ἠλεκτροδοτηθοῦν ἐκ τῶν παρακειμένων περιπτέρων.

Αἱ προτεινόμεναι εἰς Μάταλα, Ἁγίαν Γαλήνην, Χώραν Σφακίων καὶ Μπαλί Ρεθύμνου πλάζ θὰ ἀπαιτήσουν τοπικὸν σταθμὸν παραγωγῆς ρεύματος, ἂν δὲν γίνῃ ἐγκαίρως ἡ προτεινομένη ἐπέκτασις τοῦ δικτύου.

5. ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΠΛΩΤΩΝ ΜΕΣΩΝ :

Οἱ περισσότεροι τῶν προτεινομένων σταθμῶν ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν εὐρίσκονται ἢ εἰς παραθαλάσσια σημεῖα εἰς τὰ ὅποια ὑφίσταται σήμερον ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ἢ εἰς σημεῖα εἰς τὰ ὅποια προτείνεται ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικτύου, ἢ εἰς σημεῖα ὅπου, λόγω τῆς προτεινομένης ἀνεγέρσεως περιπτέρου ἢ ἑτέρας τουριστικῆς ἐγκαταστάσεως, προτείνεται ἡ ταυτόχρονη λειτουργία μικροῦ τοπικοῦ σταθμοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ σύνδεσις μετὰ τοῦ βασικοῦ δικτύου λόγω τῆς μεγάλης ἀποστάσεως εἶναι δυσχερῆς, καὶ ἐπομένως δὲν ὑφίσταται θέμα εἰδικῆς διασυνδέσεως ἢ παροχῆς ρεύματος.

Ἐγκαταστάσεις συνδέσεως θαλαμηγῶν καὶ πλοιαρίων μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ δικτύου προτείνονται εἰς Χερσόνησον, Σητεῖαν, Βαί-Ἐρμούπολιν, Ἱεράπετραν, Μάταλα, Πλακιάς, Χώραν Σφακίων, Παλαιοχώραν, Φαλάσαρνα, Καστέλλι, Χανιά, Σούδαν, Ρέθυμνον καὶ Ἁγίαν Πελαγίαν, σημεῖα εἰς τὰ ὅποια εἴτε ὑπάρχει σήμερον, εἴτε θὰ ὑπάρξῃ εἰς τὸ ἄμεσον μέλλον σύνδεσις μετὰ τοῦ βασικοῦ δικτύου.

6. ΟΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ :

Ἡ ἠλεκτροδότησις τῶν ὀδικῶν σταθμῶν παρουσιάζει τὰς αὐτὰς δυσχερεῖας μετὰ τῶν ἄλλων προτεινομένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

Οὕτω, ἐκ τῶν πεντήκοντα προτεινομένων ὀδικῶν σταθμῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν κατασκευασθησομένων ἐν συνδυασμῷ μετὰ περίπτερα, δώδεκα (12) εὐρίσκονται εἰς περιοχὰς εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, δέκα ὀκτῶ (18) εὐρίσκονται εἰς σημεῖα πλησίον τῶν προτεινομένων πρὸς ἠλεκτροδότησιν, διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ δικτύου, περιοχῶν καὶ αἱ ὑπόλοιποι εἴκοσι (20) θὰ ἀπαιτήσουν τὴν λειτουργίαν μικρῶν σταθμῶν παραγωγῆς.

ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ

ΔΙΚΤΥΟΝ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΤΑΣΕΩΣ

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΓΡΑΜΜΗ 66 KV
- " " " 15 KV

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΓΡΑΜΜΗ 15 KV

- 1^η ΦΑΣΙΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
- - - 2^η ΦΑΣΙΣ " "
- · · · · 3^η ΦΑΣΙΣ " "

ΣΤΑΘΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΣ
- ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ :
 ΟΛΑΙ ΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΜΙΚΡΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ (ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ, ΟΡΕΙΝΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ, ΟΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΠΗΛΙΑΙ Κ.Λ.Π.) ΑΙ ΟΠΟΙΑΙ ΘΑ ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΜΑΚΡΑΝ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΔΙΑΝΟΜΗΣ (ΒΛ. ΚΕΦ 10,02) ΘΑ ΑΠΑΙΤΗΣΟΥΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΜΙΚΡΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΚΡΟΤΗΜΑ

ΣΥΝΔΕΣΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΙΣΤΕΡΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΟΥ Ο.Τ.Ε. ΔΙΑ 12 ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ 2 ΤΗΛΕΤΥΠΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ

ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ

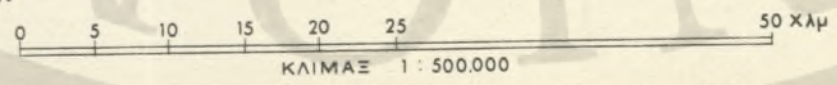
ΑΥΤΟΜΑΤΟΝ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΤΗΛΕΤΥΠΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ (24 ΩΡΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ) ΜΕ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΑΠ ΕΥΘΕΙΑΣ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΜΕ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟΝ Η ΟΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ

- ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ (24 ΩΡΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ)

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ :

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΣΥΝΔΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΩΣ ΑΝΩ ΣΗΜΕΙΩΝ ΔΕΘΝ ΟΠΩΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΘΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗΝ ΚΑΙΜΑΚΩΣΙΝ (ΦΑΣΙΣ) ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ - ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

7. ΟΡΕΙΝΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ :

Είς τὰ προτεινόμενα ὄρεινὰ καταφύγια, ὡς καὶ εἰς τὸ χωρίον Σαμαριά, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁμωνύμου Φάραγγος, προτείνεται ἡ ἐγκατάστασις μικρῶν γεννητριῶν (10 Kw) εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν.

8. ΣΠΗΛΑΙΑ :

Ὁ ἐσωτερικὸς ἠλεκτροφωτισμὸς τῶν σπηλαίων ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἀξιοποίησίν των. Τὰ περισσότερα ὅμως τῶν πρὸς ἀξιοποίησιν σπηλαίων εὐρίσκονται μακρὰν τοῦ δικτύου διανομῆς καὶ ἐπομένως ἀπαιτεῖται ἡ ἐγκατάστασις μικρῶν σταθμῶν παραγωγῆς ρεύματος τῶν 20-30 KW εἰς τὰ κάτωθι σπήλαια :

Ἁγίας Σοφίας	Καμαρῶν
Ἁγίου Ἰωάννου	Κουρνᾶ
Δικταῖον Ἄντρον	Λαβυρίνθου
Εἰλειθυίας	Σεντόνι
Ἰδαῖον Ἄντρον	Σκοτεινὸν (Ἁγίας Παρασκευῆς)

ε. Τηλεπικοινωνίαι :

Τὸ βασικὸν τηλεφωνικὸν δίκτυον τῆς νήσου, ὡς ἐλέχθη, εἶναι ἄκρως ἀνεπτυγμένον, αἱ περισσότεραι δὲ περιοχαὶ τῆς νήσου διαθέτουν ἤδη τηλεφωνικὸν κέντρον ἢ σταθμὸν. Παρὰ ταῦτα, εἰς τὸ πρόγραμμα ἔργων Γενικῆς Ὑποδομῆς προτείνεται ἡ αὔξησις τῆς δυναμικότητος τῶν εἰς λειτουργίαν κέντρων καὶ ἡ τοποθέτησις νέων αὐτομάτων κέντρων εἰς ὠρισμένὰ βασικά κέντρα.

Διὰ τὴν τηλεφωνικὴν σύνδεσιν τῶν ἀνωτέρω ἐγκαταστάσεων, προτείνονται τὰ κάτωθι :

1. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ :

Αἱ περιοχαὶ Μιραμπέλλου, Ἁγίων Ἀποστόλων, Χερσονήσου-Μαλίων καὶ Γεωργιουπόλεως εὐρίσκονται πλησίον αὐτομάτων κέντρων ἢ τοῦ κυρίου δικτύου. Αἱ περιοχαὶ Παλαιοχώρας, Μπαλίου καὶ Ματᾶλων διαθέτουν μὲν τηλεφωνικὴν σύνδεσιν, θὰ ἀπαιτήσουν ὅμως τὴν πρόσθεσιν νέων γραμμῶν.

Ἐπὶ πλέον προτείνεται ἡ προοδευτικὴ σύνδεσις τῶν κάτωθι περιοχῶν μετὰ τῶν πλησιεστέρων αὐτομάτων κέντρων :

1. Ἁγίας Πελαγίας-Λυγαριᾶς (μετὰ τοῦ κέντρου Ἁρακλείου)
2. Πλακιᾶ (μετὰ τοῦ κέντρου Ρεθύμνου)
3. Βαί (μετὰ τοῦ κέντρου Σητείας)
4. Χερσονήσου (μετὰ τοῦ κέντρου Ἁρακλείου)
5. Ἐλοῦντας-Σπιναλόγγας (μετὰ τοῦ κέντρου Ἁγ. Νικολάου)
6. Κουντούρας (μετὰ τοῦ προτεινομένου κέντρου Παλαιοχώρας)
7. Ματᾶλων (μετὰ τοῦ Ἁρακλείου διὰ τοῦ προτεινομένου αὐτομάτου κέντρου Τυμπακίου)
8. Μαραθίου (μετὰ τοῦ κέντρου Χανίων διὰ μέσου Στερνῶν)
9. Μπαλίου (μετὰ τοῦ κέντρου Ρεθύμνου)
10. Φαλασάρνων (μετὰ τοῦ κέντρου Χανίων διὰ Καστελλίου)
11. Μακρύγιαλῶν (μετὰ τοῦ κέντρου Ἱεραπέτρας)
12. Ἐλαφονήσου (μετὰ τοῦ προτεινομένου αὐτομάτου κέντρου Παλαιοχώρας)
13. Γραμβούσης (μετὰ τῶν Φαλασάρνων)
14. Φραγκοκαστέλλου (μετὰ τοῦ Πλακιᾶ).

Κατὰ τὴν σύνδεσιν τῶν περιοχῶν τούτων δεόν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ τύπος τῶν προγραμματιζομένων ἐγκαταστάσεων, ὁ ἀριθμὸς κλινῶν κλπ.,

ὥστε αἱ κατασκευασθόμεναι τηλεφωνικαὶ ἐγκαταστάσεις νὰ ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς παρουσιαζομένας ἀνάγκας.

2. ΠΕΡΙΟΧΑΙ Εἰς τὰς ὁποίας ὑποδεικνύεται ἡ ἀνεγερσις παραθεριστικῶν κατοικιῶν :

Ἐκ τῶν ὑποδεικνυομένων διὰ τὴν ἀνεγερσιν παραθεριστικῶν κατοικιῶν περιοχῶν, ἡ ζώνη τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, αἱ περιοχαὶ Χανίων, Χερσονήσου-Μαλίων, Ρεθύμνου καὶ Ἱεραπέτρας εὐρίσκονται πλησίον αὐτομάτων τηλεφωνικῶν κέντρων αἱ δὲ περιοχαὶ Ἁγίας Πελαγίας-Λυγαριᾶς, Βαί, Παλαιοχώρας, Ματᾶλων, καὶ Φαλασάρνων εὐρίσκονται πλησίον προγραμματιζομένων αὐτομάτων τηλεφωνικῶν κέντρων. Ἐπομένως δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη δημιουργίας νέων κέντρων, ἀλλ' ἀπλῶς προβλέψεως ἐπεκτάσεως τοῦ ὑφισταμένου δικτύου καὶ τῶν ὑφισταμένων ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ζήτησεως.

3. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ-ΑΜΜΩΔΕΙΣ ΑΚΤΑΙ-ΟΡΕΙΝΑ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ :

Ὅλα τὰ προτεινόμενα εἰς τὸ Κεφάλαιον 9.02 β. περίπτερα καὶ ὄρεινὰ καταφύγια πρέπει νὰ ἀποκτήσουν τηλεφῶνον, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ προτεινόμεναι (Κεφ. 9.03) ἐγκαταστάσεις πλάζ. Τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῶν περιπτέρων καὶ τῶν λουτρικῶν ἐγκαταστάσεων εὐρίσκονται εἰς σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει τηλεφωνικὴ γραμμὴ. Ἡ σύνδεσις τῶν ὑπολοίπων ἐπίσης δὲν παρουσιάζει δυσκολίας.

4. ΣΤΑΘΜΟΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΩΣ ΘΑΛΑΜΗΓΩΝ-ΟΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ :

Ὅλοι οἱ σταθμοὶ ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (Κεφ. 9.05) καὶ ὅλοι οἱ ὀδικοὶ σταθμοὶ (Κεφ. 9.06) πρέπει νὰ διαθέτουν ὀπωσδήποτε τηλεφῶνον, τὸ ὁποῖον καὶ νὰ ἐπικοινωνῇ κατ' εὐθείαν μὲ αὐτόματον κέντρον συνεχοῦς λειτουργίας κατ' ὄλην τὴν διάρκειαν τοῦ 24ώρου.

Ἐκτὸς ὠρισμένων ἐξαιρέσεων, οἱ περισσότεροι τῶν ὡς ἄνω σταθμῶν εὐρίσκονται πλησίον σημείων συνδεδεμένων μετὰ τοῦ βασικοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου τῆς νήσου.

5. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ-ΦΡΟΥΡΙΑ-ΙΕΡΑΙ ΜΟΝΑΙ-ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ :

Θεωρεῖται σκόπιμος ἡ σύνδεσις διὰ τηλεφῶνου τῶν φυλακίων τῶν κυριωτέρων ἀρχαιολογικῶν χώρων, τῶν ἱστορικῶν μνημείων, τῶν φρουριῶν καὶ τῶν ἱερῶν Μονῶν. Ἐπίσης θὰ ἦτο ἐπιθυμητὴ ἡ ὑπαρξις τηλεφῶνου πλησίον τῶν προτεινομένων, πρὸς τουριστικὴν ἀξιοποίησιν, σπηλαίων.

Ἡ τηλεφωνικὴ σύνδεσις τῶν χώρων τούτων, ἔκτος τοῦ ὅτι δύναται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς διακινουμένους τουρίστας, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἐπίσης καὶ εἰς περιπτώσεις δυστυχημάτων, ἀνωτέρας βίας κλπ.

στ. Ὑδρευσις :

Ἡ ὑδρευσις τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Κρήτης, λόγῳ τῆς σοβαροῦς τοῦ προβλήματος, δεόν νὰ ἀποτελέσῃ, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ὑδρογεωλογικῆς ἐρεύνης.

Εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν σημείων εἰς τὰ ὁποῖα προτείνεται ἡ ἀνεγερσις παραθεριστικῶν ἐγκαταστάσεων, βασικὸν κριτήριον ἀπετέλεσε πάντοτε ἡ ὑπαρξις ἀφθόνου ποσίου ὕδατος.

Ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, ἡ ὁποία στερεῖται ὕδατος, ἀλλὰ καὶ τῆς ὁποίας προγραμματίζεται ἡ ὑδρευσις ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Καλοῦ Χωριοῦ, ὅλα αἱ ἄλλαι ἐπιλεγείσαι περιοχαὶ διαθέτουν ἀφθονον σχετικῶς ὕδαρ. Ἐξ αὐτῶν ἡ περιοχὴ Χανίων, ἡ Ἁγία Πελαγία-Λυγαριά, τὰ Φαλάσαρνα, ὁ Πλακιᾶς, τὸ Φοινικοδάσος Βαί, ἡ περιοχὴ Παλαιοχώρας-Κουντούρας, τὸ Μπάλι, ἡ Γεωργιούπολις, τὰ Μάταλα, ὁ Μακρύγιαλος καὶ τὸ Φραγκοκαστέλλο διαθέτουν πλησίον αὐτῶν πηγῶν ἀφθόνου ποσίου ὕδατος. Αἱ περιοχαὶ Γραμβούσης, Ἐλαφονήσου καὶ Χρυσῆς διαθέτουν ὕδαρ, ἀλλ' ἡ ποιότης καὶ ἡ ποσότης αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένη.

Προκειμένου περὶ τῶν προτεινομένων τουριστικῶν συγκροτημάτων, αἱ ἀνάγκαι εἰς ὕδαρ συμπεριλαμβανομένων τῶν ἀναγκῶν εἰς πόσιμον ὕδαρ διὰ τὴν παρασκευὴν φαγητῶν, γενικὴν καθαριότητα, ντους κλπ. ἀνέρχεται εἰς 100 γαλλόνια (0,4 κυβικὰ μέτρα) ὕδατος κατ' ἄτομον (ἀνὰ κλίνην) ἡμερησίως, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ἕτερα 300 κυβικὰ μέτρα ἡμερησίως ἀνὰ συγκρότημα διὰ πότισμα ἀνθέων κλπ.

Αἱ ὑποδειχθεῖσαι ἐπίσης διὰ τὴν ἀνεγερσιν παραθεριστικῶν κατοικιῶν περιοχαὶ εἴτε διαθέτουν ἀφθονον ὕδαρ, εἴτε—ὡς π.χ. εἰς τὴν περιοχὴν Μιραμπέλλου—προγραμματίζεται ἡ ὑδρευσις αὐτῶν διὰ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀπαραίτητων ἔργων.

Ἡ ὑδρευσις τῶν περιπτέρων εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον ἐξησφαλισμένη διότι ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ταῦτα ἐτοποθετήθησαν εἰς σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ὕδαρ. Ὅσα δὲ ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς στερουμένας ὕδατος περιοχάς, λόγῳ τῶν μικρῶν σχετικῶς ἀπαιτουμένων ποσοτήτων, δύνανται νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημα τῆς ὑδρεύσεως των ποικιλοτρόπως.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς προτεινόμενας ἐγκαταστάσεις πλάζ, αἱ περισσότεραι τῶν ὁποίων διαθέτουν ἀφθονον ὕδαρ.

Ἐκ τῶν σταθμῶν ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν, μόνον ὅσοι ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ἤδη ἀφθονον ὕδαρ θὰ διαθέτουν ἐπίσης καὶ ἐγκατάστασιν ἀνεφοδιασμοῦ θαλαμηγῶν καὶ ἄλλων πλωτῶν μέσων δι' ὕδατος.

Οἱ ὀδικοὶ σταθμοὶ, τέλος, ὅπως καὶ τὰ περίπτερα πρέπει νὰ ἔχουν ὕδαρ ἐν ἀφθονίᾳ. Ὅσοι ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται εἰς περιοχάς ὅπου ὑπάρχει ἔλλειψις αὐτοῦ, λόγῳ τῶν μικρῶν σχετικῶς ἀπαιτουμένων ποσοτήτων θὰ ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημα διὰ τῆς κατασκευῆς δεξαμενῶν καὶ μεταφορᾶς τοῦ ὕδατος δι' ὑδροφόρων ὀχημάτων.

Τὰ ὄρεινὰ καταφύγια εὐρίσκονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς σημεῖα πλησίον πηγῶν ὕδατος καὶ ἐπομένως δὲν ἀντιμετωπίζουν πρόβλημα ὑδρεύσεως.

ζ. Διαμόρφωσις καὶ Προστασία Ἀμμωδῶν Ἀκτῶν :

Ὡς ἔχει διαμορφωθῆ ἡμέρον ὁ τουρισμὸς, ἐν τῶν κυριωτέρων στοιχείων τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ μιᾶς περιοχῆς ἀποτελοῦν αἱ ἀμμώδεις ἀκταὶ τῆς.

Εἶναι ἐπομένως ἀπαραίτητον ὅπως προστατευθοῦν αὐτὰ τόσον ἐκ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως (ἀνέμων, ἰσχυρῶν ρευμάτων κλπ.), ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀνθρώπων (ἀμμοληψίας, ρυπάνσεως κλπ.).

Ἡ Κρήτη διαθέτει πληθῶραν ἀμμωδῶν παραλιῶν, διὰ τὴν προστασίαν δὲ τούτων προτείνεται ἡ ἀμεσοσ λήψις ὠρισμένων μέτρων ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ὠρισμένων ἔργων διὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ ὄχι μόνον ἡ προστασία τῶν ὑφισταμένων ἀλλὰ καὶ ἡ δημιουργία νέων, αἱ ὁποῖαι δι' ἀπλῆς συντηρήσεως δύνανται νὰ διατηρηθοῦν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀνευ τῆς ἀνάγκης περαιτέρω μεταφορᾶς ποσοτήτων ἄμμου.

Διὰ τὴν προστασίαν τῶν ὑφισταμένων ἀμμωδῶν ἀκτῶν καὶ τὴν δημιουργίαν νέων τοιοῦτων προτείνονται τὰ κάτωθι :

Καθαρισμὸς τῶν ἀμμωδῶν παραλιῶν ὄλων τῶν σημείων εἰς τὰ ὁποῖα προβλέπεται ἡ ἀνεγερσις παραθεριστικῶν συγκροτημάτων, καὶ μελέτη ἐκάστης περιοχῆς διὰ τὴν διαπίστωσιν τῆς ὑπάρξεως τυχόν ρευμάτων τὰ ὁποῖα ἀποκομίζουν ἄμμον πρὸς τὸ πέλαγος.

Ἐντοπισμὸς τῶν διαφόρων σημείων τῆς νήσου, καὶ κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, ὅπου θὰ ἦτο ἐπιθυμητὴ ἡ δημιουργία νέων πλάζ, μεταφορὰ ἄμμου ἐξ ἄλλων σημείων τῆς νήσου καὶ κατασκευὴ προστατευτικῶν ἔργων διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς ἄμμου, καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν καταλλήλων προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐναπόθεσιν ἄμμου ὑπὸ τῶν θαλασσίων ρευμάτων.

10.03 ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΙ

Λεπτομερής ανάλυσις του ρόλου των συγκοινωνιών εις την ανάπτυξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως τῆς χώρας γενικῶς ἐγένετο εἰς τὸ Κεφάλαιον 7.03. Ἡ Κρήτη, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς ἔτι μεγαλύτεραν ἀπόστασιν ἀπὸ τὰς ἀφετηρίας τῆς μαζικῆς τουριστικῆς κινήσεως, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην ὀρθολογικῆς ἀναπτύξεως τῶν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τῆς ὑπολοίτου Ἑλλάδος συγκοινωνιῶν, ὡς καὶ ταυτοχρόνως ἀναπτύξεως τοῦ ἐσωτερικοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου. Ἡ τουριστικὴ ἀνάπτυξις τῆς νήσου εἶναι ἀδύνατος ἄνευ τῆς υπάρξεως ταχέων, τακτικῶν καὶ ἀνέτων μεταφορικῶν μέσων ὡς καὶ ἐνὸς πυκνοτάτου ἐσωτερικοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ εὐκολὸς διακίνησις τῶν τουριστῶν καὶ ἡ προσπέλασις πρὸς τὰ διάφορα σημεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Φορεῖς τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Κρήτης εἶναι κατὰ κύριον λόγον τὸ Δημόσιον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν μιᾶς συνεποῦς πολιτικῆς εἰς τὸν τομέα τοῦτον. Ἡ συνεργασία ὁμῶς τῶν διαφόρων μεταφορικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ φορέων, ἥτοι τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας, τῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιριῶν, τῶν ΚΤΕΛ κλπ. εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητος.

Οἱ ἐιδικώτεροι τομεῖς ἀναπτύξεως τῶν ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν συγκοινωνιῶν τῆς Κρήτης εἶναι οἱ κάτωθι :

1. ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ
2. ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
3. ΑΤΜΟΠΛΟΪΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΡΘΜΕΙΑ
4. ΑΤΜΟΠΛΟΪΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΠΟΡΘΜΕΙΑ
5. ΔΙΚΤΥΟΝ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑΚΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ
6. ΑΚΤΟΠΛΟΪΚΑ ΚΡΗΤΗΣ
7. ΤΑΞΙ-ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν συγκοινωνιῶν τῆς νήσου προτείνονται τὰ ἀκόλουθα :

α. Ἀεροπορικαὶ Γραμμαὶ Ἐσωτερικοῦ :

Ἀνάπτυξις τοῦ ἐσωτερικοῦ δικτύου τῆς Ὀλυμπιακῆς προοδευτικῶς ἀναλόγως τῆς ζήτησεως-διὰ τῆς καθιερώσεως :

Προσθέτων δρομολογίων μεταξύ Ἀθηνῶν-Ἡρακλείου καὶ Ἀθηνῶν-Χανίων, καὶ-ἐφ' ὅσον κατασκευασθῆ ὁ προτεινόμενος ἀερολιμὴν-λειτουργία γραμμῆς Ἀθηνῶν-Σητείας. Ἐπίσης καθιέρωσις καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους δύο τοῦλάχιστον δρομολογίων καθημερινῶς (ἐνὸς πρωῒνου καὶ ἐνὸς ἀπογευματινοῦ) μεταξύ Ἀθηνῶν-Ἡρακλείου καὶ Ἀθηνῶν-Χανίων.

- Νέων κυκλικῶν δρομολογίων μεταξύ :

1. Θεσσαλονίκης-Κρήτης-Ρόδου-Θεσσαλονίκης
2. Κερκύρας-Κρήτης-Ρόδου-Κερκύρας

διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς ἐσωτερικῆς τουριστικῆς κινήσεως καὶ τὴν σύνδεσιν τῶν βασικῶν τουριστικῶν κέντρων τῆς χώρας καὶ

- Εἰδικῶν πτήσεων (Charters) ἢ καὶ εἰδικῶν ἐκδρομικῶν δρομολογίων μὲ μειωμένον εἰσιτήριον, διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ ὀργανωμένων ὁμάδων, ἐκδρομικῶν σωματείων, σχολείων, κλπ. μεταξύ Ἀθηνῶν-Ἡρακλείου καὶ Ἀθηνῶν-Χανίων.

β. Ἀεροπορικαὶ Γραμμαὶ Ἐξωτερικοῦ :

Ἡ ἀπ' εὐθείας σύνδεσις τῆς Κρήτης μετὰ σημείων τῆς κεντρικῆς καὶ βορείου Εὐρώπης θὰ ἦτο ἐπιθυμητὴ καὶ θὰ συνέβαλλε σημαντικῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν

τῆς τουριστικῆς κινήσεως ταύτης. Παράδειγμα ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀποτελοῦν αἱ Βαλεαρίδες, ἡ Κορσικὴ καὶ ἡ Σαρδηνία, αἱ ὁποῖαι συνδέονται δι' ἀπ' εὐθείας τακτικῶν γραμμῶν καὶ δέχονται ὑψηλὸν ἀριθμὸν ἐπισκεπτῶν διὰ τοῦ μέσου τούτου (πέραν τῶν ἀφικνουμένων δι' εἰδικῶς ναυλωμένων ἀεροσκαφῶν Chartered Flights).

Εἶναι ὁμῶς φυσικὸν ὅτι αἱ ἀεροπορικαὶ ἐταιρίαι θὰ ἐδίσταζον νὰ καθιερώσων ἐπὶ τοῦ παρόντος γραμμὴν μετὰ τῆς Κρήτης, δεδομένου ὅτι δὲν ὑφίστανται εἰσέτι αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις.

Ἐκ τῶν τριῶν ἀεροδρομίων τῆς Κρήτης μόνον εἰς Ἡράκλειον ἐπιτρέπεται ἡ προσγείωσις πολιτικῶν ἀεροσκαφῶν, ὁ κύριος ὁμῶς διάδρομός του, μήκους 2.000 μέτρων, δὲν δύναται νὰ δεχθῆ τὴν προσγείωσιν ἀεριοθουμένων (βλ. Διάγραμμα 30, Τόμος II). Οἱ ἀερολιμένες Σούδας καὶ Τυμπακίου μὲ διαδρόμους μήκους 2.400 καὶ 3.000 μέτρων-δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσων εὐχερῶς ὅλους σχεδὸν τοὺς τύπους ἀεροσκαφῶν, πλὴν ὁμῶς οὗτοι ἀνήκουν εἰς τὴν Βασιλικὴν Ἀεροπορίαν καὶ ἡ χρησιμοποίησις των εἶναι δυσχερῆς. Θεωρεῖται ἐπομένως ἀπαραίτητον :

1. Ὅπως ἐπιτραπῆ ἡ προσγείωσις εἰς τὸν ἀερολιμένα Σούδας καὶ ἀεροσκαφῶν ἄλλων ἐταιριῶν πλὴν τῆς Ὀλυμπιακῆς, τὸσον διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τακτικῶν γραμμῶν, ὅσον καὶ δι' ἑκτάκτους (Chartered) πτήσεις.

2. Ὅπως καταστή δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀερολιμένος Τυμπακίου ὑπὸ ἐλληνικῶν καὶ ξένων ἀεροσκαφῶν.

Ἦδη αἱ κατασκευαζόμεναι εἰς Σούδαν νέαι ἐγκαταστάσεις τῆς πολιτικῆς ἀεροπορίας διευκολύνουν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἀερολιμένος ὑπὸ ἐπιβατικῶν ἀεροσκαφῶν, διὰ δὲ τὸ Τυμπακίον προτείνεται ἡ ἐγκατάστασις τελωνειακοῦ σταθμοῦ κ.λ.π. (Κεφ. 10.01γ). Παρὰλλήλως προτείνεται ἡ ἐπέκτασις κατὰ 400 μέτρα τοῦ κυρίου διαδρόμου τοῦ ἀερολιμένος Ἡρακλείου εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστή δυνατὴ ἡ προσγείωσις εἰς αὐτὸν ἀεριοθουμένου τύπου Comet, Caravelle, Boeing 727 καὶ 737 καὶ DC-9.

Πέραν ὁμῶς τῆς κατασκευῆς τῶν ὡς ἄνω ἐγκαταστάσεων, ὁ ἀερολιμὴν Ἡρακλείου θὰ πρέπει νὰ καταστή διεθνῆ καὶ νὰ κατασκευασθοῦν ὅλαι αἱ ἀναγκαῖαι πρὸς τοῦτο ἐγκαταστάσεις Τελωνείων, ἔλεγχος διαβατηρίων κλπ.- (βλ. Κεφάλαιον 9.01 γ), ἐνῶ ταυτοχρόνως θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ διερεύνησις τῆς δυνατότητος δημιουργίας ἐνὸς ἀεροδρομίου εἰς Ἀνατολικὴν Κρήτην διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς σημαντικῆς ταύτης τουριστικῆς περιοχῆς.

Διὰ νὰ καταστή δυνατὴ ἡ λειτουργία ἀπ' εὐθείας ἀεροπορικῶν γραμμῶν μεταξύ Κρήτης καὶ σημείων τοῦ ἐξωτερικοῦ, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιδοτηθῆ ἡ Ὀλυμπιακὴ Ἀεροπορία διὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐξῆς γραμμῶν :

Στοκχόλμης-Φραγκφούρτης-Ἀθηνῶν-Κρήτης
Λονδίνου-Ζυρίχης-Ἀθηνῶν-Κρήτης

μὲ προοπτικὴν τὴν ἐνδεχομένην κατάργησιν τῆς σταθμεύσεως εἰς Ἀθήνας.

Παρὰλλήλως πρὸς τὰς ὡς ἄνω γραμμὰς θὰ ἦτο σκόπιμον ὅπως ἀντιμετωπισθῆ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς καθιερώσεως γραμμῶν μεταξύ Ἀθηνῶν-Κρήτης Βηρυττοῦ καὶ Ἀθηνῶν Κρήτης-Τὲλ Ἀβίβ.

γ. Ἀτμοπλοϊκαὶ Συγκοινωνία Ἐσωτερικοῦ—Πορθμεία :

Τὸ βασικὸν μειονέκτημα τῶν διὰ θαλάσσης συγκοινωνιῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔγκειται εἰς τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν χρησιμοποιουμένων σκαφῶν, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων εἶναι παλαιὰ καὶ βραδυκίνητα. Ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν μὲ νεώτερα καὶ ταχύτερα σκάφη ἀποτελεῖ μίαν τῶν πλέον ἐπείγουσων ἀναγκῶν διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ἀκτοπλοϊκῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ τῆς Κρήτης. Ἡ ἀντικατάστασις θὰ ἠδύνατο νὰ πραγ-

ματοποιηθῆ τόσον διὰ νομοθετικῶν μέτρων, ὅσον καὶ διὰ τῆς δανειοδοτήσεως ἢ ἐπιδοτήσεως τῆς ἀγορᾶς νέων καὶ ταχέων σκαφῶν. Ἐνδεχομένως καὶ ἐφ' ὅσον αὐξηθῆ ἡ τουριστικὴ κίνησις θὰ παραστῆ ἐπίσης ἡ ἀνάγκη τῆς αὐξήσεως τῶν τακτικῶν δρομολογίων Ἀγίου Νικολάου-Πειραιῶς καὶ Ἀγίου Νικολάου-Ρόδου.

Ἡ διὰ πορθμείων σύνδεσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ εἰδικώτερον μετὰ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Ρόδου, ἐνέχει πρωταρχικὴν σημασίαν διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐσωτερικὸν τουρισμόν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐτοκινήτων εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν μόνον, ὑπολογίζεται νὰ ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ 1975 εἰς 260.000¹. Ἡ δυνατότης δὲ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Κρήτης δι' ἰδιωτικοῦ αὐτοκινήτου θὰ ἀποτελέσῃ σημαντικὸν παράγοντα ἔλξεως ἐσωτερικοῦ τουρισμοῦ εἰς αὐτὴν.

Ὡς σημεῖα προσεγγίσεως τῶν πορθμείων εἰς Κρήτην προτείνονται κατὰ κύριον λόγον ἡ Σούδα, τὸ Ἡράκλειον καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος. Συγκεκριμένως προτείνεται ἡ καθιέρωσις τῶν ἐξῆς γραμμῶν :

Πειραιεύς-Ἡράκλειον-Πειραιεύς
Πειραιεύς-Σούδα-Πειραιεύς
Πειραιεύς-Ἀγ. Νικόλαος-Ρόδος-Πειραιεύς, καὶ
Πειραιεύς-Ρόδος-Ἀγ. Νικόλαος-Πειραιεύς

Ἡ συχνότης λειτουργίας τῶν ὡς ἄνω γραμμῶν θὰ ὑπαγορευθῆ βεβαίως ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς ζήτησεως. Εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον, ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ τουριστικὴ ἀνάπτυξις τῆς περιοχῆς τῆς Σητείας θὰ δικαιολογῆ τὴν προσέγγισιν τοῦ πορθμείου καὶ εἰς αὐτὴν, αἱ δύο τελευταῖαι ἐκ τῶν ἀνωτέρω προτεινόμενων γραμμῶν θὰ ἠδύνατο, ἄνευ σοβαρῆς καθυστερήσεως τοῦ σκάφους, νὰ συμπεριλαμβάνουν καὶ τὴν Σητείαν, ὡς σταθμὸν προσεγγίσεως μεταξύ τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ τῆς Ρόδου.

Ἐντὸς τοῦ 1965 θὰ παραδοθοῦν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ὀργανισμόν Τουρισμοῦ, ἐκ τῶν Ἰταλικῶν ναυπηγείων, τρία σκάφη (ἀκτοπλοϊκὰ-πορθμεῖα), 4.300 τόννων, μεταφορικῆς ἰκανότητος 400 περίπου ἀτόμων καὶ 40 αὐτοκινήτων. Τὰ τρία αὐτὰ σκάφη θὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν γραμμῶν, καὶ ἐνδείκνυται ἰδιαιτέρως διὰ τὴν σύνδεσιν τῶν πλέον ἀπομακρυσμένων, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερων νήσων τοῦ Αἰγαίου (Λέσβου, Χίου, Σάμου, Ρόδου καὶ Κρήτης), αἱ ὁποῖαι διαθέτουν ὀδικὸν δίκτυον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς τὸ μέγιστον καὶ ἡ ἰδιότης των ὡς πορθμείων.

Ἡ ἔνταξις τῶν σκαφῶν αὐτῶν καὶ εἰς τὰς ἀκτοπλοϊκὰς γραμμὰς, αἱ ὁποῖαι ἐξυπηρετοῦν τὴν Κρήτην, κρίνεται ὄχι μόνον σκόπιμος, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητος.

Αἱ ὑφιστάμεναι σήμερον Συνδέσεις τῆς νήσου μετὰ τοῦ Πειραιῶς διὰ πορθμείων, δὲν ἐξυπηρετεῖ τὰς ἀνάγκας τοῦ τουρισμοῦ, ἀλλὰ τὴν διακίνησιν φορτηγῶν κυρίως αὐτοκινήτων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δρομολόγησιν των εἰς ὥρας ἀκαταλλήλους καὶ μὲ ἐπικρατούσας συνθήκας ἐπιβιβάσεως καὶ ἀποβιβάσεως μὴ ἱκανοποιητικῆς. Ἀντιθέτως ἡ ἔνταξις τῶν τριῶν αὐτῶν σκαφῶν, ἡ ναυπήγησις τῶν ὁποίων ἐγένετο διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τουριστικῶν καὶ μόνον σκοπῶν, ὄχι μόνον θὰ δημιουργήσῃ προϋποθέσεις καταλλήλους διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως τῆς Κρήτης, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπηρεάσῃ, ὡς ἐλπίζεται, τοὺς πλοιοκτῆτας εἰς τὴν ἀντικατάστασιν καὶ ἐκσυγχρονισμόν τῶν παλαιότερων σκαφῶν.

¹ Ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων. Ἔρευνα καὶ Μελέτη Κυκλοφορίας Λεκανοπεδίου Ἀθηνῶν, Wilbur Smith and Associates, Ἀθήνα 1963.

Προσφάτως δοκιμάζονται εις τὸ ἐξωτερικὸν διάφορα ταχύπλοα σκάφη, μεταξύ τῶν ὁποίων ὠρισμένα τύπου Hovercraft, διαθέτουντα μεταφορικὴν ἰκανότητα 200 καὶ πλέον ἀτόμων, με ὠριαίαν ταχύτητα 70 μιλίων καὶ μικρὸν σχετικῶς λειτουργικὸν κόστος.

Τὸ πρόβλημα τῆς συνδέσεως τῆς Κρήτης καὶ τῶν ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου, διὰ ταχέων, εὐθηνῶν καὶ ἀνέτων πλωτῶν συγκοινωνιακῶν μέσων εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας καὶ θὰ παίξῃ ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας γενικῶς. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ κατὰ τρόπον ἀποφασιστικὸν καὶ νὰ εὐρεθῇ ἡ λύσις του.

δ. Ἀτμοπλοϊκαὶ Συγκοινωνίαι Ἐξωτερικοῦ—Πορθμεῖα :

Ἡ σύνδεσις τῆς Κρήτης δι' ἀπ' εὐθείας τακτικῶν γραμμῶν μετὰ λιμένων ἐκτὸς Ἑλλάδος θὰ ἦτο σκόπιμος καὶ ἐπιβοθητικὴ εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου.

Τὸ Ἡράκλειον, ὡς ἤδη ἐλέχθη, ἀποτελεῖ σταθμὸν προσεγγίσεως ὠρισμένων πλοίων ἐκτελούντων γραμμὴν μεταξύ Ἱταλικῶν λιμένων ἀφ' ἑνὸς καὶ λιμένων τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου ἀφ' ἑτέρου. Αἱ τοιαῦται προσεγγίσεις ὅμως εἶναι ἐλάχισται. Ἡ Κρήτη θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ τακτικὸν σταθμὸν ὄλων σχεδὸν τῶν σκαφῶν τῶν ἐκτελούντων τὴν γραμμὴν Πειραιῶς καὶ λιμένων Ἀνατολικῆς Μεσογείου ἀφ' ἑνὸς, ὡς καὶ πολλῶν ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα συνδέουσιν τοὺς λιμένας τῆς βορείου Ἱταλίας ἐπίσης μετὰ τῶν λιμένων τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Μία ταχεῖα γραμμὴ με σκάφη δυνάμενα νὰ μεταφέρουν καὶ ἰδιωτικὰ αὐτοκίνητα μεταξύ Βενετίας ἢ Γενούης (σημείων συγκεντρώσεως μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν) καὶ Κερκύρας-Πατρῶν-Πειραιῶς-Κρήτης -Ρόδου- Βηρυττοῦ ἢ Χαΐφας, ἔστω καὶ ἐπιδοτουμένη ὑπὸ τοῦ κράτους κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, θὰ ἦτο σκόπιμος καὶ ὠφέλιμος οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ τῆς Κρήτης, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδος γενικῶς.

ε. Ἀκτοπλοῖα Κρήτης :

Ἡ ἐπίσκεψις πολλῶν σημείων, τῶν νοτίων κυρίως παραλίω, εἶναι εὐκολώτερον νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ πλωτῶν μέσων ἢ δι' αὐτοκινήτου. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀνάγκης αὐτῆς, αἱ ἀκταὶ τῆς Κρήτης παρουσιάζουν μέγιστον ἐνδιαφέρον-εἶναι γραφικώταται-τὰ περισσότερα δὲ ἀξιόλογα τουριστικὰ σημεῖα τῆς νήσου ἐλάχιστα ἀπέχουν ἀπὸ τὰ παράλια αὐτῆς.

Παραλλήλως πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν διαφόρων προταθεισῶν ἐγκαταστάσεων εἰς τοὺς λιμένας καὶ λιμενίσκους τῆς Κρήτης, προτείνεται ἡ καθιέρωσις μιᾶς γραμμῆς ἐκτελούσης τὸν περίπλου τῆς νήσου πρὸς ἀμφοτέρας τὰς κατευθύνσεις με προσεγγίσεις εἰς τὰ διάφορα ἐνδιαφέροντα σημεῖα.¹

Ὁ περίπλους θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελῆται ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τακτικῶν σκαφῶν με προσεγγίσεις εἰς τὰ κυριώτερα τῶν ὡς ἄνω σημείων, ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ μικροτέρων ἐκδρομικῶν σκαφῶν. Ἡ δυνατότης πραγματοποίησεως τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἐνδιαφερόντων σημείων διὰ τοῦ τρόπου τούτου, θὰ ἀποτελέσῃ σημαντικὸν πρόσθετον παράγοντα ἔλξεως τουριστῶν εἰς τὸν νῆσον.

Μέχρις οὗ καταστῆ δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις μιᾶς τοιαύτης γενικῆς συνδέσεως, προτείνεται ἡ δημιουργία τῶν καταλλήλων προϋποθέσεων ἐν συνδυασμῷ με τὴν κατασκευὴν τῶν προτεινομένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν κάτωθι γραμμῶν :

I ΦΑΣΙΣ

- Παλαιοχώρας—Σούγιας—Ἀγίας Ρουμῆλης—Λουτροῦ—Χώρας Σφακίων
- Σητείας — Ἐρμούπολεως — Βαῖ — Κάτω Ζάκρου

II ΦΑΣΙΣ

- Χώρας Σφακίων—Φραγκοκαστέλλου—Πλακιά—Ἀγίας Γαλήνης—Κόκκινου Πύργου
- Κάτω Ζάκρου—Μακρυγιάλου—Ἱεραπέτρας
- Ἱεραπέτρας—Χρυσῆς
- Σπιναλόγῃ—Ἀγίου Νικολάου—Παχείας Ἄμμου—Μόχλου—Σητείας
- Χανίων — Δικτύνης
- Παλαιοχώρας — Ἐλαφονήσου
- Ματάλων — Καλῶν Λιμένων — Λέντα

III ΦΑΣΙΣ

- Ἐλαφονήσου — Φαλασάρων — Γραμβούσης — Καστελίου Κισσάμου — Δικτύνης
- Λέντα — Τσοῦτσουρου — Ἄρρης—Ἱεραπέτρας
- Χώρας Σφακίων—Γαύδου

Διὰ τὰς ὡς ἄνω συνδέσεις θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις σκαφῶν 800 ἕως 1200 τόνων, κόστους εἴκοσι ἑκατομμυρίων δραχμῶν περίπου καὶ τῶν ὁποίων ἡ μηνιαία δαπάνη λειτουργίας κυμαίνεται περὶ τὰς 400.000 δραχμάς. Ἡ ἐπιδοτήσις ὑπὸ τοῦ κράτους, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦλάχιστον τῆς λειτουργίας τῶν ὡς ἄνω γραμμῶν, θὰ ἦτο πιθανῶς ἀναγκαία καὶ σκόπιμος.

στ. Ἐσωτερικαὶ Συγκοινωνίαι—Λεωφορειακαὶ Γραμμαί :

Διὰ σημαντικὸν ἀριθμὸν τουριστῶν, τῶν μὴ διαθετόντων ἰδιωτικὰ αὐτοκίνητα ἢ μὴ δυναμένων νὰ ἐνοικιάσουν τοιαῦτα, ἡ περιήγησις ἀνα τὴν νῆσον θὰ ἐκτελῆται κατ' ἀνάγκην διὰ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑφισταμένων ὑπεραστικῶν λεωφορειακῶν γραμμῶν.

Ἡ λειτουργία τῶν γραμμῶν αὐτῶν δὲν εἶναι ἰκανοποιητικὴ. Τὰ περισσότερα τῶν λεωφορείων εἶναι παλαιά, λείπει δὲ ὁ συντονισμὸς τῶν δρομολογίων των, κυρίως εἰς τὰς μεταξύ τῶν διαφόρων νομῶν διαδρομάς.

Μέχρις οὗ ὑπάρξῃ δυνατότης καθιερώσεως τουριστικῶν γραμμῶν, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κατωτέρω, εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ληφθοῦν τὰ κάτωθι μέτρα :

- Ἀριθμησις ὄλων τῶν ὑπεραστικῶν καὶ τῶν ἀστικῶν γραμμῶν (ἰδίως τῶν Ἡρακλείου καὶ Χανίων), διὰ τὴν εὐκόλον ἀναγνώρισιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀλλοδαπῶν τουριστῶν.

- Ὑποχρεωτικὴ ἀντικατάστασις, προοδευτικῶς, ὄλων τῶν ὀχημάτων καὶ ἰδίως τῶν ἐκτελούντων συγκοινωνίαν μεταξύ τῶν κυρίων ἀστικῶν κέντρων καὶ τουριστικῶν σημείων διὰ λεωφορείων τύπου Πούλμαν.

- Ἐκτύπωσις εἰς ξενόγλωσσα τρίπτυχα τῶν κυριωτέρων δρομολογίων τῶν ὑπεραστικῶν λεωφορείων.

- Ἀνέγερσις εἰς Ἡράκλειον, Χανιά, Ρέθυμον, Ἅγιον Νικόλαον, Σητείαν καὶ Ἱεραπέτραν, λεωφορειακῶν σταθμῶν, με τὰς ἀναγκαίας ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρέτησεως ἐπιβατῶν (αἰθούσας ἀναμονῆς, ἐκδοτήρια εἰσιτηρίων, γραφεῖον πληροφοριῶν κλπ.). Ὁ ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς θέσεως τῶν σταθμῶν δεόν νὰ ἀποτελέσῃ ἐν τῶν θεμάτων τὰ ὁποῖα θὰ ἀντιμετωπισθοῦν ὑπὸ τῶν εἰδικῶν χωροταξικῶν μελετῶν τῶν πόλεων.

Ἐκτὸς τῶν προτεινομένων εἰς τὰς μεγάλας πόλεις τῆς νήσου σταθμῶν λεωφορείων, προτείνεται ἡ ἀνέγερσις μικροτέρων τοιούτων εἰς Καστέλλιον Κισσάμου, Παλαιοχώραν, Χώραν Σφακίων, Ἀγίαν Γαλήνην καὶ Κριτσάν.

Εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν προβλέπεται ἡ ἴδρυσις λεωφορειακῶν σταθμῶν, προτείνεται ἡ χρησιμοποίησις τῶν προτεινομένων περιπτέρων-ὀδικῶν σταθμῶν ὡς σημείων ἀφίξεως καὶ ἀναχωρήσεως τῶν λεωφορείων τῶν προτεινομένων τουριστικῶν γραμμῶν καὶ τῶν λεωφορείων τῶν τακτικῶν γραμμῶν (ΚΤΕΛ)

Παραλλήλως πρὸς τὰ ὡς ἄνω προτεινόμενα ἔργα καὶ μέτρα, κρίνεται σκόπιμος ἡ καθιέρωσις δι' εἰδικῶν πολυτελῶν λεωφορείων (με τιμὴν εἰσιτηρίου ἀνωτέραν τῆς τῶν τακτικῶν ὑπεραστικῶν λεωφορείων) τουριστικῶν λεωφορειακῶν γραμμῶν, συνδεουσῶν τὰ κυριώτερα ἀστικά κέντρα με τὰ κυριώτερα σημεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἐκαστὸν τῶν εἰδικῶν τούτων λεωφορείων θὰ διαθέτῃ ξεναγόν, θὰ εἶναι δὲ δυνατὴ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐπιβάτου διακοπὴ τοῦ ταξιδίου του εἰς οἰονδήποτε ἐνδιάμεσον σταθμὸν καὶ ἡ συνέχισις αὐτοῦ εἰς μελλοντικὸν χρόνον διὰ τοῦ αὐτοῦ εἰσιτηρίου. Ἐπὶ πλέον, αἱ τουριστικαὶ αὐταὶ γραμμαὶ θὰ καλύπτουν ὀλόκληρον τὴν νῆσον, τὰ δὲ δρομολόγια τῶν λεωφορείων θὰ συντονίζονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀλλαγὴ κατευθύνσεως, ἀνευ ἀναμονῆς, εἰς διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα.

Οὕτω, π.χ. τὸ δρομολόγιον Χανίων-Ἡρακλείου θὰ δύναται νὰ διέρχεται ἐκ Ρεθύμνου ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ δρομολογίου Ρεθύμνου-Σπηλίου-Ἀγίας Γαλήνης-Φαιστοῦ-Ἡρακλείου, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ συναντᾶται εἰς μὲν τὸ Σπῆλι μετὰ τοῦ ἐκτελούντος τὴν γραμμὴν Σπηλίου-Πλακιά-Χώρας Σφακίων-Βρυσῶν, εἰς δὲ τὴν Φαιστὸν μετὰ τοῦ ἐκτελούντος τὴν γραμμὴν Φαιστοῦ-Ἱεραπέτρας, κ.ο.κ.

Εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις θὰ ἦτο δυνατὸς ὁ συντονισμὸς τῶν δρομολογίων με τὰς ὥρας ἀφίξεως καὶ ἀναχωρήσεως τῶν ἀεροπλάνων, ἀτμοπλοίων, ὡς καὶ μετὰ τῶν σκαφῶν τῶν ἐκτελούντων τὸν περίπλου τῆς νήσου.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀνετος, ταχεῖα καὶ οὐχὶ δαπανηρὰ ἐπίσκεψις ὀλόκληρου τῆς νήσου. Ἡ ὀργάνωσις τῶν τουριστικῶν αὐτῶν γραμμῶν πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαία δι' ὀλόκληρον τὴν νῆσον. Διὰ νὰ ἀντιμετωπισθῇ δὲ τυχὸν ἀντίρρησις τῶν ΚΤΕΛ διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς τοιούτου δικτύου, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ συμμετοχὴ των εἰς τὸν φορέα αὐτοῦ.

Μέχρις οὗ καταστῆ δυνατὴ ἡ λειτουργία τῶν ὡς ἄνω εἰδικῶν τουριστικῶν λεωφορειακῶν γραμμῶν, προτείνεται ὅπως ἐπιτραπῇ καὶ ἡ ἐπὶ κομῆστρον μεταφορὰ τουριστῶν δι' αὐτοκινήτων ταξί.

ζ. Διευκόλυνσις τῆς δι' Ἰδιωτικοῦ Αὐτοκινήτου Περιηγήσεως τῆς Νήσου :

Πέραν τῆς βελτιώσεως τοῦ ὀδικοῦ δικτύου, καὶ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ Κεφάλαιον 9.07 ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως αὐτοκινήτων, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἀνετος διακίνησις τῶν χρησιμοποιούντων ἰδιωτικὰ αὐτοκίνητα τουριστῶν, προτείνονται τὰ κάτωθι :

- Πλήρης σηματοδότησις ὄλων τῶν Ἐθνικῶν, Ἐπαρχιακῶν καὶ Κοινοτικῶν Ὁδῶν τῆς νήσου διὰ τῆς τοποθετήσεως εἰς κανονικὰ διαστήματα σημάτων φερόντων τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸν ἐκάστης ὁδοῦ καὶ τῆς τοποθετήσεως πινακίδων με ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ στοιχεῖα εἰς ὄλας τὰς διασταυρώσεις, εἰσόδους καὶ ἐξόδους τῶν διαφόρων οἰκισμῶν τῆς νήσου.

- Ἐκτύπωσις χαρτῶν δεικνύοντων τὸ ὀδικὸν δίκτυον τῆς νήσου, τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ κυριώτερα ἀξιοθέατα σημεῖα.

¹ Ἡράκλειον — Χερσόνησος — Σείσι — Σπιναλόγῃ — Ἅγιος Νικόλαος — Σητεία — Ἐρμούπολις — Παλαιόαστρον — Κάτω Ζάκρος — Μακρυγιάλος — Ἱεραπέτρα — Χρυσῆ — Ἄρρη — Τσοῦτσουρου — Λέντας — Καλοὶ Λιμένες — Ματάλα — Κόκκινος Πύργος ἢ Ἀγία Γαλήνη — Πλακιάς — Φραγκοκαστέλλο — Χώρα Σφακίων — Λουτρον — Ἀγία Ρουμῆλη — Σούγια — Παλαιοχώρα — Ἐλαφονήσος — Φαλασάρνα — Γραμβούσα — Καστέλλι — Δικτύνη — Χανιά — Σούδα — Γεωργιούπολις — Ρέθυμον — Μπάλι — Φόδελε — Ἀγία Πελαγία — Ἡράκλειον.

10.04 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ

Αί τοποθεσίαι, τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῆς Κρήτης, τὰ ὅποια συνιστοῦν τὸ «Τουριστικὸν Δυναμικὸν» αὐτῆς, διαιροῦνται εἰς τρεῖς βασικὰς ὁμάδας, ἧτοι εἰς τὰ ἔχοντα σχέσιν :

1. Μὲ τὸ παρελθὸν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου
2. Μὲ τὰς φυσικὰς τῆς καλλοῦν καὶ
3. Μὲ τὸν λαογραφικὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν ἐν γένει τρόπον ζωῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς.

Ἡ ἀξιοποίησις τοῦ πλουσιωτάτου παρελθόντος τῆς νήσου εἶναι ἔργον δυσχερές, τὸ ὅποιον διὰ τὰ ἐπιτευχθῆ κατὰ τὸν πλέον ἀρμόζοντα τρόπον πρέπει νὰ τεθῆ ὑπὸ τὸν πλήρη ἔλεγχον τῶν ἀρμοδίων πρὸς τοῦτο δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ εἰδικῶς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν μόνον κατάλληλον φορέα.

Τὸ παρελθὸν τῆς Κρήτης δύναται νὰ διαιρεθῆ εἰς τὰς ἐξῆς βασικὰς περιόδους, ἀξιόλογα κατάλοιπα ἐκάστης τῶν ὁποίων ἔχουν ἀνευρεθῆ εἰς ὁλόκληρον τὴν νήσον.

Μινωικὴ Ἐποχὴ	(2500–1150 π.Χ.)	ἧτοι ἔτη	1350
Ἑλληνορρωμαϊκὴ Ἐποχὴ	(1150 π.Χ.–395 μ.Χ.)	»	» 1545
Πρώτη Βυζαντινὴ Περίοδος	(395– 828)	»	» 433
Ἀραβικὴ Περίοδος	(828– 961)	»	» 133
Δευτέρη Βυζαντινὴ Περίοδος	(961–1204)	»	» 243
Ἑνετικὴ Περίοδος	(1204–1669)	»	» 465
Τουρκικὴ Περίοδος	(1669–1898)	»	» 229
Νεωτέρα Ἐποχὴ	(1898–1963)	»	» 65

Ἡ διατύπωσις κατωτέρω ὠρισμένων ὑποδείξεων καὶ προτάσεων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν ἀνευρεθέντων ὑπολειμμάτων τοῦ παρελθόντος τῆς νήσου, δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ οὔτε ὡς ἀποτέλεσμα ἐπιστημονικῆς ἐπὶ τοῦ θέματος ἐρεύνης, οὔτε καὶ ὡς ἀξιολόγησις τῶν σημείων τούτων. Μία τοιαύτη προσπάθεια, ὡς ἀπαιτοῦσα χρόνον καὶ εἰδικὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις, εὐρίσκειται ἐκτὸς τοῦ ἀντικειμένου τῆς παρούσης Μελέτης. Τὰ ὑποδεικνύμενα σημεῖα πρὸς ἀξιοποίησιν, εἰς τὰ ὅποια πιθανῶς νὰ δύνανται νὰ προστεθοῦν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων καὶ ἕτερα ἀξιόλογα, εἶναι τὰ πλέον ἐμφανῆ καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅποια θὰ ἠδύναντο νὰ προκαλέσουν κατ' ἀρχὴν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μέσου τουρίστα.

Γενικῶς ἡ ἀξιοποίησις τοῦ πλουσιωτάτου παρελθόντος τῆς νήσου (βλ. Χάρτην ἀρ. 99) δύναται νὰ διαχωρισθῆ εἰς τοὺς κάτωθι τομεῖς :

α. Ἀξιοποίησις τῶν Μινωϊκῶν καὶ Ἑλληνορρωμαϊκῶν Ἀρχαιοτήτων :

Διὰ τὴν πλήρη ἀνάδειξιν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν διαφόρων Μινωϊκῶν καὶ Ἑλληνορρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων προτείνονται τὰ κάτωθι :

1. Ἡ διάθεσις εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ὑπηρεσίαν τῶν ἀναγκαίων πιστώσεων διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἤδη ἐν ἐξελίξει ἀνασκαφῶν καὶ τὴν ἔναρξιν νέων τοιούτων εἰς σημεῖα ὅπου εἶναι γνωστὴ ἡ ὑπαρξις ἀρχαίων πόλεων ἢ οἰκισμῶν.

2. Ἡ διάθεσις τῶν ἀπαιτουμένων πιστώσεων διὰ τὴν περίφραξιν, διαφύλαξιν καὶ τὴν ἐν γένει ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων ἀρχαιολογικῶν χώρων,

τὸν καθαρισμὸν αὐτῶν, τὴν ἀνάπτυξιν πρασίνου, τὴν διαμόρφωσιν τοῦ περιβάλλοντος χώρου τῶν, τὴν ἀπαλλοτριώσιν ὠρισμένων ἀναγκαίων ἐκτάσεων, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἀναστήλωσιν ὠρισμένων μνημείων ἢ κτιρίων.

3. Ἡ κατασκευὴ ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς τοὺς κυριωτέρους ἀρχαιολογικοὺς χώρους, ἢ δημιουργία χώρων σταθμεύσεως αὐτοκινήτων ὡς καὶ ἡ ἀνέγερσις, εἰς σημεῖα ὑποδειχθόσμενα ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, μικρῶν περιπτέρων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπισκεπτῶν.

Συγκεκριμένως προτείνεται ἡ πλήρης ἀξιοποίησις τῶν ἤδη ὀργανωμένων ἀρχαιολογικῶν χώρων Κνωσοῦ, Φαιστοῦ, Ἀγίας Τριάδος, Γόρτυνος, Μαλίων καὶ Γουρνιῶν, διὰ τῆς δημιουργίας ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τῶν ἐπισκεπτῶν ὡς καὶ διὰ τῆς πλήρους διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος χώρου. Ὁμοίως διὰ τοὺς ὀργανωμένους ἀρχαιολογικοὺς χώρους τῆς Τυλίσου καὶ τῆς Λατοῦς (Ἐτέρας) προτείνονται, ἐκτὸς τῆς ἐξασφαλίσεως ἀνεύτου προσπελάσεως, ἡ πλήρης διαμόρφωσις καὶ ὁ καθαρισμὸς τοῦ χώρου, ἢ ἀπαλλοτριώσις τῶν περὶ κτισμάτων (εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Τυλίσου), καὶ ἡ δημιουργία ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ ἀξιοποίησις τῶν ὀργανωμένων ἤδη ἀρχαιολογικῶν χώρων τῆς Ἀμνισοῦ, Νίρου Χάνι καὶ Βαθυπέτρου, ὡς καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ προσφάτως ἀνακαλυφθέντος ἀξιολόγου ἀρχαιολογικοῦ χώρου εἰς Κάτω Ζάκρον Σητείας διὰ περαιτέρω ἀνασκαφῶν, διαμορφώσεως καὶ περιφράξεως τοῦ χώρου, τοποθετήσεως φυλάκων καὶ κατασκευῆς ὁδῶν προσπελάσεως.

Τέλος προτείνεται ἡ διάθεσις τῶν ἀναγκαίων πιστώσεων (400.000 δρχ.) διὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῆς παρὰ τὸν σημερινὸν ἀρχαιολογικὸν χώρον τῶν Ἄνω Ἀρχαῶν ἐκτάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν, κατὰ τοὺς εἰδικούς, εὐρίσκονται σημαντικὰ ὑπολείματα τῆς ἀρχαίας πόλεως ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ προσπελάσεως πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ἱεροῦ ὄρους Γιούχτα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει Μινωϊκὸν ἱερὸν κορυφῆς καὶ ἐξαίρετος θέα πρὸς Ἡράκλειον.

Ἄλλα σημεῖα τῆς νήσου μὲ ἀξιολόγους Μινωϊκὰς ἀρχαιότητας τὰ ὅποια θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ περιφραχθοῦν, νὰ ἀποκτήσουν φύλακα, νὰ διαμορφωθῆ ὁ περιβάλλον χώρος τῶν καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἀνεύτου προσπέλασιν, εἶναι ὁ μικρὸς Μινωϊκὸς οἰκισμὸς εἰς Χόνδρον Βιάννου, αἱ οἰκίαι τῆς Βασιλικῆς Ἱεραπέτρας, ὁ ἀρχαῖος συνοικισμὸς εἰς τὴν νησίδα Ψεῖρα (εἰς τὸν κόλπον Μιραμπέλλου), ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος τῆς Μινωϊκῆς πόλεως εἰς Παλαίκαστρον Σητείας, οἱ διάφοροι τάφοι τῆς Μεσσαράς—ὁ σημαντικώτερος τῶν ὁποίων εὐρίσκειται παρὰ τὸ χωρίον Καμηλάρι—καὶ ὁ ἀρχαιότατος οἰκισμὸς ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὴν τοποθεσίαν Καρφί, τοῦ ὄροπέδιου Λασηθίου, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐξαίρετον θέαν πρὸς ὄλον τὸ ὄροπέδιον.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ πλήρης ὀργάνωσις τῶν ἀνευρεθέντων ὑπολειμμάτων καὶ ἡ διενέργεια περαιτέρω ἀνασκαφῶν εἰς τὰς ἀρχαίας ἑλληνικὰς πόλεις τῶν Φαλασάρων, Πολυρρηνίας, Ἀπτέρων καὶ Δικτύνης, εὐρισκομένων εἰς τὸ βόρειον καὶ δυτικὸν τμήμα τοῦ νομοῦ Χανίων, τῶν εἰς τὸ νότιον τμήμα τοῦ αὐτοῦ νομοῦ ἀνευρεθέντων ὑπολειμμάτων τῆς Ὑρτακίνας, Καντάνου, Λισσοῦ, Συίας, Τάρας, Ἐλύρου, τοῦ εἰς τὸ νότιον τμήμα τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου παρὰ τὸν Λένταν ἀνευρεθέντος Ἀσκληπιείου—ἐν συνδυασμῶ πιθανῶς μὲ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς παρακειμένης ἱαματικῆς πηγῆς—ὡς καὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἰτάνου, εὐρισκομένης εἰς τὸ ἀνατολικώτερον ἄκρον τῆς νήσου, εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σητείας καὶ τῆς εἰς τὸν κόλπον Μιραμπέλλου εὐρισκομένης ρωμαϊκῆς πόλεως Ὀλοῦντος, τῆς ὁποίας τὰ περισσώτερα εὐρήματα εἶναι ἐντὸς τῆς θαλάσσης καὶ ἀποκτοῦν ὡς ἐκ τούτου πρόσθετον ἐνδιαφέρον.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἱερῶν σπηλαίων Δικταίου Ἄντρου, Ἰδαίου Ἄντρου, Σπηλαίου Καμαρῶν, Σκοτεινοῦ, Εἰλειθυίας, διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως καταλλήλου προσπελάσεως, ἐγκαταστάσεως ἐσωτερικῶν διαβάσεων καὶ φωτισμοῦ ὡς καὶ διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως τῶν τουριστῶν.

Εἰς ὅλα τὰ ὡς ἄνω σημεῖα, καὶ ἐφ' ὅσον κριθῆ σκόπιμον ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, θὰ πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν αἱ ἀνασκαφαί, καθαρισθοῦν, διαμορφωθοῦν καταλλήλως καὶ περιφραχθοῦν οἱ ἀρχαιολογικοὶ χώροι καὶ ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν διαφύλαξιν καὶ προστασίαν αὐτῶν. Ἐπιπροσθέτως, νὰ ἐξασφαλισθῆ ἀνεύτου προσπέλασις ἐκ τοῦ βασικοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου τῆς νήσου καὶ ἀνεγερθοῦν ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρέτησεως τῶν ἐπισκεπτῶν.

β. Ἀξιοποίησις Βυζαντινῶν, Ἑνετικῶν καὶ Τουρκικῶν Μνημείων :

Ἐπὶ χίλια πεντακόσια περίπου ἔτη, ἧτοι ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κρήτης ἀπὸ τὴν Τουρκίαν κατὰ τὸ 1898, ἡ νήσος ὑπέστη πλείστας ὄσας εἰσβολὰς. Κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀράβων τὸ 827, ἀπηλευθερώθη ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Φωκά τὸ 961, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν τὸ 1204, καὶ παρεδόθη ὑπ' αὐτῶν εἰς τοὺς Τούρκους, κατόπιν πεισματῶδους ἀγῶνος, τὸ 1669.

Ἀποτέλεσμα τῆς μακρᾶς περιόδου κατοχῆς τῆς Κρήτης ὑπὸ ξένων δυνάμεων, καὶ τῶν πολέμων οἱ ὅποιοι διεξήχθησαν εἰς τὴν νήσον, ἦτο ἡ κατασκευὴ σημαντικῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων, φρουριῶν, τειχῶν, κ.λ.π. ὡς καὶ διαφόρων ἄλλων μνημείων, κρηνῶν, οἰκιῶν, βιλλῶν, ἀριθμὸς τῶν ὁποίων διασώζεται σήμερον εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν. Τούτων προτείνεται, πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, πλήρης ἀποκατάστασις, καθαρισμὸς καὶ ἀναστήλωσις ὅπου εἶναι σκόπιμον.

1. ΦΡΟΥΡΙΑ ΚΑΙ ΟΧΥΡΩΜΑΤΙΚΑ ΕΡΓΑ : Ἡ Κρήτη, ὡς ἐλέχθη ἄνωτέρω, διαθέτει πλῆθος σημαντικῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων τοῦ Μεσαίωνος, μερικὰ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται μετὰ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν αὐτῶν προτείνονται τὰ κάτωθι :

Τεῖχη Ἡρακλείου

Συνέχισις καὶ συμπλήρωσις τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν. Γεφύρωσις τῆς Πύλης τοῦ Ἰησοῦ. Ἀπαλλοτριώσις ὄλου τοῦ χώρου τῆς τάφρου, καὶ τῶν περὶ τῶν κυριωτέρων σημείων τῶν κτισμάτων. Πλήρης καθαρισμὸς αὐτῶν καὶ ἀναστήλωσις τῶν ἐπικινδύνων σημείων.

Κοῦλες Ἡρακλείου

Καθαρισμὸς, ἀποκατάστασις, ἀναστήλωσις καὶ στερέωσις ὠρισμένων τμημάτων. Ἡλεκτροφωτισμὸς καὶ τοποθέτησις μονίμου φύλακος. Ἐκπόνησις μελέτης χρησιμοποίησεως τῶν αἰθουσῶν διὰ καλλιτεχνικὰς καὶ πνευματικὰς ἐκδηλώσεις, καὶ ὡς χώρου ὑποδοχῆς καὶ παροχῆς πληροφοριῶν εἰς τοὺς τουρίστας.

Φορτέζα Ρεθύμνου

Πλήρης καθαρισμὸς καὶ ἀποκατάστασις τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου καὶ τῶν τειχῶν. Ἐκπόνησις εἰδικῆς μελέτης διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ χώρου. Ἀπομάκρυνσις τῶν πλησίων τῆς εἰσόδου εὐρισκομένων οἰκίσκων καὶ τοῦ κτιρίου φυλακῶν.

Τείχη και Φρούρια Χανίων

Καθαρισμός, αποκατάσταση και επίσκεψη του φρουρίου Φιρκά. Συμπλήρωση της απαλλοτριώσεως του χώρου της τάφρου (και ιδιαιτέρως της νοτίας πλευράς) και απαγόρευση οικοδομήσεως εις αυτόν. Αποκατάσταση του ενετικού τείχους και του παλαιού βυζαντινού τείχους του Καστελλίου.

Φρούριον Σπιναλόγγας

Κατεδάφισις τών νεωτέρων κτισμάτων, και δή του παλαιού λεπροκομείου. Πλήρης καθαρισμός της νησίδος. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, εν συνδυασμῶ με την ὄλην αξιοποίησιν της νησίδος.

- Φρούριον Γραμβούσης
- Φρούριον Ίεραπέτρας
- Φρούριον Παλαιχώρας
- Φρούριον Ρόκκας (Κανλι-Καστέλλι)
- Φρούριον Σητείας
- Φρούριον Χώρας Σφακιών
- Φρούριον Φραγκοκαστέλλου

Διά τὰ ὡς ἄνω ἐπτά ὄχρωματικά ἔργα προτείνεται ὅπως ἀποκατασταθοῦν καὶ ἀναστήλωθοῦν κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ, καθαρισθῆ καὶ διαμορφωθῆ πλήρως ὁ ἐσωτερικὸς καὶ ἐξωτερικὸς χώρος, φυτευθῆ πράσινον, κατασκευασθοῦν ὁδοὶ προσπελάσεως, γίνῃ ἐγκατάστασις ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ, ἀπαλλοτριωθῆ ὁ περίξ τῶν φρουρίων χώρος καὶ τοποθετηθοῦν μόνιμοι φύλακες.

2. ΒΙΛΛΑΙ-ΟΙΚΙΑΙ-ΚΡΗΝΑΙ: Λόγω τῆς μακρᾶς κατοχῆς τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Τούρκων εὐρίσκονται, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη, ἐγκατασπαρμένα ἐπὶ τῆς νήσου, καὶ κυρίως ἐντὸς ἡ πλησίον τῶν μεγαλύτερων πόλεων, ἐνδιαφέροντα Μνημεῖα, Ἀρχοντικά, Πύργοι, Οἰκίαι καὶ Κρήναι.

Λεπτομερῆς κατάλογος τῶν ἀξιολογωτέρων ἐξ αὐτῶν ἀνεφέρθη εἰς τὸ Κεφάλαιον 3.00 τῆς παρούσης Μελέτης-ὁ ὅποιος ὁμως ἐπίσης δὲν εἶναι πλήρης. Διὰ τὴν αξιοποίησιν τῶν μνημείων αὐτῶν προτείνονται τὰ κάτωθι:

● Ἐρευνα καὶ ἀπογραφή ὄλων τῶν εὐρισκομένων εἰς καλὴν ἢ μετριὰν κατάστασιν βυζαντινῶν, ἐνετικῶν, καὶ τουρκικῶν οἰκιῶν, πύργων, ἀρχοντικῶν, μνημείων καὶ κρηνῶν.

● Ἀπαλλοτριώσεις τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν.

● Ἀποκατάστασις, καθαρισμός καὶ μερική ἢ γενικὴ ἀναστήλωσις τῶν σημαντικωτέρων ἐξ αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι αἱ:

- Ἑνετικαὶ Οἰκίαι περιοχῆς παλαιοῦ λιμένος Χανίων
- Ἀρχοντικὸν καὶ παρεκκλήσιον Ρογδιᾶς
- Βίλλα Καλλεργῶν (Ἔλος Κισσάμου)
- Βίλλα Καλλεργῶν (Ἅγιος Γεώργιος Κισσάμου)
- Βίλλα Τρεβιζάν (Τρεβιζιανὰ Χανίων)
- Βίλλα Dei Mezzi (Ἐτιὰ Σητείας)
- Ἐπαυλις Καλαθαινῶν (Καλάθαινες Κισσάμου)
- Οἰκία Κουρμούληδων (Κουσὲ Μεσσαράς)

● Ἀξιοποίησις τοῦ, πλησίον τοῦ χωρίου Χανδρὰ Σητείας, εὐρισκομένου ἐρήμου χωρίου Βόιλα¹, διὰ τῆς ἐπισκευῆς τῶν κυριωτέρων οἰκιῶν, διαμορφώσεως τοῦ χώρου, δημιουργίας ξενῶνος ἢ περιπτέρου καὶ ἐξασφάλισης ἀνέτου προσπελάσεως.

● Ἐντοπισμός καὶ ἀξιολόγησις τῶν κυριωτέρων Ἑνετικῶν καὶ Τουρκικῶν Κρηνῶν (Morozini, Priuli, Bemro Ἡρακλείου, Arimondi Ρεθύμνου, Ἱεραπέτρας κ.λ.π.). Ἀποκατάστασις αὐτῶν, ἀπαλλοτριώσεις τοῦ περιβάλλοντος χώρου (ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη, ὡς π.χ. εἰς Priuli) καὶ διαμόρφωσις αὐτοῦ.

¹ Τὸ χωρίον Βόιλα, ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατοίκων του κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν τὸ 1922 καὶ παραμένει ἔκτοτε σχεδὸν ἔρημον. Διαθέτει ἀξιόλογα κτίσματα τῆς ἐνετικῆς ἐποχῆς, ἐκκλησίας μετὰ τοιχογραφιῶν κλπ.

● Χαρακτηρισμός τῆς περιοχῆς τοῦ παλαιοῦ ἐνετικοῦ λιμένος τῶν Χανίων καὶ τῆς συνοικίας Τοπανά, ὡς καὶ ὠρισμένον τμημάτων τῆς πόλεως τοῦ Ρεθύμνου, ὡς «Διατηρητέων Χώρων» με ἀπαγόρευσιν ἀνεγέρσεως νέων κτισμάτων ἄνευ ἀδείας εἰδικῶς πρὸς τοῦτο συσταθεσομένης ἐπιτροπῆς.

γ. Ἀξιοποίησις Ἐκκλησιῶν καὶ Ἱερῶν Μονῶν:

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Βυζαντινῆς περιόδου καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἑνετικῆς καὶ Τουρκικῆς κατοχῆς τῆς νήσου, ἀνηγέρθη πλῆθος ἐκκλησιῶν καὶ Ἱερῶν Μονῶν. Πολλὰ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, καὶ εἰδικῶς αἱ ἀνεγερθεῖσαι κατὰ τὴν Ἑνετικὴν ἐποχὴν, διαθέτουν ἀξιολόγους τοιχογραφίας μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας, αἱ ὁποῖαι διασώζονται εἰς καλὴν σχετικῶς κατάστασιν. Ἐπίσης ἔχουν ἀνευρεθῆ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Κρήτης ὑπολείμματα παλαιότερων παλαιοχριστιανικῶν ἐκκλησιῶν με ἀξιόλογα μωσαϊκά.

Ἐνδιαφέρον ἐπίσης παρουσιάζουν καὶ τὰ διάφορα τουρκικὰ τεμένη καὶ τζαμίαι, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν εἰς τὰς μεγάλας κυρίως πόλεις (Χανιά, Ρέθυμνον, Ἱεράπετραν).

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αὐτοῦ πλοῦτου προτείνονται τὰ κάτωθι:

Πλήρης ἀπογραφή καὶ φωτογράφισις ὄλων τῶν ἐκκλησιῶν τῶν διαθετουσῶν τοιχογραφίας ἢ μωσαϊκά, διαπίστωσις τῆς καταστάσεώς των καὶ ἀξιολόγησις τῆς καλλιτεχνικῆς των ἀξίας.

Εὐρυτάτη προβολὴ τοῦ τουριστικοῦ αὐτοῦ δυναμικοῦ τῆς νήσου, διὰ τῆς δημοσιεύσεως λευκωμάτων, φωτογραφιῶν, λήψεως ταινιῶν κλπ.

Σύστασις ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας ἐνὸς κλιμακίου ἐξ εἰδικευμένων ἀρχαιολόγων, ἀρχιτεκτόνων, καλλιτεχνῶν καὶ τεχνιτῶν εἰσεως αὐτοκινήτων, ἐνδεικτικῆς σηματοδοτήσεως διὰ τὴν εὐχερῆ ἀνεύρεσιν τῶν μνημείων, διαμόρφωσις τοῦ περιβάλλοντος, καὶ φύτευσις πρασίνου ὡς καὶ λήψις τῶν ἀναγκαίων μέτρων διὰ τὴν συντήρησιν καὶ διαφύλαξιν αὐτῶν.

Ἐπιπλέον τῶν ἐκκλησιῶν μετ' ἀξιολόγων τοιχογραφιῶν ὑπερβαίνει τὰς ἑνεακοσίας καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίσταται φανερόν ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀξιολόγησις αὐτῶν, ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα τῶν τοιχογραφιῶν των ἢ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς των. Μία τοιαύτη ἀξιολόγησις ἐκφεύγει τῶν σκοπῶν τῆς παρούσης μελέτης, ἀπαιτεῖ δὲ ἀπολύτως εἰδικευμένον ἐπιστημονικὸν προσωπικόν.

Διὰ τὴν δημιουργίαν ὁμως, ἀμέσως, ὠρισμένων σημείων ἔλξεως τουριστῶν ἐπετέλεσαν ἐξήκοντα περίπου ἐκκλησιαὶ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς νήσου, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν γνῶμην εἰδικῶν¹ διαθέτουν ἀξιολόγους βυζαντινὰς τοιχογραφίας, ἡ δὲ ἐπίσκεψις των θὰ ἦτο ἐνδιαφέρουσα. Αἱ ἐπιλεγείσαι αὐταὶ ἐκκλησιαὶ εἶναι αἱ κάτωθι:

δικῶς ἐπιφορτισμένων διὰ τὴν ἀναστήλωσιν καὶ ἐπίσκεψιν τοιούτων κτισμάτων ὡς καὶ διὰ τὸν καθαρισμὸν, ἐπαναφορὰν καὶ συντήρησιν τῶν τοιχογραφιῶν καὶ τῶν ψηφιδωτῶν. Μία τοιαύτη ἐργασία ἀπαιτεῖ ἐντελῶς εἰδικευμένον προσωπικόν, τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ὁποίου ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία εὐθὺς ἀμέσως. Ὁ ὑφιστάμενος εἰς ἀρχαιολογικά, βυζαντινὰ, ἐνετικά κλπ. μνημεῖα πλοῦτος τῆς νήσου εἶναι ἀνεκτίμητος, λόγῳ δὲ κακῆς συντηρήσεως κινδυνεῖ νὰ καταστραφῆ.

¹ Ἐπιλογὴ τῶν σημαντικωτέρων ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοιχογραφιῶν ἢ ψηφιδωτῶν, ὡς καὶ ἄλλων παρομοίων ἀξιολόγων μνημείων, κατασκευὴ ὁδῶν προσπελάσεως ἐκ τῆς πλησιεστερᾶς ὁδικῆς ἀρτηρίας, χώρων σταθμῶν

¹ Στ. Παπαδάκη, Ἐπιμελήτρια Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων, Κατάλογος ἐχόντων ἀνάγκην στερεώσεως καὶ συντηρήσεως ἀξιολόγων βυζαντινῶν ναῶν καὶ μεσαιωνικῶν μνημείων Κρήτης.

Κ. Λασηθιωτάκης, Διευθυντὴς Τεχνικῶν Ὑπηρ. Βορείου Ἑλλάδος, Ὑπόδειξις μερικῶν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐκκλησιῶν, μετὰ βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν, εἰς τὴν Ἀνατολικὴν κυρίως Κρήτην.

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 10-6 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΩΝ

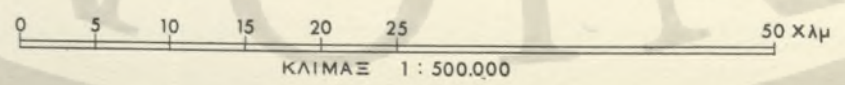
Νομὸς Χανίων		Νομὸς Ἡρακλείου	
Ἀλίκαιπος	—Κοιμήσεως Θεοτόκου	Ἄβδου	—Ἁγίου Ἀντωνίου
»	—Παναγίας	»	—Ἁγίου Κωνσταντίνου
Ἀλικιανός	—Ἁγίου Γεωργίου	Ἅγιος Βασίλειος	—Ἁγίου Ἰωάννου
»	—Ἁγίου Ἰωάννου Κουφοῦ	Ἅγιοι Δέκα	—Ἁγίας Λίμνης
Ἀνύδρι	—Ἁγίου Γεωργίου	»	—Ἁγίων Δέκα
Ἀνυσαράκι Κανδάνου	—Παναγίας	Ἀμαριανὸ	—Ἁγίου Γεωργίου
Ἄπτερα	—Ἁγίου Ἰωάννου	Βιζαριανὸ	—Ἁγίου Παντελεήμονος
Βούτσας (Παλαιχώρας)	—Σωτῆρος	Βόριζα	—Ἁγίου Φανουρίου
Δρῦς	—Ἁγίων Ἀποστόλων	Γιούχτας	—Ἀσωμάτου
Καβαλαριανὰ	—Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλου	Ἐπισκοπή	—Ἁγίας Παρασκευῆς
Καμπανὸς (Μονή)	—Ἁγίου Νικολάου	Ἡράκλειον	—Ἁγίου Μάρκου
Κομιτάδες	—Ἁγίου Γεωργίου	»	—Ἁγίου Μηνᾶ (Μεγάλου)
Κουρνά	—Ἁγίας Εἰρήνης	»	—Ἁγίου Μηνᾶ (Μικροῦ)
Μάζα	—Ἁγίου Νικολάου	»	—Ἁγίου Τίτου
Μαθῆς	—Ἁγίου Ἀντωνίου	Καστέλλι Πεδιάδος	—Ἁγίας Φωτεινῆς καὶ Σπυρίδωνος
Μεσκλά	—Μεταμορφώσεως	»	—Ἀφέντη Χριστοῦ
Νέμπρος	—Ἁγίου Κωνσταντίνου	Μάταλα	—Ἁγίου Παύλου
»	—Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλου	Ποταμιές	—Χριστοῦ
Ροδοβάνι	—Ἁγίων Ἀποστόλων Μερτῆ	»	—Παναγίας Γουβερνιώτισσας
		Νομὸς Λασηθίου	
		Κριτσά	—Παναγίας Κεράς
		Λογάρι Κριτσᾶς	—Παναγίας

- † ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ
- ⊥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ
- ⊥ ΡΩΜΑΪΚΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΠΟΣ
- ✝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
- ⊕ ΠΑΛΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
- ⊠ ΜΟΝΗ
- ⊠ ΦΡΟΥΡΙΟΝ - ΤΕΙΧΟΣ
- ⊠ ΙΕΡΟΝ ΣΠΗΛΑΙΟΝ
- ⊠ ΟΙΚΙΑ (Ι) ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ
- ★ ΜΟΥΣΕΙΟΝ (ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΝΕΟΥ)
- ⊠ ΚΡΗΝΗ

- ΑΣΤΙΚΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ
- ★ ΑΥΤΟΝΟΜΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
- ★ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙΣ

**ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑ ΑΝΑΔΕΙΞΕΩΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΤΟΠΩΝ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ
ΚΑΙ ΕΝΕΤΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ**

ΠΙΝΑΞ ΑΡ. 10-7 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΝ ΑΖΙΟΠΟΙΗΣΙΝ
ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΚΑΙ

Ν. Χανίων	Ν. Ρεθύμνης	Ν. Ήρακλείου	Ν. Λασηθίου
ΕΛΥΡΟΣ	ΒΙΖΑΡΙΑΝΟΝ	ΒΕΝΙΖΕΛΕΙΟΝ ΣΑΝΑΤΟΡΙΟΝ	ΟΛΟΥΣ
ΜΕΣΚΛΑ	ΓΟΥΔΕΛΙΑΝΑ	ΛΕΝΤΑΣ	ΣΗΤΕΙΑ
ΣΟΥΓΙΑ	ΕΠΙΣΚΟΠΗ	ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ	
	ΠΑΝΟΡΜΟΣ	ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ (2)	

Πέραν τών ως άνω εκκλησιών, ως έχει ήδη αναφερθή, υπάρχουν εις Κρήτην δεκάδες Ίερών Μονών, αι περισσότεραι τών οποίων είναι έγκατελελειμμένοι. Πολλαι εκ τών Ίερών αυτών Μονών διαθέτουν αξιόλογα στοιχεία τουριστικού ενδιαφέροντος, ως παλαιά κτίρια τής βυζαντινής και ενετικής εποχής, τοιχογραφίας, φορητάς εικόνας, χειρόγραφα και διάφορα άλλα κειμήλια.

Αι κυριώτεροι τών ως άνω Ίερών Μονών, αι όποια αποτελοῦν και ενδιαφέροντα σημεία προς επίσκεψιν είναι :

Ν. ΧΑΝΙΩΝ

Μονή Άγ. Ίωάννου Τσαγαρολῶν
Μονή Γουβερνέτου
Μονή Γωνιάς (Όδηγητρίας)
Μονή Χρυσσοκαλιτίσης

Ν. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Μονή Άγκαράθου
Μονή Βροντησίου
Μονή Έπανωσήφη
Μονή Κουδομα
Μονή Όδηγητρίας Μεσσαρά

Ν. ΡΕΘΥΜΝΗΣ

Μονή Άρκαδίου
Μονή Πρεβέλης

Ν. ΛΑΣΗΘΙΟΥ

Μονή Καψά
Μονή Κρουσταλλένιας
Μονή Βιδιάνης
Μονή Σπηλιωτίσης
Μονή Τοπλοῦ

Διά τήν αξιοποίησιν τών ως άνω Ίερών Μονών προτείνονται :

Έγκρισις πιστώσεων διά τόν καθαρισμόν, διαμόρφωσιν του περιβάλλοντος χώρου, φύτευσιν πρασίνου και κατασκευήν οδών προσπελάσεως εκ τής πλησιεστέρας οδικής άρτηρίας.

Κατασκευή εις ώρισμένας εκ αυτών (Βλ. Κεφ. 9.01β) ξενώνων, ώστε να καταστή δυνατή ή εις αυτάς διανυκτέρευσις τών επισκεπτών.

Άπογραφή και αξιολόγησις τών εις τας διαφόρους Μονάς εύρισκόμενων κειμηλίων, συγγραμμάτων και άλλων αντικειμένων αξίας, και συγκέντρωσις ή εξέυρεσις τρόπου προστασίας αυτών.

Τόσον εις διαφόρους εκκλησίας όσον και εις διαφόρους Μονάς εύρίσκεται ίκανός αριθμός παλαιών εικόνων μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας. Πλήν του γεγονότος ότι, ούτω διεσπαρμένοι και εύρισκόμενοι εν μέσω άλλων εικόνων άνευ καλλιτεχνικής αξίας, δέν προβάλλονται ίκανοποιητικώς, διατρέχουν επί πλέον τόν κίνδυνον κλοπής ή καταστροφής.

Προτείνεται επομένως ή συγκέντρωσις όλων τών αξιολόγων βυζαντινών εικόνων και κειμηλίων εις έν ή περισσότερα Μουσεία.

δ. Όργάνωσις Άρχαιολογικής Υπηρεσίας :

Διά τήν πραγματοποίησιν του προτεινομένου ανωτέρω προγράμματος είναι απαραίτητος ή επάνδρωσις τής Άρχαιολογικής Υπηρεσίας Κρήτης δια του καταλλήλου και επαρκούς προσωπικού.

Συγκεκριμένως προτείνονται τά εξής :

1. Διορισμός Έφόρου ή Έπιμελητοῦ Άρχαιοτήτων Δυτικής Κρήτης με έδραν τά Χανιά και έποπτεία επί τών νομών Χανίων και Ρεθύμνης.

2. Διορισμός σειράς έπιμελητῶν δι' έκαστον εκ τών αξιολόγων τομέων και ύπευθύνων δια τήν καταγραφήν, αξιολόγησιν, διαφύλαξιν, συντήρησιν και αναστήλωσιν τών Μινωϊκών και Έλληνορωμαϊκών Άρχαιοτήτων, τών Ένετικών Μνημείων, τών Όχυρωματικών Έργων, τών Εκκλησιών μετα τοιχογραφιών, ως και τών ύπολοίπων Ιστορικών μνημείων.

3. Άποστολή άμέσως προς εκπαίδευσιν ίκανοῦ αριθμοῦ μαθητῶν τής σχολής Καλών Τεχνῶν ή και άλλων σχολῶν δια τήν ειδίκευσιν εις εργασίας επαναφορῆς τοιχογραφιῶν.

4. Η κατάρτισις κλιμακίων αρχιτεκτόνων-αρχαιολόγων, οι όποιοι με τήν βοήθειαν ειδικευμένων τεχνιτῶν θα αναλάβουν τό έργον τής συντηρήσεως και αναστηλώσεως τών ενετικών και βυζαντινῶν μνημείων.

5. Η κατάρτισις έπιμελητῶν δια τόν ενδεχόμενον διορισμόν των ως ύπευθύνων τών προτεινομένων μικροτέρων αρχαιολογικών Μουσείων (Βλ. επόμενα κεφάλαια).

6. Η κατάρτισις ειδικοῦ σώματος Φυλάκων Άρχαιολογικών Χώρων οι όποιοι θα ήδύναντο να παρακολουθήσουν επί εξαμήνον Ιδιαιτέραν σειράν μαθημάτων εις τήν προτεινομένην Σχολήν Τουριστικῶν Έπαγγελμάτων και να είναι ούτω εις θέσιν να χρησιμεῦσιν και ως ξεναγοι εις τούς επισκεπτομένους τόν υπό τήν έποπτεία των χώρων, τουρίστας.

ε. Ανάπτυξις Σημείων Ιστορικού Ένδιαφέροντος :

Η νεωτέρα ιστορία τής Κρήτης, και οι άγῶνες δια τήν άπελευθέρωσιν της από τήν τουρκικήν δουλείαν ως και ή αντίστασις, τελευταίως, έναντίον τών Γερμανῶν έχουν δημιουργήσει μιαν ισχυράν παράδοσιν με τήν οποίαν είναι συνδεδεμένοι διάφοροι τοποθεσίαί τής νήσου.

Διά να αναπτυχθοῦν και προβληθοῦν τά σημεία Ιστορικού ενδιαφέροντος προτείνονται τά κατωτέρω :

● Ό έντοπισμός όλων τών σημείων τών συνδεδεμένων με τόν άγῶνα ανεξαρτησίας έναντίον τών Τούρκων (π.χ. Άρκαδι, Μελιδώνι κλπ.) και ό χαρακτηρισμός αυτών ως «Έθνικῶν Τόπων». Η διαμόρφωσις του χώρου, ή προβολή τής Ιστορίας εκάστου και ή δημιουργία εκδηλώσεων επί τῆς έπετείφ τής δράσεως δια τήν οποίαν και κατέστη γνωστόν.

● Η δημιουργία ενός Μουσείου «Μάχης τής Κρήτης» εις Ρέθυμνον και ή συλλογή εις αυτό όλων τών συνδεδεμένων μετα τής μεγάλης αὐτῆς έκστρατείας στοιχείων.

● Η παρασκευή σχεδιαγραμμάτων τών διαφόρων φάσεων του άγῶνος, ως και ή συλλογή τών στοιχείων, φωτογραφιῶν κλπ. τής μετέπειτα αντίστασεως έναντίον τής Γερμανικής Κατοχῆς (ως π.χ. ή άπαγωγή του Γερμανοῦ Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τής νήσου Κρείρπ).

● Η δημιουργία εθνικῶν μουσείων εις τας οικίας ή γενετήρας προσωπικοτήτων Κρητικῆς καταγωγῆς ως π.χ. του Έλευθερίου Βενιζέλου, του Έμμανουήλ Τσουδεροῦ, του Ν. Καζαντζάκη και άλλων, δια τής συγκεντρώσεως τών προσωπικῶν των αντικειμένων, χειρογράφων, οικογενειακῶν κειμηλίων κ.λ.π. Επίσης ή δημιουργία εις Φόδελε ενός Μουσείου με αντίγραφα όλων τών έργων του Δ. Θεοτοκοπούλου (El Greco). (Βλ. πρότασιν κατωτέρω περι Μουσείων γενικῶς).

● Ό έντοπισμός όλων τών σημείων τής νήσου, τών συνδεδεμένων μετα διαφόρων μυθολογικῶν παραδόσεων, ως και τών διαφόρων περι τήν Κρήτην μύθων, και ή χρησιμοποίησις του ύλικου τούτου δια τήν προβολήν αὐτῆς.

στ. Μουσεία—Έκθέσεις—Συλλογαί :

Τά περισσότερα και κυριώτερα τών άνευρεθέντων μέχρι σήμερα, εις τούς διαφόρους αρχαιολογικούς χώρους τής νήσου, αντικειμένων, εύρίσκονται εκτεθειμένα εις τό Άρχαιολογικόν Μουσείον Ήρακλείου. Αι συνεχείς όμως ανακαλύψεις εις τούς ήδη ύφισταμένους ή εις νέους αρχαιολογικούς χώρους έχουν ήδη δημιουργήσει πρόβλημα χώρου εις τό Μουσείον Ήρακλείου.

Διά τόν λόγον αυτόν θεωρεῖται σκόπιμος ή δημιουργία μικρῶν αρχαιολογικῶν μουσείων εις τούς κυριωτέρους αρχαιολογικούς χώρους ή, όπου τοῦτο δέν είναι δυνατόν, εις τήν πλησιεστέραν πόλιν. Η δημιουργία μιᾶς αλύσεως τοιούτων μουσείων θα δημιουργήσει πρόσθετα ενδιαφέροντα εις διάφορα σημεία τής νήσου και θα απαλλάξη τό Μουσείον Ήρακλείου από τά δευτερευούσης αξίας εκθέματα.

Έκτός του εις Άγιον Νικόλαον άνεγειρομένου σήμερα νέου αρχαιολογικοῦ μουσείου, προτείνεται ή δημιουργία νέων μικρῶν τοιούτων εις :

- 1) Γόρτυνα
- 2) Μάλια
- 3) Παλαιοχώραν
- 4) Σητεία
- 5) Φαιστόν

Επίσης προτείνονται :

6) Η επέκτασις (δια τής δημιουργίας νέας πτέρυγος) του Μουσείου Ρεθύμνης.

7) Η μεταφορά εις νέον κτίριον του Μουσείου Ήραπέτρας.

8) Η άνέγερσις νέου αρχαιολογικοῦ Μουσείου εις Χανιά, και ή μεταφορά εις αυτό όλων τών εκθεμάτων εκ του, άκαταλλήλου δια τόν σκοπόν αυτόν, ναοῦ του Άγίου Φραγκίσκου.

9) Η επέκτασις του Μουσείου Ήρακλείου δια τής δημιουργίας μιᾶς άμφιθεατρικής αίθούσης ανακοινώσεων.

Επί πλέον τών ως άνω αρχαιολογικῶν Μουσείων, προτείνεται επίσης ή δημιουργία :

10) Βυζαντινοῦ Μουσείου εις Χανιά, δια τής συγκεντρώσεως εις αυτό όλων τών Βυζαντινῶν εικόνων, εκθεμάτων, κοσμημάτων, κειμηλίων κλπ. τής Κρήτης.

11) Μουσείου τής «Μάχης τής Κρήτης» εις Ρέθυμνον, εις τό όποιον θα συγκεντρωθοῦν όλα τά σχετικά με τήν περίφημον αὐτήν μάχην του Β' Παγκοσμίου πολέμου, στοιχεία.

12) Μουσείου και Βιβλιοθήκης Βενιζέλου εις Χανιά δια τής συγκεντρώσεως όλων τών κειμηλίων, Ιστορικῶν έγγραφων, βιβλίων κλπ. τών Έλευθερίου και Σοφοκλή Βενιζέλου.

13) Βιβλιοθήκης και Συλλογῆς Έμμανουήλ Τσουδεροῦ εις Ρέθυμνον.

14) Μουσείου El Greco εις Φόδελε, δια τής συγκεντρώσεως καλών αντιγράφων όλων τών έργων του μεγάλου ζωγράφου.

Επί πλέον τών ανωτέρω μουσείων, εκθέσεων και βιβλιοθηκῶν, προτείνεται ή έν συνδυασμῶ προς τό πρόγραμμα αξιοποίησεως σύστασις προς διατήρησιν τών λαογραφικῶν στοιχείων τής Κρήτης (Βλ. Κεφ. 10.06, κατωτέρω):

15) Ένός μεγάλου εκθετηρίου έργων λαϊκῆς τέχνης και χειροτεχνίας εις Ρέθυμνον και μικροτέρων τοιούτων εις Χανιά, Ήρακλείον και Άγιον Νικόλαον.

16) Συλλόγων Κρητικῶν στολῶν εις Ρέθυμνον, Χανιά, Ήρακλείον και Άγιον Νικόλαον.

10.05 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΛΩΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙ- ΑΙΤΕΡΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Αί φυσικά καλλοναί τής Κρήτης, έν συνδυασμῶ πρὸς τὸ κλίμα αὐτῆς, δημιουργοῦν τὰς καταλλήλους προϋποθέσεις δι' άνετον καὶ εὐχάριστον πα-
ραμονήν εἰς τὴν νῆσον.

Τὰ φυσικά χαρακτηριστικά τῆς νήσου συνθέτουν έν σύνολον με πλείστα
ένδιαφέροντα στοιχεῖα, τὰ ὅποια καταλλήλως ἀξιοποιούμενα δύνανται νὰ
προσελκύσουν ἱκανὸν ἀριθμὸν ἐπισκεπτῶν. Ὁ κύριος φορεὺς τῆς ἀξιοποιή-
σεως τῶν φυσικῶν καλλωνῶν τῆς Κρήτης εἶναι τὸ Δημόσιον, έν συνεργασίᾳ
με τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως τῆς νήσου ἀφ' ἑνὸς καὶ με ἰδιω-
τικά, φυσιολατρικά, ἐκδρομικά καὶ παρόμοια έν γένει σωματεῖα καὶ ὀργανώσεις
ἀφ' ἑτέρου. Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν διαφόρων φυσικῶν χαρακτηριστικῶν
τῆς Κρήτης (βλ. καὶ Χάρτην Ἀρ. 100) προτείνονται τὰ κατωτέρω ἔργα
καὶ μέτρα :

α. Ὅρη—Φάραγγες—Ὅροπέδια :

Τὰ ὄρη τῆς Κρήτης εἶναι ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν τῆς Ἑλλά-
δος καὶ προσελκύουν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν τὸ ένδιαφέρον τῶν ὀρειβατῶν τῆς
χώρας. Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ὀρέων καὶ τὴν δημιουργίαν δυνατοτήτων
ὀρειβασίας προτείνονται τὰ κάτωθι :

Ἀνέγερσις Ὅρεινῶν Καταφυγίων εἰς τὰς ἐπιλεγείσας (βλ. Κεφάλαιον
9.01) τοποθεσίας τῶν Λευκῶν Ὅρέων, τῆς Ἰδης, τῆς Δίκτης καὶ τῆς Θριπτήης.

Κατασκευὴ ὁδῶν ἢ ἀτραπῶν προσπελάσεως πρὸς τὰ καταφύγια
αὐτά, ὡς καὶ οἰκίσκων μεταξὺ καταφυγίων καὶ κορυφῶν. Διαμόρφωσις πε-
ριβάλλοντος χώρου, φύτευσις πρασίνου κ.λ.π.

Διερεύνησις τῆς δυνατότητος κατασκευῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν
κορυφήν τῆς Ἰδης.

Πλήρης διερεύνησις τῆς δυνατότητος ὀργανώσεως χιονοδρομιῶν.
Ἐξέτασις τῶν προσφορωτέρων πλαγιῶν καὶ τοποθεσιῶν, τῆς ποιότητος
καὶ συνοχῆς τῆς χιόνος, τῶν ἐποχῶν κατὰ τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὰ αἱ χιο-
νοδρομιαὶ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν
χιονοδρόμων (Ski—Lifts κλπ.).

Πρόγραμμα πλήρους ἀναδασώσεως τῶν πλαγιῶν τῶν ὀρέων Κρή-
της, τῶν ὀροπεδίων, φαράγγων κ.λ.π. (βλ. πρότασιν περὶ ἀναδασώσεως
Κεφ. 10.05 στ).

Μεταξὺ τῶν ὀρεινῶν ὄγκων τῆς Κρήτης σχηματίζονται διάφοροι φά-
ραγγες, αἱ πλέον θεαματικά τῶν ὁποίων συγκεντρῶνται κατὰ μῆκος τῆς νο-
τίου ἀκτῆς ἀπὸ Παλαιοχώρας μέχρι τῆς Μονῆς Πρέβελη (Τρυνπητῆς, Δωμάτης,
Σαμαριάς, Ἀραδαίνης, Νίμπρου, Κότσουφου, Κουρταλιώτη κ.ἄ.).

Ἡ κυριώτερα τῶν φαράγγων αὐτῶν εἶναι ἡ τῆς Σαμαριάς, ἡ ὁποία ἀνε-
κρηρύχθη ἐσχάτως εἰς Ἐθνικὸν δρυμόν. Ἡ φάραγξ τῆς Σαμαριάς συγκεντρῶ-
νει ἤδη ἐτησίως σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐπισκεπτῶν, οἱ ὅποιοι, με ἀφετηρίαν
τὸ Ξυλόσκαλον καὶ τέρμα τὴν Ἀγίαν Ρουμέλην, διασχίζουν αὐτήν, με ὀλι-
γόωρον ἀνάπαυσιν εἰς τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸ μέσον τῆς Φάραγγος χωρίον
Σαμαριά.

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ τομέως τοῦ τουρι-
στικοῦ δυναμικοῦ τῆς Κρήτης προτείνονται τὰ κάτωθι :

Κατασκευὴ καλῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἀπὸ Χανιά ἕως Ξυλόσκαλον διὰ μέσου
Λάκκων καὶ Ὁμαλοῦ (βλ. Κεφάλαιον 10.01α καὶ 10.02α).

Ἐπισκευὴ τῆς ἀτραποῦ ἀπὸ Ξυλόσκαλον εἰς Ἀγίαν Ρουμέλην. Πλακό-
στρωσις τῶν δυσβάτων σημείων, κατασκευὴ πετρίνων κλιμάκων εἰς τὰς
ἀποτόμους κατωφερείας καὶ τοποθέτησις προστατευτικῶν κιγκλιδωμάτων
(βλ. Κεφ. 10.02α).

Δενδροφύτευσις ὀλοκλήρου τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Φάραγγος καὶ τοπο-
θέτησις οἰκίσκων κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ, εἰς ἀραιὰ διαστήματα.

Διαμόρφωσις τοῦ χωρίου Σαμαριά εἰς ξενῶνα καὶ κατασκευὴ περι-
πτέρων εἰς Ξυλόσκαλον καὶ Ἀγίαν Ρουμέλην.

Διερεύνησις τῆς δυνατότητος συνδέσεως τοῦ Ξυλοσκάλου μετὰ τῆς
Ἀγίας Ρουμέλης διὰ μικροῦ ἑναερίου ὀχήματος (τύπου Teleferik).

Ἐὰν ἡ τοποθέτησις ἐνὸς τοιοῦτου ὀχήματος — καθ' ὄλον τὸ μῆκος τῆς
Φάραγγος—δὲν κριθῆ σκόπιμος, προτείνεται ἡ κατασκευὴ καὶ τοποθέτησις
ἐνὸς μικροῦ ὀχήματος Lift μεταξὺ τῆς εἰσόδου τῆς Φάραγγος εἰς Ξυλόσκα-
λον καὶ τῆς θέσεως Ἁγίου Νικόλαος (παρὰ τὸ ὀμώνυμον ναῦδριον). Ἡ ἀπό-
στασις μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν σημείων εἶναι μόνον τρία χιλιόμετρα, ἡ ὕψομε-
τρικὴ τῶν ὁμῶς διαφορά ὑπερβαίνει τὰ ἐπτακόσια μέτρα, ἡ δὲ κατὰβασις
τοῦ τμήματος τούτου εἶναι καὶ ἡ δυσχερεστέρα. Ἐκ τῆς θέσεως Ἁγίου Νικό-
λαος ἕως τὸ χωρίον Σαμαριά καὶ ἀκολούθως ἕως τὴν ἐξοδὸν τῆς Φάραγγος
εἰς Ἀγίαν Ρουμέλην, ἦτοι ἐπὶ μῆκος δέκα περίπου χιλιομέτρων, ἡ κάθοδος
εἶναι ὀμαλωτέρα (ὕψομετρικὴ διαφορά 500 μέτρων) με μέσην κλίσιν 5%.
Μία διαμόρφωσις καὶ πλακόστρωσις τῆς ἀτραποῦ ἀπὸ Ἁγίου Νικόλαου
ἕως Ἀγίαν Ρουμέλην, έν συνδυασμῶ με τὴν ἐγκατάστασιν Lift μεταξὺ Ξυ-
λοσκάλου καὶ Ἀγίου Νικολάου, θὰ καταστήσῃ τὴν διάβασιν τῆς Φάραγγος
δυνατὴν εἰς τοὺς περισσοτέρους τουρίστας.

β. Προστασία Ἀκτῶν :

Τὸ συνολικὸν μῆκος τῶν ἀκτῶν τῆς Κρήτης ὑπερβαίνει τὰ χίλια χιλιό-
μετρα. Κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν ὑπάρχει πλῆθος ἀμμωδῶν παραλιῶν, αἱ ὁποῖαι
καὶ ἀποτελοῦν σπουδαῖον παράγοντα εἰς τὴν δημιουργίαν μαζικοῦ τουρι-
σμοῦ. Διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἀμμωδῶν αὐτῶν παραλιῶν καὶ διὰ τὴν δη-
μιουργίαν ἐτέρων προτείνονται τὰ κάτωθι :

Λήψις αὐστηρῶν μέτρων καὶ ἐπιβολὴ κυρώσεων εἰς τὰ ρυπαίνοντα
τὰς θαλάσσας πλοῖα.

Ἀπαγόρευσις τῆς ἀμμοληψίας ἀπὸ ὄλας τὰς τουριστικὰς περιοχὰς,
εἰς τὰς ὁποίας δέον ὄπως συμπεριληφθοῦν ὄλα τὰ σημεία εἰς τὰ ὁποῖα προ-
τείνεται ἡ ἀνέγερσις αὐτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων, ἐγκαταστά-
σεων, πλάζ, παραθαλασσίων περιπτέρων κ.λ.π.

Ἀπομάκρυνσις τῶν ἐγκαταστάσεων ἀνεφοδιασμοῦ καυσίμων Μαμι-
δάκη ἐκ τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου καὶ τῶν ἐγκαταστάσεων ΣΙΚΑ ἐκ Καλῶν
Λιμένων καὶ ἀπαγόρευσις κατασκευῆς παρομοίων ἐγκαταστάσεων εἰς τὴν
παραθαλασσίαν περιοχὴν ἀπὸ νηοῖδος Σπιναλόγγας μέχρι Κάτω Ζάκρου,

κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, ἀπὸ Μακρυγιάλου μέχρι
Ἱεραπέτρας, ἀπὸ τοὺς Καλοὺς Λιμένας μέχρι Χώρας Σφακίων, ἀπὸ Παλαιο-
χώρας μέχρις Ἐλαφονήσου, ἀπὸ Φαλασάρνων μέχρι Καστελλίου, ἀπὸ Μονῆς
Γωνιάς μέχρις Ἀκρωτηρίου Σταυροῦ, ἀπὸ Γεωργιουπόλεως μέχρις Ἀγίας
Πελαγίας καὶ ἀπὸ Ἁρακλείου—Χερσονήσου—Κόλπου Μαλίων μέχρι Λιμένους
Σέισι.

Δημιουργία καταλλήλων παρακτίων ἔργων, προβλητῶν κ.λ.π. εἰς
τὰς ἀκτὰς τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου διὰ τὴν δημιουργίαν προσθέτων πλάζ.

γ. Σπήλαια :

Ἡ Κρήτη διαθέτει περὶ τὰ χίλια σπήλαια ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δυνάμενα
νὰ ἀξιοποιηθοῦν τουριστικῶς καὶ ἔχοντα ἱστορικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν έν-
διαφέρον ἀνέρχονται περίπου εἰς 100 (βλ. Χάρτην 12, Τόμος Ι).

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν σπηλαίων ἀπαιτοῦνται :

Ὅδοι ἢ ἀτραποὶ προσπελάσεως πρὸς τὰς εἰσόδους αὐτῶν.

Διαμόρφωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν διὰ τῆς δημιουργίας διαδρόμων
καὶ ἐσωτερικῶν ἀτραπῶν, ὡς καὶ ἐγκατάστασις ἠλεκτροφωτισμοῦ.

Ἀνέγερσις, πλησίον τῆς ἐξόδου τῶν κυριωτέρων σπηλαίων, μικρῶν
περιπτέρων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπισκεπτῶν.

Ἡ ἀξιοποίησις τῶν σπηλαίων πρέπει νὰ γίνῃ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἀρ-
μοδίων τμημάτων τῆς Ἑλληνικῆς Σπηλαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἡ ὁποία καὶ
δύναται νὰ ἐκπονήσῃ τὰς ἀντιστοίχους μελέτας.

Τὰ κυριώτερα τῶν σπηλαίων, τῶν ὁποίων προτείνεται ἡ ἄμεσος ἀξι-
ποίησις εἶναι τὰ κάτωθι :

Ἀγ. Γαλήνης	(Ἐνάλιον) (Ἀγ. Γαλήνη, Ν. Ρεθύμνης)
Ἀγ. Παρασκευῆς	(Σκοτεινὸ, Ν. Ἁρακλείου)
Ἀγ. Σοφίας	(Τοπόλια, Ν. Χανίων)
Ἀγίου Ἰωάννου	(Καθολικὸ, Ν. Χανίων)
Δικταῖον Ἄντρον	(Ὅροπέδιον Λασηθίου, Ν. Λασηθίου)
Εἰλειθυίας	(Ν. Ἁρακλείου)
Ἰδαῖον Ἄντρον	(Ὅρος Ἰδης, Ν. Ρεθύμνης)
Καμαρῶν	(Ὅρος Ἰδης, Ν. Ρεθύμνης)
Κουρνά	(Λίμνη, Κουρνά, Ν. Χανίων)
Λαβύρινθος	(Γόρτυς-Ν. Ἁρακλείου)
Μελιδώνιον	(Μελιδόνι, Ν. Ρεθύμνης)
Μιλάτου	(Μιλᾶτον, Ν. Λασηθίου)
Σεντόνη	(Ζωνιανὰ, Ν. Ρεθύμνης)

Ἐξ αὐτῶν προέχουσιν θέσιν, λόγω τῆς φυσικῆς τῶν διαμορφώσεως,
ἔχον τὰ τοῦ Σεντονίου, Δικταίου Ἄντρον, Ἀγίου Ἰωάννου, Ἀγίας Σοφίας
καὶ Κουρνά.

Ὁρισμένα ἐκ τῶν ὡς ἄνω Σπηλαίων καὶ εἰδικῶς τὸ Δικταῖον Ἄντρον, τὸ
Ἰδαῖον Ἄντρον, τὰ σπήλαια τῆς Εἰλειθυίας, τῶν Καμαρῶν καὶ τοῦ Σκοτεινοῦ
(Ἀγ. Παρασκευῆς) εἶναι γνωστὰ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς λατρευτικά
σπήλαια, ἔθεωροῦντο δὲ ἱερά.

Τὰ σπήλαια τοῦ Μελιδωνίου καὶ τῆς Μιλάτου ἔχον ἱστορικὴν ἀξίαν καὶ
εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένα με τοὺς ἀγῶνας τῶν Κρητῶν διὰ τὴν ἀνεξαρτη-
σίαν τῶν.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΙΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΛΩΝΩΝ

δ. Ίαματικά Πηγαί :

Ἡ Κρήτη διαθέτει πλῆθος ἱαματικῶν πηγῶν ἀμφιβόλου ὁμοῦ ἀποτελεσματικότητος, ἐκτὸς ὠρισμένων αἰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὡς αἰ κάτωθι :

Λέντα	N. Ἡρακλείου
Λισσοῦ	N. Χανίων
Πλουτῆς	N. Ἡρακλείου
Τεμενίων	N. Χανίων

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ἱαματικῶν πηγῶν προτείνονται :

- Πλήρης ἔρευνα τῶν ἱαματικῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν.
- Καθαρισμὸς τῶν πηγῶν καὶ ἀνέγερσις ὑδροθεραπευτηρίων, ὡς καὶ ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρετήσεως τουριστῶν.
- Ὅδοι προσπελάσεως πρὸς αὐτάς, ἠλεκτροφωτισμὸς αὐτῶν καὶ ἐν γένει διαμόρφωσις τοῦ περιβάλλοντος χώρου.

ε. Θήρα — Ἀλιεία :

Ἡ δημιουργία τῶν καταλλήλων προϋποθέσεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Θήρας καὶ τῆς Ἀλιείας δύναται νὰ ὑποβοηθήσῃ σημαντικῶς τὴν προσπάθειαν τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης.

Ἡ νῆσος διαθέτει πλοῦτον θηραμάτων, ἡ δυνατότης ὁμοῦ ἀλιείας εἶναι περιορισμένη λόγῳ τῆς μικρᾶς ποσότητος τῶν ἀλιευμάτων.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θήρας καὶ τῆς ἀλιείας προτείνονται τὰ κάτωθι :

- Ἐρευνα τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν θηραμάτων καὶ ἀλιευμάτων, τῶν ἐποχῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων θὰ πρέπει νὰ ἐπιτραποῦν ἡ θήρα καὶ ἡ ἀλιεία ὡς καὶ τῶν τόπων εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνεύρεσις ἐκάστου εἶδους.
- Ἡ δημιουργία ἐκτροφείων διαφόρων θηραμάτων καὶ ἡ ὑποβοήθησις τῆς ἀναπτύξεώς των.
- Λήψις τῶν ἀναγκαίων νομοθετικῶν μέτρων διὰ τὴν προστασίαν τῆς ἀλιείας, ἐπιχορήγησις τῆς ἀκτοφυλακῆς πρὸς πάταξιν τῆς ἀλιείας διὰ δυναμιτιδὸς καὶ ἀπαγόρευσις τῆς ἀλιείας μὲ μηχανότραταν, κυρίως εἰς τὸν κόλπον Μιραμπέλλου, ὅπου ἡ μέθοδος αὕτη, καταστρέφουσα τὸν γόνον τῶν ἰχθύων, ἐμποδίζει τὸν πολλαπλασιασμὸν των.

στ. Δάση—Χλωρίς—Ἀνάπτυξις Πρασίνου :

Ἡ ἔλλειψις μεγάλων δασῶν καὶ δασωμένων ἐκτάσεων, κυρίως παρὰ τὰ παράλια τῆς νήσου, ἀποτελεῖ μειονέκτημα εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ἐκπονηθῇ ἀμέσως καὶ τεθῇ εἰς ἐφαρμογὴν εὐρὺ πρόγραμμα ἀναδασώσεως τῆς νήσου, διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὸ τῶν διαφόρων ὀργανώσεων, προσκόπων, σχολείων, κλπ.

Συγκεκριμένως προτείνεται ἡ ἀναδάσωσις :

- Τῶν κλιτύων τῶν Λευκῶν Ὀρέων, Ἰδης, Δίκτης καὶ Θριπτής, ὡς καὶ τῶν κυριωτέρων ὄροπεδίων, φαράγγων, κλπ. (βλ. καὶ προηγουμένην πρότασιν 10.05α.)
- Ὀλοκλήρου τῆς περιοχῆς τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου ἀπὸ Σπιναλόγγας ἕως Παχειάς Ἄμμου.
- Τῆς περιοχῆς Ρογδιᾶς-Ἀγ. Πελαγίας-Φόδελε.
- Τῆς περιοχῆς τοῦ κόλπου τῶν Μαλίων.
- Τῆς ἀκτῆς Πλακιᾶ.

- Τῆς μετὰξὺ Παλαιοχώρας καὶ Ἐλαφονήσου ἀκτῆς.
- Τῆς μετὰξὺ Ἱεραπέτρας καὶ Μακρυγιάλου ἀκτῆς.
- Τῆς περιοχῆς Σφακίων.
- Ἐπὶ πλέον προτείνεται ἡ δειροφύτευσις καὶ ἡ φύτευσις ἀνθέων ἐπὶ τῶν ὁδικῶν ἀρτηριῶν τῆς νήσου καὶ εἰς τοὺς σημαντικωτέρους τουριστικούς χώρους.

Γενικῶς, ἐπιβάλλεται νὰ καταβληθῇ προσπάθεια τόσον εἰς τὴν ὑπαιθρον ὅσον καὶ εἰς τὰς πόλεις διὰ τὴν φύτευσιν πρασίνου καὶ ἀνθέων εἰς ὅλα τὰ δυνατὰ σημεῖα. Τὸ κλίμα τῆς Κρήτης εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθέων τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν σημαντικὸν διακοσμητικὸν στοιχεῖον.

Ἐπίσης θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία πάρκων καὶ κήπων εἰς τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα τῆς νήσου. Συγκεκριμένως, προτείνεται ἡ εἰς Ἡράκλειον δημιουργία ἐνὸς βοτανικοῦ κήπου μὲ ὅλα τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ φυτὰ καὶ δένδρα τῆς νήσου.

Παρ' ὅλον ὅτι ἐκφεύγει τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης μελέτης, λόγῳ τοῦ διακοσμητικοῦ τῆς στοιχείου, πέραν τῶν εὐμενῶν οικονομικῶν ἐπιπτώσεων, προτείνεται ἡ μελέτη τῆς δυνατότητος (εἰς τὴν περιοχὴν Ἱεραπέτρας) μαζικῆς παραγωγῆς ἀνθέων πρὸς ἐξαγωγήν.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα.

10.06 ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ὁ λαογραφικὸς χαρακτήρ τῆς Κρήτης συνίσταται εἰς τὰς παραδόσεις, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ συγκεκριμένως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ εἰσέτι τὰς παλαιὰς παραδόσεις. (Λεπτομερῆς περιγραφή τῶν λαογραφικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς νήσου ὑπάρχει εἰς τὸ κεφάλαιον 3.05 εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῆς παρούσης μελέτης).

Ἡ συμβολὴ τῶν λαογραφικῶν στοιχείων εἰς τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κρήτης δύναται νὰ ἀποβῇ σημαντικωτάτη. Ἐπὶ πλέον, διὰ τῆς καταλλήλου προβολῆς, προϊόντα, συνδεδεμένα μὲ τὰς παραδόσεις καὶ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν κατοίκων τῆς νήσου, δύναται νὰ ἀποτελέσουν σημαντικὴν πηγὴν πλούτου δι' αὐτήν.

Τὰ κατωτέρω ἀναφερόμενα ἐπὶ μέρους στοιχεῖα συνθέτουν τὸ μῆμα ἐκεῖνο τοῦ λαογραφικοῦ χαρακτήρος τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Συγκεκριμένως, ἡ συμβολὴ αὕτη, συνίσταται ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν ἐπιμήκυνσιν τοῦ χρόνου παραμονῆς τῶν τουριστῶν εἰς τὴν νῆσον διὰ τῆς δημιουργίας περισσοτέρων στοιχείων ἐνδιαφέροντος, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν προβολὴν καὶ πώλησιν τόσον εἰς τοὺς ἐπισκέπτας, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν γενικῶς, τῶν διαφόρων προϊόντων τῆς νήσου.

Γενικῶς ἡ λαογραφία τῆς Κρήτης διατηρεῖται κυρίως εἰς τὴν ὑπαιθρον, ἰδίως εἰς τὰ ὄρεα χωρία τῆς Ἰδης. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἀνεξαρτήτως τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεων, ἡ πόλις τῆς νήσου ἡ συγκεντρώουσα τὰς περισσοτέρας προϋποθέσεις διὰ νὰ καταστῇ τὸ λαογραφικὸν τῆς κέντρον εἶναι τὸ **Ρέθυμνον** Προτείνεται ἐπομένως ὅπως αἰ κυριώτεροι τῶν λαογραφικῶν ἐκδηλώσεων τελοῦνται εἰς τὴν πόλιν ταύτην.

α. Ἑορταστικά Ἐκδηλώσεις-Πανηγύρεις-Θρησκευτικά Ἑορταί :

Εἰς τὴν νῆσον γίνονται διάφοροι ἑορταστικαὶ ἐκδηλώσεις θρησκευτικοῦ καὶ μὴ χαρακτήρος, τόσον εἰς προκαθορισμένας ἡμερομηνίας ὅσον καὶ πολλακίς ἐκτάκτως.

Αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις τελοῦνται συνήθως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἑορτῆς Ἁγίου, προστάτου χωρίου ἢ περιοχῆς εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται ναὸς τοῦ ἑορτάζοντος Ἁγίου. Αἱ ἑορταὶ αὗται λαμβάνουν συχνάκις πάνδημον χαρακτήρα, διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν κατοίκων ὅλης τῆς περιοχῆς.

Αἱ μὴ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ συνδέονται μὲ τὸν ἑορτασμὸν ἱστορικῶν γεγονότων, (ἐπετείων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τοῦ ἀγῶνος ἀνεξαρτησίας ἐναντίον τῶν Τούρκων), ἐποχικῶν ἑορτῶν (Καρνάβαλος, Πρωτομαγιά) καὶ μὲ πανηγύρεις συνδεόμενες μὲ ὠρισμένα ἀγροτικά προϊόντα τῆς νήσου.

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ὡς ἄνω ἐκδηλώσεων προτείνονται :

Ἡ ἐπιλογή εἰς διαφόρους ἐποχὰς ἢ ἡμερομηνίας (ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχῃ σύμπτωσης) τῶν κυριωτέρων ἐκδηλώσεων ἐκάστης περιοχῆς καὶ ἡ δημιουργία νέων τοιούτων.

Ἡ σύστασις—ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν τοπικῶν παραρτημάτων τῆς Περιγητικῆς Λέσχης διὰ τῆς συνεργασίας καὶ ἄλλων ὀργανώσεων καὶ σωματείων, τῶν τοπικῶν ἀρχῶν κλπ.—εἰδικῶν φορέων διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ προβολὴν τῶν ὡς ἄνω ἐκδηλώσεων καὶ ἡ ἐπιχορήγησις αὐτῶν.

Ἡ διερεύνησις τῆς δυνατότητος καθιερώσεως ἐτέρων ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων καὶ πανηγύρεων, ἐπ' εὐκαιρίᾳ θρησκευτικῶν ἢ ἱστορικῶν ἐπετείων ἢ πρὸς τιμὴν Κρητικῶν προσωπικοτήτων, ὡς καὶ τῆς δημιουργίας εἰς Ρέθυμνον ἐνὸς «Φεστιβάλ» Κρητικοῦ δράματος.

β. Τοπικοὶ Χοροὶ—Μουσικὴ—Ἐνδυμασίαι :

Ἐκάστη τῶν περιοχῶν τῆς Κρήτης διακρίνεται διὰ τοὺς τοπικοὺς τῆς χοροὺς καὶ ἐνδυμασίας. Τὸ θέαμα νέων καὶ νεανίδων ἐνδεδυμένων μὲ πολυχρόμους πολυτελεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον στολὰς καὶ ἐκτελούντων χοροὺς εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ἀξιοθέατον.

Διὰ τὴν διαφύλαξιν καὶ διατήρησιν τῶν γυναικείων καὶ ἀνδρικών στολῶν προτείνονται :

1) Ἡ δημιουργία μεγάλης καὶ πλήρους συλλογῆς προτύπων Λαϊκῶν Κρητικῶν ἐνδυμασιῶν καὶ στολῶν εἰς Ρέθυμνον, μικροτέρων δὲ εἰς Ἡράκλειον, Χανιά καὶ Ἁγίου Νικόλαου (βλ. ἐπίσης Κεφ. 10.04 στ).

2) Ἡ ἴδρυσις εἰς Ρέθυμνον εἰδικοῦ ἐργαστηρίου διὰ τὴν παραγωγήν στολῶν.

Τόσον ἡ συλλογὴ τῶν προτύπων στολῶν, ὅσον καὶ τὸ εἰδικὸν ἐργαστήριον, θὰ ἠδύνατο νὰ θεθοῦν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ «Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων», ὀργανώσεως ἀπολύτως εἰδικευμένης εἰς τὸ θέμα.

Ἐπὶ πλέον, ἡ διαφύλαξις τῶν διαφόρων τοπικῶν χορῶν καὶ τῆς τοπικῆς μουσικῆς θεωρεῖται ἐπίσης ἀναγκαία. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ ἦτο δυνατὴ :

3) Ἡ ἐπιχορήγησις ἐνὸς εἰδικῶς πρὸς τοῦτο συσταθησομένου φορέως, ὁ ὁποῖος, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ «Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων» ἢ τοῦ συγκροτήματος τῆς κ. Ντ. Στράτου, θὰ ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς τὴν ἠχογράφησιν τῆς πλέον χαρακτηριστικῆς μουσικῆς καὶ εἰς τὴν καταγραφὴν, ἀποτύπωσιν καὶ κινηματογράφησιν τῶν τοπικῶν χορῶν.

4) 'Η δημιουργία «Λαϊκών Χορευτικών Συγκροτημάτων» εις τὰς διαφόρους πόλεις τῆς νήσου ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὡς ἄνω φορέως τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων, ὡς ἐπίσης καὶ ἐνὸς ἀρτιωτέρου καλλιτεχνικοῦ χορευτικοῦ συγκροτήματος (κατὰ τὸ πρότυπον τῆς ομάδος Λαϊκῶν Χορῶν τῆς κ. Ντόρας Στράτου).

γ. Παραδόσεις—Ἦθη καὶ Ἔθιμα :

Διάφοροι ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν Κρητικῶν χωρίων καὶ ἐιδικῶς τῶν εὐρισκομένων εις τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς διατηροῦν μίαν ἰδιαιτέραν γραφικότητα.

Αἱ ἐκδηλώσεις αὗται λαμβάνουν χώραν ἐπ' εὐκαιρίᾳ σημαντικῶν οἰκογενειακῶν γεγονότων π.χ. γάμος, βράπτισις, ἢ ἐπ' εὐκαιρίᾳ θρησκευτικῶν ἐορτῶν.

Γενικῶς αἱ παραδόσεις καὶ τὰ λαϊκὰ ἔθιμα δύνανται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης καὶ ἀξιολογήσεως.

Ἰδιαιτέρας προσοχῆς πρέπει νὰ τύχουν ἡ τελετὴ τοῦ γάμου κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν ὄρεινῶν χωρίων τῆς Ἰδης καὶ τὰ συνδεδεμένα μετὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα ἔθιμα καθ' ὅλην τὴν νήσον. Ἀμφότερα εἶναι ἄκρως θεαματικά καὶ διὰ τῆς καταλλήλου προβολῆς των δύνανται νὰ προκαλέσουν εις μέγαν βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀλλοδαπῶν κυρίως τουριστῶν.

δ. Εἶδη Λαϊκῆς Τέχνης :

Ἡ παραγωγή καὶ πώλησις εἰδῶν Λαϊκῆς Τέχνης θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποβῆ, καταλλήλως ὀργανουμένη, σημαντικὴ πηγὴ εἰσοδήματος τῆς νήσου.

Τὰ προϊόντα Λαϊκῆς Τέχνης καὶ Χειροτεχνίας συνίστανται κυρίως εις Ἰφαντὰ (Ταγάρια-Φοῦστες- Μπλουζες-Χαλιὰ-Κουβέρτες-Κουρτίνες-Τραπεζομάντηλα)-Κεντήματα (Μπλουζες-Τραπεζομάντηλα-Πιεστέτες, Δαντέλες) καὶ εἶδη Κεραμικῆς καὶ Ξυλογλυπτικῆς. Ἐξ αὐτῶν τὰ μάλλινα ὑφαντὰ κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν καὶ ἀντιστοιχοῦν εις πλεόν τοῦ 60 % τῆς συνολικῆς παραγωγῆς.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σημαντικοῦ τούτου τομέως τῆς Κρητικῆς Χειροτεχνίας, ὁ ὁποῖος ὑποβοηθεῖ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου, συντελῶν ταύτοχρόνως εις τὴν αὐξησιν τοῦ εἰσοδήματος τῆς νήσου καὶ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν κατοίκων τῶν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένων περιοχῶν, προτείνονται τὰ κάτωθι :

Ἡ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων διὰ τῆς δημιουργίας ἐνὸς εἰδικοῦ πρὸς τοῦτο φορέως, εις τὸν ὅποιον θὰ ἠδύνατο νὰ συμμετάσχουν, ὁ Ἐθνικὸς Ὄργανισμὸς Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας (Ε.Ο.Ε.Χ.), ἀντιπρόσωποι τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν ἐμπόρων εἰδῶν Λαϊκῆς Τέχνης, καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ ὑπευθύνου φορέως τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου. (Σκοπὸς τοῦ συσταθησομένου φορέως θὰ εἶναι ἡ ὀρθολογικὴ ὀργάνωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν προϊόντων, ὁ ἔλεγχος τῆς ποιότητος καὶ τῶν τιμῶν, ἡ προβολὴ των εις τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν. Ἀκόμη ἡ μελέτη καὶ ἐπεξεργασία νέων σχεδίων καὶ μεθόδων παραγωγῆς, ἡ ἐκπαίδευσις προσωπικοῦ καὶ ἡ ὑποβοήθησις εις τὴν σύστασιν συνεταιρισμῶν παραγωγῆς).

Ἡ δημιουργία ἐκθετηρίων εἰδῶν Λαϊκῆς Τέχνης εις **Χανιά, Ρέθυμνον, Ἡράκλειον** καὶ **Ἅγιον Νικόλαον**, ὡς καὶ δικτύου πρατηρίων καὶ καταστημάτων εις ὅλα τὰ σημεῖα συγκεντρώσεως τουριστῶν.

ε. Εἰδικὰ Ἐδέσματα καὶ Προϊόντα τῆς Νήσου :

Ἐμμέσως συνδεδεμένα μετὰ τὸν γενικὸν χαρακτήρα τῆς Κρήτης εἶναι τὰ διάφορα προϊόντα τῆς νήσου, ἤτοι αἱ νωπαὶ ὀπῶραι, οἱ ξηροὶ καρποί, οἱ οἶνοι καὶ ὁ τυρὸς, ὡς καὶ τὰ εἰδικὰ ἐδέσματα, γλυκὰ κλπ. ἐκάστης περιοχῆς, τῶν ὁποίων ὁ τρόπος παρασκευῆς ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ παράδοσιν.

Γενικῶς οἱ ἐπισκεπτόμενοι μίαν περιοχὴν τουρίσται ἀποδίδουν ὅλως ἰδιαιτέραν σημασίαν εις τὰ τοπικὰ προϊόντα καὶ ἐδέσματα, τὰ ὅποια διὰ τῆς καταλλήλου προβολῆς των, τυποποιήσεως καὶ συσκευασίας, δύνανται νὰ ἀποτελέσουν σημαντικὴν πηγὴν ἐσόδων διὰ τὴν νήσον, δεδομένου ὅτι ἐκτὸς τῆς κατα-

ναλώσεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν νήσον τουριστῶν, γνωστοποι-οῦνται εις τὸ εὐρύτερον κοινὸν καὶ ἐπιβοηθεῖται ἡ ἐξαγωγή των. Ἡ ποιότης τῶν ὡς ἄνω προϊόντων εἶναι ἀρίστη, ἡ ὀργάνωσις ὁμῶς τῆς παραγωγῆς των, ἢ ἔλλειψις τυποποιήσεως καὶ ἡ κακὴ συσκευασία δὲν ἐπέτρεπον μέχρι σήμερον τὴν διάδοσιν των.

Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν τοπικῶν προϊόντων προτείνονται τὰ κάτωθι :

1) Ἡ δημιουργία ἐνὸς εἰδικοῦ φορέως, ὁ ὁποῖος θὰ συντονίσῃ τὴν παραγωγὴν, ποιότητα, συσκευασίαν καὶ διάδοσιν τῶν προϊόντων εις τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν, θὰ ὑποβοηθήσῃ εις τὴν χρησιμοποίησιν νέων μεθόδων παραγωγῆς, καὶ ἐνδεχομένως εις τὴν δημιουργίαν νέων προϊόντων. Εἰς τὸν φορέα τοῦτον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συμμετάσχουν οἱ Συνεταιρισμοί, ἡ Ἄγροτικὴ Τράπεζα, ὁ Φορεὺς τῆς τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου καὶ ἄλλοι ἀρμόδιοι παράγοντες.

2) Ἡ ἐπιχορήγησις τῶν συνεταιρισμῶν καὶ τῶν παραγωγῶν διὰ τὴν τυποποίησιν τῶν προϊόντων καὶ τὴν συσκευασίαν των, εις τρόπον ὥστε νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ διάθεσις σοβαρῶν ποσοτήτων τόσοσιν εις τὸ ἐξωτερικόν ὅσον καὶ εις τὸ ἐσωτερικόν.

3) Ἡ δημιουργία εις ὅλα τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα τῆς νήσου, εις τὰ τουριστικά κέντρα ὡς καὶ εις τὰς Ἀθήνας, πρατηρίων διαθέσεως Κρητικῶν προϊόντων.

4) Ἡ συγκέντρωσις τῶν τρόπων παρασκευῆς διαφόρων ἐδεσμάτων, γλυκῶν κλπ. ἐκάστης περιοχῆς, ἡ τυποποίησις τῆς παρασκευῆς των καὶ ἡ προβολὴ των ὡς «σπεσιαλιτέ» τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἢ καὶ τῆς νήσου γενικῶς.

Γενικῶς ἡ ὀρθολογικὴ διοργάνωσις τῆς παραγωγῆς, διαλογῆς, τυποποιήσεως, συσκευασίας, προβολῆς καὶ διαθέσεως τῶν ὡς ἄνω προϊόντων ὀφείλει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας μελέτης, δεδομένου ὅτι ἡδη σήμερον ἡ συνολικὴ ἀξία εις δραχμάς τῶν προϊόντων εἶναι σημαντικὴ. Διὰ τῆς καταλλήλου δὲ ὀργανώσεως, θὰ ἦτο δυνατόν ἡ παραγωγή καὶ διάθεσις αὐτῶν νὰ αὐξηθῆ ἔτι περισσότερον.

11.00 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΖΩΝΑΙ

Ἡ διαμόρφωσις τοῦ προγράμματος τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης, ὡς ἀναφέρεται τοῦτο λεπτομερῶς εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια τῆς μελέτης (8.00, 9.00 καὶ 10.00), ἀφορᾷ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν ὁλοκλήρου τῆς νήσου καὶ οὐχὶ ὠρισμένων μόνον περιοχῶν τῆς.

Ἡ κατανομή ἀνὰ τὴν νῆσον τῶν διαφόρων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἡ λειτουργία αὐτῶν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ἀναδείξεως τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς νήσου καὶ τῶν ἔργων ὑποδομῆς θὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν ὁλοκλήρου τῆς Κρήτης καὶ οὐχὶ μόνον τῶν παρακειμένων πρὸς τὰς προγραμματιζόμενας ἐγκαταστάσεις περιοχῶν. Εἶναι προφανὲς ἐπομένως ὅτι ἡ **διαίρεσις τῆς Κρήτης εἰς γεωγραφικὰ διαμερίσματα** (νομοῦς καὶ ἐπαρχίας) διὰ διοικητικούς ἢ πολιτικούς λόγους **οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ.**

Τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης καὶ συγκεκριμένως ἡ κατανομή τοῦ δυναμικοῦ τῶν προτεινομένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ὁ ἐντοπισμὸς τῆς τοποθεσίας ἐκάστης ἐγένοντο ἀφ' ἐνὸς βάσει τῆς κατανομῆς ἀνὰ τὴν νῆσον τῶν σημείων τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ ἀφ' ἑτέρου μὲ σκοπὸν τὴν διασπορὰν τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς νήσου κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε μὴ ἀξιοποιηθῆ τουριστικῶς ὁλόκληρος ἡ Κρήτη καὶ νὰ δημιουργηθοῦν αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τὴν ἐπιμήκυνσιν τοῦ χρόνου παραμονῆς τῶν τουριστῶν εἰς τὴν νῆσον.

Αἱ ἐπιλεγείσαι διὰ τὴν ἀνάγεισιν τῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων τοποθεσίαι, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ὑφισταμένην κατανομήν τῶν σημείων τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Κρήτης συνθέτουν μίαν ἑτέραν βᾶσιν διαιρέσεως τῆς νήσου εἰς μικροτέρας περιοχὰς—**τὰς τουριστικὰς ζώνας**—αἱ ὁποῖαι ὅσον ἀφορᾷ τὴν προτεινομένην τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου παρουσιάζουν μίαν ἐνότητα, ἡ δὲ ἀξιοποίησις των ὀφείλει νὰ μελετηθῆ καὶ νὰ πραγματοποιηθῆ, θεωρουμένης ἐκάστης ἐξ αὐτῶν ὡς ἐνιαίου συνόλου.

Κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν τουριστικῶν αὐτῶν ζωνῶν εἶναι ἡ ὑπαρξις ἐνὸς ἀστικοῦ τουριστικοῦ κέντρου, ἐνὸς ἢ περισσοτέρων αὐτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων, καὶ τουριστικῆς ἐνδοχώρας μὲ διάφορα σημεῖα τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος (ἀρχαιολογικούς τόπους, μνημεῖα, φυσικὰ καλλολογία, κλπ.), τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ τὰ τουριστικὰ κέντρα τῆς ζώνης καὶ εἶναι οὕτω εὐχερῆς ἢ ἐπίσκεψίς των ὑπὸ τῶν διαμενόντων εἰς αὐτὰ τουριστῶν.

Ἐκάστη τῶν ζωνῶν αὐτῶν ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓν σύνολον ἀλληλοεξαρτημένων ἐγκαταστάσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ πρέπει νὰ μελετηθοῦν ταυτόχρονως εἰς τρόπον ὥστε τόσον ἡ χωροταξικὴ των τοποθέτησις, ὅσον καὶ ἡ χρονικὴ κλιμάκωσις τῆς κατασκευῆς των νὰ συντονίζονται πρὸς τὸ ὅλον πρόγραμμα ἀναπτύξεως ἐκάστης ζώνης, ἐν συνδυασμῷ πιθανῶς καὶ πρὸς τὰ προγράμματα ἀναπτύξεως τῶν ἄλλων τομῶν τῆς οἰκονομίας τῆς περιοχῆς.

Ἡ ἐκπόνησις τῶν ἐδικῶν αὐτῶν χωροταξικῶν μελετῶν, διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν ἐκάστης τῶν τουριστικῶν ζωνῶν τῆς νήσου, θὰ πρέπει νὰ ἀκολουθῆσῃ ἀμέσως τὴν ἀποδοχὴν τοῦ παρόντος γενικωτέρου προγράμματος τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης.

Ἡ παρούσα μελέτη περιέχει συγκεκριμένως προτάσεις, δὲν ὑπεισέρχεται ὁμως εἰς ἐιδικωτέρας λεπτομερείας. Εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ὑποδεικνύονται ἡ γενικὴ τοποθεσία, τὸ μέγεθος καὶ ἡ φάσις τοῦ προγράμματος εἰς τὴν ὁποίαν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐκάστης προτεινομένης τουριστικῆς ἐγκαταστάσεως.

Εἰς τὴν δευτέραν σειρὰν μελετῶν, ἥτοι εἰς τὰς προτεινομένας χωροταξικὰς μελέτας διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν ἐκάστης τῶν τουριστικῶν ζωνῶν, θὰ ἐντοπίζεται ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία ἐκάστης προτεινομένης τουριστικῆς ἐγκαταστάσεως, θὰ γίνεται ἡ σύνδεσις αὐτῆς μετὰ τῶν δικτύων ὑποδομῆς, θὰ

προτείνονται δὲ ταυτόχρονως τὸ πλήρες ἀρχιτεκτονικὸν πρόγραμμα καὶ αἱ βασικαὶ προδιαγραφαὶ ἐκάστης τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων.

Εἰς τὰς προτεινομένας ἐιδικωτέρας μελέτας ἀναπτύξεως τῶν τουριστικῶν ζωνῶν θὰ ἐπιλεγῆ ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία ἀνεγέρσεως ἐκάστης ἐγκαταστάσεως, θὰ προσδιορισθῆ ἡ γενικὴ χάραξις τῶν ὁδῶν προσπελάσεως, τῆς συνδέσεως μὲ τὰ δίκτυα ὑδρεύσεως, ἀποχετεύσεως, ἠλεκτρισμοῦ, τηλεφώνου κλπ., θὰ προσδιορισθοῦν ἐπίσης ἡ βασικὴ μορφή, τὸ μέγεθος, ὁ ὄγκος τῶν κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι πλέον δυνατὴ ἡ ἀνάθεσις τῶν κατασκευαστικῶν μελετῶν διὰ τὴν ἀνάγεισιν τῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων.

Ὡς ἐλέχθη καὶ προηγουμένως, τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς Κρήτης καὶ ἐιδικώτερον αἱ προτεινόμεναι τουριστικαὶ ἐγκαταστάσεις, τὰ ἔργα ὑποδομῆς καὶ τὰ ἔργα ἀναδείξεως τῶν τουριστικῶν ἐνδιαφερόντων τῆς νήσου ἀναφέρονται ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὰ δύο προηγούμενα Κεφάλαια (9.00 καὶ 10.00) τῆς μελέτης, τῶν προτάσεων παρουσιαζομένων ἀνὰ εἶδος ἔργου. Διὰ νὰ καταστή ὁμως εὐχερῆς ἡ ἐπισκόπησις τοῦ γενικοῦ προγράμματος τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου ἐκρίθη σκόπιμος ἡ πρόσθετος παρουσίαισις τῶν διαφόρων προτάσεων καὶ γεωγραφικῶς.

Συγκεκριμένως τὸ πρόγραμμα τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς νήσου παρουσιάζεται κατανεμημένον εἰς τὰς δέκα προτεινομένας τουριστικὰς ζώνας (βλ. Χάρτην 83), ἀκολουθῶς δὲ ἀναφέρονται καὶ ὠρισμένοι ἐγκαταστάσεις προτεινόμεναι εἰς περιοχὰς ἐκτὸς τῶν δέκα ζωνῶν.

Διὰ τῆς διπλῆς ταύτης παρουσιάσεως εἶναι δυνατὴ ἡ ἀμεσὸς ἐξακρίβωσις τοῦ συνόλου τῶν προτεινομένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἔργων ὑποδομῆς καὶ ἔργων ἀναδείξεως τουριστικῶν ἐνδιαφερόντων—ἀνὰ εἶδος ἔργου (Κεφάλαια 9.00 καὶ 10.00) ὡς ἐπίσης καὶ ὁ προσδιορισμὸς εἰς ἐκάστην τῶν τουριστικῶν ζωνῶν τῆς νήσου καὶ εἰς ἐκάστην τοποθεσίαν ἐντὸς ζωνῶν τῶν προτεινομένων εἰς αὐτὰς τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἔργων.

11.01 ΖΩΝΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Η τουριστική ζώνη Ηρακλείου με κέντρον τὸ Ἡράκλειον (βλ. σελ. 115), καταλαμβάνει, κατὰ μήκος τῶν βορείων ἁκτῶν τῆς Κρήτης, ὁλόκληρον τὸ κεντρικὸν τμήμα τῆς νήσου, ἀπὸ τὸν Ὄρμον Φόδελε πρὸς δυσμὰς ἕως τὸν κόλπον Μαλίων πρὸς ἀνατολὰς.

Ἡ πόλις τοῦ Ἡρακλείου (Πληθυσμὸς 64.337) εἶναι ἡ μεγαλύτερα τῆς Κρήτης καὶ ἡ τετάρτη εἰς μέγεθος ὁλοκλήρου τῆς χώρας. Εἶναι κέντρον ἐμπορικόν, ὅλα δὲ σχεδὸν αἱ βιομηχανικαὶ μονάδες τῆς νήσου εὐρίσκονται συγκεντρωμέναι εἰς Ἡράκλειον.

Ἡ ζώνη τοῦ Ἡρακλείου εἶναι ἡ μόνη περιοχή τῆς Κρήτης, ἡ ὁποία δέχεται τὴν ἐπίσκεψιν σημαντικοῦ ἀριθμοῦ τουριστῶν ἐτησίως, λόγῳ τῆς μεγάλης συγκεντρώσεως εἰς αὐτὴν τῶν Μινωϊκῶν ἀρχαιοτήτων. Πέραν τῶν ἀνακτόρων τῆς Κνωσοῦ καὶ τοῦ περιφίμου ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Ἡρακλείου εἰς τὴν ἄμεσον περιόχην εὐρίσκονται Μινωϊκοὶ ἀρχαιολογικοὶ τόποι μείζονος σημασίας (βλ. Χάρτην 13), ὅπως τὰ **Μάλια**, ἡ **Τύλισος**, ἡ **Ἀμισός**, σὶ **Ἀρχάνα**, τὸ **Βαθύπετρον**, ἡ **Λύκατος**, ὁ **Γιούχτας**, ὁ **Κατοσμπᾶς**, **Νιροῦ** **Χάνι** καὶ τὰ λατρευτικὰ σπήλαια **Εἰλειθυίας**, καὶ **Σκοτεινοῦ**.

Πέραν τῶν Μινωϊκῶν ἀρχαιοτήτων, ἡ περιοχή τοῦ Ἡρακλείου συγκεντρώνει ἐπίσης ἀξιόλογα μνημεῖα τῆς Ἑνετικῆς Ἐποχῆς, μεταξύ τῶν ὁποίων τὰ περίφημα τείχη καὶ ὀχυρωματικὰ ἔργα τῆς πόλεως, πλήθος ἄλλων φρουρίων, οἰκιῶν, κρηνῶν, ἐκκλησιῶν μὲ βυζαντινὰς τοιχογραφίας καὶ διάφορα ἄλλα ἐνδιαφέροντα σημεῖα (βλ. Χάρτας 15 καὶ 16).

Τὸ Ἡράκλειον εἶναι ἡ μόνη πόλις τῆς Κρήτης ἡ ὁποία διαθέτει ἀξιόλογον ἀριθμὸν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως (25 ξενοδοχεῖα μὲ 827 κλινὰς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁμοῦ μόνον 400 κλινὰι δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὅτι ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας τοῦ τουρισμοῦ).

Ἡδη ὁμοῦ παρατηρεῖται μεγάλη οἰκοδομικὴ δραστηριότης, προβλέπεται δὲ συντόμως ἡ ἀνάγκη ἀρκετῶν νέων μονάδων ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐπιχειρηματιῶν.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ Ἡρακλείου εἰς νέα ξενοδοχεῖα διὰ τὸ ἄμεσον μέλλον δεικνύονται εἰς τὸν Πίνακα 11-1 κατωτέρω.

ΠΙΝΑΞ 11-1. (9-6Α) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	250	250	—	—	—	345	345	—	—	—	500	500	—	—	—
B	300	210	—	90	—	590	440	—	150	—	730	500	—	230	—
Γ	410	150	30	150	80	675	335	30	230	80	900	400	50	300	150
Δ	150	40	40	20	40	250	50	40	50	110	280	60	40	70	110
E	40	40	—	—	—	40	40	—	—	—	90	40	—	—	50
ΣΥΝΟΛΟΝ	1150	700	70	260	120	1900	1210	70	430	190	2500	1500	90	600	310
				450					690					1000	

Βάσει τῆς στατιστικῆς ἀναλύσεως καὶ τοῦ προτεινομένου προγράμματος προβλέπεται ὅτι εἰς τὴν πρώτην Φάσιν αἱ ἀνάγκαι τοῦ Ἡρακλείου θὰ ἀνέλθουν εἰς 1.150 κλινὰς. Θὰ ἀπαιτηθῇ ἐπομένως ἡ ἀνάγκη 750 κλινῶν (πέραν τῶν 400 ὑφισταμένων). Εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν θὰ ἀπαιτηθοῦν ἐν συνόλῳ 1.900 κλινὰι (750 πρόσθετοι), εἰς τὴν τρίτην δὲ Φάσιν περὶ τὰς 2.500 (600 ἐπι πλεόν). Ἡ κατανομή τῶν κλινῶν αὐτῶν κατὰ κατηγορίαν καὶ εἶδος ἐγκαταστάσεως δεικνύεται εἰς τὸν Πίνακα 11-1 ἀνωτέρω.

Εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον, ὅταν τὸ σύνολον τῶν πραγματοποιηθησομένων εἰς Κρήτην διανυκτερεύσεων θὰ ἀνέλθῃ εἰς 5.000.000, αἱ ἀνάγκαι τοῦ Ἡρακλείου εἰς ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως ὑπολογίζονται εἰς 4.800 ἐν συνόλῳ κλινὰς.

Οὕτω τὸ Ἡράκλειον εἰς τὴν τρίτην Φάσιν τοῦ προτεινομένου προγράμματος ἐπὶ συνόλου 15.000 κλινῶν εἰς ὁλόκληρον τὴν νήσον (7.200 εἰς τὰ ἀστικά τουριστικὰ κέντρα) ἀπορροφᾷ περίπου 17% τοῦ συνόλου τῶν προγραμματιζομένων κλινῶν δεδομένου ὅτι ἐν τινὶ μέτρῳ τὸ Ἡράκλειον διὰ τὴν Κρήτην θὰ εἶναι ὅ,τι αἱ Ἀθῆναι διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Πέραν ὁμοῦ τῶν διανυκτερευόντων τουριστῶν, τὸ Ἡράκλειον ὑπολογίζεται ὅτι θὰ δέχεται καὶ μεγάλον ἀριθμὸν ἐπιβατῶν κρουαζιερῶν (250.000 τὸ 1975). Θὰ ἀπαιτηθοῦν ἐπομένως πρόσθετοι ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν καὶ τῶν τουριστῶν αὐτῶν.

Συγκεκριμένως θὰ ἀπαιτηθοῦν ἐστιατόρια (μεταξύ τῶν ὁποίων τούλαχιστον ἐν πολυτελείας), σνᾶκ μπάρ, καφετήριες, κλπ., ὡς καὶ κέντρα ψυχαγωγίας, νυκτερινὰ χορευτικὰ κέντρα κλπ.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ κατασκευὴ εἰς Στόμιον, δυτικῶς τῆς πόλεως, μιᾶς λαϊκῆς πλάζς δυναμικότητος 1.000 ἀτόμων (II Φάσις) μὲ ἐπέκτασιν αὐτῆς εἰς πλάζς 3.500 ἀτόμων (III Φάσις). Ἡ λειτουργία πλάζς πλησίον τῆς πόλεως θεωρεῖται ἀπαραίτητος, δεδομένου ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ΕΟΤ κατασκευαζομένη πλάζς εἰς Καρτερὸν δὲν δύνανται νὰ ἐξυπηρετήσῃ, λόγῳ ἀποστάσεως, τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως.

Βασικῆς σημασίας εἰς τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως εἶναι ἡ πολεοδομικὴ διαμόρφωσις αὐτῆς. Ἡδη ἐκπονοῦνται ρυθμιστικὸν σχέδιον καὶ πολεοδομικὴ μελέτη διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἡ ἀνάπτυξις μεγάλῃς τουριστικῆς κινήσεως ἀπαιτεῖ βεβαίως τὴν ὑπαρξιν πλατειῶν, λεωφόρων καὶ ἐν γένει χώρου διὰ τὴν κίνησιν τῶν τουριστῶν καὶ τὴν παραμονὴν αὐτῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας.

Εἶναι ἐπομένως ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία καὶ διαμόρφωσις τόσοσιν τῆς Πλατείας Ἐλευθερίου Βενιζέλου—διὰ τῆς κατεδαφίσεως τῶν παλαιῶν κτισμάτων—καὶ ἡ ἔνωσις αὐτῆς μετὰ τοῦ παρακειμένου πάρκου, ὅσον καὶ τῆς Πλατείας Ἐλευθερίας. Ταυτόχροτως θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ διαμόρφωσις τῆς παραλιακῆς ζώνης ἀπὸ τὸ Ἑνετικὸν Φρούριον (Κοῦλες) ἕως τὸ ξενοδοχεῖον ΞΕΝΙΑ (βλ. σελ. 291).

Ἐπίσης κρίνεται σκόπιμος ἡ ἄμεσος ἀνάγκη εἰς Ἡράκλειον μιᾶς αἰθούσης συνεδρίων, ἡ ὁποία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ δι' ἄλλας ἐκδηλώσεις (συναυλίας—Φεστιβάλ, κλπ.), ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ἐνὸς μεγάλου ἀνοικτοῦ ἀμφιθεατρικοῦ χώρου.

Ταυτόχροτως προτείνονται ἡ ἐνίσχυσις τῶν ὑφισταμένων ἀθλητικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ ἡ ἀνάγκη νέων τοιοῦτων, συμπεριλαμβανομένου καὶ ἐνὸς σταδίου διὰ πανελληνίους ἀγῶνας. Ἐπίσης προτείνεται ἡ δημιουργία Βοτανικοῦ Κήπου εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ὑπάρχουν διάφορα φυτὰ καὶ δένδρα τῆς Κρήτης (III Φάσις).

Τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἡρακλείου, ἐκ τῶν σπουδαιότερων τοῦ κόσμου, χρήζει ἐπισκευῶν καὶ ἐπεκτάσεως (I Φάσις) διὰ τῆς προσθήκης αἰθούσης διαλέξεων κλπ.

Παραλλήλως προτείνεται ἡ ἀνάγκη ἐνὸς μονίμου ἐκθετηρίου εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης καὶ χειροτεχνίας καὶ πλήρους συλλογῆς Κρητικῶν στολῶν, ὡς

καὶ ἡ λειτουργία καταστήματος—πρατηρίου τυποποιημένων τοπικῶν προϊόντων.

Εἰς ἀπόστασιν πέντε χιλιομέτρων νοτίως τοῦ Ἡρακλείου εὐρίσκεται ἡ **Κνωσὸς**, ὁ κυριώτερος ἀρχαιολογικὸς τόπος τῆς Κρήτης.

Διὰ τὸν ἀνετον προσπέλασιν πρὸς τὴν Κνωσὸν προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ ἐνὸς αὐτοκινητοδρόμου (βλ. σελ. 299), ὡς καὶ ἡ δημιουργία εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου ἀνετου χώρου σταθμεύσεως αὐτοκινήτων.

Ταυτόχροτως προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ ἐνὸς μεγάλου τουριστικοῦ περιπτέρου—ἐστιατορίου τύπου A (I Φάσις) καὶ ἡ πλήρης ὀργάνωσις τοῦ χώρου τῆς Κνωσοῦ διὰ τῆς τοποθέτησεως περισσοτέρων φυλάκων, καθαρισμοῦ αὐτοῦ, κλπ.

Τὸ Ἡράκλειον θὰ ἀποτελέσῃ τόσοσιν πύλην εἰσόδου τουριστῶν εἰς τὴν νήσον, ὅσον καὶ κέντρον ἐξορμήσεως πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἐνδοχώρας.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κρίνεται ἀπαραίτητος ἡ ἄμεσος βελτίωσις τῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ λιμένος καὶ τοῦ ἀεροδρομίου, ὡς καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὑποδεικνυομένων ἔργων ὁδοποιίας.

Συγκεκριμένως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λιμένος (ὡς ἀναφέρεται λεπτομερῶς εἰς τὴν σελίδα 296) ἀπαιτοῦνται ἡ ἐπέκτασις τοῦ προσηνέμου μώλου κατὰ 700 μέτρα, ἡ ὁλοκλήρωσις τῶν ἐκσκαφῶν τῆς δυτικῆς λεκάνης, ἡ κατασκευὴ προβλήτου διὰ τὴν προσέγγισιν ἐπιβατικῶν καὶ τουριστικῶν πλοίων, ἡ κατασκευὴ σημείου διὰ τὴν προσέγγισιν πορθμείων καὶ ἡ ἀνάγκη ἐγκαταστάσεων ὑποδοχῆς καὶ ἐξυπηρέτησεως ἐπιβατῶν καὶ τουριστῶν.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀερολιμένος ἀπαιτεῖ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κυρίου διαδρόμου (09-27) κατὰ 400 μέτρα (εἰς 2.400 μ.) καὶ, εἰ δυνατόν, εἰς 2.800 μέτρα, ὡς καὶ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ κτιρίου διὰ νὰ δυναθῇ νὰ ἐξυπηρετήσῃ, μέχρι τοῦ ἔτους 1975, 20.000 ἐπιβάτας μηνιαίως. Σκόπιμος ἐπίσης θὰ ἦτο ἡ παραλλαγή τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου—Ἀγίου Νικολάου πρὸς νότον τοῦ κτιρίου, εἰς τρόπον ὅστε νὰ ὑπάρχῃ ἀπ' εὐθείας πρόσβασις ἐκ τοῦ κτιρίου ἐπιβατῶν πρὸς τὸν ἄνετον τοῦ ἀερολιμένος.

Ἡ βελτίωσις καὶ ἀνακατασκευὴ τῶν διαφόρων ὁδικῶν ἀρτηριῶν ἀναφέρεται ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὸ Κεφάλαιον 10.01α. Εἰς αὐτὰς συμπεριλαμβάνονται αἱ ἐθνικαὶ ὁδοὶ Ἡρακλείου—Ρεθύμνου (νέα χάραξις διὰ Ρογδιᾶς—Φόδελε τύπου BB ἕως Ἀγίαν Πελαγίαν καὶ Γ ἀκολουθῶς), Ἡρακλείου—Ἀγίου Νικολάου (τύπου Β) καὶ Ἡρακλείου—Τυμπακίου (τύπου Γ) ὡς καὶ ἡ ἐπαρχιακὴ ὁδὸς Ἡρακλείου—Ἄνω Βιάννου—Ἱεραπέτρας (τύπου Δ).

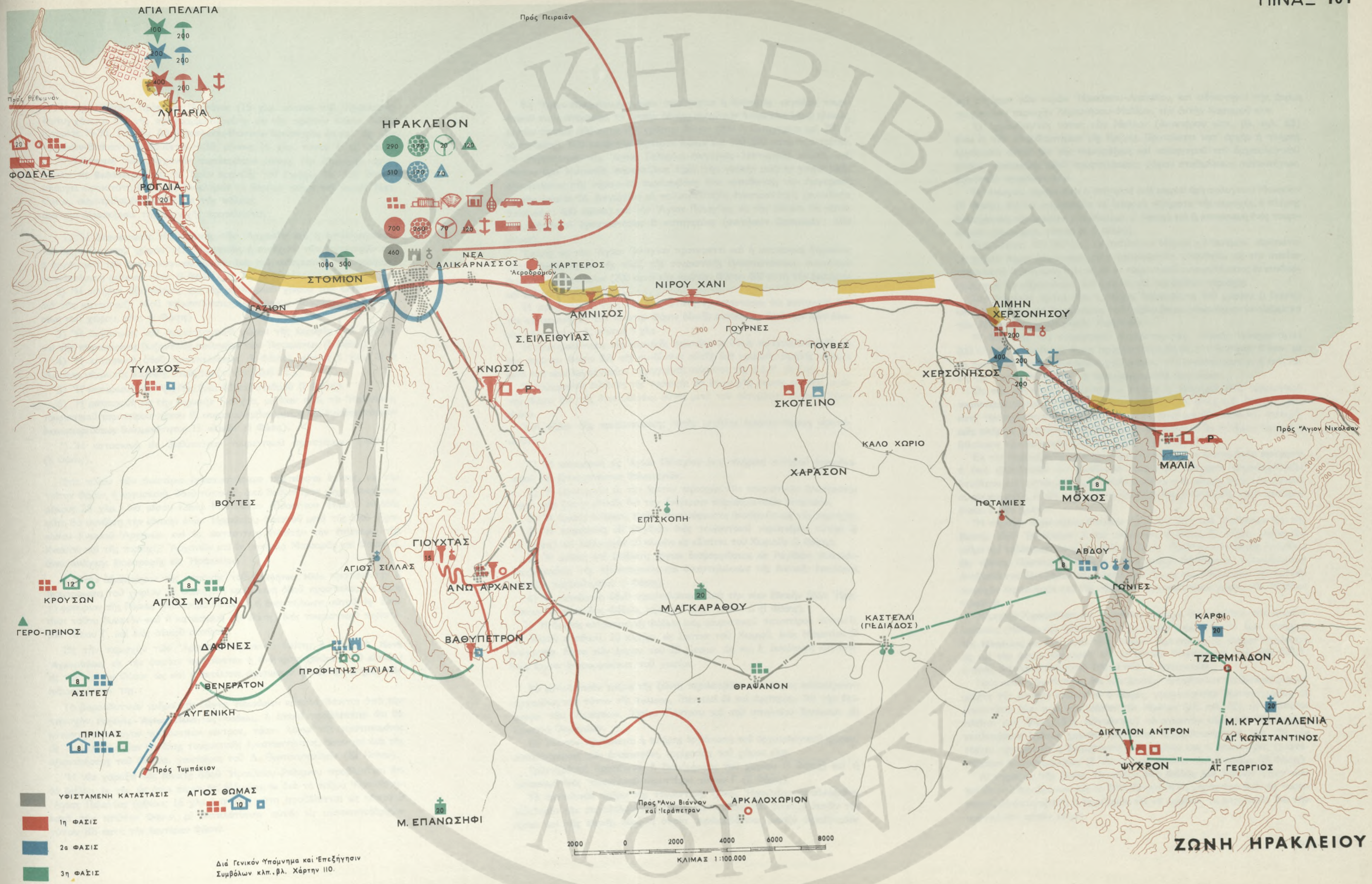
Ἐπὶ πλεόν τῶν τεσσάρων αὐτῶν κυρίων ὁδικῶν ἀρτηριῶν τῆς νήσου, θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ κατασκευὴ μιᾶς περιφερειακῆς ὁδοῦ, περίξ τοῦ Ἡρακλείου, μήκους 8 χιλμ., τύπου Β (II Φάσις), ἡ ὁποία θὰ δημιουργηθῇ δυνατότητα ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν διαφόρων σημείων τῆς πόλεως ἄνευ τῆς ἀναγκαστικῆς διελεύσεως ἐκ τοῦ κέντρου αὐτῆς μὲ τὴν ἀνάλογον καθυστέρησιν ἐκ τοῦ λόγου τούτου.

Εἰς τὸ Ἡράκλειον προτείνεται ἐπίσης ἡ ἄμεσος ἀνάγκη εἰς Σχολῆς Τουριστικῶν Ἐπαγγελμάτων, ἡ ἐπέκτασις τοῦ Γραφείου Τουριστικῶν Πληροφοριῶν, ἡ αὐτοματοποίησις τοῦ τηλετυπικοῦ συστήματος (telex) καὶ ἡ κατασκευὴ πλήρους ἀποχτευτικοῦ δικτύου συμπεριλαμβανομένης καὶ ἐγκαταστάσεως βιολογικοῦ καθαρισμοῦ.

Τὸ Ἡράκλειον θὰ ἀποτελέσῃ κέντρον ἐξορμήσεως πρὸς ἐπίσκεψιν ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς νήσου. Σημαντικὸς ἀριθμὸς τῶν τουριστῶν αὐτῶν ἀναμένεται ὅτι θὰ κινήται διὰ λεωφορείων. Διὰ τοῦτο κρίνεται ἀπαραίτητος ἡ ἄμεσος κατασκευὴ ἐνὸς μεγάλου σταθμοῦ λεωφορείων, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ συγκεντρῶνται αἱ ἀφετηρίαι ὄλων τῶν ὑπεραστικῶν γραμμῶν.

Πρὸς νότον τοῦ Ἡρακλείου εὐρίσκονται αἱ **Ἀρχάνα**, συγκεντρώνουσαι ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντα σημεῖα, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς καταλλήλου ἀξιοποιήσεως τῶν δύνανται νὰ προκαλέσουν τὴν ἐπίσκεψιν μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἡρακλείου.

ΑΓΙΑ ΠΕΛΑΓΙΑ
 100 200
 200 200
 400 200
 ΛΥΓΑΡΙΑ
 ΦΟΔΕΛΕ
 ΡΟΓΔΙΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ
 290 170 20 120
 510 170 70
 700 260 70 120
 460

ΝΕΑ ΔΑΔΙΚΑΡΝΑΣΣΟΣ
 ΚΑΡΤΕΡΟΣ
 ΣΤΟΜΙΟΝ

ΝΙΡΟΥ ΧΑΝΙ

ΛΙΜΝΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

ΤΥΛΙΣΟΣ

ΚΝΩΣΟΣ

ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

ΒΟΥΤΕΣ

ΑΝΩ ΑΡΧΑΝΕΣ

ΠΟΤΑΜΙΕΣ

ΚΡΟΥΣΩΝ

ΑΓΙΟΣ ΜΥΡΩΝ

ΔΑΦΝΕΣ

ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

ΒΕΝΕΡΑΤΟΝ

ΑΥΓΕΝΙΚΗ

ΠΡΙΝΙΑΣ

ΑΣΙΤΕΣ

ΓΕΡΟ-ΠΡΙΝΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΘΩΜΑΣ

Μ. ΕΠΑΝΩΣΗΦΙ

Μ. ΑΓΚΑΡΑΘΟΥ

ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΝ

ΚΑΣΤΕΛΛΙ (ΠΕΔΙΑΔΟΣ)

ΘΡΑΨΑΝΟΝ

ΑΒΔΟΥ

ΜΟΧΟΣ

ΓΩΝΙΕΣ

ΚΑΡΦΙ

ΤΖΕΡΜΙΑΔΟΝ

Μ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΕΝΙΑ

ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΨΥΧΡΟΝ

ΔΙΚΤΑΙΟΝ ΑΝΤΡΟΝ

ΜΑΛΙΑ

ΠΡΟΣ "ΑΓΙΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ"

ΠΡΟΣ Τυμπάκιον

ΠΡΟΣ "Ανω Βιδννον και 'Ιεράπετραν"

ΠΡΟΣ Πειραιάν

Ἡ προσπέλασις πρὸς τὰς Ἀρχάνας (15 χλμ. νοτιῶς τοῦ Ἡρακλείου) ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς προγραμματιζομένης εἰς τὴν πρώτην Φάσιν ὁδικῆς ἀρτηρίας Η-30, (τύπου Δ) Ἡρακλείου-Βιάννου-Ἱεραπέτρας ὡς καὶ τῆς ὁδοῦ Ἀρχανῶν-Βαθυπέτρου-Χοῦδετσι-Η-30, μήκους 15 χλμ. τύπου Ε. (II Φάσις)

Ἡ ἐπίσκεψις τῶν Ἀρχανῶν περιλαμβάνει ἐπίσης τὴν Μινωϊκὴν ἀγρέ-παυλιν εἰς **Βαθύπετρον** καὶ τὸ Ἱερόν κορυφῆς τοῦ **Γιούχτα** ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὠραιότατη θέα πρὸς ὀλόκληρον τὸ βόρειον τμήμα τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς πόλεως.

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς προτείνονται :

1) Ἡ διαμόρφωσις τῆς πόλεως τῶν Ἀρχανῶν καὶ ἡ ἀπαλλοτριώσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῶν Ἀρχανῶν, ἡ συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου διὰ τοῦ καθαρισμοῦ, περιφράξεως, τοποθετήσεως φύλακος κλπ. (I Φάσις).

2) Ἡ πλήρης ἀξιοποίησις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τοῦ Βαθυπέτρου διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδοῦ προσπελάσεως, φυτεύσεως πρασίνου, διαμορφώσεως τοῦ χώρου, κλπ. (I Φάσις).

3) Ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς κορυφῆς τοῦ Γιούχτα καὶ τῆς παρακειμένης βυζαντινῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀσωμάτων (I Φάσις).

4) Ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως (I Φάσις), μήκους 5 χλμ., ἀπὸ Ἀρχάνες μέχρι τῆς κορυφῆς Γιούχτα (τύπου ὁδοῦ: Ε).

5) Ἡ κατασκευὴ εἰς Ἀρχάνες ἑνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (I Φάσις).

6) Ἡ κατασκευὴ εἰς τὴν κορυφὴν Γιούχτα, μεθ' ἧς πρὸς τὸ Ἡράκλειον, τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Β, συμπεριλαμβανομένων καὶ ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 15 κλινῶν (I Φάσις).

7) Ἡ κατασκευὴ εἰς Βαθύπετρον τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ (II Φάσις).

Ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω ἐγκαταστάσεων προτείνεται ἐπίσης, εἰς τὴν τρίτην Φάσιν, ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ τύπου Ε, ἀπὸ Βαθύπετρον μέχρι Βενεράτον, μήκους 25 χλμ., διὰ μέσου Κανλι Καστελλίου (Προφήτου Ἡλίου). Ἡ ὁδὸς αὕτη θὰ συνδέσῃ τὴν ἐθνικὴν ὁδὸν Ἡρακλείου-Φαιστοῦ μετὰ τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου-Κνωσοῦ-Ἀρχανῶν καὶ θὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Κνωσοῦ καὶ τῆς περιοχῆς Ἀρχανῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ Μεσσαράς καὶ Φαιστοῦ, ἄνευ ἀνάγκης ἐπιστροφῆς εἰς Ἡράκλειον.

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς τοῦ **Προφήτου Ἡλίου** προτείνονται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις), ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως πρὸς τὸ φρούριον τῆς Ρόκκας (Νικηφόρου Φωκᾶ), ἡ ἀναστήλωσις αὐτοῦ—ἐφ' ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν—καὶ ἡ κατασκευὴ (III Φάσις) ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, καὶ ἑνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ἀρχανῶν εὐρίσκεται ἐπίσης ἡ ἱστορικὴ **Μονὴ Ἀγκαρᾶθου**, εἰς τὴν ὁποίαν προτείνεται ἡ ἀνάγεσις ξενῶνος (20 κλινῶν) εἰς τὴν τρίτην Φάσιν ὡς καὶ ἡ ἐκτέλεσις ὠρισμένων ἔργων ἀναδείξεως τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς.

Τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τῆς ζώνης Ἡρακλείου καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν περιοχὴν **Ρογδιᾶς-Ἀγίας Πελαγίας-Φόδελε**, ἡ ὁποία προβλέπεται ὅτι θὰ καταστῇ ἀξιόλογον τουριστικὸν κέντρον, τὸσον λόγῳ τῆς προτεινομένης εἰς Ἀγίαν Πελαγίαν μεγάλης τουριστικῆς ἐγκαταστάσεως, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ Φόδελε, γενετήρας τοῦ Δ. Θεοτοκοπούλου (El Greco).

Ἡ νέα χάραξις τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου-Ρεθύμνου προβλέπεται ὅτι θὰ διέλθῃ ἐκ τῆς ὡς ἄνω περιοχῆς. Εἰδικώτερον διὰ τὸ τμήμα Ἡρακλείου-Ἀγίας Πελαγίας (μήκους 16 χλμ.) ἡ ὁδὸς αὕτη προβλέπεται ὡς τύπου Β κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, μετὰ διαπλάτυνσιν αὐτῆς εἰς αὐτοκινητόδρομον τύπου ΒΒ κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν.

Εἰς **Ἀγίαν Πελαγίαν-Λυγαριὰν** προτείνεται ἡ ἀνάγεσις μεγάλου τουριστικοῦ συγκροτήματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ συνολικὸν δυναμικὸν 1.000 κλινῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 400 κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν (200 Α κατηγορίας καὶ 200 Β κατηγορίας), 600 κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν καὶ 700-800 κατὰ τὴν τρίτην. Τὸ συγκρότημα τῆς Ἀγίας Πελαγίας-Λυγαριᾶς—λεπτομερῆς μελέτη τοῦ ὁποίου ἔχει ἐκπονηθῆ παραλλήλως πρὸς τὴν γενικὴν μελέτην τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου—θὰ περιλαμβάνῃ δύο τοποθεσίας, τὴν Λυγαριὰν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἀνεγερθοῦν αἱ πολυτελέστεραι ἐγκαταστάσεις (συνολικὸν δυναμικὸν : 400 κλῖναι) καὶ τὴν Ἀγίαν Πελαγίαν, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ κατασκευασθοῦν αἱ ἐγκαταστάσεις Β κατηγορίας (συνολικὸν δυναμικὸν : 600 κλῖναι).

Ἐπίσης εἰς τὴν Ἀγίαν Πελαγίαν προτείνεται καὶ ἡ κατασκευὴ δημοσίας πλάζ, ἀνεξαρτήτου τῆς πλάζ τῆς τουριστικῆς ἐγκαταστάσεως, συνολικοῦ δυναμικοῦ 600 ἀτόμων (200 κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, 400 κατὰ τὴν δευτέραν καὶ 600 κατὰ τὴν τρίτην).

Ἡ προσπέλασις πρὸς τὰς τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς κατασκευῆς εἰς τὴν πρώτην Φάσιν ὁδικῆς συνδέσεως ἀπὸ τὴν νέαν ἐθνικὴν ὁδὸν τύπου Δ, μήκους 3 χλμ.

Ἡ ἠλεκτροδότησις τῆς περιοχῆς προτείνεται ὅπως πραγματοποιηθῇ εἰς τὴν πρώτην Φάσιν διὰ τῆς συνδέσεως αὐτῆς διὰ γραμμῆς ὑψηλῆς τάσεως μετὰ τοῦ νέου ἐργοστασίου παραγωγῆς ρεύματος τῆς Δ.Ε.Η. εἰς Γάζι.

Ἡ τηλεφωνικὴ σύνδεσις τῆς περιοχῆς θὰ ἐπιτευχθῇ ἐπίσης εἰς τὴν πρώτην Φάσιν διὰ τῆς διασυνδέσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ αὐτομάτου κέντρου Ἡρακλείου.

Ἐπὶ πλέον τῆς προβλεπομένης αὐτῆς μεγάλης ἐγκαταστάσεως προτείνονται :

1) Ἡ κατασκευὴ εἰς Ἀγίαν Πελαγίαν ἑνὸς πλήρους σταθμοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ ἐξυπηρητήσεως θαλαμηγῶν.

2) Ἡ δημιουργία εἰς τὴν ἄμεσον περιοχὴν τῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων μιᾶς ζώνης εἰδικῶς διὰ τὴν ἀνάγεσιν παραθεριστικῶν ἐπαύλεων.

3) Ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις εὐρέως προγράμματος ἀναδασώσεως τῆς περιοχῆς.

4) Ἡ κατασκευὴ εἰς Ρογδιὰν ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Β (II Φάσις) καὶ λειτουργία 20 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (I Φάσις).

5) Ἡ μελέτη καὶ ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως εἰς Ρογδιὰν, συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀξιοποιήσεως καὶ ἀναστηλώσεως τῆς ἐνετικῆς ἐπαύλεως καὶ τῶν παρεκκλησιῶν (I Φάσις).

6) Ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως ἀπὸ τὴν νέαν ἐθνικὴν ὁδὸν Ἡρακλείου-Ρεθύμνου ἕως Φόδελε, μήκους 2 χλμ. τύπου Δ (I Φάσις).

7) Ἡ ἄμεσος κατασκευὴ εἰς Φόδελε ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Β, ἑνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ, 20 κλινῶν εἰς Σπίτια τοῦ Χωριοῦ, ἑνὸς Μουσείου μετὰ ἀντίγραφα ὄλων τῶν ἔργων τοῦ El Greco ὡς καὶ ἡ ἐκπόνησις καὶ ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως τοῦ χωρίου.

Τὸ νοτιοδυτικὸν τμήμα τῆς ζώνης περιλαμβάνει τὸν ἄκρως ἐνδιαφέροντα ἀρχαιολογικὸν τόπον τῆς **Τυλίσου**, ἀποτελεῖ δὲ καὶ ἀφετηριὰν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν Ἀνωγείων, Ἰδαίου Ἄντρου καὶ τοῦ σπηλαίου Σεντονίου εἰς Ζωνιανὰ Ἀνωγείων.

Εἰς Τύλισον προτείνεται ἡ πλήρης ὀργάνωσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου, ἀπαλλοτριώσεως τῶν ἀνασκαφῶν, περίφραξις τοῦ χώρου κλπ.

Ταυτόχροτως προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις) καὶ ἡ κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις).

Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς τουριστικῆς ζώνης Ἡρακλείου καταλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν παραθαλασσίαν ἕκτασιν κατὰ μήκος τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς νήσου καὶ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ—ἡ ὁποία περιλαμβάνεται μετὰ ἀεροδρομίου

καὶ συνόρων τῶν νομῶν Ἡρακλείου-Λασηθίου, καὶ εἰδικώτερον τὴν ἄκρως τουριστικὴν περιοχὴν Χερσονήσου-Μαλίων, τὴν ἀκτὴν Καρτεροῦ κλπ.

Ὁ ἀρχαιολογικὸς τόπος τῶν Μαλίων (ἀνακτόρου κλπ., βλ. σελ. 83) εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιότερων τῆς Κρήτης. Προτείνεται κατ' ἀρχὴν ἡ πλήρης ὀργάνωσις αὐτοῦ διὰ τῆς περιφράξεως καὶ καθαρισμοῦ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου, κατασκευῆς ὁδοῦ προσπελάσεως, χώρου σταθμεύσεως αὐτοκινήτων, φυτεύσεως πρασίνου, κλπ.

Ἐν συνεχείᾳ προτείνεται ἡ ἀνάγεσις ἑνὸς μικροῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου (II Φάσις), διὰ νὰ στεγασθοῦν τὰ διάφορα εὐρήματα τῆς περιοχῆς, ἡ πλήρης διαμόρφωσις τοῦ χωρίου τῶν Μαλίων (I Φάσις) καὶ ἡ κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Α (I Φάσις).

Πρὸς δυσμὰς τῶν Μαλίων, εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων χιλιομέτρων, εὐρίσκεται τὸ χωρίον **Λιμὴν Χερσονήσου**, μία γραφικώτατη τοποθεσία εἰς τὴν ὁποίαν προτείνεται ἡ ἀνάγεσις ἑνὸς μεγάλου τουριστικοῦ συγκροτήματος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἄμεσου περιοχῆς.

Συγκεκριμένως προτείνεται ἡ πλήρης διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις) καὶ ἡ περίφραξις καὶ διαμόρφωσις τοῦ χώρου ὅπου ἀνευρέθησαν ὑπολείμματα τῶν δύο παλααιοχριστιανικῶν Βασιλικῶν.

Ἡ ἀνάγεσις τοῦ τουριστικοῦ συγκροτήματος, τελικῆς δυναμικότητος 800 κλινῶν, προτείνεται ὅπως πραγματοποιηθῇ εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν, μετὰ τὸ ἥμισυ τοῦ τελικοῦ δυναμικοῦ (400 κλῖναι) τῆς ἐγκαταστάσεως, ἡ ἐπέκτασις τῆς ὁποίας θὰ πρέπει νὰ πραγματοποιηθῇ ἀργότερον.

Εἰς τὴν Χερσονήσον προτείνεται ἐπίσης ἡ ἀνάγεσις ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Β (I Φάσις), ἡ κατασκευὴ μιᾶς πλάζ 600 ἀτόμων (200 κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, 400 κατὰ τὴν δευτέραν καὶ 600 κατὰ τὴν τρίτην), μιᾶς πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρητήσεως θαλαμηγῶν (II Φάσις) ὡς καὶ ἡ βελτίωσις τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ χωρίου.

Εἰς τὴν περιοχὴν Χερσονήσου-Μαλίων προτείνεται ἐπίσης ὅπως ἐπιτραπῇ ἡ ὑπὸ ἀλλοδαπῶν καὶ ἡμεδαπῶν τουριστῶν ἀνάγεσις παραθεριστικῶν ἐπαύλεων καὶ συγκεκριμένως ἡ ἀπαλλοτριώσις μιᾶς εἰδικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν περιοχῆς, ἐκτέλεσις τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων ὑποδομῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ διάθεσις τῶν χώρων.

Ἡ περιοχὴ Χερσονήσου-Μαλίων συνδέεται μετὰ τοῦ Ἡρακλείου διὰ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου-Ἀγίου Νικολάου, διαθέτει δὲ τὸσον ἠλεκτρικὸν ρεῦμα καὶ τηλεφῶνων ὅσον καὶ ἄφθονον ὕδωρ. Πρόβλημα ὑποδομῆς ἐπομένως δὲν τίθεται. Προτείνεται ὁμοίως ἡ ἄμεσος ἐναρξίς ἐκτεταμένου προγράμματος ἀναδασώσεως ὀλοκλήρου τῆς παραλιακῆς ζώνης καὶ εἰδικώτερον τῆς ἄμεσου περιοχῆς Χερσονήσου καὶ τῆς πέριξ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῶν Μαλίων τοιαύτης.

Ἡ μεταξὺ Χερσονήσου καὶ Ἡρακλείου περιοχὴ περιλαμβάνει τοὺς ἀρχαιολογικοὺς (Μινωϊκοὺς) τόπους **Ἀμνισός, Νιροῦ Χάνι** καὶ τὰ ἱερά σπήλαια τῆς **Εἰλειθείας** καὶ **Σκοτεινοῦ** τῶν ὁποίων προτείνεται ἡ πλήρης ὀργάνωσις, ὡς καὶ τὴν ἀκτὴν **Καρτεροῦ** εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεγείρονται ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Τ. ἡ πλάζ Καρτεροῦ καὶ μοτέλ 100 κλινῶν, Α κατηγορίας.

Πρὸς νότον τῶν Μαλίων, ἐπὶ τῶν ὄρειων προσβάσεων τῆς Σελένας (παραφύλακος τῆς Δίκτης) εὐρίσκεται ὁ **Μοχός**, γραφικώτατον ὄρεινόν χωρίον μετὰ ὠραιότατην θέαν πρὸς τὸν κόλπον τῶν Μαλίων (βλ. σελ. 42), εἰς τὸ ὅποιον τελεῖται κατ' ἔτος (15ην Αὐγούστου) τὸ γνωστὸν «Κρητικὸν Πανηγύρι», περιλαμβάνον λαϊκοὺς χορούς, τραγούδια, ἐμποροπανηγύριν, κλπ. Εἰς τὸν Μοχὸν προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου καὶ ἡ δημιουργία ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως (8 κλινῶν) εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ». (III Φάσις)

Αἱ παραλία τῆς ζώνης Ἡρακλείου ἀπὸ Φόδελε ἕως Στόμιον Ἡρακλείου καὶ ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιον ἕως τὸ Σείσι θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς τουριστικαί, νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ ἀμοληψία καὶ νὰ ληφθοῦν τὰ κατάλληλα διὰ τὴν προστασίαν αὐτῶν μέτρα.

11.02 ΖΩΝΗ ΧΑΝΙΩΝ

Η τουριστική ζώνη των Χανίων, μία των κυριωτέρων της νήσου, καταλαμβάνει ολόκληρον την παραλιακήν ζώνην από Μάλεμε προς δυσμάς έως Καλύβες προς ανατολάς, συμπεριλαμβανομένης της πόλεως των Χανίων (βλ. σελ. 117), της Σούδας, της περιοχής του Ακρωτηρίου και ολόκληρου της ενδοχώρας των επαρχιών Κυδωνίας και Αποκορώνου του νομού Χανίων.

Κύριος πυρήν της ζώνης και εις των σημαντικωτέρων τουριστικών κέντρων της νήσου θα είναι η πόλις των Χανίων (πληθ. 38.467), η «Πρωτεύουσα» της Κρήτης και η δεύτερα εις μέγεθος πόλις της.

Τα Χανιά σήμερον έχουν ελάχιστον δυναμικόν κλινών, πλην δε του ΞΕΝΙΑ (Β' κατηγορίας—88 κλίναι), τα υπόλοιπα των λειτουργούντων ξενοδοχείων είναι πεπαλαιωμένα.

Εις τα Χανιά προτείνεται η ανέγερσις και λειτουργία, κατά την πρώτην Φάσιν του προγράμματος, 500 κλινών. Εις την δευτέραν Φάσιν θα απαιτηθούν έτεραι 700 κλίναι, εις τρόπον ώστε το σύνολον του δυναμικού να ανέλθη εις 1.200 κλίναις. Εις το τέλος της τρίτης Φάσεως (όταν το σύνολον των πραγματοποιημένων διανυκτερεύσεων θα ανέλθη εις 2.260.000 έτησίως), το σύνολον του απαιτηθησομένου εις Χανιά ξενοδοχειακού δυναμικού υπολογίζεται εις 1.900 κλίναις. Θα απαιτηθῆ επομένως η ανέγερσις κατά την διάρκειαν της τρίτης Φάσεως, έτερων 700 κλινών.

Εις το άπώτερον μέλλον, όταν το σύνολον των πραγματοποιηθησομένων εν Κρήτη διανυκτερεύσεων έτησίως θα είναι πέντε εκατομμύρια, υπολογίζεται ότι θα υπάρξη εις Χανιά ζήτησις διά 2.800 κλίναις.

Η κατανομή των προτεινομένων εις Χανιά εγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, ανά είδος και κατηγορίαν διά τας τρεις φάσεις του προγράμματος δεικνύεται εις τόν Πίνακα 11—2 κατωτέρω :

ΠΙΝΑΞ 11—2 (9—6Α) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΧΑΝΙΑ—ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ					
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	
A	120	120	—	—	—	305	305	—	—	—	400	400	—	—	—	
B	130	100	—	30	—	350	300	—	50	—	600	500	—	100	—	
Γ	160	40	30	50	40	370	200	30	70	70	630	370	30	100	130	
Δ	50	—	—	—	50	135	25	—	10	100	230	60	—	20	150	
E	40	40	—	—	—	40	40	—	—	—	40	40	—	—	—	
ΣΥΝΟΛΟΝ	500	300	30	80	90	1200	870	30	130	170	1900	1370	30	220	280	
			200					330					530			

Πέραν των εγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, τα Χανιά έχουν ανάγκην λειτουργίας ενός εστιατορίου πολυτελείας, περισσοτέρων τουριστικών εστιατορίων και αριθμού μικροτέρων εγκαταστάσεων εστίασεως (σνάκ μπάρ, καφετηρίων, κλπ.). Αι ανάγκαι αύται βεβαίως θα διαμορφωθούν παραλλήλως προς την αύξησιν της τουριστικής κινήσεως, πιστεύεται δε ότι η ιδιωτική πρωτοβουλία θα καλύψη την έκαστοτε ζήτησιν.

Απαραίτητος προϋπόθεσις διά την τουριστικήν και την εν γένει ανάπτυξιν των Χανίων είναι η εκπόνησις μιᾶς πλήρους πολεοδομικής μελέτης—ρυθμιστικού σχεδίου, της οποίας έγινεν ήδη η ανάθεσις.

Ανεξαρτήτως όμως της χωροταξικής τοποθετήσεως των προτεινομένων εγκαταστάσεων—η οποία άποτελεῖ αντικείμενον της αναφερθείσης πολεοδομικής μελέτης—διά να καταστή δυνατή η τουριστική αξιοποίησις των Χανίων και καταστούν τα Χανιά σημαντικόν τουριστικόν κέντρον προτείνονται :

1) Η κατασκευή μεγάλης Λαϊκής Πλάζ, δυναμικότητος 1.000 ατόμων κατά την πρώτην Φάσιν και επέκτασις αὐτῆς εις πλάζ 1.500 ατόμων κατά την τρίτην Φάσιν. Διά την κατασκευήν της πλάζ προτείνεται η προς δυσμάς του ξενοδοχείου εύρισκομένη περιοχή της «Νέας Χώρας», άφ' ενός διότι λόγω της μικρᾶς άποστάσεως η μετάβασις εις αὐτήν είναι εύχερης και εις τόν πληθυσμόν της πόλεως, και άφ' έτέρου διότι—λόγω της νησίδος και ώρισμένων ύφάλων—θα ήτο δυνατή η δημιουργία προστατευτικού μώλου.

2) Η κατασκευή μικροτέρας αλλά πολυτελεστέρας ώργανωμένης πλάζ εις την περιοχήν των Αγίων Αποστόλων (έν συνδυασμῷ προς την προτεινομένην ανέγερσιν τουριστικού συγκροτήματος). Η πλάζ των Αγίων Αποστόλων (δυναμικότητος 200 ατόμων κατά την II Φάσιν και 400 κατά την τρίτην) θα είναι η κυρίως τουριστική πλάζ των Χανίων.

3) Η ανάπτυξις εγκαταστάσεων σπόρ διά της βελτιώσεως των ύφισταμένων και δημιουργίας νέων τοιούτων, ιδίως διά την έκτέλεσιν θαλασσίων σπόρ.

4) Η κατασκευή (II Φάσις) μιᾶς Αιθούσης Συνεδρίων εις την οποίαν θα ήτο δυνατή και η έκτέλεσις καλλιτεχνικῶν εκδηλώσεων, συναυλιῶν κλπ. Η ύπαρξις μιᾶς τοιαύτης αιθούσης, πλην του ότι είναι απαραίτητος διά την σύγκλησιν συνεδρίων—ένός άκρως άποτελεσματικού τρόπου προσελκύσεως τουριστῶν—θα δημιουργήσῃ και προϋποθέσεις δημιουργίας διαφόρων εκδηλώσεων διά την ψυχαγωγίαν των τουριστῶν.

5) Η δημιουργία ενός μεγάλου ανοικτοῦ ἀμφιθεατρικοῦ χώρου—παραλλήλως προς την ανέγερσιν της ως άνω αιθούσης. Ηδη, ύφίσταται μία τοποθεσία ιδεώδης διά την δημιουργίαν ανοικτοῦ ἀμφιθέατρον παρακειμένη προς την ὁδόν Κορακιῶν—Σούδας, εις μικράν άπόστασιν από τόν μυχόν του κόλπου.

6) Η δημιουργία εις Χανιά πλήρους εγκαταστάσεως έξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (I Φάσις) και η κατασκευή και δημιουργία (II Φάσις) έντός του κόλπου της Σούδας μιᾶς πλήρους «μαρίνας» με δυνατότητα διαχειμάνσεως θαλαμηγῶν, διενεργείας έπισκευῶν κλπ.

7) Η κατασκευή ενός νέου κτιρίου προς στέγασιν του αρχαιολογικοῦ μουσείου της πόλεως (I Φάσις).

8) Η ανέγερσις μιᾶς πτέρυγος η ανεξαρτήτου κτιρίου διά την δημιουργίαν Βυζαντινοῦ Μουσείου Κρήτης, εις τό ὅποιον προτείνεται ὅπως συγκεντρωθούν θρησκευτικά εἰκόνες, νομίσματα, κοσμήματα, έπιπλα και έν γένει κειμήλια της Βυζαντινῆς εποχῆς. (II Φάσις)

9) Η ανέγερσις «Βιβλιοθήκης και Μουσείου Έλευθερίου και Σοφοκλή Βενιζέλου» εις τό ὅποιον θα συγκεντρωθούν ὅλα τὰ έγγραφα, βιβλία, ιδιωτικά αντικείμενα των δύο πολιτικῶν, ὡς και ὅλα τὰ συγγράμματα, αἱ μελέται, βιβλία κλπ. τὰ αναφερόμενα άμέσως η έμέσως εις την ζῶην και τό έργον αὐτῶν και εις τὰ ιστορικά γεγονότα της εποχῆς κατά την ὁποίαν έζησαν. Ὁ τύπος της προτεινομένης ταύτης «βιβλιοθήκης—μουσείου» θα είναι παρόμοιος των άνεγειρομένων εις Η.Π.Α. μουσείων, διά τούς έκαστοτε Πρόεδρους, τὰ ὅποια χρησιμεύουν και ὡς κέντρα ιστορικῶν μελετῶν της εποχῆς.

10) Η δημιουργία μονίμων έκθετηρίων ειδῶν Λαϊκής Τέχνης και χειροτεχνίας συμπεριλαμβανομένης και συλλογῆς Κρητικῶν ένδυμασιῶν και η λειτουργία καταστημάτων πωλήσεως ειδῶν λαϊκῆς τέχνης και τοπικῶν προϊόντων.

Διά την πλήρη αξιοποίησιν της πόλεως των Χανίων κρίνεται σκόπιμος ὁ χαρακτηρισμός των παλαιῶν συνοικιῶν (Τοπανά, Σπλάντζιας κλπ.) ὡς διατηρητέων χώρων άπαγορευομένης της κατεδάφσεως κτιρίων, και η ανέγερσις νέων. Θεωρεῖται απαραίτητος η άποκατάστασις, καθαρισμός και η έν γένει διαμόρφωσις των τειχῶν και του φρουρίου των Χανίων, η άπαλλοτρίωσις του χώρου των και η κατεδάφισις των ανεγερθέντων μικροκτισμάτων—παραγκῶν κλπ.

Ταυτόχρονος, απαιτεῖται η εκπόνησις ιδιαίτερας μελέτης διά την πλήρη διαμόρφωσιν της περιοχῆς του παλαιοῦ λιμένος, η ὁποία άποτελεῖ μετά των κτισμάτων της ένετικῆς εποχῆς έν των ὠραιότερων και γραφικωτέρων σημείων της νήσου.

Η ανάπτυξις των Χανίων θα απαιτήσῃ επίσης την κατασκευήν ενός πλήρους άποχευετικοῦ δικτύου με εγκαταστάσεις βιολογικοῦ καθαρισμοῦ, ὡς επίσης και έργοστασίου μετατροπῆς των άπορριμμάτων εις λίπασμα.

Επίσης απαραίτητος θεωρεῖται ὁ καθαρισμός ολόκληρου της παραλιακῆς ζώνης από φρουρίου Φιρκᾶ μέχρι Αγίων Αποστόλων και η άμεσος άπομάκρυνσις του παρά την άκτὴν ύφισταμένου έργοστασίου έκρηκτικῶν ὑλῶν.

Η τουριστική αξιοποίησις των Χανίων θα απαιτήσῃ την άμεσον ίδρυσιν Τοπικῆς Έπιτροπῆς Τουρισμοῦ και την δραστηριοποίησιν του Γραφείου Πληροφοριῶν διά της έξευρέσεως ίσογειοῦ χώρου εις κεντρικόν σημείον της πόλεως (και οὐχι εις τόν δεύτερον ὄροφον της νομαρχίας), και προσλήψεως ένδεχομένως βοηθητικῶν ὑπαλλήλων.

Από άπόψεως συγκοινωνιακῶν συνδέσεων, η περιοχή των Χανίων εύρίσκειται εις πλεονεκτικήν θέσιν. Διαθέτει μέγα αεροδρόμιον και τόν καλύτερον λιμένα της νήσου, εις την Σούδαν (βλ. σελ. 152 και 154).

Διά να καταστή εύχερης η χρησιμοποίησις του στρατιωτικοῦ αεροδρομίου, προτείνεται η άμεσος κατασκευή εγκαταστάσεως έξυπηρετήσεως έπιβατῶν και θαπέδου σταθμεύσεως (Apron) έξωθι του χώρου της βάσεως, ὡς και η κατασκευή τροχοδρόμου συνδέοντος τόν κύριον διάδρομον μετά των προτεινομένων άνωτέρω εγκαταστάσεων.

Ταυτόχρονος, θα απαιτηθῆ η κατασκευή νέας ὁδοῦ προσπελάσεως προς τό αεροδρόμιον και η εγκατάλειψις της ύφισταμένης σήμερον ὁδοῦ. Μία δυνατή χάραξις θα ήτο η σύνδεσις του προτεινομένου αυτοκινητοδρόμου Χανίων—Σούδας με την ὁδόν Κορακιῶν—Στερνῶν και η κατασκευή έξω του περιβόλου της βάσεως ὁδοῦ συνδεούσης την ὁδόν μετά των νέων εγκαταστάσεων.

Βασικός λιμήν της περιοχῆς των Χανίων (και της δυτικῆς Κρήτης) είναι ὁ λιμήν της Σούδας. Προβλέπεται ότι μέγα τμήμα των τουριστῶν—περιηγητῶν, και ιδίως των διακινουμένων δι' ιδιωτικοῦ αυτοκινήτου, θα εισέρχεται εις Κρήτην μέσῳ Σούδας.

Πρός Δικτύνην

Πρός Καστέλλι καί Παλαιοχώρα

Πρός Πειραιάν

Πρός Άλικιανόν-Λάκκους καί Κάμπανον-Παλαιοχώρα

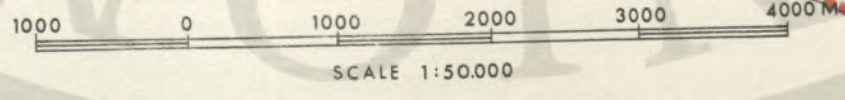
Πρός Θέρισσον, Λάκκους Όμαλόν, Σαμαριά

Πρός Κάμπους

Πρός Ρέθυμνον, Ήρακλειόν

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
- 1η ΦΑΣΙΣ
- 2α ΦΑΣΙΣ
- 3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικών Υπόμνημα καί Έπεξηγήσιν Συμβόλων κλπ., βλ. Χάρτην 110.

ΖΩΝΗ ΧΑΝΙΩΝ

Διά την άμεσον σύνδεσιν τῆς Σούδας μετὰ τῆς πόλεως τῶν Χανίων προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς αὐτοκινητοδρόμου (τύπου BB) μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν σημείων (μῆκος 7 χλμ.—I Φάσις). Ἐκτὸς τοῦ αὐτοκινητοδρόμου τούτου, κρίνεται σκόπιμος ἡ πλήρης διαμόρφωσις τοῦ λιμένος τῆς Σούδας, ἡ ἐκβάθυνσις τῶν κρηπιδωμάτων καὶ ἡ ἐπέκτασις καὶ διευθέτησις αὐτῶν (I καὶ II Φάσις), ἡ κατασκευὴ ἐγκαταστάσεων προσεγγίσεως πορθμείων ὡς καὶ ἡ ἀνέγερσις ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρετήσεως καὶ ὑποδοχῆς ἐπιβατῶν, συμπεριλαμβανομένης τῆς κατασκευῆς εἰς τὴν πρώτην Φάσιν, πλησίον τοῦ σημείου ἐπιβίβάσεως—ἀποβίβάσεως, ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου—ἀναψυκτηρίου, τύπου B, μὲ μεγάλην αἴθουσαν, διὰ νὰ καθίσταται ἄνετος ἡ παραμονὴ τῶν ἀποχωρούντων ἢ ἀφικνουμένων ἐπιβατῶν.

Εἰς τὸν λιμένα τῶν Χανίων προτείνεται ἡ ἐκτέλεσις ὠρισμένων μικροτέρας ἐκτάσεως ἔργων—καὶ συγκεκριμένως μιᾶς πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν, ἡ διευθέτησις ὠρισμένων κρηπιδωμάτων, ἡ ἐκβάθυνσις τῶν τριῶν λεκανῶν καὶ ἡ κατασκευὴ ἐνὸς προστατευτικοῦ κυματοθραύστου (II καὶ III Φάσις).

Τὰ Χανιά θὰ ἀποτελέσουν τὸ συγκοινωνιακὸν κέντρον τῆς περιοχῆς. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν προτείνεται ἡ ἄμεσος ἀνέγερσις ἐνὸς σταθμοῦ λεωφορείων, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν κάτωθι ὁδῶν :

1) Τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Χανίων—Καστελλίου Κισσάμου, μῆκος 42 χλμ., κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, τῆς ὁποίας τὸ τμήμα Χανιά—Ἁγία Μαρίνα (10 χλμ.) εἰς τύπου B, τὸ δὲ τμήμα Ἁγία Μαρίνα—Καστέλλι (32 χλμ.) εἰς ὁδὸν τύπου Γ.

2) Τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Χανίων—Σούδας—Ρεθύμνου (I Φάσις), συνολικοῦ μῆκος 73 χλμ., τῆς ὁποίας τὸ τμήμα Χανίων—Σούδας ἐπὶ νέας χαράξεως εἰς αὐτοκινητόδρομον τύπου BB, τὸ δὲ τμήμα Σούδας—Ρεθύμνου εἰς ὁδὸν τύπου Γ. Διὰ τὸ δεύτερον τμήμα θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ διερεύνησις τῆς δυνατοῦτος νέας χαράξεως κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, κυρίως διὰ τὸ τμήμα μεταξύ Γεωργιουπόλεως—Ρεθύμνου.

3) Τῆς ἀναφερθείσης ἤδη νέας ὁδοῦ προσπελάσεως ἀπὸ Χανίων μέχρι τοῦ ἀεροδρομίου Σούδας (I Φάσις), μῆκος 15 περίπου χιλιομέτρων, τύπου Γ.

4) Τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Χανίων—Ἀλικιανοῦ—Φουρνῶν—Λάκκων, μῆκος 26 χλμ., τύπου E. Ἡ ὁδὸς αὕτη, ἡ ὁποία προγραμματίζεται εἰς τὴν πρώτην Φάσιν, ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν προσπέλασιν πρὸς τὸ ὄροπέδιον Ὁμαλοῦ, Ξυλόσκαλον καὶ Φάραγγα τῆς Σαμαριᾶς.

5) Τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Χανίων—Μαλάξας, μῆκος 12 χλμ., τύπου E, ἐπίσης εἰς τὴν πρώτην Φάσιν.

6) Τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Χανίων—Θερίσου, μῆκος 15 χλμ., τύπου E, κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν.

7) Τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Ἀλικιανοῦ—Σκηνῶν—Καμπάνου—Τεμενίων μῆκος 57 χλμ., τύπου E, κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν καὶ

8) Τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Θερίσου—Μεσκλῶν—Λάκκων, μῆκος 10 χλμ., τύπου E (III Φάσις), δημιουργουμένης οὕτω καὶ ἐτέρας προσπελάσεως πρὸς τὸ ὄροπέδιον Ὁμαλοῦ.

Πέραν τοῦ μεγάλου ἀστικοῦ τουριστικοῦ κέντρον τὸ ὁποῖον θὰ δημιουργηθῆ εἰς τὰ Χανιά, προτείνεται ἡ ἄμεσος ἀνέγερσις ἐνὸς αὐτονόμου τουριστικοῦ συγκροτήματος εἰς **Ἁγίους Ἀποστόλους**. Τὸ τουριστικὸν συγκρότημα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων προβλέπεται ὅτι θὰ ἔχη ἐνδεχομένως συνολικὸν δυναμικὸν 500 κλινῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 150 κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, 300 κατὰ

τὴν δευτέραν καὶ 400—500 κατὰ τὴν τρίτην. Λόγω τῆς μικρᾶς ἀποστάσεως τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀπὸ τὰ Χανιά, ἡ ἀνάγκη ὑπάρξεως πολλῶν καὶ ποικίλων ἐγκαταστάσεων ἀναψυχῆς εἶναι περιορισμένη. Γενικῶς ὁμως, τὸ συγκρότημα τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων—πέραν τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως καὶ ἐστιασεως—θὰ διαθέτῃ ἰδιωτικὴν πλάζ διὰ τοὺς ἐνοίκους τοῦ συγκροτήματος, δημοσίαν πλάζ διὰ τὸ κοινόν, νυκτερινόν κέντρον καὶ ἐγκαταστάσεις θαλασσίων σπόρ.

Ἡ μεταξύ **Ἀγίων Ἀποστόλων** καὶ Χανίων παραθαλασσία, ὡς καὶ ἡ μεταξύ Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ **Ἁγίας Μαρίνης** περιοχὴ προτείνεται ὅπως χαρακτηρισθῆ ὡς περιοχὴ εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἀνέγερσις παραθεριστικῶν ἐπαύλων (βλ. σελ. 276) καὶ ὅπως κατασκευασθῆ ἡ ἀναγκαία διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑποδομὴ.

Πρὸς ἀνατολὰς τῶν Χανίων εὐρίσκεται ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀκρωτηρίου, ἡ ὁποία περιλαμβάνει πλῆθος ἀξιοθεάτων σημείων. Δυστυχῶς, λόγω τῶν ὑφισταμένων στρατιωτικῶν ἐγκαταστάσεων, δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ πλήρης τουριστικὴ ἀξιοποίησις ταύτης.

Εἰς τὸ Ἀκρωτήριον ὑπάρχουν πολλὰ καὶ σημαντικὰ Ἱερά Μοναί—**Καθολικοῦ, Γουβερνέτου, Ἁγίας Τριάδος** (Τσαγγαρόλων) καὶ **Καλογράδων** (βλ. Χάρτην 15)—τῶν ὁποίων προτείνεται ἡ ἀξιοποίησις διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν προσπελάσεως, διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος χώρου, φυτεύσεως πρασίνου κλπ. Εἰδικώτερον, διὰ τὴν Μονὴν Ἁγίας Τριάδος προτείνεται (II Φάσις) ἡ δημιουργία ἐνὸς ξενῶνος 20 κλινῶν.

Ἡ περιοχὴ τοῦ Ἀκρωτηρίου διαθέτει ἐπίσης ἀξιόλογα σπήλαια (βλ. Χάρτην 12) τῶν ὁποίων ἐπίσης προτείνεται ἡ ἀξιοποίησις διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν προσπελάσεως, διαμορφώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ των, ἠλεκτροφωτισμοῦ κ.λ.π.

Εἰς τὸ βορειοδυτικὸν τμήμα τοῦ Ἀκρωτηρίου ὑπάρχει ὁ **Σταυρός**, ὠραιότατη ἀμώδης παραλία, εἰς τὴν ὁποίαν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, (I Φάσις), μιᾶς ὀργανωμένης πλάζ 200 ἀτόμων (II Φάσις) καὶ διπλασιασμοῦ τῆς δυναμικότητός της (III Φάσις), ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ (I Φάσις) ὁδοῦ προσπελάσεως μῆκος 7 χλμ, τύπου E, ἀπὸ Κουνουπιδιανᾶ.

Εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον τοῦ Ἀκρωτηρίου, εἰς τὴν θέσιν **Μαράθι**, προτείνεται εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον ἡ ἀνέγερσις ἐνὸς αὐτονόμου τουριστικοῦ συγκροτήματος δυναμικότητος 300 κλινῶν. Εἰς τὴν πρώτην ὁμως Φάσιν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου B, μὲ ἐγκατάστασιν πλάζ 200 ἀτόμων, εἰς δὲ τὴν δευτέραν Φάσιν προτείνεται ἡ βελτίωσις τῆς ὁδοῦ Στερνῶν—Μαραθίου, μῆκος 4 χλμ., εἰς ὁδὸν τύπου E.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῆ ὅτι πέραν τῶν τουριστῶν εἰς τὴν περιοχὴν Ἀκρωτηρίου θὰ διαμένουν, συνεχῶς ἐναλλασσόμενοι, ἑκατοντάδες στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν τῶν χωρῶν τοῦ NATO, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐκπαιδεύωνται εἰς τὸ κατασκευαζόμενον Κέντρον Ἐκπαιδεύσεως—Πεδίον Βολῆς Πυραύλων, ἔχοντες ἀνάγκην ἐγκαταστάσεων ψυχαγωγίας καὶ ἀναψυχῆς.

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τοῦ Ἀκρωτηρίου, θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ ἄμεσος ἐκπόνησις πλήρους μελέτης ὑδρεύσεως τῆς περιοχῆς καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν διανομὴν τοῦ ὕδατος ἔργων.

Ἡ ἐνδοχώρα τῆς ζώνης καὶ εἰδικώτερον ἡ πεδιάς τῶν Χανίων περιλαμβάνει σειρὰν γραφικωτάτων χωριῶν, τὰ περισσότερα τῶν ὁποίων, λόγω τῶν ἀφθόνων ὑδάτων, διαθέτουν πράσινον καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, ἀποτελοῦν δὲ

ἐνδιαφέροντα σημεία ἐπισκέψεως. Τὰ κυριώτερα τῶν χωριῶν αὐτῶν, τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῶν καὶ αἱ προτεινόμενα εἰς αὐτὰ ἐγκαταστάσεις ἔχουν ὡς κάτωθι :

1) **Μουρνιές** : Γενέτειρα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου καὶ δημιουργία 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (I Φάσις).

2) **Περιβόλια** : Ἐδρα Κρητικῶν Ἐπαναστατικῶν Συνελεύσεων. Πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ Κλαδισσοῦ. Προτείνεται ἡ δημιουργία εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» ἐγκαταστάσεων δυναμικότητος 8 κλινῶν (II Φάσις) καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (III Φάσις).

3) **Θερίσον** : Ἐδρα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1905. Ὁρασιότατη διαδρομὴ διὰ τῆς φάραγγος Θερίσου. Προτείνεται ἡ ἄμεσος λειτουργία 12 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ», ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (III Φάσις), ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (III Φάσις), καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις).

4) **Μεσκλά** : Ἐκ τῶν ὠραιότερων τοποθεσιῶν τῆς ζώνης λόγω τῆς ἀφθόνου βλαστήσεως. Προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις), ἡ λειτουργία 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (II Φάσις), ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως πρὸς τὴν Βυζαντινὴν ἐκκλησίαν τῆς Μεταμορφώσεως (13ου αἰῶνος), ἡ διαμόρφωσις τοῦ περιβάλλοντος αὐτῆν χώρου, ὡς καὶ ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς ἀρχαίας Ρηζινίας διὰ τῆς ὀργανώσεως τοῦ χώρου, περιφράξεως τῶν ἀρχαιοτήτων κλπ.

5) **Σκινέ** : Κέντρον καλλιέργειας ἐσπεριδοειδῶν (πορτοκαλεῶνων). Εἰς Σκινές, τόπον τῆς ἑορτῆς τοῦ Πορτοκαλιοῦ (βλ. σελ. 112) προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις) καὶ ἡ λειτουργία 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ».

6) **Φουρνέ** : Κέντρον καλλιέργειας ἐσπεριδοειδῶν μὲ ἐκτεταμένον δάσος πορτοκαλεῶνων. Προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις), ἡ λειτουργία 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (III Φάσις), καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ χώρου πέριξ τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησίας τοῦ Σωτήρος.

7) **Ἀλικιανός** : Ὁδικὸς κόμβος, εἰς τὸν ὁποῖον προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (I Φάσις), ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις), ἡ λειτουργία 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (III Φάσις), καὶ ἡ ἀξιοποίησις τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (1243) καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδῶν προσπελάσεως, διαμορφώσεως τοῦ χώρου κλπ.

8) **Βατόλακκος** : Εἰς τὸ χωρίον ὑπάρχει ἀριθμὸς ἐκκλησιῶν τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ δάσος πορτοκαλεῶνων. Προτείνεται ἡ διαμόρφωσις αὐτοῦ κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν.

9) **Μαλάξα** : Τὸ χωρίον, εἰς ἀπόστασιν 17 χιλιομέτρων ἐκ Χανίων, εὐρίσκεται εἰς ὑψόμετρον περίπου 500 μέτρων, ἔχει δὲ μοναδικὴν θέαν πρὸς τὴν πεδιάδα τῶν Χανίων, τὸν κόλπον τῆς Σούδας καὶ ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀκρωτηρίου.

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τῆς Μαλάξας προτείνονται :

α) Ἡ ἄμεσος κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Χανίων—Μαλάξας, μῆκος 12 χλμ., τύπου E.

β) Ἡ ἐκπόνησις μελέτης καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις).

γ) Ἡ κατασκευὴ τουριστικοῦ περιπτέρου—ἐστιατορίου τύπου A (I Φάσις).

δ) Ἡ κατασκευὴ ὁδικοῦ σταθμοῦ (I Φάσις).

Ἐπίσης προτείνεται ὅπως συνδεθῆ ἡ Μαλάζα εἰς τὴν πρώτην Φάσιν μετὰ τοῦ χωρίου Κάμπου, διὰ τῆς ὁδοῦ Μαλάζας-Κάμπων, τύπου Η, μήκους 11 χλμ.

Οἱ **Κάμπου** θὰ ἀποτελέσουν σημεῖον ἐξορμήσεως πρὸς ἀνάβασιν διαφόρων κορυφῶν τῶν Λευκῶν Ὀρέων, εἶναι δὲ τὸ πλησιέστερον χωρίον τοῦ προτεινομένου εἰς θέσιν Γιοφύρια ὄρειου καταφυγίου, πλησίον τοῦ ὁποίου εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἐκτέλεσις χιονοδρομιῶν.

Εἰς τοὺς Κάμπους προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις), ἡ λειτουργία 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (II Φάσις), καὶ ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (II Φάσις).

Πρὸς ἀνατολὰς τῶν Χανίων, πλησίον τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Χανίων-Ρεθύμνης, εὐρίσκεται ὁ ἀρχαιολογικὸς τόπος τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πόλεως «Ἄπτερα» (βλ. Χάρτην 14). Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τῶν Ἀπτερῶν προτείνονται ἡ ἄμεσος πλήρης ὀργάνωσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τόπου, διαμόρφωσις, καθαρισμὸς καὶ περίφραξις τοῦ χώρου, τοποθέτησις φύλακος, ὡς καὶ ἀποπεράτως τῆς κατασκευῆς τῆς ὁδοῦ προσπελάσεως.

Ἐπίσης εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ.

*Ἄλλα σημεῖα τῆς ζώνης Χανίων εἰς τὰ ὁποῖα προτείνονται ἐγκαταστάσεις εἶναι :

1) **Ἀρμένιοι** : Γραφικὸν χωρίον εἰς ἀπόστασιν 22 χλμ. ἐκ Χανίων, ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Χανίων-Ρεθύμνου. Εἰς Ἀρμένους, ὑπεγράφη τὸ 1822 τὸ Κρητικὸν Πολίτευμα, συνῆλθε δὲ τὸ 1897 ἡ Κρητικὴ Ἐπαναστατικὴ Συνέλευσις.

Τὸ χωρίον εἶναι γραφικώτατον καὶ κατάφυτον. Εἰς τὸ μέσον τούτου εὐρίσκονται αἱ γνωσταὶ πηγαὶ τριῶν ποταμῶν, περίξ τῶν ὁποίων ὑπάρχει δάσος πλατάνων.

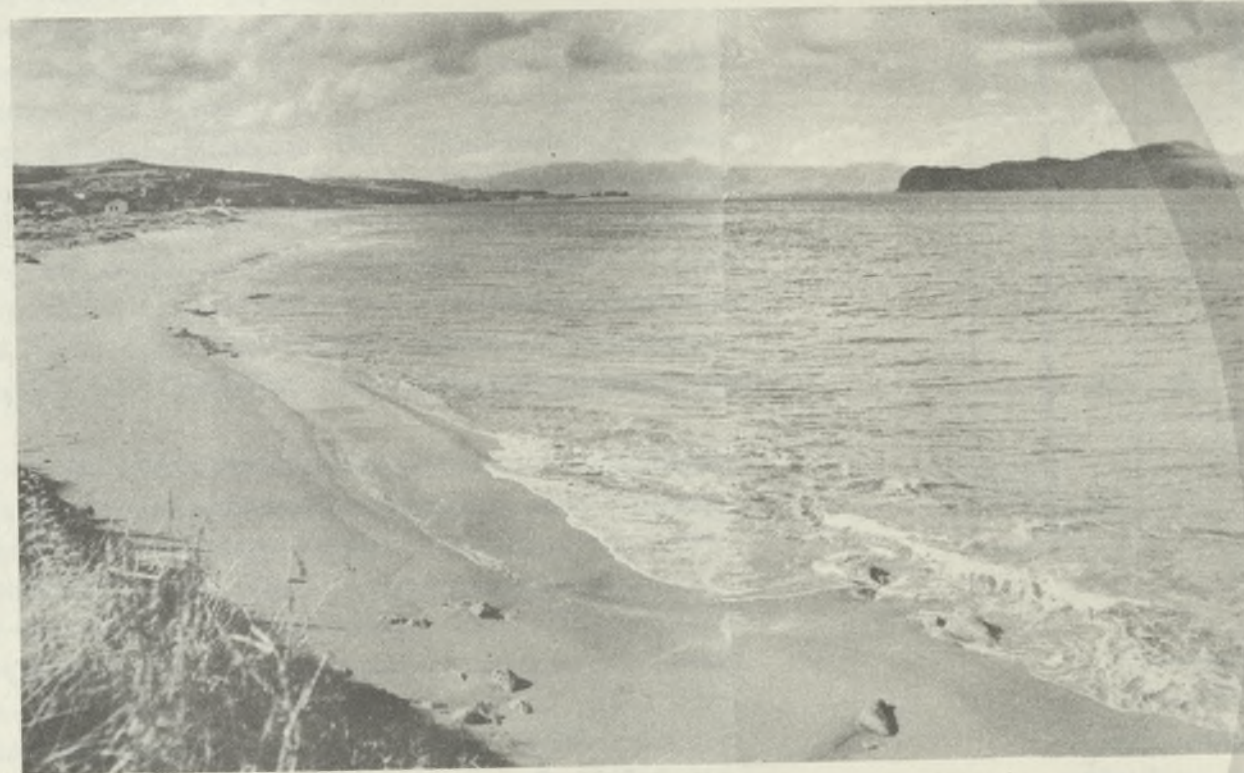
Προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις) καὶ ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις).

2) **Βρύσες** : Σημαντικὸς ὁδικὸς κόμβος, ἀφετηρία τῆς ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ πρὸς Χώραν Σφακίων. Εἰς Βρύσες προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ καὶ ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ, ἀμφοτέρων κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, ὡς καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (ἐπίσης κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν).

3) **Πλατανιάς** : Τὸ χωρίον Πλατανιάς, εἰς ἀπόστασιν 11 χλμ., πρὸς δυσμὰς τῶν Χανίων, ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Χανίων-Καστελλίου, εὐρίσκεται κατὰ τὸ πλεῖστον κτισμένον ἐπὶ ὑψώματος ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὠραιότατὴ θέα πρὸς ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν. Προτείνονται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις) καὶ ἡ κατασκευὴ τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (III Φάσις).

Λόγω τῆς γεωγραφικῆς διαμορφώσεως τῆς δυτικῆς Κρήτης, ὑπολογίζεται ὅτι τὰ Χανιά θὰ καταστοῦν πύλη εἰσόδου τῶν περισσότερων τουριστῶν-περιηγητῶν καὶ τῶν τουριστῶν-παραθεριστῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ διέλθουν ἅς διακοπὰς τῶν εἰς ἐγκαταστάσεις τῆς δυτικῆς Κρήτης. Ταυτόχροτως, προβλέπεται ὅτι εἰς τὰ Χανιά καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ τουριστικοῦ συγκροτήματος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ζώνην θὰ δημιουργηθῆ ἓν τουριστικὸν κέντρον παρόμοιον ἀλλ' ἴσως μικρότερον τοῦ προβλεπομένου εἰς τὸν κόλπον Μιραμπέλλου, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ συγκεντρωθοῦν ἐγκαταστάσεις ἐξυπηρέτησεως τουριστῶν (ξενοδοχεῖα, ἐστιατόρια, κέντρα ἀναψυχῆς καὶ ψυχαγωγίας κλπ.) διαφόρων εἰδῶν, κατηγοριῶν καὶ μεγεθῶν.

Ἡ ἀκτὴ τῆς τουριστικῆς ζώνης τῶν Χανίων, ἀπὸ τὴν Μονὴν Ὁδηγητρίας (Γωνιάς) καὶ Μάλεμε πρὸς δυσμὰς ἕως τὸ Μαράθι ἐπὶ τοῦ Ἀκρωτηρίου πρὸς ἀνατολὰς, πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς τουριστικὴ, νὰ ἀπαγορευθῆ ἡ ἀμοληψία καὶ νὰ ληθοῦν ὅλα τὰ ἐπιβεβλημένα διὰ τὴν προστασίαν τῆς μέτρα.

ΑΓΙΑ ΜΑΡΙΝΑ

ΑΓΙΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

11.03 ΖΩΝΗ ΜΙΡΑΜΠΕΛΛΟΥ

Η τουριστική ζώνη Μιραμπέλλου καλύπτει ολόκληρον την περίμετρον του δμωνύμου κόλπου, από του άκρωτηρίου "Άγιος Ίωάννης και τής νησίδος Σπιναλόγκας προς βορράν έως τόν Μόχλον και την νησίδα Ψείραν προς ανατολάς.

Πυρήν τής τουριστικής αυτής ζώνης είναι η πόλις του "Αγίου Νικολάου (πληθυσμός 3.860), μία τών γραφικωτέρων πόλεων τής νήσου και πρωτεύουσα του νομού Λασηθίου.

Ο "Άγιος Νικόλαος (βλ. σελ. 120), εύρισκόμενος εις απόστασιν 70 περίπου χιλιομέτρων προς ανατολάς του "Ηρακλείου, έχει εξελιχθή εις κατ' έξοχήν παραθεριστικόν τουριστικόν κέντρον τής νήσου, τόσον λόγω τής γραφικότητος τής πόλεως και τών άκτών του κόλπου, όσον και εκ του γεγονότος ότι εις τόν "Άγιον Νικόλαον λειτουργεί η μοναδική τουριστική εγκατάστασις τής νήσου, η όποία δέχεται έτησίως σημαντικόν αριθμόν τουριστών.

Η περιοχή του κόλπου είναι πλουσία εις άγροτικά προϊόντα, παράγουσα έλαιας, ελαιόλαδον, όπώρας, λαχανικά, άμύγδαλα, κλπ. Σημαντικά βιομηχανία δέν υπάρχουν.

Ολόκληρος η περιοχή προς νότον του "Αγίου Νικολάου διασχίζεται, παραλλήλως προς την άκτίν, υπό τής εθνικής όδοϋ "Αγίου Νικολάου-Παχειάς "Αμμου, η όποία άνακατεσκευάσθη προσφάτως.

"Ετερος σημαντικός οικισμός τής περιοχής είναι η Κριτσά (πληθυσμός 2.740), εν εκ τών γραφικωτέρων χωρίων τής Κρήτης, εύρισκομένη εις την ένδοχώραν τής ζώνης.

Δεδομένου ότι ο γενικός προσανατολισμός τής ζώνης είναι ανατολικός, αι άκται αυτής προστατεύονται κατά τους θερινούς μήνας από τους βορειοδυτικούς άνέμους (μελέτμια), τά όποία όμως δροσίζουν την άτμοσφαιραν. Κατά δέ τους χειμερινούς μήνας η ζώνη έχει ήπιον και ξηρόν κλίμα.

Τά τουριστικά ενδιαφέροντα τής περιοχής είναι πλούσια και πολλά. Έκτός τών ώρασιότατων άκτών και άμμωδών παραλιών η περιοχή διαθέτει άρχαιο-λογικούς τόπους, μνημεία, εκκλησίας και γενικώς διάφορα σημεία τά όποία δύνανται να προσελκύσουν τό τουριστικόν ενδιαφέρον.

Οί κυριώτεροι άρχαιολογικοί τόποι τής περιοχής είναι ο Μινωικός οικισμός εις **Γουρνιά** (βλ. σελ. 85), η **Λατώ Έτέρα**, άρχαία δωρική πόλις πλησίον τής Κριτσάς με ώρασιότατην θέαν προς τόν Κόλπον Μιραμπέλλου, η "Ολοός, άρχαία ρωμαϊκή πόλις (τά περισσότερα ύπολείμματα τής όποιας εύρίσκονται υπό την επιφάνειαν τής θαλάσσης), η **Δρήρος**, τό **Βρόκαστρον** και **Καβοϋσι**, άρχαία ελληνικά πόλεις, ως και η **Βασιλική**, η **Ψείρα** και ο **Μόχλος**, σημεία εις τά όποία εύρέθησαν αξιόλογα εύρήματα τής Μινωικής έποχής (βλ. Χάρτας 13 και 14).

Εις την ζώνην υπάρχουν ένδεκα εκκλησίαι με βυζαντινάς τοιχογραφίας, μεταξύ τών όποιων και η Παναγία η Κερά (14ου αιώνος) εις Κριτσάν, (βλ. σελ. 93) μία τών πλέον ένδιαφερουσών εκκλησιών τής νήσου.

Έάν θεωρηθή ότι τό "Οροπέδιον Λασηθίου άποτελεί μίαν δορυφόρον περιοχήν τής ζώνης Μιραμπέλλου, προστίθενται εις τό τουριστικόν δυναμικόν τής τελευταίας τό **Δικταίον Άντρον**, ίερόν λατρευτικόν και σταλακτιτικόν σπήλαιον εις τό όποιον έπιστεύετο ότι εγεννήθη ο Ζεύς, ένδιαφέρον τόσον από άρχαιολογικής όσον και από φυσικής άπόψεως, η τοποθεσία **Καρφι**,

άρχαίος ύστερομινωικός οικισμός με θέαν προς τό Κρητικόν Πέλαγος, και την έπαρχίαν Πεδιάδος, ως επίσης και ολόκληρον τό "Οροπέδιον Λασηθίου, τό όποιον με τους 12.000 άνεμομύλους (βλ. σελ. 69) είναι μία τών γραφικωτέρων περιοχών τής Κρήτης.

Η περιοχή του Κόλπου Μιραμπέλλου προβλέπεται ότι θα εξελιχθή εις σημαντικώτατον τουριστικόν κέντρον τής Έλλάδος, με πρόβλεψιν συνολικού δυναμικού 1.750 κλινών εις τό τέλος τής τρίτης Φάσεως (600 εις τόν "Άγιον Νικόλαον και 1.150 εις τουριστικά συγκροτήματα).

Γενικώς, η ζώνη του κόλπου ύπολογίζεται ότι θα άποτελέση, δια την Κρήτην, μίαν περιοχήν παρομοίαν προς την δημιουργηθείσαν μεταξύ Φαλήρου και Σουνίου, πλησίον τών "Αθηνών, με πλήθος μικρών και μεγαλυτέρων τουριστικών εγκαταστάσεων διαφόρων ειδών (διανυκτερεύσεως-έστίασεως-ψυχαγωγίας-άναψυχής, σπόρ κλπ.), αι όποιαι θα δύνανται να ικανοποιήσουν όλας τας άνάγκας τών επισκεπτομένων την περιοχήν τουριστών.

Διά τής δημιουργίας του μεγάλου αυτού τουριστικού πυρήνος, η ζώνη του Μιραμπέλλου θα καταστή τό κυριώτερον κέντρον παραθεριστικού τουρισμού τής Κρήτης και εν τών κυριωτέρων σημείων έξορμήσεως περιηγητών-τουριστών προς έπίσκεψιν τών αξιοθεάτων του ανατολικού τμήματος τής νήσου.

Βασικής σημασίας εις την ανάπτυξιν τής περιοχής είναι η προσπέλασις προς αυτήν, επιτυγχανομένη σήμερα κυρίως δια τής εθνικής όδοϋ "Ηρακλείου-Άγίου Νικολάου, μήκους 68 χιλιομέτρων. Λόγω τής χαράξεως τής ύφισταμένης όδοϋ και τών πολλών στροφών, ιδίως εις την περιοχήν Βραχασίου, η διαδρομή διαρκεί περι τας δύο ώρας. Εις την πρώτην Φάσιν του προτεινομένου προγράμματος περιλαμβάνεται η άνακατασκευή ολόκληρου τής εθνικής όδοϋ, από Καστελλίου Κισσάμου έως Σητείας. Ειδικώς δια τό τμήμα "Ηρακλείου-Άγίου Νικολάου προτείνεται η κατασκευή αυτού εις όδόν τύπου Β, με νέαν όμως χάραξιν δια τό τμήμα Μαλίων-Νεαπόλεως, τής όδοϋ διερχομένης δια τής Μιλάτου και τών "Αγίων Σαράντα.

Η άνακατασκευή τής εθνικής όδοϋ θα μειώση τόν χρόνον διαδρομής "Ηρακλείου-Άγίου Νικολάου εις μίαν περίπου ώραν, διευκολύνουσα την τουριστικήν αξιοποίησιν τής περιοχής.

Έάν δέ τελικώς άποφασισθή και τό προτεινόμενον άεροδρόμιον εις την πεδιάδα "Ιεραπέτρας (βλ. σελ. 294), η προσπέλασις προς την υπό μελέτην περιοχήν θα είναι έτι ευχερεστέρα.

Εις τό πλαίσιον τής αναπτύξεως τών θαλασσίων συγκοινωνιών προτείνεται εις την πρώτην Φάσιν η ίδρυσις ταχείας άκτοπλοϊκής γραμμής με πλοία -πορθμεία μεταξύ Πειραιώς-Άγίου Νικολάου-Ρόδου-Πειραιώς και τ' άναπαλιν, με ένδεχόμενον μελλαντικώς σταθμόν και εις Σητείαν.

Εις τόν "Άγιον Νικόλαον, ως έλέχθη, προγραμματίζεται η λειτουργία εγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 600 κλινών έως τό τέλος τής τρίτης Φάσεως. Εις την πρώτην Φάσιν προβλέπεται η λειτουργία 300 κλινών, εις δέ την δευτέραν 500 κλινών, κατανεμομένων εις τύπους και κατηγορίας προτεινομένων εγκαταστάσεων ως δεικνύεται εις τόν Πίνακα 11-4

Ούτω εις την δευτέραν Φάσιν θα άπαιτηθή η κατασκευή εγκαταστάσεων δυναμικότητος 200 έτέρων κλινών, εις δέ την τρίτην έτέρων 100 κλινών.

Τό δυναμικόν εις κλίνας τών εγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως "Αγίου Νικολάου, εις τό άπώτερον μέλλον, όταν τό σύνολον τών πραγματοποιμένων έτησίως εις Κρήτην διανυκτερεύσεων θα είναι περι τας 5 έκατομμύρια (με σύνολον 30.000 κλινών εις την νήσον), ύπολογίζεται εις 1.700.

ΠΙΝΑΞ 11-4. (9-6Α) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΑΓΙΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟΝ-ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΧΕΙΑ	ΕΞΟΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΧΕΙΑ	ΕΞΟΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΧΕΙΑ	ΕΞΟΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—
B	110	80	—	30	—	160	110	—	50	—	180	110	—	70	—
Γ	70	40	—	—	30	200	60	30	40	70	250	100	30	50	70
Δ	—	—	—	—	—	20	20	—	—	—	50	50	—	—	—
E	20	20	—	—	—	20	20	—	—	—	20	20	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	300	240	—	30	30	500	310	—	90	70	600	380	—	120	70
				60					190				220		

Η συγκέντρωσις μεγάλου αριθμού κλινών θα άπαιτήση την λειτουργίαν και άντιστοίχων εγκαταστάσεων έστίασεως (έστιατορίων, σνάκ-μπάρ, καφετηριών, ταβερνών, κλπ.). Αυται θα δημιουργηθοϋν υπό τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ως αναφέρεται και εις τό Κεφ. 9.02, θεωρείται όμως άπαραίτητος η άμεσος κατασκευή ενός έστιατορίου-περιπτέρου, τύπου Α, εις την πόλιν του "Αγίου Νικολάου, κατά προτίμησιν εις την περιοχήν του λιμένος η τής λίμνης.

Τάυτοχρόνως θα άπαιτηθή η κατασκευή διαφόρων εγκαταστάσεων τών όποιων η ύπαρξις κρίνεται άπαραίτητος δια την τουριστικήν ανάπτυξιν τής περιοχής.

Συγκεκριμένος προτείνεται η κατασκευή κατά την δευτέραν Φάσιν ενός άνοικτου άμφιθεατρικού χώρου δια την διενέργειαν καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, συναυλιών, κλπ., μιās μεγάλης αίθούσης (III Φάσις) δια σινέδρια, κλπ., γηπέδων και εγκαταστάσεων σπόρ (I, II και III Φάσις), εγκαταστάσεων θαλασσίων σπόρ (I και II Φάσις) ως και η άμεσος κατασκευή μιās μεγάλης πλάζ εις την ύφισταμένην άμμόδη παραλίαν προς νότον τής πόλεως, δυναμικότητος 400 άτόμων, τής όποιας προβλέπεται η επέκτασις κατά την δευτέραν Φάσιν εις πλάζ 1.000 άτόμων.

Ο "Άγιος Νικόλαος διαθέτει σήμερα πλήρη εγκατάστασιν (του Ε.Ο.Τ.) έξυπηρετήσεως θαλαμηγών. Εις τό άμεσον μέλλον (I Φάσις) προτείνεται η έναρξις κατασκευής μιās πλήρους «μαρίνας», η όποία πέραν του άνεφοδιασμού θα προσφέρη εις τας θαλαμηγούς δυνατότητα έλλιμενισμού, διαχειμάνσεως, καθαρισμού, έπισκευών, κλπ.

Εις τόν "Άγιον Νικόλαον ύφίσταται ήδη Τοπική Έπιτροπή Τουρισμού (ΤΕΤ) και Γραφείον Πληροφοριών, ως και παραρτήματα διαφόρων όργανώσεων και σωματείων.

Πρός Πειραιά

Πρός Ρόδο

ΒΡΟΥΧΑΣ

ΠΛΑΚΑ

ΕΛΟΥΝΤΑ

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

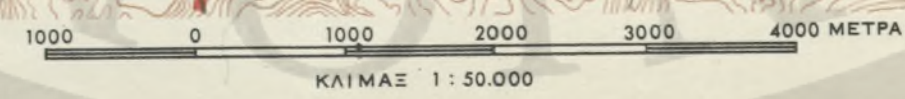
ΚΑΛΟ ΧΩΡΙΟ

ΠΥΡΓΟΣ

Πρός Καλαμάκα

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
- 1η ΦΑΣΙΣ
- 2α ΦΑΣΙΣ
- 3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικόν Ὑπόμνημα καί Ἐπεξηγήσιν Συμβόλων κλπ. βλ. Χάρτην 110.

Πέραν όμως των ως άνω υπηρεσιών και οργανώσεων αί όποιαί θα πρέπει να ένισχυθούν διά να ίκανοποιήσουν την προβλεπομένη μεγαλύτεραν τουριστικήν κίνησην, θα άπαιτηθί ή δημιουργία δυνατότητος παροχής εις τους τουρίστας διαφόρων υπηρεσιών και διευκολύνσεων, ως π. χ. τράπεζαι (άλλαγή συναλλάγματος κλπ.), Γραφεία Ένοικιάσεως Αύτοκινήτων, καταστήματα ειδών λαϊκής τέχνης, τοπικών προϊόντων, ειδών πρώτης ανάγκης, κλπ.

Έπί πλέον αυτών προτείνεται ή ταχύτερα άποπεράτως και όργανωσις του ύπό άνέγερσιν άρχαιολογικοῦ μουσείου, και ή δημιουργία μονίμου έκθετηρίου ειδών χειροτεχνίας και λαϊκής τέχνης, ως και συλλογής κρητικών στολών.

Διά την ανάπτυξιν του λιμένος του Άγιου Νικολάου προτείνεται ή άμεσος έκπόνησις μιᾶς μελέτης σκοπιμότητος (Feasibility Study) δυνατότητος δημιουργίας εις Άγιον Νικόλαον ενός μεγάλου λιμένος, ή άμεσος κατασκευή έγκαταστάσεων προσεγγίσεως πορθμείων, έγκαταστάσεων έξυπρητήσεως έπιβατών, ως και τῆς άναφερθείσης «μαρίνας».

Ταύτοχρόνως, έντός του πλαισίου του γενικωτέρου προγράμματος άναπτύξεως των ένδοσυκοινωνιῶν τῆς νήσου, προτείνεται και ή κατασκευή (I Φάσις) ενός σταθμοῦ λεωφορείων.

Διά την συντονισμένην έφαρμογήν των προτάσεων τούτων και την σύμμετρον ανάπτυξιν τῆς πόλεως κρίνεται σκόπιμος ή άμεσος έκπόνησις ενός γενικοῦ πολεοδομικοῦ—ρυθμιστικοῦ σχεδίου τῆς πόλεως με ειδικήν πρόβλεψιν διά την διαμόρφωσιν τῆς παραθαλασσίας περιοχῆς από του λιμένος και τῆς λίμνης μέχρι τῆς πρὸς βορρᾶν του τουριστικοῦ συγκροτήματος χερσονήσου, εις τον κλειστόν κόλπον τῆς όποίας προτείνεται ή κατασκευή τῆς «μαρίνας».

Η ανάπτυξις τῆς πόλεως θα άπαιτήση τόσον την λύσιν του προβλήματος ύδρεύσεως (διά τῆς κατασκευῆς των άπαραιτήτων έργων και χρησιμοποίησεως των πηγῶν του Καλοῦ Χωριοῦ), ως και ένδεχομένως έγκατάστασιν πλήρους δικτύου άποχετεύσεως με σύστημα βιολογικοῦ καθαρισμοῦ.

Μία τοιαύτη έγκατάστασις θα έξη ως άποτέλεσμα την άποτροπήν μόλυνσεως των υδάτων του Κόλπου. Διά τον αυτόν σκοπόν θα ήτο σκόπιμος ή άπομάκρυνσις του σταθμοῦ άνεφοδιαζομένων πλοίων καθαρίζουν τὰ δεξαμενάς των εις τον κόλπον, με άποτέλεσμα την ρύπανσιν των υδάτων και την έναπόθεσιν καταιοίπων πίσσης εις τὰς άκτάς του κόλπου¹.

Έπίσης προτείνεται ή αυτοματοποίησις του τηλεφωνικοῦ κέντρου του Άγιου Νικολάου και ή σύνδεσις τῆς πόλεως μετά του διεθνοῦς τηλεπικοινωνιακοῦ δικτύου (Telex), άπαραιτήτου εις τὰς τουριστικάς έγκαταστάσεις.

Προτείνεται επίσης ή καθιέρωσις, κατά την δευτέραν Φάσιν, άκτοπλοϊκής γραμμῆς κατά μήκος των άκτῶν του κόλπου, με άφετηρίαν την Σπιναλόγκαν και σταθμούς εις Άγιον Νικόλαον, Καλό Χωριό, Παχειάν Άμμον, Μόχλον και Σητείαν, και έκείθεν σύνδεσιν μετά τῆς γραμμῆς Σητείας-Ζάκρου-Ίεραπέτρας.

Αί προτεινόμεναι έγκαταστάσεις του Άγιου Νικολάου θα έξυπηρετοῦν όχι μόνον τους τουρίστας πελάτας των προβλεπομένων εις την πόλιν ξενοδοχείων κλπ., αλλά και τους πελάτας των αυτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων τῆς περιοχῆς (1.150 κλίαι εις την τρίτην Φάσιν) και τους μονίμους και ήμιμονίμους παραθεριστάς, οί όποιοί θα παραμένουν εις ιδιοκτήτους ή ένοικιαζομένας παραθεριστικάς έπαύλεις.

¹ Έκτός τῆς ρυπάνσεως τῆς θαλάσσης εκ των άνεφοδιαζομένων πλοίων, ή ύπαρξις τῆς έγκαταστάσεως έγκυμονεϊ σοβαροῦς κινδύνους δεδομένου ότι ήδη πολλάκις, είτε λόγω έκρήξεως τῆς δεξαμενῆς, είτε λόγω διαρροῆς των σωληνώσεων, μεγάλαι ποσότητες υγρῶν καυσίμων έχύθησαν εις την θάλασσαν, ή δε καταστροφή των άκτῶν άπεπράττει μόνον διότι οί πνέοντες άνεμοί κατηύθυνον τὰ πετρελαιοειδή πρὸς τὸ πέλαγος.

Συγκεκριμένως ολοκληρος ή περιοχή από Έλοῦντας έως Θόλον Καβουσιου προτείνεται όπως χαρακτηρισθί «Τουριστική περιοχή» εις την όποιαν θα έπιτρέπεται ή υπό άλλοδαπῶν άγορά μικρῶν εκτάσεων πρὸς άνέγερσιν παραθεριστικῶν έπαύλεων.

Διά την άνέγερσιν αυτονόμων τουριστικῶν συγκροτημάτων έχουν έπιλεγή αί κατωτέρω τρεῖς περιοχαί :

- 1) Η περιοχή του **Καλοῦ Χωριοῦ**
- 2) Η περιοχή τῆς **Έλοῦντας**
- 3) Η περιοχή **Θόλου** Καβουσιου.

Τὸ σύνολον των άπαιτουμένων εν λειτουργία κλινῶν εις τὰς έγκαταστάσεις αυτὰς άνέρχεται εις 400 (I Φάσις), 750 (II Φάσις), και 1.150 (III Φάσις), πράγμα τὸ όποιον σημαίνει κατασκευήν 350 προσθέτων κλινῶν κατά την δευτέραν Φάσιν και έτέρων 400 κλινῶν κατά την τρίτην Φάσιν.

Η υπόδειξις των τριῶν άνωτερων σημείων δέν σημαίνει ότι τουριστικά συγκροτήματα δέν δύνανται να άνεγερθουν και να λειτουργήσουν και εις άλλα σημεία. Γενικῶς δλόκληρος ή ζώνη πρέπει να λαμβάνεται ως μία, ενιαία περιοχή, έντός τῆς όποίας θα λειτουργοῦν αί διάφοροι έγκαταστάσεις.

Η κατασκευή του πρώτου συγκροτήματος εις την περιοχήν του Καλοῦ Χωριοῦ ένδεικνυται λόγω του χαμηλοῦ άνὰ κλίνην κόστους έργων ύποδομῆς (βλ. σελ. 274).

Η τελική όμως τοποθέτησις των διαφόρων προτεινομένων έγκαταστάσεων θα πρέπει να άποτελέση άντικείμενον ιδιαίτερας χωροταξικῆς μελέτης τῆς ζώνης, ή έκπόνησις τῆς όποίας πρέπει να λάβη χώραν τὸ ταχύτερον.

Άμέσου ένδιαφέροντος διά την ανάπτυξιν τῆς περιοχῆς είναι ή αξιοποίησις του πρὸς βορρᾶν του Άγιου Νικολάου τμήματος τῆς ζώνης.

Κατ' άρχήν προτείνεται ή επέκτασις τῆς ὁδοῦ Άγιου Νικολάου—Έλοῦντας έως Βρουχᾶν και ή μελίτωσις ολοκληρου τῆς ὁδοῦ, μήκους 18 χλμ., εις ὁδὸν τύπου Δ (I Φάσις). Παραλλήλως προτείνεται ή κατασκευή τῆς ὁδοῦ Έλοῦντας—Φουρνῆ—Νικηθιανου — έως την έθνικὴν ὁδόν, (E—90), μήκους 15 χλμ. εις ὁδὸν τύπου E (εις την τρίτην Φάσιν), δημιουργουμένου οὔτω ενός ένδιαφέροντος κυκλώματος από Νεαπόλεως πρὸς Άγιον Νικόλαον.

Η περιοχή στερεΐται ήλεκτρικοῦ ρεύματος, ή δε επέκτασις του δικτύου διανομῆς από Άγιον Νικολάου μέχρι Πλάκας Σπιναλόγγας διά μέσου Έλοῦντας (μήκος γραμμῆς : 30 χλμ.) προβλέπεται διά την πρώτην Φάσιν.

Η ἔλλειψις υδατος δύναται να άντιμετωπισθί διά τῆς έπεκτάσεως του δικτύου ύδρεύσεως εκ του Άγιου Νικολάου έως την Έλοῦνταν, πρώτων, και έως Πλάκαν άργότερον (15 και 15 χλμ.).

Εις την **Έλοῦντα** προτείνεται εις την πρώτην Φάσιν ή κατασκευή ενός τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ—με πλάζ δυναμικότητος 150 ατόμων—και ενός ὁδικοῦ σταθμοῦ, ως και ή έκπόνησις μελέτης διαμορφώσεως του χωριοῦ.

Παραλλήλως προτείνεται ή πλήρης αξιοποίησις των εύρισκομένων εις την περιοχήν αρχαιολογικῶν τόπων και μνημείων και ιδιαίτέρως των έρειπίων τῆς αρχαίας Έλοῦντας και των μωσαϊκῶν κλπ., των άνακαλυφθεισῶν Παλαιοχριστιανικῶν Βασιλικῶν.

Εις την **Πλάκαν** (Σπιναλόγγας), ὀλίγα χιλιόμετρα πρὸς βορρᾶν τῆς Έλοῦντας, προτείνεται ή κατασκευή μικρᾶς προβλήτος και λιμενικοῦ σταθμοῦ, εις δε την έναντι αυτῆς εύρισκομένην νησίδα Σπιναλόγγαν προτείνονται :

1) Άναστήλωσις του ένετικοῦ φρουρίου (βλ. σελ. 45 και 98), καθαρισμός και διαμόρφωσις του χώρου και κατεδάφισις των μεταγενεστέρων νεωτέρων κτισμάτων (του Ὑπουργείου Προνοίας).

2) Κατασκευή προβλήτος (II Φάσις).

3) Κατασκευή Περιπτέρου—Έστιατορίου τύπου Β (II Φάσις).

Εις την **Φουρνῆν**, μικρὸν γραφικὸν χωριὸν εις την ένδοχώραν με ὠραιοτάτην θέαν πρὸς τον κόλπον Μιραμπέλλου, προτείνεται άφ' ενός ή έκπόνησις μελέτης διαμορφώσεως (II Φάσις) οια να διατηρηθί ο χαρακτήρ αυτῆς και άφ' έτέρου ή λειτουργία «Σπιτιῶν του Χωριοῦ», δυναμικότητος 8 κλινῶν.

Μεταξύ Έλοῦντας και Σπιναλόγγας δημιουργείται μία κλειστή λιμνοθάλασσα με ανοίγματα πρὸς βορρᾶν (παρὰ την Σπιναλόγγαν) και πρὸς νότον (Πόρος Έλοῦντας). Η θαλασσία αυτη περιοχή είναι άπολύτως προστατευμένη, θα ήδύνατο δε να άποτελέση ιδεώδη χῶρον διά θαλάσσια σπόρ. Εις τὸ έσωτερικὸν αυτῆς δέν υπάρχουν άμώδεις παραλία, εάν όμως δημιουργηθουν τοιαῦται, ή διατήρησις των θα είναι εύχερης. Έπίσης θα άπαιτηθί ὁ καθαρισμός του βυθοῦ από φύκια και άλλα θαλάσσια φυτά.

Γενικῶς, ή «λιμνοθάλασσα» αυτη, ή όποία έχρησιμοποιήθη εις τὸ παρελθόν και ως σημειον προσθαλασσώσεως ύδροπλάνων, καταλλήλως αξιοποιουμένη δύναται να καταστή σημαντικὸν στοιχείον τουριστικῆς εκμεταλλεύσεως.

Η ένδοχώρα τῆς ζώνης, περιλαμβάνει την **Κριτσαν**, ή όποία προβλέπεται ότι θα κατστή άντικείμενον επισκέψεως ὄλων σχεδόν των τουριστῶν και έπισκεπτῶν τῆς ζώνης.

Διά να διατηρηθί ὁ ειδικὸς χαρακτήρ και ή γραφικότης τῆς Κριτσᾶς επιβάλλεται ή άμεσος έκπόνησις μελέτης διαμορφώσεως του χωριοῦ.

Παραλλήλως προτείνεται ή άμεσος (I Φάσις) κατασκευή :

- 1) Ένός μικροῦ ξενοδοχείου, 30 κλινῶν, Γ κατηγορίας.
- 2) Ένός τουριστικοῦ περιπτέρου—έστιατορίου, τύπου Β.
- 3) Ένός ὁδικοῦ σταθμοῦ.
- 4) 25 κλινῶν εις οίκιας «Σπίτια του Χωριοῦ».

5) Η έκπόνησις μελέτης και ή έν συνεχεια έκτέλεσις έργων ύδρεύσεως του χωριοῦ

Έπισης προτείνονται ή διαμόρφωσις του πέριξ τῆς βυζαντινῆς εκκλησίας «Παναγία ή Κερά» χώρου, και ή ανακατασκευή τῆς ὁδοῦ Άγιου Νικολάου (E—90)—Κριτσᾶς, μήκους 10 χλμ., εις ὁδὸν τύπου Δ (II Φάσις) ως και ή κατασκευή ενός μικροῦ σταθμοῦ λεωφορείων (III Φάσις).

Εις μικρὰν απόστασιν από την Κριτσᾶν εύρίσκεται ὁ αρχαιολογικὸς τόπος τῆς αρχαίας δωρικῆς πόλεως **Λατοῦς** τῆς Έτέρας, τὰ υπολείμματα τῆς όποίας είναι έντυπωσιακά και καταλαμβάνουν εύρυν χῶρον.

Διά την αξιοποίησιν ταύτης προτείνεται ή άμεσος κατασκευή τῆς ὁδοῦ Κριτσᾶς—Λατοῦς, μήκους 4 χλμ., εις ὁδὸν τύπου E. Έπίσης προτείνονται ή κατασκευή ενός τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις), ή παροχή πιστώσεων πρὸς συνέχισιν των άνασκαφῶν και ή πλήρης όργανωσις, περίφραξις, καθαρισμός και διαμόρφωσις του περιβάλλοντος την αρχαίον πόλιν χώρου.

Πρὸς νότον του Άγιου Νικολάου, εις απόστασιν 15 περίπου χιλιομέτρων εύρίσκεται ή περιοχή του **Καλοῦ Χωριοῦ**, ή όποια προβλέπεται ότι θα έξελιχθί εις σημαντικὸν παραθεριστικὸν κέντρον, περιλαμβάνουσα :

1) Αὐτόνομον Τουριστικὸν Συγκρότημα, κατά προτίμησιν επί τῆς χερσονήσου Άγιου Παντελεήμονος, εις τρόπον ὡστε να διαθέτη προσπέλασιν πρὸς τὰς δύο άμώδεις παραλίας (I Φάσις).

2) Ὁργανωμένην Πλάζ, εις τὸ βόρειον τμήμα τῆς μεγάλης παραλίας συνολικῆς δυναμικότητος 750 ατόμων εκ των όποίων 250 κατά την πρώην Φάσιν, 250 κατά την δευτέραν και 250 κατά την τρίτην Φάσιν.

3) Περιοχήν πρὸς άνέγερσιν παραθεριστικῶν έπαύλεων.

Τὸ Καλό Χωριό θα είναι επίσης και ή άφετηρία τῆς ὁδοῦ Καλό Χωριό—Καλαμαῦκα—Ανατολή—Μάλες—Χριστός, μήκους 30 χλμ., τύπου E, τῆς όποίας ή κατασκευή προβλέπεται εις την τρίτην Φάσιν. Η ὁδὸς θα συνδέση την ζώνην Μιραμπέλλου μετ' τῆς γραφικῆς ὄρεινῆς περιοχῆς των χωριῶν αυτῶν.

Πρὸς νότον τοῦ Καλοῦ Χωριοῦ, εἰς **Γουρνιά**, εὐρίσκεται ὁ γνωστός Μινωϊκὸς οἰκισμὸς, πλησίον τοῦ ὁποίου προτείνεται ἡ ἀνέγερσις (I Φάσις) ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Β, μετὰ μὲγανὸν χῶρον σταθμεύσεως αὐτοκινήτων, πούλμαν κλπ. Ταῦτοχρόνως κρίνεται σκόπιμος ἡ διάθεσις τῶν ἀπαιτουμένων πιστώσεων διὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ περιβάλλοντος χώρου, καθαρισμόν καὶ περιφραξίν αὐτοῦ, τοποθέτησιν μονίμου φύλακος, κλπ.

Πρὸς νότον τῶν Γουρνιῶν εὐρίσκεται ἡ **Παχειὰ Ἄμμος**, παραθαλάσσιος οἰκισμὸς καὶ συγκοινωνιακὸς (ὀδικὸς) κόμβος διὰ τοῦ ὁποίου συνδέεται ἡ περιοχὴ τὸσον μετὰ τῆς Σητείας (συνέχεια τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ) ὅσον καὶ μετὰ τῆς Ἱεραπέτρας.

Εἰς τὴν Παχειὰν Ἄμμον προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ ἐνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ, ἡ ἐπισκευὴ τῶν ὑφισταμένων λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (προβλήτης) καὶ ἡ προσθήκη ἐγκαταστάσεων ἀνεφοδιασμοῦ θαλαμηγῶν διὰ καυσίμων καὶ ὕδατος.

Πλησίον τῆς Παχειᾶς Ἄμμου εὐρίσκεται, εἰς γραφικὸν σημεῖον, ἡ **Μονὴ Φανερωμένης** (Μεσσέλερος) εἰς τὴν ὁποίαν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ξενῶνος, δυναμικότητος 20 κλινῶν (II Φάσις).

Πρὸς νότον τῆς Παχειᾶς Ἄμμου εὐρίσκεται ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Θριπτή, ὁ ὁποῖος δεσπόζει τῆς πεδιάδος Ἱεραπέτρας καὶ τοῦ Κόλπου Μιραμπέλλου.

Εἰς σημεῖον πλησίον μιᾶς τῶν κορυφῶν αὐτῆς, εἰς τὴν θέσιν **Παπούρα**, μετὰ θέαν πρὸς ὀλόκληρον τὸν Κόλπον Μιραμπέλλου, καὶ τὸ Λυβικὸν Πέλαγος, τὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ τὴν Ἱεραπέτραν προτείνεται ἡ ἀνέγερσις ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, μετὰ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 10 κλινῶν (III Φάσις), καὶ ἡ κατασκευὴ (III Φάσις), ὁδοῦ προσπελάσεως, μήκους 7 χλμ. τύπου Η, συνδεούσης αὐτὸ μετὰ τῆς ὁδοῦ Παχειᾶς Ἄμμου-Ἱεραπέτρας.

Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς ζώνης Μιραμπέλλου συνδέεται μετὰ τῆς Παχειᾶς Ἄμμου διὰ τῆς ὁδοῦ πρὸς Σητείαν.

Εἰς τὸ τέρμα τοῦ μεγάλου ἐλαιῶνος τοῦ Καβουσιοῦ εὐρίσκεται ἡ παραλία τοῦ Θόλου, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνέγερσις ἐνὸς ἐτέρου αὐτονόμου τουριστικοῦ συγκροτήματος.

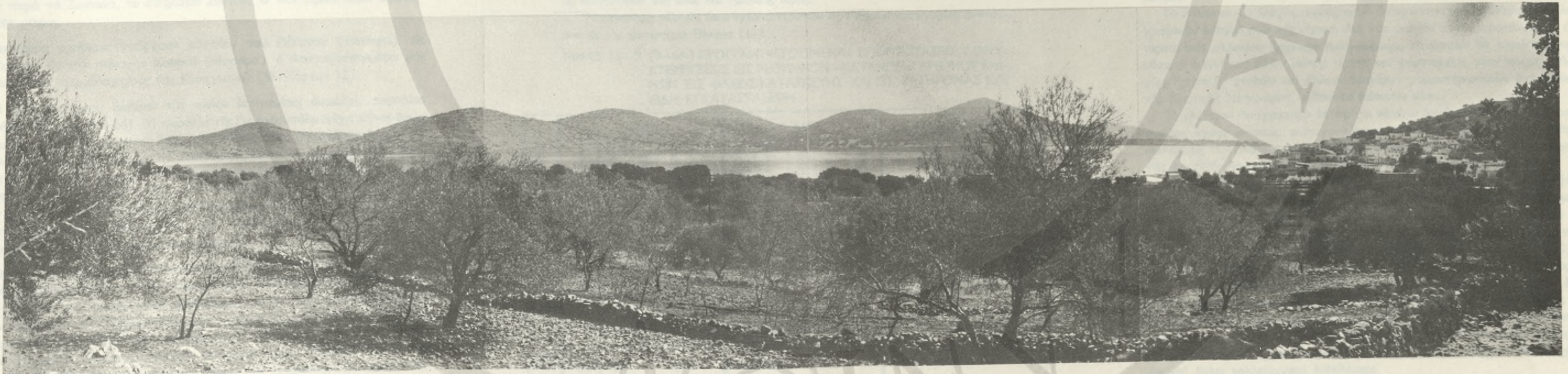
Εἰς τὰ σύνορα τῶν ἐπαρχιῶν Σητείας καὶ Ἱεραπέτρας, ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Παχειᾶς Ἄμμου-Σητείας, εἰς τὴν θέσιν Πλατάνια (ὀλίγον πρὸ τοῦ χωρίου Λάστρος) μετὰ ὠραιότατην θέαν πρὸς τὸν Κόλπον Μιραμπέλλου, προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις).

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς ζώνης εὐρίσκεται ὁ **Μόχλος** καὶ ἡ ἐναντι αὐτοῦ νησις **Ψεῖρα**. Εἰς ἀμφότερα τὰ σημεία ἀνεκαλύφθησαν ἀξιόλογα εὐρήματα τῆς Μινωϊκῆς Ἐποχῆς (βλ. σελ. 85). Εἰς παραθαλάσσιον σημεῖον τοῦ

Μόχλου προτείνονται ἡ ἀνέγερσις τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ (III Φάσις), ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Τουρλωτῆς (E-90)-Μόχλου, μήκους 6 χλμ. (ὁδὸς τύπου Η-III Φάσις) καὶ ἡ ἐκπόνησις μελέτης διαμορφώσεως (III Φάσις) τοῦ γραφικοῦ χωρίου **Τουρλωτῆ**, ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Παχειᾶς Ἄμμου-Σητείας.

Ἡ πλήρης γνώσις τῶν κλιματικῶν συνθηκῶν τῆς περιοχῆς θεωρεῖται ἀπαραίτητος εἰς τὴν ἐκπόνησιν τῶν μελετῶν τῶν διαφόρων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προτείνεται ἡ ἄμεσος ἱδρυσις εἰς Ἅγιον Νικόλαον ἐνὸς Μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ ἐφωδιασμένου μετὰ ὄργανα μετρήσεως θερμοκρασίας ἀέρος καὶ θαλάσσης, ὑγρασίας, βροχοπτώσεως, νεφώσεως, κατευθύνσεως, διαρκείας καὶ ἐντάσεως ἀνέμων κλπ.

Διὰ τὴν πληρεστέραν ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς προτείνονται ἀφ' ἐνὸς ἡ ἄμεσος ἐναρξίς ἐνὸς εὐρυτάτου προγράμματος ἀναδασώσεως, τὸ ὁποῖον θὰ καλύψῃ ὀλόκληρον τὴν ζώνην ἀπὸ Πλάκας Σπιναλόγγας ἕως Καβουσι καὶ ἀφ' ἐτέρου ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ἀκτῶν τοῦ Κόλπου ὡς «Τουριστικῶν» μετὰ ἀπαγόρευσιν ἀμοληψίας, λήψιν μέτρων καὶ κυρώσεων ἐναντίον τῶν ρυπαίνοντων αὐτὰς πλοίων καὶ κατασκευῆν διαφόρων ἔργων διὰ τὴν προστασίαν αὐτῶν καὶ τὴν δημιουργίαν ἀμωδῶν παραλιῶν.

11.04 ΖΩΝΗ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Η τουριστική ζώνη Ρεθύμνου εκτείνεται από την Γεωργιούπολιν (νομός Χανίων) έως το Μπαλι (νομός Ρεθύμνης), κατά μήκος των βορείων ακτών της νήσου.

Κέντρον της ζώνης είναι το Ρέθυμνον (βλ. σελ. 119), πρωτεύουσα του νομού Ρεθύμνης (Πληθυσμός 15.000), η τρίτη εις μέγεθος πόλις της νήσου, και μία των πλέον γραφικών και ιστορικών πόλεων αυτής.

Το Ρέθυμνον διατηρεί άκωχη χαρακτήρα μεσαιωνικών, τόσον λόγω της Φορτέτζας—τό μέγα ενετικόν Φρούριον, τό όποιον δεσπόζει της πόλεως— και τών πολλών κτισμάτων της ενετικής και τουρκικής εποχής όσον και λόγω της όλης ρυμοτομίας του, ή όποια εις πολλά σημεία παραμένει ως ήτο πρό πολλών εκατονταετηρίδων.

Όλόκληρος ή περιοχή διαθέτει την μεγαλύτεραν συγκέντρωσιν κτισμάτων της ενετικής και τουρκικής περιόδου (βλ. Χάρτην 16), εις διάφορα δε σημεία υπάρχουν εκκλησία με βυζαντινάς τοιχογραφίας (περί τας 40—αί κυριώτεροι τών όποιων εύρίσκονται εις Χρωμοναστήρι, Μαθές, Κουρνά, Μαργαρίτες κλπ.), Ίεραί Μοναί, (μεταξύ τών όποιων και ή ιστορική Μονή Άρκαδίου), Παλαιοχριστιανικά Βασιλικά (εις Ίπισκοπήν και Πάνορμον) και Τουρκικά τεμένη.

Αντιθέτως ό αριθμός τών αρχαιολογικών τόπων είναι περιορισμένος. Εύρήματα και ύπολείμματα αρχαίων πόλεων της Έλληνικής και Ρωμαϊκής εποχής έχουν ανακαλυφθή εις Έλευθερνά, Φοδελιανά, και Λάππαν (βλ. σελ. 88 και Χάρτην 14).

Η περιοχή διαθέτει ίκανόν αριθμόν αξιολόγων σπηλαίων, μεταξύ τών όποιων τό σπήλαιον Κουρνά, πλησίον της όμωνύμου και μοναδικής λίμνης της Κρήτης, τό ιστορικό σπήλαιον Μελιδωνίου, και πλησίον τών Άνωγείων παρά τας Ζωνιανά, τό σπήλαιον Σεντόνι, έν τών ώραιοτέρων όλοκλήρου της χώρας.

Μικρότερα σπήλαια υπάρχουν πλησίον του Ρεθύμνου (τέσσαρα), εις Ρουσόσπιτι, εις την περιοχήν Κουρνά (τέσσαρα), ή Φανταξοσπηλιάρα (εις Πρίνον) και ό Μαραθόσπηλιος (εις Κυνηγιανά) (βλ. Χάρτην 12).

Η ζώνη Ρεθύμνου διαθέτει τας πλέον έκτεταμένας άμώδεις παραλίας της νήσου (βλ. σελ. 63—64). Η παραλία της Γεωργιουπόλεως έχει μήκος έννεα χιλιομέτρων, ή δε παραλία του Ρεθύμνου, προς δυσμάς της πόλεως, έχει μήκος δώδεκα και πλέον χιλιομέτρων. Η ποιότης της άμμου εις άμφοτέρας τας περιπτώσεις είναι καλή, τό μόνον δε μειονέκτημα τών παραλιών αυτών είναι ό προσανατολισμός των και ή έλλειψις οίασδήποτε προφυλάξεως έκ τών βορείων και βορειοδυτικών άνέμων, με αποτέλεσμα να καθίσταται ή κολύμβησις δυσχερής από τας μέσα Ίουλίου έως τέλη Αύγουστου, λόγω τών πνεόντων Ισχυρών βορειοδυτικών άνέμων (μελτεμίων).

Βάσιν της τουριστικής αξιοποίησεως του Ρεθύμνου θα αποτελέσει ή λαογραφία της νήσου και ή νεωτέρα ιστορία αυτής. Τό Ρέθυμνον, τόσον λόγω του αρχιτεκτονικού και πολεοδομικού χαρακτήρος του και τών εις αυτό εύρισκόμενων κτισμάτων και μνημείων, όσον και έκ τών διαδραματισθέντων κατά την διάρκειαν τών άγώνων διά την άπελευθέρωσιν της Κρήτης από τόν Τουρκικόν ζυγόν Ιστορικών γεγονότων (Άρκάδι, Μελιδώνι, κλπ.), άποτελεί τόν ιδεώδη τόπον διά την έξαρσιν του τμήματος αυτού του τουριστικού δυναμικού της Κρήτης.

Λόγω της μικράς άποστάσεως της πόλεως από τας Χανιά και τό Ήράκλειον (73 και 78 χλμ. άντιστοιχώς) δέν προβλέπεται ότι ή πόλις του Ρεθύμνου θα έξελιχθή εις σημείον με ύψηλόν δυναμικόν εγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως.

Άκριβώς όμως λόγω της μικράς άποστάσεως του από τας δύο μεγαλύτερας πόλεις της Κρήτης, και του γεγονότος ότι τό Ρέθυμνον θα άποτελή σημαντικόν όδικόν συγκοινωνιακόν κόμβον, προβλέπεται ότι θα δύναται να δεχθή την επίσκεψιν μεγάλης μερίδος του τουριστικού ρεύματος της Κρήτης.

Όλοι οι διακινούμενοι από Χανιά προς Ήράκλειον τουρίσται, και τ' άναπαλιν, θα διέρχονται άναγκαστικώς έκ Ρεθύμνου, δεδομένου ότι, ως προβλέπεται, τό μεγαλύτερον τμήμα τών τουριστών—περιηγητών θα άφικνηται εις την μίαν τών πόλεων και θα άναχωρή έκ της έτέρας.

Η κατασκευή της όδικής άρτηρίας Ρεθύμνου—Σπηλιού—Άγίας Γαλήνης—Τυμπακίου θα δημιουργήση τό κύκλωμα Ήρακλείου—Φαιστού—Ρεθύμνου—Ήρακλείου και θα δίδη την δυνατότητα εις τούς άφικνουμένους εις Χανιά τουρίστας της άπ' ευθείας επισκέψεως τών αρχαιοτήτων της Μεσσαράς. Η κατασκευή επίσης της όδικής άρτηρίας Βρυσών—Χώρας Σφακιών—Ροδακίνου—Σελίων—Σπηλιού, θα δημιουργήση και έτερον τουριστικόν κύκλωμα μεταξύ Χανίων—Χώρας Σφακιών—Ρεθύμνου και Χανίων.

Εις την πρώτην Φάσιν του προτεινομένου προγράμματος, εις τας έργα Γενικής Ύποδομής, έχει συμπεριληφθή ή πλήρης άνακατασκευή της έθνικής όδου Χανίων—Σητείας, εις την όποιαν συμπεριλαμβάνονται και τας τμήματα Χανίων—Σούδας (7 χλμ. τύπου ΒΒ), Σούδας—Ρεθύμνου (66 χλμ. τύπου Γ, με νέαν—παραθαλασσίαν—χάραξιν διά τό τμήμα Ρεθύμνου—Γεωργιουπόλεως), Ρεθύμνου—Μελιδωνίου—Άγίας Πελαγίας (75 χλμ. τύπου Γ, με νέαν χάραξιν διά τό τμήμα Μελιδωνίου—Άγίας Πελαγίας), και Άγίας Πελαγίας—Ήρακλείου (16 χλμ. τύπου Β, επίσης νέα χάραξις). Τό αποτέλεσμα της ύπάρξεως της νέας έθνικής όδου θα είναι ή μείωσις της άποστάσεως Ρεθύμνου—Χανίων και Ρεθύμνου—Ήρακλείου και ή δυνατότης πραγματοποίησεως της διαδρομής εις ολιγώτερον της μιάς και ήμισείας ώρας.

Η κατανομή τών ως άνω εγκαταστάσεων εις είδη και κατηγορίας δεικνύεται εις τόν κατωτέρω Πίνακα 11—3.

ΠΙΝΑΞ 11—3 (9—6Α) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΡΕΘΥΜΝΟΝ—ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ					
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΚΕΙΑ	ΕΞΟΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΚΕΙΑ	ΕΞΟΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΚΕΙΑ	ΕΞΟΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	
A	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—	
B	30	30	—	—	—	30	30	—	—	—	100	100	—	—	—	
Γ	50	50	—	—	—	70	50	—	20	—	130	100	—	30	—	
Δ	70	—	—	10	60	100	20	—	20	60	170	60	30	20	60	
E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
				10	60				40	60				30	50	60
ΣΥΝΟΛΟΝ	150	80	—	70	60	300	200	—	100	60	500	360	—	140	60	

Πέραν τών άνωτέρω εγκαταστάσεων τό πρόγραμμα τουριστικής αξιοποίησεως της πόλεως Ρεθύμνου περιλαμβάνει :

- 1) Την άμεσον κατασκευήν ενός μεγάλου τουριστικού περιπτέρου—έστιατορίου τύπου Α.
- 2) Την κατασκευήν έμπροσθεν του ξενοδοχείου ΞΕΝΙΑ πλάζ, δυναμικό-κόττητος 300 ατόμων (I Φάσις) και επέκτασιν αυτής εις πλάζ 500 ατόμων κατά την τρίτην Φάσιν.
- 3) Την δημιουργίαν διαφόρων άθλητικών εγκαταστάσεων.
- 4) Την άμεσον επέκτασιν τών ύφισταμένων εγκαταστάσεων έξυπηρετήσεως θαλαμηγών.

Η συμπλήρωσις τών γενικών λιμενικών έργων θα άπαιτήση την κατασκευήν ενός προστατευτικού άντιβραχίονος, μήκους 400 μέτρων, εις τό άνατολικόν άκρον του λιμένος διά να έμποδίση την πρόσχωσιν του λιμένος. Η τοποθέτησις του άντιβραχίονος θα πρέπει να γίνη προς δυσμάς του ξενοδοχείου ΞΕΝΙΑ εις τρόπον ώστε να μην εύρεθή τούτο έντός του λιμένος, άλλ' αντιθέτως να δημιουργηθή έμπροσθεν αυτού, διά τών προσχώσεων, μεγάλη και έκτεταμένη άμώδης παραλία, προστατευομένη και έκ τών βορειοδυτικών άνέμων. Η κατασκευή του άντιβραχίονος θα ήτο δυνατόν να γίνη εις τρόπον ώστε να καταστή ούτος τόπος περιπάτου με ώρισμένας εγκαταστάσεις, άναψυκτήρια κλπ.

Η ανάπτυξις γενικώς της πόλεως θα άπαιτήση την άμεσον άνάθεσιν έκπονήσεως μιάς πλήρους πολεοδομικής—χωροταξικής μελέτης και ρυθμιστικού σχεδίου όλοκλήρου της περιοχής, με ειδικώτερον σκοπόν την διαμόρφωσιν της παραλιακής ζώνης, τόν καθορισμόν τών διατηρητέων χώρων και την ανάπτυξιν και αξιοποίησιν του χώρου της Φορτέτζας και την διαμόρφωσιν του πέριξ της ενετικής Κρήτης Αγιμονιά χώρου.

Γενικώς προτείνεται όπως αί περισσότεροι τών τουριστικών εγκαταστάσεων συγκεντρωθούν εις τόν χώρον της Φορτέτζας, έκτάσεως 50—60 στρεμμάτων.

Τό Ρέθυμνον, ως έλέχθη, προκρίνεται όπως καταστή τό κέντρον τών λαογραφικών έκδηλώσεων της νήσου. Διά τόν σκοπόν αυτόν προτείνεται ή άνέγερσις ενός «Κέντρου Κρητικής Λαογραφίας», τό όποιον θα περιλαμβάνη έν μόνιμον έκθετήριόν ειδών λαϊκής τέχνης και χειροτεχνίας, μίαν πλήρη συλλογήν Κρητικών στολών και άλλων διαφόρων χαρακτηριστικών άντικειμένων της Κρητικής λαογραφίας, αίθουσαν έκθέσεων κλπ.

Τό «Κέντρον Λαογραφίας» θα πρέπει να είναι έφωδιασμένον και με εγκαταστάσεις ήχογραφήσεως, φωτογράφησεως και κινηματογραφίσεως, δεδομένου ότι εις τών σκοπών αυτού θα είναι ή συγκέντρωσις όλων τών στοιχείων της Κρητικής λαογραφίας και ή διατήρησις και διαφύλαξις αυτών.

Παραλλήλως προτείνεται ή άνέγερσις ενός μουσείου «Μάχης της Κρήτης» εις τό όποιον θα συγκεντρωθούν όλα τας ένθύμια, φωτογραφία, άντικείμενα, κλπ., της περιόδου 1941—1945, συμπεριλαμβανομένης και της περιόδου της Άντιστάσεως. Μία πτέρυξ του ως άνω Μουσείου θα ήτο σκόπιμον όπως περιλάβη όλα τας έγγραφα, προσωπικά άντικείμενα, κλπ., του πολιτικού και πρωθυπουργού της χώρας κατά την εποχήν εκείνην Έμμανουήλ Τσουδερού.

Τόσον τό ως άνω Μουσείον και ή πτέρυξ «Έμμανουήλ Τσουδερού» όσον και τό προτεινόμενον «Κέντρον Κρητικής Λαογραφίας» προτείνεται όπως άνεγερθούν εις τόν χώρον της Φορτέτζας. Επίσης εις την Φορτέτζαν προτείνεται και ή κατασκευή ενός ανοικτού άμφιθεατρικού χώρου, εις τόν όποιον θα παρουσιάζονται έτησίως έργα Κρητικού Δράματος (βλ. σελ. 113) έν είδει φεστιβάλ, ως και άλλα καλλιτεχνικά έκδηλώσεις.

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
- 1η ΦΑΣΙΣ
- 2α ΦΑΣΙΣ
- 3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικών Υπόμνημα και Έπεξηγησιν
 Συμβόλων κλπ. βλ. Χάρτην 110

ΖΩΝΗ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Εἰς τὴν Φορτέτζαν ἐπίσης θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ κατασκευὴ ἑνὸς πλήρους συγκροτήματος ἐξυπηρετήσεως τουριστῶν περιλαμβάνοντος ξενοδοχείου, ἐστιατόριον, ἀναψυκτήριον, κλπ. Ὁ ὑπόλοιπος χώρος τῆς Φορτέτζας θὰ ἦτο σκόπιμον ὅπως διαμορφωθῆ εἰς ἄλσος διὰ τῆς φυτεύσεως δένδρων, ἀνθέων, κλπ. Ταύτοχρόνως ἐπιβάλλονται ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν φυλακῶν, ὁ καθαρισμὸς καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς περιοχῆς τῆς εἰσόδου τοῦ Φρουρίου, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ἀνέτου προσπελάσεως πρὸς αὐτό.

Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ρεθύμνου προτείνονται ἐπίσης ἡ κατασκευὴ ἑνὸς σταθμοῦ λεωφορείων (I Φάσις), ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου διὰ τῆς προσθήκης νέας πτέρυγος (II Φάσις) καὶ ἡ λειτουργία ἑνὸς πλήρως ἐφωτισμένου μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ ὡς καὶ ἡ ἐπιχορήγησις καὶ λειτουργία ἑνὸς ἐργαστηρίου κατασκευῆς τοπικῶν στολῶν.

Ἐπίσης προτείνονται ἡ δραστηριοποίησις τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Τουρισμοῦ, ἡ ἴδρυσις Γραφείου Τουριστικῶν Πληροφοριῶν, ὡς καὶ ἡ πλήρης αὐτοματοποίησις τοῦ τηλεφωνικοῦ κέντρου καὶ ἡ σύνδεσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ διεθνoῦς τηλετυπικοῦ δικτύου (Telex).

Ἡ παραλιακὴ περιοχὴ, ἀπὸ τὴν πόλιν (ξενοδοχεῖον ΞΕΝΙΑ) ἕως τὴν Σκαλέταν, 12 χλμ. πρὸς ἀνατολάς, προτείνεται ὅπως χαρακτηρισθῆ ἡ χώρα διὰ τὴν ἀνάγεσιν παραθεριστικῶν κατοικιῶν (βλ. σελ. 276), κατασκευασθῆ δὲ ἡ ἀπαραίτητος διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑποδομὴ.

Εἰς τὴν τουριστικὴν ζώνην τῆς Ρεθύμνου εὐρίσκεται καὶ ἡ ἱστορικὴ **Μονὴ Ἀρκαδίου**, ἡ ὁποία διὰ τοὺς ἡμεδαποὺς τουρίστας ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν μὲ τὸ Μεσολόγγι ἢ τὴν Ἀγίαν Λαύραν.

Διὰ νὰ καταστῇ εὐχερὴς καὶ ἀνετος ἡ ἐπίσκεψις τῆς Μονῆς προτείνονται τὰ κάτωθι :

- 1) Κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ Περιπτέρου, τύπου Α (I Φάσις)
- 2) Κατασκευὴ ἑνὸς ξενῶνος, δυναμικότητος 30 κλινῶν (I Φάσις)
- 3) Κατασκευὴ ἑνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ (II Φάσις).
- 4) Βελτίωσις καὶ ἀνακατασκευὴ τῆς ὁδοῦ προσπελάσεως (Πλατανῆς-Ἀρκάδι), μήκους 22 χλμ. εἰς ὁδὸν τύπου Ε (II Φάσις).
- 5) Καθαρισμὸς καὶ διαμόρφωσις τοῦ περιβάλλοντος χώρου, φύτευσις πρασίνου κλπ.

Ἐτερον σημεῖον σημαντικῆς ἱστορικῆς ἀξίας εὐρισκόμενον εἰς τὴν ζώνην Ρεθύμνου εἶναι τὸ **Σπήλαιον τοῦ Μελιδωνίου** (βλ. σελ. 72). Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τοῦ σπηλαίου — τὸ ὁποῖον πλὴν τοῦ ἱστορικοῦ ἔχει καὶ φυσικὸν ἐνδιαφέρον — προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως, καὶ διαμόρφωσις καὶ ἠλεκτροφωτισμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν.

Ἡ ζώνη Ρεθύμνου, ὡς ἐλέχθη καὶ ἀνωτέρω, ἐκτείνεται ἀπὸ Γεωργιούπολεως (νομὸς Χανίων) ἕως Μπαλί.

Ἡ Γεωργιούπολις ἔχει μίαν ἐκτεταμένην ὠραίαν ἀμμώδη παραλίαν, θὰ ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ τοποθεσίαν διὰ μεγάλην τουριστικὴν ἐγκατάστασιν εἰς μεταγενεστέραν φάσιν.

Εἰς τὴν **Γεωργιούπολιν** προτείνεται ἡ ἄμεσος ἀνάγεσις ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ, μὲ παράλληλον κατασκευὴν ἐγκαταστάσεως πλάζ δυναμικότητος 150 ἀτόμων (I Φάσις), ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ στοιχειωδῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων—προβλήτος καὶ λιμενικοῦ σταθμοῦ (II Φάσις).

Εἰς τὴν ἐνδοχώραν τῆς Γεωργιούπολεως (εἰς ἀπόστασιν 3 χλμ.) εὐρίσκεται ἡ περιοχὴ Κουρνᾶ μὲ τὴν μοναδικὴν λίμνην τῆς Κρήτης καὶ ἐν ὠραιότατον σταλακτιτικὸν σπήλαιον.

Εἰς **Κουρνᾶ** προτείνεται, εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν, ἡ κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ, ἢ βελτίωσις τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Γεωργιούπολιν (τύπος Η) ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως πρὸς τὸ σπήλαιον καὶ ἡ διαμόρφωσις καὶ ἠλεκτροφωτισμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς ζώνης εὐρίσκονται ἡ προαναφερθεῖσα τοποθεσία Μπαλί καὶ τὸ παραθαλάσσιον χωρίον Πάνορμος.

Ὁ **Πάνορμος** εἶναι γραφικώτατον παραθαλάσσιον χωρίον, διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ὁποῖου προτείνονται τὰ κάτωθι :

- 1) Ἐκπόνησις μελέτης καὶ διαμόρφωσις αὐτοῦ (I Φάσις).
- 2) Κατασκευὴ τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ, μὲ ἐγκατάστασιν πλάζ 50 ἀτόμων (II Φάσις).
- 3) Δημιουργία εἰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως (Σπίτια τοῦ Χωριοῦ) δυναμικότητος 12 κλινῶν (II Φάσις).
- 4) Ἀξιοποίησις τῶν ὑπολειμμάτων τῆς Παλαιохριστιανικῆς Βασιλικῆς.
- 5) Κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Περάματος-Πανόρμου, μήκους 8 χιλιομέτρων, εἰς ὁδὸν τύπου Ε (II Φάσις).

Πρὸς ἀνατολάς τοῦ Πανόρμου εὐρίσκεται ὁ κολπίσκος Μπαλί μὲ δύο ὠραίας ἀμμώδεις παραλίας. Ἡ νέα χάραξις τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ρεθύμνου-Ἡρακλείου διέρχεται ὀλίγα μόνον χιλιόμετρα νοτίως τοῦ Μπαλί καὶ ἐπομένως ἡ προσπέλασις πρὸς αὐτὸ θὰ εἶναι εὐχερὴς.

Τὸ **Μπαλί** ἔχει ἐπιλεγθῆ ὡς τοποθεσία διὰ τὴν ἀνάγεσιν, κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, μεγάλου τουριστικοῦ συγκροτήματος—κατασκηνώσεως (ὡς αἱ λειτουργοῦσαι εἰς Κέρκυραν ὑπὸ τοῦ Club Mediterranée), συνολικῆς δυναμικότητος 500 κλινῶν.

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μεγάλης τουριστικῆς ἐγκαταστάσεως προτείνονται ἐπίσης εἰς Μπαλί :

- 1) Ἡ κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Β, μὲ ἐγκατάστασιν πλάζ 200 ἀτόμων (I Φάσις).
- 2) Ἡ κατασκευὴ ἑνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ (I Φάσις).
- 3) Ἡ κατασκευὴ λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (προβλήτος καὶ λιμενικοῦ σταθμοῦ) ὡς καὶ ἐγκαταστάσεως παροχῆς καυσίμων καὶ ὕδατος εἰς θαλαμηγούς (I Φάσις).
- 4) Ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως ἀπὸ Μπαλί ἕως τὴν νέαν ἐθνικὴν ὁδὸν Ρεθύμνου—Ἡρακλείου, μήκους ἑνὸς περίπου χλμ., εἰς ὁδὸν τύπου Δ (I Φάσις).

5) Ἡ ἠλεκτροδότησις τοῦ Μπαλίου διὰ διακλαδώσεως ἐκ τοῦ βασικοῦ δικτύου (μήκος : 12 χλμ. — (I Φάσις).

Κρίνεται ἐπίσης σκόπιμος, διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς, ἡ ἄμεσος ἐφαρμογὴ ἑνὸς γενικοῦ προγράμματος ἀναδασώσεως καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἀκτῆς ἀπὸ Γεωργιούπολιν ἕως Ἀγίαν Πελαγίαν ὡς «τουριστικῆς ἀκτῆς» μὲ ἀπαγόρευσιν ἀμμοληψίας, καὶ αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν ὄλων τῶν προτεινομένων, διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀκτῶν, μέτρων.

ΡΕΘΥΜΝΟ

ΜΠΑΛΙ

11.05 ΖΩΝΗ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ

Η τουριστική ζώνη της Ίεραπέτρας καλύπτει, με κέντρον την πόλιν της Ίεραπέτρας, όλόκληρον σχεδόν τὸ νοτιοανατολικόν τμήμα τῆς νήσου. Συγκεκριμένως ἡ ζώνη περιλαμβάνει τὴν παραθαλασσίαν ζώνην, μήκους 50 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὸν Μύρτον Ίεραπέτρας ἕως τὸν Μακρύγιαλον (τῆς πόλεως Ίεραπέτρας εὐρισκομένης περίπου εἰς τὸ κέντρον), τὰς νοτίας ὑπωρείας τῆς Δίκτης εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ζώνης, τὴν πεδιάδα τῆς Ίεραπέτρας καὶ τὸ νότιον τμήμα τῆς Θριπτής εἰς τὸ κέντρον τῆς ζώνης καὶ τὸ Ὀροπέδιον Χανδρᾶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον.

Ἡ ζώνη αὕτη δὲν διαθέτει πολλοὺς ἢ σημαντικοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους, τὸ τουριστικὸν τῆς ὅμως ἐνδιαφέρον προκύπτει ἐκ τῆς γραφικότητος τοῦ τοπίου, τῶν εὐνοϊκῶν κλιματικῶν συνθηκῶν καὶ τῆς σχετικῆς εὐχερείας προσπελάσεως.

Ἡ πεδιάς τῆς Ίεραπέτρας, μία τῶν πλουσιωτέρων περιοχῶν τῆς Κρήτης, εἶναι γνωστὴ διὰ τὰ πρῶϊμα κηπευτικὰ προϊόντα, ἡ καλλιέργεια τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὴ λόγω τοῦ εὐκράτου κλίματος. Οὐσιαστικῶς ἡ Ίεραπέτρα εἶναι ἡ νοτιωτέρα πόλις τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῆς Εὐρώπης.

Κατὰ μήκος τῆς ἀκτῆς, ἀπὸ τὴν πόλιν τῆς Ίεραπέτρας πρὸς ἀνατολὰς, ἕως τὸν Μακρύγιαλον, ἦτοι ἐπὶ μήκους 30 περίπου χιλιομέτρων, ὑπάρχει σειρὰ ὠραιωτάτων ἀμμουδῶν παραλιῶν. Πρὸς βορρᾶν τῆς παραθαλασσίας αὐτῆς περιοχῆς ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Θριπτής προστατεύει τὰ νότια παράλια τῆς νήσου ἀπὸ τοὺς βορείους ἀνέμους, με ἀποτέλεσμα τὴν δυνατότητα θαλασσιῶν λουτρῶν ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος.

Ἡ πόλις τῆς Ίεραπέτρας (βλ. σελ. 121) εἶναι σχετικῶς νέα. Εἰς τὴν παλαιὰν συνοικίαν αὐτῆς διασώζονται διάφορα κτίσματα τῆς τουρκικῆς ἐποχῆς (Κρήναι, Τεμένη, Οἰκίαι, κλπ.), ὡς ἐπίσης καὶ ἐν ἀξιόλογον ἐνετικὸν φρούριον.

Ἡ ἐνδοχώρα περιλαμβάνει ἀριθμὸν ἐκκλησιῶν μετὰ τοιχογραφιῶν, ἀρκετὰς Ίεράς Μονὰς, ἐκ τῶν ὁποίων δύο (Ἐξακουστῆς καὶ Καψᾶ) με ἀξιόλογον τουριστικὸν ἐνδιαφέρον, ὡς καὶ ὠρισμένας οἰκίας καὶ κτίσματα τῆς ἐνετικῆς ἐποχῆς (Βίλλα Dei Mezzi εἰς Ἐτιάν, χωρίον Βόϊλα κλπ.).

Εἰς τὴν περιοχὴν εὐρίσκεται καὶ ὁ μικρὸς ἀλλὰ περιφημὸς Μινωϊκὸς οἰκισμὸς τῆς Βασιλικῆς (βλ. σελ. 83) ὡς καὶ μικροτέρας σημασίας ἀρχαιότητες εἰς Ἐπισκοπὴν, Ἁγίαν Φωτιάν καὶ Ίεράπτυναν (ἀρχαίαν Ίεραπέτραν).

Εἰς τὴν ὑπὸ μελέτην ζώνην περιλαμβάνεται ἐπίσης καὶ ἡ ἐναντι τῆς Ίεραπέτρας εὐρισκομένη νησίς Χρυσῆ, διαθέτουσα ὠραιωτάτην ἀμώδη παραλίαν ἐκ χρυσιζούσης λευκῆς ἄμμου, καὶ καλυπτομένη κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ κέδρων.

Λόγω τῆς διαμορφώσεως τῶν παραλιῶν τῆς ζώνης ταύτης, τῆς ὑπάρξεως ἀστικοῦ κέντρον καὶ τῶν κλιματικῶν συνθηκῶν, ἡ περιοχὴ τῆς Ίεραπέτρας θὰ προσελκύσῃ κυρίως τουρίστας—παραθεριστάς, διὰ τῆς ἐκτελέσεως δὲ τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων δύναται νὰ καταστῆ καὶ σημαντικὸν κέντρον μονίμου παραθερισμοῦ.

Ἡ γεινίασις τῆς περιοχῆς ταύτης μετὰ τῆς ζώνης τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου δημιουργεῖ ὀλιγωτέρας ἀνάγκας δι' ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, γενικῶς ὅμως θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὅτι αἱ δύο αὗται τουριστικαὶ ζῶναι λόγω ἀκριβῶς τῆς μικρᾶς μεταξύ των ἀποστάσεως ἀλληλοσυμπληροῦνται.

Εἰς τὴν Ίεραπέτραν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 150 κλινῶν εἰς τὴν πρώτην Φάσιν, ἐτέρων 200 κλινῶν εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν (σύνολον ἐν λειτουργίᾳ δυναμικῶν : 350 κλῖναι) καὶ 150 εἰς τὴν τρίτην Φάσιν, εἰς τρόπον ὥστε τὸ σύνολον τῶν διαθέσιμων εἰς τὸ πέρας τῆς τρίτης φάσεως κλινῶν νὰ ἀνέρχεται εἰς 500.

Ἡ κατανομὴ τοῦ δυναμικοῦ αὐτοῦ κατὰ φάσεις, εἶδος ἐγκαταστάσεως καὶ κατηγορίαν δεικνύεται εἰς τὸν κατωτέρω Πίνακα 11-5.

ΠΙΝΑΞ 11-5 (9-64) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΝ - ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΧΕΙΑ	ΕΞΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΧΕΙΑ	ΕΞΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΕΞΟΔΟΧΕΙΑ	ΕΞΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—
B	70	70	—	—	—	70	70	—	—	—	100	100	—	—	—
Γ	40	30	—	10	—	80	50	10	20	—	150	100	20	30	—
Δ	40	30	—	10	—	100	30	—	10	60	150	50	—	20	80
E	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟΝ	150	130	—	20	—	350	250	—	100	60	500	350	—	150	80

Παραλλήλως πρὸς τὰς προτεινομένας ἀνωτέρω ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως προτείνεται ἡ ἄμεσος (I Φάσις) κατασκευὴ ἐνὸς περιπτέρου—ἐστιατορίου, τύπου A, πλησίον τῆς ἀμώδους παραλίας, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ὀργανωμένης πλάζ συνολικοῦ δυναμικοῦ 750 ἀτόμων (300 κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, 550 κατὰ τὴν δευτέραν καὶ 750 κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν).

Ἐπίσης προτείνεται ἡ δημιουργία διαφόρων ἀθλητικῶν ἐγκαταστάσεων παρακειμένων πρὸς τὴν προτεινομένην πλάζ, ὡς καὶ πλήρεις ἐγκαταστάσεις θαλασσιῶν σπόρ.

Ἡ Ίεραπέτρα λόγω τῆς θέσεώς της θὰ ἀποτελέσῃ σημαντικὸν σταθμὸν εἰς τὰς ἐκτελούσας τὸν περίπλου τῆς νήσου θαλαμηγούς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προτείνεται ἡ κατασκευὴ (I Φάσις) πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν καὶ πλοιαρίων (δυνατότης παροχῆς καὶ ἐφοδιασμοῦ με καύσιμα, ὕδωρ, τροφίμα, καὶ δυνατότης συνδέσεως μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου).

Διὰ τὴν καλύτεραν ὀργάνωσιν τῶν ποικίλων τουριστικῶν ἐκδηλώσεων προτείνεται ἐπίσης ἡ ἄμεσος δημιουργία Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Τουρισμοῦ (ΤΕΤ), ἡ Ἴδρυσις ἐνὸς γραφείου τουριστικῶν πληροφοριῶν καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς παροχῆς διαφόρων ὑπηρεσιῶν πρὸς τοὺς τουρίστας (τράπεζαι, καταστήματα πωλήσεως ξενογλώσσων περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων, φιλμ, εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, τοπικῶν προϊόντων, δυνατότης ἐνοικιάσεως αὐτοκινήτων κλπ.).

Ἀπαραίτητος θεωρεῖται ἐπίσης ἡ ἄμεσος ἐκπόνησις ἐνὸς ρυθμιστικοῦ καὶ πολεοδομικοῦ σχεδίου διὰ τὴν πόλιν, οὕτως ὥστε ἡ χρῆσις ἐδάφους καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς πόλεως νὰ γίνῃ κατὰ τρόπον συντονισμένον.

Ἰδιαιτέρως ἀπαραίτητος θεωρεῖται ἡ διαμόρφωσις τῆς παραθαλασσίας ζώνης ἀπὸ τοῦ ἐνετικοῦ φρουρίου μέχρι τοῦ μεγάρου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς περίεως τῆς ὁποίας θὰ συγκεντρωθῆ τὸ σύνολον σχεδόν τῶν προγραμματιζομένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

Ἐπίσης, μεταξύ τῶν ἄλλων ἔργων προτείνεται ἡ ἐξέυρεσις καταλλήλου χώρου καὶ ἡ ἀνέγερσις ἐν συνεχείᾳ ἐνὸς νέου κτιρίου εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μετα-

φερθῆ τὸ μικρὸν ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῆς Ίεραπέτρας, ὡς καὶ ἡ πλήρης αὐτοματοποιήσις τοῦ τηλεφωνικοῦ κέντρον καὶ ἡ διασύνδεσις τῆς πόλεως μετὰ τοῦ διεθνούς τηλεπικοινωνιακοῦ δικτύου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξυπηρετῆται τὸσον ἡ πόλις, ὅσον καὶ αἱ ὑπόλοιποι τουριστικαὶ ἐγκαταστάσεις τῆς ζώνης.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ πλήρης ἀναστήλωσις τοῦ Ἐνετικοῦ Φρουρίου, καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ περίεως αὐτοῦ χώρου.

Ἡ Ίεραπέτρα συνδέεται σήμερον μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ ὁδικοῦ δικτύου διὰ τῆς εἰς καλὴν κατάστασιν εὐρισκομένης ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ Ίεραπέτρας—Παχειᾶς Ἄμμου, μήκους 14 χλμ. Ἡ ὁδὸς αὕτη προτείνεται ὅπως βελτιωθῆ (εἰς τὴν II Φάσιν τοῦ προγράμματος) εἰς ὁδικὴν ἀρτηρίαν τύπου Γ. Πέραν τῆς συνδέσεως ταύτης, ἡ Ίεραπέτρα προτείνεται ὅπως συνδεθῆ μετὰ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τῆς Σητείας δι' ἐτέρων ὁδικῶν ἀρτηριῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ θὰ δημιουργήσουν ἀξιόλογα τουριστικὰ κυκλώματα.

Ἡ προτεινομένη ὁδὸς Ἡρακλείου—Κνωσοῦ—Ἀρκαλοχωρίου—Ἄνω Βιάννου—Ίεραπέτρας, συνολικοῦ μήκους 105 χλμ., τύπου Δ, τῆς ὁποίας ἡ κατασκευὴ προγραμματίζεται εἰς τὴν πρώτην Φάσιν, ὅχι μόνον θὰ δημιουργήσῃ ἐν πλήρει κύκλωμα μετὰ τῆς Ἡρακλείου—Ἁγίου Νικολάου—Ίεραπέτρας—Ἡρακλείου, ἀλλὰ καὶ θὰ δώσῃ τὴν δυνατότητα, διὰ τῆς ὁδοῦ Ἄνω Βιάννου—Τυμπακίου, τῆς ἀπ' εὐθείας συνδέσεως τῆς Ίεραπέτρας μετὰ τῆς Μεσσαράς, Ρεθύμνου καὶ δυτικῆς Κρήτης.

Παραλλήλως, ἡ προτεινομένη (I Φάσις) ὁδὸς Ίεραπέτρας—Μακρυγιάλου—Λιθινῶν—Σητείας, μήκους 65 χλμ., τύπου Δ, θὰ συνδέσῃ διὰ καλύτερας χαράξεως ἀπ' εὐθείας τὴν Σητείαν μετὰ τῆς Ίεραπέτρας, ἀξιοποιουμένης ταυτοχρόνως καὶ τῆς μεταξύ Ίεραπέτρας καὶ Μακρυγιάλου παραθαλασσίας περιοχῆς.

Ἡ Ίεραπέτρα, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὀλόκληρος ἡ ἀνατολικὴ Κρήτη, εὐρίσκεται εἰς μεγάλην σχετικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ πλησιέστερον ἀεροδρόμιον (Ἡρακλείου), εἰς τὸ ὁποῖον, λόγω τοῦ μικροῦ μήκους (2.000 μ.) τοῦ διαδρόμου, δὲν δύναται νὰ προσγειωθοῦν μεγάλα ἀεριοθούμενα, δηλαδὴ τὰ ἀεροσκάφη ἀκριβῶς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν μεταφορὰν τουριστῶν. Ἡ διεύθυνσις τοῦ διαδρόμου Ἡρακλείου ἐπίσης δὲν εἶναι εὐνοϊκὴ, λόγω δὲ τῆς ὑπάρξεως τῆς Νέας Ἀλικαρνασσοῦ ἐπέκτασις τοῦ διαδρόμου εἶναι ἀνεφικτος.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καθίσταται ἀναγκαία ἡ δημιουργία ἐνὸς μεγάλου ἀεροδρομίου (Jet Airport) εἰς τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξυπηρετῆ ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν τοῦ κόλπου Μιραμπέλλου, τὴν Ίεραπέτραν καὶ τὴν Σητείαν, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ ὡς ἐφεδρικὸν διὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Ἡρακλείου.

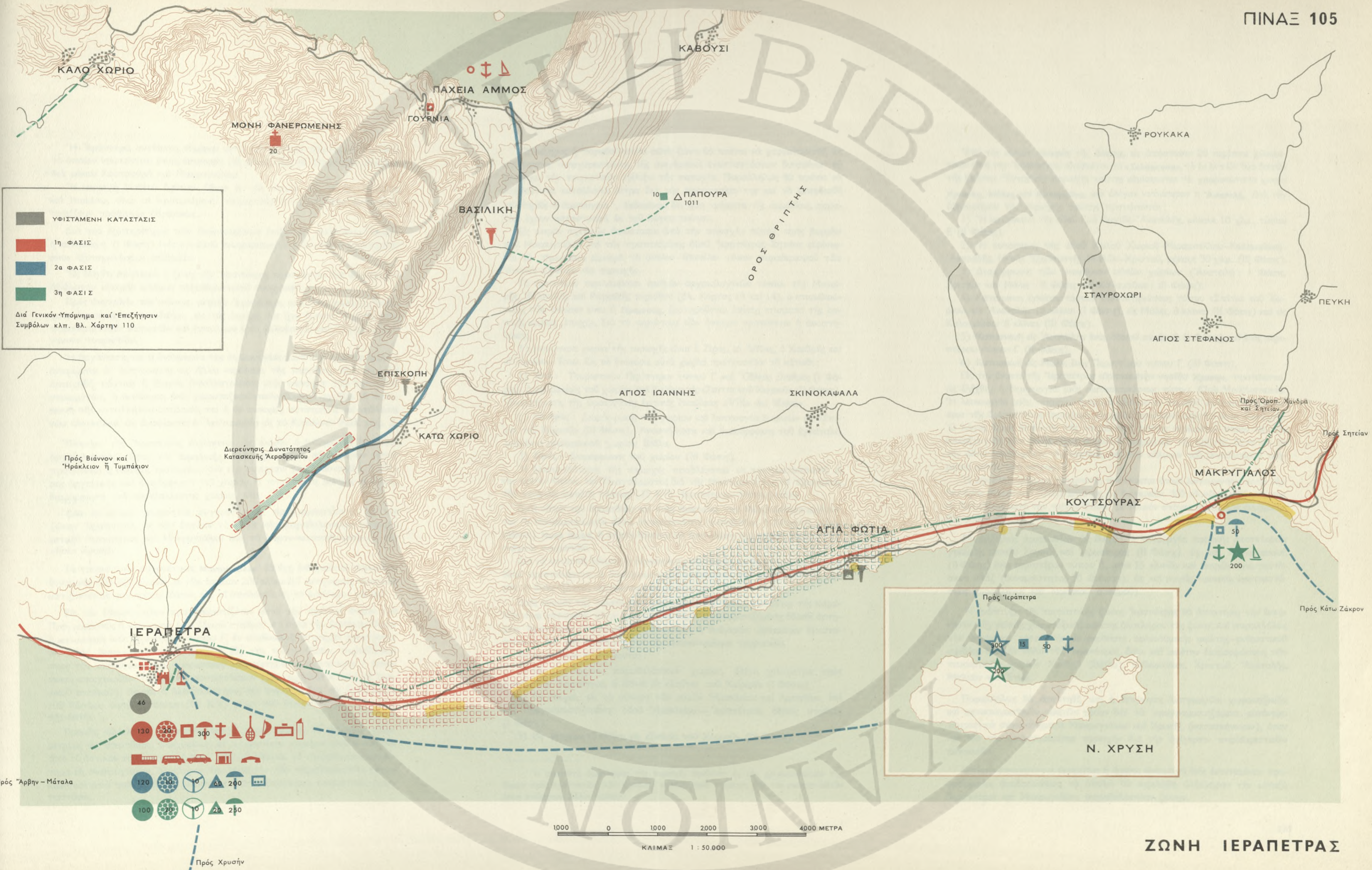
Ἡ πεδιάς τῆς Ίεραπέτρας προσφέρεται ἰδεωδῶς διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς μεγάλου διαδρόμου, ἰδιαιτέρως διότι, λόγω τῆς διαμορφώσεώς της, ὁ διάδρομος θὰ δύναται νὰ ἔχῃ διεύθυνσιν ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν.

Προτείνεται ἐπομένως ἡ ἄμεσος διερεύνησις τῶν δυνατοτήτων κατασκευῆς ἐνὸς τοιοῦτου ἀεροδρομίου, τὸ κόστος αὐτοῦ κλπ.

Ὁ λιμὴν τῆς Ίεραπέτρας δὲν εἶναι δυνατὸν λόγω προσχώσεων νὰ χρησιμοποιηθῆ σήμερον. Προτείνεται ἐπομένως ἡ ἄμεσος ἐκβάθυνσις τῆς κυρίας λεκάνης, ἡ κατασκευὴ προβλήτου, ὡς καὶ ἡ ἀναφερθεῖσα ἀνωτέρω πλήρης ἐγκαταστάσις ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν καὶ πλοιαρίων.

Ἡ Ίεραπέτρα θὰ ἀποτελέσῃ ἀφετηρίαν ἡ τέρμα τὸσον τῆς προτεινομένης ἀκτοπλοικῆς γραμμῆς Σητείας—Βαῖ—Κάτω Ζάκρου—Ίεραπέτρας (II Φάσις) ὅσον καὶ τῆς γραμμῆς Ίεραπέτρας—Ἀρβῆς—Τσουτσουρού—Καλῶν Λιμένων—Ματᾶλων (III Φάσις), συνδεομένης τῆς Ίεραπέτρας οὕτω τὸσον μετὰ τῆς Σητείας, ὅσον καὶ μετὰ τῆς Μεσσαράς. Παραλλήλως προτείνεται ἡ λειτουργία (II Φάσις) γραμμῆς συνδεούσης τὴν Ίεραπέτραν καὶ τὴν Χρυσὴν, διὰ νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ πλήρης ἀξιοποίησις τῆς νησιδὸς ταύτης.

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

1η ΦΑΣΙΣ

2α ΦΑΣΙΣ

3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικών Υπόμνημα καί Έπεξηγήσιν Συμβόλων κλπ. Βλ. Χάρτην 110

Πρός Άρβην - Μάταλα

46

130

300

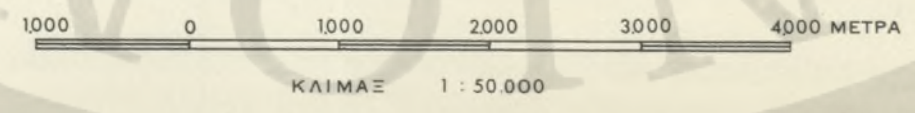
120

100

200

250

Πρός Χρυσήν

ΖΩΝΗ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ

Ἡ Ἱεράπετρα συνδέεται σήμερον μετὰ τοῦ βασικοῦ ἠλεκτρικοῦ δικτύου, τὸ ὁποῖον προτείνεται ὅπως ἐπεκταθῆ (III Φάσις) ἕως τὸ Ὀροπέδιον Χανδρᾶ, διὰ μέσου Κουτσουρά καὶ Μακρυγιάλου.

Ἡ περιοχή διαθέτει ἄφθονον ὕδωρ, ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἐπομένως ὄλαι αἱ προτεινόμεναι τουριστικαὶ ἐγκαταστάσεις δὲν ἀντιμετωπίζουσι πρόβλημα ὑδρεύσεως.

Διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν διακινουμένων ἐπιβατῶν προτείνεται ἐπίσης ἡ κατασκευὴ (I Φάσις) ἐνὸς σταθμοῦ λεωφορείων μετὰ διαφόρων ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρέτησεως ἐπιβατῶν.

Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἡ ζώνη τῆς Ἱεραπέτρας προσφέρεται διὰ νὰ καταστῆ ἀξιόλογον κέντρον μονίμου παραθεριστικοῦ τουρισμοῦ.

Πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως, μετὰ τῆς Ἱεραπέτρας καὶ Μακρυγιάλου, ὑπάρχουν ὠραιότατα τοποθεσίαι, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ κατασκευὴ παραθεριστικῶν κατοικιῶν καὶ ἐπαύλεων ὑπὸ ἀλλοδαπῶν καὶ Ἑλλήνων «μονίμων» τουριστῶν.

Ἡ ὄργάνωσις καὶ ἡ διαδικασία τῆς δημιουργίας τοιούτων ἐγκαταστάσεων ἀναφέρεται ἐν λεπτομερείᾳ εἰς ἄλλα κεφάλαια τῆς παρούσης Μελέτης. Θὰ ἀπαιτηθῆ πάντως ἡ ἀμεσὸς ἀπαλλοτριώσις μιᾶς περιοχῆς 500 ἕως 1.000 στρεμμάτων, ἡ ἐκπόνησις ἐνὸς χωροταξικοῦ—πολεοδομικοῦ σχεδίου, ἡ κατασκευὴ τῆς καταλλήλου ὑποδομῆς καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ κατὰ τμηματικὰ καὶ πώλησις τῶν οἰκοπέδων, ὡς ἀναφέρεται ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὸ Κεφάλαιον 9.03, παρ. β.

Πλησίον τῆς Ἱεραπέτρας εὑρίσκεται ὡς ἐλέχθη ὁ ἐνδιαφέρων Μινωϊκὸς ἀρχαιολογικὸς χώρος τῆς **Βασιλικῆς**. Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν αὐτοῦ προτείνεται ἡ διάθεσις πιστώσεων διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἀνασκαφῶν, ἡ πληρῆς ὄργάνωσις καὶ διαμόρφωσις τοῦ χώρου, ἡ τοποθέτησις μονίμου φύλακος, διαμόρφωσις τοῦ περιβάλλοντος χώρου, κλπ.

Δύο αὐτόνομα τουριστικὰ συγκροτήματα προγραμματίζονται εἰς τὴν ζώνην Ἱεραπέτρας, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν εἰς τὴν παραθαλασσίαν περιοχήν μετὰ τῆς Ἱεραπέτρας καὶ Μακρυγιάλου καὶ τὸ ἕτερον—κατασκήνωσις—εἰς τὴν νήσον Χρυσῆν.

Τὸ τουριστικὸν συγκρότημα **Μακρυγιάλου** θὰ ἔχη ἐνδεχομένως συνολικὸν δυναμικὸν 400—800 κλινῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 200 κλῖναι Β/Γ κατηγορίας προγραμματίζονται εἰς τὴν τρίτην Φάσιν, καὶ αἱ ὑπόλοιποι εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον.

Εἰς τὸν Μακρυγιάλον προγραμματίζεται κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν τοῦ Προγράμματος ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν ἡ κατασκευὴ ἐνὸς περιπτέρου, τύπου Γ, ἐν συνδυασμῷ μὲ μικρὰν ἐγκατάστασιν πλάζ, δυναμικότητος 50 ἀτόμων. Εἰς τὴν τρίτην Φάσιν, παραλλήλως πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ τουριστικοῦ συγκροτήματος προτείνεται ἡ κατασκευὴ στοιχειωδῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (μιᾶς προβλήτης καὶ ἐνὸς λιμενικοῦ σταθμοῦ), ὡς καὶ ἡ ἠλεκτροδότησις τῆς περιοχῆς διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ δικτύου ὑψηλῆς τάσεως (15 KV) μέχρι τοῦ Μακρυγιάλου κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς.

Γενικῶς, ὁλόκληρος ἡ παραθαλασσία λωρίς, μῆκος 30 περίπου χιλιομέτρων, θὰ ἀποτελέσῃ ἐνδεχομένως ἐν τουριστικῶν σύνολον ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ ἀστικὸν τουριστικὸν κέντρον τῆς Ἱεραπέτρας, τὸ τουριστικὸν συγκρότημα εἰς Μακρυγιάλον, ὁλόκληρον τὴν περιοχήν τῶν παραθεριστικῶν κατοικιῶν καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας μικροτέρας καὶ ἀνεξαρτήτους τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις.

Ὁλόκληρος ἡ παραθαλασσία αὐτὴ ζώνη θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς τουριστικὴ, ἀπαγορευομένης τῆς ἀνεγέρσεως ἐγκαταστάσεων δυναμένων νὰ βλάψουν τὴν τουριστικὴν ἐξέλιξιν τῆς περιοχῆς. Παραλλήλως θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς καὶ νὰ ἐμποδισθῆ αὐστηρῶς ἡ ἀμοληψία¹, δεδομένου ὅτι ἤδη τμήματα τῆς ἀμώδους παραλίας ἔχουν καταστραφῆ ἐκ τοῦ λόγου τούτου.

Εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν περιοχήν αὐτήν, πρὸς βορρᾶν τοῦ Μακρυγιάλου ἐπὶ τῆς προτεινομένης ὁδοῦ Ἱεραπέτρας—Σητείας εὑρίσκεται τὸ **Ὀροπέδιον Χανδρᾶ** τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τόπον παραθερισμοῦ τῶν Ἑνετῶν εὐγενῶν τῆς περιοχῆς.

Τὸ ὄροπέδιον περιλαμβάνει ἀριθμὸν ἀρχαιολογικῶν τόπων τῆς Μινωϊκῆς, Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς περιόδου (βλ. Χάρτας 13 καὶ 14), ὁ σπουδαιότερος τῶν ὁποίων εἶναι ἡ **Πραισός**. Διατηροῦνται ἐπίσης κτίσματα τῆς ἐνετικῆς κυρίως ἐποχῆς, διὰ τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων προτείνεται ἡ ἀναστήλωσις.

Τὰ κυριώτερα χωρία τῆς περιοχῆς εἶναι ἡ Ζίρος, αἱ Λιθίνες, ὁ Χανδρᾶς καὶ οἱ Ἀρμένιοι—Ἐτιά. Εἰς τὰ διάφορα αὐτὰ χωρία προτείνονται τὰ κάτωθι :

1) **Ἐτιά** : Τουριστικὸν Περιπτέρον τύπου Γ καὶ Ὀδικὸς Σταθμὸς (I Φάσις). Διαμόρφωσις τοῦ χωρίου καὶ 8 κλῖναι εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (II Φάσις). Ἀναστήλωσις τῆς ὠραιότατης ἐνετικῆς ἐπαύλεως «Villa dei Mezzi».

2) **Χανδρᾶς** : Διαμόρφωσις τοῦ χωρίου καὶ λειτουργία 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (III Φάσις). Ἀναστήλωσις καὶ διαμόρφωσις τοῦ ἐγκαταλειμμένου μεσαιωνικοῦ χωρίου Βόϊλα.

3) **Ζίρος** : Διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (III Φάσις).

Ἡ ἠλεκτροδότησις τῆς περιοχῆς προβλέπεται νὰ πραγματοποιηθῆ εἰς τὴν τρίτην Φάσιν τοῦ Προγράμματος διὰ τῆς ἐπεκτάσεως ἕως τὸ Ὀροπέδιον, τῆς γραμμῆς ὑψηλῆς τάσεως (15 KV) Ἱεραπέτρας—Μακρυγιάλου

Πρὸς νότον τοῦ ὄροπεδίου καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Μακρυγιάλου εὑρίσκεται εἰς ἀπομονωμένην ἀλλὰ γραφικωτάτην τοποθεσίαν, ἡ ἱστορικὴ (15ου αἰῶνος) **Μονὴ Καψᾶ**, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐνδιαφέρων σημεῖον ἐπισκέψεως τουριστῶν.

Διὰ νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀξιοποίησις τῆς Μονῆς ἀπαιτεῖται ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως, ἡ διαμόρφωσις καὶ καθαρισμὸς τοῦ περιβάλλοντος χώρου, ἡ ἀναστήλωσις ὠρισμένων κτισμάτων κλπ.

Πρὸς δυσμὰς τῆς Ἱεραπέτρας, κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἡ ποιότης τῆς παραλίας εἶναι κατωτέρα, πλὴν ὁμως, λόγῳ τῆς προγραμματιζομένης ὁδικῆς ἀρτηρίας Ἱεραπέτρας—Ἡρακλείου θὰ ἀπαιτηθῆ ἡ ἀνέγερσις ὠρισμένων ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν διακινουμένων τουριστῶν.

Συγκεκριμένως προτείνονται :

1) Εἰς **Γρᾶ-Λυγιάν**, παραθαλάσσιον χωρίον, ὀλίγα χιλιόμετρα πρὸς δυσμὰς τῆς Ἱεραπέτρας, 8 κλῖναι εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (I Φάσις).

2) Εἰς **Γδοχιᾶ**, εἰς τὰ σύνορα τῶν νομῶν Ἡρακλείου καὶ Λασιθίου, ἐπὶ τῆς προγραμματιζομένης ὁδοῦ Ἡρακλείου—Ἱεραπέτρας, ὁδικὸς σταθμὸς (I Φάσις).

3) Εἰς **Μύρτον**, 10 κλῖναι εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (III Φάσις).

¹ Ἡ εὐρύτερη ἀμοληψία τῆς περιοχῆς ὀφείλεται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἄμμου πρὸς προστασίαν τῶν πρῶτων καλλιιεργειῶν τομάτας, διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὁμως ὑπάρχουν ἄλλοι τρόποι.

Ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τῆς Δίκτης, εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Ἱεράπετραν εὑρίσκεται τὸ «**Σελάκανον**», τὸ ἐν ἐκ τῶν δύο δασῶν τῆς Κρήτης. Ἐντὸς τῆς περιοχῆς ταύτης εὑρίσκονται τὰ γραφικώτατα χωρία **Χριστός**, **Μάλες** καὶ **Καλαμαῦκα**, καὶ ὀλίγον νοτιώτερον ἡ **Ἀνατολή**. Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς ταύτης προτείνονται :

1) Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Γρᾶ Λυγιᾶς—Ἀνατολῆς, μῆκος 10 χλμ., τύπου E (II Φάσις).

2) Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Καλοῦ Χωριοῦ—Μιραμπέλλου—Καλαμαύκας—Ἀνατολῆς, Μονῆς Ἐξακουστῆς—Μαλῶν—Χριστοῦ, μῆκος 30 χλμ. (III Φάσις).

3) Διαμόρφωσις τῶν τεσσάρων αὐτῶν χωρίων (Ἀνατολή : I Φάσις, Χριστός καὶ Μάλες : II Φάσις καὶ Καλαμαῦκα : III Φάσις).

4) Κατασκευὴ ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως τύπου «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» εἰς Ἀνατολὴν 12 κλῖναι (I Φάσις), εἰς Μάλες, 8 κλῖναι (II Φάσις) καὶ εἰς Καλαμαῦκα 8 κλῖναι (III Φάσις).

5) Κατασκευὴ εἰς Ἀνατολὴν ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (I Φάσις) καὶ ἐνὸς περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις).

6) Κατασκευὴ εἰς Μάλες ἐνὸς Περιπτέρου τύπου Γ (III Φάσις).

Εἰς τὴν ἐναντι τῆς Ἱεραπέτρας εὑρισκομένην νησίδα **Χρυσῆν**, προτείνεται, ὡς ἐλέχθη, ἡ δημιουργία μιᾶς κατασκήνωσεως τύπου Club Mediterranée. Ἡ λειτουργία μιᾶς τοιαύτης ἐγκαταστάσεως εἰς σημεῖον ἀπομακρυσμένου ἀνευ τῆς δυνατότητος ὑπάρξεως εὐχεροῦς προσπελάσεως θὰ εἶναι δυσχερῆς. Ὁ λόγος ὁμως ἐπιλογῆς τῆς τοποθεσίας ταύτης εὑρίσκεται τὸσον εἰς τὴν ὑπαρξιν μιᾶς τῶν ὠραιότερων ἀμωδῶν παραλιῶν τῆς Κρήτης, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὄλην διαμόρφωσιν τῆς νησίδος, καὶ τὴν κάλυψιν τοῦ μεγαλύτερου τμήματος αὐτῆς ὑπὸ κέδρων.

Ἡ προβλεπόμενη κατασκήνωσις προτείνεται ὅπως λειτουργήσῃ κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν τοῦ προγράμματος, μὲ δυναμικὸν 300 κλινῶν, αὐξανόμενον εἰς 500 κλῖνας κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν, μὲ τελικὸν στόχον συνολικὸν δυναμικὸν 800—1.000 κλινῶν.

Παραλλήλως προτείνεται, ὡς ἐλέχθη, ἡ λειτουργία τακτικῆς ἀκτοπλοικῆς γραμμῆς μετὰ Χρυσῆς καὶ Ἱεραπέτρας (II Φάσις) ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ (II Φάσις) ἐνὸς περιπτέρου τύπου B, μετὰ 15 κλινῶν καὶ μικρῶν ἐγκαταστάσεων πλάζ (δυναμικότητος 50 ἀτόμων), ὡς καὶ μικρᾶς λιμενικῆς ἐγκαταστάσεως (προβλήτης καὶ λιμενικοῦ σταθμοῦ).

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς τουριστικῆς ζώνης Ἱεραπέτρας θὰ ἀπαιτηθῆ τὴν ἐκπόνησιν μιᾶς γενικῆς χωροταξικῆς μελέτης ὁλοκλήρου τῆς ζώνης καὶ παραλλήλως τὴν ἐκπόνησιν τὸσον τῆς ἀναφερθείσης πολεοδομικῆς μελέτης—ρυθμιστικοῦ σχεδίου διὰ τὴν πόλιν τῆς Ἱεραπέτρας, ὅσον καὶ μελέτην διαμορφώσεως τῶν τουριστικῶν χωρίων Χανδρᾶ (Βόϊλα), Καλαμαύκας, Χριστοῦ, Ἀνατολῆς, Μαλίων καὶ Ἐτιᾶς.

Παραλλήλως θὰ ἀπαιτηθῆ καὶ ἡ ἐκπόνησις λεπτομερῶν χωροταξικῶν καὶ κατασκευαστικῶν μελετῶν τὸσον διὰ τὰ προγραμματιζόμενα αὐτόνομα τουριστικὰ συγκροτήματα Μακρυγιάλου καὶ Χρυσῆς (κατασκήνωσιν), ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπιλεγησομένην περιοχήν διὰ τὴν ἀνέγερσιν παραθεριστικῶν κατοικιῶν.

Ἐπίσης ἀπαραίτητος θεωρεῖται ἡ ἀμεσὸς ἐφαρμογὴ ἐνὸς ἐκτεταμένου προγράμματος ἀναδασώσεως, τὸ ὁποῖον θὰ περιλάβῃ ὁλόκληρον τὴν μετὰ τῆς Ἱεραπέτρας καὶ Μακρυγιάλου παραθαλασσίαν ζώνην.

11.06 ΖΩΝΗ ΣΗΤΕΙΑΣ

Η τουριστική ζώνη της Σητείας καταλαμβάνει ολόκληρον το βορειανατολικόν τμήμα της Κρήτης και είναι η πλησιεστέρα προς την Δωδεκάνησον περιοχή της νήσου.

Κέντρον της ζώνης είναι η πόλις της Σητείας (πληθυσμός 5.528). Η ζώνη έχει αξιόλογον τουριστικόν ενδιαφέρον, τόσον λόγω των ωραίων άμωδών άκτων, και της γραφικότητος της πόλεως Σητείας, όσον και λόγω του τελευταίως ανακαλυφθέντος εις Κάτω Ζάκρον μεγάλου Μινωϊκού 'Ανακτόρου, τό όποϊον ένδεχομένως θα δημιουργήση διά την περιοχήν πόλον έλξεως τουριστών, άνάλογον προς την Φαιστόν εις Μεσσαράν.

Πέραν του Κάτω Ζάκρου, η περιοχή έχει και πλήθος άλλων αρχαιολογικών τόπων.

Αξιόλογα εύρηματα της Μινωϊκής έποχής έχουν ανακαλυφθί εις Παλαίκαστρον, Ζοΐ, Άχλάδα, Χαμαίζι (κυκλική οίκια), Πεσοφάν (Ιερόν κορυφής), σημαντικής εκτάσεως αρχαιότητες, ύπολείμματα της ρωμαϊκής πόλεως 'Ιτάνου-ώρισμένα των όποϊων όρατά, υπό την επιφάνειαν της θαλάσσης-έχουν εύρεθί εις την θέσιν 'Ερμούπολις, ένα περίπου χιλιόμετρον προς βορράν του Φοινικοδάσου Βαί εις τό βορειανατολικόν άκρον της νήσου. Αρχαιότητες της Έλληνικής και Ρωμαϊκής έποχής, μικροτέρας σημασίας όμως, έχουν επίσης εύρεθί εις Πραισόν, Κάτω Ζάκρον, Παλαίκαστρον και Σητεϊαν (βλ. Χάρτην 13 και Κεφ. 3.02 β).

Η περιοχή διαθέτει επίσης αρκετά μνημεία της βυζαντινής και ενετικής έποχής μεταξύ των όποϊων 11 εκκλησίας με βυζαντινάς τοιχογραφίας, ύπολείμματα Παλαιοχριστιανικής βασιλικής (εις Σητεϊαν) ως και αξιολόγους 'Ιεράς Μονάς, η κυριώτερα των όποϊων-η Μονή Τοπλοΰ-(βλ. σελ. 90 και 91), άποτελεί σημαντικόν σημείον τουριστικού ενδιαφέροντος.

Υπολείμματα μικρών ενετικών φρουριών εύρίσκονται εις Σητεϊαν και εις Παλαίκαστρον (βλ. σελ. 98 και Χάρτην 16).

Η ζώνη διαθέτει πλήθος άμωδών άκτων (βλ. Χάρτας Άρ. 10 και 11) αι κυριώτερα των όποϊων εύρίσκονται εις την πόλιν της Σητείας, εις 'Ερμούπολιν, εις Βαί, (μία των ωραιότερων πλάζ της Κρήτης) και εις Κάτω Ζάκρον. Αξιόλογοι φάραγγες δέν υπάρχουν, η περιοχή όμως διαθέτει αρκετά σπήλαια, τά σημαντικώτερα των όποϊων εύρίσκονται εις Καρύδι (Περιστέρας) και εις Ζάκρον (Πελεκητά) (βλ. Χάρτην Άρ. 12).

Τό τουριστικόν κέντρον της ζώνης είναι, ως έλέχθη, η πόλις της Σητείας, εις την όποϊαν προγραμματίζεται η λειτουργία εγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 100 κλινών κατά την πρώτην Φάσιν του προγράμματος, 300 κλινών κατά την δευτέραν και 450 κλινών κατά την τρίτην.

Η κατανομή των ως άνω εγκαταστάσεων δεικνύεται εις τον κατωτέρω Πίνακα Άρ. 11-6.

Εις τό άπώτερον μέλλον, (όταν τό σύνολον των πραγματοποιουμένων εις Κρήτην έτησίως διανυκτερεύσεων θα άνέρχεται εις 5.000.000-IV Φάσις), επί συνόλου 30.000 κλινών εις Κρήτην, η Σητεία προβλέπεται ότι θα έχη 900.

Εις την πρώτην Φάσιν προβλέπεται η κατασκευή ενός ξενοδοχείου 60 κλινών Β' τάξεως, και η λειτουργία 30 κλινών εις ξενοδοχεία Δ' τάξεως, ως και η ύπαρξις 10 έφεδρικών κλινών εις οίκιας.

Εις την δευτέραν Φάσιν προβλέπεται η επέκτασις του ξενοδοχείου Β' τάξεως κατά 40 κλίνας (σύνολον : 100), η άνέγερσις ενός έτέρου ξενοδοχείου Γ' τάξεως δυναμικότητος 100 κλινών, η ύπαρξις 20 εν συνόλω κλινών εις οίκιας, ως και η δημιουργία ενός Camping 50 άτόμων.

Εις την τρίτην Φάσιν, επί συνόλου 450 κλινών προβλέπεται η κατασκευή ενός ξενοδοχείου Α' τάξεως 80 κλινών, η λειτουργία των δύο προαναφερθέντων ξενοδοχείων Β' και Γ' τάξεως, δυναμικότητος 100 κλινών εκάστου, η αύξησις των κλινών ξενοδοχείων Δ' τάξεως από 30 εις 50, η επέκτασις της δυναμικότητος της εγκαταστάσεως Camping εις 75 κλίνας, ως και η αύξησις των διαθέσιμων κλινών εις ιδιωτικές οίκιας από 20 εις 45.

ΠΙΝΑΞ 11-6 (9-6Α) ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΜΕΝΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΣ ΕΙΣ ΣΗΤΕΙΑΝ-ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΚΛΙΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΣΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	I ΦΑΣΙΣ					II ΦΑΣΙΣ					III ΦΑΣΙΣ				
	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING	ΣΥΝΟΛΟΝ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ	ΞΕΝΩΝΕΣ	ΔΩΜΑΤΙΑ	CAMPING
A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	80	—	—	—
B	60	60	—	—	—	100	100	—	—	—	100	100	—	—	—
Γ	10	—	—	10	—	110	100	—	10	—	120	100	—	20	—
Δ	30	30	—	—	—	40	30	—	10	—	75	50	—	25	—
E	—	—	—	—	—	50	—	—	—	50	75	—	—	—	75
ΣΥΝΟΛΟΝ	100	90	—	10	—	300	230	—	20	50	450	330	—	45	75

Επί πλέον προτείνεται η άμεσος κατασκευή (I Φάσις) ενός έστιατορίου-περιπέτερου-άναψυκτηρίου τύπου Α, διαφόρων άθλητικών εγκαταστάσεων, ως και η εν συνεχεία (II Φάσις) κατασκευή πλάζ δυναμικότητος 200 άτόμων, με επέκτασιν αυτής εις πλάζ 400 άτόμων κατά την τρίτην Φάσιν.

Διά τον συντονισμόν των διαφόρων τουριστικών εκδηλώσεων θα ήτο σκόπιμος η άμεσος ίδρυσις Τοπικής Έπιτροπής Τουρισμού (ΤΕΤ) Σητείας και η παράλληλος λειτουργία γραφείου πληροφοριών εις την πόλιν.

Παραλλήλως προτείνεται η άμεσος επέκτασις (I Φάσις) της ύφισταμένης σήμερα μικράς εγκαταστάσεως έξυπηρετήσεως θαλαμηγών του ΕΟΤ (έφοδισμός ύδατος-τροφίμων) εις πλήρη εγκατάστασιν, με δυνατότητας έφοδισμού εις καύσιμα και λιπαντικά, συνδέσεως μετά του ηλεκτρικού και τηλεφωνικού δικτύου και διενεργείας μικροεπισκευών.

Επίσης προτείνεται η κατασκευή ενός σταθμού λεωφορείου (II Φάσις), η έπιβοήθησις ίδρύσεως γραφείου ένοικιάσεως αυτοκινήτων και η λειτουργία καταστημάτων ειδών πρώτης ανάγκης διά τους τουρίστας και τοπικών προϊόντων της νήσου.

Διά τον έλεγχον της πολεοδομικής ανάπτυξεως της πόλεως και ιδιαίτερως της παραλιακής ζώνης θα ήτο σκόπιμος η άμεσος έκπόνησις πολεοδομικής μελέτης-ρυθμιστικού σχεδίου.

Επίσης προτείνονται η άνέγερσις εις Σητεϊαν (III Φάσις) ενός μικρού αρχαιολογικού Μουσείου-εις τό όποϊον θα συγκεντρωθούν τά διάφορα εύρηματα της περιοχής-η αναστήλωσις του μικρού ενετικού Φρουρίου της πόλεως και η αξιοποίησις των ύπολειμμάτων των εύρεισεών εις την περιοχήν παλαιοχριστιανικών βασιλικών.

Διά την ανάπτυξιν του λιμένος της Σητείας (βλ. σελ. 155 και Χάρτην 34) προτείνεται (I Φάσις) η επέκτασις της προβλήτου, εκβάθυνσις της λεκάνης, η κατασκευή εγκαταστάσεως προσεγγίσεως πορθμείων και των άναφερθεισών άνωτέρω εγκαταστάσεων έξυπηρετήσεως θαλαμηγών.

Η Σητεία θα άποτελέση άφετηρίαν διά την προτεινομένην άκτοπλοϊκήν γραμμήν Σητείας-Έρμούπόλεως-Βαί-Κάτω Ζάκρου-Ιεραπέτρας η λειτουργία της όποϊας προβλέπεται εις την I και II Φάσιν.

Εις τό πρόγραμμα συνδέσεως της Κρήτης μετά της ήπειρωτικής Έλλάδος και της Ρόδου διά πορθμείων περιλαμβάνεται και η λειτουργία (I Φάσις) της γραμμής Πειραιώς-Άγιου Νικολάου-Ρόδου-Πειραιώς. Εις έπομένην Φάσιν, και έφ' όσον η τουριστική αξιοποίησις της Σητείας θα δικαιολογήση τόυτο, προτείνεται η επέκτασις της γραμμής ταύτης προς την Σητεϊαν διά της προσεγγίσεως του πορθμείου και εις αυτήν.

Η Σητεία διαθέτει σήμερα (βλ. Χάρτην Άρ. 36) τοπικόν σταθμόν παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος (ισχύος 520 Kw). Η έπικειμένη ανάπτυξις της πόλεως θα άπαιτήση μεγαλυτέραν εγκατεστημένην ισχύν, και έπομένως προτείνεται η διάσύνθεσις (II Φάσις) του σταθμού αυτού μετά του βασικού δικτύου (15 KV) διανομής της νήσου, διά της επέκτάσεως έως την Σητεϊαν της γραμμής ύψηλης τάσεως από Καβούσι Ιεραπέτρας (μήκος επέκτάσεως : 50 χλμ.).

Επίσης προτείνεται η πλήρης αυτοματοποίησις του τηλεφωνικού κέντρου Σητείας και η εγκατάστασις αυτόματου τηλετυπικού κέντρου (Telex).

Η κατάστασις της έθνικής όδου Άγιου Νικολάου-Σητείας και συγκεκριμένως του τμήματος Παχειάς Άμμου Σητείας, μήκους 51 χιλιομέτρων, είναι τοιαύτη ώστε δέν έπιτρέπει την ανάπτυξιν μεγάλης ταχύτητος, ούτε την άνετον και άσφαλή όδήγησιν.

Εντός του πλαισίου της άνακατασκευής ολόκληρου της έθνικής όδου από Καστελλίου Κισσάμου έως Σητεϊαν, προβλέπεται εις την I Φάσιν και η άνακατασκευή του τμήματος Παχειάς Άμμου-Σητείας εις όδόν τύπου Δ.¹ Παρ' όλην όμως την προγραμματιζομένη άνακατασκευήν, η όδός αυτή λόγω των μεγάλων όρειών όγκων θα έχη πολλάς στροφάς και άνεπαρκή γεωμετρικά στοιχεία.

Παραλλήλως προς την έθνικήν όδον προγραμματίζεται επίσης εις την πρώτην Φάσιν του προγράμματος η κατασκευή της όδου Σητείας-Ιεραπέτρας διά μέσου Λιθινών και Μακρυγιάλου. Η όδός αυτή, μήκους 65 χιλιομέτρων, προτείνεται επίσης να είναι τύπου Δ.

Η άπόστασις μεταξύ Σητείας και Ιεραπέτρας θα άνέρχεται εις 65 χλμ. τόσον διά μέσου Παχειάς Άμμου², όσον και διά μέσου Λιθινών. Ο χρόνος διαδρομής όμως πιστεύεται ότι θα είναι, εις την δευτέραν περίπτωσιν λόγω καλυτέρων γεωμετρικών στοιχείων, πολύ βραχύτερος.

Παραλλήλως προς τας δύο αυτάς βασικάς άρτηρίας, προτείνεται η κατασκευή (I Φάσις) της όδου Σητείας-Μονής Τοπλοΰ-Παλαίκαστρον, μήκους 20 χλμ., τύπου Ε. Η επέκτασις της όδου ταύτης, από Παλαίκαστρον έως Κάτω Ζάκρον (μήκος 25 χλμ., τύπος Ε), προβλέπεται διά την δευτέραν Φάσιν.

Εις Κάτω Ζάκρον, εύρίσκεται, ως έλέχθη, και τό προσφάτως ανακαλυφθέν Μινωϊκόν Άνάκτορον, τό όποϊον θα δημιουργήση εις την Άνατολικήν Κρήτην ένα πόλον έλξεως τουριστών πρώτου μεγέθους.

¹ Λόγω του δυσχερούς εδάφους και των όρειών όγκων είναι άδύνατος η κατασκευή του τμήματος τούτου, ως η υπόλοιπος έθνική όδός εις όδόν τύπου Γ ή Β.
² Σητεία - Παχειά Άμμος : 51 χλμ.
 Παχειά Άμμος - Ιεραπέτρα : 14 χλμ.
 Σύνολον 51 + 14 = 65 χλμ.

Πρός Άγιον Νικόλαον και Πειραιάν

Πρός Ρόδον

Πρός Βαί, Κάτω Ζάκρον και Ίεράπετραν

Πρός Σητείαν

Πρός Παχειάν Άμμον και Άγιον Νικόλαον

Διερεύνησις Δυνατότητος Κατασκευής Αεροδρομίου

ΣΗΤΕΙΑ

ΤΟΠΛΟΥ

ΕΡΗΜΟΥΠΟΛΙΣ

ΒΑΙ

Πρός Κάτω Ζάκρον και Ίεράπετραν

ΑΓΙΑ ΦΩΤΙΑ

ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟΝ

ΠΙΣΚΟΚΕΦΑΛΟ

ΠΕΤΣΟΦΑΣ

ΖΑΚΡΟΣ

ΚΑΤΩ ΖΑΚΡΟΣ

ΚΑΙΜΑΣ 1:50.000

ΖΩΝΗ ΣΗΤΕΙΑΣ

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
- 1η ΦΑΣΙΣ
- 2α ΦΑΣΙΣ
- 3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικών Υπόμνημα και Έπεξηγησιν Συμβόλων κλπ., βλ. Χάρτην 110

Προτείνεται επομένως ή άμεσος διάθεσις τών αναγκαίων πιστώσεων διά τήν συνέχισιν τών ανασκαφών, διορισμόν φυλάκων, όργάνωσιν και διαμόρφωσιν τού αρχαιολογικού χώρου, κατασκευήν προσπελάσεως πρós αύτú, χώρων σταθμεύσεως κλπ.

Παραλλήλως προτείνεται ή κατασκευή (II Φάσις) ένός τουριστικού περιπτέρου, τύπου Β, έν συνδυασμῶ πρós μικράν έγκατάστασιν πλάζ 100 άτόμων και έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητας 20 κλινών.

Έπίσης προτείνεται ή κατασκευή προβλήτος και λιμενικού σταθμού (II Φάσις), διά να καταστή δυνατή ή προσέγγισις τόσον τού πλοίου τής προτεινομένης γραμμής Σητείας - Ίεραπέτρας όσον και θαλαμηγών-πλοιαρίων κ.λ.π.

Είς άπόστασιν όλίγων χιλιομέτρων είς τήν ένδοχώραν εύρίσκεται τó χωρίον Ζάκρος διά τó όποιον προτείνεται είς τήν δευτέραν φάσιν ή διαμόρφωσις αύτου, ή λειτουργία 12 κλινών είς «Σπίτια τού Χωριού» και ή κατασκευή όδικού σταθμού.

Είς τó βορειανατολικόν άκρον τής Κρήτης, είς άπόστασιν χλμ. άπό τήν Σητείαν, εύρίσκεται ή άναφερθείσα περιοχή τού Βάι, έκ τών ώραιότερων τής Έλλάδος. Έκτός τής ώραιότητας άμμώδους παραλίας, ή περιοχή διαθέτει τó μοναδικόν δάσος φοινίκων τής χώρας (βλ. σελ. 51 και 52), έκτάσεως 300 περίπου στρεμμάτων.

Είς τó Βάι, τó όποιον άποτελεί ιδιοκτησίαν τής παρακειμένης Ίεράς Μονής Τοπλοΰ, προτείνεται ή άνέγερσις μεγάλου πολυτελοΰς τουριστικού συγκροτήματος συνολικής δυναμικότητας 800 περίπου κλινών, έκ τών όποιών 500 προγραμματίζονται είς τήν δευτέραν Φάσιν και 300 είς τήν τρίτην.

Είς τó συγκρότημα τούτο πέραν τών τουριστικών έγκαταστάσεων προβλέπεται ή άξιοποίησις τής παρακειμένης περιοχής διά τής δημιουργίας ομάδος μονίμων παραθεριστικών έπαύλεων.

Πρós βορράν τού Βάι, είς άπόστασιν ένός περίπου χιλιομέτρου, έντός μικρού κόλπου εύρίσκεται ή Έρμούπολις (έρείπια τής αρχαίας ρωμωϊκής πόλεως Ίτάνου). Είς τó σημείον αύτó προτείνεται ή άμεσος κατασκευή (I Φάσις) ένός τουριστικού περιπτέρου τύπου Γ, ώς και έγκαταστάσεως πλάζ, δυναμικότητας 150 άτόμων. Παραλλήλως προτείνεται ή κατασκευή (I Φάσις) μιās πλήρους έγκαταστάσεως έξυπηρετήσεως θαλαμηγών (προβλής), λιμενικός σταθμός, έγκατάστασις έφοδιασμού καυσίμων, παροχή τροφίμων και ύδατος κλπ.

Έπίσης προτείνεται ή κατασκευή όδου προσπελάσεως άπό Έρμούπολιν έως τήν προβλεπομένην όδόν Σητείας-Τοπλοΰ-Παλαικάστρου. Η όδός αύτη, ή όποία θα έξυπηρετη και τās τουριστικές έγκαταστάσεις είς Βάι, θα έχη συνολικόν μήκος 8 χλμ., ό δέ προβλεπόμενος τύπος θα είναι Δ διά τó τμήμα αύτης έως Βάι και Ε διά τó τμήμα Βάι-Έρμούπόλεως.

Έν συνδυασμῶ πρós τās προβλεπομένας έγκαταστάσεις είς τήν περιοχήν κρίνεται σκόπιμος και ή παροχή πιστώσεων διά τήν πλήρη άξιοποίησιν τού αρχαιολογικού χώρου τής Ίτάνου, συνέχισιν τών ανασκαφών, περιφραξιν, διαμόρφωσιν και όργάνωσιν τού χώρου κλπ.

Είς Παλαικάστρον, κύριον χωρίον τής περιοχής (μέ άξιόλογα αρχαιολογικά εύρήματα), προτείνεται είς τήν πρώτην φάσιν τού προγράμματος ή έκπόνησις μελέτης και ή έν συνεχεία διαμόρφωσις τού χωρίου, και ή κατασκευή ένός όδικού σταθμού. Είς τήν δευτέραν Φάσιν, ή λειτουργία όκτώ κλινών είς «Σπίτια τού Χωριού» και ή κατασκευή ένός τουριστικού περιπτέρου τύπου Γ.

Παραλλήλως θα ήτο σκόπιμος ή διάθεσις πιστώσεων διά τήν συνέχισιν τών ανασκαφών είς τούς διαφόρους αρχαιολογικούς χώρους τής περιοχής, ή όργάνωσις και διαμόρφωσις αύτών, ώς και ή περίφραξις, τοποθέτησις φυλάκων κλπ.

Είς σημείον πλησίον τού Παλαικάστρου κρίνεται επίσης σκόπιμος ή άμεσος λειτουργία ένός μετεωρολογικού σταθμού, δεδομένου ότι έλλείπουν παντελώς κλιματικά στοιχεία διά τήν ανατολικήν άκτήν τής Κρήτης, τά όποία

θα είναι άπαραίτητα είς τήν μελέτην τών διαφόρων τουριστικών έγκαταστάσεων τής περιοχής.

Είς τήν αύτην περιοχήν εύρίσκεται και ή ιστορική Μονή Τοπλοΰ, μέ άξιόλογα κειμήλια, χειρόγραφα, εικόνες τής βυζαντινης εποχής κλπ. Έπί πλέον αύτη αύτη ή αρχιτεκτονική τής Μονής είναι ένδιαφέρουσα. Προτείνεται ή διάθεσις τών άπαραιτήτων πιστώσεων διά τήν διαμόρφωσιν τού περιβάλλοντος χώρου, καθαρισμόν και αναστήλωσιν τμημάτων αύτης και κατασκευήν όδου προσπελάσεως και ξενώνος δυναμικότητας 20 κλινών (I Φάσις).

Η έθνική όδός άπό Παχειās Άμμου έως Σητείαν διέρχεται διά σειράς γραφικών χωρίων, είναι δέ μία τών θεαματικότερων διαδρομών τής νήσου. Έν τών γραφικωτέρων χωρίων είναι τά Μουλιανά (τόπος παραγωγής οίνου έξαιρέτου ποιότητας), διά τά όποία προτείνονται είς τήν πρώτην Φάσιν ή έκπόνησις μελέτης διαμορφώσεως και ή κατασκευή ένός όδικού σταθμού και είς τήν δευτέραν Φάσιν, ή ύπαρξις 8 κλινών είς «Σπίτια τού Χωριού».

Είς τó Χαμαίζι, επίσης επί τής έθνικής όδου, όλίγον πλησιέστερον πρós τήν Σητείαν, είς τó όποιον ύπάρχουν ένδιαφέροντα ύπολείμματα Μινωϊκής οικίας, προτείνεται ή κατασκευή (II Φάσις) ένός τουριστικού περιπτέρου τύπου Γ.

Διά να καταστή δυνατή ή άξιοποίησις όλοκλήρου τής τουριστικής ζώνης, κρίνεται σκόπιμος ή άμεσος έκπόνησις μιās γενικής χωροταξικής μελέτης δι' όλόκληρον τήν περιοχήν μέ παραλλήλους μελέτας διά μιαν έκάστην τών προτεινομένων τουριστικών έγκαταστάσεων.

Βασικόν μειονέκτημα τής περιοχής είναι ή μεγάλη άπόστασις της άπό τόν πλησιέστερον άερολιμένα. Παραλλήλως πρós τήν διερεύνησιν τής δυνατότητας κατασκευής ένός μεγάλου άερολιμένος είς Ίεραπέτραν, κρίνεται σκόπιμος ή έκπόνησις μιās διερευνητικής μελέτης δυνατότητας κατασκευής ένός μικρού έστω άερολιμένος είς τήν περιοχήν τής Σητείας, είς τρόπον ώστε να ύπάρξουν όλα τά άπαραίτητα στοιχεία πρó τής λήψεως οίασδήποτε άποφάσεως.

11.07 ΖΩΝΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ—ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ

Ἡ τουριστική ζώνη Παλαιοχώρας—Ἐλαφονήσου εὑρίσκεται εἰς τὸν νομὸν Χανίων καὶ περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου.

Πυρῆνα τῆς ζώνης ταύτης ἀποτελεῖ ἡ Παλαιοχώρα (πληθυσμὸς 1.895), παραθαλασσία κωμόπολις εὑρισκόμενη εἰς ἀπόστασιν 70 χλμ. ἐκ Χανίων, ἡ ὁποία, ὡς προβλέπεται, θὰ ἐξελιχθῆ εἰς σημαντικὸν ἀστικὸν τουριστικὸν κέντρον τῆς νήσου.

Ἐκτὸς τοῦ ἡπίου κλίματος τὸ ὁποῖον διαθέτει λόγῳ τῆς γεωγραφικῆς τῆς θέσεως, ἡ περιοχή περιλαμβάνει τὴν μεγαλύτεραν συγκέντρωσιν ἐκκλησιῶν μὲ ἀξιολόγους τοιχογραφίας τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἐκ τῶν ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ἀξιολόγων τοιούτων ἐκκλησιῶν (βλ. Χάρτην 15) αἱ κυριώτεροι εὑρίσκονται εἰς Βουτὰν Παλαιοχώρας, Ἀνύδρι, Ροδοβάνι, Καμπανόν, Καβαλαριανὰ, Κάντανον καὶ Σούγια.

Εἰς Ἐλυρον καὶ Σούγιαν ἔχουν ἀνευρεθῆ ἐπίσης ἐνδιαφέροντα ὑπολείμματα καὶ μωσαϊκὰ Παλαιοχριστιανικῶν Βασιλικῶν.

Ἡ παραθαλασσία περιοχή ἀπὸ Παλαιοχώραν ἕως Σούγιαν συγκεντρώνει ἐπίσης πολλὰς τοποθεσίας σημαντικῶν πόλεων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, αἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων δὲν ἔχουν εἰσέτι ἀνασκαφῆ. Αἱ κυριώτεροι αὐτῶν (βλ. Χάρτην 14), **Λισσός**, **Κάντανος**, **Ἵρτακίνα**, **Ἐλυρος**, καὶ **Συΐα**, εὑρίσκονται εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν Παλαιοχώραν καὶ δύναται νὰ ἀποτελέσουν, καταλλήλως ἀξιοποιοῦμενοι, σημαντικὰ στοιχεῖα τοῦ τουριστικοῦ δυναμικοῦ τῆς περιοχῆς.

Ἡ ἀκτὴ ἀπὸ Σούγιαν ἕως Ἐλαφονήσου, διαθέτει ἐπίσης ὠραιότατας ἀμμόδεις παραλίας, ὡς ἡ Παχειὰ Ἄμμος Παλαιοχώρας, ἡ παραλία τῆς Κουντούρας, ἡ τοῦ Κριοῦ, καὶ ἡ ἐκτεταμένη ἀμμόδης ἀκτὴ τῆς Ἐλαφονήσου.

Ἡ κωμόπολις τῆς Παλαιοχώρας εἶναι γραφικωτάτη (βλ. σελ. 122), εὑρισκόμενη ἐπὶ χερσονήσου εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας εὑρίσκεται ἐπίπεδον ὕψωμα μὲ ὑπολείμματα φρουρίου τῆς ἐνετικῆς ἐποχῆς.

Εἰς τὴν Παλαιοχώραν προτείνεται ἡ ἄμεσος ἀνάγεσις ἐνὸς ξενοδοχείου Β' τάξεως 30 κλινῶν καὶ ἡ δημιουργία εἰς δωμάτια εἰς οἰκίας δυνατοῦτος διανυκτερεύσεως δι' εἴκοσι άτομα.

Εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν προβλέπεται ἡ αὐξήσις τοῦ δυναμικοῦ ἀπὸ 50 εἰς 250 κλινὰς διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ξενοδοχείου Β' τάξεως εἰς 70 κλινὰς, ἀνεγέρσεως ἐνὸς ξενοδοχείου Γ' τάξεως 100 κλινῶν, ἐγκαταστάσεως Camping δυναμικότητος 50 κλινῶν καὶ ὑπάρξεως 30 ἐν συνόλῳ κλινῶν εἰς δωμάτια ἰδιωτικῶν οἰκιῶν.

Εἰς τὴν τρίτην φάσιν τὸ συνολικὸν δυναμικὸν τῶν ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως προβλέπεται νὰ ἀνέλθῃ εἰς 400 κλινὰς, ἐκ τῶν ὁποίων 280 εἰς ξενοδοχεῖα (τὸ ὑφιστάμενον ἐκ τῆς δευτέρας Φάσεως ξενοδοχείου Γ' τάξεως 100 κλινῶν, ἐπέκτασις τοῦ ξενοδοχείου Β' τάξεως εἰς 100 κλινὰς καὶ ἀνάγεσις ἐνὸς ξενοδοχείου Α' τάξεως 80 κλινῶν), 75 εἰς τὴν ἐγκατάστασιν Camping καὶ 45 εἰς δωμάτια οἰκιῶν.

Εἰς τὴν τετάρτην, μεταγενεστέραν Φάσιν (σύνολον ἐτησίων διανυκτερεύσεων Κρήτης : 5.000.000) τὸ συνολικὸν δυναμικὸν τῆς Παλαιοχώρας προβλέπεται ὅτι θὰ ἀπαιτήσῃ 600 ἐν συνόλῳ κλινὰς.

Πέραν τῶν ὡς ἄνω ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου—ἐστιατορίου, τύπου Β, ἡ δημιουργία εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν μιᾶς πλάζ δυναμικότητος 200 ἀτόμων (μὲ διπλασιασμὸν αὐτῆς κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν), ἡ κατασκευὴ μικρῶν ἀθλητικῶν ἐγκαταστάσεων, ἐνὸς μικροῦ σταθμοῦ λεωφορείων (II Φάσις) καὶ καταστήματος

εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης διὰ τοὺς τουρίστας ὡς καὶ δημιουργία Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Τουρισμοῦ (ΤΕΤ).

Ἐπίσης προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ λιμενικῶν ἔργων καὶ ἡ δημιουργία μιᾶς πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρετήσεως πλωτῶν μέσων καὶ θαλαμηγῶν περιλαμβάνουσα ἐνδεχομένως καὶ δυνατότητα διενεργείας καθαρισμοῦ καὶ μικροεπισκευῶν.

Διὰ τὴν καλύτεραν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν καὶ διαμόρφωσιν τῆς Παλαιοχώρας θεωρεῖται σκόπιμος ἡ ἄμεσος ἐκπόνησις μιᾶς ρυθμιστικῆς—πολεοδομικῆς μελέτης, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ ἄλλων θὰ περιλαμβάνεται ἡ διαμόρφωσις καὶ τῶν ἐκατέρωθεν τῆς πόλεως παραλιῶν, ὡς καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ φρουρίου, τοῦ ὁποίου προτείνεται ἡ ἀναστήλωσις.

Εἰς Παλαιοχώραν προτείνεται ἐπίσης ἡ κατασκευὴ ἐνὸς μικροῦ ἀρχαιολογικοῦ μουσείου, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ διαφυλαχθοῦν τὰ εὐρήματα ἐκ τῶν προτεινομένων εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους τῆς περιοχῆς ἀνασκαφῶν.

Διὰ τὴν καλύτεραν σύνδεσιν τῆς περιοχῆς μετὰ τοῦ βασικοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς νήσου, ἡ χάραξις ἀπὸ Καλουδιανὰ κρίνεται καλύτερα τῆς χρησιμοποιομένης σήμερον ὁδοῦ Ταυρωνίτου—Παλαιοχώρας.

Συγκεκριμένως προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Καλουδιανῶν—Μύλων—Στροβλῶν—Πλεμενιανῶν, μήκους 29 χλμ., ὡς καὶ τῆς ὁδοῦ Καντάνου—Πλεμενιανῶν—Παλαιοχώρας, μήκους 18 χλμ., ἀμφοτέρων εἰς ὁδοὺς τύπου Γ.

Εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν τοῦ προγράμματος κρίνεται σκόπιμος ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Μύλους εἰς Ἐλος—Χρυσοσκαλίτισσαν καὶ Ἐλαφονήσον (μήκους 21 χλμ. εἰς ὁδὸν τύπου Ε), ὡς καὶ τῆς ὁδοῦ Παλαιοχώρας—Κουντούρας (μήκους 4 χλμ. εἰς ὁδὸν τύπου Δ). Εἰς τὴν τρίτην Φάσιν προτείνεται ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Ἐλαφονήσου—Κριοῦ—Κουντούρας μήκους 16 χλμ. εἰς ὁδὸν τύπου Ε, συμπληρουμένη οὕτω ἐνὸς ἄκρας ἐνδιαφέροντος ὁδικοῦ τουριστικοῦ κυκλώματος.

Εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν τοῦ προγράμματος προτείνεται ἐπίσης ἡ κατασκευὴ τῶν κάτωθι ὁδῶν :

Ἀπὸ Ροδοβάνι εἰς Σούγιαν (τύπου Η, μήκους 11 χλμ.)

Ἀπὸ Παλαιοχώραν εἰς Τεμένια (τύπου Ε, μήκους 14 χλμ.)

Ἀπὸ Κάντανον εἰς Τεμένια (τύπου Η, μήκους 10 χλμ.)

Ἡ Παλαιοχώρα διαθέτει σήμερον μικρὸν ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τὸ ὁποῖον χρησιμοποιοῖ μικρὰν ὑδατόπτωσην. Ἡ μικρὰ δυναμικότης τοῦ ἐργοστασίου αὐτοῦ (90 Κw) δὲν ἐπαρκεῖ διὰ τὰς σημερινὰς ἀνάγκας, πολὺ δὲ περισσότερον διὰ τὴν προβλεπόμενην ἐπέκτασιν τῆς πόλεως καὶ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θεωρεῖται ἀπαραίτητος ἡ ἄμεσος ἐπέκτασις τοῦ βασικοῦ ἠλεκτρικοῦ δικτύου (15 KV) ἀπὸ Ταυρωνίτην ἕως Παλαιοχώραν διὰ μέσου Καντάνου (50 χλμ.).

Ἡ Παλαιοχώρα διαθέτει εἰς τὴν περιοχὴν ἀφθόνην πηγὰς ὕδατος, ἀπαιτεῖται ὁμως ἡ ἄμεσος ἐκπόνησις μελέτης καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαραίτητων ἔργων διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐπαρκὴς ὑδρευσις, τόσον τῆς πόλεως ὅσον καὶ τῶν προτεινομένων τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ αὐτοματοποίησις τοῦ τηλεφωνικοῦ κέντρου καὶ ἡ διασύνδεσις αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ τηλεπικοινωνιακοῦ δικτύου (Telex).

Ὁ λιμὴν τῆς Παλαιοχώρας θὰ ἀποτελέσῃ ἀφετηρίαν τῆς ἀκτοπλοικῆς γραμμῆς ἡ ὁποία θὰ συνδέῃ τὰ κυριώτερα σημεῖα τῶν νοτίων παραλιῶν τῆς δυτικῆς Κρήτης καὶ συγκεκριμένως τὴν Παλαιοχώραν μετὰ τῆς Σούγιας—Ἁγίας Ρουμῆλης (Φάραγξ Σαμαριάς)—Λουτροῦ Σφακίων—Χώρας Σφακίων—Φραγκοκαστέλλου—Πλακιᾶ—Ἁγίας Γαλήνης—Κόκκινου Πύργου. Ἡ ἐναρξίς τῆς ὡς

ἄνω γραμμῆς προγραμματίζεται διὰ τὴν πρώτην Φάσιν τοῦ προγράμματος, προτείνεται δὲ ἡ ἐπέκτασις τῆς εἰς τὴν δευτέραν καὶ τρίτην Φάσιν ἕως Φαλάσαρνα κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς νήσου, μὲ ἐνδιάμεσον σταθμὸν εἰς Ἐλαφονήσον (βλ. Χάρτην 99).

Εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Παλαιοχώραν εὑρίσκεται ἡ χερσόνησος Γραμμένου, κατάφυτος κέδρων μὲ ἐκατέρωθεν αὐτῆς δύο ὠραιότατας ἀμμόδεις παραλίας. Ἡ περιοχή αὕτη, **Κουντούρα**, ἐπετέλεγε ὡς μία τῶν τοποθεσιῶν διὰ τὴν ἀνάγεσιν (III Φάσις) αὐτονομοῦ τουριστικοῦ συγκροτήματος, δυναμικότητος 400 κλινῶν, μὲ ἐνδεχομένη ἐπέκτασιν αὐτοῦ εἰς 700 κλινὰς.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς περιοχῆς Κουντούρας θὰ καταστῇ δυνατὴ μόνον μετὰ τὴν κατασκευὴν ὁλῶν τῶν ἀπαραίτητων ἔργων ὑποδομῆς τῆς Παλαιοχώρας εἰς τρόπον ὥστε ἡ σύνδεσις τῆς Κουντούρας νὰ μὴν ἀπαιτήσῃ τὴν δαπάνην μεγάλων κεφαλαίων.

Ἡ μετὰ τὴν Κουντούρας καὶ Παλαιοχώρας περιοχή προορίζεται νὰ καταστῇ παραθεριστικὸν κέντρον μὲ ἰδιωτικὰς παραθεριστικὰς κατοικίας, ἐπαύλει, κ.λ.π.

Εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τῆς νήσου εὑρίσκεται ἡ περιοχή τῆς **Ἐλαφονήσου**, ἡ ὁποία συνδέεται μετὰ τῆς ξηρᾶς δι' ἀμμόδους ὑφάλου ἐλαχίστου βάθους.

Αἱ ἀμμόδεις παραλίας τῆς Ἐλαφονήσου εἶναι ὠραιόταται, ἡ περιοχή δὲ αὕτη ἐπετέλεγε ὡς ἐν τῶν σημείων εἰς τὰ ὁποία προτείνεται ἡ ἀνάγεσις κατασκηνώσεως (II Φάσις) δυναμικότητος 300 κλινῶν μὲ ἐπέκτασιν αὐτῆς εἰς 400 κλινὰς κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν καὶ μὲ δυνατότητα τελικῆς ἐπεκτάσεώς τῆς εἰς ἐγκατάστασιν 1.000 κλινῶν

Εἰς τὴν Ἐλαφονήσον προτείνεται ἐπίσης ἡ κατασκευὴ εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐγκατάστασιν πλάζ δυναμικότητος 50 ἀτόμων, ἡ κατασκευὴ μῶλου καὶ λιμενικοῦ σταθμοῦ, ὡς καὶ ἡ ἀνάγεσις ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ.

Πλησίον τῆς Ἐλαφονήσου εὑρίσκεται εἰς ὠραιότατην θέσιν ἡ Ἱερά **Μονὴ Χρυσοσκαλίτισσης** (βλ. σελ. 91), ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σημεῖον ἐπισκέψεως ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος. Εἰς τὴν Μονὴν Χρυσοσκαλίτισσης προτείνεται ἡ ἀνάγεσις (II Φάσις) ἐνὸς ξενοῦνος δυναμικότητος 20 κλινῶν ὡς καὶ ἡ ἔγκρισις τῶν ἀπαιτουμένων πιστώσεων διὰ τὸν καθορισμὸν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ περιβάλλοντος χώρου, φύτευσιν πρασίνου, κλπ.

Ἡ δευτέρα εἰς μέγεθος κωμόπολις τῆς ὑπὸ μελέτην ζώνης εἶναι ἡ **Κάντανος** (Πληθυσμὸς 1.273), ἡ ὁποία κατεστράφη ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς. Ἡ Κάντανος, μὲ μεγάλον ἀριθμὸν ἐκκλησιῶν μετὰ βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν (βλ. σελ. 93), ἀποτελεῖ ἐπίσης σημαντικὸν ὁδικὸν κόμβον τῆς περιοχῆς.

Εἰς τὴν Κάντανον προτείνονται :

1) Ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (I Φάσις).

2) Ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ (II Φάσις).

3) Ἡ ἐκπόνησις μελέτης διαμορφώσεως τοῦ χωρίου (I Φάσις).

Ἡ τουριστικὴ ζώνη Παλαιοχώρας διαθέτει εἰς **Τεμένια** καὶ **Λισσὸν** ἱαματικὰς πηγὰς ἀποδεδειγμένης ἱαματικῆς ἰκανότητος.

Αἱ ἱαματικαὶ πηγαὶ τῆς Λισσοῦ ἦσαν γνωσταὶ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἀρχαιοτήτων.

Αἱ ἱαματικαὶ πηγαὶ Τεμενίων (βλ. σελ. 76) ἀποτελοῦν ἤδη ἀντικείμενον ἐπισκέψεων ἀξιολόγου ἀτόμων ἀριθμοῦ ἐτησίως, ἔχει δὲ ἀνεγερθῆ ὑδροθεραπευτήριον καὶ μικρὸν τουριστικὸν περίπτερον.

Πρός Φαλάσαρνα,
Καστέλλι καί Χανιά

Πρός Έλος καί Χανιά

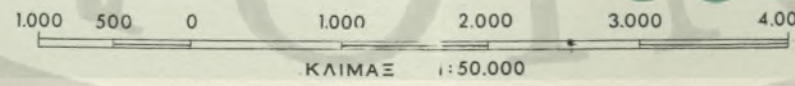
Πρός Καλουδιανά
καί Χανιά

Διασύνδεσις μετά του
Εθνικού Δικτύου ΔΕΗ

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
- 1η ΦΑΣΙΣ
- 2α ΦΑΣΙΣ
- 3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικών Υπόμνημα καί Έπεξηγήσιν
Συμβόλων κλπ., βλ. Χάρτην 110

ΖΩΝΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ - ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τῶν ἰαματικῶν πηγῶν προτείνεται (βλ. σελ. 312) ἡ πλήρης ἐπιστημονικὴ διερεύνησις τῶν ἰαματικῶν ἰδιοτήτων τῶν πηγῶν αὐτῶν, καθαρισμὸς καὶ διαμόρφωσις τοῦ χώρου, φύτευσις πρασίνου, κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως, ἠλεκτροφωτισμὸς αὐτοῦ κ.λ.π., ὡς καὶ ἡ ἀνέγερσις ἀρτίων ἐγκαταστάσεων διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπισκεπτῶν.

Εἰς Τεμένια προτείνεται ἡ ἄμεσος ἐκπόνησις μελέτης διαμορφώσεως τοῦ χωρίου, ἡ δημιουργία εἰς οἰκίαν τοῦ χωρίου ἐγκαταστάσεων τύπου «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» δυναμικότητος 16 κλινῶν, ὡς καὶ ἡ ἀνέγερσις ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις).

Εἰς τὸ πλησίον τῶν Τεμενίων χωρίον **Ροδοβάνι** ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τεμενίων-Σούγιας προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἑνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (II Φάσις) ὡς καὶ ἡ ἐν γένει διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις).

Εἰς τὴν τρίτην Φάσιν τοῦ προτεινομένου προγράμματος προτείνεται ἡ κατασκευὴ (τύπος E) τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Ἀλικιανὸν (Χανίων) ἕως Τεμένια διὰ μέσου Σκινῶν, Πρασῶν καὶ Καμπανοῦ. Ἡ ὁδὸς αὕτη, μήκους 57 χλμ., θὰ συνδέσῃ ἀπ' εὐθείας τὴν περιοχὴν τῆς Παλαιοχώρας μὲ τὰ Χανιά καὶ μὲ τὸ ὄροπέδιον Ὀμαλοῦ. Ἡ διαδρομὴ κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν κλιτύων τῶν Λευκῶν Ὀρέων εἶναι ἄκρως θεαματικὴ.

Εἰς **Καμπανόν**, γραφικώτατον χωρίον ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω ὁδοῦ, μὲ ἀξιόλογον ἀριθμὸν ἐκκλησιῶν μετὰ τοιχογραφιῶν, προτείνεται ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις) ὡς καὶ ἡ λειτουργία εἰς οἰκίαν τοῦ χωρίου ἐγκαταστάσεων εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» δυναμικότητος 8 κλινῶν (III Φάσις).

Τὸ ἀνατολικὸν ὄριον τῆς τουριστικῆς ζώνης Παλαιοχώρας εὐρίσκεται εἰς τὴν Σούγιαν, γραφικώτατον παραθαλάσσιον χωρίον, μὲ ὠραιότητα ἀμώδη παραλίαν (βλ. σελ. 58) πλησίον τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Συΐας, Ἐλύρου καὶ Ποικιλιάσσου.

Ἡ **Σούγια** συμπεριελήφθη ἐπίσης εἰς τὴν τουριστικὴν ζώνην Σφακίων-Σαμαριᾶς (βλ. Κεφ. 11.09). Λόγω τοῦ γεγονότος ὅμως ὅτι ἡ προσπέλασις πρὸς αὐτὴν εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς ὁδοῦ Τεμενίων-Ροδοβανίου-Σούγιας, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ ταυτόχρονως καὶ τμήμα τῆς τουριστικῆς ζώνης Παλαιοχώρας.

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς Σούγιας προτείνονται :

1) Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Ροδοβανίου-Σούγιας, μήκους 11 χλμ., εἰς ὁδὸν τύπου Η. (II Φάσις).

2) Ἡ κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 20 κλινῶν, ὁδικοῦ σταθμοῦ καὶ μικρᾶς ἐγκαταστάσεως πλάζ, δυναμικότητος 75 ἀτόμων (II Φάσις).

3) Πλήρης ὀργάνωσις τῶν παρακειμένων ἀρχαιολογικῶν χώρων, διαμόρφωσις καὶ καθαρισμὸς αὐτῶν, τοποθέτησις φυλάκων, συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν, κλπ.

4) Κατασκευὴ στοιχειωδῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (προβλήτος, λιμενικοῦ σταθμοῦ, κλπ.), (II Φάσις).

5) Ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις)

Πέραν τῶν συγκεκριμένων ὡς ἄνω προτάσεων διὰ τὴν ζώνην Παλαιοχώρας-Ἐλαφονήσου, διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν αὐτῆς θεωρεῖται σκόπιμος ἡ διενέργεια ἑνὸς εὐρύτερου προγράμματος ἀναδασώσεως ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς καὶ ἰδιαιτέρως τῶν παραθαλασσίων περιοχῶν. Ἡ περιοχὴ Παλαιοχώρας-Ἐλαφονήσου, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἡ ζώνη Ἱεραπέτρας, δύνανται λόγω κλιματικῶν συνθηκῶν νὰ καταστοῦν σημαντικὰ παραθεριστικὰ κέντρα. Ἡ γεωγραφικὴ τῶν θέσις ὅμως, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις ἐπεκτάσεως τῆς τουριστικῆς περιόδου εἰς δέκα μῆνας ἐτησίως, καθιστᾷ ταυτόχρονως ἀναγκαίαν τὴν ὑπαρξίν σκιᾶς κατὰ τοὺς θερινούς μῆνας. Διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ πλήρης ἀναδάσωσις τῆς περιοχῆς, ἡ ἄμεσος ἐναρξίς ἐφαρμογῆς ἑνὸς τοιοῦτου προγράμματος θεωρεῖται ἀπαραίτητος.

Ἐπίσης κρίνεται σκόπιμος, διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἀκτῶν τῆς ζώνης, ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῶν ὡς τουριστικῶν, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἀμοληψίας καὶ ἡ λήψις τῶν ἀπαραίτητων διὰ τὴν προστασίαν αὐτῶν μέτρων.

11.08 ΖΩΝΗ ΜΕΣΣΑΡΑΣ

Ἡ τουριστική ζώνη τῆς Μεσσαράς περιλαμβάνει τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα καὶ ὁλόκληρον τὸ νότιον τμήμα τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου καὶ συγκεκριμένως τὰς ἐπαρχίας Μονοφατισίου, Βιάννου, Καβουργίου καὶ Πυργιωτίσσης, ὡς καὶ μικρὸν τμήμα τῆς ἐπαρχίας Ἀγίου Βασιλείου τοῦ νομοῦ Ρεθύμνης.

Ἡ πεδιάς τῆς Μεσσαράς, συνολικῆς ἐκτάσεως 260.000 στρεμμάτων, εἶναι ἡ μεγαλύτερα τῆς Κρήτης καὶ ἐνδέχεται νὰ καταστή, διὰ τῆς καταλλήλου γεωργικῆς ἀξιοποιήσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως μία τῶν κυριωτέρων πλουτο-γαγωγικῶν πηγῶν τῆς νήσου.

Τὸ κύριον τουριστικὸν ἐνδιαφέρον τῆς ζώνης εὐρίσκεται εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς Πεδιάδος καὶ ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ τριγώνου Ἀγίας Γαλήνης-Ματάλων-Γόρτυνος, μὲ κέντρον τὴν περιοχὴν τῆς Φαιστοῦ.

Εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς πεδιάδος, εὐρίσκονται τὸ **Τυμπάκιον** (πληθ. 2.843), αἱ **Μοῖραι** (2.301) εἰς τὸν νομὸν Ἡρακλείου καὶ ἡ **Ἀγία Γαλήνη** (457) εἰς τὸν νομὸν Ρεθύμνης.

Ἡ ζώνη τῆς Μεσσαράς διαθέτει ἀξιόλογον τουριστικὸν ἐνδιαφέρον, κυρίως ἐκ τῆς μεγάλης συγκεντρώσεως εἰς αὐτὴν ἀρχαιολογικῶν χώρων.

Ἐκτὸς τοῦ Μινωικοῦ ἀνακτόρου τῆς **Φαιστοῦ** (δεύτερον εἰς σπουδαιότητα μετὰ τὴν Κνωσόν), ὑπάρχουν τὸ μικρὸν Μινωικὸν ἀνάκτορον τῆς **Ἀγίας Τριάδος** (βλ. σελ. 83), ὁλόκληρος ὁ ἀρχαιολογικὸς χώρος τῆς **Γόρτυνος** τῆς σπουδαιότερας πόλεως εἰς Κρήτην τῆς ἑλληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς περιόδου, (βλ. σελ. 86-88) καὶ οἱ Μινωικοὶ τάφοι τῆς Μεσσαράς.

Εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν, πρὸς βορρᾶν, εὐρίσκεται ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Ἰδης, τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Κρήτης μὲ σειρὰν ὄρεινῶν γραφικῶν χωρίων (Ζαρός, Γέργερη, Καμάρες, Βόριζα, κλπ.)—σημαντικὰ κέντρα χειροτεχνίας καὶ λαϊκῆς τέχνης—ἀφαιτηρίας διὰ τὴν ἀνάβασιν τῆς Ἰδης, καὶ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἰδαίου Ἄντρου, ἱεροῦ λατρευτικοῦ σπηλαίου (βλ. σελ. 86).

Ἡ περιοχὴ διαθέτει ἐπίσης ἀξιολόγους Ἱερὰς Μονὰς (Βροντησίου, Ἀπεζανῶν, Ὁδηγητριάς, Καλυβιανῆς, κλπ.), ὡς καὶ πλῆθος ἐκκλησιῶν μὲ βυζαντινὰς τοιχογραφίας.

Πρὸς νότον τῆς τουριστικῆς ζώνης εὐρίσκονται οἱ καλοὶ Λιμένες, μία ἀξιόλογος τοποθεσία ἡ ὁποία οὐδέποτε προσβάλλεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ ὁ Λέντας, ὅπου εὐρίσκετο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα γνωστὸν Ἀσκληπιεῖον καὶ ἰαματικὴ πηγή (βλ. σελ. 86).

Ἡ περιοχὴ τῆς Μεσσαράς συνδέεται μετὰ τοῦ Ἡρακλείου διὰ τῆς ἑθνικῆς ὁδοῦ Ε-97, μίᾳ τῶν καλλιτέρων τῆς νήσου, καὶ μετὰ τοῦ Ρεθύμνου διὰ τῆς ἐπαρχιακῆς Ρ-3 (Ἀγίας Γαλήνης-Σπήλιου Ρεθύμνου).

Γενικῶς, ἡ ὁδικὴ ἀρτηρία Ρεθύμνου-Ἀγίας Γαλήνης-Τυμπακίου-Ἀγίων Δέκα-Ἡρακλείου ἀποτελεῖ μίαν τῶν σημαντικωτέρων ἀρτηριῶν τῆς νήσου, δεδομένου ὅτι ἐπιτρέπει τὴν ἐπίσκεψιν τῆς περιοχῆς εἰς ὅλους τοὺς τουρίστας οἱ ὅποιοι θὰ κινούνται μεταξὺ Χανίων καὶ Ἡρακλείου.

Παρακείμενον τοῦ Τυμπακίου εὐρίσκεται τὸ μεγαλύτερον ἀεροδρόμιον τῆς Κρήτης (βλ. σελ. 152), εἰς δὲ τὴν Ἀγίαν Γαλήνην ὑπάρχουν μικρὰ ἑλικοπτεροκίνητα ἐγκαταστάσεις (βλ. σελ. 154).

Ἡ περιοχὴ δὲν συνδέεται εἰσὲτι μετὰ τοῦ βασικοῦ δικτύου ἠλεκτρικῆς διανομῆς. Μικροὶ μόνον τοπικοὶ σταθμοὶ (βλ. Χάρτην 36) τροφοδοτοῦν τὰς κυριωτέρας κομποπόλεις.

Λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τῶν Μινωικῶν ἀνακτόρων εἰς Φαιστόν καὶ Ἀγίαν Τριάδα καὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς Γόρτυνος, πολλοὶ τουρίσται ἐπισκέπτονται σήμερον τὴν περιοχὴν, ἔστω καὶ διὰ μικρὸν χρονικὸν διάστημα. Ὁρισμένοι ἐπίσης τουρίσται ἐπισκέπτονται καὶ τὸ μικρὸν γραφικὸν παραθαλάσσιον χωρίον **Μάταλα**, τὸ ὁποῖον δισθῆτει μικρὰν ἀλλὰ καλὴν ἀμώδη παραλίαν.

Ἡ μεγάλη ἀμώδης παραλία τῆς Μεσσαράς, μήκους πολλῶν χιλιόμετρων, δὲν προσφέρεται εἰς τὴν ἀνέγερσιν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀφ' ἑνὸς διότι εἶναι ἀνοικτὴ πρὸς δυσμὰς καὶ δὲν προστατεύεται ἐκ τῶν δυτικῶν ἀνέμων καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς ἐνδοχώρας καταλαμβάνεται ἀπὸ τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ στρατιωτικοῦ ἀερολιμένος.

Αἱ εὐρισκόμεναι εἰς τὰ νότια παράλια τῆς ζώνης παραλίαι τῶν **Καλῶν Λιμένων**, **Λέντα**, **Τσοῦτσουρου**, καὶ **Ἀρβῆς** δέχονται ἐπίσης ἐλαχίστους ἐπισκέπτας, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς δυσχεροῦς προσπελάσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας κατὰ τὸ διάστημα τῆς θερινῆς περιόδου.

Τὸ κλίμα τῆς Μεσσαράς, λόγῳ θέσεως καὶ μορφολογικῆς διαμορφώσεως δὲν εὐνοεῖ τὴν δημιουργίαν μεγάλων παραθεριστικῶν ἐγκαταστάσεων, ἰδίως κατὰ τὸ θέρος, ὅποτε λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἰδης πρὸς βορρᾶν καὶ τῶν Ἀστερουσιῶν Ὁρέων πρὸς νότον δὲν δημιουργοῦνται ρεύματα ἀέρος καὶ ἡ θερμοκρασία παραμένει ὑψηλή.

Κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας ἡ Μεσσαρά εἶναι θερμὴ, καὶ θὰ ἦτο δυνατὴ ἴσως ἡ λειτουργία τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων. Λόγῳ ὅμως τῆς ἐλλείψεως μεγάλης τουριστικῆς ὑποδομῆς, ἡ κατασκευὴ ξενοδοχείων καὶ ἄλλων ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρετήσεως τουριστῶν δυναμένων νὰ λειτουργήσουν δι' ὀλίγους μόνον μῆνας δὲν κρίνεται οἰκονομικῶς ἀποδοτικὴ.

Ἡ ζώνη τῆς Μεσσαράς ἀντιθέτως προορίζεται, διὰ τῆς καταλλήλου ἀξιοποιήσεως τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς, νὰ καταστή σημαντικὸν κέντρον ἐπισκέψεως καὶ διελύσεως τουριστῶν—περιηγητῶν.

Δύο βασικὰ τουριστικὰ κέντρα δημιουργοῦνται διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν : ἐν ἀστικὸν κέντρον εἰς **Ἀγίαν Γαλήνην**, καὶ ἐν μικρὸν τουριστικὸν συγκρότημα εἰς **Μάταλα**, Αἱ ὑπόλοιποι ἐγκαταστάσεις ἔχουν ὡς βασικὸν σκοπὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀνὰ τὴν ἡμέραν διακινουμένου τουριστικοῦ ρεύματος.

Ἡ **Ἀγία Γαλήνη**, εὐρισκομένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Μεσσαράς, εἰς τὰ σύνορα τῶν νομῶν Ἡρακλείου καὶ Ρεθύμνης, εἶναι γραφικώτατον χωρίον, τὸ ὁποῖον προορίζεται νὰ ἐξελιχθῆ εἰς τὸ ἀστικὸν τουριστικὸν κέντρον τῆς περιοχῆς.

Εἰς τὴν Πρώτην Φάσιν προγραμματίζεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς μικροῦ ξενοδοχείου Γ τάξεως, 40 κλινῶν, καὶ ἡ δημιουργία δυναμικοῦ 10 κλινῶν εἰς δωμάτια οἰκιῶν. Τὸ δυναμικὸν τοῦτο θὰ διπλασιασθῆ εἰς τὴν Δευτέραν Φάσιν διὰ τῆς λειτουργίας καὶ ἐνὸς ἐτέρου μικροῦ ξενοδοχείου Β τάξεως, 40 κλινῶν, καὶ 10 κλινῶν εἰς δωμάτια οἰκιῶν. Κατὰ τὴν Τρίτην Φάσιν προβλέπονται ἐν συνόλῳ 175 κλινῶν διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ξενοδοχείου Β' τάξεως κατὰ 40 κλινῶν (ἐν συνόλῳ 80), τοῦ ξενοδοχείου Γ' τάξεως κατὰ 20 ἐτέρας κλινῶν (ἐν συνόλῳ 60) καὶ τῆς ὑπάρξεως 35 ἐν συνόλῳ κλινῶν εἰς δωμάτια (βλ. Πίνακα 9-6Α καὶ 9-6Β).

Εἰς τὸ τέλος τῆς Τετάρτης καὶ μεταγενεστέρως Φάσεως (ὅταν τὸ σύνολον τῶν διανοκτερεύσεων εἰς Κρήτην θὰ εἶναι τῆς τάξεως τῶν 5 ἑκατ.) προβλέπεται ὅτι ἡ Ἀγία Γαλήνη θὰ ἔχη συνολικῶς 300 κλινῶν.

Πέραν τῶν ὡς ἄνω, προτείνεται ἡ ἀμεσὸς κατασκευὴ εἰς ὑψηλὸν σημεῖον, μὲ θέαν πρὸς τὸν κόλπον τῆς Μεσσαράς, ἐνὸς ἐστιατορίου—ἀναψυκτηρίου—Περιπτέρου (τύπου Β), ὡς ἐπίσης καὶ ἡ δημιουργία (εἰς τὴν III Φάσιν) μίᾳ πλᾶζ συνολικῆς δυναμικότητος 200 ἀτόμων.

Ἐπίσης προβλέπεται ἡ κατασκευὴ (εἰς τὴν Πρώτην Φάσιν), μίᾳ πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν καὶ πλωτῶν μέσων μὲ ἐγκαταστάσεις παροχῆς καυσίμων, ὕδατος καὶ τροφίμων, καὶ δυνατότητα συνδέσεως (εἰς τὴν II Φάσιν), μετὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου.

Τέλος προτείνεται ἡ κατασκευὴ (I Φάσις) ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ, πιθανῶς ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ προτεινόμενον περίπτερον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ διαθέτῃ ἐπίσης καὶ μικρὸν κατάστημα εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, χειροτεχνίας καὶ λαϊκῆς τέχνης.

Διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ ἀμεσὸς σύστασις Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Τουρισμοῦ, ἡ ὁποία θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ ἐνδεχομένως καὶ τὸ προβλεπόμενον Γραφεῖον Τουριστικῶν Πληροφοριῶν τῆς περιοχῆς.

Ἡ Ἀγία Γαλήνη θὰ καταστή σημαντικὸς σταθμὸς τῶν ἀνὰ τὴν Κρήτην διακινουμένων τουριστῶν, ἰδίως τῶν τουριστῶν—περιηγητῶν, οἱ ὅποιοι θὰ μεταβαίνουν ἀπὸ Χανιά εἰς Ἡράκλειον ἢ τάνάπαλι, διὰ μέσου Ρεθύμνου καὶ Μεσσαράς.

Ἐπὶ πλέον τῶν ἀναφερθεισῶν ἐγκαταστάσεων, εἰς Ἀγίαν Γαλήνην προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς μικροῦ σταθμοῦ λεωφορείων (II Φάσις) διὰ τὴν προτεινομένην τουριστικὴν λεωφορειακὴν γραμμὴν (βλ. σελ. 305), ὡς καὶ ἡ ἐπέκτασις (I Φάσις) τῶν ὑφισταμένων λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων, δεδομένου ὅτι ἡ Ἀγία Γαλήνη θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν εἰς τὴν προτεινομένην ἀκτοπλοϊκὴν γραμμὴν Παλαιοχώρας—Ἀγίας Ρουμέλης—Κόκκινου Πύργου.

Ἡ Ἀγία Γαλήνη συνδέεται, ὡς ἐλέχθη, μετὰ τοῦ Ρεθύμνου διὰ τῆς προγραμματιζομένης εἰς τὴν πρώτην Φάσιν ὁδοῦ Ρεθύμνου—Σπηλίου—Ἀγίας Γαλήνης (μήκους 61 χλμ., τύπου Δ).

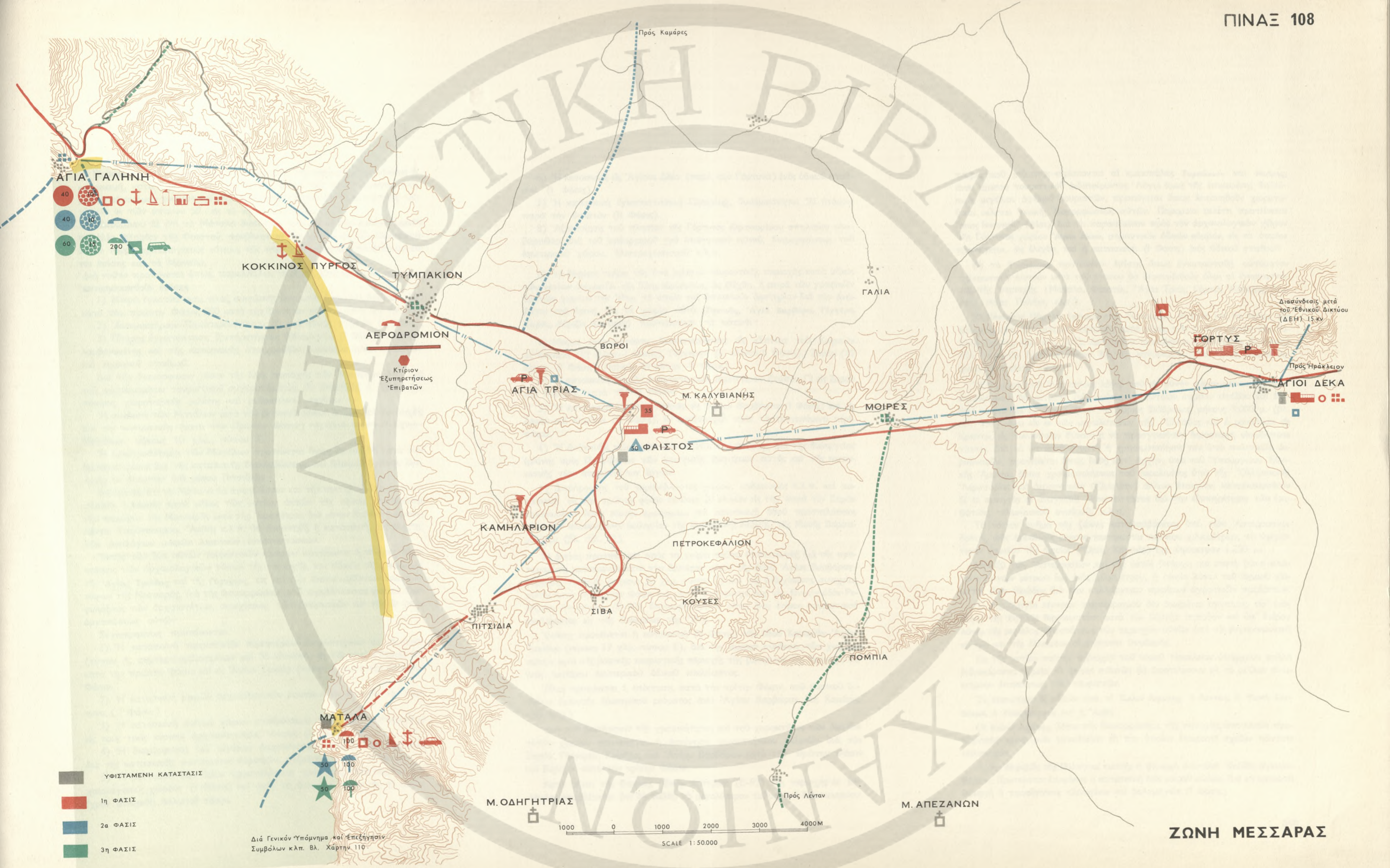
Ταυτοχρόνως προτείνεται ἡ σύνδεσις τῆς μετὰ τοῦ Τυμπακίου, διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἑθνικῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου—Τυμπακίου ἕως τὴν Ἀγίαν Γαλήνην. Ἡ τελευταία αὕτη ὁδός, μήκους 10 χλμ., τύπου Γ, προτείνεται ὅπως κατασκευασθῆ ἐπὶ νέας χρᾶξεως, παραθαλασσίας, ἡ ὁποία θὰ εἶναι συντομωτέρα καὶ θεαματικώτερα. Ἐπίσης προτείνεται ἡ σύνδεσις, εἰς τὴν τρίτην φάσιν, τῆς Ἀγίας Γαλήνης τοῦ Ἀποδούλου ἐπὶ τῆς ὄρεινης ὁδοῦ Φουρφουρᾶ—Ζαροῦ (μήκους 12 χλμ., τύπου Η).

Πλησίον τῆς Ἀγίας Γαλήνης εὐρίσκονται ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντα σπήλαια, ὠρισμένα τῶν ὁποίων εἶναι ἐνάλια. Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν αὐτῶν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ὁδῶν προσπελάσεως, ὅπου εἶναι δυνατόν, ἠλεκτροφωτισμὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ των κλπ.

Ἡ κατασκευὴ τῶν διαφόρων αὐτῶν προτεινομένων ἐγκαταστάσεων, καὶ γενικῶς ἡ ἐξέλιξις τοῦ χωρίου εἰς τουριστικὸν κέντρον, ἀπαιτεῖ τὴν ἀμεσὸν ἐκπόνησιν μίᾳ πολεοδομικῆς μελέτης—ρυθμιστικοῦ σχεδίου, βάσει τοῦ ὁποίου θὰ λάβῃ χώραν ἡ προτεινομένη ἀνάπτυξις καὶ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου.

Ἡ Ἀγία Γαλήνη δὲν διαθέτει σήμερον ἠλεκτρικὸν ρεῦμα. Ἡ σύνδεσις αὐτῆς μετὰ τοῦ βασικοῦ δικτύου διανομῆς, διὰ τῆς ἐπεκτάσεως αὐτοῦ ἀπὸ Αὐγενικῆς ἕως Ἀγίαν Γαλήνην μέσω Τυμπακίου, προβλέπεται ὅτι θὰ γίνῃ κατὰ τὴν Δευτέραν Φάσιν. Διὰ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν αἱ ἀμεσοὶ ἀνάγκαι, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ προσωρινὴ ἐγκατάστασις ζεύγους Diesel—γεννητριῶν.

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
- 1η ΦΑΣΙΣ
- 2α ΦΑΣΙΣ
- 3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικών Υπόμνημα και Έπεξηγήσιν
 Συμβόλων κλπ. Βλ. Χάρτην 110

Εἰς **Μάταλα**, τὸ ἕτερον τουριστικὸν κέντρον τῆς περιοχῆς, προτείνεται ἡ κατασκευὴ, κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην φάσιν τοῦ προγράμματος, ἐνὸς μικροῦ αὐτονόμου τουριστικοῦ συγκροτήματος, συνολικῆς δυναμικότητος 100 κλινῶν ἐκ τῶν ὁποίων 50 εἰς τὸ πρῶτον στάδιον.

Δεδομένου δὲ ὅτι τὰ Μάταλα διαθέτουν τὴν μοναδικὴν καλὴν ἀμώδην παραλία πλησίον τῆς Φαιστοῦ, προβλέπεται ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἐπισκεπτομένων τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς περιοχῆς τουριστῶν θὰ ἐπισκεπτοῦνται ἐπίσης καὶ τὰ Μάταλα.

Διὰ τοῦτο προτείνεται ὅπως, παραλλήλως πρὸς τὸ αὐτόνομον συγκρότημα, κατασκευασθοῦν ἐπίσης :

- 1) Μικρὰ ἐγκατάστασις πλᾶζ συνολικῆς δυναμικότητος 300 ἀτόμων (100 κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν, 200 κατὰ τὴν δευτέραν καὶ 300 κατὰ τὴν τρίτην).
- 2) Ἀναψυκτήριον—Περίπτερον (τύπου Β) καὶ ὀδικὸς σταθμὸς (I Φάσις).
- 3) Πλήρης ἐγκατάστασις ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (I Φάσις) συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς κατασκευῆς στοιχειωδῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ λιμενικοῦ σταθμοῦ.

Διὰ τὴν διαμόρφωσιν τόσον τῆς ὅλης περιοχῆς τῶν Ματᾶλων ὅσον καὶ τοῦ προτεινομένου τουριστικοῦ συγκροτήματος, θὰ ἀπαιτηθῇ ἡ ἄμεσος ἐκπόνησις χωροταξικῆς μελέτης καὶ ρυθμιστικοῦ σχεδίου.

Ἡ σύνδεσις τῶν Ματᾶλων μετὰ τοῦ βασικοῦ ὀδικοῦ δικτύου θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς κατασκευῆς (κατὰ τὴν Πρώτην Φάσιν) τῆς ὁδοῦ—Φαιστοῦ—Σίβας—Ματᾶλων, μήκους 10 χλμ., τύπου Ε.

Ἡ ἠλεκτροδότησις τῶν Ματᾶλων προτείνεται ὅπως ἐπιτευχθῇ κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν διὰ τῆς κατασκευῆς διακλαδώσεως τοῦ βασικοῦ δικτύου διανομῆς ἐκ Φαιστοῦ διὰ μέσου Πιτσιδιῶν.

Δεδομένου ὅτι τὰ Μάταλα θὰ ἀποτελέσουν καὶ τὴν ἀφετηρίαν ἑτέρας ἀκτοπλοϊκῆς γραμμῆς κατὰ μήκος τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς νήσου, συνδεούσης τὴν περιοχὴν τῆς Μεσσαρᾶς μετὰ τῆς Ἱεραπέτρας διὰ μέσου Καλῶν Λιμένων, Λέντας, Τσοῦτσουρου, Ἄρβης κ.λ.π. θὰ ἀπαιτηθῇ ἡ κατασκευὴ, ὡς ἐλέχθη, τῶν ἀναλόγων μικρῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων.

Ἐκτὸς τῶν δύο αὐτῶν τουριστικῶν κέντρων προτείνεται ἡ πλήρης ἀξιοποίησις τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων τῆς περιοχῆς, καὶ ἐιδικῶς τῆς **Φαιστοῦ**, τῆς **Ἁγίας Τριάδος** καὶ τῆς **Γόρτυνος**, ὡς καὶ τῶν ἀνακαλυφθέντων θολωτῶν τάφων τῆς Μεσσαρᾶς, διὰ τῆς διαμορφώσεως τοῦ περιβάλλοντος χώρου, διαφυλάξεως τῶν ἀρχαιοτήτων, συνεχίσεως τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῆς ἐν γένει ὀργανώσεως αὐτῶν.

Συγκεκριμένως προτείνονται :

- 1) Ἡ κατασκευὴ τουριστικῶν περιπτέρων—ἀναψυκτηρίων εἰς Φαιστὸν (τύπου Α, συμπεριλαμβανομένων καὶ 35 κλινῶν), εἰς Γόρτυνα (τύπου Β), κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν καὶ εἰς Ἁγίαν Τριάδα (τύπου Γ) κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν.
- 2) Ἡ κατασκευὴ μικρῶν ἀρχαιολογικῶν μουσείων εἰς Φαιστὸν καὶ Γόρτυνα. (I Φάσις)
- 3) Ἡ κατασκευὴ ἀνέτων χώρων σταθμεύσεως (Parking) αὐτοκινήτων εἰς τοὺς τρεῖς κυρίους ἀρχαιολογικοὺς τόπους (I Φάσις).
- 4) Ἡ διαμόρφωσις τοῦ μεγάλου ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς Γόρτυνος διὰ τῆς κατασκευῆς συστήματος ἀτραπῶν, πεζοδρομῶν κλπ. (I Φάσις).
- 5) Ἡ βελτίωσις τῶν ὁδῶν προσπελάσεως πρὸς τοὺς τρεῖς κυρίους ἀρχαιολογικοὺς χώρους (I Φάσις) καὶ πρὸς τὰ διάφορα σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνευρεθῆ θολωτοὶ τάφοι.

6) Ἡ κατασκευὴ εἰς Ἁγίους Δέκα (παρὰ τὴν Γόρτυνα) ἐνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ (I Φάσις).

7) Ἡ κατασκευὴ ἐγκαταστάσεως Camping, δυναμικότητος 50 ἀτόμων παρὰ τὴν Φαιστὸν (II Φάσις).

8) Ἀξιοποίησις τοῦ πλησίον τῆς Γόρτυνος εὑρισκομένου σπηλαίου «Λαβύρινθος» διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ, διαμορφώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου, ἠλεκτροφωτισμοῦ κ.λ.π.

Εἰς τὸ βόρειον τμήμα τῆς ὑπὸ μελέτην τουριστικῆς περιοχῆς κατὰ μήκος τῶν νοτίων ὑπαιρειῶν τῆς Ἰδης εὑρίσκεται, ὡς ἐλέχθη, ἡ σειρὰ τῶν γραφικῶν ὄρεινῶν χωρίων τῆς Ἰδης, τὰ ὁποῖα καὶ ἀποτελοῦν ἀφετηρίαν διὰ τὴν ἀνάβασιν τοῦ ὄρους. Εἰς τὰ χωρία αὐτὰ (**Πρινιαῖς**, **Ἁγία Βαρβάρα**, **Γέργερη**, **Ζαρὸς**, **Βόριζα**, **Καμάρες**) προτείνονται τὰ κάτωθι :

1) Μικρὰ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» εἰς Καμάρες (12 κλῖναι—I Φάσις), Γέργερην (8 κλῖναι—II Φάσις), Ζαρὸν (12 κλῖναι—II Φάσις), Πρινιαῖς (8 κλῖναι—II Φάσις).

2) Ἡ κατασκευὴ μικρῶν ἀναψυκτηρίων—περιπτέρων (τύπου Γ) εἰς Ζαρὸν καὶ Καμάρες, κατὰ τὴν II Φάσιν.

3) Ἡ κατασκευὴ ὀδικῶν σταθμῶν εἰς Ἁγίαν Βαρβάραν (I Φάσις) καὶ εἰς Ζαρὸν καὶ Καμάρες (II Φάσις), ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ προτεινόμενα περίπτερα.

4) Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἱαματικῶν πηγῶν τῆς **Πλουτῆς** διὰ τῆς διενεργείας ἐρεύνης πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ἱαματικῶν ἰδιοτήτων αὐτῆς καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων.

5) Διαμόρφωσις τοῦ περιβάλλοντος χώρου, καθαρισμὸς κ.λ.π. καὶ κατασκευὴ εἰς τὴν πρώτην φάσιν ξενωνῶν 20 κλινῶν εἰς τὴν παρὰ τὸν Ζαρὸν εὑρισκομένην ἱερὰν **Μονὴν Βροντησίου** καὶ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως πρὸς τὴν παρακειμένην ἐκκλησίαν τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, τῆς Μονῆς Βαρσαμονέρου (βλ. σελ. 91).

Ἡ ἄνετος προσπέλασις πρὸς τὰ χωρία ταῦτα θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς προτεινομένης κατασκευῆς κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν τῆς ὁδοῦ Ἁγίας Βαρβάρας—Γέργερης—Λοχριαῖς (μήκους 30 χλμ. τύπου Ε) καὶ τῆς ἐνδεχομένης συνεχείας αὐτῆς κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν διὰ μέσου Φουρφουρᾶ ἕως τὴν ἐθνικὴν ὁδὸν Ρεθύμνου—Ἡρακλείου (Ε—90), δημιουργουμένου οὕτω ἐνὸς ἑτέρου τουριστικοῦ κυκλώματος εἰς τὰς ὑπαιρειὰς τῆς Ἰδης.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ κατασκευὴ (II Φάσις) τῆς ὁδοῦ Καμαρῶν—Ἁγίας Τριάδος (μήκους 17 χλμ.—τύπου Ε), διὰ τὴν ἄμεσον σύνδεσιν τῶν χωρίων αὐτῶν μετὰ τῆς βασικῆς τουριστικῆς περιοχῆς τῆς ζώνης καὶ τῆς δημιουργίας ἐνὸς δευτέρου ἐσωτερικοῦ ὀδικοῦ κυκλώματος.

Τέλος προτείνεται ἡ ἐπέκτασις, κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν, τοῦ βασικοῦ δικτύου διανομῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἀπὸ Ἁγίαν Βαρβάραν ἕως Καμάρες (30 χλμ.).

Διὰ τὴν διατήρησιν τῆς γραφικότητος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ὄρεινῶν αὐτῶν χωρίων προτείνεται ἡ ἐκπόνησις χωροταξικῶν μελετῶν διὰ τὸν Ζαρὸν, Γέργερην, Καμάρες καὶ Ἁγίαν Βαρβάραν κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν καὶ Βόριζαν κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν.

Κατὰ μήκος τῆς βασικῆς ὀδικῆς ἀρτηρίας (Ε—97) τῆς περιοχῆς—ἐκ τῆς ὁποίας προβλέπεται ὅτι θὰ διέλθῃ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ διακινουμένου

τουριστικοῦ ρεύματος—εὑρίσκονται αἱ κωμοπόλεις **Τυμπάκιον** καὶ **Μοῖρες**, ἄνευ ἄμεσου τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος. Λόγω ὁμως τῆς ἐπικειμένης διελύσεως μεγάλου ἀριθμοῦ τουριστῶν, προτείνεται ὅπως ἐκπονηθοῦν χωροταξικαὶ μελέται γενικῆς διαμορφώσεως αὐτῶν. Παραμοία μελέτη προτείνεται ὅπως ἐκπονηθῇ ἐπίσης διὰ τὸ παρακείμενον πρὸς τὸν ἀρχαιολογικὸν χώρον τῆς Γόρτυνος χωρίον **Ἁγιοὶ Δέκα**, σημαντικὸν ὀδικὸν κόμβον, εἰς τὸ ὁποῖον προτείνεται, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἡ κατασκευὴ (I Φάσις) ἐνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ.

Εἰς τὸ **Τυμπάκιον** προτείνεται ἐπίσης ὅπως ἐγκατασταθῇ αὐτόματον τηλεφωνικὸν κέντρον μετὰ τοῦ ὁποίου θὰ διασυνδεθοῦν ὄλαι αἱ ἐγκαταστάσεις τῆς περιοχῆς (Μάταλα, Φαιστός, Ἁγία Τριάς, Γόρτυς, Κόκκινος Πύργος, Ἁγία Γαλήνη κλπ.).

Ὁ **Κόκκινος Πύργος**, ἐπίκεινται τοῦ Τυμπακίου, θὰ εἶναι καὶ τὸ τέμα τῆς προτεινομένης ἀκτοπλοϊκῆς γραμμῆς κατὰ μήκος τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς δυτικῆς Κρήτης (βλ. σελ. 305). Διὰ τοῦτο προτείνεται ἡ βελτίωσις (I Φάσις) τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων διὰ τῆς κατασκευῆς προβλήτος, μικροῦ λιμενικοῦ σταθμοῦ κ.λ.π.

Ἡ περιοχὴ τοῦ Τυμπακίου, λόγω τοῦ εἰς αὐτὴν εὑρισκομένου μεγάλου ἀεροδρομίου, θὰ καταστῇ ἐνδεχομένως σημαντικὸν σημεῖον εἰσόδου καὶ ἐξόδου τουριστῶν εἰς τὴν Κρήτην. Ὁ κύριος διάδρομος, μήκους 3.000 μ. (βλ. σελ. 152) εἶναι εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ μοναδικὸς εἰς Κρήτην, εἰς τὸν ὁποῖον δύναται νὰ προσγειωθοῦν ἀεροσκάφη οἰουδήποτε τύπου. Διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ χρησιμοποίησις του ὑπὸ πολιτικῶν ἀεροσκαφῶν, προτείνεται ὅπως δοθῇ κατ' ἀρχὴν, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἄδεια χρσιμοποίησεως τοῦ ἀερολιμένος ὑπὸ τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας καὶ ἀεροσκαφῶν (Charters) ἄλλων ἐταιριῶν, κατασκευασθοῦν δὲ ἐν συνεχείᾳ αἱ ἀναγκαῖαι ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπιβατῶν, τελωνειακοῦ σταθμοῦ, κ.λ.π.

Τὸ νότιον τμήμα τῆς ζώνης καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ἀστερουσίων ὄρεων, μιᾶς ὄρεινῆς μήκους πεντήκοντα περίπου χιλιομέτρων, τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς ὁποίας (Ὄρος Κοφινᾶς) ἔχει ὑψόμετρον 1.230 μ.

Μεταξὺ τῶν Ἀστερουσίων καὶ τῆς ἀκτῆς ὑπάρχει μία στενὴ ζώνη πλάτους ὀλίγων μέτρων ἕως ἐνὸς χιλιομέτρου, ἡ ὁποία λόγω τοῦ θερμοῦ κλίματος εἶναι ἰδεώδης διὰ τὴν καλλιέργειαν πρῶτων ἀγροτικῶν προϊόντων.

Ἡ δημιουργία κέντρων παραθερισμοῦ δὲν θεωρεῖται σκόπιμος, ἄφ' ἐνὸς λόγω τῆς ὑψηλῆς θερμοκρασίας κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον καὶ ἄφ' ἑτέρου λόγω τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀπὸ τὰ συγκοινωνιακὰ κέντρα καὶ τῆς ἐλλείψεως οἰασθήποτε ὑποδομῆς.

Εἰς τὴν νοτιὰν ταύτην περιοχὴν τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου ὑπάρχουν πολλὰ ἐνδιαφέροντα σημεῖα τὰ ὁποῖα πιθανῶς θὰ ἀποτελέσουν εἰς τὸ μέλλον ἀντικείμενον ἐπισκέψεως τῶν τουριστῶν.

Τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι οἱ **Καλοὶ Λιμένες**, ὁ **Λέντας**, ἡ **Μονὴ Κουδομαῖ**, ὁ **Τσοῦτσουρος** καὶ ἡ **Ἄρβη**.

Οἱ **Καλοὶ Λιμένες**, λόγω τῆς διαμορφώσεως τῆς περιοχῆς, ἀποτελοῦν προνομιακὴν κλιματικῶς τοποθεσίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατεῖ σχεδὸν πάντοτε καλοκαιρία.

Λόγω ἀκριβῶς τῆς ἰδιότητος ταύτης ἡ περιοχὴ ἀποτελεῖ ἰδεῶδες ἀγκυροβόλιον. Προτείνεται ἐπομένως ἡ κατασκευὴ ἐνὸς μικροῦ μώλου, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ προσέγγισις πλοιαρίων καὶ θαλαμηγῶν. (I Φάσις)

Ἡ περιοχή τῶν Καλῶν Λιμένων διαθέτει ὠραιότητα ἀμώδη ἀκτήν εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ δημιουργία ἑνὸς τουριστικοῦ συγκροτήματος ἢ κατασκηνώσεως. Δυστυχῶς, παρὰ τὰς ἰδεώδεις κλιματικὰς συνθήκας, ἐτοποθετήθη ἐνταῦθα ὑπὸ ἰδιωτικῆς ἐταιρίας σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ ποντοπόρων πλοίων δι' ὑγρῶν καυσίμων, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀχρήστευσιν τῆς περιοχῆς διὰ τουριστικὴν χρῆσιν.

Εἰς **Λένταν** προτείνεται ἡ ἀμεσὸς διενέργεια τῶν ἀπαραιτῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἰαματικῶν ἰδιοτήτων τῆς πηγῆς καὶ τῶν λόγων μολύνσεως τῶν ὑδάτων αὐτῆς. Ἐπίσης σκόπιμος θὰ ἦτο ἡ ὀργάνωσις ἀνασκαφῶν καὶ ἡ ἀξιοποίησις τῶν ὑπολειμμάτων τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς.

Διὰ τὴν ἀνεωτέραν προσπέλασιν πρὸς Λέντα, προτείνεται ἡ κατασκευὴ (III Φάσις) τῆς ὁδοῦ Μοιρῶν-Πομπηίας-Λέντα, μήκους 35 χλμ., εἰς ὁδὸν τύπου Η.

Ἐπίσης εἰς τὴν τρίτην φάσιν προγραμματίζονται εἰς Λέντα αἱ κάτωθι ἐγκαταστάσεις :

1) Τουριστικὸν Περίπτερον τύπου Γ, μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, δυναμικότητος 15 κλινῶν, καὶ μικρὰ πλάζ (50 ἀτόμων).

2) Ὀδικὸς Σταθμὸς.

3) Μικρὰ προβλήθ (II Φάσις).

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ **Τσοῦτσουρου**, παραθαλασσίας τοποθεσίας πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Λέντα, εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῶν Ἀστερουσίων, προτείνονται εἰς τὴν τρίτην φάσιν τὰ κάτωθι :

1) Βελτίωσις τῆς ὁδοῦ Καστελλιανῶν-Τσοῦτσουρου, μήκους 10 χλμ., εἰς ὁδὸν τύπου Η.

2) Κατασκευὴ τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ, μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 15 κλινῶν καὶ μικρὰν πλάζ 50 ἀτόμων.

3) Κατασκευὴ ὀδικοῦ Σταθμοῦ.

4) Κατασκευὴ μικρᾶς προβλήθτος.

Τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τῆς ζώνης Μεσσαρᾶς περιλαμβάνει τὰς νοτίους ὑπωρεῖας τῆς Δίκτης καὶ συγκεκριμένως τὴν περιοχὴν τῆς Βιάννου.

Ἡ **Ἄνω Βιάννος** (πληθ. 2.100), τὸ κυριώτερον χωρίον τῆς περιοχῆς, εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς προβλεπομένης σημαντικῆς ὀδικῆς ἀρτηρίας Ἑρακλείου-Ἱεραπέτρας, ἡ κατασκευὴ τῆς ὁποίας περιλαμβάνεται εἰς τὴν πρώτην φάσιν τοῦ προτεινομένου προγράμματος.

Ἡ ὁδὸς αὕτη, μήκους 100 χλμ., τύπου Δ, θὰ συνδέσῃ ἀπ' εὐθείας τὰ νότια παράλια τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης μετὰ τοῦ Ἑρακλείου καὶ θὰ δημιουργήσῃ ἕν ἐνδιαφέρον τουριστικὸν κύκλωμα μετὰ τῶν Ἑρακλείου-Ἱεραπέτρας-Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἑρακλείου.

Ἡ τουριστικὴ ζώνη τῆς Μεσσαρᾶς συνδέεται ὀδικῶς, ὡς ἐλέχθη, μετὰ τοῦ Ἑρακλείου καὶ Ρεθύμνου. Διὰ τὴν καταστῆ εὐχερεστέρα ἢ διακίνησις τῶν τουριστῶν ἀνα τὴν νῆσον καὶ τὴν ὑπάρξῃ ἀπ' εὐθείας σύνδεσις μετὰ τὴν ἀνατολικῆς

Κρήτης-Μεσσαρᾶς καὶ ἐντεύθεν σημείων τῆς δυτικῆς Κρήτης, προγραμματίζεται διὰ τὴν δευτέραν φάσιν ἡ ὁδὸς Ἄνω Βιάννου-Ἁγίων Δέκα, 43 χλμ. Ἡ ὁδὸς αὕτη, τύπου Ε, μὲ ἀφετηρίαν τὴν Ἄνω Βιάννον, θὰ διέλθῃ ἀπὸ Μάρθον-Σκινιᾶν-Μεσοχώριον καὶ Προτόρια (νέα χάραξις διὰ τὰ τμήματα Προτόρια-Μεσοχώριον, καὶ Σκινιά-Μάρθα).

Εἰς τὸ χωρίον **Προτόρια**, εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ Ἄνω Βιάννου καὶ Τυμπακίου, προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἑνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ (II Φάσις) καὶ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις).

Εἰς **Ἄνω Βιάννον**, ἐν τῶν γραφικωτέρων χωρίων τῆς Κρήτης (βλ. σελ. 124) προβλέπεται ἡ ἀμεσὸς κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ καὶ ἑνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ καὶ ἡ δημιουργία εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 16 κλινῶν.

Παραλλήλως προτείνεται ἡ ἀμεσὸς ἀνάθεσις ἐκπονήσεως μελέτης διαμορφώσεως τοῦ χωρίου καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαραιτητῶν ἔργων.

Πλησίον τῆς Βιάννου, εἰς τὸ χωρίον **Χόνδρος**, ἔχει ἀνακαλυφθῆ ἀξιόλογος οἰκισμὸς τῆς Μινωικῆς περιόδου διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ὁποίου προτείνονται ἡ περίφραξις καὶ καθαρισμὸς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου, διαμόρφωσις τοῦ περιβάλλοντος χώρου, κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως, φύτευσις πρασίνου καὶ συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν.

Τὸ χωρίον **Ἐμπαρος**, πρὸς βορρᾶν τῆς Ἄνω Βιάννου, ἀποτελεῖ ἀφετηρίαν διὰ τὴν ἀνάβασιν τῆς Δίκτης (κορυφὴ Ἀφέντης Χριστός, ὑψόμεν. 2.141) καὶ διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ γραφικωτάτου ὄροπέδιου «Ὁμοσλὸς Βιάννου», εἰς τὸ ὁποῖον προγραμματίζεται ἡ ἀνέγερσις ἑνὸς ὄρειου καταφυγίου.

Πρὸς νότον τῆς Βιάννου εὑρίσκεται ἡ **Ἄρβη**, παραθαλασσία τοποθεσία μὲ ἀμώδη παραλίαν καὶ κέντρον παραγωγῆς μπανάνας.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἄρβης θὰ ἦτο πιθανῶς δυνατὴ εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον ἡ δημιουργία κατασκηνώσεως, δυναμικότητος 400-600 ἀτόμων.

Ἡ κατασκευὴ ὁδοῦ προσπελάσεως ἀπὸ Ἁγίου Βασιλείου, μήκους 10 χιλιομέτρων καὶ τύπου Η, προγραμματίζεται εἰς τὴν πρώτην φάσιν τοῦ προγράμματος. Ταυτόχρονως, προβλέπεται καὶ ἡ κατασκευὴ προβλήθτος, δεδομένου ὅτι ἡ Ἄρβη θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν εἰς τὴν ἀκτοπλοικὴν γραμμὴν Ματᾶλων-Ἱεραπέτρας.

Εἰς τὴν πρώτην φάσιν προγραμματίζεται ἐπίσης ἡ ἐκπόνησις μελέτης καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ ἑνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 15 κλινῶν, μικρᾶς πλάζ 50 ἀτόμων καὶ ὀδικοῦ σταθμοῦ.

Γενικῶς ὁλόκληρος ἡ τουριστικὴ ζώνη τῆς Μεσσαρᾶς σκοπὸν ἔχει τὴν ἐξυπηρέτησιν τουριστικοῦ ρεύματος, ἀποτελουμένου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τουριστῶν-περιηγητῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἄλλως τε ἰδιαίτερα ἐμφασίς δίδεται εἰς τὴν κατασκευὴν ἐγκαταστάσεων καὶ ὑποδομῆς διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τουριστῶν τοῦ τύπου τούτου.

ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ

11.09 ΖΩΝΗ ΣΦΑΚΙΩΝ—ΣΑΜΑΡΙΑΣ

Ἡ τουριστική ζώνη Σφακίων—Σαμαριάς—Σούγιας— εἶναι ἐκ τῶν πλέον ὄρεινῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος. Εὐρίσκεται εἰς τὰ νότια παράλια τοῦ νομοῦ Χανίων, ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας τῆς καλυπτομένης ὑπὸ τῶν ὄρεινῶν ὄγκων τῶν Λευκῶν Ὁρέων.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς (Ἐπαρχία Σφακίων καὶ τμήμα τῆς ἐπαρχίας Σελίνου) εἶναι ἐλάχιστος, μὴ ὑπερβαίνων τοὺς 5.000 κατοίκους. Κέντρον τῆς περιοχῆς εἶναι ἡ **Χώρα Σφακίων** (475 κατ.), τὸ μοναδικὸν σημεῖον τὸ ὁποῖον συνδέεται δι' ὀδικῆς ἀρτηρίας μετὰ τοῦ βασικοῦ ὀδικοῦ δικτύου τῆς νήσου.

Ἡ οἰκονομία τῆς περιοχῆς βασιζέται κυρίως εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τὰ προϊόντα τῆς ὁποίας εἶναι ἀνωτέρας ποιότητος.

Ὁλόκληρος ἡ περιοχή τῶν Σφακίων εἶναι μία τῶν πλέον ἐνδιαφερουσῶν τῆς χώρας. Τὰ Λευκὰ Ὄρη ἀποτελοῦνται ἀπὸ πλήθος κορυφῶν (περὶ τὰς 110), πολλὰ τῶν ὁποίων ἔχουν ὑψόμετρον μεγαλύτερον τῶν 2.000 μέτρων. Οἱ ὄρεινοὶ ὄγκοι τῶν Λευκῶν Ὁρέων πίπτουν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, δημιουργοῦντες οὕτω μίαν ἀκτὴν ἐκ τῶν θεαματικωτέρων τῆς Μεσογείου.

Καθέτως πρὸς τὴν ἀκτὴν ἔχει δημιουργηθῆ σειρὰ φαράγγων (βλ. σελ. 70), ἡ σημαντικωτέρα τῶν ὁποίων, καὶ γνωστοτέρα, εἶναι ἡ φάραγξ τῆς Σαμαριάς, μήκους 18 περίπου χιλιομέτρων, πλάτους ἐλαχίστου — εἰς ὠρισμένα σημεῖα μόλις 6 μέτρων—καὶ ὕψους 600 μέτρων.

Ἡ φάραγξ τῆς Σαμαριάς, καταλλήλως ἀξιοποιουμένη δύναται νὰ καταστῇ σημεῖον τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος πρώτου μεγέθους.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς τουριστικῆς αὐτῆς ζώνης εὐρίσκεται τὸ Ὁροπέδιον Νιάτου, ὅπου εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκτέλεσις χιονοδρομιῶν.

Ἡ περιοχή διαθέτει ἐλάχιστον ἀριθμὸν παραλιῶν. Ὠραῖα πλάζ ὑπάρχουν μόνον εἰς Σούγιαν, Ἀγίαν Ρουμέλην, Λουτρόν Σφακίων, Φραγκοκάστέλλον, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς Σαρακήναν, εἰς τὴν ἐναντι τῶν Σφακίων εὐρισκομένην νῆσον Γαῦδον. Ἡ ὑπόλοιπος ἀκτὴ εἶναι βραχῶδης καὶ ἐκ τῶν πλέον ἀποτόμων τῆς Μεσογείου.

Εἰς τὸ ὄροπέδιον Ὁμαλόν, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς φάραγγος Σαμαριάς, ὑπάρχει τὸ μέγα **Σπήλαιον Τζανή**, ἐκ τῶν πλέον ἐνδιαφερόντων τῆς νήσου, τὸ ὁποῖον διαθέτει ὑπογείας λίμνας, σταλακτίτας, στοάς, μεγάλας αἰθούσας κ.λ.π.

Μεγάλη συγκέντρωσις ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς (1150 π.Χ.—67 μ.Χ.) παρατηρεῖται εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς περιοχῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἤκμασεν ἀριθμὸς σημαντικῶν πόλεων τῆς ἐποχῆς ὡς ἡ **Ἐλυρος**, ἡ Σύια, ἡ **Ποικίλασος**, ἡ **Τάρρα** καὶ ἡ **Ἀραδὴν**. Ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα δευτερευούσης σημασίας ἀνεκαλύφθησαν ἐπίσης εἰς **Λουτρόν** (ἀρχαῖον Φοῖνικα) καὶ εἰς **Ἀνώπολιν**, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν ἐπίσης καὶ ἀρχαιολογικὰ ὑπολείμματα τῆς Μινωικῆς ἐποχῆς (τὰ μοναδικὰ εἰς τὴν περιοχὴν), (βλ. κεφ. 3.02 καὶ Χάρτας ἀρ. 14 καὶ 17).

Κατὰ τὴν ἐνετικὴν ἐποχὴν ἡ Χώρα Σφακίων ἀπέτελεσε φέουδον Ἐνετῶν ἀρχόντων, κατεσκευάσθησαν δὲ πολλὰ ὄχρωματικά ἔργα, τὸ κυριώτερον τῶν ὁποίων, τὸ Φραγκοκάστέλλον, διασώζεται σήμερον εἰς καλὴν κατάστασιν. Ἀντιθέτως τὰ φρούρια εἰς Χώραν Σφακίων καὶ εἰς Λουτρόν Σφακίων εἶναι κατεστραμμένα.

Ὁλόκληρος ἡ περιοχή διαθέτει πλῆθος γραφικῶν ἐκκλησιῶν μετὰ τοιχογραφιῶν, σὶ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εὐρίσκονται εἰς Σκαλωτὴν, Σαμαριάν, Ἀγίαν Ρουμέλην (Ἅγιος Παῦλος, βλ. σελ. 94), Κομητάδες, Ἀνώπολιν, καὶ

Σούγιαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκαλύφθησαν ἐπίσης ὠραιότατα μωσαϊκὰ Παλαιοχριστιανικῶν Βασιλικῶν (βλ. κεφ. 3.03, β).

Ἡ περιοχή τῶν Σφακίων εἶναι γνωστὴ διὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὸν ἥρωισμόν τῶν κατοίκων τῆς ἐναντίον τῶν κατὰ καιροὺς κατακτητῶν καὶ ἰδιαιτέρως ἐναντίον τῶν Τούρκων. Οἱ περισσότεροι τῶν ὄπλαρχηγῶν τῶν διαφόρων ἐπαναστάσεων κατήγοντο ἐκ Σφακίων, εἰς δὲ τὴν περιοχὴν συνήφθησαν πολλὰ μάχαι μὲ καταστρεπτικὰ πολλακίς ἀποτελέσματα διὰ τοὺς Τούρκους.

Τὸ Λουτρόν Σφακίων ὑπῆρξε καὶ ἡ ἔδρα τῆς πρώτης ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως (1821), ὑπάρχει δὲ σήμερον ἐν καλῇ καταστάσει καὶ τὸ κτίριον (Κυβερνεῖον), εἰς τὸ ὁποῖον ἐστεγάζετο αὕτη.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου, ἡ περιοχή Σφακίων ἀπέτελεσε τὸ σημεῖον ἀποχωρήσεως τῶν συμμαχικῶν στρατευμάτων ἐκ Κρήτης, μετὰ τὸ πέρασ τῆς «Μάχης τῆς Κρήτης», ὁλόκληρος δὲ ἡ περιοχή ἦτο κατὰ τὸ διάστημα τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς σημαντικὸν κέντρον ἀντιστάσεως καὶ σημεῖον προσεγγίσεως συμμαχικῶν ὑποβρυχιῶν.

Ἡ **Χώρα Σφακίων**, εἶναι ἐν ἐκ τῶν γραφικωτέρων χωρίων τῆς Κρήτης. Πολλὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν (βλ. σελ. 122—123), παλαιὰ ἀρχοντικά¹, ἔχουν ἡλικίαν πολλῶν ἑκατοντάδων ἐτῶν, ὅταν ἡ Χώρα Σφακίων ἦτο μέγα ἐμπορικὸν καὶ ναυτικὸν κέντρον τῆς περιοχῆς.

Ἐναντι τῶν Σφακίων εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου μιλίων, εὐρίσκεται ἡ νῆσος **Γαῦδος**, τὸ νοτιώτερον σημεῖον τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαῦδος ἔχει ὠραίας ἀμμόδεις παραλίας, τμήμα δὲ αὐτῆς καλύπτεται ὑπὸ κέδρων. Λόγω τῆς μεγάλης ὁμως ἀποστάσεως ἐκ τῆς Κρήτης καὶ τῆς ἐλλείψεως ὕδατος, ἡ νῆσος ἔχει ἐλάχιστον πληθυσμόν, ἡ δὲ ἀξιοποίησις τῆς εἶναι δυσχερεστάτη.

Μοναδικὸν τρόπον προσπελάσεως πρὸς τὴν περιοχὴν ἀποτελεῖ ἡ ὁδὸς Βρυσῶν (ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Χανίων—Ρεθύμνου)—Χώρας Σφακίων. Ὀδικὴ προσπέλασις πρὸς δυσμὰς δὲν ὑπάρχει, οὔτε καὶ εἶναι δυνατὴ. Οἰαδήποτε δὲ ἐπικοινωνία μετὰ Χώρας Σφακίων, Λουτροῦ, Ἀγίας Ρουμέλης καὶ Σούγιας γίνεται διὰ πλοιαρίων.

Μία ὁδὸς εἰς κακὴν κατάστασιν συνδέει τὴν Χώραν Σφακίων μὲ τὰ πρὸς ἀνατολὰς εὐρισκόμενα χωρία (Σκαλωτὴ, Φραγκοκάστέλλον, κ.λ.π.). Ἡ ὁδός, ἐπεκτεινομένη ἕως Σελία Ρεθύμνου, δύναται νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ὁδὸν Ρεθύμνου—Ἀγίας Γαλήνης καὶ νὰ ἀποτελέσῃ ἐνδιαφέρον τουριστικὸν κύκλωμα.

Συγκεκριμένως προτείνεται ἡ κατασκευὴ εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν τῆς ὁδοῦ Βρυσῶν—Χώρας Σφακίων μήκους 40 χλμ. εἰς ὁδὸν τύπου Δ καὶ τῆς ὁδοῦ Χώρας Σφακίων — Σκαλωτῆς — Ροδακίνου — Σελιῶν, μήκους 35 χλμ., εἰς ὁδὸν τύπου Ε.

Ἡ Χώρα Σφακίων ἐπελέγη ὡς τὸ «ἀστικόν» τουριστικὸν κέντρον τῆς περιοχῆς. Τὸ χωρίον, σήμερον, δὲν διαθέτει οὐδεμίαν δυνατὴν παροχῆς στέγης ἢ τροφῆς εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν περιοχὴν τουρίστας.

Εἰς τὴν πρώτην Φάσιν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ξενοδοχείου 40 κλινῶν Γ' τάξεως καὶ ἡ ὑπαρξίς 10 ἐτέρων κλινῶν εἰς οἰκίας. Εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ἐτέρου μικροῦ ξενοδοχείου, 40 κλινῶν, Β' τάξεως, καὶ ἡ πρόσθεσις ἐτέρων 10 κλινῶν εἰς οἰκίας, τοῦ συνολικοῦ δυναμικοῦ κλινῶν ἀνερχομένου εἰς 100 κλινάς. Εἰς τὴν τρίτην Φάσιν προτείνεται

1. Σφακיאνα Σπίτια, Κ. Λασσιθιωτάκη. «Κρητικά Χρονικά» Ἰουνίου 1958.

ἡ ἐπέκτασις τοῦ ξενοδοχείου Β' τάξεως κατὰ 40 ἐτέρας κλινάς (σύνολον 80 κλιναι), καὶ τοῦ ξενοδοχείου Γ' τάξεως κατὰ 20 κλινάς (σύνολον 60 κλιναι) καὶ ἡ πρόσθεσις 15 ἐτέρων κλινῶν εἰς δωμάτια, τοῦ συνολικοῦ δυναμικοῦ ἀνερχομένου οὕτω εἰς 175 κλινάς κατὰ τὸ πέρασ τῆς τρίτης Φάσεως.

Παραλλήλως προτείνεται ἡ κατασκευὴ τεχνητῆς πλάζ, δυναμικότητος 200 ἀτόμων (100 κατὰ τὴν πρώτην Φάσιν καὶ 100 κατὰ τὴν δευτέραν), ὡς καὶ ἡ ἄμεσος κατασκευὴ ἐνὸς περιπτέρου—εστιατορίου — ἀναψυκτηρίου (τύπου Β), πιθανῶς διὰ τῆς διαμορφώσεως μιᾶς τῶν παλαιῶν οἰκιῶν.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ (I Φάσις) ἐνὸς ὀδικοῦ σταθμοῦ, ἐνὸς μικροῦ σταθμοῦ λεωφορείων (III Φάσις) καὶ μιᾶς πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (παροχὴ ὕδατος, τροφίμων, καυσίμων καὶ σύνδεσις ἐνδεχομένου μετὰ τοῦ τηλεφωνικοῦ καὶ ἠλεκτρικοῦ δικτύου).

Ἡ Χώρα Σφακίων πάσχει ἀπὸ ἐλλείψιν ὕδατος, καὶ ἐπομένως ἡ ἐκπόνησις μελέτης ὑδρεύσεως τῆς περιοχῆς καὶ ἡ ἄμεσος ἐν συνεχείᾳ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαιτούμενων ἔργων θεωρεῖται ἀπαραίτητος.

Λόγω τῆς ἐλλείψεως ὀδικῆς προσπελάσεως πρὸς τὴν φάραγγα τῆς Σαμαριάς, οἰαδήποτε σύνδεσις θὰ γίνετα διὰ θαλάσσης. Διὰ τὸν λόγον τοῦτου, προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ τῶν λιμενικῶν ἔργων καὶ εἰδικῶς προβλήτος, λιμενικοῦ σταθμοῦ καὶ τῶν ἀναφερθεισῶν ἐγκαταστάσεων ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν καὶ πλωτῶν μέσων γενικῶς.

Ἡ Χώρα Σφακίων, ὡς ἤδη ἐλέχθη, εἶναι ἐκ τῶν γραφικωτέρων χωρίων τῆς Κρήτης. Λόγω τῆς ὑπάρξεως πολλῶν ἐνδιαφερόντων στοιχείων, παλαιῶν οἰκιῶν κ.λ.π., οἰαδήποτε ἀξιοποίησις τῆς περιοχῆς θὰ πρέπει νὰ γίνῃ μὲ τὴν δέουσαν προσοχὴν καὶ βάσει λεπτομεροῦς σχεδίου. Πρὸς τοῦτο προτείνεται ὅπως ἀνατεθῇ ἄμεσως — παραλλήλως πρὸς τὴν ἐκπόνησιν τῆς γενικῆς χωροταξικῆς μελέτης τῆς ζώνης — ἡ ἐκπόνησις μελέτης πολεοδομικῆς διαμορφώσεως τοῦ χωρίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐντοπισθοῦν αἱ σημαντικώτεροι τῶν παλαιῶν οἰκιῶν, χαρακτηρισθοῦν ὡς «διατηρητέα κτίσματα» καὶ ἐκτελεσθοῦν τὰ ἀπαραίτητα ἔργα συντηρήσεως καὶ ἀναστηλώσεως αὐτῶν.

Ἐπίσης ἀναστηλώσεως χρῆζει καὶ τὸ μικρὸν ἐνετικὸν φρούριον, τὰ ὑπολείμματα τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τοῦ χωρίου.

Πέραν τῶν συγκεκριμένων αὐτῶν ἐγκαταστάσεων, θεωρεῖται σκόπιμος ἡ ἄμεσος ἴδρυσις ἐνὸς μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ, οὕτως ὥστε νὰ ἀρχίσῃ ἡ συγκέντρωσις λεπτομερῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων τῆς περιοχῆς, τὰ ὁποία σήμερον ἐλλείπουν.

Ἐπίσης διὰ τὴν καλύτεραν ὀργάνωσιν τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ ἄμεσος σύστασις εἰς Χώραν Σφακίων μιᾶς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Τουρισμοῦ.

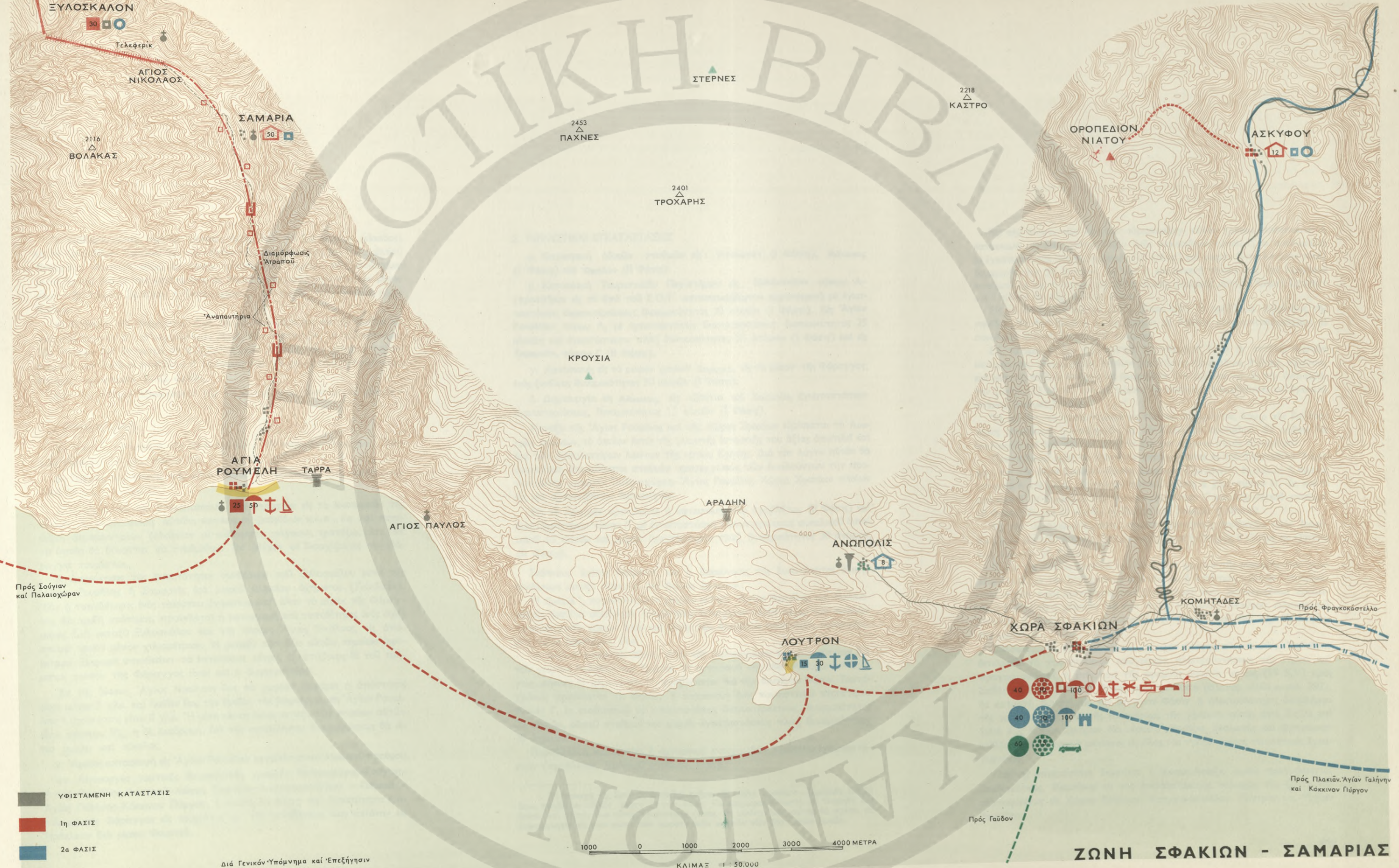
Εἰς **Φραγκοκάστέλλον**, πλησίον τοῦ ὁμώνυμου φρουρίου, προτείνεται ἡ δημιουργία κατασκευῆς δυναμικότητος 400 κλινῶν εἰς τὴν τρίτην Φάσιν, μὲ πιθανὴν ἐπέτασιν εἰς 900 κλινάς εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον. Πρὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ ὡς ἄνω τουριστικοῦ συγκροτήματος, προτείνεται εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν ἡ κατασκευὴ ἐνὸς περιπτέρου, τύπου Γ, καὶ μιᾶς ἐγκαταστάσεως πλάζ, δυναμικοῦ 100 ἀτόμων.

Ταυτοχρόνως προτείνεται καὶ ἡ κατασκευὴ (εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν) ὁδοῦ προσπελάσεως πρὸς Φραγκοκάστέλλον, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Χώρας Σφακίων—Σκαλωτῆς, μήκους 2 χλμ., τύπου Ε, καὶ ἡ κατασκευὴ στοιχειωδῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (προβλήτος, λιμενικοῦ σταθμοῦ, κ.λ.π.).

Μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς καὶ γενικῶς διὰ τὸν τουρισμόν τῆς Κρήτης ἔχει ἡ ἀξιοποίησις τῆς **φάραγγος τῆς Σαμαριάς**.

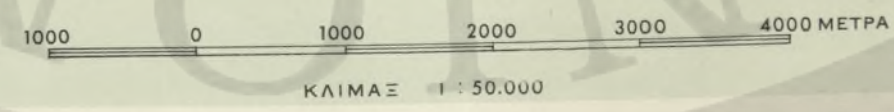

Προς Χανιά (44 ΧΛΜ)

- ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
- 1η ΦΑΣΙΣ
- 2α ΦΑΣΙΣ
- 3η ΦΑΣΙΣ

Διά Γενικών Υπόμνημα και Έπεξήγησιν
 Συμβόλων κλπ. βλ. Χάρτην 110

ΖΩΝΗ ΣΦΑΚΙΩΝ - ΣΑΜΑΡΙΑΣ

Ἡ διάβασις αὐτῆς γίνεται σήμερον πεζῆ, ἀπὸ τὸ Ἐυλόσκαλον (εἴσοδος) εἰς τὸ Ὀροπέδιον Ὀμαλοῦ ἕως τὴν Ἁγίαν Ρουμέλην (ἔξοδος) ἐπὶ τοῦ Λιβυκοῦ Πελάγους. Ἀμαξιτὴ ὁδός, εἰς κακὴν κατάστασιν, συνδέει τὸ Ἐυλόσκαλον μὲ τὰ Χανιά, διὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς Χανιά χρησιμοποιεῖται πλωτὸν μέσον μέχρι τῆς Χώρας Σφακίων ἢ Παλαιοχώρας, καὶ ἐκεῖθεν αὐτοκίνητον μέχρι Χανίων.

Ἡ διάβασις τῆς Φάραγγος εἶναι ἄκρως ἐνδιαφέρουσα καὶ θὰ πρέπει νὰ καταστῇ δυνατὴ εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν τουριστῶν, οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων δὲν δύνανται νὰ ἀντιμετωπίσουν σήμερον τὴν φυσικὴν ταλαιπωρίαν, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει ἡ διαδρομὴ τῶν 18 χιλιομέτρων, ἀπαιτοῦσα δυσχερῆ πεζοπορίαν 8—12 ὥρων.

Διὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίησιν τῆς Φάραγγος προτείνονται τὰ κάτωθι :

1. ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΣ

α. Ἀμεσος κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Χανίων - Ἀλικιανοῦ - Φουρνῶν - Λάκκων (μῆκους 26 χλμ. τύπου Ε).

β. Ἀμεσος κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Λάκκων - Ὀμαλοῦ - Ἐυλοσκάλου, μῆκους 18 χλμ., τύπου Ε.

γ. Διαρρύθμισις καὶ ἀνακατασκευὴ τῶν ἀτραπῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Φάραγγος, διαμόρφωσις αὐτῶν, κατασκευὴ βαθμίδων κ.λ.π., ὡς καὶ κατασκευὴ ἀναπαυτηρίων (οἰκίσκων μὲ καθίσματα, πάγκους, τραπέζια, κλπ.) εἰς τὰ ὁποῖα θὰ δύνανται νὰ σταθμεύουν ἐπ' ὀλίγον οἱ διασχίζοντες τὴν Φάραγγα τουρίσται.

δ. Διερεύνησις τῆς δυνατότητος συνδέσεως τοῦ Ἐυλοσκάλου μετὰ τῆς Ἁγίας Ρουμέλης ἢ Σαμαριάς διὰ μικροῦ ἑναερίου ὀχήματος (Teleferik). Ἐὰν ἡ τοποθέτησις ἐνὸς τοιοῦτου ὀχήματος καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς Φάραγγος δὲν κριθῇ σκόπιμος, προτείνεται ἡ κατασκευὴ καὶ τοποθέτησις ἐνὸς ὀχήματος Lift μετὰ τῆς Ἐυλοσκάλου καὶ τῆς θέσεως Ἁγίου Νικόλαος, εἰς ἀπόστασιν τριῶν μόνον χιλιομέτρων. Ἡ μετὰ τῶν δύο αὐτῶν σημείων ὑφομετρικὴ διαφορά ὑπερβαίνει τὰ ἐπτακόσια μέτρα, ἡ κατάβασις δὲ τοῦ τμηματος τούτου τῆς Φάραγγος εἶναι καὶ ἡ δυσχερέστερα.

Ἐκ τῆς θέσεως Ἁγίου Νικόλαος ἕως τὸ χωρίον Σαμαριά ἡ ἀπόστασις εἶναι μόνον 2 χλμ. καὶ ἐκεῖθεν ἕως τὴν ἔξοδον τῆς Φάραγγος, εἰς Ἁγίαν Ρουμέλην ἡ ἀπόστασις εἶναι 8 χλμ. Ἡ μέση κλίσις ὁμοῦ μετὰ τῶν σημείων αὐτῶν εἶναι περίπου 5%, ἡ δὲ διαδρομὴ, διὰ τῆς καταλλήλου διαμορφώσεως θὰ εἶναι ὁμαλὴ καὶ εὐκόλος.

ε. Ἀμεσος κατασκευὴ εἰς Ἁγίαν Ρουμέλην προβλήτος καὶ λιμενικοῦ σταθμοῦ.

στ. Λειτουργία τακτικῆς ἀκτοπλοικῆς γραμμῆς Παλαιοχώρας-Σούγιας-Ἁγίας Ρουμέλης-Λουτροῦ-Χώρας Σφακίων-Φραγκοκαστέλλου - Πλακιά - Ἁγίας Γαλήνης-Κόκκινου Πύργου, ἡ ὁποία θὰ δώσῃ τὴν δυνατότητα ἐπισκεψῆς τῆς Φάραγγος εἰς τουρίστας καὶ τῆς μεταβάσεώς των κατόπιν εἰς Ἡράκλειον διὰ μέσου Φαιστοῦ.

2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

α. Κατασκευὴ ὁδικῶν σταθμῶν εἰς : Ἀλικιανὸν (I Φάσις), Λάκκους (I Φάσις) καὶ Ὀμαλὸν (II Φάσις).

β. Κατασκευὴ Τουριστικῶν Περιπτέρων εἰς : Ἐυλόσκαλον τύπου Α- (προσθῆκαι εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Τ. κατασκευαζόμενον περίπτερον) μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 30 κλινῶν (I Φάσις). Εἰς Ἁγίαν Ρουμέλην τύπου Α, μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 25 κλινῶν καὶ ἐγκατάστασιν πλάζ δυναμικότητος 50 ἀτόμων (I Φάσις) καὶ εἰς Σαμαριάν, τύπου Γ (II Φάσις).

γ. Κατασκευὴ εἰς τὸ μικρὸν χωρίον Σαμαριά, εἰς τὸ μέσον τῆς Φάραγγος, ἐνὸς ξενῶνος δυναμικότητος 50 κλινῶν (I Φάσις).

δ. Δημιουργία εἰς Λάκκους, εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ», ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως, δυναμικότητος 12 κλινῶν (I Φάσις).

Μεταξὺ τῆς Ἁγίας Ρουμέλης καὶ τῆς Χώρας Σφακίων εὐρίσκεται τὸ Λουτρόν Σφακίων, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῆς γνωστῆς ἱστορικῆς του ἀξίας ἀποτελεῖ καὶ ἓνα τῶν ἀσφαλεστέρων λιμένων τῆς νοτίου Κρήτης. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ ἀποτελέσῃ ὅπωςδῆποτε σταθμὸν προσεγγίσεως τῶν ἐκτελούντων τὴν προτεινομένην γραμμὴν Παλαιοχώρας-Ἁγίας Ρουμέλης-Χώρας Σφακίων πλοίων ὡς καὶ ἀγκυροβόλιον θαλαμηγῶν.

Εἰς τὸ Λουτρόν προτείνεται ἡ κατασκευὴ μιᾶς προβλήτος (II Φάσις) καὶ ἐνὸς Περιπτέρου τύπου Γ, μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως συνολικοῦ δυναμικοῦ 15 κλινῶν καὶ μικρὰν ἐγκατάστασιν πλάζ, δυναμικότητος 30 ἀτόμων, (II Φάσις).

Σκόπιμος ἐπίσης θεωρεῖται καὶ ἡ διερεύνησις τῆς δυνατότητος ὁδικῆς συνδέσεως μετὰ τῆς Λουτροῦ καὶ Χώρας Σφακίων.

Ἡ Σούγια¹, παραθαλάσσιον χωρίον μετὰ τῆς Ἁγίας Ρουμέλης καὶ Παλαιοχώρας, διαθέτει ἀξιόλογον τουριστικὸν ἐνδιαφέρον τόσον λόγῳ τῶν πολλῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων ὅσων καὶ λόγῳ τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν, παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν, κλπ.

Ἡ Σούγια συνδέεται ὁδικῶς μετὰ τῆς Παλαιοχώρας καὶ τῶν Χανίων διὰ τῶν χωρίων Ροδοβάνι καὶ Τεμένια. Ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Ροδοβανίου-Σούγιας, μῆκους 11 χλμ. τύπου Η, προβλέπεται διὰ τὴν δευτέραν Φάσιν. Ταυτοχρόνως προτείνεται (II Φάσις) ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως, δυναμικότητος 20 κλινῶν, ὁδικοῦ σταθμοῦ καὶ μικρᾶς ἐγκαταστάσεως πλάζ δυναμικότητος 75 ἀτόμων.

Παραλλήλως προτείνεται ἡ κατασκευὴ στοιχειωδῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (προβλήτος, λιμενικοῦ σταθμοῦ, κλπ.).

¹ Ἡ περιοχὴ τῆς Σούγιας ἀποτελεῖ τμήμα τῆς ζώνης Σφακίων - Σαμαριάς, ἐπειδὴ ὁμοῦ συνδέεται ὁδικῶς μόνον μὲ τὴν ζώνην Παλαιοχώρας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀνήκει καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς τουριστικὰς ζώνας. Ἡ μελέτη ὁμοῦ αὐτῆς θὰ πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ εἰς μίαν μόνον τῶν χωροταξικῶν μελετῶν τῶν δύο αὐτῶν ζωνῶν.

Εἰς τὴν ἐναντι τῶν Σφακίων εὐρισκομένην νῆσον Γαῦδον προτείνεται ἡ κατασκευὴ εἰς τὴν τρίτην Φάσιν ἐνὸς περιπτέρου τύπου Γ, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως (10 κλιναι) καὶ μικρὰν ἐγκατάστασιν πλάζ δυναμικότητος 50 ἀτόμων, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ προβλήτος καὶ λιμενικοῦ σταθμοῦ ὡς καὶ ἡ λειτουργία ἀκτοπλοικῆς γραμμῆς μετὰ τῆς Χώρας Σφακίων καὶ Γαῦδου εἰς τὴν τρίτην Φάσιν.

Εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον καὶ ἐφ' ὅσον λυθῇ τὸ πρόβλημα ὑδρεύσεως τῆς νησίδος, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ δημιουργία εἰς Γαῦδον μιᾶς κατασκευῆς μὲ συνολικὴν δυναμικότητα 500 ἀτόμων.

Εἰς τὰ Λευκὰ Ὄρη προτείνεται ἡ κατασκευὴ ἐπτά ἐν συνόλῳ ὄρειων καταφυγίων, τέσσαρα τῶν ὁποίων (εἰς Στέρνα Κριαράδων, Ψηλάφι, Κρούσια καὶ Νιάτο), θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῶν ὅτι εὐρίσκονται εἰς τὴν ὑπὸ μελέτην ζώνην. Ἐξ αὐτῶν τρία θὰ πρέπει νὰ διαθέτουν ὅπωςδῆποτε καὶ ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως.

Ἐξ αὐτῶν, τὸ προτεινόμενον εἰς Νιάτον καταφύγιον, λόγῳ τῆς δυνατότητος ἐκτελέσεως χιονοδρομιῶν εἰς τὸ ὁμώνυμον ὄροπέδιον, θὰ πρέπει νὰ ἐφοδιασθῇ καὶ διὰ τοῦ καταλλήλου διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐξοπλισμοῦ.

Προσπέλασις πρὸς τὸ ὄροπέδιον ἐπιτυγχάνεται ἐκ τοῦ Ὀροπεδίου Ἀσκούφου, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βρυσῶν-Χώρας Σφακίων. Προτείνεται ἐπομένως ἡ ἀμεσος κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Ἀσκούφου-Νιάτου, μῆκους 4 χλμ. τύπου Η, ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ εἰς Ἀσκούφου ἐνὸς περιπτέρου τύπου Γ καὶ ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ (II Φάσις) ὡς καὶ 12 κλινῶν εἰς Σπίτια τοῦ Χωριοῦ (I Φάσις).

Εἰς τὴν Ἀνώπολιν Σφακίων, σημεῖον ἐκκινήσεως ὄρειβατῶν πρὸς διαφόρους κορυφὰς τῶν Λευκῶν Ὀρέων, προτείνεται ἡ ὑπαρξίς 8 κλινῶν εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (II Φάσις).

Πέραν τῆς Χώρας Σφακίων πολλὰ ἐκ τῶν χωρίων τῆς περιοχῆς εἶναι γραφικώτατα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν προτείνεται ἡ ἐκπόνησις μελετῶν διαμορφώσεως αὐτῶν πρὸς διατήρησιν τοῦ χαρακτῆρος των. Συγκεκριμένως προτείνεται ἡ ἐκπόνησις μελετῶν διὰ τὴν Ἁγίαν Ρουμέλην, Ἀσκούφου, Λάκκους καὶ Σούγιας (I Φάσις), διὰ τὸ Λουτρόν, (II Φάσις) καὶ διὰ τὴν Ἀνώπολιν (III Φάσις).

Ὁλόκληρος ἡ ζώνη στερεῖται σήμερον ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἐφ' ὅσον ἐκτελεσθῇ τὸ προτεινόμενον πρόγραμμα ἠλεκτροδοτήσεως τῆς νησίου καὶ πραγματοποιηθῇ ἡ ἐπέκτασις τῆς γραμμῆς ὑψηλῆς τάσεως (15 KV) πρὸς Σπήλι καὶ Σελιά Ρεθύμνου εἰς τὴν πρώτην Φάσιν (βλ. κεφ. 10.01 ε, σελ. 297), θὰ καταστῇ δυνατὴ εἰς τὴν δευτέραν Φάσιν ἡ ἠλεκτροδότησις ὁλοκλήρου τῆς νοτίου ἀκτῆς, διὰ τῆς ἐπέκτασεως τῆς γραμμῆς αὐτῆς ἀπὸ Σπήλι καὶ Σελιά ἕως Χώραν Σφακίων διὰ μέσου Ροδακίνου, Σκαλωτῆς καὶ Φραγκοκαστέλλου καὶ ἡ παροχὴ ρεύματος εἰς ὅλας τὰς προτεινομένας τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις.

Ἐπίσης ἀπαραίτητος θεωρεῖται ἡ ἀμεσος ἐναρξίς εὐρέος προγράμματος ἀναδασώσεως, ἰδιαίτερος εἰς τὰς παραθαλασσίας περιοχὰς τῆς ζώνης καὶ συγκεκριμένως εἰς Χώραν Σφακίων, Φραγκοκαστέλλον, Λουτρόν καὶ Ἁγίαν Ρουμέλην.

II.10 ΖΩΝΗ ΚΙΣΣΑΜΟΥ:

Ἡ ζώνη Κισσάμου καταλαμβάνει τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς Κρήτης καὶ εἶναι τὸ πλησιέστερον σημεῖον πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα (Πελοπόννησον).

Ἡ ζώνη Κισσάμου περιλαμβάνει τὸ βόρειον τμήμα τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας τοῦ νομοῦ Χανίων, ἀπὸ Μάλεμε ἕως ὄρμου Κουτρί με κέντρον τὴν κωμόπολιν τοῦ Καστελλίου, ὡς καὶ τὰς δύο μεγάλους χερσονήσους τῆς Δυτικῆς Κρήτης (Ροδωποῦ καὶ Γραμβούσης).

Τὸ τουριστικὸν δυναμικὸν τῆς ζώνης περιλαμβάνει ἀξιολόγους ἀρχαιολογικοὺς τόπους ἢ Πολυρρήνια καὶ τὰ Φαλάσαρνα (ἀρχαῖαι πόλεις τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς—βλ. σελ. 86) τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος εἰς Δικτύνην, ἐνετικά κτίσματα εἰς Ἐλος, Ἅγιον Γεώργιον, Καλάθαινες καὶ Τρεβιζιανὰ, τὴν ἱστορικὴν Μονὴν Ὀδηγητρίας (Γωνιάς), 24 περίπου ἐκκλησίας με ἀξιολόγους βυζαντινὰς τοιχογραφίας, ὡς καὶ τὸ ἐνετικὸν φρούριον εἰς Γραμβούσαν (νησίδα) τὸ ὁποῖον διετηρήθη ὑπὸ ἐνετικὴν κατοχὴν ἐπὶ ἓνα σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς μεγαλονήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσέ ἀργότερον ὡς κύριον ὀρμητήριον τῶν πειρατῶν τῆς δυτικῆς Μεσογείου.

Ἡ περιοχή διαθέτει ἐπίσης ἀξιόλογα σπήλαια (Ἅγίας Σοφίας εἰς Τοπόλια, Ἑλληνόσπηλιο εἰς Ροδωποῦ καὶ Νεροσπήλαιον εἰς Λουσακιές) καὶ ὠραιότατας ἀμμώδεις παραλίας εἰς Φαλάσαρνα (Ὄρμον Κουτρί, μήκους δύο καὶ πλέον χιλιομέτρων, ἐκ λεπτοτάτης λευκῆς ἄμμου), εἰς Γραμβούσαν, Καστέλλι καὶ Μάλεμε, διὰ τῶν διαφύλαξιν τῶν ὁποίων θὰ ἦτο σκόπιμος ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῶν ὡς τουριστικῶν ἀκτῶν με ἀπαγόρευσιν ἀμμοληψίας, κλπ.

Κέντρον τῆς περιοχῆς ἀποτελεῖ τὸ **Καστέλλι Κισσάμου** (παράθαλασσία κωμόπολις, 2.350 κατ.), εὐρισκομένη εἰς ἀπόστασιν 43 χιλιομέτρων ἐκ Χανίων.

Ἡ μικρὰ ἀπόστασις ἀπὸ τὸ προβλεπόμενον κύριον τουριστικὸν κέντρον τῆς Δυτικῆς Κρήτης δὲν ἐπιτρέπει, εἰς τὰ πλαίσια τοῦ παρόντος προγράμματος, τὴν δημιουργίαν καὶ ἑτέρου μεγάλου ἀστικού τουριστικοῦ κέντρον εἰς Καστέλλι. Ἡ κωμόπολις ὁμως θὰ χρησιμεύσῃ ὡς βᾶσις ἐφοδιασμοῦ διὰ τὸ μέγα αὐτόνομον τουριστικὸν συγκρότημα τῶν Φαλασάρνων.

Εἰς τὸ Καστέλλι προτείνεται ἡ ἄμεσος (I Φάσις) κατασκευὴ:

- 1) Ἐνὸς μικροῦ ξενοδοχείου Γ κατηγορίας, 30 κλινῶν.
- 2) Ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου—ἀναμνηστηρίου, τύπου Γ.
- 3) Μιᾶς πλάζ, δυναμικότητος 100 ἀτόμων, (με ἐπέκτασιν τῆς δυναμικότητός της εἰς 200 άτομα κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν).
- 4) Μιᾶς πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρέτησεως θαλαμηγῶν.

Τὸ Καστέλλι θὰ ἀποτελέσῃ ἐνδεχομένως καὶ τὸ συγκοινωνιακὸν κέντρον τῆς ζώνης. Προτείνεται ἐπομένως (III Φάσις) ἡ κατασκευὴ ἐνὸς μικροῦ σταθμοῦ λεωφορείων, ὡς καὶ τῶν κυριωτέρων ὁδικῶν ἀρτηριῶν τῆς περιοχῆς.

Κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν πρώτην φάσιν προτείνεται ἡ κατασκευὴ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Καστελλίου—Χανίων, μήκους 42 χλμ., ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν τμήμα Καστελλίου—Ἅγίας Μαρίνης, μήκους 32 χλμ., εἰς ὁδικὴν ἀρτηρίαν τύπου Γ, τὸ δὲ τμήμα Ἅγίας Μαρίνης—Χανίων, μήκους 10 χλμ., εἰς ὁδικὴν ἀρτηρίαν τύπου Β.

Εἰς τὴν πρώτην φάσιν ἐπίσης προγραμματίζεται καὶ ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Καλουδιανῶν—Μύλων—Πλεμειανῶν—Παλαιοχώρας, μήκους 47 χιλιομέτρων, εἰς ὁδικὴν ἀρτηρίαν τύπου Γ. Ἡ ὁδὸς αὕτη θὰ συνδέσῃ τὴν τουριστικὴν ζώνην τῆς Παλαιοχώρας—Ἐλαφονήσου μετὰ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ε—90, καὶ διὰ τῆς κατασκευῆς ἀργότερον τῶν τμημάτων Μύλοι—Χρυσοκαλιτίσσης—Ἐλαφονήσος (II Φάσις) καὶ Παλαιοχώρας—Ἐλαφονήσου (III Φάσις) θὰ δημιουργηθῇ ἓν ἐνδιαφέρον τουριστικὸν κύκλωμα.

Ἄλλαι σημαντικαὶ ὁδικαὶ ἀρτηρίαὶ αἱ ὁποῖαι προγραμματίζονται εἰς τὴν πρώτην φάσιν με ἀφετηρίαν τὸ Καστέλλι, εἶναι αἱ ὁδοὶ Καστελλίου—Φαλασάρνων, μήκους 8 χλμ., τύπου Δ, καὶ ἡ ὁδὸς Καστελλίου—Πολυρρηνίας μήκους 9 χλμ., τύπου Ε. Ἀμφότεραι ἀποτελοῦν ὁδοὺς προσπελάσεως πρὸς τοὺς

κυρίους ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς περιοχῆς, εἰς δὲ τὴν περιπτώσιν τῶν Φαλασάρνων, ἡ ὁδὸς αὕτη (ἀπ' εὐθείας χάραξις) θὰ ἀποτελέσῃ καὶ τὴν κυρίαν προσπέλασιν πρὸς τὸ προτεινόμενον τουριστικὸν συγκρότημα.

Εἰς Καστέλλι προτείνεται ἡ ἐγκατάστασις ἐνὸς αὐτομάτου τηλεφωνικοῦ κέντρον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν τουριστικῶν ἐγκαταστάσεων τῆς περιοχῆς ὡς καὶ ἡ ἄμεσος κατασκευὴ (I Φάσις) τῶν ἀπαραιτήτων λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων, δεδομένου ὅτι, ὡς προβλέπεται, ἡ κωμόπολις θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν τῆς προτεινόμενης ἀκτοπλοϊκῆς γραμμῆς Χανίων—Φαλασάρνων (II καὶ III Φάσις) με ἐνδιαμέσους σταθμοὺς εἰς Δικτύνην, Καστέλλι καὶ Γραμβούσαν.

Δεδομένου ὅτι ἀντιμετωπίζεται ἡ σύνδεσις τῆς Κρήτης μετὰ τῶν νοτίων ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου (Νεαπόλεως ἢ Μονεμβασιάς) διὰ πορθμείου, θὰ ἦτο σκόπιμον, ἐφ' ὅσον μία τοιαύτη σύνδεσις ἀποδειχθῇ συμφέρουσα, ὅπως κατασκευασθῶν εἰς Καστέλλι αἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ πορθμείου, ἐγκαταστάσεις.

Ἐπίσης, λόγῳ τῆς πιθανῆς ἐπεκτάσεως τῆς κωμοπόλεως προτείνεται, ἐπὶ πλέον τῆς γενικῆς χωροταξικῆς μελέτης τῆς ζώνης, καὶ ἡ ἄμεσος ἐκπόνησις πολεοδομικῆς μελέτης τοῦ Καστελλίου καὶ τῆς ἄμεσου ἐνδοχώρας.

Εἰς τὸν ὄρμον Κουτρί, πρὸς νότον τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῶν Φαλασάρνων ὑπάρχει, ὡς ἐλέχθη, ὠραιότατη ἀμμώδης παραλία, ἀνοικτὴ πρὸς δυσμᾶς. Ἡ παραλία αὕτη τῶν **Φαλασάρνων** ἐπελέγη ὡς τόπος εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ δημιουργία ἐνὸς μεγάλου (1.000 κλινῶν) τουριστικοῦ συγκροτήματος, συμπεριλαμβανόντος καὶ περιοχὴν διὰ τὴν ἀνέγερσιν παραθεριστικῶν ἐπαυλεῶν.

Ὁ προσανατολισμὸς τῆς παραλίας ταύτης εἶναι δυτικός, ἐλλείπουν δὲ παντελῶς κλιματολογικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν περιοχὴν καὶ ἰδιαιτέρως στοιχεῖα περὶ τῆς διευθύνσεως καὶ δυνάμεως τῶν ἐπικρατούντων ἀνέμων. Ἐφ' ὅσον ἡ κατασκευὴ τοῦ συγκροτήματος τούτου προτείνεται διὰ τὴν τρίτην φάσιν (400 κλινῶν) με ἐπέκτασιν εἰς 1.000 κλινῶν εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον, κρίνεται σκόπιμος ἡ ἄμεσος ἐγκατάστασις εἰς τὴν περιοχὴν ἐνὸς σταθμοῦ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρξουν ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα κλιματολογικὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα καὶ θὰ ἐπιβροηθῶσιν εἰς τὴν κατάλληλον διαμόρφωσιν καὶ ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς.

Ἐν τῷ μεταξύ προτείνεται ἡ ἄμεσος κατασκευὴ εἰς Φαλάσαρνα (I Φάσις) ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Β, ἐν συνδυασμῷ με μικρὰν ἐγκατάστασιν πλάζ, δυναμικότητος 150 ἀτόμων καὶ ἀξιοποίησεως τοῦ παρακειμένου ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

Εἰς Φαλάσαρνα ἐπίσης προτείνεται ἡ κατασκευὴ μιᾶς πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρέτησεως θαλαμηγῶν καὶ πλωτῶν μέσων, δεδομένου ὅτι θὰ ἀποτελέσουν ἀφετηρίαν—τέρμα, τόσον τῆς προτεινόμενης ἀκτοπλοϊκῆς γραμμῆς Παλαιοχώρας—Ἐλαφονήσου—Φαλασάρνων (III Φάσις) ὅσον καὶ τῆς γραμμῆς Χανίων—Δικτύνης (II Φάσις)—Καστελλίου—Γραμβούσης—Φαλασάρνων (III Φάσις). Παράλληλως προτείνεται ἡ κατασκευὴ (I Φάσις) εἰς Φαλάσαρνα τῶν ἀντιστοίχων λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (μῶλου, προβλήτος, κλπ.)

Ἡ ἠλεκτροδότησις καὶ ἡ τηλεφωνικὴ σύνδεσις τῶν Φαλασάρνων θὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ἐπεκτάσεως (III Φάσις) τῶν ἀντιστοίχων δικτύων ἐκ Καστελλίου, ἡ δὲ προσπέλασις διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς ἀναφερθείσης ὁδοῦ Καστελλίου—Φαλασάρνων, μήκους 8 χλμ. τύπου Δ (I Φάσις)

Πρὸς βορρᾶν τῶν Φαλασάρνων εὐρίσκεται ἡ **Γραμβούσα**, τὸ πλέον ἀπομονωμένον σημεῖον τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον ὁμως διαθέτει ὠραιότατην ἀμμώδη παραλίαν, ἐνετικὸν φρούριον καὶ ἐνδιαφέρον τοπίον. Ἡ τοποθεσία αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον ὡς τόπος πρὸς δημιουργίαν κατοικησῶσεως 650—1.000 κλινῶν. Διὰ νὰ καταστῇ τοῦτο δυνατόν, θὰ ἦτο σκόπιμος ἡ διερεύνησις τῆς δυνατότητος ὑδρεύσεως τῆς περιοχῆς καὶ τῆς κατασκευῆς ὁδοῦ προσπελάσεως ἐκ Φαλασάρνων—Καστελλίου.

Ταύτοχρόνως προτείνονται (II Φάσις) ἡ κατασκευὴ ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς μίαν μικρὰν ἐγκατάστασιν πλάζ

(δυναμικότητος 30 ἀτόμων), στοιχειωδῶν λιμενικῶν ἔργων (προβλήτος, λιμενικοῦ σταθμοῦ), ὡς καὶ ἡ ἀναστήλωσις τοῦ ἐνετικοῦ φρουρίου καὶ ἡ διαμόρφωσις καὶ καθαρισμὸς τοῦ χώρου αὐτοῦ.

Ἡ κατασκευὴ εἰς τὴν τρίτην φάσιν ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ (με ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 10 κλινῶν) καὶ στοιχειώδους λιμενικῆς ἐγκαταστάσεως (προβλήτος) προτείνεται ἐπίσης εἰς τὴν **Δικτύνην**, πλησίον τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἡ Δικτύνη—ἡ μοναδικὴ προσπέλασις πρὸς τὴν ὁποῖαν εἶναι δυνατὴ μόνον ἀπὸ θαλάσσης—εἶναι τόπος με ἀξιόλογον ἐνδιαφέρον καὶ θὰ προσελκύσῃ ἱκανὸν ἀριθμὸν ἐκδρομῶν, ἐφ' ὅσον βεβαίως θὰ λειτουργήσῃ καὶ ἡ προτεινόμενη ἀκτοπλοϊκὴ γραμμὴ Χανίων—Δικτύνης—Καστελλίου—Γραμβούσης. Παράλληλως, θεωρεῖται σκόπιμος ἡ συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

Εἰς τὴν ἱστορικὴν **Μονὴν Ὀδηγητρίας** (Γωνιάς), εὐρισκομένης ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Καστελλίου—Χανίων, εἰς ἀπόστασιν 23 χλμ. ἐκ Χανίων, προτείνεται πέραν τῶν γενικῶν ἔργων διαμορφώσεως καὶ ἡ κατασκευὴ ἐνὸς ξενοῦ δυναμικότητος 20 κλινῶν (I Φάσις).

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου τῆς **Πολυρρηνίας**, πέραν τῆς ἀναφερθείσης κατασκευῆς τῆς προτεινόμενης ὁδοῦ Καστελλίου—Πολυρρηνίας, προτείνεται ἐπίσης ἡ κατασκευὴ (I Φάσις) ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, ὡς καὶ ἡ διάθεσις τῶν ἀπαιτουμένων πιστώσεων διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἀνασκαφῶν, ὀργάνωσιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου κλπ.

Ἐπίσης προτείνεται ἡ ἀναστήλωσις—ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν—καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ χώρου πέριξ τῶν ἐνετικῶν κτισμάτων εἰς Ἐλος Κισσάμου (Βίλλα Καλλεργῶν), εἰς Ἅγιον Γεώργιον (Βίλλα Καλλεργῶν), εἰς Καλάθαινες καὶ εἰς Τρεβιζιανὰ, ὡς καὶ τῶν κυριωτέρων ἐκκλησιῶν με τοιχογραφίας τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἐποχῆς (Ἀρχαγγέλων καὶ Εἰσοδίων Θεοτόκου) εἰς Σπηλιά Κισσάμου, Ἅγιον Ἀποστόλων εἰς Σιρικάρη καὶ Ἅγιου Κωνσταντίνου καὶ Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλου εἰς Νέμπρος Βουκολιῶν, (βλ. ἐπίσης Χάρτην 15 καὶ Πίνακα 10—6, σελ. 307).

Ἐπίσης προβλέπονται (I Φάσις) ἡ ἀξιοποίησις τοῦ Σπηλαίου τῆς Ἅγίας Σοφίας, εἰς **Τοπόλια**, διὰ τῆς κατασκευῆς ὁδοῦ προσπελάσεως, διαμορφώσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐσωτερικοῦ χώρου, ἠλεκτροφωτισμοῦ τοῦ ἐσωτερικοῦ κλπ., ὡς καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις) καὶ ἡ δημιουργία εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» ἐγκαταστάσεων δυναμικότητος 8 κλινῶν (III Φάσις).

Εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τμήμα τῆς ὑπὸ μελέτην ζώνης εὐρίσκεται ὁμᾶς γραφικωτάτων χωρίων ὀνομαζομένων «Καστανοχώρια» λόγῳ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὰ μεγάλου δάσους καστανεῶν.

Ἡ προσπέλασις πρὸς τὰ χωρία ταῦτα ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς προτεινόμενης ὁδοῦ Καλουδιανῶν—Μύλων—(Παλαιοχώρας)—(I Φάσις) καὶ Μύλων—Χρυσοκαλιτίσσης (II Φάσις).

Εἰς τὴν διακλάδωσιν τῶν δύο ὁδῶν, εἰς **Μύλους**, προτείνεται ἡ κατασκευὴ εἰς τὴν πρώτην φάσιν ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ καὶ ἡ πρόσθεσις εἰς τὴν δευτέραν φάσιν ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ.

Εἰς τὸ **Ἐλος**, τὸ κυριώτερον τῶν Καστανοχωρίων, προτείνεται ἡ δημιουργία εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητος 8 κλινῶν (II Φάσις), ἡ διαμόρφωσις τοῦ χωρίου καὶ ἡ ἀναστήλωσις τῆς ἀναφερθείσης ἐνετικῆς ἐπαυλεως (III Φάσις).

Εἰς **Στρόβλες** τέλος προτείνεται ἡ δημιουργία ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως εἰς «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ», δυναμικότητος 8 κλινῶν (III Φάσις).

Γενικῶς, ἡ ἀξιοποίησις τῆς τουριστικῆς ζώνης Κισσάμου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ὅλην ἀνάπτυξιν τῆς περιοχῆς Χανίων καὶ τῆς ζώνης Παλαιοχώρας—Ἐλαφονήσου θὰ δημιουργήσῃ καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Κρήτην ἓν σημαντικὸν τουριστικὸν κέντρον, με ποικίλας τουριστικὰς ἐγκαταστάσεις δυναμῆνας νὰ ἐξυπηρέτησιν ἱκανὸν ἀριθμὸν τουριστῶν.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Έγκαταστάσεις Διανυκτερεύσεως

Ξενοδοχείον, Μοτέλ, Πανσιόν (Άριθμός Κλινών)

Δωμάτια εις Ίδιωτικές Οικίας - Διαμερίσματα

Ξενών Νεότητος (Άριθ. Κλινών)

Camping (Άριθ. Κλινών)

Μικρόν Ξενοδοχείον

Τουριστικόν Περίπτερον (Άριθ. Κλινών)

Ξενών Μονής (Άριθ. Κλινών)

Σπίτι του Χωριού (Άριθ. Κλινών)

Όρεινόν Καταφύγιον

Αυτόνομον Τουριστικόν Συγκρότημα (Άριθ. Κλινών)

Κατασκήνωσις (Άριθ. Κλινών)

Περιοχή διά παραθεριστικές κατοικίας

Έγκαταστάσεις Έστιάσεως και Άναψυχής

Τουριστικά Περίπτερα (τύπου Α, Β και Γ)

Έγκαταστάσεις Σπόρ

Δυνατότης Χιονοδρομιών

Έγκαταστάσεις Θαλασσίω Σπόρ

Πλάζ - Όργανωμένη Παραλία (Δυναμικότης - Άτομα)

Θέατρα - Αίθουσαι

Άμφιθεατρικός Χώρος

Τουριστική Όργάνωσις

Γραφείον Τουριστικών Πληροφοριών

Τοπική Έπιτροπή Τουρισμού

Μετεωρολογικός Σταθμός

Μουσείον

Καταστήματα Τουριστικών Ειδών

Συγκοινωνίαι

Όδικός Σταθμός

Σταθμός Λεωφορείων

Ένοικιάσεις Αυτόκινήτων - Έπισκευαί

Χώρος Σταθμεύσεως Αυτόκινήτων

Άκτοπλοική Γραμμή - Περίπλους Νήσου

Άκτοπλοική Γραμμή ή Πορθμείον Κρήτης - Πειραιώς ή Ρόδου

Σταθμός Έξυπηρετήσεως Θαλαμηγών - Μερικαί Έγκαταστάσεις

» » » - Πλήρεις Έγκαταστάσεις

» » » - Μαρίνα

Άξιοποίησις Τουριστικού Δυναμικού

Άμμώδης Άκτις

Σπήλαιον

Φάραγξ

Ίαματική Πηγή

Άρχαιολογικός Τόπος (Καθαρισμός - Διαμόρφωσις Χώρου, Περύφραξις, Άναστηλώσεις - Προσπέλασις κλπ.)

Μινωικός Άρχαιολογικός Τόπος

Έλληνικός ή Ρωμαϊκός Άρχαιολογικός Τόπος

Ένετικόν Φρούριον - Τείχη

Ένετική ή Τουρκική Κρήνη ή Μνημείον

Ίστορικόν Σημείον - Ίστορικόν Μνημείον

Βυζαντινή Έκκλησία μετά Τοιχογραφιών

Παλαιοχριστιανική Βασιλική

Ίερά Μονή

Λαογραφικά Στοιχεία (Συλλογή Ένδυμασιών Έκθετήριον Προϊόντων Λαϊκής Τέχνης κλπ.)

Έργα Υποδομής

Μελέτη και Έργα Πολεοδομικής Διαμορφώσεως

Όδος Υφισταμένη - Κυρία

Όδος Υφισταμένη - Δευτερεύουσα

Όδος Προτεινομένη Τύπου ΒΒ (Πλάτος Όδοστρώματος 15.0 μ.)

Β (» » 8.5 μ.)

Γ (» » 8.1 μ.)

Δ (» » 1.5 μ.)

Ε (» » 6.5 μ.)

Η (» » 3.5 μ.)

Λιμενικά Έργα - Γενικά

Έγκατάστασις Προσεγγίσεως Πορθμείων

Έργα Άερολιμένων - Έπέκτασις και Βελτίωσις Διαδρόμων και Έγκαταστάσεως Έδάφους

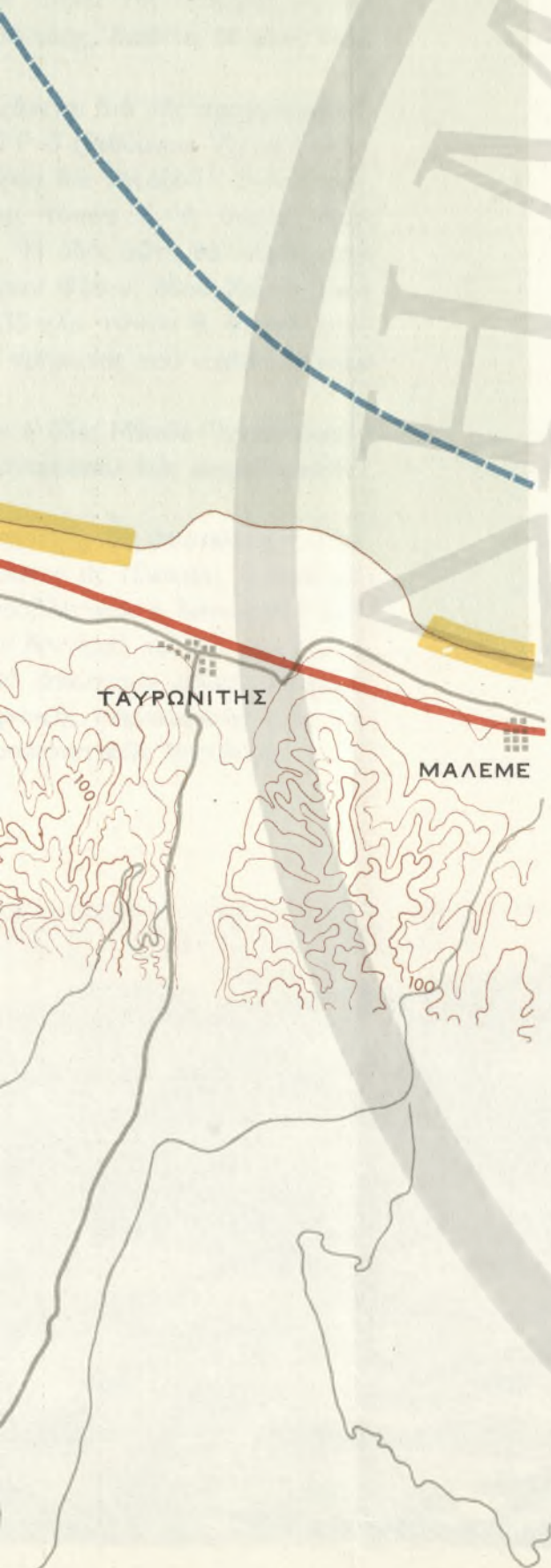
» » - Κτίρια και Έγκαταστάσεις Έξυπηρετήσεως Έπιβατών

» » - Διερεύνησις Δυνατότητος Κατασκευής Νέου Άεροδρομίου

Γραμμή ΔΕΗ, ύψηλης τάσεως (15 ΚV)

Αυτόματων Τηλεφωνικών Κέντρων

Αυτόματων Τηλετυπικών Κέντρων (Telex)

ΖΩΝΗ ΚΙΣΣΑΜΟΥ

11.12 ΠΕΡΙΟΧΑΙ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΖΩΝΩΝ

Ωρισμένα περιοχαι τής νήσου διαθέτουν αξιολογα τουριστικά ενδιαφέροντα, εύρισκονται όμως έκτος τών δέκα κυρίων τουριστικών ζωνών αι όποιαι ανέφέρθησαν ανωτέρω. Αι περιοχαι αύται είναι τó 'Οροπέδιον Λασηθίου, τó νότιον τμήμα τού νομού Ρεθύμνης και ó όρεινός όγκος τής 'Ιδης.

α. 'Οροπέδιον Λασηθίου.

Τó 'Οροπέδιον Λασηθίου, εύρισκόμενον εις ίσην σχεδόν απόστασιν από τó 'Ηράκλειον και τόν 'Αγιον Νικόλαον, θά ήτο δυνατόν νά αποτελέση δορυφόρον περιοχην τών τουριστικών ζωνών 'Ηρακλείου και Μιραμπέλλου.

Τó 'Οροπέδιον είναι μία τών γραφικωτέρων περιοχών τής Κρήτης, ιδίως κατά την εποχην κατά την όποιαν χρησιμοποιούνται οι 12.000 και πλέον άνεμόμυλοι διά την άρδευσιν τών άγρών (βλ. σελ. 69). Τó 'Οροπέδιον διαθέτει πλείστα άλλα ενδιαφέροντα όπως τó Δικταϊόν 'Αντρον (βλ. σελ. 85) την τοποθεσίαν Καρφι, (μέ άπερίοριστον θέαν προς όλας τας κατευθύνσεις και ενδιαφέροντα αρχαιολογικά εύρήματα) άποτελεί δέ άφετηρίαν διά την άνάβασιν τής Δίκτης.

'Η πλησιεστέρα πόλις είναι ή **Νεάπολις** (Πληθυσμός 3.633), εύρισκόμενη εις απόστασιν 40 χλμ., εις την όποιαν προτείνεται ή έκτέλεσις ώρισμένων έργων διαμορφώσεως, ή άνέγερσις ενός μικρού ξενοδοχείου Γ τάξεως 20 κλινών (I Φάσις) και ενός τουριστικού περιπτέρου τύπου Γ (II Φάσις).

Βασικής σημασίας εις την τουριστικήν ανάπτυξιν τού όροπεδίου είναι ή κατασκευή τών κυρίων οδικών άρτηριών και συγκεκριμένως :

1) Τής όδοϋ Νεαπόλεως-'Οροπεδίου-Τζερμιάδου-Κεράς, μήκους 35 χλμ., τύπου E (I Φάσις).

2) Τής όδοϋ Ε90-Γουβών-Καλού Χωριοϋ - Ποταμιών - Κεράς, μήκους 25 χλμ., τύπου E (II Φάσις), δημιουργουμένης ούτω και έτερας προσπελάσεως από 'Ηράκλειον προς 'Αγιον Νικόλαον διά μέσου τού 'Οροπεδίου.

3) Τής περιφερειακής όδοϋ τού 'Οροπεδίου, μήκους 16 χλμ., τύπου E (II Φάσις).

Διά την ήλεκτροδότησιν τής περιοχής τού 'Οροπεδίου προτείνεται ή επέκτασις τού δικτύου διανομής από τó Καστέλλι Πεδιάδος (μήκος 40 χλμ.- III Φάσις).

Διά την άνάδειξιν τής τοποθεσίας **Καρφι** και τών εις αύτην εύρισκόμενων άρχαιοτήτων προτείνεται κατ' άρχην ή κατασκευή όδοϋ προσπελάσεως από Τζερμιάδο, τύπου H και μήκους 4 χλμ., εις την δευτέραν Φάσιν και ή κατασκευή τουριστικού περιπτέρου, τύπου B, συμπεριλαμβανομένων και έγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως δυναμικότητας 20 κλινών (II Φάσις). Παράλληλως θεωρείται σκόπιμος ή πλήρης όργάνωσις τού αρχαιολογικού χώρου, περίφραξις, τοποθέτησις φύλακος, κλπ.

Τó Δικταϊόν 'Αντρον, τó σπήλαιον εις τó όποιον έπιστεϋετο ότι έγεννήθη ó Ζεύς, είναι ενδιαφέρον τόσο από αρχαιολογικής όσον και από φυσικής άπόψεως (βλ. σελ. 72-74). Προτείνεται έπομένως ή άμεσος αξιοποίησις του, ή διαμόρφωσις τών έσωτερικών άτραπών, διαδρόμων και στοών, ó ήλεκτροφωτισμός τών έσωτερικών αίθουσών, ως και ή διαμόρφωσις τού έξωτερικού χώρου. Παράλληλως προτείνεται ή άμεσος επέκτασις τού τουριστικού περιπτέρου, εις περίπτερον τύπου B, ως και ή έν γένει βελτίωσις τής προσπελάσεως προς τó σπήλαιον και, τó περίπτερον έκ τού παρακειμένου χωρίου **Ψυχρόν**

'Επίσης προτείνεται ή αξιοποίησις τών Μονών **Βιδιανής** και **Κρυσταλλένιας** και ή κατασκευή εις μίαν έξ αύτών ενός ξενώνος, δυναμικότητας 20 κλινών.

Εις τó χωρίον **'Αρβού** επί τής όδοϋ προσπελάσεως έξ 'Ηρακλείου προτείνονται (εις την δευτέραν Φάσιν) ή έκτέλεσις έργων διαμορφώσεως, ή κατασκευή ενός οδικού σταθμοϋ και (εις την τρίτην Φάσιν) 8 κλίνα εις «Σπίτια τού Χωριοϋ».

Εις **Τζερμιάδο**, τó κυριώτερον τών χωρίων τού 'Οροπεδίου, προτείνεται ή κατασκευή (I Φάσις) ενός οδικού σταθμοϋ.

Τó 'Οροπέδιον Λασηθίου (έκ τού χωρίου 'Αγιος Γεώργιος) δύναται, ως έλέχθη, νά χρησιμεύη και ως άφετηρία διά την άνάβασιν τής Δίκτης. Διά τόν σκοπόν αυτόν προτείνεται ή άνέγερσις εις την θέσιν Ρουσόλακκος και εις τó 'Οροπέδιον 'Ομαλός Βιάννου όρεινών καταφυγιών, έν τών όποιών θά παρέχη και δυνατότητα διανυκτερεύσεως (βλ. σελ. 272).

β. Περιοχή Πλακιά-Πρεβέλης

'Η περιοχή αύτη καταλαμβάνει τó δυτικόν τμήμα τής έπαρχίας 'Αγίου Βασιλείου, εις τας νοτιους άκτάς τού νομού Ρεθύμνης, διαθέτει δέ μίαν τών ώραιότερων άμωδών παραλιών τής νήσου.

'Η προσπέλασις προς την περιοχην επιτυγχάνεται διά τής προγραμματιζομένης εις την πρώτην Φάσιν έπαρχιακής όδοϋ Ρ-3 (Ρεθύμνου-'Αγίας Γαλήνης, τύπου Δ και μήκους 61 χλμ.) και έν συνεχεία διά τής όδοϋ Ρ-3-Κοξαρέ-'Ασωμάτων-Μυρθίου-Σελιών, μήκους 17 χλμ. τύπου E, ή όποια προγραμματίζεται επίσης εις την πρώτην Φάσιν. 'Η όδός αύτη θά ένωθί μετά τής προγραμματιζομένης, κατά την την δευτέραν Φάσιν, όδοϋ Χώρας Σφακίων-Σκαλωτής-Ροδακίνου-Σελιών, μήκου 35 χλμ. τύπου E, συμπληρουμένου αύτω ενός ενδιαφέροντος κυκλώματος και τμήματος τού νοτίου δικτύου τής νήσου.

Κατά την δευτέραν Φάσιν προγραμματίζεται ή όδός Μπαλέ-'Αγίου Βασιλείου-Σελιών-μήκους 14 χλμ. τύπου E, δημιουργουμένου ενός μικρού κυκλώματος έντός τής περιοχής.

Βάσιν τής τουριστικής αξιοποίησεως τής περιοχής θά αποτελέση ή δημιουργία ενός μεγάλου τουριστικού συγκροτήματος εις Πλακιάν, συνολικού δυναμικού 900-1.200 κλινών, έκ τών όποιών προβλέπεται ή λειτουργία 200 κλινών κατά την πρώτην Φάσιν, 400 κατά την δευτέραν και 550 κατά την τρίτην, τών ύπολοίπων συμπληρουμένων εις τó άπώτερον μέλλον. Παράλληλως προτείνεται και ή δημιουργία ειδικής περιοχής παρακειμένης προς τó τουριστικόν συγκρότημα διά την άνέγερσιν παραθεριστικών έπαύλεων.

Παράλληλα προς το προτεινόμενον τουριστικόν συγκρότημα, προτείνεται ή κατασκευή πλησίον του μικρού χωρίου εις τὸ δυτικόν ἄκρον τοῦ ὄρου :

- 1) Ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Β (I Φάσις).
- 2) Μιᾶς πλάζ 200 ἀτόμων (I Φάσις) με διπλασιασμὸν τῆς δυναμικότητός της κατὰ τὴν δευτέραν Φάσιν.
- 3) Μιᾶς πλήρους ἐγκαταστάσεως ἐξυπηρετήσεως θαλαμηγῶν (I Φάσις).
- 4) Τῆς ὁδοῦ προσπελάσεως ἀπὸ Μύρθιον, μήκους 4 χλμ. τύπου Δ (I Φάσις).

Ἐπίσης κρίνεται σκόπιμος ή ἄμεσος λειτουργία ἐνὸς μετεωρολογικοῦ σταθμοῦ καί ή κατασκευή βασικῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων (προβλήτος καί λιμενικοῦ σταθμοῦ), δεδομένου ὅτι ὁ Πλακιᾶς θὰ ἀποτελέσῃ σταθμὸν εις τὴν προγραμματιζομένην ἀκτοπλοϊκὴν γραμμὴν κατὰ μήκος τῶν νοτίων παραλίων τῆς νήσου.

Ἡ ἠλεκτροδότησις τῆς περιοχῆς προτείνεται νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ τὴν I Φάσιν, διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς προγραμματιζομένης γραμμῆς ὑψηλῆς τάσεως Ρεθύμνου-Σπηλίου ἕως Σελιᾶ καί Πλακιᾶν.

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς περιοχῆς γενικῶς προτείνονται :

- 1) Εἰς **Σπήλι**, τὸ κυριώτερον χωρίον τῆς περιοχῆς καὶ ἐν τῶν γραφικωτέρων τῆς νήσου, εις τὴν πρώτην Φάσιν, ή ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως, ή κατασκευή ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ, ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ καί 15 κλινῶν εις «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ».
- 2) Εἰς **Σελιά** ή ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως (I Φάσις) καί 8 κλινῶν εις «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (III Φάσις)
- 3) Εἰς **Μύρθιον** ή κατασκευή ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ καί ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως (I Φάσις) καί 8 κλινῶν εις «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (II Φάσις).
- 4) Εἰς **Ροδάκινον** ή κατασκευή ὁδικοῦ σταθμοῦ καί ἐκτέλεσις ἔργων διαμορφώσεως (II Φάσις) καί ή κατασκευή ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου, τύπου Γ, καί 8 κλινῶν εις «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ» (III Φάσις):

Εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν εὐρίσκειται καί ή ιστορικὴ **Μονὴ Πρεβέλης**, εις ὠραιότατην τοποθεσίαν, ή ὁποία διεδραμάτισε σημαντικὸν ρόλον εις τὴν ἀντίστασιν ἐναντίον τοῦ Γερμανῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς Κατοχῆς.

Εἰς τὴν Πρέβελην προτείνεται ή κατασκευή τῆς ὁδοῦ προσπελάσεως, μήκους 5 χλμ., τύπου Η, ἀπὸ Λευκόγεια κατὰ τὴν τρίτην Φάσιν, ὡς καί ή κατασκευή εις παραθαλάσσιον σημεῖον ἐνὸς περιπτέρου τύπου Γ καί μικρᾶς ἐγκαταστάσεως πλάζ 30 ἀτόμων (III Φάσις).

Εἰς τὴν πρώτην ὁμως Φάσιν προτείνεται διάθεσις πιστώσεως διὰ τὴν ἀναστήλωσιν καί ἐπισκευὴν τῆς Μονῆς, ὡς καί διὰ τὴν κατασκευὴν ξενῶνος 20 κλινῶν.

Ὁλόκληρος ή νοτιὰ αὐτὴ περιοχὴ τῆς Κρήτης θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τουριστικὴ, νὰ ἀπαγορευθῇ ή ἀμμοληψία καί νὰ ληθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν προστασίαν αὐτῆς.

Παράλληλα προτείνεται ή ἄμεσος ἐφαρμογὴ εὐρέως προγράμματος ἀναδασώσεως εις ὅλοκληρον τὴν ζώνην, με ἰδιαιτέρον ἔμφασιν εις τὴν περιοχὴν Πλακιᾶ.

Περιοχὴ Ἴδης :

Ἡ περιοχὴ τῆς Ἴδης εὐρίσκειται εις τὸ κέντρον τῆς νήσου εις τοὺς νομοὺς Ρεθύμνης καί Ἡρακλείου. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς γνώριμα εἶναι ὁ ὄρεινός ὄγκος τῆς Ἴδης, ή κορυφὴ τῆς ὁποίας-Τίμιος Σταυρός, ὑψόμετρον 2456 μ.-εἶναι ή ὑψηλότερα τῆς νήσου.

Ἡ Ἴδη ἀπετέλεσεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων σημεῖον ἐνδιαφέροντος. Κατὰ τὴν μυθολογίαν, ὁ Ζεὺς ἀνετράφη εις τὸ Ἴδαϊον Ἄντρον, τὸ ὁποῖον τόσον κατὰ τὴν Μινωϊκὴν ἐποχὴν ὅσον καί μεταγενεστέρως ἀπετέλεσε τόπον λατρείας.

Πέριξ τῆς Ἴδης εὐρίσκειται ἀριθμὸς γραφικωτάτων ὄρεινῶν χωρίων, εις τὰ ὁποία διατηροῦνται εἰσέτι αἱ παραδόσεις καί ή λαογραφία τῆς νήσου.

Τὰ περισσότερα τῶν χωρίων αὐτῶν ἀποτελοῦν ἐπίσης καί κέντρα παραγωγῆς εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης καί χειροτεχνίας.

Ὁρισμένα τῶν χωρίων αὐτῶν ἀνεφέρθησαν ἤδη, ὡς ἀποτελοῦντα τμήματα ἄλλων ζωνῶν, ὡς π.χ. τῶν τουριστικῶν ζωνῶν Μεσσαράς, Ρεθύμνου ή Ἡρακλείου. Ἀνεξαρτήτως ὁμως τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ὅλα τὰ ὄρεινὰ χωρία τῆς Ἴδης λόγῳ κοινῶν χαρακτηριστικῶν σημεῖων δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀποτελοῦντα μίαν ἰδιαιτέραν τουριστικὴν μονάδα τῆς Κρήτης.

Τὸ κυριώτερον τῶν χωρίων τῆς Ἴδης καί ἐν τῶν μεγαλύτερων τῆς Κρήτης εἶναι τὰ **Ἀνώγεια** (πληθ. 2.550) εὐρισκόμενα εις τὰς βορείας ὑπωρείας τῆς Ἴδης. Τὰ Ἀνώγεια, κέντρον παραγωγῆς κτηνοτροφικῶν προϊόντων ἀρίστης ποιότητος καί εἰδῶν χειροτεχνίας καί λαϊκῆς τέχνης, κατεστράφησαν ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸν πόλεμον, ἀνοικοδομήθησαν δὲ ἐκ νέου τὸ 1945-1948.

Τὰ Ἀνώγεια συνδέονται μετὰ τοῦ Ἡρακλείου διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀνωγείων - Σεισάρχων-Τυλίσου, μήκους 25 χλμ. τῆς ὁποίας ή κατασκευή εις ὁδὸν τύπου Ε προβλέπεται κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, καί μετὰ τοῦ Ρεθύμνου διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀνωγείων - Μουρτζανῶν, μήκους ἐπίσης 27 χλμ., τῆς ὁποίας ή κατασκευή προβλέπεται (τύπος ὁδοῦ:Ε) εις τὴν δευτέραν φάσιν.

Εἰς τὰ Ἀνώγεια προτείνεται ή κατασκευή ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ καί ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, καί ἐνὸς μικροῦ ξενοδοχείου 20 κλινῶν κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν.

Πλησίον τῶν Ἀνωγείων, παρὰ τὸ χωρίον Ζωνιανὰ εὐρίσκειται τὸ Σεντόνι, ἐν τῶν ὠραιότερων σταλακτιτικῶν σπηλαίων τῆς Κρήτης.

Διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ σπηλαίου προτείνονται ή ἄμεσος κατασκευή ὁδοῦ προσπελάσεως ἀπὸ Ζωνιανὰ, ή διαμόρφωσις τοῦ χώρου τῆς εἰσόδου καί τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ σπηλαίου, ὁ ἠλεκτροφωτισμὸς αὐτοῦ, ὡς καί ή δημιουργία εις Ζωνιανὰ 8 κλινῶν εις «Σπίτια τοῦ Χωριοῦ»

Τὰ Ἀνώγεια ἀποτελοῦν ἐπίσης ἀφετηρίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ὀροπεδίου Νίδα καί τοῦ ἐκείθεν εὐρισκομένου Ἰδαίου Ἄντρου. Προτείνεται ἐπομένως ή κατασκευή (II φάσις) τῆς ὁδοῦ Ἀνωγείων - Νίδα (20 χλμ. τύπος Ε), ή ἄμεσος ἐπέκτασις τοῦ τουριστικοῦ περιπτέρου τοῦ ΕΟΤ εις περίπτερον τύπου Β, συμπεριλαμβανομένων καί ἐγκαταστάσεων διανυκτερεύσεως (20 κλινῶν) ὡς καί ή πλήρης ἀξιοποίησις τῶν δύο σπηλαίων (Ἰδαίου Ἄντρου καί Καμαρῶν) διὰ τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ των, ἠλεκτροφωτισμοῦ κλπ.

Εἰς τὴν τρίτην φάσιν προτείνεται ή διερεύνησις τῆς δυνατότητος κατασκευῆς ὁδοῦ (τύπου Η) ἀπὸ τὸ ὄροπέδιον Νίδα ἕως τὴν κορυφὴν τῆς Ἴδης, μήκους 20 χλμ. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Ἴδης (Τίμιος Σταυρός) προτείνεται ή κατασκευή (III φάσις) ἐνὸς ὄρεινοῦ καταφυγίου - τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ - τὸ ὁποῖον θὰ περιλαμβάνη ἐπίσης καί 10 κλινῶν εις τὸ περίπτερον πέραν τοῦ κοιτῶνος τοῦ καταφυγίου. Ἡ κατασκευή τοῦ περιπτέρου θὰ ἦτο σκόπιμος μόνον ἐὰν καταστῇ δυνατὴ ή κατασκευή τῆς προτεινομένης ὁδοῦ.

Εἰς τὰς νοτίας ὑπωρείας τῆς Ἴδης, πλησίον τῆς πεδιάδος τῆς Μεσσαράς εὐρίσκειται σειρά γραφικωτάτων χωρίων κατὰ μήκος τῆς ὁδοῦ Ἁγίας Βαρβάρας - Καμαρῶν - Λοχριάς - Ἀσωμάτων - Ρεθύμνου. Τὰ προτεινόμενα διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν χωρίων αὐτῶν ἔργα ἀναφέρονται ἐν λεπτομερείᾳ εις τὸ πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῆς τουριστικῆς ζώνης Μεσσαράς (σελ. 340).

Εἰς τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τῆς Ἴδης εὐρίσκονται ὁ **Κρουσῶν**, ὁ **Ἅγιος Μύρων**, οἱ **Ἀσίτες** καί ὁ **Πρινιαῖς**, διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν ὁποίων προβλέπονται τὰ κάτωθι :

1. **Κρουσῶν** : Διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (I Φάσις), ὁδικὸς σταθμὸς καί 12 κλινῶν εις Σπίτια τοῦ Χωριοῦ (III Φάσις).
2. **Ἅγιος Μύρων** : Διαμόρφωσις τοῦ Χωρίου καί 8 κλινῶν εις Σπίτια τοῦ Χωριοῦ (III Φάσις).
3. **Ἀσίτες** : Διαμόρφωσις τοῦ χωρίου (II Φάσις) καί 8 κλινῶν εις Σπίτια τοῦ Χωριοῦ (III Φάσις).
4. **Πρινιαῖς** : Διαμόρφωσις τοῦ Χωρίου (II Φάσις), Τουριστικὸν Περιπτερον τύπου Γ καί 8 κλινῶν εις Σπίτια τοῦ Χωριοῦ (III Φάσις).
5. Κατασκευή εις τὴν τρίτην φάσιν τῶν ὁδῶν Ε-99 - Ἁγίου Μύρωνος - Ἀσιτῶν-Πρινιαῖ Ἁγίας Βαρβάρας - Ε-97, καί Ἁγίου Μύρωνος - Κρουσῶνος, τύπου Η, συνολικοῦ μήκους 32 χλμ.

Εἰς τὸ δυτικὸν τμήμα τῆς Ἴδης προβλέπεται ή κατασκευή εις τὴν τρίτην φάσιν τῆς ὁδοῦ Καμαρῶν - Ἀσωμάτων - Ρεθύμνου, μήκους 60 χλμ., τύπου Ε, καί τῆς ὁδοῦ Ἀποδούλου - Ἀγ. Γαλήνης, μήκους 12 χλμ., τύπου Η. Εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν προτείνεται ἐπίσης ή κατασκευή ἐνὸς τουριστικοῦ περιπτέρου τύπου Γ καί ἐνὸς ξενῶνος δυναμικότητος 20 κλινῶν πλησίον τῆς Μονῆς Ἁγίων Ἀσωμάτων (III φάσις), ή κατασκευή εις **Φουρφουράν** ἐνὸς ὁδικοῦ σταθμοῦ, 8 κλινῶν εις Σπίτια τοῦ Χωριοῦ (III φάσις), ὡς καί ή διαμόρφωσις, ἐπίσης εις τὴν τρίτην φάσιν, τῶν χωρίων Φουρφουρά, Ἀμαρίου καί Λοχριάς.

Ἡ περιοχὴ τῆς Ἴδης ἀποτελεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀντικείμενον ἐπισκέψεως πολλῶν ὄρειβατικῶν συλλόγων. Ἡ ἀνάβασις τῆς Ἴδης γίνεται με ἀφετηρίαν τὸ χωρίον Καμαρῶν, τὸ ὄροπέδιον Νίδα ή τὸ χωρίον Ἀσίτες.

Πέντε ὄρεινὰ καταφύγια προτείνονται, ἐκ τῶν ὁποίων ἐν ή δύο με ἐγκαταστάσεις διανυκτερεύσεως.

Αἱ τοποθεσίαι εις τὰς ὁποίας προτείνεται ή ἀνέγερσις τῶν ὄρεινῶν αὐτῶν καταφυγίων (Τίμιος Σταυρός, Τυμπανάτορας, Γέρο Πρίνος, Μάνα Νεροῦ καί Διπλώρι) ἀναφέρονται ἐν λεπτομερείᾳ εις τὴν σελ. 972, δεικνύονται δὲ εις τὸν Χάρτην Ἀρ. 88.

Α. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

- 1) Revue de Tourisme, (Association Internationale des Experts Scientifiques du Tourisme-AIEST) 1961, 1962, 1963.
- 2) Les Pays en voie de development face au Tourisme, AIEST, 1962.
- 3) L'aménagement touristique régional. P. Defert, Paris, 1959.
- 4) Invitation to Invest in Sardinia, Credito Industriale Sardo, 1964.
- 5) Principles of Engineering Economy. E.L. GRANT. New York 1950.
- 6) Le Tourisme, element de l'aménagement du territoire, Publications de l'AIEST, Berne 1960.
- 7) L'importanza economica del turismo per la Sardegna e la pianificazione turistica di questa regione, Revue de Tourisme, No. 3, Berne 1952.
- 8) La Corse et le tourisme, Revue de geographie de Lyon, No. 3, 1962.
- 9) The Tourist Business, U.S. Department of Commerce 1957.
- 10) The Future of Tourism in the Pacific and the Far East, (Cherchi Report) U.S. Department of Commerce, 1961.
- 11) 'Η 'Ελληνική Οικονομία κατά τὸ ἔτος 1963, Τραπεζῆς τῆς 'Ελλάδος, 1964.
- 12) Οικονομικὸς Ταχυδρόμος, Εἰδικὴ Ἔκδοσις Ἄρ. 9, Φύλλον 538, 1964
- 13) SOMIVAC, le programme d'équipement et de mise en valeur de la Corse dans le cadre des grands aménagements régionaux, Bastia, 1962.
- 14) Tourisme et Transport en Méditerranée occidentale, M. Decharry, Presses Universitaires de France, 1964.
- 15) Aspetti Geografici dell'economia turistica in Italia, Bari, 1957.
- 16) Cyprus, Study of Tourist Development S.C.E.T.-ACAU -M. Baud Bovy, Cyprus, 1962.
- 17) Planification de l'équipement touristique-Nouvelles Conceptions -M. Baud Bovy, «WERK», April 1965.
- 18) Foreign Travel Spending by U.S. Tourists. E.H. Miller-Survey of Current Business, Washington D.C. 1963.
- 19) A new look at the U.S. Tourist, The N.Y. Times, New York, 1952.
- 20) Problemes particuliers de l'aménagement d'une région touristique dans un pays en voie de developpement, R. Ballossier, 1961.
- 21) La Tourisme dans les pays de l'OCDE (Le Tourisme en Europe), Organization de Cooperation et de Développement Economiques, Paris - 1960-1961-1962-1963 et 1964.
- 22) Feasibility Studies, Economic and Technical Soundness Analysis-Capital Projects. U.S. Department of State-Agency for International Development, Washington, 1962.
- 23) Proposed Airport Hotel, Athens Greece-Feasibility Study, M. Modiano, Athens, 1961.
- 24) 'Η Ἀνθρωπίνη καὶ Κοινωνική Ἀποψὶς τῶν Περιφερειακῶν καὶ Τοπικῶν Προγραμμάτων Οικονομικῆς Ἀναπτύξεως. Χ. Κοσσέρη Ἐθνικὸν Βασιλικὸν Ἴδρυμα, Ἀθῆναι 1964.
- 25) Περιφερειακὴ Ἀνάπτυξις, Δ. Ἀθανασσοπούλου, Ἀθῆναι 1964

D

